Al. Dumas

Colierul reginei

EDITURA ALBATROS

Coperta de KALAB FRANCISK

Alexandre Dumas

LE COLLIER DE LA REINE

ALEXANDRE DUMAS

Colierul reginei

Traducere de
MARIA BREBAN

EDITURA ALBATROS

I

UN BĂTRÎN GENTILOM ŞI UN BĂTRÎN MAJORDOM

Cam în primele zile ale lunii aprilie 1784, în jurul ceasurilor trei şi un sfert după-amiază, bătrînul mareşal de Richelieu, vechea noastră cunoştinţă, după ce îşi îmbibase el însuşi sprîncenele cu o vopsea parfumată, împinse cu mîna oglinda pe care o ţinea valetul său — urmaşul care nu l-a putut niciodată egala pe devotatul Rafé — şi, clătinînd capul într-un fel care era numai al lui, zise :

— Să mergem, e destul de bine aşa — şi, ridicîndu-se de pe fotoliu, scuturâ cu un gest tineresc pulberea de pudră albă ce zburase din perucă pe pantalonii de catifea albastru-deschis. Apoi, după ce făcu de cîteva ori înconjurul cabinetului, examinîndu-şi cu încîntare pasul încă elastic, strigă : Să vină majordomul !

Cinci minute mai tîrziu, majordomul se prezenta în costum de ceremonie. Mareşalul luă un aer grav, aşa cum o cerea situaţia.

— Domnule — spuse el — presupun că mi-ai pregătit o masă bună.

— Desigur, monseniore.

— Ai primit lista invitaţilor mei, nu-i aşa ?

— Şi am reţinut numărul cu exactitate, monseniore. Nouă tacîmuri, nu este aşa ?

— Sînt tacîmuri şi tacîmuri, dómnule !

— Da, monseniore, dar...

Mareşalul îl întrerupse pe majordom, schiţînd un gest de nerăbdare, atenuat, ce-i drept, de ţinuta sa maiestoasă.

— *Dar*... nu este un răspuns, domnule, şi de fiecare dată cînd aud cuvîntul *dar*, şi l-am auzit de multe ori în

optzeci de ani, ei bine, domnule, de fiecare dată cînd l-am auzit ,sînt dezolat că trebuie să ți-o spun, însoțea o prostie.

— Monseniore !...

— Mai întîi, la ce oră vei servi masa ?

— Monseniore, burghezii mănîncă la două, magistrații la trei, nobilimea la patru.

— Și eu, domnule ?

— Monseniorul va mînca astăzi la ora cinci.

— Oh ! Oh ! La ora cinci !

— Da, monseniore, ca regele.

— Și de ce ca regele ?

— Pentru că pe lista pe care monseniorul mi-a făcut cinstea să mi-o trimită se află numele unui rege.

— Nu este adevărat, domnule, te înșeli ; printre invitații mei de azi nu se află decît simpli gentilomi.

— Monseniorul vrea fără îndoială să glumească cu umilul său servitor și îi mulțumește pentru cinstea pe care mi-o face, dar domnul conte de Haga, care este unul dintre invitații monseniorului...

— Ei bine ?

— Ei bine, contele de Haga este un rege.

— Nu cunosc nici un rege care să se numească astfel.

— Atunci să mă ierte monseniorul — spuse majordomul, înclinîndu-se — dar am crezut, am presupus...

— Datoria dumitale nu este să crezi, domnule! Datoria dumitale nu este să presupui ! Ceea ce ai dumneata de făcut, este să citești ordinele pe care ți le dau, fără să adaugi nici un comentariu. Cînd vreau să se știe un lucru, spun ; cînd nu spun, înseamnă că nu vreau să se știe.

Majordomul se înclină a doua oară, și de data aceasta mai respectuos poate decît dacă ar fi vorbit unui rege.

— Prin urmare, domnule — continuă bătrînul mareșal — de vreme ce nu am la masă decît gentilomi, vei binevoi să mă servești la ora patru, ora mea obișnuită.

Nici dacă și-ar fi auzit condamnarea la moarte, bătrînul slujitor nu s-ar fi posomorît mai tare ca la auzul acestui ordin. Palid, copleșit de povara mustrării, se clătină ca și cînd ar fi primit o lovitură. Apoi, revenindu-și, spuse cu curajul pe care ți-l dă numai disperarea :

— Întîmplă-se ce s-o întîmpla, monseniore, dar nu veți lua masa decît la ora cinci.

— Cum asta? strigă Richelieu, ridicîndu-se din fotoliu.

— Deoarece este absolut imposibil ca monseniorul s-o facă înainte de această oră.

— Domnule — rosti bătrînul mareșal înălțîndu-și semeț capul încă tînăr și vioi — ești pare-mi-se de douăzeci de ani în serviciul meu, nu-i așa?

— Douăzeci și unu, o lună și două săptămîni, monseniore.

— Ei bine, domnule, acestor douăzeci și unu de ani, o lună și două săptămîni nu le vei mai adăuga nici măcar o zi, nici măcar o oră, înțelegi? strigă mînios bătrînul, încruntîndu-și sprîncenele vopsite și muscîndu-și nervos buzele subțiri. Începînd din această seară îți vei căuta alt stăpîn. În casa mea nu îngădui să fie rostit cuvîntul *imposibil*. E prea tîrziu pentru mine să mai învăț acest cuvînt. Nu am timp de pierdut.

Majordomul se înclină pentru a treia oară.

— Mă veți concedia, monseniore, astă-seară, dar numai după ce-mi voi fi făcut datoria așa cum se cuvine, pînă în ultima clipă. Făcu apoi doi pași de-a-ndaratelea, retrăgîndu-se spre ușă.

— Ce înțelegi dumneata prin *se cuvine?* strigă mareșalul. Află, domnule, că lucrurile trebuiesc făcute aici cum îmi place mie, iată ceea ce se cuvine. Ori eu am hotărît să iau masa la patru, și nu îngădui ca atunci cînd vreau să iau masa la patru, dumneata să-mi-o servești la cinci.

— Domnule mareșal — replică sec majordomul — am fost pivnicer la domnul prinț de Soubise și intendent la domnul prinț cardinal Louis de Rohan. La primul, maiestatea sa, răposatul rege al Franței, lua masa o dată pe an; la al doilea, maiestatea sa împăratul Austriei lua masa o dată pe lună. Știu deci cum trebuiesc serviți suveranii, monseniore. În zadar, cînd lua masa la domnul de Soubise, regele Ludovic al XV-lea trecea drept baronul de Gonesse, tot rege era; în zadar, cînd se afla la domnul de Rohan, împăratul Joseph trecea drept contele de Pockenstein, tot împărat era. Dumneavoastră, domnule mareșal,

primiți astăzi un oaspete care își zice, chipurile, contele de Haga ; contele de Haga nu este altul decît regele Suediei. Domnule mareșal, sau voi părăsi în seara asta palatul, sau domnul conte de Haga va fi tratat ca un rege.

— Iată ce mă ostenesc în zadar să te împiedic, domnule încăpățînat ; contele de Haga dorește cel mai strict, cel mai desăvîrșit incognito. La naiba ! Recunosc acum toate ridicolele voastre vanități cu șervetul pe braț ! Nu regalitatea o onorați, ci pe voi înșivă vă flatați cu banii noștri.

— Presupun — răspunse acru majordomul — că senioria voastră glumește, desigur, pomenind de bani.

— La dracu ! exclamă mareșalul ,aproape umilit. Cine vorbește despre bani ? Nu încerca să schimbi vorba, și-ți repet, că nici nu vreau s-aud despre prezența vreunui rege la această masă.

— Dar, domnule mareșal, drept cine mă luați ? Credeți că sînt un idiot ? Dar nu va fi nici o clipă vorba despre vreun rege.

— Atunci nu te mai încăpățîna și servește masa la ora patru.

— Nu pot, domnule mareșal pentru că la ora patru nu voi fi primit ceea ce aștept.

— Dar ce aștepți ? Un pește ? Întocmai ca domnul Vatel.

— Domnul Vatel, domnul Vatel... — repetă majordomul.

— Ei bine ! Te revoltă această comparație ?

— Nu ; numai că din pricina unei nenorocite de lovituri de sabie, cu care domnul Vatel și-a străpuns trupul, iată-l nemuritor.

— Ah ! Ah ! Și dumneata, domnule, găsești prea ieftin plătită această glorie ?

— Nu, monseniore, dar sînt atîția alții printre noi care îndură suferințe și umilințe de o sută de ori mai grele decît o lovitură de sabie, lucru care nu le aduce de loc nemurirea.

— Ei, domnule, încă n-ai aflat că, pentru a fi nemuritor, trebuie sau să fii mort, sau să faci parte din Academie.

— Dacă este așa, stăpîne, mai bine să rămîi în viață și să-ți faci datoria. În loc să mă omor, voi încerca să slujesc așa cum ar fi slujit și Vatel dacă domnul prinț de Condé ar fi avut răbdare să aștepte o jumătate de oră.

— Dar bine, domnule, dumneata făgăduiești minuni ; ești tare iscusit.

— Minuni ? Nici vorbă, monseniore.

— Dar, în sfîrșit, ce aștepți ?

— Monseniorul dorește să-i spun ?

— Pe legea mea, mor de curiozitate.

— Ei bine, monseniore, aștept o sticlă cu vin.

— O sticlă cu vin ?! Lucrul începe să mă intereseze, domnule. Explică-mi.

— Iată despre ce este vorba, monseniore. Maiestatea sa regele Suediei, să-mi fie iertat, am vrut să spun, excelența sa contele de Haga, nu bea altceva decît vin de Tokay.

— Ei bine, n-ai să-mi spui că sînt atît de sărac încît să nu am Tokay în pivnița mea ! În acest caz, va trebui să-l concediem numaidecît pe pivnicer.

— Dimpotrivă, monseniore, mai aveți cel puțin șaizeci de sticle.

— Ei bine, doar n-ai să pretinzi că domnul conte de Haga bea șaizeci și una de sticle de vin la o singură masă !

— Răbdare, monseniore. Cînd domnul conte de Haga a venit pentru prima dată în Franța, și nu era decît moștenitorul tronului, a luat masa la răposatul rege, care primise douăsprezece sticle de Tokay din partea maiestății sale împăratul Austriei. Știți că Tokay-ul din cea mai bună podgorie este rezervat pivnițelor imperiale și că ceilalți suverani nu beau din el decît atunci cînd maiestatea sa împăratul binevoiește să le trimită ?

— Știu.

— Ei bine, monseniore : din aceste douăsprezece sticle din care a gustat prințul moștenitor și pe care le-a prețuit în mod deosebit, din aceste douăsprezece sticle, astăzi nu mai există decît două.

— Oh ! Oh !

— Una din ele se află încă în pivnițele regelui Ludovic al XVI-lea.

— Şi cealaltă ?

— Tocmai asta e, monseniore. Cealaltă sticlă, ei bine ! cealaltă, a dispărut — rosti cu un surîs triumfător majordomul, care vedea apropiindu-se pentru el o victorie binemeritată.

— Şi cine a făcut-o să dispară ?

— Unul dintre prietenii mei care-mi este foarte obligat : pivnicerul răposatului rege.

— Aha ! Şi care ţi-a dat-o dumitale.

— Desigur, monseniore — rosti cu mîndrie majordomul.

— Şi ce-ai făcut cu ea ?

— Am depus-o cu mare grijă în pivniţa stăpînului meu.

— A stăpînului dumitale ? Şi cine era stăpînul dumitale pe vremea aceea, domnule ?

— Monseniorul cardinal prinţul Louis de Rohan.

— Ah, Dumnezeule ! La Strasbourg ?

— La Saverne.

— Şi ai trimis să mi se aducă mie această sticlă ?! strigă bătrînul mareşal.

— Întocmai, monseniore — răspunse majordomul, cu tonul cu care ar fi spus : „Nerecunoscătorule !"

Ducele de Richelieu strînse mîna bătrînului servitor, exclamînd :

— Domnule, îţi cer scuze, eşti regele majordomilor !

— Şi dumneavoastră mă alungaţi ! răspunse acesta, cu o mişcare a umerilor şi a capului ce nu se poate reda.

— Dimpotrivă, voi plăti o sută de pistoli pentru această sticlă.

— Şi cu încă o sută cît îl va costa pe domnul mareşal cheltuielile drumului, fac două sute de pistoli. Dar monseniorul va admite că este o nimica toată.

— Admit tot ce vrei, domnule, şi în plus, începînd de astăzi îţi dublez leafa.

— Monseniore, nu o merit, nu mi-am făcut decît datoria.

— Dar, în sfîrşit, cînd va apare curierul dumitale valorînd o sută de pistoli ?

— Monseniorul să judece singur dacă mi-am pierdut timpul ; cînd aţi fixat dineul ?

— Cred că acum trei zile.

— Unui curier de nădejde îi trebuiesc douăzeci şi patru de ore la dus, douăzeci şi patru la întors.

— Îţi mai rămîneau douăzeci şi patru de ore. Prinţ al majordomilor, cum ai folosit aceste douăzeci şi patru de ore ?

— Vai, monseniore, le-am pierdut. Ideea nu mi-a venit decît a doua zi după ce mi-aţi dat lista invitaţilor. Mai puneţi la socoteală şi timpul necesar negocierilor şi-o să vedeţi, monseniore, că cerîndu-vă un răgaz pînă la ora cinci, nu v-am cerut decît strictul necesar.

— Cum ? Sticla nu este încă aici ?

— Nu, monseniore.

— Dumnezeule ! Dar ce se întîmplă dacă colegul dumitale din Saverne este la fel de devotat domnului prinţ de Rohan cum îmi eşti dumneata mie ?

— Ei bine, monseniore ?...

— Dacă va refuza să predea sticla, cum ai fi făcut şi dumneata ?

— Eu, monseniore ?

— Da, dumneata, bănuiesc că dumneata n-ai fi dăruit o asemenea sticlă dacă ea s-ar fi aflat în pivniţele mele ?

— Cer cu umilinţă iertare monseniorului, dar dacă un confrate ar fi trebuit să servească un rege şi mi-ar fi cerut cea mai bună sticlă de vin pe care o aveaţi, i-aş fi dat-o imediat.

— Oho ! exclamă mareşalul, cu o uşoară strîmbătură.

— Numai ajutînd, putem fi ajutaţi, monseniore.

— Iată-mă ceva mai liniştit — suspină mareşalul — deşi ghinionul încă ne mai poate urmări.

— Cum anume, monseniore ?

— Dacă sticla se sparge ?

— Oh, monseniore, n-am mai auzit ca un om să fi spart vreodată o sticlă de vin preţuind două mii de livre.

— Ai dreptate, să nu mai vorbim despre asta. La ce oră vine curierul dumitale ?

— La ora patru fix.

— Atunci ce ne împiedică să cinăm la ora patru — reluă mareşalul, încăpăţînat ca un catîr de Castilia.

— Monseniore, am nevoie de o oră pentru ca vinul meu să se limpezească și asta numai datorită unui procedeu inventat de mine. Altfel, mi-ar fi trebuit trei zile.

Plecînd capul, mareșalul se recunoscu încă o dată înfrînt în fața slujitorului său.

— De altfel — continuă acesta — invitații monseniorului, știind că au cinstea de a lua masa cu domnul conte de Haga, nu vor sosi decît la ora patru și jumătate.

— Alta acum !

— Fără îndoială, monseniore ; invitații monseniorului sînt : domnul conte de Launay, doamna contesă Du Barry, domnul de La Pérouse, domnul de Favras, domnul de Condorcet, domnul de Cagliostro și domnul de Taverney ?

— Ei bine ?

— Ei bine, monseniore, să procedăm metodic : domnul de Launay vine de la Bastilia ; și cu ghețușul care acoperă acum drumurile, va face trei ore bune de la Paris.

— Da, dar va porni la drum imediat după masa deținuților, deci la douăsprezece ; asta o știu și eu.

— Iertare, monseniore ; dar de cînd monseniorul a fost la Bastilia, ora mesei s-a schimbat. Bastilia mănîncă la ora unu.

— Învățăm în fiecare zi cîte ceva, domnule. Continuă.

— Doamna Du Barry vine de la Luciennes pe un drum care coboară tot timpul, și cu poștei...

— O, asta nu o va împiedica să fie punctuală. De cînd nu mai este decît favorita unui duce, nu mai face pe regina decît cu baronii. Dar înțelege și dumneata că trebuie să mîncăm devreme, din pricina domnului de La Pérouse, care pleacă astă-seară și care nu va voi, de bună seamă, să întîrzie.

— Monseniore, domnul de La Pérouse e la rege : discută cu maiestatea sa geografie, cosmografie. Deci regele nu-l va lăsa pe domnul de La Pérouse să plece devreme.

— Posibil.

— Sigur, monseniore. Tot așa se va întîmpla cu domnul de Favras, care se află la domnul conte de Provence, și care îi vorbește fără îndoială despre piesa domnului Cahon de Beaumarchais.

— Despre *Nunta lui Figaro*.

— Da, monseniore.

— Știi că ești un adevărat literat, domnule!

— În timpul liber citesc, monseniore.

— Mai rămîne domnul de Condorcet, care, în calitatea sa de geometru, știe foarte bine ce înseamnă exactitatea.

— Da, însă se va cufunda într-un calcul, iar cînd va sfîrși, se va afla într-o întîrziere de o jumătate de oră. În ce-l privește pe contele de Cagliostro, acest senior este străin și locuiește de puțin timp la Paris, astfel că s-ar putea să nu cunoască încă perfect viața de la Versailles și se va lăsa așteptat.

— Bine — spuse mareșalul — în afara lui Taverney, ai numit pe toți invitații, și ai făcut-o într-o ordine demnă de Homer și de bietul meu Rafé.

Majordomul se înclină.

— Nu am vorbit încă despre domnul de Taverney — spuse el — pentru că domnul de Taverney este un vechi prieten, care se va conforma uzanțelor. Iată, cred, monseniore, cele opt tacîmuri de astă-seară, nu este așa?

— Perfect! Unde ne servești masa, domnule?

— În sala cea mare, monseniore.

— Vom îngheța.

— O încălzesc de trei zile, monseniore, și am reglat temperatura la optsprezece grade.

— Foarte bine! Dar iată că bate jumătate... Mareșalul aruncă o privire spre pendulă: Este ora patru și jumătate, domnule.

— Da, monseniore, și iată un cal care intră în curte; este sticla mea cu vin de Tokay.

— Dacă aș putea fi servit încă douăzeci de ani în felul acesta — spuse bătrînul mareșal, întorcîndu-se spre oglindă în timp ce majordomul alergă la datorie.

— Douăzeci de ani! rosti o voce exuberantă chiar în clipa în care ducele se îndrepta spre oglindă — douăzeci de ani, scumpul meu mareșal, ți-i doresc. Atunci însă eu voi avea șaizeci și voi fi bătrînă.

— Dumneavoastră, contesă! strigă mareșalul. Dumneavoastră prima?! Dumnezeule, cît de proaspătă și de frumoasă sînteți!

— Spuneți mai bine cît de înghețată sînt, duce.
— Vă rog, treceți cît mai repede în budoar.
— Ah ! Un tête-à-tête, mareșale ?
— În trei — replică o voce spartă.
— Taverney ! exclamă mareșalul. Pacostea care strică dispoziția tuturor ! șopti el la urechea contesei.
— Un înfumurat ! murmură doamna Du Barry, rîzînd în hohote.
Trecură toți trei în camera de alături.

II

LA PÉROUSE

În aceeași clipă, huruitul surd al mai multor trăsuri pe pavajul vătuit de omăt îl avertiză pe mareșal că oaspeții săi sosiseră și, la scurt timp după aceasta, grație punctualității majordomului său, opt persoane se așezau în jurul mesei ovale din sufragerie. Opt lachei, tăcuți ca niște umbre, sprinteni fără a fi grăbiți, prevenitori fără a fi inoportuni, lunecînd pe covoare, treceau printre invitați fără a le atinge brațele, fără a se ciocni de fotoliile încărcate de blănuri ce cădeau pînă la picioarele invitaților. Și oaspeții mareșalului se lăsară în voia plăcutei călduri a sobelor, a aromei fripturilor, a parfumului vinurilor și zumzetului primelor discuții ce se înfiripau după supă.

Nici un zgomot nu răzbătea prin jaluzelele trase ; în afara zgomotului făcut de comeseni, în sală domnea o liniște desăvîrșită ; farfuriile își schimbau locul fără să se audă un sunet, argintăria trecea din bufete pe masă fără cel mai slab clinchet, iar majordomul părea mut ; poruncea din ochi.

Astfel, după primele zece minute, comesenii se simțiră cu desăvîrșire singuri în această încăpere ; păreau că sînt surzi și muți acești servitori, aproape fantomatici.

Domnul de Richelieu fu primul care rupse tăcerea solemnă ce domnea în timp ce se servea supa spunînd vecinului său din dreapta :

— Domnul conte nu bea ?

Cel căruia îi erau adresate aceste cuvinte era un bărbat de treizeci și opt de ani, blond, scund, cu umerii largi ; ochii săi de un albastru-deschis sclipeau uneori cu vioiciune ; cel mai ades însă, păreau melancolici : pe fruntea sa înaltă și generoasă sta înscrisă nobleţea cu o forță de netăgăduit.

— Nu beau decît apă, mareșale — zise el.

— Cu excepţia vizitelor la regele Ludovic al XV-lea — răspunse ducele. Am avut cinstea de a cina cu domnul conte și atunci a binevoit să bea vin.

— Îmi reamintiţi un moment agreabil, domnule mareșal ; da, în 1771 ; era vin de Tokay din podgoria imperială.

— În această clipă, majordomul meu are onoarea să vă toarne unul asemănător, domnule conte — răspunse Richelieu, înclinîndu-se.

Contele de Haga ridică paharul la înălţimea ochilor, privindu-l în lumina sfeșnicelor.

Vinul sclipea în pahar ca un rubin lichid.

— Este adevărat, domnule mareșal. Mulţumesc. Și contele rosti cuvîntul *mulţumesc,* cu un ton atît de nobil și graţios, încît întreaga asistenţă se ridică în același timp, strigînd electrizată :

— Trăiască maiestatea sa !

— E adevărat — replică contele de Haga — trăiască maiestatea sa regele Franţei ! Nu sînteţi de părerea mea, domnule de La Pérouse ?

— Domnule conte — răspunse căpitanul, cu tonul familiar dar totodată respectuos al omului obișnuit să vorbească capetelor încoronate — l-am părăsit pe rege acum o oră, și regele a fost atît de bun cu mine, încît nimeni nu va striga mai convins : „trăiască regele". Numai că, deoarece într-o oră datoria mă obligă să fiu pe mare, unde mă așteaptă cele două vase de război pe care regele mi le-a pus la dispoziţie, odată plecat de aici, vă cer permisiunea de a striga „trăiască" pentru un alt rege, pe care mi-ar face mare plăcere să-l servesc, dacă n-aș avea unul atît de bun.

Și ridicînd paharul, domnul de La Pérouse salută cu profund respect pe contele de Haga.

— Această urare de sănătate pe care ați făcut-o — zise doamna Du Barry, aflată la stînga mareșalului — sîntem cu toții gata să o susținem. Ea trebuia însă să fie exprimată de către decanul nostru de vîrstă, cum s-ar fi spus în Parlament.

— Invitația ți se adresează ție, Taverney, sau mie! replică rîzînd mareșalul și uitîndu-se spre vechiul său prieten.

— Nu cred — adăugă un personaj plasat în fața mareșalului de Richelieu.

— Ce nu credeți, domnule de Cagliostro ? întrebă contele de Haga, îndreptîndu-și privirea pătrunzătoare spre interlocutorul său.

— Nu cred, domnule conte — reluă Cagliostro, înclinîndu-se — că domnul de Richelieu este decanul nostru de vîrstă.

— Iată ceva care-mi place — răspunse mareșalul. Se pare că ești tu, Taverney.

— Să fim serioși, am cu opt ani mai puțin decît tine. Sînt contingentul 1704 — replică bătrînul senior.

— Cîtă ingratitudine ! exclamă mareșalul. Îmi dezvăluie cei optzeci de ani.

— Cu neputință, domnule duce ! Chiar aveți optzeci de ani ? întrebă domnul de Condorcet.

— Ah, Dumnezeule ! Da. Este un calcul ușor de făcut, și prin aceasta aproape nedemn de un matematician de calibrul dumneavoastră, marchize. Sînt din secolul trecut, din marele secol, cum îl numim. 1696, iată o dată !

— Imposibil — spuse de Launay.

— Ei, dacă tatăl dumneavoastră ar fi aici, domnule guvernator al Bastiliei, nu ar spune imposibil, deoarece am fost prizonierul lui în 1714.

— Decanul de vîrstă, aici, este cu siguranță, vinul pe care domnul conte de Haga îl are în acest moment în paharul său — spuse domnul de Favras.

— Un Tokay de o sută douăzeci de ani ; aveți dreptate, domnule de Favras — răspunse contele. Acestui Tokay îi revine deci cinstea de a închina în sănătatea regelui.

— Un moment, domnilor — interveni Cagliostro, înălțîndu-și fruntea sa largă strălucind de vigoare și inteligență. Protestez.

— Protestați asupra dreptului de întîiul născut al tokay-ului ?! strigară în cor invitații.

— Bineînțeles — replică liniștit contele — pentru că eu însumi l-am sigilat în sticlă.

— Dumneavoastră ?

— Da, eu, în 1664, în ziua victoriei lui Montecuculli asupra turcilor.

Aceste cuvinte pe care Cagliostro le rosti cu o imperturbabilă gravitate fură primite cu un imens hohot de rîs.

— Ținînd seama de acest lucru, domnule — zise doamna Du Barry — dumneavoastră aveți cam o sută treizeci de ani, pentru că trebuie să fi avut cel puțin zece ani ca să fi putut pune acest minunat vin într-o sticlă.

— Aveam mai mult de zece ani cînd am îndeplinit această operație, doamnă, deoarece a treia zi am avut cinstea de a fi însărcinat de către maiestatea sa împăratul Austriei să-l felicit pe Montecuculli, care, prin victoria de la Saint-Gothard, a răzbunat ziua de la Especk din Esclavonia, zi în care necredincioșii au bătut atît de rău trupele imperiale, prietenii și tovarășii mei de arme în 1536.

— Ei — zise contele de Haga, la fel de rece ca și Cagliostro — domnul avea cel puțin zece ani la acea dată, devreme ce a asistat în persoană la acea memorabilă bătălie.

— Un dezastru îngrozitor, domnule conte! răspunse Cagliostro, înclinîndu-se.

— Cu toate astea, mai puțin dureros decît dezastrul de la Crécy — spuse Condorcet, surîzător.

— Este adevărat, domnule — răspunse Cagliostro, zîmbind și el. Bătălia de la Crécy a fost teribilă prin aceea că nu o armată a fost învinsă, ci însăși Franța. Dar trebuie să spunem că înfrîngerea noastră n-a fost o victorie pe deplin meritată pentru Anglia. Regele Eduard avea tunuri, lucru pe care Filip de Valois îl ignora cu desăvîrșire, sau, mai exact, lucru pe care Filip de Valois nu voia să-l creadă, cu toate că îl prevenisem, cu toate că îi spusesem că am văzut cu ochii mei aceste patru piese de artilerie pe care Eduard le cumpărase de la venețieni.

— Ah! exclamă doamna Du Barry. Ah, l-ați cunoscut pe Filip de Valois ?

— Doamnă, am avut cinstea să mă număr printre cei cinci seniori care l-au escortat cînd a părăsit cîmpul de bătaie — răspunse Cagliostro. Venisem în Franța cu sărmanul bătrîn rege al Boemiei, care era orb și care s-a lăsat omorît cînd i s-a spus că totul este pierdut.

— O, Doamne ! interveni La Pérouse. Dumneavoastră, domnule, nici nu veți crede cît de mult regret că, în loc să asistați la bătălia de la Crécy, nu ați asistat la cea de la Actium.

— Și de ce, domnule ?

— Pentru că ați fi putut să-mi dați amănunte nautice, care, cu toată frumoasa descriere a lui Plutarh, mi-au rămas foarte nelămurite.

— Care, domnule ? Aș fi fericit dacă aș putea să vă fiu de oarecare folos.

— Ați fost deci ?

— Nu, domnule, atunci eram în Egipt. Fusesem însărcinat de către regina Cleopatra să reorganizez biblioteca din Alexandria, lucru pe care eram cel mai indicat să-l fac, deoarece cunoșteam personal pe cei mai buni autori din antichitate.

— Și ați văzut-o pe regina Cleopatra, domnule de Cagliostro ? întrebă contesa Du Barry.

— Cum vă văd, doamnă.

— Era chiar atît de frumoasă, cum se spune ?

— Doamnă contesă, dumneavoastră știți că frumusețea e relativă. Fermecătoarea regină a Egiptului ar fi fost la Paris doar o femeiușcă drăgălașă.

— Nu vorbiți de rău femeiuștile, domnule conte.

— Să mă păzească Dumnezeu !

— Astfel, Cleopatra era...

— Mică, subțire, vioaie, spirituală, cu ochii mari și migdalați, un nas grecesc, dinții ca perlele și mîna ca a dumneavoastră, doamnă ; o mînă demnă de un sceptru. Iată un diamant pe care mi l-a dat și pe care îl avea de la fratele ei Ptolemeu : îl purta la degetul mare.

— La degetul mare ?! se miră doamna Du Barry.

— Da, așa era moda egipteană, și eu, după cum vedeți, îl port de-abia pe degetul mic.

Și scoțînd inelul, i-l întinse doamnei Du Barry. Era un diamant magnific, care, după scînteierea miraculoasă și

mărimea într-adevăr deosebită, valora desigur treizeci sau patruzeci de mii de franci. Diamantul făcu înconjurul mesei și reveni la Cagliostro, care și-l puse liniștit în deget.

— Ah, înțeleg. Sînteți neîncrezători : neîncredere fatală cu care a trebuit să lupt toată viața. Filip de Valois nu m-a crezut cînd i-am spus să-i lase lui Eduard o cale de retragere : Cleopatra n-a vrut să mă creadă cînd i-am spus că Antoniu va fi bătut. Troienii n-au vrut să mă creadă cînd le-am spus despre calul de lemn : „Casandra este inspirată de zei, ascultați-o pe Casandra".

— A, dar e minunat ! adăugă doamna Du Barry, prăpădindu-se de rîs. Și adevărul este că n-am văzut un om mai serios și în același timp mai amuzant ca dumneavoastră.

— Vă asigur — spuse Cagliostro, înclinîndu-se — că Jonathas era mult mai amuzant decît mine. Ah, fermecător camarad ! Cînd a fost omorît de către Saul, am simțit că-mi pierd mințile.

— Vă avertizez că, dacă mai continuați, conte — zise ducele de Richelieu — o să-l înnebuniți pe bietul Taverney, care într-atît se teme de moarte, încît vă privește năuc, crezîndu-vă nemuritor. Mai bine spuneți clar dacă sînteți sau nu ?

— Nemuritor ?

— Nemuritor.

— Nu știu nimic, dar totuși pot să afirm un lucru.

— Care ? întrebă Taverney, cel mai curios dintre ascultătorii contelui.

— Acela că am văzut toate lucrurile și am întîlnit toate personajele pe care le-am citat adineauri

— L-ați cunoscut pe Montecuculli ?

— Ca pe dumneavoastră, domnule de Favras, și chiar mai bine, pentru că este a doua sau a treia oară cînd am onoarea să vă văd, în timp ce am trăit aproape un an sub același cort cu faimosul strateg despre care vorbim.

— L-ați cunoscut pe Filip de Valois ?

— După cum am avut cinstea să vă spun, domnule de Condorcet ; dar el s-a întors la Paris, iar eu am părăsit Franța și m-am întors în Boemia.

— Cleopatra ?

— Da, doamnă contesă, Cleopatra. V-am spus că avea ochii negri ca și ai dumneavoastră și bustul aproape tot atît de frumos.

— Dar, conte, de unde știți dumneavoastră cum este bustul meu ?

— Seamănă cu al Casandrei, doamnă, și ca să nu lipsească nimic acestei asemănări, ea avea, ca și dumneavoastră, sau dumneavoastră ca și ea, un mic semn negru în dreptul celei de a șasea coaste din stînga.

— Oh, conte, dar sînteți un adevărat vrăjitor !

— A, nu, marchiză — replică mareșalul de Richelieu, rîzînd — i-am spus eu.

— Dar dumneavoastră de unde știți ?

Mareșalul își țuguie buzele.

— Hm ! făcu el. Este un secret de familie.

— Bine, bine... — zise doamna Du Barry. După cum văd, mareșale, nici o măsură de precauție nu este inutilă atunci cînd o femeie se hotărăște să vă viziteze. Apoi, întorcîndu-se spre Cagliostro : Într-adevăr, domnule, posedați secretul tinereții, deoarece la vîrsta de trei sau patru mii de ani, pe care o aveți, nu arătați mai mult de patruzeci.

— Da, doamnă, posed secretul veșnicei tinereți.

— Ah, întineriți-mă și pe mine, vă rog !

— Pe dumneavoastră, doamnă, e inutil ; minunea este înfăptuită. Avem vîrsta pe care părem a o avea, și dumneavoastră numărați cel mult treizeci de ani.

— Sînteți curtenitor.

— Nu, doamnă, așa este.

— N-ați putea totuși să-mi explicați și mie ?

— E destul de ușor. Ați uzat, fără să vă dați seama, de procedeul meu.

— Cum adică ?

— Ați folosit elixirul meu.

— Eu ?

— Chiar dumneavoastră, contesă. A, nu cred că ați uitat.

— Ce anume ?

— Contesă, vă amintiți de o casă de pe strada Saint-Claude ? Vă aduceți aminte că ați intrat în această casă pentru o oarecare chestiune privitoare la domnul de Sar-

tine ? Vă aduceți aminte că ați făcut un serviciu unuia dintre prietenii mei numit Joseph Balsamo ? Vă aduceți aminte că Joseph Balsamo v-a dăruit un flacon cu elixir, recomandîndu-vă să luați trei picături în fiecare dimineață? Vă aduceți aminte că ați urmat sfatul pînă anul trecut, cînd flaconul s-a golit ? Dacă nu vă amintiți toate acestea, contesă, într-adevăr n-ar mai fi vorba de o simplă uitare, ci de nerecunoștință.

— Oh, domnule de Cagliostro, îmi spuneți niște lucruri...

— Pe care nu le cunoașteți decît dumneavoastră, sînt convins de asta. Dar care ar fi meritul unui vrăjitor dacă nu ar cunoaște secretele aproapelui său ?

— Deci Joseph Balsamo avea, ca și dumneavoastră, rețeta acestui miraculos elixir ?

— Nu, doamnă, dar cum era unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, îi dădusem trei sau patru flacoane.

— Și mai are vreunul ?

— Nu mai știu. De trei ani, sărmanul Balsamo a dispărut. Ultima dată cînd l-am văzut, era în America, pe țărmurile rîului Ohio ; pleca într-o expediție în Munții Stîncoși și de atunci am auzit spunîndu-se că a murit.

— Hai, hai, conte ! strigă mareșalul. Destul cu galanteria, vă implor ! Secretul, conte, secretul !

— Vorbiți serios, domnule ? întrebă contele de Haga.

— Foarte serios, sire... iertare, vreau să spun domnule conte — și Cagliostro se înclină într-un fel care lăsa bine să se vadă că greșeala săvîrșită era pe de-a-ntregul voluntară.

— Deci — spuse mareșalul — doamna nu este destul de bătrînă ca să fie întinerită ?

— Nu, cu siguranță.

— Ei bine ! Să luăm atunci pe altcineva. Iată-l pe prietenul meu Taverney. Ce spuneți ? Nu-i așa că are aerul de a fi contemporan cu Pilat din Pont ? Dar poate că în cazul lui este tocmai pe dos ; e prea bătrîn ?

Cagliostro îl privi pe baron.

— Nu — spuse el.

— Ah, scumpul meu conte — strigă mareșalul — dacă îl întineriți, vă proclam elevul Medeei.

— Doriți într-adevăr ? întrebă Cagliostro, adresîndu-se stăpînului casei și întrebînd din ochi întregul auditoriu.

Toți încuviințară printr-un semn.

— Și dumneavoastră, domnule de Taverney ?

— Ei drăcie, eu chiar mai vîrtos decît ceilalți — zise baronul.

— Ei bine, destul de ușor — începu Cagliostro, strecurîndu-și două degete în buzunar, de unde scoase o sticluță octaedrică.

Apoi luă un pahar curat de cristal și vărsă în el cîteva picături din licoarea aflată în sticluță. Diluă aceste cîteva picături într-o jumătate de cupă de șampanie rece și întinse baronului băutura astfel preparată. Toată lumea îi urmărea din ochi cele mai mici mișcări, toți stăteau cu gura căscată. Baronul luă paharul, dar în clipa în care îl duse la gură, șovăi. Ezitarea lui stîrni rîsul invitaților, un rîs atît de zgomotos, încît Cagliostro deveni nerăbdător.

— Grăbiți-vă, baroane — îl îndemnă el — sau veți lăsa să se piardă o licoare care valorează o sută de ludovici picătura.

— Drace ! exclamă Richelieu, încercînd să glumească. E altceva decît vinul de Tokay.

— Prin urmare, trebuie să beau ? întrebă baronul, aproape tremurînd.

— Sau să treceți altuia paharul, domnule, ca să profite totuși cineva de elixir.

— Dați-mi-l mie — spuse ducele de Richelieu, întinzînd mîna.

Baronul mirosi paharul și, ispitit fără îndoială de mireasma vie, îmbălsămată, de culoarea trandafirie pe care cele cîteva picături de elixir o dăduseră șampaniei, sorbi licoarea magică.

În aceeași clipă, simți că un fior îi zguduie tot trupul din creștet pînă în tălpi și tot sîngele bătrîn și amorțit care dormita în venele sale începe să-i clocotească sub piele. Pielea zbîrcită i se întinse, ochii veștezi acoperiți de pleoapele obosite se măriră fără voia lui. Pupila se mișca vie și puternică, tremurul mîinilor dispăru înlocuit de mișcări sigure și nervoase, vocea deveni fermă, genunchii elastici ca în cele mai frumoase zile ale tinereții sale, și toată ființa

sa se îndreptă. Acest lucru se petrecu ca și cînd licoarea i-ar fi regenerat întregul trup de la o extremitate la alta, pe măsură ce se răspîndea în țesuturi.

Un strigăt de surpriză, de stupoare, un strigăt de admirație, mai ales, răsună în toată casa. Taverney, care pînă atunci mîncase cu gingiile, se simți înfometat. Puse mîna pe o farfurie și un tacîm, își luă o porție zdravănă din tocana aflată în stînga sa și, sfărîmînd oasele de potîrniche, spuse că simte cum îi cresc dinții pe care îi avusese la douăzeci de ani.

Mîncă, rîse, bău și fu în mare vervă vreme de o jumătate de oră, timp în care ceilalți comeseni îl priviră uluiți ; apoi, încetul cu încetul, el se stinse ca o lampă căreia începe să-i lipsească uleiul. Mai întîi fruntea, pe care vechile riduri ,o clipă dispărute, se săpară din nou. Privirea i se ofili și se întunecă. Îi pieri toată strălucirea, spatele i se încovoie. Pofta de mîncare îi dispăru, genunchii prinseră din nou să-i tremure.

— Oh ! gemu el.

— Ei bine ? întrebară invitații.

— Ei bine, adio tinerețe ! rosti el, scoțînd un suspin adînc, și două lacrimi îi umeziră pleoapele.

Instinctiv, un suspin asemănător celui scos de Taverney ieși din pieptul fiecăruia dintre comeseni, pricinuit de priveliștea tristă a moșneagului întinerit, care părea și mai bătrîn după această pierdere a tinereții.

— E foarte simplu, domnilor — spuse Cagliostro — nu i-am dat baronului decît treizeci și cinci de picături din elixirul vieții și nu a întinerit decît timp de treizeci și cinci de minute.

— Ah, mai vreau ! Mai vreau, conte — murmura lacom bătrînelul.

— Nu, domnule, o nouă încercare v-ar ucide poate — răspunse Cagliostro.

Dintre toți comesenii, doamna Du Barry, care cunoștea virtuțile acestui elixir, urmărise cu cea mai mare curiozitate amănuntele acestei scene. Pe măsură ce tinerețea și viața străbăteau arterele bătrînului Taverney, privirea contesei căuta să pătrundă cît mai adînc în acest proces.

Rîdea, aplauda, se bucura privindu-l. Cînd efectul băuturii atinse culmea, contesa aproape că se repezi să

smulgă din mîna lui Cagliostro flaconul dătător de viață. Dar în acel moment, Taverney începuse să îmbătrînească mai repede decît întinerise...

— Păcat ! Îmi dau seama — spuse ea cu tristețe — că totul este deșertăciune, speranță vană ; minunea nu a durat decît treizeci și cinci de minute.

— Deci, pentru a fi tînăr doi ani, trebuie să bei un fluviu — reluă contele de Haga.

Toți rîseră.

— Nu — interveni Condorcet — calculul e simplu : treizeci și cinci de picături pentru treizeci și cinci de minute, deci niște nenorocite de trei milioane o sută cincizeci și trei de mii de picături dacă vrei să rămîi tînăr un an.

— O adevărată inundație — spuse La Pérouse.

— Și cu toate acestea, după părerea dumneavoastră, domnule, nu astfel stau lucrurile cu mine, deoarece o sticluță, doar de patru ori mai mare decît flaconul dumneavoastră și pe care mi-a dat-o prietenul dumneavoastră Joseph Balsamo, a fost suficientă pentru a opri la mine scurgerea timpului, pe o perioadă de zece ani.

— Așa e, doamnă, și numai dumneavoastră ați pătruns misterul acestui adevăr. Bărbatul care a îmbătrînit, mai ales cel care a îmbătrînit foarte mult, are nevoie de această cantitate pentru a se produce un efect imediat și puternic. Dar o femeie de treizeci de ani, cum erați dumneavoastră, sau un bărbat de patruzeci de ani, cum eram eu, cînd am început să bem din elixirul vieții, o asemenea femeie sau un asemenea bărbat, încă plini de forță și de tinerețe, nu au nevoie decît de zece picături din această apă în perioadele de declin, și cu ajutorul acestor zece picături, cel sau cea care bea își păstrează tinerețea și pofta de viață, rămînînd veșnic în același stadiu de frumusețe și energie.

— Ce numiți dumneavoastră perioade de declin ? întrebă contele de Haga.

— Perioadele naturale, domnule conte. Omului care trăiește la țară forțele îi cresc pînă la treizeci și cinci de ani. Ajuns la această vîrstă, omul rămîne neschimbat pînă la patruzeci. Începînd de la patruzeci de ani, el începe să dea îndărăt, aproape pe nesimțite, pînă la cincizeci. Atunci

etapele se apropie și se succed cu mai multă repeziciune, pînă în ziua morții. Pentru cel ce trăiește la oraș, deci unde există uzură datorită excceselor, grijilor și bolilor, creșterea forțelor se oprește la treizeci de ani, iar descreșterea începe la treizeci și cinci. Ei bine, există un moment pe care trebuie să-l oprești, fie că trăiești la țară, fie la oraș, un moment cînd natura este staționară înainte de a se angaja în etapa de declin, înainte ca această etapă să se instaleze. Cel care, posesor al secretului acestui elixir, cum sînt eu, știe să găsească momentul în așa fel, încît să surprindă și să oprească viața înainte de îmbătrînire, acela va trăi cum trăiesc eu, totdeauna tînăr, cel puțin destul de tînăr pentru ceea ce vrea încă să facă pe lume.

— Ei, Doamne, dar bine, domnule de Cagliostro — strigă contesa — atunci de ce, dacă ați avut libertatea să vă alegeți vîrsta, de ce n-ați ales douăzeci de ani în loc de patruzeci ?

— Pentru că, doamnă contesă — spuse zîmbind Cagliostro — îmi convine să fiu veșnic un bărbat de patruzeci de ani, sănătos și puternic, decît un tinerel neisprăvit de douăzeci de ani.

— Oh ! Oh ! exclamă contesa.

— Ei, desigur, doamnă — continuă Cagliostro — la douăzeci de ani placi femeilor de treizeci, dar la patruzeci de ani poruncești femeilor de douăzeci și bărbaților de șaizeci.

— Mă predau, domnule — adăugă contesa. De altfel, cum să discuți cu un exemplu viu ?

— Deci eu — spuse abătut Taverney — eu sînt condamnat ; am aflat prea tîrziu.

— Domnul de Richelieu a fost mai abil decît dumneavoastră, spuse cu naivitate La Pérouse, cu francheța lui de marinar. Am auzit mereu spunîndu-se că mareșalul ar avea o rețetă...

— Un zvon răspîndit de femei — replică rîzînd contele de Haga.

— Este acesta un motiv pentru a nu-l crede, duce ? întrebă doamna Du Barry.

Bătrînul mareșal roși, el care nu roșea niciodată. Și adăugă iute :

— Vreți să știți, domnilor, în ce a constat rețeta mea ?

— Da, sigur că vrem.
— Ei bine, în a mă menaja.
— Ah, ah ! exclamă asistența.
— Acesta este adevărul — spuse mareșalul.
— Aș contesta rețeta, dacă n-aș fi văzut efectul celei a domnului de Cagliostro. De altfel, atenție, domnule vrăjitor, nu am terminat cu întrebările.
— Continuați, doamnă, continuați.
— Dumneavoastră spuneați că atunci cînd ați folosit pentru prima dată elixirul vieții, aveați patruzeci de ani ?
— Da, doamnă.
— Și că, de la acea dată, deci de la asediul Troiei...
— Cu puțin înainte, doamnă...
— Fie ; ați rămas la patruzeci de ani ?
— O puteți vedea.
— Dar, domnule, în felul acesta ne demonstrați mai mult chiar decît demonstrează teoria dumneavoastră... spuse Condorcet.
— Ce vă demonstrez, domnule marchiz ?
— Ne demonstrați nu numai prelungirea tinereții, ci și conservarea vieții. Deoarece aveți patruzeci de ani de la asediul Troiei, înseamnă că n-ați murit niciodată.
— Este adevărat, domnule marchiz, n-am murit niciodată, o mărturisesc cu umilință.
— Și totuși nu sînteți invulnerabil ca Ahile, spun ca Ahile, deși nici el nu era invulnerabil de vreme ce Paris l-a putut ucide cu o săgeată în călcîi.
— Nu, nu sînt invulnerabil, și asta spre marele meu regret — răspunse Cagliostro.
— Atunci puteți fi ucis, puteți muri de moarte violentă ?
— Din păcate, da...
— Cum ați făcut atunci să scăpați de accidente timp de trei mii cinci sute de ani ?
— Un adevărat noroc, domnule conte ; vă rog să mă ascultați.
— Vă ascult.
— Și noi vă ascultăm.
— Da ! Da ! repetară toți invitații.
Și cu vădit interes, fiecare se așeză la largul lui ca să asculte cît mai bine. Vocea lui Cagliostro rupse tăcerea :

— Care este prima condiție a vieții ? întrebă el, arătîndu-și prin gesturi ușoare și elegante frumoasele mîini albe încărcate de inele, printre care cel al reginei Cleopatra sclipea ca steaua polară. Sănătatea, nu-i așa ?

— Desigur — răspunse toată lumea.

— Și condiția sănătății este...

— Dieta — zise contele de Haga.

— Aveți dreptate, domnule conte, dieta întreține sănătatea. Ei bine, de ce aceste picături din elixirul meu n-ar constitui cea mai bună dietă posibilă ?

— Cine o știe ?

— Dumneavoastră, conte.

— Da, fără îndoială, dar...

— Nu însă și alții — spuse doamna Du Barry.

— Aceasta, doamnă, este o întrebare pe care o vom examina imediat. Deci eu am urmat tot timpul dieta picăturilor mele, și cum ele sînt realizarea eternului vis al oamenilor tuturor timpurilor, cum ele sînt ceea ce strămoșii căutau sub numele de apa tinereții, ceea ce contemporanii caută sub numele de elixirul vieții, ele mi-au conservat tot timpul tinerețea, sănătatea, în consecință, viața. E clar.

— Cu toate astea, totul se uzează, conte, chiar și cel mai frumos trup.

— Cel al lui Paris ca și cel al lui Vulcan — adăugă contesa. L-ați cunoscut, fără îndoială, pe Paris, domnule de Cagliostro ?

— Perfect, doamnă ; era un băiat tare frumușel ; dar nu era nici pe departe ceea ce spune Homer sau ceea ce cred femeile. În primul rînd, era roșcovan.

— Roșcovan ? Ah, vai ! Ce oroare ! exclamă contesa.

— Din nenorocire — zise Cagliostro — Elena nu a fost de părerea dumneavoastră, doamnă. Dar să revenim la elixirul nostru.

— Da, da ! încuviințară cu toții.

— Dumneavoastră pretindeți deci, domnule de Taverney, că totul se uzează. Fie. Dar știți, de asemenea, că totul se repară, totul se regenerează sau se înlocuiește, cum vreți. Vestitul cuțit al Sfîntului Hubert, căruia i s-a schimbat de atîtea ori lama sau plăseaua, este un exemplu ; căci, cu toată această dublă schimbare, el a rămas cuțitul Sfîn-

tului Hubert. Vinul pe care îl păstrează în beciurile lor călugării din Heidelberg este totdeauna același vin, cu toate că în fiecare an se varsă o recoltă nouă în uriașele budane. De altfel, vinul călugărilor din Heidelberg este întotdeauna limpede, tare și cu buchet, în timp ce vinul sigilat de Opimius și de mine în amfore de lut nu mai era, cînd am încercat să beau din el după o sută de ani, decît un noroi gros care mai degrabă putea fi mîncat, dar în nici un caz băut. Ei bine, în loc de a urma exemplul lui Opimius, l-am preferat pe cel al călugărilor din Heidelberg. Mi-am întreținut trupul, adăugînd în fiecare an noi principii care le regenerau pe cele vechi. În fiecare dimineață, un atom tînăr și proaspăt a înlocuit în sîngele meu, în carnea mea, în oasele mele o părticică uzată, mortificată. Am împrospătat rezidurile pe care omul obișnuit le lasă să-i invadeze pe nesimțite ființa ; i-am silit pe soldații pe care Dumnezeu i-a pus la dispoziția naturii umane să lupte împotriva distrugerii, soldații pe care cea mai mare parte dintre noi îi reformează sau îi lasă să paralizeze în lene, eu însă i-am forțat să ducă o muncă susținută pe care o ușura, pe care o conducea chiar introducerea perpetuă a unui stimulent totdeauna nou ; rezultă din acest studiu permanent al vieții că mintea, gesturile, nervii, inima, sufletul meu nu și-au încetat niciodată funcțiunile ; și cum totul se leagă în lumea asta, cum de obicei cel mai bine reușesc un lucru cei ce-l fac tot timpul, am fost în mod firesc mai îndemînatic decît altul în a înlătura primejdiile de-a lungul unei existențe de trei mii de ani, și asta fiindcă am reușit să dobîndesc o atare experiență, încît prevăd capcanele, încît simt primejdiile care mă pîndesc. Astfel, nu m-ați putea convinge să intru într-o casă care s-ar putea dărîma. A, nu, am văzut prea multe case pentru a nu deosebi dintr-o privire pe cele solide de celelalte. Nu mă puteți face să vînez cu un neîndemînatic care nu știe să folosească pușca. De pe timpul lui Cefal, care a ucis-o pe soția sa Procris, pînă la regent, care i-a scos ochiul domnului Prinț, am văzut prea mulți nepricepuți. Nu mă veți face ca într-o luptă să stau în cutare sau cutare loc în care ar sta oricare altul, deoarece calculez într-o clipă dacă în linie dreaptă sau pe ocolite în locul acela va ajunge vreun glonț. O să-mi spuneți că nu poate fi pre-

venit un glonte rătăcit. Vă voi spune că unui om, care a știut să evite un milion de focuri de pușcă, nu-i poate fi iertat dacă se lasă omorît de un glonte rătăcit. Ah, nu faceți gesturi de neîncredere, deoarece, în sfîrșit, eu însumi sînt o dovadă vie. Nu vă spun că sînt nemuritor ; vă spun numai că știu ceea ce nu știe nimeni, adică să evit moartea cînd apare prin accident. Astfel, de exemplu, pentru nimic în lume nu voi rămîne un sfert de oră singur aici cu domnul de Launay, care gîndește în acest moment că, dacă m-ar avea într-una din celulele sale pentru nebuni de la Bastilia, ar experimenta nemurirea mea cu ajutorul foamei. Nu aș rămîne nici cu domnul de Condorcet, deoarece în clipa asta se gîndește să arunce în paharul meu conținutul inelului pe care îl poartă la arătătorul mîinii stîngi, iar acest conținut este o otravă ; totul fără nici o rea intenție, ci dintr-o curiozitate științifică, pentru a ști pur și simplu dacă aș muri. Cele două personaje pe care tocmai le numise contele de Cagliostro tresăriră.

— Mărturisiți fără nici o sfială, domnule de Launay, doar nu sîntem o instanță judecătorească și, de altfel, intenția nu este pedepsită. Ei, nu v-ați gîndit la ce v-am spus eu ? Și dumneavoastră, domnule de Condorcet, așa-i că aveți în acel inel o otravă pe care ați vrut să mă faceți s-o gust în numele iubitei dumneavoastră stăpîne, știința ?

— Pe legea mea — răspunse domnul de Launay, rîzînd și roșind — mărturisesc că aveți dreptate, domnule conte, era o nebunie. Dar nebunia aceasta mi-a trecut prin cap chiar în clipa cînd dumneavoastră o rosteați.

— Și eu — mărturisi Condorcet — nu voi fi mai puțin sincer decît domnul de Launay. Am gîndit într-adevăr că, dacă ați fi gustat din ceea ce am eu în inel, n-aș da doi bani pe nemurirea dumneavoastră.

Un strigăt de admirație izbucni din toate piepturile. Această mărturisire dădea dreptate nu nemuririi, ci perspicacității contelui de Cagliostro.

— Vedeți — spuse liniștit Cagliostro — vedeți că am ghicit. Ei bine, așa se întîmplă cu tot ceea ce este pe cale să se întîmple. Obișnuința de a trăi m-a făcut să descifrez dintr-o privire trecutul și viitorul celor pe care îi văd. Infailibilitatea mea în această direcție este atît de mare,

încît ea se extinde și asupra animalelor, și a materiei moarte. Dacă mă urc într-o trăsură, văd din felul cum se comportă caii dacă sînt nărăvași, citesc pe trăsăturile vizitiului dacă mă va răsturna sau se va ciocni ; dacă mă îmbarc pe o corabie, ghicesc cînd căpitanul este nepriceput sau încăpățînat și deci nu va putea sau nu va vrea să execute manevra necesară. De aceea îl evit și pe vizitiu și pe căpitan. Las caii, ca și corabia. Nu tăgăduiesc primejdia, o ocolesc ; în loc să-i las o sută de posibilități, cum face toată lumea, îi iau nouăzeci și nouă și-mi bat joc de a suta. Iată la ce îmi servește faptul că am trăit trei mii de ani.

— Atunci — replică rîzînd La Pérouse, în mijlocul entuziasmului și a nedumeririi stîrnite de cuvintele lui Cagliostro — atunci, scumpul meu profet, ar trebui să veniți cu mine pînă la ambarcațiunile cu care va trebui să fac ocolul pămîntului. Mi-ați face un deosebit serviciu. Cagliostro nu răspunse. Domnule mareșal — continuă rîzînd navigatorul — pentru că domnul conte de Cagliostro nu vrea, și înțeleg aceasta, să părăsească o atît de plăcută companie, trebuie să-mi permiteți mie s-o fac. O, iertați-mă, domnule conte de Haga, iertați-mă, doamnă, dar iată că bate ora șapte și am făgăduit regelui să mă urc în trăsură la șapte și un sfert. Acum, pentru că domnul conte de Cagliostro nu este ispitit să vină să vadă cele două vase de război, aș dori să-mi spună cel puțin ceea ce mi se va întîmpla de la Versailles la Brest. De la Brest la pol îl scutesc, e treaba mea. Dar, ce naiba ! de la Versailles la Brest... îmi datorează un sfat.

Cagliostro se uită încă o dată la navigator, cu o privire atît de melancolică, cu un aer atît de blînd și de trist în același timp, încît cea mai mare parte dintre invitați fură izbiți în mod deosebit. Navigatorul însă nu observă nimic. Își luă rămas bun de la toată lumea ; valeții îi puseră pe umeri o mantie grea, îmblănită, și doamna Du Barry îi strecură în buzunar una dintre acele băuturi întăritoare și rafinate pe care călătorul le prețuiește atît de mult, cu toate că nu se gîndește aproape niciodată la ele din proprie inițiativă, și care-i amintesc, în lungile nopți ale drumului străbătut printre ghețuri, de prietenii lăsați acasă.

La Pérouse, bine dispus, îl salută ceremonios pe contele de Haga și întinse mîna bătrînului mareșal.

— Adio, scumpul meu La Pérouse — îi spuse ducele de Richelieu.

— Nu, domnule duce, la revedere — răspunse La Pérouse. Într-adevăr, s-ar zice că plec pentru eternitate: fac ocolul pămîntului, asta-i tot; patru-cinci ani de absență, nu mai mult. Nu trebuie să ne spunem adio, pentru atîta lucru.

— Patru sau cinci ani! exclamă mareșalul. Ei, domnule, de ce nu spuneți patru sau cinci secole? Zilele sînt ani la vîrsta mea. Eu vă spun adio!

— Haide-haide, întrebați-l pe ghicitor — spuse La Pérouse, rîzînd — vă promite încă douăzeci de ani. Nu-i așa, domnule de Cagliostro? Ah, conte, de ce nu mi-ai vorbit mai devreme de picăturile divine? La orice preț ar fi fost, aș fi îmbarcat o tonă pe *Astrolabe*. E numele navei mele, domnilor. Doamnă, încă o sărutare pe frumoasa dumneavoastră mînă, cea mai frumoasă mînă pe care cu siguranță sînt sortit să o mai văd pînă la reîntoarcerea mea. La revedere!

Și plecă. Cagliostro păstră tot timpul aceeași tăcere rău-prevestitoare. Se auzi pasul căpitanului răsunînd pe treptele de la intrare, se auzi vocea lui veselă, în curte, adresînd complimente celor care-l conduceau. Apoi caii își scuturară capetele înțesate de zurgălăi, ușa trăsurii se trînti cu un zgomot sec și roțile duduiră pe caldarîmul străzii. La Pérouse făcea primul pas dintr-o călătorie misterioasă din care nu avea să se mai întoarcă.

Toți rămaseră cu urechea atentă. Cînd nu se mai auzi nimic, privirile comesenilor se întoarseră spre Cagliostro, ca atrase de un magnet. Pe fața acestuia strălucea o lumină profetică ce îi făcu pe toți să tresară. O liniște stranie se așternu timp de cîteva minute. Contele de Haga o rupse primul:

— De ce nu i-ați răspuns nimic, domnule?

Această întrebare exprima neliniștea tuturor. Cagliostro tresări de parcă ar fi fost smuls dintr-o meditație profundă.

— Pentru că — zise el, răspunzînd contelui — ar fi trebuit să-i spun fie o minciună, fie crudul adevăr.

— Cum asta ?

— Pentru că ar fi trebuit să-i spun : „Domnule de La Pérouse, domnul duce de Richelieu are dreptate să vă spună adio, şi nu la revedere".

— Ei, dar ce naiba, domnule Cagliostro ! se amestecă în vorbă Richelieu, pălind. Doar nu vă referiţi la La Pérouse ?

— Ba da, domnule mareşal — se grăbi să răspundă Cagliostro. Nu pe dumneavoastră vă priveşte trista prevestire.

— Nu se poate ! exclamă doamna Du Barry. Acest biet La Pérouse, care mi-a sărutat acum mîna...

— Nu numai că n-o s-o mai facă niciodată, doamnă, dar nu-i va mai revedea niciodată pe cei pe care i-a părăsit astă-seară — continuă Cagliostro, privindu-şi cu atenţie paharul plin cu apă în care scînteiau lumini de culoarea opalului, întretăiate de umbre.

Un strigăt de uimire ieşi din toate piepturile. Discuţia ajunsese la un punct cînd, cu fiece clipă, devenea tot mai pasionantă ; aşa s-ar fi spus, după înfăţişarea gravă, solemnă şi aproape neliniştită cu care cei de faţă îl interogau pe Cagliostro, fie cu voce tare, fie cu privirea. În mijlocul acestei tensiuni, domnul de Favras, rezumînd sentimentul general, se ridică, făcu un semn şi plecă în vîrful picioarelor să vadă dacă în camerele vecine nu spionează vreun valet. Dar casa domnului mareşal de Richelieu era o casă bine pusă la punct şi domnul de Favras nu găsi în anticameră decît un bătrîn intendent, care, sever ca o santinelă într-un post îndepărtat, păzea intrarea în sufrageria unde se consuma cu solemnitate desertul. Întors la locul său, el se aşeză făcînd semn comesenilor săi că sînt cu desăvîrşire singuri.

— În acest caz — zise doamna Du Barry, răspunzînd asigurării date de domnul de Favras, ca şi cînd aceasta ar fi fost făcută cu glas tare — în acest caz povestiţi-ne ce îl aşteaptă pe bietul La Pérouse.

Cagliostro clătină din cap.

— Hai, hai, domnule de Cagliostro — interveniră şi bărbaţii.

— Da, vă rugăm.

— Ei bine, domnul de La Pérouse pleacă, după cum v-a spus, cu intenţia de a face ocolul lumii şi pentru a continua călătoriile lui Cook, ale bietului Cook, care, ştiţi, a fost ucis în insulele Sandwich.

— Da, da, ştim — încuviinţară mai degrabă toate capetele decît toate vocile.

— Totul prevesteşte un succes deplin acţiunii întreprinse de el. Domnul de La Pérouse este un excelent marinar; de altfel, regele Ludovic al XVI-lea i-a trasat itinerariul cu o deosebită pricepere.

— Da — îl întrerupse contele de Haga — regele Franţei este un geograf remarcabil. Nu-i aşa, domnule de Condorcet?

— Un geograf mult prea priceput pentru un rege — răspunse marchizul. Regii nu trebuie să cunoască lucrurile decît la suprafaţă. Atunci se vor lăsa poate călăuziţi de către oameni mai bine informaţi.

— Este o lecţie, domnule marchiz — replică surizînd domnul conte de Haga.

Condorcet roşi.

— Oh, nu, domnule conte — spuse el — este o simplă reflecţie, o generalitate filozofică.

— Deci pleacă... — reluă doamna Du Barry, grăbită să curme orice altă discuţie particulară care ar fi deviat conversaţia de pe făgaşul pe care apucase.

— Deci pleacă — repetă Cagliostro. Dar să nu credeţi, oricît de grăbit era, că va pleca numaidecît; nu, îl văd pierzînd multă vreme la Brest.

— Păcat — interveni Condorcet — este cel mai bun timp pentru îmbarcări. Ba chiar e nitel cam prea tîrziu, în februarie sau martie ar fi fost mult mai potrivit.

— A, nu-i reproşaţi aceste două sau trei luni, domnule de Condorcet, în acest timp cel puţin trăieşte şi speră.

— Echipajul lui este bun, cred? adăugă întrebător Richelieu.

— Da — răspunse Cagliostro — cel care conduce a doua navă este un distins ofiţer. Îl văd, tînăr, dornic de aventură, din nenorocire curajos.

— Cum, din nenorocire?!

— Ei bine, după un an îl caut pe acest prieten şi nu-l mai văd — rosti Cagliostro, cu neliniştе, cercetîndu-şi

paharul. Nimeni dintre dumneavoastră nu este rudă apropiată sau îndepărtată cu domnul de Langle ?

— Nu.

— Nimeni nu-l cunoaşte ?

— Nu.

— Ei bine, el va fi primul care va muri. Nu-l mai văd.

Un murmur de spaimă scăpă din piepturile celor prezenţi.

— Dar el... el... La Pérouse... — şoptiră cîţiva, cu glas înăbuşit.

— Pluteşte, acostează, se îmbarcă din nou. Un an, doi ani de navigaţie fericită. Se primesc veşti de la el, şi...

— Şi-apoi ?

— Anii trec...

— Şi... şi... ?

— În sfîrşit, oceanul e mare, cerul e întunecat. Ici-colo răsar pămînturi neexplorate, ici-colo figuri hidoase ca monştrii din arhipelagul grecesc. Ele pîndesc corabia, care aleargă în ceaţă printre recifuri, tîrîtă de curent ; vine furtuna, furtuna mai repede decît ţărmul, apoi văd flăcări înspăimîntătoare. Ah, La Pérouse ! La Pérouse ! Dacă ai putea să m-auzi, ţi-aş spune : „Pleci, ca şi Cristofor Columb, pentru a descoperi o lume, La Pérouse, teme-te de insulele necunoscute !“

Tăcu.

Un fior de gheaţă străbătu întreaga adunare, în timp ce în aer mai vibrau încă ultimele cuvinte ale contelui.

— Dar de ce nu l-aţi avertizat ? strigă contele de Haga fascinat, ca şi ceilalţi, de acest om extraordinar care mişca inimile după bunul său plac.

— Da, chiar aşa — se alătură şi doamna Du Barry — de ce să nu dăm fuga, de ce să nu-l oprim ? Pentru viaţa unui om ca La Pérouse merită să trimiţi un curier, scumpul meu mareşal.

Mareşalul înţelese şi se şi ridică pe jumătate pentru a suna. Cagliostro întinse însă braţul. Mareşalul se lăsă din nou în fotoliul său.

— Vai — continuă Cagliostro — totul ar fi de prisos : cel ce prevede destinul nu-l poate schimba. Domnul de La Pérouse ar fi rîs, dacă ar fi auzit cuvintele mele, cum rîdeau fiii lui Priam cînd prezicea Casandra, dar iată, rîdeţi

chiar dumneavoastră, domnule conte de Haga, și în curînd vor rîde și ceilalți. Oh, nu vă feriți, domnule de Favras, n-am avut niciodată un auditoriu prea încrezător.

— Ba noi credem — strigară într-un glas doamna Du Barry și bătrînul duce de Richelieu.

— Și eu — murmură Taverney.

— Eu, de asemenea — zise politicos contele de Haga.

— Da — rosti Cagliostro — dumneavoastră credeți, dumneavoastră credeți, pentru că este vorba de La Pérouse, dar dacă ar fi vorba de dumneavoastră, n-ați crede !

— Eh !...

— Sînt sigur.

— Mărturisesc că ceea ce m-ar fi făcut să cred ar fi fost faptul ca domnul de Cagliostro să-i fi spus domnului de La Pérouse : „Păziți-vă de insulele necunoscute". Atunci el s-ar fi păzit. Era totuși o șansă.

— Vă asigur că nu, domnule conte, și chiar dacă m-ar fi crezut, revelația ar fi fost, oricum, cutremurătoare, deoarece în fața primejdiei, la vederea acelor insule necunoscute care trebuiau să-i fie fatale, nenorocitul, încrezător în profeția mea, ar fi simțit apropierea morții misterioase care-l amenință și de care nu poate fugi. Nu ar mai fi fost o singură moarte, ci o mie de morți pe care le-ar fi îndurat în felul acesta ; fiindcă înseamnă să mori de o mie de ori cînd bîjbîi în întuneric, cu sufletul năpădit de disperare. Gîndiți-vă numai, speranța pe care i-aș fi luat-o este ultima consolare pe care osînditul o păstrează, chiar și în clipa cînd cuțitul îl atinge, cînd simte tăișul oțelului, cînd sîngele a și început să-i curgă. Viața se stinge, dar omul mai speră încă.

— Este adevărat ! șoptiră cu voce înăbușită cîțiva dintre cei prezenți.

— Da — continuă Condorcet — vălul de mister care acoperă sfîrșitul vieții noastre este singurul mare bine pe care soarta l-a dăruit omului pe pămînt.

— Ei bine, orice ar fi — zise contele de Haga — dacă mi s-ar fi întîmplat să aud că-mi spune un om ca dumneavoastră : „Păziți-vă de cutare om sau de cutare lucru", aș fi luat-o de bună și v-aș fi mulțumit.

Cagliostro clătină încet din cap, întovărășind această mișcare cu un surîs trist.

— Da, domnule de Cagliostro — continuă contele — avertizați-mă și vă voi mulțumi.

— Vreți să vă spun dumneavoastră ceea ce nu am vrut să-i spun domnului de La Pérouse?

— Da, vreau.

Cagliostro schiță o mișcare, de parcă ar fi vrut să vorbească, apoi, oprindu-se, zise :

— O, nu, nu, domnule conte.

— Vă implor.

Cagliostro întoarse capul.

— Niciodată ! murmură el.

— Luați seama — rosti contele, cu un surîs — mă veți face neîncrezător.

— Mai bine neîncrezător decît înspăimîntat.

— Domnule de Cagliostro — spuse cu gravitate contele — uitați un lucru.

— Care ? întrebă cu respect profetul de ocazie.

— Că, dacă unii oameni își pot ignora destinul fără ca aceasta să însemne ceva, sînt alții care au nevoie să-și cunoască viitorul, dat fiind că destinul lor îi interesează nu numai pe ei, ci miloane de oameni.

— Atunci — spuse Cagliostro — porunciți-mi. Nu, nu voi face nimic fără un ordin formal.

— Ce vreți să spuneți ?

— Dacă maiestatea voastră îmi ordonă — zise Cagliostro, cu voce surdă — mă voi supune.

— Vă ordon să-mi dezvăluiți soarta mea, domnule de Cagliostro — spuse regele majestos și curtenitor.

Deoarece contele de Haga se lăsase tratat ca rege și renunțase la incognito-ul său dînd un ordin, domnul de Richelieu se ridică pe dată, și-l salută ceremonios pe prinț, zicînd :

— Vă mulțumesc pentru cinstea pe care regele Suediei o face casei mele, sire ; rog pe maiestatea voastră să binevoiască a ocupa locul de onoare. Începînd din acest moment, acest loc nu poate să vă aparțină decît dumneavoastră.

— Lasă, să rămînem cum sîntem, domnule mareșal, și să nu pierdem nici un cuvînt din ceea ce domnul conte de Cagliostro ne va spune.

— Regilor nu li se spune adevărul, sire.

— Vă rog ! Nu sînt în regatul meu. Reluați-vă locul, domnule duce ! Vorbiți, domnule de Cagliostro, vă conjur.

Cagliostro aruncă o privire spre paharul său ; băşicuţe ca cele de şampanie urcau de jos spre suprafaţă ; atrasă de privirea sa magnetică, apa părea că se mişcă după propria-i voinţă.

— Sire, spuneţi-mi ce doriţi să ştiţi — începu Cagliostro — sînt gata să vă răspund.

— Spuneţi-mi ce fel de moarte mă aşteaptă.

— De o împuşcătură, sire.

Fruntea lui Gustav se lumină.

— Ah, într-o bătălie — exclamă el. Moartea unui soldat ! Mulţumesc, domnule de Cagliostro, îţi mulţumesc de o mie de ori. Ah, prevăd bătălii, iar Gustav Adolf şi Carol al XII-lea mi-au arătat cum se moare cînd eşti regele Suediei.

Cagliostro plecă fruntea fără a răspunde. Contele de Haga încruntă sprînceana.

— Oho ! Nu într-o bătălie va fi tras acel glonţ ? întrebă el.

— Nu, sire.

— Într-o răzmeriţă ; da, e cu putinţă.

— Nu va fi într-o răzmeriţă.

— Dar unde atunci ?

— La un bal, sire...

Regele căzu pe gînduri. Cagliostro, care se ridicase, se aşeză şi, plecîndu-şi capul, şi-l cuprinse în palme.

Toţi păliseră în jurul autorului profeţiei şi a celui care era obiectul ei. Domnul de Condorcet se apropie de paharul cu apă în care ghicitorul citise sinistra prevestire, îl luă de picior şi, ridicîndu-l la înălţimea ochilor, cercetă cu grijă faţetele strălucitoare şi conţinutul misterios. Toţi vedeau cum acei ochi inteligenţi, reci şi pătrunzători căutau să obţină de la dublul cristal, cel solid şi cel lichid, soluţia unei probleme pe care mintea sa o considera o speculaţie pur fizică. De fapt, savantul evalua adîncimea, refracţiile luminoase şi jocul microscopic al apei. Se întreba, el care era încredinţat că totul are o cauză, cauza şi pretextul acestui fel de şarlatanie, exersată asupra unor oameni de valoarea celor ce stăteau jur

împrejurul mesei de către un bărbat despre care nu puteai să nu admiți că are puteri cu totul neobișnuite.

Fără îndoială, el nu găsi soluția problemei, căci încetă să mai examineze paharul, îl așeză din nou pe masă și, în mijlocul stupefacției pricinuite de pronosticul lui Cagliostro, spuse :

— Ei bine, eu, de asemenea, l-aș ruga pe ilustrul nostru profet să întrebe oglinda sa magică. Din nenorocire, eu — adăugă el — nu sînt un senior puternic, nu ordon, obscura mea viață nu aparține milioanelor de oameni.

— Domnule — spuse contele de Haga — dumneavoastră ordonați în numele științei, și viața dumneavoastră interesează nu numai un popor, ci întreaga umanitate.

— Mulțumesc, domnule conte ; dar poate părerea dumneavoastră asupra acestui lucru nu este și cea a domnului de Cagliostro.

Cagliostro înălță capul întocmai ca un bidiviu îmboldit cu pinteni.

— Ba da, marchize — spuse el cu un început de nervozitate, care, în antichitate, ar fi fost atribuită duhului care îl stăpînea. Desigur, sînteți un senior puternic în regatul gîndirii. Hai, priviți-mă în ochi ! Doriți cu adevărat, să vă prezic viitorul ?

— Cu adevărat, domnule conte — reluă Condorcet — pe cuvînt de onoare ! Cum nu se poate mai serios.

— Ei bine, marchize — spuse Cagliostro, cu voce surdă și coborînd pleoapele deasupra privirii fixe — veți muri de otrava conținută în inelul pe care-l aveți în deget. Veți muri...

— O, și dacă l-aș arunca ? îl întrerupse Condorcet.

— Aruncați-l !

— În sfîrșit, mărturisiți că e destul de ușor ?

— Atunci, aruncați-l, vă spun.

— Ah, da, marchize ! strigă doamna Du Berry. Vă implor, aruncați această otravă periculoasă ; aruncați-o, chiar dacă n-ar fi decît pentru a-l da de minciună pe acest profet nesuferit care ne mîhnește pe toți cu profețiile sale. Căci, la urma urmei, dacă o aruncați, este sigur că nu veți muri otrăvit ; și cum domnul de Cagliostro pretinde că veți muri otrăvit, atunci, de voie de nevoie, domnul de Cagliostro va fi mințit.

— Doamna contesă are dreptate — spuse contele de Haga.

— Bravo, contesă ! i se alătură și Richelieu. Hai, marchize, aruncați această otravă, cu atît mai mult cu cît acuma că știu că purtați la deget moartea unui om, voi tremura de fiece dată cînd vom ciocni împreună. Inelul se poate deschide singur... ei... ei !...

— Și două pahare care se lovesc sînt destul de aproape unul de altul. Aruncați-o, marchize, aruncați-o !

— Este inutil — spuse liniștit Cagliostro — domnul de Condorcet nu o va arunca.

— Nu — întări marchizul — nu o voi arunca, este adevărat, și nu pentru ca să ajut destinul, ci pentru că lui Cabanis i-a reușit această otravă, în felul ei unică, fiind o substanță solidificată absolut din întîmplare, printr-o șansă cu care el nu se va mai întîlni poate ; iată de ce nu voi arunca această otravă. Triumfați, dacă vreți, domnule de Cagliostro !

— Destinul — spuse acesta — găsește totdeauna slujitori devotați pentru a-l ajuta să-și îndeplinească sentințele sale.

— Așadar, voi muri otrăvit — reluă marchizul. Ei bine, fie ! Nu oricine vrea, moare otrăvit. Este o moarte admirabilă aceasta pe care mi-o preziceți : un pic de otravă pe vîrful limbii și sînt nimicit. Asta nu mai e moarte ; e mai puțin viața, cum se spune în algebră.

— Nu țin să suferiți, domnule — răspunse cu răceală Cagliostro. Și făcu un semn care arăta că dorește să nu mai spună nimic, cel puțin în privința domnului de Condorcet.

— Domnule — zise atunci marchizul de Favras, întinzîndu-se peste masă, ca pentru a merge în întîmpinarea lui Cagliostro — iată un naufragiu, o împușcătură și o otrăvire care mă fac să-mi lase gura apă. Nu-mi veți face oare cinstea de a-mi prezice și mie vreun mic deces în același gen ?

— Ah, domnule marchiz — ripostă Cagliostro care, simțind că este ironizat, începuse să se enerveze — în zadar sînteți gelos pe acești domni, pentru că, pe cuvîntul meu de gentilom, veți avea parte de ceva mult mai de soi.

— Mult mai de soi ! exclamă domnul de Favras, rîzînd. Fiți atent, vă angajați prea serios : mai mult decît marea, focul și otrava, este greu.

— Mai e și streangul, domnule marchiz — răspunse grațios Cagliostro.

— Streangul ?... Oho, tot îmi spuneți ?

— Vă spun că veți fi spînzurat — preciză Cagliostro, cu un fel de furie profetică pe care nu și-o mai putea stăpîni.

— Spînzurat ? ! repetă adunarea. Drace !

— Domnul uită că sînt un gentilom — spuse Favras, cu răceală. Și dacă întîmplător vrea să vorbească despre o sinucidere, îl previn că mă voi respecta îndeajuns pînă în ultima clipă spre a nu mă folosi de o funie cîtă vreme voi avea o sabie.

— Nu vă vorbesc de sinucidere, domnule.

— Atunci vorbiți despre un supliciu.

— Da.

— Sînteți străin, domnule, drept care vă și iert.

— Cum adică ?

— Ignoranța. În Franța, gentilomii sînt decapitați.

— Veți discuta aceasta cu călăul, domnule — spuse Cagliostro, zdrobindu-și interlocutorul cu acest răspuns brutal.

O clipă, cei de față rămaseră ca împietriți.

— Știți că tremur în acest moment — vorbi domnul de Launay. Predecesorilor mei li s-au făcut preziceri atît de triste, încît îmi închipui numai lucruri rele dacă voi încerca și eu să aflu același lucru.

— Atunci sînteți mai înțelept decît ei și dumneavoastră nu doriți să vă cunoașteți viitorul. Aveți dreptate ; bun sau rău, să respectăm secretul soartei.

— A, domnule de Launay — interveni doamna Du Barry, — sper că veți avea tot atît curaj cît acești domni.

— Eu, de asemenea, sper, doamnă — spuse guvernatorul, înclinîndu-se. Apoi, întorcîndu-se spre Cagliostro i se adresă astfel :

— Domnule, gratificați-mă și pe mine cu horoscopul meu, vă conjur.

— E ușor — zise Cagliostro. O lovitură de secure la cap și asta-i tot !

Un strigăt de spaimă răsună în încăpere. Domnii de Richelieu și Taverney îl implorară pe Cagliostro să nu meargă mai departe ; dar curiozitatea feminină fu mai tare.

— Auzindu-vă, conte — începu doamna Du Barry — s-ar spune într-adevăr că întregul univers va sfîrși de moarte violentă. Iată că sîntem opt și cinci au și fost condamnați de dumneavoastră !

— Ah, vă dați prea bine seama, doamnă, că este o părere preconceputâ și că ne amuzăm — replică domnul de Favras, încercînd să rîdă.

— Bineînțeles că ne amuzăm — adăugă și contele de Haga — fie că va fi adevărat, fie că nu va fi.

— Oh, atunci mă voi amuza și eu — spuse doamna Du Barry — căci nu vreau să fiu mai lașă decît ceilalți. Dar nu sînt decît o femeie și nu voi avea nici măcar cinstea de a sta în același rînd cu dumneavoastră în privința unui groaznic deznodămînt. O femeie moare în patul său. Vai, moartea unei femei bătrîne, triste și uitate, va fi cea mai rea dintre toate, nu-i așa, domnule de Cagliostro ? Și zicînd acestea, păru tulburată și dădu de înțeles tuturor, atît prin cuvinte cît și prin atitudinea sa, că dorește să fie menajată. Cagliostro însă nu schiță nici un gest care să o liniștească. Atunci curiozitatea fu mai puternică decît teama. Haide, domnule de Cagliostro, răspundeți-mi — continuă doamna Du Barry.

— Cum vreți să vă răspund, doamnă, cînd nu mă întrebați ?

— Dar... — îngăimă ea.

— Ei, mă întrebați, da sau nu ? ceru Cagliostro.

Contesa făcu un efort și, după ce se lăsă încurajată de zîmbetele celor de față, strigă :

— Ei bine, da, mă aventurez și eu, spuneți-mi cum va sfîrși Jeanne de Vaubernier, contesă Du Barry ?

— Pe eșafod, doamnă — răspunse sinistrul profet.

— Glumiți, nu-i așa, domnule ? se bîlbîi contesa, cu o privire rugătoare.

Dar Cagliostro era ca posedat și nu văzu această privire.

— Și de ce să fie o glumă ? întrebă el.

— Dar pentru ca să urci treptele eșafodului, trebuie să fi ucis, să omori, în sfîrșit, să fi săvîrșit o crimă și, după toate probabilitățile, eu nu voi săvîrși niciodată o crimă. Este o glumă, nu-i așa ?

— Ei, Doamne, da — spuse Cagliostro — este o glumă ca tot ce am prezis.

Contesa izbucni într-un hohot de rîs, pe care un observator atent l-ar fi găsit cam prea strident pentru a fi natural.

— Deci, domnule de Favras, să ne comandăm carurile mortuare.

— Pentru dumneavoastră, contesă, este cu totul de prisos — zise Cagliostro.

— Și de ce, domnule ?

— Pentru că dumneavoastră veți merge la eșafod într-o căruță.

— Oh, ce grozăvie ! strigă doamna Du Barry. Ah, ce om răutăcios ! Mareșale, altă dată să alegeți oaspeți mai veseli, sau nu voi mai veni la dumneavoastră.

— Scuzați-mă, doamnă — ripostă Cagliostro — dar dumneavoastră, ca și ceilalți, ați dorit-o.

— Eu ca și ceilalți ; cel puțin îmi veți acorda măcar răgazul de a-mi alege duhovnicul, nu-i așa ?

— Ar fi o trudă inutilă, contesă — zise Cagliostro.

— Cum asta ?

— Ultimul care va urca pe eșafod, însoțit de un duhovnic, va fi...

— Va fi ?... întrebară toți într-un glas.

— Va fi regele Franței. Și Cagliostro rosti aceste ultime cuvinte cu o voce surdă și atît de lugubră, încît un suflu de moarte păru că trece peste cei de față, înghețîndu-i pînă în adîncul sufletului.

Cîteva minute domni tăcerea. În răstimpul acesta, Cagliostro își apropie buzele de paharul cu apă în care citise toate aceste crîncene profeții ; dar abia îl atinse cu buzele, că îl și respinse cu un profund dezgust, ca și cînd ar fi fost un potir amar. În timp ce săvîrșea acest gest, ochii lui Cagliostro se întoarseră spre Taverney.

— A, nu ! strigă acesta, crezînd că oaspetele va începe să vorbească — nu-mi spuneți ce mi se va întîmpla ; eu nu v-o cer.

— Ei bine, o cer eu în locul său — spuse Richelieu.

— Liniștiți-vă, domnule mareșal — zise Cagliostro — deoarece dumneavoastră sînteți singurul dintre noi toți care va muri în patul său.

— Cafeaua, domnilor! rosti bătrînul mareșal, încîntat de prezicere. Cafeaua!

Toți se ridicară. Dar înainte de a trece în salon, contele de Haga se apropie de Cagliostro.

— Domnule — începu el — nu mă gîndesc să ocolesc destinul, dar spuneți-mi de ce trebuie să mă feresc.

— De un manșon, sire — răspunse Cagliostro.

Domnul de Haga se îndepărtă.

— Și eu? întrebă Condorcet.

— De o omletă.

— Bine, renunț la ouă. Și se alătură contelui.

— Și eu de ce trebuie să mă tem? întrebă Favras.

— De o scrisoare.

— Bine, mulțumesc.

— Și eu? întrebă de Launay.

— De căderea Bastiliei.

— O, asta mă liniștește. Și se îndepărtă rîzînd.

— E rîndul meu, domnule — interveni contesa, cu desăvîrșire tulburată.

— Dumneavoastră, frumoasă contesă, feriți-vă de Piața Ludovic al XV-lea!

— Vai! răspunse contesa. Într-o zi chiar m-am rătăcit pe acolo. Am suferit de-a binelea. În ziua aceea aproape că mi-am pierdut capul.

— Ei bine, și de data asta îl veți pierde, contesă, dar nu-l veți mai regăsi.

Doamna Du Barry scoase un strigăt și se refugie în salon, alături de ceilalți invitați. Cagliostro tocmai voia să facă același lucru.

— O clipă! zise Richelieu. Nu mai rămîne decît Taverney și cu mine, căruia nu i-ați spus nimic, scumpul meu vrăjitor.

— Domnul de Taverney m-a rugat să nu-i spun nimic și dumneavoastră, domnule mareșal, nu m-ați întrebat nimic.

— Ah, și vă mai rog și-acum! strigă Taverney, cu mîinile împreunate.

— Dar iată, pentru a ne demonstra forța geniului dumneavoastră, nu ați putea să ne spuneți un lucru pe care nu-l știm decît noi doi ?

— Care ? întrebă Cagliostro surîzînd.

— Ei bine, ce face la Versailles bravul Taverney în loc să trăiască liniștit la frumoasa lui moșie de la Maison-Rouge, pe care regele a răscumpărat-o pentru el acum trei ani ?

— Nimic mai simplu, domnule mareșal — răspunse Cagliostro. Acum zece ani, domnul a dorit s-o dea pe fiica sa, domnișcara Andreea, regelui Ludovic al XV-lea, dar domnul n-a reușit.

— Hm, hm ! mormăi Taverney.

— Astăzi, domnul vrea să-l dea pe fiul său Filip de Taverney, reginei Maria-Antoaneta. Întrebați-l dacă mint.

— Pe legea mea ! spuse Taverney, tremurînd. Acest om ori este un vrăjitor, ori dracu să mă ia !

— Ah ! exclamă mareșalul. Nu vorbi cu atîta îndrăzneală despre diavol, scumpe prietene !

— Înspăimîntător, înspăimîntător ! murmură Taverney și se întoarse pentru a-l implora pentru ultima oară pe Cagliostro să păstreze secretul ; acesta însă dispăruse.

— Să mergem, Taverney, să mergem în salon — zise mareșalul. Vor lua cafeaua fără noi, sau noi vom bea cafeaua rece, ceea ce ar fi și mai rău, și se grăbi spre salon.

Dar salonul era gol ; nici unul dintre invitați nu a mai avut curajul să-l privească în față pe autorul cumplitelor preziceri.

Lumînările ardeau în candelabre ; cafeaua fumega în ibric ; în vatră focul pîlpîia. Toate acestea erau acum de prisos.

— Pe legea mea ! Se pare că vom lua cafeaua în doi. Ei bine, unde dracu te-ai dus ? Și Richelieu privi în toate părțile, dar bătrînelul dispăruse ca și ceilalți.

— N-are importanță — rosti mareșalul, rînjind în felul lui Voltaire și frecîndu-și mîinile uscate și albe, încărcate de inele. Voi fi singurul dintre invitații mei care va muri în patul său. Ei, ei, în patul meu ! Conte de Cagliostro

tro, eu nu sînt neîncrezător. În patul meu, și cît mai tîrziu cu putință ? Unde sînt valetul și picăturile ?

Valetul intră, cu un flacon în mînă, și împreună cu mareșalul, trecu în camera de culcare.

III

CELE DOUĂ NECUNOSCUTE

Gerul lui 1784, acel monstru care a cotropit a șasea parte din Franța, nu l-am prea simțit, cu toate că bîntuia pe la ușile domnului de Richelieu, închiși cum eram în această sufragerie atît de călduroasă în care se răspîndeau dulci miresme. Puțină chiciură la ferestre este un lux al naturii adăugat luxului oamenilor. Pentru cel bogat, înfășurat în blănuri, închis în trăsură sau cufundat printre pernele și catifelele unui apartament încălzit, iarna pare făcută din diamante, pudră și broderii de argint. Bruma este o podoabă, vremea rea o schimbare de decor făcută de marele operator pe care îl numim natura și pe care bogatul o privește numai prin ferestre.

Prin urmare, cel căruia îi este cald poate admira copacii negri și găsi farmec priveliștii pustii oferite de cîmpiile mirosind a iarnă. Cel ce simte amețindu-l suavele arome ale cinei care-l așteaptă poate respira din cînd în cînd, pe fereastra întredeschisă, parfumul aspru al vîntului și aburul înghețat al zăpezii ce-i împrospătează gîndurile. Cel care, în sfîrșit, după o zi fără suferințe, cînd milioane de cetățeni au suferit, se întinde sub plapumă, în cearșafuri fine, într-un pat cald, acela, ca egoistul de care vorbește Lucrețiu, poate socoti că totul e bine în cea mai bună dintre lumile posibile. Dar cel căruia îi este frig nu vede nimic din toate aceste minunății ale naturii la fel de plină de frumusețe atît în haina sa albă cît și în cea verde. Cel căruia îi este foame se uită în pămînt nu spre cer ; cerul fără soare pare dușmănos sărmanului.

În epoca despre care vorbim, adică spre jumătatea lunii aprilie, se aflau numai la Paris trei sute de mii de ne-

norociți, care mureau de foame și de frig, la Paris, unde, sub pretext că nici un oraș nu are mai mulți bogătași, nimeni nu se gîndește că există și săraci care pier de frig și de mizerie. În timpul acestor patru luni, un cer de plumb îi alunga pe cei năpăstuiți din sat la oraș, așa cum iarna alungă lupii din pădure în sat. Nici pîine, nici lemne. Nici pîine pentru cei care îndurau frigul, nici lemne pentru a coace pîinea. La Paris, toate proviziile au fost consumate într-o lună. Starostele negustătorilor, neprevăzător și nepriceput, nu s-a gîndit să aducă la Paris două mii de măsuri de lemne aflate la o distanță de zece leghe de capitală.

El motivă astfel : cînd îngheța, înghețul împiedica transportul ; cînd se dezgheța, căruțele și caii nu erau de ajuns.

Ludovic al XVI-lea, înțelegător, uman, mereu îngrijorat de suferințele materiale ale poporului său, pierdea din vedere cu ușurință însă starea de spirit existentă. Ludovic al XVI-lea începu prin a aloca două sute de mii de livre pentru închirierea carelor și a cailor, iar apoi ordonă rechiziționarea obligatorie a acestora. Cu toate acestea, consumul era mai mare decît proviziile aduse. Trebuia fixat un impozit asupra consumatorilor. Nimeni n-avu dreptul să ridice de la depozitul general mai mult de o încărcătură de doi steri, apoi numai un ster. Astfel, au apărut cozi lungi la porțile depozitelor, apoi la ușile brutăriilor.

Regele cheltui toți banii din caseta sa personală făcînd pomeni. El ridică cu trei milioane impozitele concesionarilor și acordă aceste trei milioane ajutorării săracilor, declarînd că orice altă urgență trebuie înlăturată în fața frigului și a foametei. Regina, la rîndul său, donă cinci sute de ludovici din economiile sale.

Mînăstirile, spitalele, clădirile publice au fost transformate în azile iar toate porțile palatelor se deschiseră la ordinul stăpînilor, după exemplul palatelor regale, pentru a îngădui săracilor să pătrundă în curți, unde se adunau în jurul focului. În felul acesta așteptarea dezghețului părea mai suportabilă. Dar cerul era neînduplecat. În fiecare seară, o pînză de aramă stacojie se întindea pe bolta cerească. Stelele sclipeau reci și indiferente ca niște sfeșnice mortuare, iar înghețul din timpul nopții condensa din

nou, într-un lac de diamante, zăpada albăstruie pe care soarele de la amiază o topise pentru o clipă.

Peste zi, mii de muncitori cu lopata și casmaua în mînă îngrămădeau zăpada și gheața de-a lungul caselor, ca niște duble metereze groase și umede, închizînd pe jumătate străzile, și-așa prea înguste, în cea mai mare parte. Călești greoaie cu roți lunecînd în toate părțile, cai ce se clătinau gata să cadă la fiece pas îl sileau să stea cît mai aproape de aceste ziduri înghețate pe trecătorul expus întreitei primejdii de a aluneca, a se lovi și a fi strivit sub roți. Curînd, mormanele de zăpadă și de gheață deveniră atît de înalte, încît prăvăliile nu se mai văzură, potecile fură acoperite și trebui să se renunțe la curățatul zăpezii, forțele și mijloacele de a o cără fiind insuficiente.

Parisul, neputincios, se recunoscu învins și lăsă iarna să-l acopere. Se scurseră astfel decembrie, ianuarie, februarie și martie ; uneori, un dezgheț de două sau trei zile prefăcea într-un ocean întregul Paris, lipsit cum era de canale de scurgere și pante.

În acele zile, anumite străzi nu puteau fi traversate decît cu pluta. Mulți cai se prăpădiră și se înecară. Trăsurile nu mai riscară nici măcar un pas ; s-ar fi transformat în corăbii.

Parisul nu-și trădă nici acum firea și fredona în bătaie de joc despre moartea prin dezgheț cum fredonase despre moartea prin foamete. Procesiuni se îndreptau spre Hale pentru a le vedea pe precupețele de pește lăudîndu-și marfa, alergînd după clienți, încălțate cu ditai cizme de piele, cu pantalonii vîriți în carîmbi și cu fustele ridicate pînă-n brîu, toate rîzînd, gesticulînd, împroșcîndu-se una pe alta în bălțile în care stăteau ; dar cum dezghețul era trecător, cum gheața se instala din nou, opacă și îndărătnică, cum lacurile din ajun deveneau a doua zi un cristal lunecos, săniile înlocuiau trăsurile și alergau împinse de patinatori sau trase de cai potcoviți cu cuie pe străzile preschimbate în oglinzi ce se țineau lanț. Sena, înghețată bocnă pînă la o adîncime de mai multe picioare, devenise locul de întîlnire al trîntorilor, care se luau la întrecere fie fugind, mai bine zis căzînd, fie dîndu-se pe gheață, în sfîrșit jocuri de tot felul, și care, încălziți de atîta gimnastică, atunci cînd oboseala îi silea să se odihnească, alergau

la focul cel mai apropiat ca să nu le înghețe năduşeala în spinare.

Se prevedea momentul cînd comunicaţia pe apă va fi întreruptă, comunicaţia pe pămînt fiind de pe acum imposibilă, momentul cînd alimentele nu vor mai putea ajunge la destinaţie şi cînd Parisul, acest trup uriaş, va fi doborît din pricina lipsei de hrană ca acele monstruoase cetacee care, după ce au mîncat tot ce se află în apele din jurul lor, rămîn închise în carcasa gheţurilor polare şi mor de inaniţie, neputînd să se strecoare printre crăpături, ca peştii mai mici care au fost prada lor, şi să ajungă în zone mai temperate, în ape mai bogate.

În această situaţie, regele convoacă consiliul. El hotărî să fie exilaţi din Paris, adică să fie rugaţi să se reîntoarcă în provinciile lor, episcopii, abaţii, călugării care îşi uitaseră reşedinţele ; guvernatorii, administratorii de provincie care îşi mutaseră la Paris sediul ; în sfîrşit, magistraţii care preferau Opera şi societatea pariziană, fotoliului lor cu flori de crin. Într-adevăr, toţi aceştia făceau o mare risipă de lemne în bogatele lor palate şi consumau multe alimente în uriaşele lor bucătării. Mai erau apoi toţi stăpînii moşiilor din provincie care fură invitaţi să se înapoieze în castelele lor. Dar domnul Lenoir, locotenent de poliţie, îi atrase regelui atenţia că toţi aceşti oameni, nefiind vinovaţi, nu puteau fi siliţi să părăsească Parisul de la o zi la alta ; că, în consecinţă, vor pleca cu o încetineală provenind şi din rea voinţă, şi din dificultatea călătoriei şi că astfel dezgheţul va sosi înainte de a se fi obţinut rezultatul măsurii luate, în vreme ce toate neplăcerile ar avea timp să se producă.

La sfîrşitul lui martie, dezgheţul sosi, dar inegal, incomplet, cu reveniri de îngheţ care prelungeau necazurile, mizeria şi foamea în rîndurile populaţiei pariziene. Niciodată sărăcia nu fusese atît de mare ca în această ultimă perioadă ; apariţiile intermitente ale soarelui călduţ făceau să pară şi mai grele nopţile geroase şi vîntul rece din miazănoapte : straturile groase de gheaţă se rupseră şi se prăvăliră în Sena, care se revărsă peste maluri. În primele zile ale lui aprilie se produse una din acele reveniri ale frigului despre care am vorbit ; un frumos strat de zăpadă acoperi bulevardele şi cheiurile şi fură văzute reapărînd

săniile cu cai iuți. Aceasta producea un efect admirabil pe cheiuri și bulevarde. Dar pe străzi, trăsurile și cabrioletele rapide deveniseră spaima pietonilor, care nu le auzeau venind și nu le puteau ocoli, împiedicați cum erau de barierele de gheață, și care adesea, încercînd să fugă, cădeau sub roți. În cîteva zile, Parisul se umplu de răniți și muribunzi, ici un picior rupt de o cădere pe polei, colo un piept zdrobit de huluba unei cabriolete, care, dusă de iuțeală, nu putuse să oprească pe gheață. Atunci poliția începu să-i păzească de roți pe cei ce scăpaseră de frig, de foame și de inundații. Bogătașii care îi striveau pe săraci fură amendați. În acea epocă în care domnea aristocrația, exista și un fel aristocratic de a mîna caii : un prinț de sînge mîna în goana mare și fără strigăte ; un duce și un pair, un gentilom și o artistă de la Operă în trap forțat ; un președinte și un financiar la trap ; micul proprietar, în cabrioleta lui, conducea singur ca la vînătoare și vizitiul, stînd în picioare la spate, striga „Păzea !“ cînd stăpînul răsturna cîte un nefericit.

În împrejurările pe care le-am zugrăvit, opt zile după cina dată la Versailles de către domnul de Richelieu, într-o zi cu un frumos soare glacial, au fost văzute intrînd în Paris patru sănii elegante, alunecînd pe zăpada înghețată care acoperea Cours-la-Reine și capătul bulevardelor, începînd de la Champs-Elysées. În afara Parisului, gheața poate să-și păstreze mai mult timp albeața sa virginală, trecătorii sînt rari. La Paris, dimpotrivă, o sută de mii de pași pe oră întinează repede, înnegrind splendida mantie a iernii. Săniile care alunecaseră pe drumul înghețat, se opriră mai întîi pe bulevard, adică imediat ce noroiul luă locul zăpezii. Într-adevăr, soarele din timpul zilei muiase gerul și pentru cîteva ceasuri se dezghețase : spunem cîteva ceasuri, deoarece în aer se și simțea aprigul vînt care biciuiește în nopțile de aprilie primele frunze și primele flori.

În sania care mergea înainte se aflau doi bărbați îmbrăcați în mantii cafenii de postav, îmblănite, cu gulere duble : singura diferență care există între cele două haine era că una avea nasturi și brandenburguri de aur, iar cealaltă de mătase. Acești doi bărbați, instalați într-o sanie

trasă de un cal negru care sufla pe nări un abur gros, mergeau în fața altei sănii către care întorceau din cînd în cînd privirea ca pentru a o supraveghea. În cea de a doua sanie se aflau două femei atît de bine înfășurate în blănuri, încît nimeni nu le putea zări fața. S-ar putea chiar adăuga că era greu să ghicești sexul acestor două personaje dacă n-ai fi ghicit că sînt femei după pieptănătura înaltă, în vîrful căreia o pălărioară își filfîia penele. Edificiul enorm al acestei pieptănături în care se îmbinau panglici împletite și mici giuvaeruri era învăluit într-un nor de pudră albă, așa cum iarna se cerne pulberea de promoroacă de pe ramurile zgîlțîite de vînt.

Aceste două doamne, așezate atît de aproape una de cealaltă, încît scaunele lor se alipiseră, discutau fără să dea atenție numeroșilor spectatori care le priveau trecînd pe bulevard. Am uitat să spunem că, după o scurtă oprire, își reluaseră drumul. Una dintre ele, cea mai înaltă și mai maiestuoasă, își apăsa pe gură o fină batistă brodată ; avea o ținută dreaptă și sigură, cu tot vîntul aspru ce biciuia sania în goană.

La biserica Sainte-Croix-d'Antin tocmai bătea ora cinci și întunericul începea să coboare asupra Parisului și, o dată cu el, frigul. În acest moment echipajele ajunseră aproape de poarta Saint-Denis. Doamna care își ținuse batista la gură făcu un semn celor doi bărbați din față, iar ei se îndepărtară de sania celor două doamne, biciuind calul negru. Apoi, aceeași doamnă privi înapoi, de unde veneau alte două sănii, fiecare condusă de un vizitiu fără livrea ; amîndoi vizitiii, ascultînd la rîndul lor de semnul ce li se făcuse, dispărură pe strada Saint-Denis, pierzîndu-se în noapte. Așa cum am spus, sania celor doi bărbați se distanță de cea a doamnelor și sfîrși prin a se mistui în negura înserării ce se îngroșa în jurul uriașei clădiri a Bastiliei.

Cea de a doua sanie, ajungînd pe bulevardul Ménilmontant, se opri ; prin locurile acestea trecătorii erau rari, noaptea îi alungase ; de altfel, în acest cartier îndepărtat, puțini burghezi se încumetau să meargă fără felinare și fără însoțitori, de cînd iarna ațîțase trei sau patru mii de cerșetori suspecți, transformați pe încetul în hoți.

Doamna care, după cum am arătat cititorilor noștri, dădea poruncile, atinse cu degetul umărul vizitiului. Sania se opri.

— Weber — spuse ea — cît timp îți trebuie pentru a aduce cabrioleta la locul știut ?

— Toamna mergi cu gabriolet ? întrebă vizitiul, cu cel mai autentic accent german.

— Da, mă voi întoarce pe străzi, să văd focurile. Străzile sînt însă și mai noroioase decît bulevardele și se merge greu cu sania. Și-apoi mi-e frig. Și ție nu-i așa, micuțo ? adăugă doamna, adresîndu-se însoțitoarei sale.

— Da, doamnă — răspunse aceasta.

— Auzi, Weber ? Deci la locul știut cu cabrioleta.

— Pine, toamnă.

— Cît timp îți trebuie ?

— O șumatat de oră.

— Bine ; uită-te la ceas, drăguțo !

Cea mai tînără dintre cele două doamne căută sub haina de blană și își privi ceasornicul, deslușind ora cu destulă greutate, deoarece, am mai spus, aproape se înnoptase.

— Șase fără un sfert — spuse ea.

— Deci la șapte fără un sfert, Weber.

Și zicînd aceste cuvinte, doamna sări cu ușurință din sanie, întinse mîna prietenei sale și se îndepărtă, în timp ce vizitiul bombănea cu o dezaprobare respectuoasă, dar destul de tare pentru a fi auzit de stăpîna sa :

— Imprudență ! Ah, mein Gott ! Ce imprudență !

Cele două femei începură să rîdă, se înfășurară în hainele de blană, ale căror gulere le ajungeau pînă la urechi, și traversară aleea laterală a bulevardului, amuzîndu-se de scîrțîitul zăpezii sub micuțele lor picioare încălțate în fine cizme îmblănite.

— Tu, care ai ochi buni, Andreea — spuse doamna care arăta mai în vîrstă fără să pară totuși a avea mai mult de treizeci-treizeci și doi de ani — încearcă să citești în colțul acesta numele străzii.

— Strada Pont-aux-Choux, doamnă — spuse tînăra, rîzînd.

— Ce stradă mai e și asta, strada Pont-aux-Choux ? Ah, Dumnezeule ! Ne-am rătăcit ! strada Pont-aux-Choux ! Mi s-a spus a doua stradă la dreapta. Andreea, simți ce plăcut miroase a pîine caldă ?

— Nu-i de mirare — răspunse însoțitoarea sa — sîntem la poarta unui brutar.

— Ei bine, să-l întrebăm unde este strada Saint-Claude — și cea care vorbise se îndreptă spre poartă.

— Oh, nu intrați, doamnă ! zise repede cealaltă. Lăsați-mă pe mine.

— Strada Saint-Claude, micuțele mele doamne — răsună o voce glumeață — vreți să știți unde este strada Saint-Claude ?

Cele două femei se întoarseră în același timp și văzură, sprijinit de ușa brutarului un lucrător îmbrăcat într-o jachetă caraghioasă și care, cu tot gerul, avea picioarele și pieptul descoperite.

— Ah, un bărbat gol ! strigă cea mai tînără dintre cele două femei. Sîntem oare în Oceania ? și făcu un pas, ascunzîndu-se în spatele celeilalte.

— Căutați strada Saint-Claude ? urmă ucenicul brutarului, care nu pricepea de loc gestul de spaimă al tinerei, și, obișnuit fiind cu îmbrăcămintea sa, era departe de a atribui hainelor lui puterea de a îndepărta pe cineva.

— Da, prietene, strada Saint-Claude, răspunse cea mai în vîrstă, stăpînindu-și rîsul.

— Păi nu-i greu s-o găsești și, de altfel, am să vă duc eu — reluă cu voioșie băiatul plin de făină din creștet pînă-n tălpi. Zis și făcut ; el își puse în mișcare compasul imenselor sale picioare subțiri, la capătul cărora se mișcau doi papuci vechi, largi ca niște corăbii.

— Nu, nu ! se împotrivi doamna mai în vîrstă și, cu siguranță, nu pentru că s-ar fi temut să nu fie văzută în tovărășia unei asemenea călăuze. Arată-ne strada fără să te deranjezi și vom încerca singure să-ți urmăm indicațiile.

— Prima stradă la dreapta, doamnă — răspunse călăuza, retrăgîndu-se discret.

— Mulțumim — răspunseră doamnele și grăbiră pasul în direcția arătată, înăbușindu-și rîsul în manșoane.

IV

UN INTERIOR

În 1784 Saint-Claude era o stradă onorabilă, prost luminată, este adevărat, nu prea curată, și asta e adevărat; în fine, rar frecventată, cu puține case și destul de necunoscută. Dar purta numele unui sfînt, făcea parte din cartierul Marais și adăpostea, în cele trei sau patru case aflate acolo, cîțiva bieți rentieri, cîțiva negustori și cîțiva bieți săraci, omiși pînă și de pe listele parohiei. În afară de aceste trei sau patru case, la colțul bulevardului mai era și un palat cu aspect măreț, cu care strada Saint-Claude se putea mîndri, socotind-o o clădire extrem de aristocratică ; dar această clădire, ale cărei ferestre, în zi de sărbătoare, ar fi putut să lumineze întreaga stradă numai cu reflexul candelabrelor și al lustrelor sale, această clădire, spuneam, era cea mai întunecată, cea mai mută și mai sumbră dintre casele din cartier. Poarta nu se deschidea niciodată ; ferestrele, înfundate cu perne de piele, aveau pe fiecare stinghie, pe fiecare pervaz al obloanelor un strat de praf pe care fiziologii sau geologii l-ar fi apreciat că se poate aduna numai în zece ani. Citeodată, un trecător care n-avea de/lucru, un curios sau un vecin se apropia de intrarea principală și, prin imensa broască cerceta interiorul palatului.

Nu se vedeau decît smocuri de iarbă printre pietrele pavajului, mușchi și mucegai pe lespezi. Uneori un șobolan uriaș, stăpînul acestui domeniu părăsit, traversa liniștit curtea și se cufunda în beciuri, modestie gratuită deoarece avea la dispoziție, după pofta inimii, saloane și încăperi atît de plăcute unde pisicile nu puteau veni să-l tulbure.

Un trecător oarecare, după ce verifica în sinea lui singurătatea acestui palat, își continua drumul. Dar dacă era un vecin, avînd un interes mai mare față de această casă boierească, el rămînea aproape întotdeauna la postul său de observație, pînă cînd i se alătura un altcineva

îmboldit și el de o curiozitate asemănătoare ; și atunci, aproape întotdeauna începea o conversație pe care sîntem siguri că o putem reda cel puțin în mare, dacă nu în detaliu.

— Vecine — zicea cel ce nu privea celui care privea — ce vezi oare în casa domnului conte de Balsamo ?

— Vecine — răspundea cel ce privea celui care nu privea — văd șobolanul.

— Ah, îmi dai voie ?

Și al doilea curios se instala, la rîndul său, la gaura cheii.

— Îl vezi ? spunea vecinul înlăturat vecinului care-i luase locul.

— Da — răspundea acesta — îl văd. Ah, domnule, s-a îngrășat.

— Crezi ?

— Da, sînt sigur.

— Cred și eu, nimic nu-l tulbură.

— Și, de bună seamă, orice s-ar zice, trebuie să fi rămas bucate de soi în casă.

— Bucate de soi, crezi ?

— Drace, domnul de Balsamo a dispărut prea repede pentru a fi avut timp să ia totul.

— Ei, vecine, cînd o casă este pe jumătate arsă, ce vrei să mai uiți ?

— La urma urmei, vecine, s-ar putea să ai dreptate.

După ce priveau din nou șobolanul, se despărțeau îngroziți de a fi spus atîta într-o afacere atît de misterioasă și delicată.

Într-adevăr, de la incendiul izbucnit în această casă sau, mai bine zis, într-o parte a casei, Balsamo dispăruse ; nu se mai făcuse nici o reparație și palatul fusese părăsit.

Să lăsăm străvechiul palat, pe lîngă care nu am vrut să trecem fără să ne oprim, să rămînă cufundat în întunericul umed al nopții, cu terasele sale peste care s-a așternut zăpada și cu acoperișul vrîstat de flăcări. Apoi, traversînd strada de pe partea stîngă pe cea dreaptă, să privim alături la o grădiniță înconjurată de un zid înalt, o casă îngustă și înaltă care se ridică ase-

menea unui turn alb pe fundalul vînăt-cenușiu al cerului. Pe coama casei se înalță un horn asemenea unui paratrăsnet, iar în vîrful lui o stea strălucitoare se învîrtește și scînteiază. Ultimul etaj al casei ar fi trecut neobservat dacă o rază de lumină n-ar fi răzbătut afară înroșind două din cele trei ferestre ale fațadei. Celelalte etaje sînt posomorîte și sumbre. Oare locatarii dorm? Economisesc poate, stînd sub pleduri, lumînările atît de scumpe și lemnele atît de rare în acest an? Oricum, cele patru etaje nu dădeau semne de viață, în vreme ce al cincilea nu numai că trăia, dar lumina destul de puternic.

Să batem în poartă, să urcăm scara întunecoasă, care sfîrșește la acest al cincilea etaj, unde dorim să ajungem. O simplă scară sprijinită de perete ne duce sus. Un mîner de sonerie cu șnur atîrnă la ușă; un ștergător împletit și un cuier de lemn mobilează scara. După ce am deschis prima ușă, intrăm într-o cameră întunecoasă și goală; este cea a cărei fereastră nu era luminată. Această încăpere servește de anticameră și dă într-alta, al cărei mobilier și celelalte amănunte merită toată atenția.

Lespezi în loc de parchet, uși vopsite grosolan, trei fotolii de lemn alb tapisate cu catifea galbenă, o biată canapea cu perne scofîlcite și subțiate de ani. Cutele și arcurile lăsate constituie zbîrciturile și bătrînețea unui vechi fotoliu: nou, era rotund și sclipitor; încărcat de ani, se încovoaie sub musafir în loc să-i reziste, și cînd a fost învins, deci cînd cineva s-a așezat, scîrțîie de parcă ar geme. Două portrete atîrnate pe perete atrag privirile. O lumînare și o lampă, așezate, una pe o măsuță cu trei picioare, cealaltă, pe șemineu, își amestecă pîlpîirile în așa fel, încît aruncă asupra celor două portrete două focare de lumină. Tocă pe cap, față lungă și palidă, ochiul stins, barba ascuțită, guler plisat și scrobit — primul dintre aceste portrete se recomandă prin celebritatea sa; este chipul legendar al lui Henric al III-lea, regele Franței și al Poloniei. Dedesubt se deslușește o inscripție scrisă cu litere negre pe o ramă cu aurul șters.

HENRIC DE VALOIS

Celălalt portret, aurit mai recent și părînd deci cu atît mai proaspăt, cu cît celălalt era mai învechit, reprezintă o tînără femeie cu ochii negri, nasul fin și drept, cu pometii proeminenți, gura cu o expresie reținută. E pieptănată, sau mai bine zis, strivită sub un edificiu de păr și panglici de mătase pe lîngă care toca lui Henric al III-lea are proporțiile unui mușuroi pus alături de o piramidă. Sub acest portret se poate citi, de asemenea cu litere negre :

JEANNE DE VALOIS

Și dacă vrem, după ce am cercetat căminul fără foc și bietele perdele ale patului acoperit cu damasc verde îngălbenit, dacă vrem să știm ce legătură au portretele cu locatarii celui de al cincilea etaj, n-avem decît să ne întoarcem spre o măsuță de stejar la care o femeie îmbrăcată simplu și sprijinindu-se în cotul stîng cercetează mai multe scrisori pecetluite și controlează adresele. Această tînără femeie este originalul după care s-a făcut portretul. La trei pași de ea, într-o atitudine vădind curiozitate, dar totodată plină de respect, o cameristă, bătrînă stafidită, numărînd șaizeci de ani, îmbrăcată ca o doamnă de companie de Greuze, privește și așteaptă.

„JEANNE DE VALOIS"
proclama inscripția.

Dar dacă această doamnă era o Valois, cum accepta Henric al III-lea, bogatul rege sibarit, cu coleretă scrobită, fie și din tablou, spectacolul unei asemenea sărăcii, mai ales că era vorba nu numai de o persoană de rangul său, ci de purtătoarea numelui său ? În rest, doamna de la etajul cinci nu dezmințea de loc, prin persoana sa, originea pe care pretindea că o are. Avea mîini albe și gingașe, pe care din cînd în cînd și le încălzea la subsuori. Piciorul delicat și lung, încălțat cu un pantof de casă de catifea, încă elegant, încerca de asemenea să-l încălzească bătînd lespezile strălucitoare și reci ca și gheața ce acoperea Parisul. Apoi, cum vîntul șuiera pe

sub uși și prin crăpăturile ferestrelor, camerista se chirci toată de frig privind cu tristețe căminul fără foc.

În ceea ce o privește pe doamna, stăpîna casei, ea număra într-una scrisorile și citea adresele. După citirea fiecărei adrese făcea o mică socoteală.

— Doamna de Misery — murmura ea — prima cameristă a maiestății sale. Nu trebuie să m-aștept la mai mult de șase ludovici, deoarece mi-a mai dat. Și suspină. Doamna Patrix, cameristă a maiestății sale, doi ludovici. Domnul d'Ormesson, o audiență. Domnul de Calonne, un sfat. Domnul de Rohan, o vizită. Și vom încerca să-l convingem să ne-o facă — șopti tînăra femeie, surîzînd. Avem deci — continuă ea această înșiruire psalmodiacă — opt ludovici asigurați începînd de astăzi în opt zile. Și ridică fruntea. Mătușă Clotilda — spuse ea — taie mucul la lumînare.

Bătrîna împlini porunca și se întoarse la locul ei, serioasă și atentă. Această cercetare minuțioasă, al cărei obiect era ea, păru s-o obosească pe tînăra femeie.

— Caută totuși, draga mea, poate găsești vreun capăt de lumînare de ceară... adu-mi-l aici — zise ea. Mirosul de seu al acesteia îmi face rău.

— Nu mai este — răspunse bătrîna.

— Caută totuși.

— Unde să caut ?

— Poate în anticameră...

— Acolo e frig.

— Ascultă, sună cineva — spuse tînăra femeie.

— Doamna se înșală — replică bătrîna, cu încăpățînare.

— Totuși așa e, mătușă Clotilda. Dar văzînd că bătrîna se împotrivește, o lăsă în plata Domnului, bombănind încetișor, așa cum fac unii stăpîni, care, dintr-un motiv oarecare, le îngăduie slujitorilor să-și ia asupră-le drepturi ce nu li se cuvin. Apoi se întoarse la socotelile sale : Opt ludovici, din care trei îi datorez furnizorilor. Luă pana și scrise : Trei ludovici... cinci făgăduiți domnului de La Motte pentru a îndura exilul la Bar-sur-Aube. Sărmanul ! Căsătoria noastră nu l-a îmbogățit ; răbdare însă... — și ea zîmbi din nou, de data aceasta privindu-se în oglinda așezată între cele două portrete.

Acum — continuă ea — drumul de la Versailles la Paris și de la Paris la Versailles. Deci patru drumuri, un ludovic. Adăugă noua cifră în dreptul cheltuielilor. Cheltuielile casei pe timp de opt zile, un ludovic. Scrise și asta. Îmbrăcămintea, cupeul, bacșișurile date portarilor în casele unde voi merge să solicit : patru ludovici. Asta e tot. Să adunăm. Dar, în mijlocul adunării, se întrerupse : Îți spun că sună.

— Nu, doamnă — răspunse moțăind bătrîna din colțul său. Nu sună. Nu sună la noi ; sună dedesubt, la etajul patru.

— Patru, șase, unsprezece, paisprezece ludovici ; cu șase mai puțin decît îmi trebuie, întreaga garderobă de împrospătat și de plătit această pacoste bătrînă ca s-o pot concedia... Apoi deodată : Îți spun că sună, nefericito ! strigă ea, mînioasă.

De data aceasta, trebuie să recunoaștem, nici urechea cea mai rău voitoare n-ar fi putut să se înșele în privința apelului venit de afară ; clopoțelul, tras cu putere, se mișcă în colțul său, iar sunetele vibrară fără întrerupere cît limba clopotului lovi de douăsprezece ori în pereții acestuia. În mijlocul acestui tumult și în vreme ce bătrîna, trezită, în sfîrșit, dădea fuga în anticameră, stăpîna sa, iute ca o veveriță, luă scrisorile și hîrtiile împrăștiate pe masă și le zvîrli într-un sertar, după care aruncă o privire rapidă prin încăpere pentru a se încredința că totul e în ordine și se așeză pe canapea, luîndu-și o înfățișare umilă și tristă ca o ființă care suferă, dar cu resemnare. Numai că, ne grăbim să o spunem, doar aparent se odihnea. Ochii ageri, iscoditori, atenți, se uitau întrebător în oglinda, care reflecta ușa de la intrare, în timp ce urechea ciulită se pregătea să prindă cel mai mic sunet. Doamna de companie deschise ușa și în anticameră se auziră cîteva cuvinte murmurate. Apoi o voce proaspătă și suavă, dar foarte hotărîtă, rosti următoarele :

— Aici locuiește doamna contesă de La Motte ?

— Doamna contesă de La Motte Valois ? repetă cu vocea sa nazală Clotilda.

— Întocmai, mătușă dragă. Doamna de La Motte este acasă ?

— Da, doamnă, însă este prea bolnavă ca să iasă.

În timpul acestei convorbiri, din care nu pierduse nici o silabă, pretinsa bolnavă, privind în oglindă, văzu că o femeie îi punea întrebări Clotildei, o femeie care, după toate aparențele, aparținea înaltei societăți. Ea se sculă repede de pe canapea și se așeză în fotoliu pentru a lăsa locul de onoare străinei. În timp ce făcea acest lucru nu băgă de seamă că vizitatoarea se întorsese pe palier și spusese unei alte persoane rămasă în umbră :

— Puteți intra, doamnă, aici locuiește.

Ușa se închise și cele două femei pe care le-am văzut întrebînd de strada Saint-Claude intrară în casa contesei de La Motte Valois.

— Pe cine trebuie să anunț doamnei contese ? întrebă Clotilda, plimbînd curioasă, dar și cu respect, lumina lumînării pe fețele celor două femei.

— Anunțați o doamnă din Comitetul de binefacere — spuse cea mai în vîrstă.

— De la Paris ?

— Nu, de la Versailles.

Clotilda intră la stăpîna sa și străinele, urmînd-o, pătrunseră în camera luminată, în clipa cînd Jeanne de Valois se ridica anevoie din fotoliul său pentru a-și saluta cum se cuvine musafirii. Clotilda trase mai în față cele două fotolii, în așa fel încît vizitatoarele să poată alege, și se retrase în anticameră, cu o înțeleaptă încetineală care lăsa să se ghicească fără greș că va urmări din dosul ușii conversația ce urma să aibă loc.

V

JEANNE DE LA MOTTE DE VALOIS

Îndată ce putu să ridice ochii, păstrîndu-și un aer cît mai cuviincios cu putință, Jeanne de La Motte privi cu atenție fețele oaspetelor sale. Cea mai în vîrstă părea, după cum am mai spus, să aibă între treizeci și treizeci și doi de ani ; era de o frumusețe remarcabilă, cu toate că trufia ce se degaja din întreaga sa atitudine îi răpea,

desigur, o parte din farmec. Cel puțin așa socoti Jeanne după ce îi aruncă o scurtă privire vizitatoarei.

Alegînd fotoliul în locul canapelei, aceasta se așezase departe de fascicolul de lumină răspîndit de lampă, și, retrăgîndu-se într-un colț al camerei, își trase pe frunte gluga de tafta matlasată astfel că fața îi era cu desăvîrșire umbrită. Dar felul în care își ținea capul era atît de mîndru, ochiul atît de poruncitor și scînteietor încît, oricît ar fi încercat ca să treacă de neobservată, se vedea cît de colo, chiar dacă-ți scăpau amănuntele, că vizitatoarea este de viță nobilă. Însoțitoarea sa, mai puțin sfioasă, cel puțin în aparență, cu toate că era mai tînără cu patru sau cinci ani, nu-și ascundea frumusețea : tenul și forma obrazului erau desăvîrșite, iar pieptănătura îi descoperea tîmplele, scoțîndu-i la iveală ovalul perfect al feței : doi ochi mari, adînci și albaștri, cu privirea pătrunzătoare, o gură suavă căreia natura îi dăruise candoare, iar educația discreție și un nas care rivaliza cu al lui Venus de Medicis, iată ce sesiză dintr-o singură privire Jeanne. Apoi, cercetînd și alte amănunte, contesa remarcă la cea mai tînără dintre cele două femei o talie mai fină și mai mlădioasă decît a însoțitoarei sale, un piept mai plin și mai rotund, în sfîrșit, o mînă grăsuță în timp ce a celeilalte era nervoasă și mai fină. Jeanne de Valois remarcă toate acestea în cîteva secunde, adică în mult mai puțin timp decît ne-a trebuit nouă ca să le zugrăvim.

Odată aceste observații încheiate, ea întrebă cu voce stinsă cărei fericite împrejurări datora vizita distinselor doamne. Cele două femei se priviră și, la un semn al celei mai în vîrstă, cea tînără spuse :

— Doamnă, căci sînteți căsătorită, cred ?

— Am cinstea de a fi soția domnului conte de La Motte, doamnă, un strălucit gentilom.

— Ei, bine, noi, doamnă contesă, sîntem conducătoarele unei societăți de binefacere. Ni s-au spus, referitor la situația dumneavoastră, lucruri care ne-au interesat și, în consecință, am vrut să știm cîteva amănunte exacte despre dumneavoastră și despre tot ce are legătură cu dumneavoastră.

Jeanne făcu o pauză înainte de a răspunde.

— Doamnele mele — începu ea, observînd rezerva celei de a doua vizitatoare — vedeţi aici portretul lui Henric al III-lea, deci al fratelui străbunului meu, căci eu sînt cu adevărat din familia de Valois, cum vi s-a spus fără îndoială. Şi aşteptă o nouă întrebare, privindu-şi protectoarele, cu o modestie, nu lipsită de orgoliu.

— Doamnă — interveni atunci vocea gravă şi plăcută a celei mai vîrstnice — este adevărat, cum se spune, că mama dumneavoastră a fost portăreasă într-o casă numită Fontette aflată în apropiere de Bar-sur-Seine?

Jeanne roşi la acest nume, dar răspunse numaidecît fără să se tulbure:

— Este adevărat, doamnă, mama era portăreasa unei case numită Fontette.

— Ah! exclamă interlocutoarea.

— Şi cum Marie Jossel, mama mea, era de o rară frumuseţe — continuă Jeanne — tatăl meu se îndrăgosti şi se căsători cu ea. Prin tatăl meu sînt de viţă nobilă. Doamnă, tatăl meu era un Saint-Remy de Valois, descendent direct din familia domnitoare de Valois.

— Şi cum de aţi ajuns în această stare de mizerie, doamnă? întrebă aceeaşi voce care pusese toate întrebările.

— Vai, este uşor de explicat!

— Ascult.

— Nu vă este, desigur, necunoscut faptul că, după urcarea pe tron a lui Henric al IV-lea, care a trecut coroana din casa de Valois în cea de Bourbon, familia detronată mai avea încă urmaşi necunoscuţi, dar provenind incontestabil din aceiaşi strămoşi ca şi cei patru fraţi, dispăruţi cu toţii într-un mod atît de dureros.

Cele două doamne făcură un semn care putea să treacă drept încuviinţare.

— Or — continuă Jeanne — urmaşii casei de Valois, temîndu-se să nu umbrească, cu toată viaţa lor retrasă, noua familie regală, îşi schimbară numele de Valois în cel de Remy, numele unei moşii ce le aparţinuse, şi îi regăsim, începînd cu Ludovic al XIII-lea, sub acest nume pînă la penultimul Valois, strămoşul meu, care, văzînd monarhia consolidîndu-se şi vechea spiţă uitată, nu crezu de cuviinţă că trebuie să se lipsească în continuare de un nume ilustru,

singurul său bun. Își reluă deci numele de Valois și-l purtă în umbră și sărăcie, în fundul provinciei sale, fără ca nimeni la curtea Franței să bănuie că un descendent al vechilor regi ai Franței își ducea viața în afara strălucirii tronului, dacă nu dintre cei mai glorioși descendenți în orice caz dintre cei mai nefericiți.

Spunînd aceasta, Jeanne se opri. Vorbise simplu, cu un calm care făcuse o bună impresie.

— Fără îndoială, aveți toate actele doveditoare, doamnă — rosti cu căldură cea mai în vîrstă dintre cele două vizitatoare, fixînd-o cu privirea sa adîncă pe cea care se dădea drept moștenitoarea casei de Valois.

— Ah, doamnă, — răspunse aceasta, cu un surîs amar — nu dovezile îmi lipsesc. Tatăl meu le-a adunat și, murind, mi le-a lăsat pe toate, în locul altei moșteniri ; dar la ce bun să dovedești un adevăr inutil, un adevăr pe care nimeni nu vrea să-l recunoască ?

— Tatăl dumneavoastră este mort ? întrebă cea mai tînără dintre cele două doamne.

— Vai, da.

— În provincie ?

— Nu, doamnă.

— La Paris deci ?

— Da.

— În acest apartament ?

— Nu, doamnă ; tatăl meu, baron de Valois, strănepotul regelui Henric al III-lea a murit de sărăcie și de foame.

— Imposibil ! strigară în același timp cele două doamne.

— Și nu aici, continuă Jeanne, nu în această biată cocioabă, nu în patul său, chiar dacă acesta ar fi fost un culcuș mizerabil ! Nu, tatăl meu a murit cot la cot cu cei mai săraci și mai nefericiți. A murit la Hôtel-Dieu [1] la Paris.

Cele două femei scoaseră un strigăt de uimire ce semăna cu un strigăt de groază. Jeanne, satisfăcută de efectul pe care îl produsese prin arta cu care condusese povestirea și prin deznodămîntul pe care-l pregătise, rămase nemișcată, cu ochii plecați, cu brațele inerte. Doamna cea mai vîrstnică o cerceta cu atenție și înțelegere și, nedes-

[1] Spitalul săracilor, cel mai vechi spital din Paris, înființat de al 8-lea episcop al Parisului (n. t.).

lușind în această durere atît de spontană și de firească în același timp nimic din ceea ce s-ar fi putut numi șarlatanie sau vulgaritate, reluă :

— După spusele dumneavoastră, doamnă, ați fost încercată de mari nenorociri, mai ales prin moartea tatălui dumneavoastră...

— Dacă v-aș povesti viața mea, doamnă, veți vedea că moartea tatălui meu nu este cea mai mare nenorocire a mea.

— Cum, doamnă, considerați pierderea unui tată drept o nenorocire neînsemnată ? replică doamna, încruntînd sprîncenele cu severitate.

— Da, doamnă ; și spunînd acestea, vă vorbesc ca o fiică respectuoasă. Deoarece tatăl meu, murind, a fost eliberat de toate nenorocirile care-l asaltau pe pămînt și care continuă să macine nefericita sa familie. Am încercat deci, în mijlocul durerii pe care mi-a pricinuit-o pierderea tatălui meu, o oarecare bucurie la gîndul că e mort și că un urmaș al regilor nu este silit să-și cerșească hrana.

— Să-și cerșească hrana ?

— O spun fără rușine, deoarece de nenorocirea noastră nu sînt vinovată nici eu, nici părintele meu.

— Dar mama dumneavoastră ?

— Ei bine ! Tot așa de deschis cum vă spuneam adineauri că i-am mulțumit lui Dumnezeu de a-l fi chemat la el pe tatăl meu, deplîng faptul că Dumnezeu a lăsat-o în viață pe mama.

Cele două femei se priviră înfiorate la auzul acestor cuvinte stranii.

— Ar fi o indiscreție, doamnă, dacă v-am cere să ne povestiți în amănunt nenorocirile dumneavoastră ? zise cea mai vîrstnică.

— Indiscreția, doamnă, va fi din partea mea, care vă va obosi urechile cu povestirea unor nenorociri ce nu vă pot lăsa decît indiferente.

— Ascult, doamnă — răspunse autoritar doamna mai în vîrstă, căreia însoțitoarea sa îi făcu imediat un mic semn, ca pentru a o avertiza să nu se trădeze.

— Ce-i drept, doamna de La Motte fu ea însăși izbită de tonul poruncitor al acestui glas și o privi cu uimire pe cea care vorbise.

— Ascultați deci — reluă aceasta, cu o voce mai puțin imperioasă — dacă binevoiți a-mi face onoarea de a vorbi.

Și, pradă neplăcerii pricinuite, fără îndoială, de frig, vorbitoarea bătu din piciorul care îi înghețase stînd pe lespedea de piatră umedă. Atunci cea mai tînără îi împinse sub picioare un fel de covor ce se afla sub fotoliul ei, pentru care grijă tovarășa sa îi aruncă o privire mustrătoare.

— Păstrează covorul pentru dumneata, surioară, ești mai plăpîndă decît mine.

— Iertați-mă, doamnă — spuse contesa de La Motte — regret din inimă văzînd cum vă chinuie frigul, dar lemnele s-au scumpit cu încă șase livre, au ajuns la șaptezeci de livre o măsură și provizia mi s-a sfîrșit de opt zile.

— Spuneați, doamnă — reluă cea mai vîrstnică dintre vizitatoare — că sînteți nenorocită că aveți o mamă.

— Da, recunosc, o asemenea blasfemie trebuie lămurită, nu-i așa, doamnă? zise Jeanne. Iată explicația, de vreme ce mi-ați cerut-o. Interlocutoarea contesei făcu un semn afirmativ cu capul. Am avut cinstea de a vă spune, doamnă, că tatăl meu a făcut o mezalianță.

— Da, căsătorindu-se cu portăreasa sa.

— Ei bine, Marie Jossel, mama mea, în loc să ne totdeauna mîndră și recunoscătoare de cinstea ce i se acordase, începu prin a-l ruina pe tatăl meu, ceea ce, de altfel, nu era prea greu, făcînd cheltuieli extravagante în raport cu mica avere a soțului ei. Apoi, după ce l-a silit să vîndă pînă și ultima bucată de pămînt, l-a convins că trebuie să meargă la Paris, să-și revendice drepturile pe care i le dădeau numele său. Tatăl meu s-a lăsat ușor convins, sperînd, poate, în dreptatea regelui. Așa că s-a dus, transformînd în bani puținul pe care-l avea. În afară de mine, tatăl meu mai avea un fiu și o fiică. Fiul, nenorocit ca și mine, vegetează printre gradele inferioare ale armatei; fiica, biata mea soră, a fost părăsită în ajunul plecării tatălui meu la Paris, în fața casei unui fermier, nașul său.

Această călătorie a înghițit puținii bani care ne mai rămăseseră. Tatăl meu se ostenea cu cereri inutile și infructuoase. Abia dacă trecea pe acasă, unde aducea cu el doar sărăcie și tot sărăcie găsea. În lipsa lui, mama, care simțea nevoia să chinuiască pe cineva, deveni și mai aspră cu mine. Începu prin a mă certa că mănînc prea mult. În-

cetul cu încetul, am început să nu mai mănînc decît pîine, iar pînă la urmă n-am mai mîncat de loc ; mama găsi însă alte motive ca să mă pedepsească pentru cea mai mică greșeală : pentru ceea ce altă mamă ar fi zîmbit, ea mă bătea ; vecinii, crezînd că-mi fac un bine, îi spuseră tatălui meu cum sînt maltratată. Tata încercă să mă apere de furia mamei, dar, ocrotindu-mă, nu făcu decît s-o înrăiască și mai mult, să-i schimbe furia de moment într-o dușmănie veșnică. Vai, nu puteam să-l sfătuiesc cum să mă apere, deoarece eram prea tînără, prea copil. Nu-mi explicam nimic, vedeam doar efectul fără a încerca să pricep cauzele. Simțeam durerea, asta era tot. Tata se îmbolnăvi și nu mai ieși din casă, apoi nu mai părăsi patul. Atunci am fost obligată să plec din camera tatii, sub pretext că prezența mea îl obosește, că nu sînt în stare să mă stăpînesc și să nu mă mișc de colo-colo, semn al tinereții mele. Odată afară din cameră, mă aflam, ca și mai înainte, în puterea mamei. Ea m-a învățat o frază în timp ce mă lovea și mă umplea de vînătăi. Apoi, cînd am știut pe de rost această frază umilitoare pe care, instinctiv, nu vroiam s-o memorez, cînd mi s-au înroșit ochii de plîns, ea m-a obligat să cobor în stradă și, din poartă, m-a silit să alerg după primul trecător care arăta ceva mai bine, poruncindu-mi să-i repet această frază, dacă nu doream să fiu bătută pînă la sînge.

— Ah, groaznic, groaznic ! murmură cea mai tînără dintre doamne.

— Cum suna acea frază ? întrebă cea mai în vîrstă.

— Iată fraza — răspunse Jeanne — „Domnule, aveți milă de o biată orfană, urmașă a lui Henri de Valois".

— Ah, ce grozăvie ! strigă vizitatoarea mai în vîrstă, schițînd un gest de dezgust.

— Și ce efect producea această frază asupra celor cărora le era adresată ? întrebă cea mai tînără.

— Unii își plecau urechea și se înduioșau — zise Jeanne. Alții se supărau și mă amenințau. Alții, în sfîrșit, mai miloși decît primii, mă avertizau că mă amenință o mare primejdie rostind asemenea vorbe, care puteau să ajungă la urechi mai bine informate. Dar eu nu cunoșteam decît o singură primejdie : aceea de a nu da ascultare ma-

mei. Nu aveam decît o singură spaimă : spaima de a fi bătută.

— Și ce s-a întîmplat ?

— Dumnezeule, doamnă, ceea ce spera mama ; aduceam ceva bani acasă și tata văzu îndepărtîndu-se pentru cîteva zile îngrozitoarea perspectivă care-l pîndea : azilul.

Obrazul doamnei mai în vîrstă se contractă, iar ochii celei mai tinere se umplură de lacrimi.

— În sfîrșit, doamnă, oricîtă ușurare aducea tatălui meu, monstruoasa mea meserie m-a umplut de revoltă. Într-o zi, în loc să alerg după trecători și să-i urmăresc cu obișnuita mea frază, m-am așezat jos, lîngă o piatră, unde am rămas o bună parte din zi, cu desăvîrșire năucită. Seara m-am întors cu mîna goală. Mama m-a bătut atît de rău, încît a doua zi am căzut bolnavă. Atunci tatăl meu, lipsit de orice ajutor, a fost silit să meargă la Hôtel-Dieu, unde a murit.

— Ah, cumplită poveste ! șoptiră cele două doamne.

— Și ce ați făcut după moartea tatălui dumneavoastră ? întrebă cea mai tînără dintre vizitatoare.

— Dumnezeu a avut grijă de mine. O lună după moartea sărmanului meu tată, mama ne-a părăsit, pe mine și pe fratele meu, plecînd cu un soldat, iubitul ei.

— Ați rămas orfani !

— A, nu, doamnă, noi, spre deosebire de alții, am fost orfani atunci cînd am avut o mamă. Am fost ajutați de caritatea publică. Dar cum cerșitul ne repugna, nu cerșeam decît ca să ne acoperim nevoile. Dumnezeu le poruncește făpturilor sale să încerce să trăiască.

— Vai !

— Așa e cum vă spun, doamnă ! Într-o zi am avut norocul să întîlnesc o trăsură care urca încet povîrnișul dealului în cartierul Saint-Marcel. În spate erau patru lachei. Înăuntru, o femeie frumoasă și încă tînără : am întins mîna ; ea mi-a pus întrebări ; răspunsul și numele meu mai întîi au surprins-o, apoi au făcut-o neîncrezătoare. I-am spus unde locuiesc și alte amănunte. Chiar a doua zi a aflat că nu mințisem ; ne-a luat sub ocrotirea ei, pe fratele meu și pe mine, pe fratele meu l-a trimis într-un regiment, iar pe mine la o casă de mode. Amîndoi am fost salvați de la foame.

— Doamna aceea nu era cumva doamna Boulainvilliers ?

— Ba da, chiar dînsa.

— A murit, nu-i așa ?

— Da, și moartea ei m-a aruncat din nou în prăpastie.

— Dar soțul ei trăiește și e bogat.

— Soțul ei, doamnă ! Lui îi datorez toate nenorocirile mele de față, cum îi datorez mamei toate necazurile copilăriei. Creșcusem, devenisem, poate, frumoasă ; el și-a dat seama și a încercat să-și ia răsplata pentru tot ce făcuse pentru noi ; am refuzat. În acest moment doamna de Boulainvilliers a murit, iar eu, eu pe care ea o căsătorise cu un viteaz și cinstit ofițer, domnul de La Motte, am rămas, așa cum eram, despărțită de soțul meu, mult mai părăsită după moartea sa decît fusesem după moartea tatălui meu. Iată povestea mea, doamnă. Am căutat să fiu cît mai concisă ; suferințele au totdeauna lungimi de care trebuie să-i ferim pe cei fericiți, fie chiar binefăcători, cum păreți să fiți dumneavoastră.

O tăcere lungă urmă după această ultimă parte a povestirii doamnei de La Motte.

Cea mai vîrstnică dintre cele două doamne rupse prima tăcerea :

— Și soțul dumneavoastră ce face ? întrebă ea.

— Soțul meu se află în garnizoana de la Bar-sur-Aube, doamnă ; își face serviciul militar la jandarmerie și așteaptă și el vremuri mai bune.

— Ați încercat să cereți ajutorul curții ?

— Fără îndoială !

— Numele Valois, însoțit de titlurile sale de noblețe, a stîrnit desigur simpatie.

— Nu știu, doamnă, care sînt sentimentele pe care numele meu a putut să le trezească, deoarece la nici una dintre cererile mele n-am primit răspuns.

— Desigur că i-ați văzut pe miniștri, pe rege, pe regină ?

— Pe nimeni. Peste tot, încercări zadarnice — răspunse doamna de La Motte.

— Totuși, nu puteți cerși !

— Nu, doamnă, am pierdut obișnuința. Dar...

— Dar ce ?

— Dar pot muri de foame ca și tatăl meu.

— Nu aveți copii ?

— Nu, doamnă, însă, dacă soțul meu ar muri în serviciul regelui, ar găsi poate, în ce-l privește, cel puțin, un sfîrșit glorios pentru nenorocirile noastre.

— Doamnă, iertați-mă că insist asupra acestui subiect, puteți să prezentați dovezi care să confirme originea dumneavoastră ?

Jeanne se ridică de la locul său, căută într-un dulap și scoase cîteva hîrtii pe care i le arătă doamnei. Dar cum voia să profite de clipa cînd această doamnă, pentru a le cerceta, se va apropia de lumină, dezvăluindu-și pe de-a-ntregul trăsăturile feței, Jeanne lăsă să i se ghicească gîndul, prin grija cu care ridică fitilul lămpii în scopul de a face mai multă lumină. Atunci binefăcătoarea, ca și cum lumina ar fi supărat-o la ochi, se întoarse cu spatele la lampă și deci și la doamna de La Motte. Stînd astfel, ea citi cu atenție și compară hîrtiile între ele.

— Dar acestea sînt copii, doamnă, și nu văd nici o piesă autentică — zise ea.

— Actele originale, doamnă, sînt depuse la loc sigur și le voi arăta... — replică Jeanne.

— Dacă se va prezenta o ocazie importantă, nu-i așa ? o întrerupse doamna, surizînd.

— Fără îndoială, doamnă, este o ocazie importantă cea care îmi oferă onoarea de a vă vedea, dar documentele despre care vorbiți sînt atît de prețioase pentru mine, încît...

— Înțeleg. Nu le puteți da pe mîna primului venit.

— O, doamnă ! exclamă contesa, care zărise, în sfîrșit chipul plin de demnitate al binefăcătoarei sale. O, doamnă, mi se pare că nu vă văd pentru prima oară. Și, numaidecît, deschise la repezeală ușa unei alte mobile, descuie un sertar secret și scoase originalul actelor păstrate cu grijă într-un vechi portofel împodobit cu blazonul casei de Valois. Doamna le luă și, după un examen atent, de cunoscătoare, spuse :

— Aveți dreptate, aceste titluri sînt în perfectă ordine ; vă sfătuiesc să le înmînați neîntîrziat celor în drept.

— Şi ce voi obţine, după părerea dumneavoastră, doamnă ?

— Fără îndoială, o pensie pentru dumneavoastră, o avansare pentru domnul de La Motte, cu atît mai mult cu cît acest gentilom se recomandă singur.

— Soţul meu este un model de cinste, doamnă, şi niciodată nu a lipsit de la îndatoririle serviciului militar.

— Aveţi dovezi suficiente, doamnă — spuse binefăcătoarea, trăgîndu-şi în aceeaşi clipă gluga pe frunte.

Doamna de La Motte urmărea cu îngrijorare fiecare mişcare a vizitatoarei. Ea o văzu căutînd în buzunar, de unde scoase mai întîi o batistă brodată, cu care îşi acoperise faţa cînd trecuse cu sania de-a lungul bulevardelor. După batistă urmă un fişic cu diametrul de un deget şi lung cam de trei-patru degete. Binefăcătoarea puse fişicul pe scrin, spunînd :

— Biroul de binefacere mă autorizează, doamnă, să vă ofer acest mic ajutor, în aşteptarea unuia mai consistent.

Doamna de La Motte aruncă o privire rapidă spre fişic. „Monede de cîte trei livre — gîndi ea. Trebuie să fie cel puţin cincizeci sau chiar o sută. Sînt o sută cincizeci sau poate trei sute de livre care ne cad din cer. Totuşi, pentru o sută, este prea scurt, iar pentru cincizeci este prea lung.“ În timp ce Jeanne de Valois făcea aceste constatări, cele două doamne trecuseră în prima încăpere unde mătuşa Clotilda dormea pe scaun lîngă o lumînare a cărei feştilă roşie şi fumegîndă se ridica în mijlocul unei mări de seu topit. Mirosul înţepător şi greţos o sufocă pe doamna care pusese fişicul pe scrin. Ea îşi vîrî repede mîna în buzunar, de unde scoase un flacon. La chemarea contesei, mătuşa Clotilda se trezi şi, strîngînd cu putere în mînă căpăţelul de lumînare, îl înălţă ca pe un far deasupra treptelor întunecoase, cu toată împotrivirea celor două străine, cărora mirosul de seu li se părea o otravă.

— La revedere, la revedere, doamnă contesă ! strigară ele, alergînd pe scări în jos.

— Unde aş putea avea cinstea de a vă mulţumi, doamnele mele ? întrebă Jeanne de Valois.

— Vă vom anunţa — răspunse cea mai vîrstnică dintre doamne, coborînd cît mai repede cu putinţă, şi zgomotul paşilor li se pierdu în bezna scării.

Doamna de Valois se întoarse în camera sa, nerăbdătoare să verifice dacă observațiile sale în legătură cu fișicul sînt întemeiate. Traversînd însă prima încăpere, ea lovi cu piciorul un obiect care se rostogoli de pe împletitura ce astupa partea de jos a ușii. Să se aplece să ridice obiectul, ca să alerge la lampă ; acesta fu primul impuls al contesei de La Motte. Era o cutie de aur, rotundă, plată și destul de simplu ornamentată. Cutia închidea cîteva pastile de ciocolată parfumată, dar oricît de plată ar fi fost, se vedea numaidecît că are un fund dublu, al cărei resort secret se lăsă destul de greu descoperit de contesă. În sfîrșit, ea dibui acest resort și-l deschise. Un portret de femeie se ivi în fața ochilor săi, un chip autoritar, strălucind de o frumusețe severă și maiestoasă. Pieptănătura în stil german, superbul colier asemănător unui ordin, dădeau trăsăturilor acestui portret o înfățișare uimitor de enigmatică. O monogramă alcătuită dintr-un M și un T, împletite cu o coroană de lauri, se aflau în partea de sus a cutiei.

Doamna de La Motte presupuse, datorită asemănării acestui portret cu chipul tinerei doamne, binefăcătoarea sa, că ar fi portretul mamei sale sau al bunicii, și primul său gînd, trebuie să o spunem, a fost să dea fuga pe scară pentru a le chema înapoi pe doamne. Poarta aleei tocmai se închisese, așa că alergă la fereastră, ca să strige, căci era prea tîrziu să le mai poată ajunge din urmă. Dar la capătul străzii Saint-Claude, îndreptîndu-se spre strada Saint-Louis, o cabrioletă dispărea în goană. Iată tot ce mai putu zări. Pierzînd speranța de a le mai chema înapoi pe cele două ocrotitoare, mai privi o dată cutia, hotărîtă să o trimită la Versailles ; apoi, luînd fișicul lăsat pe scrin, spuse :

— Nu m-am înșelat, nu sînt decît cincizeci de scuzi. Și hîrtia ruptă căzu pe lespezi. Ludovici, ludovici dubli ! strigă Jeanne. Cincizeci de ludovici dubli ! Două mii patru sute de livre !

Și bucuria cea mai lacomă se oglindi în ochii săi, în timp ce mătușa Clotilda, înmărmurită de atîta aur cît nu văzuse în viața ei, rămăsese cu gura căscată și cu mîinile împreunate.

— O sută de ludovici ! repeta doamna de La Motte. Oare aceste doamne sînt atît de bogate ? Ah, am să le găsesc !...

VI

BÉLUS

Doamna de La Motte nu se înșelase zicîndu-și că trăsura care dispăruse le luase pe binefăcătoarele sale. Într-adevăr, cele două doamne găsiră la poarta casei o cabrioletă, cum se construiau pe vremea aceea, cu roțile mari, caroseria ușoară, burdufuł înalt, cu o capră comodă pentru jockeul care stătea în spate. Această cabrioletă, la care era înhămat un superb cal irlandez cu coada scurtă, crupa cărnoasă și părul murg, fusese adusă în strada Saint-Claude de către același servitor care mînase sania și pe care doamna care se ocupa de opere de binefacere îl numise Weber, așa cum am văzut mai sus. Cînd sosiră doamnele, Weber ținea calul de frîu, încercînd să potolească nerăbdarea aprigului animal, care lovea nervos cu copita zăpada înghețată o dată cu căderea nopții.

Cînd cele două doamne se iviră, Weber spuse :

— Toamnă, l-am gomandat pentru dumneavoastră pe Scipion, care e foarte liniștit și ujor de contus, tar Scipion a scrîndid bicior asear, n-a mai remas tecît Bélus și Bélus e forte tificil.

— O, Weber, știi bine că pentru mine lucru n-are importanță, am mîna sigură și sînt obișnuită să conduc — răspunse cea mai vîrstnică dintre cele două doamne.

— Știi că toamna contuce forte pine, tar trumurile este forte rău. Unte merge toamna ?

— La Versailles.

— Pe bulevarde, deci ?

— Nu, Weber, se lasă frigul și bulevardele vor fi acoperite de gheață. Cred că străzile sînt mult mai accesibile, datorită miilor de trecători care topesc zăpada. Hai repede, Weber, repede...

Weber ținu calul în timp ce doamnele urcau sprintene în cabrioletă, apoi se sui la spate și anunță că s-a instalat. Cea mai vîrstnică se adresă însoțitoarei sale :

— Ei bine, ce părere ai despre această contesă, Andreea ? și zicînd acestea, trase de hățuri și calul porni ca un fulger, dînd colțul străzii Saint-Louis.

În clipa aceea, doamna de La Motte deschidea fereastra pentru a le striga pe cele două binefăcătoare.

— Cred, doamnă — răspunse cea care se numea Andreea — cred că doamna de La Motte este săracă și foarte nenorocită.

— Bine crescută, nu-i așa ?

— Da, fără îndoială.

— Ești rece față de ea, Andreea.

— Da, trebuie să mărturisesc că are ceva viclean în trăsături, ceva care nu-mi place.

— Ah, ești bănuitoare, Andreea, știu ; și ca să-ți fac pe plac, vom recapitula totul. Eu o găsesc interesantă și sobră pe această mică contesă, atît în mîndria cît și în umilința sa.

— Este un noroc pentru ea, doamnă, să aibă fericirea de a place maie...

— Atenție ! strigă doamna, strunind cu putere calul, care altfel ar fi călcat un hamal la colțul străzii Saint-Antoine.

— Atenție ! repetă și Weber, cu o voce de stentor, și cabrioleta își continuă cursa. Se auzeau doar ocările celui care scăpase de sub roți, și mai multe voci bombănind ca un ecou învăluiră cabrioleta într-un murmur cum nu se poate mai dușmănos.

Dar în cîteva secunde, Bélus puse între stăpîna sa și cei care o blestemau tot spațiul ce se întinde între strada Sainte-Catherine și piața Baudoyer. Aici, după cum știm, drumul se bifurcă, dar iscusita conducătoare se îndreptă cu precizie spre strada Tixéranderie, stradă foarte populată, îngustă și de loc aristocratică. Astfel, cu toate repetatele „Păzea !"cu toate răcnetele lui Weber, nu se auzeau decît exclamațiile furioase ale trecătorilor :

— A, cabrioleta ! Jos cu cabrioleta !

Bélus își urma drumul, iar vizitiul său, cu toată fragilitatea mîinilor ca de copil, îl făcea să alerge iute și,

mai ales, îl călăuzea cu îndemînare printre băltoacele de zăpadă topită sau printre mormanele de gheață, și mai periculoase, de sub care se scurgeau șuvoaie de apă ce desfundaseră pavajul. Cu toate acestea, împotriva tuturor așteptărilor, nu se întîmplă nici o nenorocire ; un felinar puternic lumina calea : era un exces de prudență pe care poliția nu-l impusese încă cabrioletelor în acea vreme.

Spuneam că nu se ivise nici o nenorocire, nici o trăsură tamponată, nici o bornă kilometrică atinsă, nici un trecător răsturnat ; era un miracol ; cu toate astea, strigătele și amenințările nu conteneau. Cabrioleta traversă cu aceeași rapiditate și cu aceeași precizie strada Saint-Médéric, strada Saint-Martin, strada Aubry-le-Boucher.

Poate cititorilor noștri li se va părea că, apropiindu-se de cartierele civilizate, ura stîrnită de echipajul aristocratic era mai puțin sălbatică. Dimpotrivă ; de-abia intrase Bélus în strada Ferronnerie, că Weber, urmărit tot timpul de vociferările populației, observă că se formau grupuri la trecerea cabrioletei. Mai multe persoane păreau chiar că se pregătesc să alerge după ea cu intenția de a o opri. Totuși Weber nu vru să-și neliniștească stăpîna. El observă de cît sînge rece și îndemînare dădea dovadă, cu cîtă abilitate se strecura printre toate aceste obstacole, lucruri sau ființe, care constituie totodată disperarea și victoria vizitiului parizian.

În ceea ce-l privește pe Bélus, neclintit pe picioarele-i de oțel, nu aluneca nici măcar o dată, într-atît mîna care ținea frîul știa să prevadă, în locul lui, pantele și denivelările drumului. În jurul cabrioletei nu mai răsunau murmure, ci strigăte ; doamna care ținea hățurile băgă de seamă și, atribuind această ostilitate unei cauze banale, ca de pildă asprimea vremii sau o indispoziție personală, luă hotărîrea să scurteze cursa... Ea plescăi scurt și, auzind invitația, Bélus tresări și trecu de la trap la galop. Dughenele dispăreau, trecătorii se aruncau în lături.

Strigătele de „Păzea ! Păzea !“ nu mai conteneau. Cabrioleta aproape că ajunsese la Palatul Regal și tocmai trecea prin dreptul străzii Coq-Saint-Honoré, în fața căreia cel mai frumos obelisc de zăpadă își ridica, destul de semeț încă, vîrful micșorat de dezgheț, asemenea unei

zaharicale pe care copiii o transformă într-un ac subțire tot sugînd-o. Acest obelisc era dominat de un formidabil panaș de panglici, ce-i drept, cam fleșcăite ; panglicile susțineau o tăbliță pe care scriitorul anonim din cartier trasase cu majuscule următorul catren ce se legăna între două felinare :

Regină frumoasă ce pe toate le-ntreci,
Tu bunului rege îi stai alăturea,
Dacă ăst monument e de gheață ori nea,
Inimile noastre pentru tine nu-s reci.

Aici, Bélus întîlni prima sa piedică serioasă. Monumentul pe care în clipa aceea cineva tocmai se străduia să-l lumineze, atrăsese un mare număr de curioși ; aceștia alcătuiau o masă compactă, peste care nu se putea trece la trap. Bélus a trebuit să fie condus la pas. Dar Bélus fusese văzut venind ca fulgerul și mulțimea auzise strigătele care-l urmăreau ; cu toate că la ivirea obstacolului el se oprise brusc, vederea cabrioletei păru să producă asupra mulțimii cel mai iritant efect. Totuși mulțimea se trase în lături. Dar dincolo de obelisc apăru o altă gloată. Grilajul Palatului Regal era deschis și, în curte, mormane uriașe de cărbuni aprinși încălzeau o armată întreagă de cerșetori cărora lacheii domnului duce de Orléans le distribuiau supe în străchini de lut. Însă cei care mîncau și cei care se încălzeau, oricît de numeroși ar fi fost, erau, în orice caz, mai puțin numeroși decît cei care-i priveau încălzindu-se și mîncînd. La Paris există un obicei : orice ar face un actor, el are întotdeauna spectatorii săi.

Așadar, cabrioleta, după ce a trecut de primul obstacol, a fost silită să se oprească la al doilea, asemenea unei corăbii în locul stîncilor. În aceeași clipă, strigătele care pînă atunci ajunseseră la urechile celor două femei în chip foarte vag, ca un zgomot confuz, acum, în mijlocul îmbulzelii, le auziră deslușit. Se striga : „Jos cabrioleta ! Jos cu cei ce ne strivesc !"

— Oare nouă ne sînt adresate aceste strigăte ? își întrebă însoțitoarea doamna care conducea.

— Mă tem că da, doamnă — răspunse aceasta.

— Am strivit pe cineva ?

— Pe nimeni.

— Jos cu cabrioleta ! Jos cu cei ce ne strivesc ! urla furioasă mulțimea.

Furtuna se dezlănțuise : calul fu prins de frîu, și Bélus, care nu prea gusta atingerea acestor mîini aspre, sforăia și spumega îngrozitor.

— La comisariat ! La comisariat ! strigă o voce.

Cele două femei se priviră, în culmea mirării. Numaidecît o mie de glasuri repetară :

— La comisariat ! La comisariat !

De altfel, curioșii își vîrau nasul sub coșul cabrioletei. Comentariile nu mai conteneau în mulțime.

— Ia te uită, sînt femei — rosti o voce.

— Da, păpușile prinților de Soubise, ibovnicile lui Hennin !

— Fete de la Operă care cred că au dreptul să-i strivească pe bieții oameni numai pentru că li se dau zece mii de livre pe lună ca să plătească cheltuielile de spital. Un urlet de furie întîmpină această ultimă ocară. Cele două femei primiră în mod diferit insultele. Una se trase, palidă și tremurînd, în fundul cabrioletei. Cealaltă înălță cu trufie capul, încruntînd sprîncenele și strîngînd din buze.

— Ah, doamnă, ce faceți ? strigă însoțitoarea sa, trăgînd-o înapoi.

— La comisariat, la comisariat ! continuau să țipe cei mai înverșunați. Să știm și noi cine sînt !...

— Ah, doamnă, sîntem pierdute — șopti cea mai tînără la urechea celeilalte.

— Curaj, Andreea, curaj ! răspunse aceasta.

— Au să vă vadă și s-ar putea să vă recunoască !

— Uită-te prin geamul din spate dacă Weber este la locul lui.

— Încearcă să coboare, dar l-au împresurat... se apără. Ah, iată-l că vine...

— Weber ! Weber ! rosti doamna în germană. Ajută-ne să coborîm.

Valetul ascultă și, folosindu-se de umerii săi puternici, îi respinse pe asediatori și deschise ușa cabrioletei.

Cele două femei săriră sprintene pe pămînt. În acest timp, mulțimea se repezi la cal și la cabrioletă, pe care începu s-o sfărîme în bucăți.

— Dar ce se întîmplă, pentru numele lui Dumnezeu ?! continuă în germană doamna mai în vîrstă. Înțelegi ceva, Weber ?

— Pe legea mea, nu, doamnă — răspunse slujitorul, mult mai la largul său în această limbă decît în franceză, dînd în același timp strașnice lovituri de picior în dreapta și în stînga pentru a-și ocroti stăpîna.

— Ah, dar nu sînt oameni, sînt fiare ! continuă doamna, tot în germană. Ce-mi reproșează oare ? Ia să vedem.

În aceeași clipă, o voce politicoasă, care contrasta ciudat cu amenințările și injuriile a căror țintă erau cele două doamne, răspunse în cea mai curată saxonă :

— Vă reproșează, doamnă, că disprețuiți decretul poliției, care a apărut la Paris azi-dimineață și care interzice pînă la primăvară circulația cabrioletelor, și așa destul de periculoase chiar cînd pavajul este bun, dar care devin o primejdie de moarte pentru pietoni cînd îngheață și poți să aluneci sub roți.

Doamna se întoarse pentru a vedea de unde vine vocea plină de curtenie, în mijlocul tuturor acelor țipete amenințătoare. Zări un tînăr ofițer, care, pentru a se apropia de ea, trebuise, desigur, să se lupte la fel de vitejește cum se lupta Weber ca să-și mențină poziția. Figura deschisă și distinsă, statura înaltă, înfățișarea impunătoare a tînărului plăcură doamnei, care se grăbi să răspundă în germană.

— Oh, Dumnezeule ! Domnule, nu știu nimic despre acest decret, absolut nimic.

— Sînteți străină, doamnă ? întrebă tînărul ofițer.

— Da, domnule ; dar spuneți-mi ce trebuie să fac ? Îmi distrug cabrioleta.

— Lăsați-o să fie sfărîmată, doamnă, iar în timpul acesta fugiți. Poporul Parisului îi urăște pe cei bogați care afișează luxul în fața sărăciei și, în virtutea decretului dat azi-dimineață, vă vor duce la comisariat.

— Oh, niciodată ! strigă cea mai tînără dintre doamne.

— Dacă-i așa — reluă ofițerul, rîzînd — profitați de spărtura pe care o voi face prin mulțime și dispăreți.

Vorbise pe un ton degajat care le dădu de înțeles străinelor că ofițerul auzise comentariile mulțimii în legătură cu fetele întreținute de către domnii de Soubise și Hennin. Dar nu era momentul să-l pună la punct.

— Dați-ne brațul pînă găsim o trăsură de piață, domnule ! i se adresă cea mai în vîrstă dintre doamne, cu o voce autoritară.

— Voi face să cabreze calul dumneavoastră și, în învălmășeala ce se va produce în mod sigur, veți putea fugi, căci — adăugă tînărul, care nu dorea altceva decît să-și decline responsabilitatea unei protecții riscante — poporul s-a plictisit să ne audă vorbind o limbă pe care nu o înțeleg.

— Weber ! strigă doamna, cu glas puternic, fă-l pe Bélus să cabreze pentru ca toată această mulțime să se sperie și să se dea în lături.

— Și pe urmă, doamnă...

— Pe urmă rămîi pe loc în timp ce noi vom pleca.

— Și dacă sfărîmă cabrioleta ?

— Lasă-i s-o sfărîme, ce-ți pasă ? Salvează-l pe Bélus, dacă poți, și pe tine, mai ales ; iată singurul lucru pe care ți-l recomand.

— Bine, doamnă — răspunse Weber.

În clipa următoare, omul îl plesni pe nervosul armăsar irlandez ; acesta sări drept în mijlocul curții, răsturnîndu-i pe cei mai zeloși care se țineau de frîu și de hulube. O mare spaimă și învălmășeală se stîrni în mulțime.

— Brațul dumneavoastră, domnule — se adresă atunci ofițerului doamna. Vino, draga mea — adăugă întorcîndu-se spre Andreea.

— Să mergem, să mergem, curajoasă doamnă ! murmură încetișor ofițerul, care oferi de îndată, cu o reală admirație, brațul său celei care i-l cerea.

În cîteva minute, el le conduse pe cele două femei în piața din apropiere, unde staționau trăsuri și, în așteptarea clienților, vizitiii dormitau pe capră, în vreme ce caii, cu ochii mijiți și capul plecat în pămînt, își așteptau biata rație de seară.

VII

DRUMUL SPRE VERSAILLES

Cele două doamne se aflau în afara orîcărei primejdii, deși era de temut ca nu cumva să fie urmărite de unii curioși și recunoscute, iar scena care tocmai avusese loc să se repete, situație din care, de astă dată, ar scăpa poate mult mai greu. Tînărul ofițer își dădu seama de această alternativă, fapt dovedit de stăruința cu care încercă să-l trezească pe vizitiul de pe capră, mai mult înghețat decît adormit. Era un ger atît de cumplit, încît, contrar obiceiului vizitiilor, care se întrec în a-și smulge unul altuia clienții, nici unul nu se clinti pentru douăzeci și patru de gologani, nici chiar cel căruia i se adresară. Ofițerul îl apucă pe birjar de gulerul surtucului zdrențăros și-l zgîlții zdravăn pînă ce-l trezi din toropeală.

- Hei, hei ! îi strigă tînărul la ureche, văzînd că dă semne de viață.

— Gata, boierule, gata ! bolborosi birjarul, visînd încă și clătinîndu-se pe capră, ca un om beat.

— Unde mergeți, doamelor ? întrebă ofițerul, tot în germană.

— La Versailles — răspunse cea mai în vîrstă, în aceeași limbă.

— La Versailles ?! strigă birjarul. Ați spus la Versailles ?

— Fără îndoială.

— Ah, ce tot vorbiți, la Versailles ? Patru leghe și jumătate pe un ghețuș ca ăsta ?! Nu, nu, Doamne ferește !

— Plătim bine — spuse cea mai în vîrstă dintre nemțoaice.

— Plătim — repetă în franceză ofițerul.

— Cît ? întrebă vizitiul cocoțat pe capră, fără prea mare încredere. Înțelegeți, domnule ofițer, asta nu-i totul, s-ajungi la Versailles : că, de-acolo, trebuie să te și întorci.

— Un ludovic ajunge ? zise cea mai tînără dintre doamne adresîndu-se ofițerului tot în germană.

— Uite, ți se oferă un ludovic — repetă tînărul.

— Un ludovic nu-i prea mult — mormăi birjarul — caii mei riscă să-și rupă picioarele.

— Neghiobule! N-ai dreptul decît la trei livre de aici și pînă la castelul de la Muette, care-i la jumătatea drumului. Vezi bine că, după socoteala asta, dus, și întors, ți se cuvin doar douăsprezece livre și, în loc de douăsprezece, vei primi douăzeci și patru.

— A, nu vă tocmiți — spuse doamna mai în vîrstă — doi ludovici, trei ludovici, douăzeci de ludovici, numai să plecc în clipa asta, și să meargă fără a se opri.

— Un ludovic ajunge, doamnă — răspunse ofițerul. Apoi, adresîndu-se vizitiului: Hai, mișcă-te, ticălosule, jos de pe capră și deschide portiera! porunci el.

— Vreau mai întîi să mi se dea banii — spuse birjarul.

— Zău, vrei?!

— E dreptul meu.

Ofițerul schiță un gest amenințător.

— Să plătim înainte, să plătim — spuse cea mai vîrstnică dintre nemțoaice, și bägă repede mîna în buzunar. O, Doamne! îi șopti ea însoțitoarei sale. Am pierdut punga.

— Adevărat?

— Andreea, tu o ai pe a ta?

Tînăra femeie se scotoci la rîndul său, cu aceeași neliniște.

— Eu... nu, nici eu.

— Caută în toate buzunarele.

— Degeaba... — se văicări tînăra femeie, cu ciudă, văzînd cum ofițerul le urmărește din ochi, iar birjarul, zeflemitor, și căscase gura pînă la urechi pentru a rîde, felicitîndu-se de ceea ce el numea în sinea lui o fericită precauție.

Cele două doamne căutară în zadar. Nici una, nici cealaltă nu găsi un ban. Ofițerul le văzu cum se agită, roșind și pălind; situația se complica. Doamnele erau hotărîte să dea un lanț sau o bijuterie în gaj, cînd ofițerul, pentru a le scuti de orice regret care le-ar fi rănit delicatețea, scoase din punga sa un ludovic pe care i-l întinse birjarului. Omul luă moneda, o cercetă, o cîntări

în mînă, în timp ce una dintre cele două doamne îi mulțumea ofițerului, apoi deschise portiera și doamna urcă împreună cu însoțitoarea sa.

— Și acum, ticălosule, se adresă birjarului tînărul bărbat — du-le pe aceste doamne... repede și, mai ales, cinstit, m-auzi ?

— A, nu-i nevoie să-mi recomandați asta, domnule ofițer, e de la sine înțeles.

În timpul acestei scurte conversații, doamnele se sfătuiră între ele. Vedeau cu spaimă că salvatorul, protectorul lor e gata să le părăsească.

— Doamnă — zise cu voce scăzută cea mai tînără — n-ar trebui să-l lăsăm să plece.

— De ce ? Să-i cerem numele și adresa ; mîine o să-i trimitem ludovicul său de aur, însoțit de un cuvînt de mulțumire pe care ai să i-l scrii tu.

— Nu, doamnă, nu, să rămînă cu noi, vă implor ; dacă birjarul e de rea credință, dacă ne pune bețe-n roate... pe o vreme ca asta, drumurile sînt proaste, cui o să cerem ajutor ?

— Păi, avem numărul său și indicatorul stației.

— Prea bine, doamnă, și nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că, mai tîrziu, veți pune să fie snopit în bătaie ; dar nu veți mai ajunge în noaptea asta la Versailles ; și ce se va spune, sfinte Dumnezeule !

Doamna mai în vîrstă chibzui cîteva clipe.

— Ai dreptate — spuse ea. Dar ofițerul se și înclina, pregătindu-se să-și ia rămas bun.

— Domnule, domnule — i se adresă în germană Andreea. O vorbă, o singură vorbă, vă rog.

— La ordinele dumneavoastră, doamnă — răspunse ofițerul, vădit contrariat, dar păstrînd în înfățișarea sa, în tonul său și chiar în accentul glasului cea mai aleasă politețe.

— Domnule — continuă Andreea — nu veți putea să ne refuzați încă o favoare, după ce ne-ați făcut atîtea servicii.

— Vorbiți, doamnă.

— Ei bine, vă mărturisesc că ne e frică de acest birjar cu care am avut o discuție atît de neplăcută.

— Nu trebuie să vă temeți — spuse el — știu numărul, 107, și indicatorul stației. Z. Dacă nu se poartă cuviincios, vă veți adresa mie.

— Dumneavoastră ? zise în franceză Andreea, uitînd că pînă atunci vorbise germana. Cum vreți să ne adresăm dumneavoastră, cînd nu vă știm nici măcar numele.

Tînărul făcu un pas îndărăt.

— Vorbiți franțuzește ? ! strigă el uimit. Vorbiți franțuzește și de o jumătate de oră mă osîndiți să stîlcesc germana ?! Ah, doamnă, să știți că nu v-ați purtat frumos.

— Scuzați-mă, domnule — reluă în franțuzește cealaltă doamnă, venind vitejește în ajutorul însoțitoarei sale care, încurcată, amuțise. Vedeți bine, domnule, că, fără să fim străine, poate, ne simțim rătăcite în Paris, neobișnuite cu trăsuri de piață, mai ales. Sînteți, desigur, om de lume și înțelegeți că nu ne găsim într-o situație normală. A nu ne îndatora decît pe jumătate, înseamnă a nu ne îndatora de loc. Dacă v-ați arăta mai puțin discret decît ați fost pînă acum, ar însemna să fiți indiscret. Noi vă privim cu simpatie ; binevoiți și nu ne judecați aspru, și dacă puteți să ne faceți un serviciu, ei bine, faceți-l din toată inima, de nu, îngăduiți-ne să vă mulțumim și să căutăm un alt sprijin.

— Doamnă — răspunse ofițerul, izbit de tonul poruncitor al necunoscutei — sînt la ordinele dumneavoastră.

— Atunci, domnule, aveți bunăvoința si urcați în trăsură.

— În trăsură ?

— Da, și însoțiți-ne.

— Pînă la Versailles ?

— Da, domnule.

Ofițerul, fără a mai adăuga un cuvînt, se urcă în trăsură, se așeză pe bancheta din față și strigă vizitiului :

— Mînă !

Cu portierele închise, cu pelerinele și blănurile așezate pe genunchi, cupeul o porni spre Saint-Thomas-du-Louvre, traversă Piața Caruselului și o luă de-a lungul cheiurilor. Ofițerul se ghemui într-un colț în fața celei mai în vîrstă dintre cele două doamne, într-o atitudine cuviincioasă. Domnea tăcerea cea mai adîncă,

Birjarul, fie că vroia să demonstreze onestitatea tîrgului încheiat, fie că prezența ofițerului îi impunea o teamă respectuoasă și îl păstra în limitele onestității, le sili pe bietele mîrțoage să alerge întins pe caldarîmul lunecos al cheiului și al căii Conferinței. Între timp, răsuflarea celor trei călători încălzise pe nesimțite cupeul. Un parfum suav se răspîndi în aer, amețindu-l pe tînărul nostru, ale cărui impresii erau din ce în ce mai puțin defavorabile tovarășelor sale. „De bună seamă că doamnele au întîrziat într-o vizită, și iată-le întorcîndu-se la Versailles, nițeluș înspăimîntate, nițeluș rușinate" — își spunea ofițerul în sinea lui. Dar cum se face — continuă el, tot în gînd — că merg într-o cabrioletă și, mai ales, o conduc ele însele, dacă sînt femei de condiție bună ? Ah, la asta trebuie să existe un răspuns. Cabrioleta era prea mică pentru trei persoane, și cele două femei nu s-au sfiit să ia cu ele un lacheu. Dar așa... fără nici un ban, nici una nici cealaltă... Obiecție supărătoare, la care merită să reflectezi. Fără îndoială, lacheul avea punga. Cabrioleta, care, nu încape îndoială, în momentul acesta este bucăți, era de o eleganță desăvîrșită, iar calul... ei bine, dacă mă pricep eu la cai... calul valora o sută cincizeci de ludovici. Numai niște femei bogate pot lăsa de izbeliște fără părere de rău o cabrioletă ca asta și un asemenea cal. Așa că, faptul că n-au bani asupra lor nu înseamnă nimic. Da, dar această manie de a vorbi o limbă străină cînd ești franțuzoaică ?... Bun, însă lucrul acesta dovedește tocmai o educație aleasă. Nu stă în obiceiul aventurierelor să vorbească germana cu un accent atît de curat german, și franceza ca niște pariziene. De altfel, aceste femei au o distincție înnăscută. Rugămintea celei tinere era mișcătoare, cererea celeilalte avea ceva poruncitor. Și-apoi, ce-i drept — continuă tînărul să-și depene gîndurile, aranjîndu-și sabia în așa fel, încît să nu le stingherească pe vecinele sale — nu se spune oare că este primejdios pentru un militar să petreacă două ore în cupeu cu două femei drăguțe ? Drăguțe și discrete — adăugă el. Nu vorbesc și așteaptă să încep eu conversația."

La rîndul lor, fără îndoială, cele două tinere femei se gîndeau la tînărul ofițer la fel cum tînărul ofițer se gîndea la ele, căci, în clipa cînd tocmai el sfîrșea acest

gînd, una dintre cele două doamne, adresîndu-se însoțitoarei sale, îi spuse în engleză :

— Adevărat este, scumpă prietenă, că acest birjar merge ca după mort ; nu vom ajunge niciodată la Versailles. Pun rămășag că bietul nostru tovarăș de drum se plictisește de moarte.

— Chiar așa — răspunse surîzînd cea mai tînără — conversația noastră nu este dintre cele mai amuzante.

— Nu găsești că are aerul unui om de lume ?

— Așa cred și eu, doamnă.

— Ai remarcat că poartă uniforma marinei ?

— Nu prea mă pricep la uniforme.

— Ei, bine, cum îți spuneam, poartă uniforma ofițerilor de marină, și toți ofițerii din marină sînt de familie bună ; în rest, uniforma îi șade bine și este un cavaler frumos, nu-i așa ?

Tînăra femeie ar fi răspuns și probabil ar fi adăugat multe în același sens, cînd ofițerul o opri cu un gest.

— Iertați-mă, doamnele mele — rosti el într-o excelentă engleză — cred că trebuie să vă spun că vorbesc și înțeleg destul de ușor engleza, dar nu știu spaniola, dar dacă dumneavoastră o vorbiți și doriți să continuați în această limbă, veți fi sigure cel puțin de a nu fi înțelese.

— Domnule — replică doamna, rîzînd — după cum ați observat, desigur, nu voiam să vă vorbim de rău, de altfel, să nu ne sfiim și să nu mai vorbim decît franceza dacă avem ceva să ne spunem.

— Vă mulțumesc pentru această favoare, doamnă, totuși, în cazul cînd prezența mea v-ar stingheri...

— Nu puteți avea această bănuială, domnule, deoarece noi v-am cerut-o.

— V-am pretins-o chiar — adăugă cea mai tînără.

— Mă faceți să mă simt prost, doamnă, și vă rog să mă iertați dacă o clipă am șovăit. Cunoașteți Parisul, nu-i așa ? Parisul este plin de capcane, de eșecuri și deziluzii.

— Așa că ne-ați luat drept... Hai să vorbim deschis.

— Domnul ne-a luat drept capcane ; asta e tot !

— O, domnule mele ! exclamă tînărul, cu umilință. Vă jur că nimic asemănător nu mi-a trecut prin cap.

— Dar ce-i asta ? Cupeul s-a oprit.

— Ce s-a întîmplat ?

— Mă duc să văd, doamnelor.

— Cred că ne răsturnăm ; fiți atent, domnule, — și mîna celei mai tinere, întinzîndu-se într-un gest brusc, se opri pe umărul tînărului.

Atingerea acestei mîini îl făcu să tresară. Cu o mișcare foarte firească, el încercă să o prindă, dar Andreea, care cedase primului impuls de spaimă, se și retrase în fundul cupeului.

Ofițerul, pe care deci nimic nu-l mai reținea, coborî și-l găsi pe birjar foarte ocupat să-și ridice una din mîrțoage care se împiedicase în oiște și în hamuri. Se aflau cu puțin înainte de podul Sévres. Datorită ajutorului dat de ofițer, bietul animal fu în curînd pe picioare. Tînărul se urcă în trăsură, în vreme ce birjarul, felicitîndu-se în sinea lui de a avea un ajutor atît de priceput și binevoitor, porni vesel din bici, fără îndoială în îndoitul scop de a-și îndemna mîrțoagele și de a se încălzi. S-ar fi zis că prin portiera deschisă intrase frigul, înghețînd conversația și răcind intimitatea abia înfiripată, căreia tînărul începuse să-i găsească un farmec dar fără a-și da seama de acest lucru.

Fu întrebat despre accident și el povesti ce se întîmplase. Aceasta fu tot și tăcerea se instăpîni din nou apăsătoare pentru cei trei călători. Ofițerul, pe care mîna aceea călduță și tremurătoare îl tulburase, dori să simtă măcar atingerea piciorului. Își întinse deci piciorul, dar, oricît de îndemînatic fu, nu întîlni nimic, sau mai precis, dacă întîlni, avu regretul să vadă retrăgîndu-se din fața lui ceea ce întîlnise. Ba odată, atingînd piciorul celei mai în vîrstă, aceasta îi spuse cu cel mai perfect sînge rece :

— Vă incomodez îngrozitor, nu-i așa, domnule, scuzați-mă !

Tînărul roși pînă în vîrful urechilor, binecuvîntînd întunericul nopții care-i ascundea roșeața. Nu mai discută nimic și aci luară sfîrșit încercările sale îndrăznețe. Mut, nemișcat și respectuos de parcă s-ar fi aflat într-un templu, tînărul se temea și să respire și se făcu mic-mititel. Dar puțin cîte puțin, fără voia lui, o impresie stranie îi copleșea gîndurile, întreaga-i ființă. Le simțea fără să le atingă pe cele două fermecătoare femei, le vedea fără să le privească ; încet-încet se obișnuia să trăiască în

apropierea lor, i se părea că o părticică din existența lor se împletea cu a lui. Ar fi dorit din tot sufletul să lege din nou vorba, dar nu mai îndrăznea, temîndu-se de banalități, el care, la început, disprețuise orice schimb de cuvinte. Era îngrijorat că ar putea să pară neghiob sau impertinent în fața acestor femei cărora, cu o oră mai înainte, credea că le face o mare cinste dăruindu-le un ludovic și fiind politicos. Ofițerul nu mai scoase nici un cuvînt. Doamnele vorbeau între ele cu voce scăzută. Cu toate acestea, cum stătea cu urechea ciulită, el prinse cuvinte disparate cărora imaginația lui le atribui un sens.

Iată ce auzea :

— Oră înaintată... porțile... motivul plecării...

Cupeul se opri din nou. De data aceasta nu era vorba nici despre un cal căzut, nici despre o roată sfărîmată. După trei ceasuri de curajoase eforturi, bravul surugiu, dîndu-și toată osteneala, cu caii în spume, ajunsese la Versailles, ale cărui alei întunecoase și pustii se zăreau în lumina roșiatică a cîtorva felinare albite de promoroacă, asemenea unei duble procesiuni de spectre negre și descărnate. Tînărul înțelese că sosiseră la destinație. Ce vrajă făcuse ca timpul să i se scurgă atît de repede ?

Birjarul se aplecă spre ferestruie :

— Boierule — spuse el — am ajuns la Versailles.

— Unde trebuie să oprim, doamnelor ? întrebă ofițerul.

— În Piața Armelor.

— În Piața Armelor ! strigă vizitiului, tînărul.

— Trebuie să mergeți în Piața Armelor ? întrebă omul.

— Da, fără îndoială, odată ce așa ți-am spus.

— O să-mi dați un mic bacșiș ? întrebă birjarul, hlizindu-se.

— Dă-i drumu' !

Loviturile de bici răsunară din nou.

„Totuși trebuie să vorbesc — își zise ofițerul. Voi trece drept un imbecil după ce am trecut drept un neobrăzat."

— Doamnelor — spuse el, cu oarecare părere de rău — iată-vă la dumneavoastră acasă.

— Mulțumită generosului dumneavoastră ajutor.

— Cîtă bătaie de cap v-am dat! adăugă cea mai tînără.

— Ah, am uitat de mult, doamnă.

— Dar noi, domnule, noi nu vom uita. Numele dumneavoastră, vă rugăm, domnule.

— Numele meu?

— Vi-l cer pentru a doua oară. Luați seama!

— Cred că nu doriți să ne faceți cadou un ludovic, nu-i așa?

— Dacă așa stau lucrurile, doamnă, replică ofițerul, oarecum jignit, vă satisfac curiozitatea: sînt Contele de Charny; în rest, după cum a observat doamna, ofițer în marina regală.

— Charny! repetă doamna mai în vîrstă, cu tonul cu care ar fi spus: „Foarte bine, n-am să uit".

— Georges, Georges de Charny — adăugă ofițerul.

— Georges... — murmură cea mai tînără.

— Și locuiți?

— Hôtel des Princes, strada Richelieu.

Trăsura se opri.

Cea mai vîrstnică dintre doamne deschise ea însăși portiera din stînga și, cu un salt sprinten, sări jos, apoi întinse mîna însoțitoarei sale.

— Dar, doamnelor, cel puțin acceptați brațul meu! — spuse tînărul, pregătindu-se să le urmeze. Încă nu ați ajuns la dumneavoastră și Piața Armelor nu-i un domiciliu.

— Stați pe loc, rămîneți acolo unde sînteți — spuseră în același timp cele două femei.

— Cum așa, să stau pe loc?

— Da, rămîneți în trăsură.

— Să vă las singure, doamnelor, noaptea, pe o astfel de vreme?! Cu neputință!

— Strașnic! După ce mai înainte aproape că ați refuzat să ne îndatorați, acum vreți cu tot dinadinsul să ne îndatorați prea mult — rosti cu veselie cea mai în vîrstă dintre doamne.

— Dar...

— Nici un dar!... Fiți pînă la capăt un cavaler gentil și loial. Mulțumesc, domnule de Charny, mulțumesc din

adîncul inimii, și pentru că sînteți un cavaler curtenitor și discret, după cum vă spuneam adineauri, nu vă vom cere nici măcar cuvîntul dumneavoastră.

— Pentru ce să vă dau cuvîntul ?

— Că veți închide portiera și veți spune vizitiului să se întoarcă la Paris ; ceea ce veți face, nu-i așa, fără măcar să mai întoarceți capul după noi ?

— Aveți dreptate, doamnelor, și cuvîntul meu ar fi de prisos. Birjar, hai să ne întoarcem, amice ! și tînărul strecură încă un ludovic în palma lată a surugiului.

Bravul vizitiu fremăta de bucurie.

— Drace, caii n-au decît să crape dacă vor ! bolborosi el.

— Cred și eu, doar sînt plătiți — murmură ofițerul.

Trăsura porni și porni repede. Zgomotul roților înăbuși suspinul tînărului, suspin voluptuos, căci sibaritul se așezase pe cele două perne, care mai păstrau căldura frumoaselor necunoscute. Acestea rămăseseră însă neclintite în același loc și numai după ce trăsura dispăru, se îndreptară spre palat.

VIII

CONSEMNUL

În momentul cînd porniră, rafalele vîntului aspru aduseră la urechea călătorului bătăile orologiului bisericii Saint-Louis.

— O, Doamne ! Unsprezece și trei sferturi ! exclamară într-un glas cele două femei.

— Vedeți, toate grilajele sînt închise — spuse cea mai tînără.

— Ei, acest lucru nu mă neliniștește, scumpă Andreea : chiar dacă ar fi fost deschise, tot n-am fi intrat prin curtea principală. Să mergem, hai repede, repede, s-ajungem la poarta Rezervoarelor.

Și amîndouă se îndreptară spre aripa dreaptă a palatului.

Toată lumea știe că în această parte se află un anume pasaj care duce către grădini. Cele două doamne ajunseră la acest pasaj.

— Portița e închisă, Andreea — spuse cu îngrijorare cea mai în vîrstă.

— Să batem, doamnă !

— Nu, să strigăm, Laurent trebuie să m-aștepte, doar l-am prevenit că s-ar putea să mă întorc tîrziu.

— Ei bine, am să strig ! și Andreea se apropie de poartă.

— Cine-i acolo ? întrebă o voce dinăuntru, fără să mai aștepte să strige cineva.

— Ah, nu-i vocea lui Laurent — spuse spre tînăra femeie, înspăimîntată.

— Nu, într-adevăr. Cealaltă femeie se apropie la rîndul său. Laurent ! murmură și ea. Nici un răspuns. Laurent ! repetă doamna, cioc̆ănind.

— Nu-i nici un Laurent aici — replică aspru vocea.

— Dar... — insistă Andreea — indiferent dacă este Laurent sau nu, deschide.

— Nu deschid.

— Prietene, dumneata nu știi, însă Laurent avea obiceiul să ne deschidă.

— Ce-mi pasă mie de Laurent ! Eu am consemnul meu.

— Cine ești dumneata ?

— Cine sînt eu ?

— Da.

— Dar dumneavoastră cine sînteți ? întrebă vocea.

Întrebarea suna cam brutal, dar nu era timp de tocmeală, trebuia să răspundă.

— Sîntem două doamne din suita majestății sale. Locuim la palat și dorim să ne întoarcem acasă.

— Ei bine, eu, doamnele mele, eu sînt un elvețian din compania I-a Salischamade și am să fac cu totul altfel decît făcea Laurent : am să vă las să stați la poartă.

— Oh ! murmurară cele două femei, una din ele strîngînd mînioasă mîna celeilalte. Apoi, stăpînindu-se, zise :

— Prietene, ca orice bun soldat, înțeleg să te arăți neînduplecat în privința consemnului și n-aș vrea ca din pricina mea să-l calci. Fă-mi, te rog, numai serviciul de a-l înștiința pe Laurent, care cu siguranță că se află pe-aproape.

— Nu pot să-mi părăsesc postul.

— Trimite pe cineva

— Nu mai e nimeni.

— Te rog fierbinte !

— Ei, la naiba, doamnă, n-aveți decît să dormiți în oraș. Mare lucru ! A, dacă mie mi s-ar închide poarta cazarmei în nas, aș găsi eu un culcuș, n-aveți grijă.

— Grenadiere, ascultă — rosti cu hotărîre cea mai vîrstnică dintre doamne. Primești douăzeci de ludovici dacă deschizi.

— Și zece ani de închisoare... mulțumesc ! Ce-i drept, patruzeci și opt de livre pe an e prea puțin.

— Am să pun o vorbă ca să fii făcut sergent.

— Da, și cel care mi-a dat consemnul o să pună o vorbă ca să fiu împușcat. Mulțumesc, nu.

— Cine ți-a dat acest consemn ?

— Regele.

— Regele ! repetară cele două femei, împietrite de spaimă. Ah, sîntem pierdute !

Cea mai tînără păru ca ieșită din minți.

— Stai să vedem, să chibzuim — rosti cealaltă. Alte porți mai sînt ?

— Ah, doamnă, dacă au închis-o pe aceasta, le-au închis și pe celelalte.

— Ei, nu, nu porni de la început de la ideea asta.

— Și dacă nu l-am găsit pe Laurent aici, la poarta asta, care este a lui, unde credeți că-l vom găsi ?

— Într-adevăr, ai dreptate, Andreea. Andreea, regele ne-a jucat o farsă oribilă.

Și doamna își subliniie cu un dispreț amenințător ultimele cuvinte.

Această poartă a Rezervoarelor, construită în grosimea zidului, era ca o nișă, ca un fel de vestibul. De o parte și de alta a firidei se afla o bancă de piatră. Doamnele se lăsară să cadă pe una din ele, într-o stare de agi-

tăie vecină cu disperarea. Pe sub poartă se vedea o dîră de lumină, în spatele ei se auzea pasul elveţianului, care ba ridica arma, ba o lăsa jos. Dincolo de acest biet obstacol de stejar, salvarea ; dincoace, ruşinea — scandalul, poate moartea.

— Ah, mîine, mîine cînd se va afla ! murmura cea mai în vîrstă dintre doamne.

— Veţi spune adevărul.

— Oare voi fi crezută ?

— Aveţi dovezi, doamnă. Soldatul nu va rămîne în postul său toată noaptea — spuse cea tînără — care părea să-şi recapete curajul pe măsură ce însoţitoarea sa îl pierdea. La ora unu va fi schimbat, iar succesorul său se va arăta poate mai înţelegător. Să aşteptăm.

— Da, dar îndată ce va bate miezul nopţii, vor începe să treacă patrulele ; mă vor găsi afară aşteptînd, ascunzîndu-mă. Este îngrozitor ! Andreea, mi se urcă sîngele la cap şi simt că mă sufoc.

— Curaj, doamnă ! Dumneavoastră, atît de puternică de obicei, şi să vă susţin eu atît de slabă adineauri !

— Este un complot la mijloc, Andreea, şi noi am căzut victime. Niciodată nu s-a întîmplat una ca asta, niciodată poarta n-a fost închisă ; voi muri, Andreea, mor ! Şi ea se lăsă pe spate, ca şi cînd s-ar fi sufocat într-adevăr.

În acea clipă, pavajul curat şi alb al Versaillesului, astăzi străbătut de atît de puţini paşi, răsună de zgomotul unui pas. În acelaşi timp se auzi o voce, o voce lină şi veselă, vocea unui tînăr care cînta. El cînta unul din acele cîntece neînsemnate ce reprezintă epoca pe care încercăm s-o zugrăvim :

Să cred, ah ! de ce nu pot,
Adevărat de ce nu este
Că-n noaptea asta tot
Ce-a fost e doară o poveste.
Morfeu m-a adormit încet
Şi-n somn eram de-oţel
Tu semănai cu un magnet
Ce m-atrăgea la el...

— Ce voce ! strigară într-un glas cele două femei.
— O recunosc ! spuse cea mai în vîrstă.
— Este a lui...

Zeul cu îndemînare
Din magnet făcu ecou...

continuă vocea.

— El este ! șopti la urechea însoțitoarei sale doamna a cărei neliniște se manifestase atît de violent. El este și ne va salva.

În clipa aceea, un tînăr înfășurat într-o bogată pelerină de blană, se arătă în micul vestibul și, fără a se uita la cele două femei, bătu în poartă strigînd :

— Laurent !

— Scumpul meu frate ! zise cea mai în vîrstă doamnă, atingînd umărul tînărului.

— Regina ! exclamă acesta, trăgîndu-se înapoi și descoperindu-se.

— Tăcere ! Bună seara, dragă frate.

— Bună seara, doamnă, bună seară, scumpă soră ; nu sînteți singură.

— Nu, sînt cu domnișoara Andreea de Taverney.

— Ah, foarte bine, Bună seara, domnișoară.

— Monseniore ! murmură Andreea înclinîndu-se.

— Ieșiți, doamnele mele ? întrebă tînărul.

— Nu.

— Așadar, vă înapoiați ?

— Și am dori să intrăm.

— Nu l-ați chemat pe Laurent ?

— Ba da.

— Atunci ?...

— Chemă-l pe Laurent, la rîndu-ți, și vei vedea.

— Da, da, chemați-l, monseniore, și veți vedea.

Tînărul, în care ați recunoscut fără îndoială pe contele d'Artois, se apropie și bătu în poartă strigînd :

— Laurent !

— Bun, iată că gluma începe iar, mormăi elvețianul. Vă previn că, dacă mă mai siciîți mult timp, voi chema ofițerul.

— Ce-i asta ? întrebă tînărul, uluit, întorcîndu-se spre regină.

— Un elveţian cu care a fost înlocuit Laurent, asta-i tot.

— Şi cine a făcut asta ?

— Regele.

— Regele ?!

— Nu încape îndoială ! Chiar soldatul ne-a spus-o adineauri.

— Şi are un consemn ?

— Straşnic, după cît se pare.

— Ei, drace ! Să capitulăm.

— Cum adică ?

— Să-i dăm bani caraghiosului ăstuia.

— I-am oferit şi a refuzat.

— Să-i oferim galoane.

— I-am oferit.

— Şi ?...

— Nici n-a vrut s-audă.

— Atunci nu-mi mai rămîne decît o singură cale...

— Care anume ?

— Voi face scandal.

— Ne vei compromite. Scumpul meu Charles, te implor !

— Nu vă voi compromite nici cît negru sub unghie.

— Oh, Doamne !...

— Trăgeţi-vă în lături, iar eu voi bate ca un surd, voi striga ca un orb şi vor sfîrşi prin a deschide, iar voi vă veţi strecura prin spatele meu.

— Încearcă.

Tînărul prinţ începu să-l cheme din nou pe Laurent, apoi să bată, apoi să facă asemenea larmă, zdrăngănindu-şi mînerul spadei, încît elveţianul, furios, urlă :

— Aha, va să zică aşa !... Ei bine, îl chem pe ofiţer.

— Ei, drăcie ! cheamă-l, ticălosule, asta-ţi cer de un sfert de oră.

În clipa următoare se auziră paşi de cealaltă parte a porţii. Regina şi Andreea se aşezară în spatele contelui d'Artois, gata să profite de trecerea liberă care, după toate probabilităţile, îi va fi lăsată. Se auzea cum elveţianul lămurea pricina zarvei de afară.

— Domnule locotenent — spunea el. Sînt acolo niște doamne c-un bărbat care m-au făcut ticălos. Vor să intre cu de-a sila.

— Ascultă, de ce ți se pare ciudat că vrem să intrăm de vreme ce sîntem de la palat.

— Poate fi o dorință firească, domnule, dar este interzis — replică ofițerul.

— Interzis ? ! Ei, fir-ar să fie ! Și de către cine, mă rog ?

— De către rege.

— Vă cer iertare, însă nu-i cu putință ca regele să vrea ca un ofițer de la palat să doarmă afară.

— Domnule — nu cade în sarcina mea să cercetez intențiile regelui — eu trebuie să fac ceea ce regele îmi poruncește, asta-i tot.

— Locotenente, deschide puțin ușa ca să putem vorbi altfel decît de după această scîndură.

— Domnule, vă repet, consemnul pe care îl am e de a nu deschide poarta. Or, dacă sînteți ofițer, după cum spuneți, trebuie să știți ce înseamnă un ordin.

— Locotenente, vorbiți cu colonelul unui regiment.

— Domnule colonel, vă cer iertare, dar ordinul este categoric.

— Consemnul nu este făcut pentru un prinț. Află, domnule, că un prinț nu doarme afară, și eu sînt prinț.

— Monseniore, sînt dezolat, dar este ordinul regelui.

— Regele v-a ordonat să-l izgoniți pe fratele său ca pe un cerșetor sau ca pe un hoț ? Sînt contele d'Artois, domnule ! La dracu ! Riscați mult făcîndu-mă să înghet astfel la poartă.

— Monseniore conte d'Artois — replică locotenentul — Dumnezeu mi-e martor că mi-aș da și sîngele pentru alteța voastră regală, dar regele mi-a făcut cinstea să-mi spună personal, încredințîndu-mi paza acestei porți, să nu deschid nimănui, nici chiar lui însuși, regelui, dacă s-ar prezenta după ora unsprezece. Așadar, monseniore, vă cer iertare cu toată umilința ; însă eu sînt soldat și chiar dacă în locul dumneavoastră aș vedea-o pe maiestatea sa regina răzbită de frig, voi răspunde maiestății sale ceea ce, cu durere, v-am răspuns și dumneavoastră.

Acestea fiind zise, ofițerul murmură un bună seara plin de un adînc respect și se înapoie liniștit la postul

său. Cît despre soldat, lipit în poziție de drepți de obstacolul despărțitor, nici nu îndrăznea să respire și inima îi bătea atît de tare, încît contele d'Artois, sprijininduse cu spatele de cealaltă parte a porții îi auzi bătăile.

— Sîntem pierduți ! îi șopti regina cumnatului său, luîndu-l de mînă.

Acesta nu răspunse.

— Știe cineva că ați plecat ? o întrebă el mai apoi.

— Vai, nu știu — zise regina.

— Poate că regele a dat acest ordin numai pentru mine. Regele știe că ies noaptea și că mă întorc uneori tîrziu. Doamna contesă d'Artois a aflat unele lucruri, și cred că s-o fi plîns maiestății sale : de aici, acest ordin atît de drastic !

— Ah, nu, nu, frate ; îți mulțumesc din inimă pentru delicatețea cu care mă liniștești. Dar această măsură este pentru mine sau, mai bine zis, împotriva mea, știu.

— Cu neputință, scumpă soră — regele vă respectă prea mult...

— Deocamdată, eu sînt la ușă și mîine un scandal înfiorător va izbucni dintr-un lucru atît de nevinovat. Ah, am un dușman care se află în preajma regelui, o știu prea bine.

— Ai un dușman în preajma regelui, surioară ? E cu neputință. Ei bine, mi-a venit o idee.

— O idee ? Repede, să vedem.

— O idee care-l va face pe dușmanul dumitale să pară mai prost decît un măgar spînzurat de propria-i funie.

— Ah, numai să ne salvezi de ridicolul acestei situații, iată tot ce-ți cer.

— Să vă salvez ! Nădăjduiesc din toată inima. A, nu-s mai nătîng ca el, chiar dacă el se crede mai deștept decît mine.

— Care el ?

— Ei, Doamne ! Domnul conte de Provence.

— Ah, recunoști și dumneata ca și mine, că este dușmanul meu ?

— Ei, nu dușmănește el tot ce este tînăr, tot ce-i frumos, tot ceea ce e în stare de ceea ce el nu mai poate ? !

— Frate, știi ceva despre acest consemn ?

— Poate că da ; dar mai întîi să plecăm de aici, e un frig de crapă pietrele. Haideți cu mine, scumpă soră.

— Unde ?

— Veți vedea ; undeva unde cel puțin va fi cald ; veniți și pe drum vă voi spune ce cred eu în legătură cu poarta închisă. Ah, domnule de Provence, scumpul și ticălosul meu frate ! Dă-mi brațul, soră ; domnișoară de Taverney, luați celălalt braț și s-o cotim la dreapta.

Porniră la drum.

— Și zici deci că domnul conte de Provence... continuă regina.

— Ei bine, iată. Astă-seară, după cină a venit în cabinetul cel mare ; regele a stat mult de vorbă în timpul zilei cu contele de Haga, și pe dumneata nu te-a văzut nimeni.

— La orele două am plecat spre Paris.

— Știam foarte bine ; regele, îngăduie-mi să-ți spun, scumpă soră, regele se gîndea la dumneata tot atît cît se gîndea la Harun-al-Rașid și la marele său vizir Giafar ; era cufundat în geografie. Îl ascultam destul de nerăbdător, deoarece voiam să plec și eu. Ah, iertare, nu plecam probabil pentru același lucru, așa că nu era cazul să...

— Haideți, haideți, spuneți totuși.

— S-o luăm spre stînga.

— Dar unde ne duci ?

— Doar la vreo douăzeci de pași de aici. Fiți atente, iată un morman de zăpadă. Ah, domnișoară de Taverney, dacă îmi lăsați brațul, veți cădea, vă previn. Pe scurt, pentru a ne întoarce la rege, el nu se gîndea decît la latitudine și la longitudine, cînd domnul de Provence îi spuse : „Aș dori mult să prezint omagiile mele reginei".

— Ah, ah ! exclamă Maria-Antoaneta.

— „Regina cinează în apartamentele sale", răspunse regele. „Ia te uită, credeam că este la Paris", replică fratele meu. „Nu, este în apartamentele sale", spuse liniștit regele. „Tocmai că am fost adineauri acolo și nu m-a primit", continuă domnul de Provence. Atunci l-am văzut pe rege încruntîndu-se. Ne concedie pe mine și pe fratele meu și, fără îndoială, imediat după ce am plecat noi s-a informat. Lui Ludovic i se năzare uneori să fie gelos, o știți ; de bună seamă a dorit să vă vadă, n-a fost lăsat să intre și a bănuit ceva.

— Cu siguranță, doamna de Misery avea în această privință un ordin strict.

— Asta e ; și pentru a fi sigur că ai lipsit, regele a dat acest sever consemn care ne lasă pe afară.

— Oh, recunoaște că este o capcană îngrozitoare, conte.

— Recunosc ; dar iată că am ajuns.

— Aceasta este casa ? !

— Nu-ți place, surioară ?

— A, nu spun asta ; dimpotrivă, este încîntătoare. Dar slujitorii dumitale ?

— Ei bine ?

— Dacă mă văd ?...

— Scumpă soră, intră totuși, și-ți garantez că nimeni n-o să te vadă.

— Nici chiar cel care-mi va deschide ușa ? întrebă regina.

— Nici chiar acela.

— Imposibil.

— Vom încerca — spuse contele d'Artois, rîzînd, și se apropie cu mîna întinsă de ușă.

Regina îl apucă de braț.

— Te implor, frate, ia seama.

Cu cealaltă mînă prințul apăsă un panou sculptat cu deosebit rafinament. Ușa se deschise. Regina nu-și putu stăpîni o tresărire de spaimă.

— Intră, scumpă soră, te conjur — zise prințul. Vezi bine că, pînă în prezent, nu-i nimeni.

Regina o privi pe domnișoara de Taverney ca de pe marginea prăpastiei ; ea trecu pragul schițînd unul din acele gesturi atît de fermecătoare la femei care vor să spună : „Ce-o vrea Dumnezeu !"

Ușa se închise în spatele său fără zgomot. Se aflau într-un vestibul de stuc, cu tăblițile căminului de marmură, vestibul nu prea mare dar de un gust desăvîrșit ; dalele de mozaic înfățișau buchete de flori în timp ce pe console de marmură, o sută de trandafiri scunzi și bogați, atît de rari în acest anotimp, își scuturau petalele parfumate din vaze japoneze. O căldură plăcută, o mireasmă și mai plăcută încă puneau stăpînire pe întreaga lor ființă, încît, odată aflate în vestibul, cele două doamne uitară nu numai o parte din temerile lor, dar chiar o parte din scrupulele lor.

— Acum e bine, sîntem la adăpost — spuse regina — și trebuie să mărturisesc, adăpostul este destul de comod. Dar oare n-ar fi bine să te ocupi de un lucru, scumpe frate ?

— De care ?

— Să îndepărtezi servitorii.

— A, nimic mai ușor — și prințul, apucînd cordonul soneriei plasat în canelura unei coloane, făcu să răsune un clopoțel care, după ce clincheti o singură dată, vibră misterios în adîncurile casei.

Cele două femei scoaseră un mic strigăt de spaimă.

— Cum, în felul acesta îndepărtezi servitorii, frate ? întrebă regina. Am crezut, dimpotrivă, că astfel îi chemi.

— Dacă mai sun o dată, da, va veni cineva, însă cum n-am sunat decît o dată, fii liniștită, soră, nu va veni nimeni.

Regina începu să rîdă.

— Văd că ești un om prudent — spuse ea.

— Acum, dragă soră — continuă prințul — nu puteți să rămîneți în vestibul ; dați-vă osteneala și urcați un etaj.

— Să ne supunem — zise regina. Zîna care veghează casa nu mi se pare răuvoitoare.

Și urcă. Prințul o luă înainte. Nu se auzea pasul nici unuia dintre ei pe covorul de Aubusson care împodobea scara. Ajuns la primul etaj, prințul trase pe neașteptate de cordonul altei sonerii, la al cărei zgomot regina și domnișoara de Taverney tresăriră. Dar uimirea lor spori și mai mult cînd văzură ușile deschizîndu-se singure.

— Într-adevăr, Andreea — spuse regina — încep să tremur ; și dumneata ?

— Eu, doamnă, atîta timp cît maiestatea voastră merge înainte, o voi urma cu încredere.

— Nimic mai simplu, soră, decît ceea ce se întîmplă — o liniști tînărul prinț. Ușa care se află în fața dumitale este cea a apartamentului dumitale. Privește ! și el îi arătă reginei un micuț și fermecător apartament a cărei descriere nu o putem omite. O anticameră în lemn de trandafir, cu două etajere de Boule, plafon de Boucher, parchet din lemn de trandafir, dădeau într-un budoar capitonat cu cașmir alb, presărat cu flori brodate de mîinile cele mai iscusite. În budoar se afla doar o tapiserie de mătase cu

punctul mic, nuanțată cu acea artă care făcea ca un covor de Gobelins din acea vreme să fie comparabil cu tabloul unui mare pictor. După budoar, venea o frumoasă cameră de dormit albastru-deschis, împodobită cu perdele de dantelă și mătase de Tours, un pat somptuos așezat în umbra alcovului, un foc strălucitor într-un șemineu de marmură albă, douăsprezece lumînări parfumate arzînd în candelabre de Clodion, un paravan de lac azuriu, cu desene chinezești de aur — iată minunile care se înfățișară doamnelor în clipa cînd ele păsiră sfioase pragul acestui elegant colțișor atît de intim.

Nici o ființă nu se arătă ; pretutindeni căldură și lumină, fără să se poată ghici cauzele unor atît de fericite efecte.

Regina, care intrase cu rezervă în budoar, rămase o clipă în pragul camerei de dormit. Prințul se scuză cu o deosebită politețe pentru faptul că fusese silit de împrejurări să dezvăluie sorei sale o taină nedemnă de ea. Regina răspunse cu un zîmbet, era mai grăitor decît toate cuvintele pe care ar fi putut să le rostească.

— Dragă soră — adăugă atunci contele d'Artois — acest apartament este locuința mea de holtei ; numai eu singur pot veni aici și întotdeauna vin singur.

— Aproape întotdeauna — îl corectă regina.

— Ba nu, întotdeauna.

— Ah ! exclamă regina.

— Mai mult — continuă el — în budoarul în care vă aflați este o sofa și o berjeră pe care adeseori, cînd noaptea mă surprinde încă la vînătoare, dorm la fel de bine ca și în patul meu.

— Înțeleg — spuse regina — de ce doamna contesă d'Artois este uneori neliniștită.

— Fără îndoială, dar recunoaște, soră, că dacă doamna contesă este neliniștită din cauza mea, în această noapte ea nu va avea motive.

— În această noapte, nu zic nu, dar în celelalte nopți...

— Soră, cine n-are dreptate o dată, n-are dreptate niciodată.

— Să ne oprim aici — zise regina, așezîndu-se pe un fotoliu. Sînt îngrozitor de obosită, și dumneata, biata mea Andreea ?

— Ah, eu sînt sfîrșită de oboseală, și dacă maiestatea voastră îngăduie...

— Într-adevăr, sînteți palidă, domnișoară — spuse contele d'Artois.

— Repede, repede, draga mea, așază-te, culcă-te chiar — spuse regina. Domnul conte d'Artois ne cedează acest apartament, nu-i așa, Charles ?

— Pe de-a-ntregul, doamnă.

— O clipă, conte, un ultim cuvînt.

— Ce anume ?

— Dacă pleci, cum te putem chema ?

— Nu veți avea nevoie de mine, soră ; odată instalate, dispuneți de întreaga casă.

— Mai sînt deci și alte încăperi afară de acestea ?

— Fără îndoială. În primul rînd se află o sufragerie pe care vă sfătuiesc să o vizitați.

— Cu o masă gata servită, fără îndoială.

— Desigur, și unde domnișoara de Taverney, care, pare-mi-se, are nevoie, va găsi o supă concentrată, o aripă de pasăre și un deget de vin de Xeres, și unde dumneata, scumpă soră, vei găsi o adevărată colecție din fructele dumitale preferate.

— Toate acestea fără valeți ?

— Nici unul.

— Interesant. Dar...

— Dar ce ?

— Dar cum ne întoarcem la palat ?

— Nu trebuie să ne gîndim să ne întoarcem în timpul nopții deoarece există consemnul. Însă consemnul de noapte cade o dată cu ivirea zorilor ; la ora șase, porțile se deschid, plecați de aici la șase fără un sfert. Veți găsi în dulap pelerine de toate culorile și de toate formele dacă doriți să vă deghizați ; intrați deci, cum vă spun, în palat, vă duceți în apartamentele dumneavoastră, vă culcați și nu vă neliniștiți de rest.

— Și dumneata ?

— Eu ?

— Da, ce vei face ?

— Eu plec.

— Cum ? ! Te gonim noi, bietul meu frate ?

— Nu se cade ca eu să petrec noaptea sub același acoperiș cu dumneata, soră.

— Dar trebuie să dormi undeva, iar noi ți-am luat locul !

— Eh, îmi mai rămîn încă trei asemănătoare cu acesta.

Regina începu să rîdă.

— Și mai zici că doamna contesă d'Artois n-are dreptate cînd se neliniștește ; am s-o previn — rosti ea, cu un fermecător gest de amenințare.

— Atunci și eu îi voi spune totul regelui — replică prințul pe același ton.

— Are dreptate, depindem de el.

— Cu totul. Este umilitor, dar ce poți face ?

— Să ne supunem. Așadar, spuneai că, pentru a ieși din casă, mîine dimineață, fără a întîlni pe nimeni...

— Un singur semnal al soneriei de lîngă coloana de jos.

— Care ? Cea din dreapta sau cea din stînga ?

— Oricare.

— Și ușa se va deschide ?

— Și se va închide.

— Singură ?

— Singură.

— Mulțumesc. Bună seara, frate dragă.

— Bună seara, surioară.

Prințul salută. Andreea închise ușa după el. Și contele d'Artois dispăru în noapte.

IX

ALCOVUL REGINEI

A doua zi, sau mai precis chiar în dimineața aceea, căci ultimul nostru capitol s-a sfîrșit către ora două noaptea, așadar, în aceeași dimineață, cum spuneam, regele Ludovic al XVI-lea, îmbrăcat într-un costum liliachiu de dimineață, fără protocol și nepudrat, în fine așa cum se sculase din pat, bătea la ușa anticamerei reginei.

Camerista de serviciu întredeschise ușa și, recunoscîndu-l pe rege, zise :

— Sire !...

— Regina ! rosti scurt Ludovic al XVI-lea.

— Maiestatea sa doarme, sire.

Regele schiță gestul de a o îndepărta pe femeie, dar aceasta nu se clinti din loc.

— Cum, nu te dai în lături ? Vezi bine că vreau să trec — zise regele.

În unele momente regele dovedea o promptitudine în mișcări pe care dușmanii săi o numeau brutalitate.

— Regina se odihnește, sire — se împotrivi cu timiditate doamna de serviciu.

— Ți-am spus să mă lași să trec — replică Ludovic și, zicînd acestea, o împinse pe cameristă și intră.

Ajuns chiar la ușa camerei de culcare, regele o văzu pe doamna de Misery, prima cameristă a reginei, care citea liturghia din cartea de rugăciuni. Susnumita doamnă se ridică îndată ce-l zări pe suveran.

— Sire — rosti ea, cu voce scăzută și făcînd o adîncă reverență — maiestatea sa nu a sunat încă.

— Ah, adevărat ?! exclamă regele, cu un aer batjocoritor.

— Dar, sire, nu este decît șase și jumătate cred, și maiestatea sa nu sună niciodată înainte de șapte.

— Și ești sigură că regina se află în patul său ? Ești sigură că doarme ?

— N-am afirmat că maiestatea sa doarme, sire, dar sînt sigură că se află în patul său.

— Și se află ?

— Da, sire.

Regele nu mai zăbovi. Se îndreptă spre ușă și răsuci mînerul rotund și aurit cu o grabă zgomotoasă. Camera reginei era cufundată în întuneric ca în miez de noapte, obloane, perdele și storuri închise ermetic menținеau bezna cea mai adîncă. O lampă de căpătîi arzînd pe o măsuță în colțul cel mai îndepărtat al apartamentului lăsa alcovul reginei în întregime în umbră și imensele perdele de mătase albă cu flori de crin daurit cădeau în falduri unduitoare pe patul răvășit. Regele alergă spre pat.

— Ah, doamnă de Misery, ce zgomotoasă ești, iată că m-ai trezit din somn ! strigă regina.

Regele se opri uluit.

— Nu este doamna de Misery... — murmură el.

— Ce surpriză ! Dumneavoastră sînteți, sire ? adăugă Maria-Antoaneta, ridicîndu-se.

— Bună dimineața, doamnă — articulă regele, cu un ton acru-dulce.

— Ce vînt bun v-aduce, sire ? întrebă regina. Doamnă de Misery ! Doamnă de Misery ! Deschide ferestrele !

Doamnele intrară și, după obiceiul pe care-l impusese regina, deschiseră imediat ușile și ferestre pentru a lăsa să pătrundă aerul proaspăt, pe care Maria-Antoaneta îl respira cu nesaț cînd se trezea.

— Dormeați un somn dulce, doamnă — zise regele, așezîndu-se aproape de pat, după ce își plimbase prin cameră privirea-i cercetătoare.

— Da, sire, am citit tîrziu și, dacă maiestatea voastră nu m-ar fi trezit, aș fi dormit încă.

— Care-i pricina că ieri n-ați primit, doamnă?

— Să primesc pe cine ? Pe fratele dumneavoastră, domnul de Provence ? întrebă regina, cu o prezență de spirit care venea în întîmpinarea bănuielilor regelui.

— Într-adevăr, fratele meu a vrut să vă salute și nu a fost primit.

— Ei bine ?...

— Spunîndu-i-se că lipsiți ?

— I s-a spus acest lucru ? întrebă cu nepăsare Maria-Antoaneta. Doamnă de Misery ! Doamnă de Misery !

Prima cameristă apăru în prag, cu o tavă de aur pe care se afla puzderie de scrisori adresate reginei.

— Maiestatea sa m-a chemat ? întrebă doamna de Misery.

— Da. I s-a spus ieri domnului de Provence că lipsesc de la palat ?

Pentru a nu trece prin fața regelui, doamna de Misery trecu prin spate și întinse reginei tava cu scrisori. Ținea sub deget una din scrisori al cărei scris regina îl recunoscu imediat.

— Răspunde regelui, doamnă de Misery — adăugă Maria-Antoaneta, la fel de nepăsătoare. Spune maiestății

sale ce i s-a răspuns ieri domnului de Provence cînd s-a prezentat la ușă. În ce mă privește, nu-mi mai amintesc.

— Sire — începu doamna de Misery — în timp ce regina deschidea scrisoarea, monseniorul conte de Provence s-a prezentat ieri pentru a-și aduce omagiile maiestății sale, iar eu i-am răspuns că maiestatea sa nu primește.

— Din ordinul cui ?

— Din ordinul reginei.

— Ah ! exclamă regele.

În acest timp, regina deschisese scrisoarea și citise aceste două rînduri : *„V-ați întors ieri de la Paris și ați intrat în palat la orele opt seara. Laurent v-a văzut.“* Apoi, avînd tot timpul același aer nepăsător, regina desfăcu o jumătate de duzină de bilete, scrisori și cereri, care zăceau împrăștiate pe plapumă.

— Ei bine ? zise ea, ridicînd capul și privindu-l pe rege.

— Mulțumesc, doamnă — se adresă acesta primei cameriste.

Doamna de Misery se îndepărtă.

— Iertare, sire — spuse regina — lămuriți-mă asupra unui lucru.

— Care, doamnă ?

— Sînt sau nu sînt liberă să-l primesc sau să nu-l primesc pe domnul de Provence ?

— O, cu desăvîrșire liberă, doamnă, dar...

— Dar purtarea lui mă obosește, ce vreți ? De altfel nu mă iubește ; este adevărat că nici eu pe el. Așteptam neplăcuta sa vizită și m-am băgat în pat la ora opt, tocmai ca să nu primesc această vizită. Dar ce aveți, sire ?

— Nimic, nimic.

— S-ar spune că vă îndoiți.

— Dar...

— Dar ce ?

— Vă credeam ieri la Paris.

— La ce oră ?

— La ora la care pretindeți că v-ați culcat.

— Am fost la Paris, desigur. Ei, și ? Oare de la Paris nu te și întorci ?

— Fără îndoială. Totul depinde de ora la care te întorci.

— Ah, ah ! Vreți să știți deci cu precizie ora la care m-am întors de la Paris ?

— Da.

— Nimic mai ușor, sire. Regina strigă : Doamnă de Misery ! Camerista reapăru. Ce oră era cînd m-am întors de la Paris, ieri, doamnă de Misery ? întrebă regina.

— Aproape ora opt, maiestate.

— Nu cred — spuse regele — probabil te înșeli, doamnă de Misery ; informează-te !

Camerista, dreaptă și netulburată, se întoarse spre ușă.

— Doamnă Duval ! strigă ea.

— Da, doamnă ! răspunse o voce.

— La ce oră s-a întors de la Paris, ieri seară, maiestatea sa ?

— Cred că era ora opt, doamnă — răspunse a doua cameristă.

— Poate că te înșeli, doamnă Duval — zise doamna de Misery.

Doamna Duval se aplecă pe fereastra anticamerei și strigă :

— Laurent !

— Cine e Laurent ? întrebă regele.

— Este portarul de la ușa pe unde maiestatea sa a intrat ieri — spuse doamna de Misery.

— Laurent ! strigă doamna Duval, la ce oră s-a întors ieri maiestatea sa regina ?

— Pe la opt — răspunse portarul de jos de pe terasă.

Regele își lăsă capul în piept. Doamna de Misery îi spuse doamnei Duval să plece, iar aceasta îl concedie, la rîndu-i, pe Laurent.

Cei doi soți rămaseră singuri. Ludovic al XVI-lea era rușinat și se străduia din răsputeri să-și ascundă rușinea. Regina însă, în loc să se bucure de victoria obținută, îi spuse rece :

— Ei bine, să vedem, sire, ce mai doriți să știți ?

— A, nimic ! exclamă regele, strîngînd mîinile soției sale. Nimic.

— Cu toate astea...

— Iertați-mă, doamnă ; nu prea știu ce mi-a trecut prin cap. Vedeți bucuria mea ; este tot atît de mare ca și remușcările mele. Nu v-ați supărat pe mine, nu-i așa ? Vă rog, nu fiți mînioasă ! Pe onoarea mea de gentilom, aș fi disperat. Regina își retrase mîna din mîna regelui. Ce faceți, doamnă ? întrebă Ludovic.

— Sire — zise Maria-Antoaneta — regina Franței nu minte !

— Ce vreți să spuneți ? întrebă regele, uimit.

— Vreau să spun că nu m-am întors aseară la orele opt ! Regele se dădu înapoi, surprins... Vreau să spun — continuă regina, cu același sînge rece — că m-am întors azi-dimineață abia la ora șase.

— Doamnă !

— Și că fără domnul conte d'Artois, care mi-a oferit un adăpost și m-a primit din milă în locuința sa, aș fi rămas la ușă ca o cerșetoare.

— Aha ! Așadar n-ați fost acasă — spuse regele, cu chipul întunecat. Deci am avut dreptate ?

— Vă cer iertare, sire, dar, din cele ce v-am spus, vă rog să trageți o concluzie aritmetică, și nu una de bărbat galant.

— În ce privință, doamnă ?

— În aceea că, pentru a vă încredința dacă mă întorc devreme sau tîrziu, nu era nevoie nici să închideți poarta, nici să dați consemne, ci numai să veniți și să mă întrebați : „La ce oră v-ați întors, doamnă ?"

— Oh ! exclamă regele.

— Nu mai aveți dreptul să vă îndoiți, domnule. Spionii dumneavoastră au fost înșelați sau cumpărați, porțile dumneavoastră forțate și deschise, teama dumneavoastră combătută, bănuielile risipite. V-am văzut rușinat pentru faptul de a fi uzat de violență împotriva unei femei în drepturile sale. Puteam să continui să mă bucur de victoria mea. Dar găsesc procedeele dumneavoastră rușinoase pentru un rege, nepotrivite pentru un gentilom și nu vreau să-mi refuz satisfacția de a v-o spune.

Regele își scutură jaboul, cu aerul omului care caută un răspuns.

— Da ! Puteți să faceți orice, domnule — continuă regina, clătinînd capul — nu veți reuși să vă scuzați purtarea față de mine.

— Dimpotrivă, doamnă, voi reuși destul de ușor — răspunse regele. Există oare în tot palatul un singur om care să se îndoiască și să creadă că nu v-ați întors acasă ? Ei bine, dacă toată lumea vă știa aici, nimeni nu a putut să-și închipuie că ordinul meu referitor la închiderea porților era dat împotriva dumneavoastră. Iar dacă a fost pus pe seama nechibzuințelor domnului conte d'Artois sau ale oricărui altcuiva, vă dați seama că nu mă sinchisesc.

— Atunci, sire ?... interveni regina.

— Ei bine, ca să rezum, vă voi spune că, dacă am salvat aparențele în ceea ce vă privește, doamnă, am dreptate și adaug : dumneavoastră nu aveți dreptate, dumneavoastră care nu ați făcut acest lucru pentru mine ; și dacă am vrut, pur și simplu, să vă dau o lecție în secret, dacă lecția a folosit, ceea ce cred după iritarea pe care mi-o dovediți, ei bine, am încă o dată dreptate și nu revin asupra faptelor mele !

Regina ascultase răspunsul augustului său soț, liniștindu-se încetul cu încetul ; nu era de fel mai puțin iritată, dar vroia să-și păstreze toate forțele pentru lupta care, după părerea sa, în loc să se sfîrșească, de-abia începea.

— Foarte bine ! zise ea. Așadar, nici măcar nu încercați să vă găsiți o scuză pentru faptul de a o fi lăsat să zacă la ușa locuinței sale, așa cum ați fi putut s-o faceți cu prima venită, pe fiica Mariei-Tereza, soția dumneavoastră, mama copiilor dumneavoastră ? Nu, după părerea dumneavoastră este o glumă regală, o glumă plină de spirit, a cărei moralitate, de altfel, îi dublează valoarea. Așadar, în ochii dumneavoastră, este un lucru cît se poate de firesc de a o fi silit pe regina Franței să petreacă noaptea în locuința unde contele d'Artois primește domnișoarele de la Operă și femeile de moravuri ușoare de la curtea dumneavoastră, nu ? Ah, dar n-are importanță, nu. un rege se ridică deasupra tuturor acestor mizerii, un rege înțelept, mai ales, și dumneavoastră sînteți înțelept, sire ! Rețineți faptul că în toată această

poveste domnul d'Artois a avut rolul cel mai frumos. Rețineți că el mi-a făcut un serviciu neprețuit. Rețineți că, de data aceasta, am fost nevoită să mulțumesc cerului că cumnatul meu este un bărbat ușuratic, deoarece nesocotințele sale au slujit de manta rușinii mele, deoarece viciile sale mi-au salvat onoarea.

Regele roși și se mișcă zgomotos în fotoliul său.

— Eh ! exclamă regina, cu un rîs amar. Știu bine că sînteți un rege moral, sire ! Dar v-ați gîndit oare la ce rezultat ajungeți cu morala dumneavoastră ? Ziceți că n-a știut nimeni că nu m-am întors ? Și chiar dumneavoastră m-ați crezut ! Dar sînteți sigur că domnul de Provence, care vă instigă, a crezut și el ? Sau domnul d'Artois ? Sau femeile mele, care din ordinul meu, v-au mințit în dimineața asta, au crezut ? Sau poate Laurent, cumpărat de domnul conte d'Artois și de mine ? Să fim serioși, regele are întotdeauna dreptate, dar uneori și regina poate avea dreptate. Vreți, sire, să luăm acest obicei ? Dumneavoastră să-mi trimiteți spioni și gărzi elvețiene, eu să-i cumpăr pe elvețienii și pe spionii dumneavoastră ? Vă spun că, în mai puțin de o lună, căci mă cunoașteți și știți că nu mă voi opri, ei bine !, în mai puțin de o lună voi cumpăra măreția tronului și demnitatea căsniciei, iar într-o dimineață ca azi, de pildă, vom aduna totul împreună, și vom vedea cît ne va fi costat pe amîndoi.

Era evident că aceste cuvinte avură un mare efect asupra celui căruia îi erau adresate.

— Știți — începu regele, cu vocea schimbată — știți că sînt sincer și că mărturisesc toate greșelile pe care le-am făcut. Vreți să-mi dovediți, doamnă, că ați fost îndreptățită să plecați de la Versailles în sanie împreună cu gentilomii dumneavoastră ? O ceată de zănatici menită să vă compromită în împrejurările grave în care trăim ! Vreți să-mi dovediți, doamnă, că ați fost îndreptățită să dispăreți cu ei în Paris, ca măștile la un bal, și să vă întoarceți la ore scandalos de tîrzii, în timp ce eu mă istovesc muncind și toată lumea doarme ?! Ați vorbit despre demnitatea căsniciei, despre maiestatea tronului și despre calitatea dumneavoastră de mamă. Oare o soție, o regină și o mamă face așa ceva ?

— Vă voi răspunde în două cuvinte, domnule, și vă spun dinainte că voi răspunde și mai disprețuitor decît am făcut-o pînă acum, deoarece mi se pare într-adevăr că unele din învinuirile dumneavoastră nu merită decît dispreț. Am părăsit Versailles-ul în sanie pentru a ajunge mai repede la Paris ; am plecat însoțită de domnișoara de Taverney, care, mulțumesc lui Dumnezeu, are una dintre cele mai imaculate reputații de la curte, și am fost la Paris ca să verific eu însămi că regele Franței, acest tată al marii familii, acest rege filozof, acest suport moral al tuturor conștiințelor, am vrut să verific, spun, că regele lasă să moară de foame, să zacă în uitare, expusă tuturor atacurilor, vicisitudinilor și mizeriilor, pe cineva de rang regesc din familia sa : un descendent al unuia dintre regii care au stăpînit Franța.

— Eu ? ! făcu regele, surprins.

— Am urcat — continuă regina — într-un sol de pod și am văzut stînd fără foc, fără lumină, fără bani, pe nepoata unui mare prinț ; i-am dat o sută de ludovici acestei victime a uitării, a neglijenței regale. Și, cum întîrziasem reflectînd asupra zădărniciei măririi noastre, căci și eu filozofez uneori, cum frigul era aspru și cum pe gheață caii merg prost și, mai ales, caii trăsurilor de piață...

— Caii trăsurilor de piață ? ! exclamă regele. Ați venit cu o trăsură de piață ?

— Da, sire, cu nr. 107.

— Oh, oh ! murmură regele stînd picior peste picior și legănîndu-și-l pe cel drept așezat deasupra, ceea ce la el era semnul unei vii nerăbdări. Într-o trăsură de piață !...

— Da și preafericită chiar de a fi găsit acea trăsură — replică regina.

— Doamnă — o întrerupse regele — ați făcut bine, dumneavoastră aveți întotdeauna porniri nobile, manifestate cu prea multă ușurință, poate ; dar greșeala constă în această mare generozitate, care vă caracterizează.

— Mulțumesc, sire — răspunse regina, pe un ton batjocoritor.

— Gîndiți-vă bine — continuă regele — că nu v-am bănuit de un lucru care să nu fi fost drept și onest ; doar

asemenea intervenție, precum și felul aventuros de a fi al reginei mi-au displăcut ; ați făcut un bine ca de obicei ; dar, făcînd un bine celorlalți, ați găsit mijlocul de a vă face rău vouă înșivă. Iată ce vă reproșez. Acum trebuie să repar o neglijență ; trebuie să veghez la soarta unei familii de regi. Sînt gata : dezvăluiți-mi aceste nefericiri și binefacerile mele nu se vor lăsa așteptate.

— Numele de Valois, sire, este destul de ilustru, cred, pentru a vi-l aminti.

— Ah ! exclamă Ludovic al XVI-lea, cu un zgomotos hohot de rîs. Știu acum ce vă preocupă : mica Valois, nu-i așa, o contesă de ...stați o clipă...

— De La Motte.

— Așa e, de La Motte ; soțul este jandarm ?

— Da, sire.

— Și soția o intrigantă ? O, nu vă supărați, răscolește cerul și pămîntul, îi copleșește pe miniștri, le hărțuiește pe mătușile mele, mă strivește pe mine însumi cu cereri, plîngeri și dovezi genealogice.

— Așadar, sire, lucrul acesta dovedește că pînă azi ea a solicitat în mod inutil, acesta-i adevărul.

— Nu zic nu !

— Este sau nu o Valois ?

— Cred că da !

— Ei bine ! Acordați-i o pensie. O pensie onorabilă pentru ea, un regiment pentru soțul ei, în sfîrșit, o situație pentru niște urmași de viță regală.

— A, ușurel, doamnă. Drace ! Stați puțin ! Mica Valois îmi va smulge întotdeauna destule pene, și fără ajutorul dumneavoastră ; are cioc bun, mica Valois, să știți !

— O, nu mă tem pentru dumneavoastră, sire, penele dumneavoastră sînt trainice.

— O pensie onorabilă ! Dumnezeule ! încetișor, doamnă ! Știți cît a stors această iarnă din caseta mea ? Un regiment acestui mic jandarm, care a făcut afacerea de a se căsători cu o Valois ? ! Păi nu mai am regimente de dat, doamnă, nici chiar celor care le plătesc sau le merită. O situație demnă de regii din care coboară, acestor cerșetori ? ! Haida-de, cînd noi, ceilalți regi, nu avem nici măcar o situație demnă de niște particulari bogați.

Domnul duce d'Orleans și-a trimis caii și catîrii săi în Anglia ca să-i vîndă și își reduce două treimi din personal. Eu am suprimat vînătoarea de lupi, domnul de Saint-Germain mi-a redus personalul militar. Noi toți, și mari, și mici, îndurăm lipsuri, draga mea !

— Cu toate astea, sire, niște Valois nu pot muri de foame !

— Nu mi-ați spus că i-ați dat o sută de ludovici ?

— Frumoasă pomană !

— Regală.

— Dați-i tot pe-atît.

— Mă voi păzi ca de foc. Ceea ce i-ați dat, e de ajuns pentru amîndoi.

— Atunci... o mică pensie.

— Nu, nimic fix. Acești oameni vă vor stoarce destul și așa : sînt din familia rozătoarelor. Cînd o să am chef să dau, ei bine, o să dau o sumă fără alte precedente, fără obligații pentru viitor. Într-un cuvînt, voi da cînd voi avea prea mulți bani. Această mică Valois, ah, dar nici nu vă pot povesti tot ce știu eu despre ea. Inima dumneavoastră bună a căzut în cursă, draga mea Antoaneta. Cer iertare bunei dumitale credințe.

Și zicînd acestea, Ludovic întinse reginei mîna, care, cedînd primului impuls, și-o apropie de buze, apoi, deodată, o respinse.

— Nu, nu sînteți bun cu mine. Sînt supărată pe dumneavoastră.

— Sînteți supărată pe mine ! Ei bine, eu... eu...

— O, da, spuneți că nu sînteți supărat pe mine, dumneavoastră care îmi închideți porțile Versailles-ului, dumneavoastră care pătrundeți la ora șase și jumătate dimineața în anticamera mea, care deschideți cu forța ușa și intrați la mine rostogolind mînios ochii...

Regele începu să rîdă.

— Nu — zise el — eu nu sînt supărat.

— Nu sînteți supărat, foarte bine.

— Ce-mi dați dacă vă dovedesc că nu eram supărat nici cînd am venit aici ?

— Mai întîi dovada spuselor dumneavoastră.

— Oh, e destul de ușor — replică regele. Dovada o am în buzunar.

— Ah! exclamă regina curioasă, ridicîndu-se în capul oaselor. Mi-ați adus ceva? O, atunci sînteți într-adevăr foarte gentil; dar n-am să vă cred, vă dați prea bine seama, decît dacă îmi arătați pe loc dovada. Fără nici un vicleșug. Pariez că sînt numai promisiuni!

Atunci, cu un zîmbet plin de bunătate, regele se scotoci în buzunar, cu o încetineală care sporește dorința, acea încetineală care-l face pe copil să tropăie de nerăbdarea de a-și vedea jucăria, pe animal de a-și căpăta dulciurile, pe femeie de a-și primi darul. În fine, sfîrși prin a scoate din acest buzunar o cutie de marochin roșu, măiestrit împodobită cu aurituri.

— Ah, o cutie! exclamă regina.

Regele puse cutia pe pat. Regina o luă repede. Abia deschise cutia, că, îmbătată, uluită, exclamă:

— Ah, ce frumos! Dumnezeule, ce frumos este!

Regele simți un val de bucurie năpădindu-i inima.

— Găsiți? întrebă el.

Regina nu putea răspunde, i se tăiase răsuflarea. Scoase din cutie un colier de diamante atît de gros și străveziu, atît de strălucitor și de iscusit aranjat, încît i se păru că vede revărsîndu-se pe frumoasele-i mîini un fluviu de fosfor și flăcări. Colierul se mișca asemenea inelelor unui șarpe ai cărui solzi erau de fulgere.

— O, este superb! rosti, în fine, regina venindu-și în fire. Superb! repetă ea, și ochii îi scînteiau, fie în contact cu aceste splendide diamante, fie gîndindu-se că nici o femeie din lume nu poate avea un colier asemănător.

— Deci sînteți mulțumită? întrebă regele.

— Entuziasmată, sire. Mă faceți prea fericită.

— Adevărat?

— Priviți primul șir, diamantele sînt mari cît alunele.

— Așa este.

— Și atît de bine potrivite. Nici nu le poți deosebi unul de altul. Cu cîtă măiestrie sînt aranjate! Ce proporție savantă între primul și al doilea, între al doilea și al treilea! Bijutierul care a adunat laolaltă aceste diamante și a făcut colierul este un artist.

— Sînt doi.

— Pariez că sînt Boehmer și Bossange ?

— Ați ghicit.

— Într-adevăr, numai ei pot îndrăzni să făurească asemenea lucru. Cît este de frumos, sire, cît este de frumos !

— Doamnă, doamnă, fiți atentă, plătiți mult prea scump acest colier — zise regele.

— Oh ! exclamă regina. Ah, sire !

Și deodată, fruntea sa luminoasă se întunecă, se plecă ; schimbarea trăsăturilor chipului său se înfăptui extrem de repede și se șterse și mai repede încă, astfel încît regele nu avu nici măcar timpul să bage de seamă.

— Vă rog să-mi faceți o plăcere — spuse el.

— Care ?

— Aceea de a vă prinde eu însumi la gît acest colier.

Regina îl opri.

— Este foarte scump, nu-i așa ? întrebă ea, cu tristețe.

— Pe legea mea, da — răspunse regele, rîzînd. Dar v-am spus, l-ați plătit mai mult decît valorează, și numai la locul său, decît la gîtul dumneavoastră, va fi pus cu adevărat în valoare.

Zicînd aceste cuvinte, Ludovic se apropie de regină, ținînd în mîinile sale cele două capete ale minunatului colier pentru a-l încheia cu agrafa, ea însăși un enorm diamant.

— Nu, nu — se împotrivi regina — fără copilării. Puneți colierul la loc în cutie, sire. Și ea clătină din cap.

— Așadar, refuzați ca eu să fiu primul care să vă vadă purtîndu-l ?

— Dumnezeu mi-e martor că nu v-aș refuza această bucurie, sire, dacă aș primi acest colier, dar...

— Dar... — făcu regele, surprins.

— Dar nici dumneavoastră, nici altcineva, sire, nu va vedea un colier de acest preț la gîtul meu.

— Nu-l veți purta, doamnă ?

— Niciodată !

— Refuzați darul meu ?

— Refuz să-mi atîrn de gît un milion, poate un milion și jumătate, căci acest colier prețuiește un milion cinci sute de mii de livre, nu-i așa ?

— Ei, nu zic nu — răspunse regele.

— Refuz să-mi atîrn la gît un milion și jumătate cînd tezaurul regelui este gol, cînd regele este silit să-și drămuiască ajutorul pe care-l dă și să spună săracilor : „Nu mai am bani, Dumnezeu să vă aibă în pază !"

— Vorbiți serios ?

— Sire, domnul de Sartine îmi spunea într-o zi că se poate cumpăra o corabie cu un milion cinci sute de mii de livre și, în realitate, sire, regele Franței are mai multă nevoie de o corabie decît regina Franței de un colier.

— Ah ! strigă regele în culmea bucuriei, cu ochii muiați de lacrimi. Ah, ceea ce faceți este sublim. Mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc ! Antoaneta, sînteți o femeie minunată. Și pentru a încorona cum trebuie demonstrația sa prietenească și burgheză, bunul rege își aruncă amîndouă brațele în jurul gîtului Mariei-Antoaneta și o sărută. Ah, Franța vă va binecuvînta, doamnă, cînd va afla ce cuvinte ați rostit ! strigă el. Regina suspină. Mai este încă timp ! zise regele, cu vioiciune. Un suspin plin de regret !

— Nu, sire, un suspin de ușurare ; închideți această cutioară și înapoiați-o bijutierilor.

— Am și dat dispozițiile de plată ; banii sînt pregătiți ; spuneți ce să fac ? Nu fiți atît de dezinteresată, doamnă.

— Nu, m-am gîndit bine. Am hotărît, sire, nu vreau acest colier ; dar vreau altceva.

— Drace ! iată ciuntite cele un milion șase sute de mii de livre ale mele.

— Un milion șase sute de mii ? Ce spuneți ? Era chiar atît de scump ?

— Pe legea mea, doamnă, mi-a scăpat cuvîntul și nu mă dezic.

— Liniștiți-vă ; ceea ce vă cer vă va costa mai puțin.

— Ce-mi cereți ?

— Să mă lăsați să merg la Paris încă o dată,

— A. dar este ușor și nu-i de loc scump.
— Așteptați, așteptați !
— Drace !
— La Paris, Piața Vendôme.
— Drace, drace !
— La domnul Mesmer.
Regele se scărpină după ureche.
— În sfîrșit — zise el — ați refuzat o plăcere de un milion șase sute de mii de livre ; pot foarte bine să v-o acord pe aceasta. Duceți-vă deci la domnul Mesmer ; dar, la rîndul meu, pun o condiție.
— Care ?
— Să fiți însoțită de o prințesă de sînge.
Regina reflectă :
— O acceptați pe doamna de Lamballe ?
— Doamna de Lamballe, fie.
— Deci așa rămîne.
— Sînt de acord.
— Mulțumesc.
— Și chiar acum — adăugă regele — mă duc să-mi comand corabia și am s-o botez „Colierul Reginei". Veți fi nașa ei, doamnă ; apoi i-o voi trimite lui La Pérouse.
Regele sărută mîna soției sale și ieși din apartament, în culmea bucuriei.

X

DIMINEAȚA ÎN CAMERA REGINEI

Abia ieși regele, că regina se ridică din pat și se duse la fereastră să respire aerul proaspăt și rece al dimineții. Ziua se anunța strălucitoare și plină de acea vrajă pe care ivirea primăverii o dă unor zile de aprilie ; înghețului nopții îi urmă dulcea căldură a unui soare destul de puternic ; vîntul își schimbase direcția, suflînd încă de cu seara de la miazănoapte spre răsărit. Dacă ră-

mînea astfel, iarna, această iarnă cumplită din 1784 se sfîrșea.

În zarea roșiatică se și vedea înălțîndu-se acel abur cenușiu care nu era decît umezeala retrăgîndu-se din fața soarelui. Pe pămînt, chiciura cădea puțin cîte puțin de pe ramuri, iar păsărelele zburau nestînjenite, agățîndu-se cu gingașele lor gheare de mugurii timpurii. Floare de aprilie, ridichea sălbatică, încovoiată sub înghețul ca acele biete flori despre care vorbește Dante, își înălța capul său negricios de sub omătul abia topit, iar sub frunzele toporașului, frunze groase, tari și late, mugurele lunguieț al florii misterioase își arunca cele două foliole eliptice care precedau deschiderea corolei și mireasma. Pe alei, pe statui, pe balustradele de fier, gheața luneca în diamante repezi ; încă nu se prefăcuse în apă, dar nu mai era nici gheață. Totul anunța lupta surdă a primăverii împotriva promoroacăi și prevestea apropiata înfrîngere a iernii.

— Dacă vrem să profităm de gheață — zise regina cercetînd atmosfera — cred că trebuie să ne grăbim. Nu-i așa, doamnă de Misery ; adăugă ea, întorcîndu-se. Căci, iată, primăvara învinge !

— Maiestatea voastră dorea de mult să meargă să facă o partidă de patinaj la bazinul elvețian — replică prima cameristă.

— Ei bine, chiar azi vom merge la patinaj — spuse regina — căci mîine va fi poate prea tîrziu.

— Atunci la ce oră fixați toaleta maiestății voastre ?

— Imediat. Voi mînca ceva ușor și voi pleca.

— Acestea sînt singurele ordine ale reginei ?

— Vedeți dacă domnișoara de Taverney s-a sculat și spuneți-i că vreau s-o văd.

— Domnișoara de Taverney se află în salonul maiestății sale — răspunse camerista.

— A și venit ? ! exclamă regina, care știa mai bine decît oricine la ce oră se culcase Andreea.

— Da, doamnă, așteaptă de mai bine de douăzeci de minute.

— Să intre.

Prin urmare, Andreea intră la regină în clipa cînd orologiul din curtea de marmură suna ceasurile nouă. Îmbrăcată cu grijă, ca orice doamnă de la curte care nu putea să apară în haină de casă în fața suveranei sale, domnișoara de Taverney intră surîzătoare și-n același timp destul de îngrijorată. Regina zîmbea, la rîndu-i, ceea ce o liniști pe Andreea.

— Hai, buna mea Misery — spuse ea. Trimite-mi-l pe Léonard și pe croitor. Apoi urmărind-o din ochi pe doamna de Misery și văzînd ușa închizîndu-se după ea, zise : Nimic, Andreea ; regele a fost fermecător, a rîs, a fost dezarmat.

— Dar a aflat ? întrebă Andreea.

— Înțelege, Andreea, cînd ai dreptate și cînd ești regina Franței, nu minți.

— Este adevărat, doamnă — răspunse Andreea, roșind.

— Și, în afară de asta, scumpa mea Andreea, se pare că ne-am înșelat.

— Ne-am înșelat, doamnă — zise Andreea. Oh, și nu numai o dată, fără îndoială ?

— Se prea poate, dar iată, prima noastră greșeală a fost că am compătimit-o pe doamna de La Motte ; regelui nu-i place. Cu toate astea mărturisesc că mie mi-a plăcut.

— Oh, maiestatea voastră este un prea bun judecător ca să nu mă înclin în fața hotărîrilor sale.

— A sosit Léonard — spuse doamna de Misery, intrînd.

Regina se așeză în fața măsuței de toaletă din argint aurit și faimosul coafor își începu lucrul. Regina avea cel mai frumos păr din lume și cochetăria sa consta în a și-l face admirat. Léonard o știa și, în loc să se grăbească, cum ar fi făcut cu orice altă femeie, el lăsă reginei timpul și plăcerea de a se admira. În acea zi, Maria-Antoaneta era mulțumită, bucuroasă chiar ; era frumoasă ; după ce se privise în oglindă, ea se uită la Andreea, însuflețită de cele mai tandre sentimente.

— Sper că nu te-a certat nimeni — spuse ea — dumneata care ești atît de independentă și mîndră, dumneata

de care toată lumea se teme nițel, deoarece, asemenea divinei Minerva, ești prea cuminte!

— Eu... doamnă... — se bîlbîi Andreea.

— Da, dumneata, dumneata care strici cheful tuturor tinerilor zăpăciți de la curte. Ah, Doamne, ce fericită ești că ești fată, Andreea, și, mai ales, că guști fericirea de a fi.

Andreea roși și surîse cu tristețe.

— Am făcut acest legămînt — spuse ea.

— Și-l vei ține, frumoasa mea vestală? întrebă regina.

— Sper.

— Fiindcă veni vorba, îmi amintesc... — începu regina.

— Ce anume, maiestate?

— Că, fără să fii măritată, ai totuși de ieri un stăpîn.

— Un stăpîn, doamnă?!

— Da, scumpul dumitale frate; îl cheamă Filip, mi se pare?

— Da, doamnă, Filip.

— A sosit?

— De ieri, după cum maiestatea voastră mi-a făcut cinstea să-mi spună.

— Și nu l-ai văzut încă? Egoistă ce sînt, te-am smuls de lîngă el ieri ca să te duc la Paris; într-adevăr, este de neiertat.

— O, doamnă! exclamă Andreea, zîmbind. Vă iert cu dragă inimă, și Filip, de asemenea.

— Sigur?

— Răspund de asta.

— Pentru dumneata?

— Pentru mine și pentru el.

— Cum este?

— Același om frumos și bun, doamnă.

— Cîți ani are acum?

— Treizeci și doi.

— Bietul Filip, știi că sînt în curînd paisprezece ani de cînd îl cunosc și că, din acești paisprezece, nouă sau zece ani nu l-am văzut.

— Cînd maiestatea voastră va consimți să-l primească, va fi fericit să o asigure pe maiestatea voastră

că absența nu poate stinge sentimentul de respectuos devotament pe care l-a închinat reginei.

— Pot să-l văd imediat ?

— Într-un sfert de oră va fi la picioarele maiestății voastre, dacă maiestatea voastră îngăduie.

— Bine, bine, îngădui, doresc chiar.

De abia sfîrși regina, că cineva, iute, zgomotos, lunecă sau, mai bine zis, făcu un salt pe covorul cabinetului de toaletă și veni să-și oglindească fața veselă și zeflemitoare în aceeași oglindă în care Maria-Antoaneta își zîmbea.

— Fratele meu d'Artois ! exclamă regina. Ah, m-ai speriat !

— Bună dimineața, maiestatea voastră ! spuse tînărul prinț. Cum a petrecut noaptea maiestatea voastră ?

— Mulțumesc, foarte rău, frate.

— Și dimineața ?

— Foarte bine.

— Iată esențialul. Chiar adineauri am bănuit că încercarea a fost în chip fericit trecută, deoarece l-am întîlnit pe rege, care mi-a surîs fermecător. Iată ce înseamnă încrederea.

Regina începu să rîdă. Contele d'Artois, care nu știa mai mult, rîse de asemenea, dar pentru cu totul alt motiv.

— Ah ! exclamă el. Zăpăcit cum sînt, cred că nici n-am întrebat-o pe biata domnișoară de Taverney despre felul în care și-a petrecut timpul.

Regina își cufundă privirea în oglindă, grație căreia nu-i scăpa nimic din ceea ce se petrecea în cameră. Léonard tocmai își terminase opera și regina, scoțîndu-și halatul de muselină de India, își îmbrăca rochia de dimineață. Ușa se deschise.

— Dacă vrei să știi ceva despre Andreea iat-o, îi zise ea contelui d'Artois.

Într-adevăr, Andreea intra în acea clipă, ținînd de mînă un frumos gentilom, cu fața oacheșă, cu ochii negri, un ostaș voinic, cu fruntea inteligentă, cu înfățișarea severă, semănînd cu unul din acele portrete de familie

pictate de Coypel [1] sau Gainsborough [2]. Filip de Taverney purta un costum cenușiu-închis brodat cu fir de argint, dar cenușiul părea negru, iar argintul de culoarea fierului; jaboul alb mat contrasta cu vesta de culoare închisă, iar părul pudrat scotea și mai mult în evidență bărbătească energie a pielii și a trăsăturilor sale. Filip înainta, cu o mînă ținînd-o pe sora sa, iar cealaltă îndoită în jurul pălăriei.

— Maiestate, iată-l pe fratele meu — spuse Andreea, înclinîndu-se cu respect.

Filip salută cu o calmă gravitate. Cînd își ridică fruntea, regina tot mai privea în oglindă. Este adevărat că vedea în oglinda sa la fel de bine ca și cînd l-ar fi privit pe Filip în față.

— Bună ziua, domnule de Taverney — spuse regina și se întoarse.

Era frumoasă, înzestrată cu acea strălucire regală care strîngea în jurul tronului său pe prietenii regatului și pe adoratorii femeii, avea puterea frumuseții și, fie-ne iertat acest joc de cuvinte, avea, de asemenea, frumusețea puterii. Văzînd-o cum zîmbește și simțind acești ochi limpezi, mîndri și calzi în același timp oprindu-se asupra lui, Filip păli și lăsă să se vadă cum întreaga lui ființă este copleșită de cea mai vie emoție.

— Se pare, domnule de Taverney — continuă regina — că ne dăruiți prima dumneavoastră vizită. Mulțumesc.

— Maiestatea voastră își îngăduie să uite că eu trebuie să-i mulțumesc — răspunse Filip.

— Cîți ani, cît timp a trecut de cînd nu ne-am văzut? anii cei mai frumoși din viață, vai! exclamă regina.

— Pentru mine, da, doamnă, dar nu și pentru maiestatea voastră, ale cărei zile sînt toate frumoase.

— Ați prins deci gustul Americii, domnule de Taverney, de ați rămas după ce toată lumea s-a întors?

---

[1] Antoine Coypel (1661—1722) — pictor francez care, în lucrările sale, s-a inspirat din istorie. (n. t.)

[2] Thomas Gainsborough (1727—1788) — celebru pictor englez, renumit portretist. (n. t.)

— Doamnă — răspunse Filip — domnul de Lafayette, părăsind Lumea Nouă, avea nevoie de un ofițer de încredere căruia îi putea lăsa o parte din comandamentul auxiliarilor. Domnul de Lafayette m-a propus, în consecință, generalului Washington, care a binevoit să mă accepte.

— Se pare că din această Lume Nouă despre care îmi vorbiți se întorc mulți eroi — spuse regina.

— Maiestatea voastră, desigur, nu se referă la mine — răspunse Filip, surîzînd.

— De ce nu? zise regina. Apoi, întorcîndu-se spre contele d'Artois: Priviți, frate dragă, ce bine arată și ce expresie impunătoare are domnul de Taverney.

Filip, văzîndu-se pus astfel în legătură cu domnul conte d'Artois, pe care nu-l cunoștea, făcu un pas spre el, cerînd prințului permisiunea de a-l saluta. Contele schiță un gest și Filip se înclină.

— Arătos ofițer! exclamă tînărul prinț. Un nobil gentilom pe care sînt fericit să-l cunosc. Cu ce intenții te-ai întors în Franța?

Filip își privi sora.

— Monseniore — răspunse el — mă voi ocupa în primul rînd de interesele sorei mele; voi face ceea ce va dori ea să facă.

— Dar, după cite știu, domnul de Taverney, tatăl dumitale, trăiește încă? zise contele d'Artois.

— Avem fericirea de a-l mai avea printre noi pe tatăl nostru, este adevărat, monseniore — replică Filip.

— N-are a face — interveni cu vioiciune regina — îmi place mai mult ca Andreea să fie sub ocrotirea fratelui său, și fratele său sub a dumitale, domnule conte. Vă veți ocupa de domnul de Taverney, rămîne hotărît, nu-i așa?

Contele d'Artois făcu un semn de încuviințare.

— Știi că între noi există legături foarte strînse? continuă regina.

— Legături foarte strînse, soră?! Ah, povestește-mi te rog.

— Da, domnul Filip de Taverney a fost primul francez pe care l-am văzut cînd am pus piciorul pe pămîntul

Franței, și mi-am făgăduit să-l fac fericit pe primul francez pe care-l voi întîlni.

Filip își simți fruntea împurpurîndu-se. El își mușcă buzele pentru a nu-și trăda tulburarea. Andreea îl privi și plecă încet capul. Maria-Antoaneta surprinse una din aceste priviri pe care le schimbaseră între ei fratele și sora ; dar cum ar fi putut ea să ghicească cîte taine dureroase ascundea o astfel de privire ! Maria-Antoaneta nu știa nimic despre evenimentele trăite de cei doi. Tristețea aparentă pe care o observă, regina o atribui altei cauze. De ce, cînd atîția oameni se îndrăgostiseră de moștenitoarea tronului în 1774, de ce adică domnul de Taverney nu s-ar fi molipsit și el de această epidemică dragoste a francezilor pentru fiica Mariei Tereza ? !

O presupunere cum nu se poate mai plauzibilă, o presupunere ce nu putea fi contestată nici chiar de privirile cercetătoare trimise prin oglindă acestei frumuseți de fată, devenită femeie și regină.

Maria-Antoaneta consideră suspinul lui Filip drept o confidență pe această temă făcută sorei de către frate. Ea zîmbi fratelui și o mîngîie pe soră, cu cele mai tandre priviri ; nu ghicise totul, dar nici nu se înșelase întru totul, cu acea nevinovată cochetărie în care nimeni nu vede o crimă. Regina fusese întotdeauna femeie, îi făcea plăcere să fie iubită. Unele ființe aspiră la simpatia tuturor celor din jurul lor : nu sînt spiritele cele mai puțin generoase din lume. Vai, va sosi vremea, sărmană regină, cînd acest zîmbet care ți se reproșează că-l dăruiești celor care te iubesc, îl vei adresa în van celor care nu te mai iubesc !

Contele d'Artois se apropie de Filip, în timp ce regina se sfătuia cu Andreea asupra unei podoabe pentru rochia de vînătoare.

— Acest domn Washington este într-adevăr un general atît de mare ? întrebă contele d'Artois.

— Un mare om, domnule.

— Și cum erau priviți francezii acolo ?

— Cu simpatia care englezilor le era refuzată.

— De acord. Ești partizanul noilor idei, dragul meu domn Filip de Taverney ; dar te-ai gîndit bine la un lucru ?

— La care, monseniore? Vă mărturisesc că acolo, în tabere, pe iarbă, în savanele de pe marginea marilor lacuri, am avut adesea răgazul să mă gîndesc la multe lucruri.

— De pildă la faptul că, luînd acolo parte la război, acest război nu l-ai făcut nici pentru indieni nici pentru englezi.

— Dar pentru cine, monseniore?

— Pentru dumneata.

— Ah, monseniore, nu vă contrazic, e foarte cu putință.

— Mărturisești...

— Mărturisesc nefericita contralovitură a unui eveniment care a salvat monarhia.

— Da, dar o contralovitură poate să fie mortală pentru cei care s-au vindecat de primul accident.

— Vai, monseniore!...

— Iată de ce eu nu socotesc victoriile domnului Washington și ale marchizului de Lafayette atît de fericite pe cît se pretinde. Poate este egoism, dar, înțelegeți, egoismul acesta nu-i doar pentru mine.

— O, monseniore!...

— Și știi de ce te voi ajuta din toate puterile mele?

— Monseniore, oricare ar fi motivele, voi avea pentru alteța voastră regală cea mai vie recunoștință.

— Dragă domnule de Taverney, dumneata nu faci parte din rîndul acelora al căror eroism a fost trîmbițat pe toate drumurile; dumneata ți-ai făcut datoria curajos, dar n-ai ținut să afle toată lumea cît ai fost de viteaz. Nimeni nu te cunoaște la Paris, iată de ce te admir, altfel... ah, pe legea mea, domnule de Taverney... altfel... sînt egoist, vezi...

Cu aceste cuvinte, prințul sărută rîzînd mîna reginei, o salută pe Andreea cu amabilitate și cu mai mult respect decît obișnuia față de femei, apoi ușa se deschise și dispăru. Atunci regina întrerupse aproape brusc convorbirea ei intimă cu Andreea, se întoarse către Filip și îi spuse:

— L-ați văzut pe tatăl dumneavoastră, domnule?

— Da, doamnă, înainte de a veni aici, l-am găsit în anticameră; sora mea l-a anunțat.

— De ce nu v-ați dus întîi la tatăl dumneavoastră ?

— Mi-am trimis valetul, doamnă, și puținul meu bagaj, dar domnul de Taverney l-a trimis înapoi pe băiat, cu ordinul de a mă prezenta întîi regelui sau maiestății voastre.

— Și dumneavoastră ați ascultat ?

— Am fost fericit, doamnă ; în felul acesta am putut să-mi îmbrățișez sora.

— Este o vreme minunată ! exclamă bucuroasă regina. Doamnă de Misery, mîine gheața se va fi topit, vreau numaidecît o sanie.

Prima cameristă ieși pentru a îndeplini ordinul.

— Și ciocolata vreau să mi se servească aici — adăugă regina.

— Maiestatea voastră nu va dejuna — spuse doamna de Misery. Ah, nici ieri maiestatea voastră n-a cinat.

— Te înșeli, buna mea Misery, aseară am cinat, întreab-o pe domnișoara de Taverney.

— Și chiar foarte bine — replică Andreea.

— Ceea ce nu mă împiedică să-mi iau ciocolata — adăugă regina. Repede-repede, buna mea Misery, acest soare minunat mă ispitește : va fi lume multă la bazarul elvețian.

— Maiestatea voastră își propune să patineze ? întrebă Filip.

— A, vă veți bate joc de noi, domnule american ! strigă regina. Dumneavoastră ați parcurs lacuri imense, pe suprafața cărora străbateți mai multe legne decît pași facem noi aici.

— Doamnă — răspunse Filip — aici, pe maiestatea voastră o distrează frigul și drumul : acolo, din pricina asta se moare.

— Ah, iată ciocolata mea ! Andreea, vei lua o ceașcă. Andreea roși de plăcere și se înclină. Vedeți, domnule de Taverney, sînt mereu aceeași, ceremonia îmi displace, ca și altădată ; vă amintiți de acel altădată, domnule Filip ? Dumneavoastră v-ați schimbat ?

Aceste cuvinte îi merseră la inimă tînărului ; adesea, regretul unei femei este o lovitură de pumnal pentru cei cărora li se adresează.

— Nu, doamnă — răspunse el, cu voce scăzută — nu m-am schimbat, cel puțin în privința sentimentelor.

— Atunci, dacă ați păstrat aceleași sentimente — continuă regina, cu aceeași bună dispoziție — cum sentimentele erau bune, noi vă mulțumim în felul nostru : o ceașcă pentru domnul de Taverney, doamnă Misery !

— Ah, doamnă ! exclamă Filip, nespus de tulburat. Cred că maiestatea voastră n-are de gînd să facă o asemenea cinste unui biet soldat neînsemnat ca mine.

— Un vechi prieten — replică regina — asta-i tot. Această zi mă amețește cu tot parfumul tinereții ; astăzi sînt fericită, liberă, trufașă, nebună !... Această zi îmi amintește primele plimbări în scumpul meu Trianon și escapadele pe care le făceam împreună cu Andreea. Trandafirii, căpșunele, verbinele mele, păsările pe care încercam să le recunosc prin grădină, totul, pînă și bunii mei grădinari al căror chip vesel însemna întotdeauna o floare nouă, un fruct gustos ; și domnul de Jussieu, și acest original Rousseau, care a murit... Această zi... vă mărturisesc că această zi... mă face nebună ! Dar ce ai, Andreea, te-ai aprins la față. Iar dumneata, domnule Filip, sînteți tare palid.

Fețele celor doi tineri îndurară greu încercarea acestei crude amintiri. Amîndoi, de la primele cuvinte ale reginei, își adunară tot curajul.

— Mi-am ars cerul gurii — spuse Andreea — scuzați-mă, doamnă.

— Iar eu, doamnă — spuse Filip — nu mă pot obișnui cu ideea că maiestatea voastră mă onorează ca pe un mare senior.

— Haide-haide — replică Maria-Antoaneta, turnînd ea însăși ciocolata în ceașca lui Filip — sînteți soldat, ați spus, deci sînteți obișnuit cu focul : ardeți-vă în mod glorios cu ciocolata, nu am timp s-aștept.

Și începu să rîdă. Filip însă luă lucrurile în serios, cum numai un țăran ar fi făcut-o : doar că ceea ce un țăran ar fi îndeplinit aflîndu-se în mare încurcătură, Filip îndeplini din eroism. Regina nu-și luă privirea de la el și rîsul ei deveni mai puternic.

— Sînteți un om hotărît din fire — zise ea, apoi se ridică...

— Cameristele îi şi dăduseră o fermecătoare pălărie, o mantie de hermină şi mănuşi. Toaleta Andreei se desăvîrşi la fel de repede. Filip îşi puse pălăria sub braţ şi le urmă pe doamne.

— Domnule de Taverney, nu vreau să mă părăseşti — spuse regina — şi pretind astăzi, din motive politice, să confisc un american. Treceţi la dreapta mea, domnule de Taverney !

Taverney se supuse. Andreea trecu în stînga reginei. Cînd regina coborî scara cea mare, cînd tobele începură să bată pe pajişti, cînd glasul trîmbiţelor şi zăngănitul armelor ce se pregăteau de onor urcară în palat purtate de curentul de aer din vestibule, alaiul acesta regesc, respectul tuturor, privirile ce se îndreptau spre regină şi-l învăluiau şi pe Taverney, ei bine, tot acest triumf îl ameţi pe tînărul ostaş, şi aşa foarte tulburat. Broboane de sudoare îi acoperiră fruntea, mersul îi deveni şovăielnic. Fără vîntul rece care-l izbi peste ochi şi peste buze, ar fi leşinat de bună seamă. După atîtea zile lugubre petrecute în tristeţe şi în exil, era o întoarcere prea rapidă la marile bucurii ale mîndriei şi inimii.

În timp ce frunţile se plecau şi armele se ridicau dinaintea reginei ce strălucea de frumuseţe, putea fi văzut un bătrînel care era atît de preocupat, încît uitase de etichetă. Rămăsese cu capul ţeapăn, cu ochii îndreptaţi spre regină şi spre Taverney în loc să-şi plece capul şi privirile. După ce regina se îndepărtă, bătrînelul se desprinse din mulţimea curtenilor rînduiţi de o parte şi de alta care se împrăştiau în jurul său, şi fu văzut alergînd cît îl ţineau picioruşele sale slabe de şaptezeci de ani.

XI

BAZINUL ELVEŢIAN

Toată lumea cunoştea acest dreptunghi lung, verde-albăstrui cu reflexe moarate în anotimpul frumos, alb şi zgrunţuros iarna, care şi astăzi se numeşte bazinul elve-

ţian. O alee de tei, care îşi întind bucuroşi la soare braţele înroşite, străjuiesc malurile heleşteului : această alee mişună de oameni de toate rangurile şi de toate vîrstele, care vin aici să se bucure de spectacolul săniilor şi al patinatorilor. Toaletele femeilor oferă acel amestec pestriţ al luxului puţin grecoi al vechii curţi şi al capricioasei dezinvolturi a noii mode.

Pieptănăturile înalte, pelerinele care învăluiau tinerele siluete, pălăriile, în cea mai mare parte, din stofă, mantourile de blană şi imensele volane plisate ale rochiilor de mătase alcătuiesc, împreună cu fracurile roşii, redingotele albastru-deschis, livrelele galbene şi lungile sutane albe o privelişte destul de pestriţă. Valeţi în albastru şi roşu străbat toată această amestecătură ca nişte maci de cîmp şi albăstrele pe care vîntul le face să unduiască în grîu sau în trifoi.

Uneori, un strigăt de admiraţie ţîşneşte din mijlocul mulţimii. Aceasta se întîmplă cînd Saint-Georges, îndrăznetul patinator, execută un cerc atît de perfect, încît un geometru, măsurîndu-l, nu i-ar găsi nici un cusur.

În timp ce marginile bazinului sînt străbătute de un număr atît de mare de spectatori, încît se încălzesc unii pe alţii şi dau, de departe, impresia unui covor pestriţ pe deasupra căruia pluteşte un abur, cel al respiraţiilor pe care frigul le îngheaţă, heleşteul, el însuşi, devenit oglindă groasă de gheaţă, prezintă aspectul cel mai felurit şi, mai ales, cel mai mobil.

Ici, o sanie pe care trei dogi uriaşi, înhămaţi ca la troicele ruseşti, o poartă în zbor pe luciul gheţii. Aceşti cîini drapaţi cu valtrapuri de catifea cu steme, cu capul împodobit cu pene care flutură, seamănă cu acele animale fantastice ale drăcoveniilor lui Callot sau ale scenelor de vrăjitorie ale lui Goya. Stăpînul lor, domnul de Lauzun, tolănit în sania ticsită de piei de tigru, se apleacă într-o parte pentru a respira nestînjenit, ceea ce n-ar reuşi probabil să facă, cu vîntul în faţă. Ici şi colo, cîteva sănii cu un aspect mai modest caută să stea mai izolate. O doamnă mascată, fără îndoială din cauza frigului, urcă într-una din aceste sănii, în timp ce un frumos patinator, îmbrăcat cu o haină de catifea îmblănită, cu brandenburguri de aur, se apleacă peste spătar pentru a da un avînt

mai puternic sanici pe care o împinge și o dirijează în același timp. Între doamna mascată și patinatorul cu haina de catifea îmblănită se schimbă cuvinte șoptite și nimeni nu ar dezaproba o întîlnire tainică dată sub bolta cerului în văzul întregului Versailles.

Ceea ce-și spun n-are importanță pentru ceilalți fiindcă ei îl pot vedea, și ce importanță are pentru ei faptul că sînt văzuți de vreme ce nu pot fi auziți : este evident că în mijlocul acestei mulțimi ei se simt singuri, trec printre oameni ca două păsări călătoare. Unde merg ? Spre acea lume necunoscută spre care năzuiește orice ființă și care se numește fericire.

Deodată, în mijlocul acestor silfi, care mai mult alunecă decît merg, se produse o mare învălmășeală, se iscă un uriaș tumult. Regina și-a făcut apariția pe marginea bazinului elvețian, a fost recunoscută și toți se pregătesc să-i facă loc, în timp ce printr-un semn al mîinii ea îi îndeamnă să rămînă pe loc.

Atenția tuturor e fixată asupra ei. Bărbații încep să se apropie prin manevre savante, femeile își revizuiesc toaleta, cu o respectuoasă decență, în sfîrșit fiecare caută mijlocul de a se amesteca în grupurile de gentilomi și de înalți ofițeri care vin s-o salute pe regină.

Printre principalele personaje pe care publicul le-a observat se află unul într-adevăr remarcabil, care, în loc să urmeze tendința generală și să vină în fața reginei, dimpotrivă, recunoscînd toaleta și suita ei, își părăsi sania și se strecură într-o alee laterală, unde dispăru împreună cu persoanele care-l însoțeau.

Contele d'Artois, unul dintre cei mai eleganți și sprinteni patinatori, parcurse cu ușurință distanța care-l despărțea de cumnata lui și se apropie ca să-i sărute mîna. Apoi, în timp ce-i săruta mîna, zise :

— Vedeți că fratele nostru, domnul de Provence, vă evită ? și zicînd acestea, el arătă spre alteța regală, care, cu pași mari, străbătea păduricea înveșmîntată în chiciură, ca să ajungă, făcînd un ocol, la trăsura sa.

— Nu vreau să-i fac reproșuri — spuse regina.

— A, în privința reproșurilor pe care le-așteaptă, las' pe mine, și nu din pricina asta îi e frică de dumneata.

— Îi e frică de conștiința lui — replică regina, bine dispusă.

— Și încă de altceva, scumpă soră.

— De ce anume ?

— Am să-ți spun. A auzit că domnul de Suffren, gloriosul învingător, trebuie să sosească în seara aceasta și, cum noutatea este importantă, nu vrea s-o afli.

Regina văzu în jurul ei cîțiva curioși pe care respectul nu-i îndepărta într-atît, încît să nu poată auzi cuvintele cumnatului său.

— Domnule de Taverney — zise ea — fii atît de bun și ocupă-te de sania mea, te rog, și dacă tatăl dumitale este aici, îmbrățișează-l, ești liber un sfert de oră.

Tînărul se înclină și străbătu mulțimea pentru a merge să execute ordinul reginei. Mulțimea înțelese, de asemenea : adesea ea are o extraordinară intuiție, căci lărgi cercul, iar regina și contele d'Artois putură vorbi mai în voie.

— Dragă frate — începu atunci regina — explică-mi, te rog, ce cîștigă fratele meu dacă nu aflu nimic despre sosirea domnului de Suffren.

— Ah, scumpă soră ! Este oare cu putință ca dumneata, femeie, regină și vrăjmașă, să nu sesizezi pe loc intențiile acestui viclean politician ? Domnul de Suffren vine, nimeni nu știe la curte. Domnul de Suffren este eroul mărilor indiene și, prin urmare, are dreptul la o recepție magnifică la Versailles. Deci domnul de Suffren vine ; regele nu are habar de sosirea lui, îl neglijează fără să știe și, în consecință, fără să vrea ; dumneata, dragă soră, de asemenea. Dimpotrivă, în acest timp domnul de Provence, care este la curent cu sosirea domnului de Suffren, el, domnul de Provence, îl întîmpină pe marinar, îi surîde, îl măgulește, îi face un catren și, gudurîndu-se pe lîngă eroul Indiilor, devine eroul Franței.

— E limpede — spuse regina.

— Firește ! replică contele.

— Uiți un singur lucru, dragul meu gazetar.

— Care ?

— Cum de știi tot acest frumos proiect al scumpului nostru frate și cumnat ?

— Cum de știu ? Așa cum știu tot ce face. De altfel, este destul de simplu : băgînd de seamă că domnul de Provence își ia sarcina să știe tot ce fac, am plătit oameni care-mi spun tot ce face el. O, lucrul acesta ar putea să-mi fie de folos, și dumitale de asemenea, dragă soră.

— Mulțumesc pentru alianță, scumpul meu frate, dar regele ?

— Ei bine, regele a fost avertizat.

— De către dumneata ?

— A, nu, nu chiar, ci de către ministrul marinei, pe care i l-am trimis. Toate acestea nu mă privesc cîtuși de puțin, înțelegeți, eu sînt prea frivol, prea risipitor, prea nesocotit pentru a mă ocupa de lucruri atît de importante.

— Și ministrul marinei nu știa nici el de sosirea domnului de Suffren în Franța ?

— Ei, Doamne, scumpa mea soră, ai cunoscut destui miniștri, nu-i așa, vreme de paisprezece ani de cînd ești moștenitoare a tronului și regină a Franței, pentru a ști că acești domni ignoră întotdeauna lucrurile importante. Ei bine, l-am prevenit pe-al nostru și este entuziasmat.

— Cred și eu.

— Îți dai seama, scumpă soră : iată un om care-mi va fi recunoscător toată viața, și chiar am nevoie de recunoștința lui.

— De ce ?

— Pentru a negocia un împrumut.

— Oh ! exclamă regina, rîzînd. Iată compromisă frumoasa dumitale faptă !...

— Dragă surioară — replică contele d'Artois cu o expresie gravă — de bună seamă că ai nevoie de bani ; pe legea mea de prinț al Franței ! pun la dispoziția domniei tale jumătate din suma pe care o voi primi !

— Ah, frate dragă ! exclamă Maria-Antoaneta. Păstrează, păstrează totul, mulțumesc lui Dumnezeu, nu am nevoie de nimic în acest moment.

— Drace ! Să nu aștepți prea mult pentru a-mi cere să-mi țin făgăduiala, dragă soră.

— De ce ?

— Pentru că, dacă ai să lași să treacă prea multă vreme, s-ar prea putea să nu mai fiu în stare să mi-o țin.

— Ei bine, în acest caz, voi face în așa fel, încît să descopăr și eu un secret de stat.

— Ia seama, dragă surioară, o să răcești — spuse prințul — obrajii dumitale se înverzesc, te previn.

— Iată-l pe domnul de Taverney, care îmi aduce sania.

— Atunci nu mai ai nevoie de mine, scumpă soră ?

— Nu.

— În acest caz, alungă-mă, te rog.

— De ce ? Cumva îți închipui că mă deranjezi cît de cît ?

— Nu, dimpotrivă, eu am nevoie de libertate.

— Adio, atunci !

— La revedere, scumpă soră !

— Pe cînd ?

— Pe diseară.

— Ce este astă-seară ?

— Încă nu este, dar va fi.

— Ei bine, ce va fi ?

— Va fi lume multă la partida de cărți a regelui.

— De ce ?

— Pentru că ministrul îl va aduce astă-seară pe domnul de Suffren.

— Foarte bine, pe diseară deci.

Zicînd acestea, tînărul prinț își salută sora cu acea fermecătoare curtoazie, care îi era obișnuită, și dispăru în mulțime. Taverney-tatăl își urmărise fiul din ochi în timp ce acesta se îndepărta de regină pentru a se ocupa de sanie. Dar numaidecît privirea lui iscoditoare se pironi din nou asupra reginei. Conversația însuflețită a Mariei-Antoaneta cu cumnatul său avu darul să-l neliniștească pe bătrîn deoarece această conversație întrerupea familiaritatea arătată nu demult fiului său de către regină.

De aceea el se mulțumi să-i facă lui Filip un gest amical, cînd acesta, isprăvind cu pregătirile necesare plecării saniei, dori să meargă să-și îmbrățișeze tatăl, pe care nu-l îmbrățișase de zece ani, așa cum îi sugerase regina ; dar bătrînul Taverney îl îndepărtă cu un semn spunîndu-i :

— Mai tîrziu, mai tîrziu ; vino după ce-ți faci datoria și vom sta de vorbă.

Filip se îndepărtă și baronul văzu cu bucurie că domnul conte d'Artois își luase rămas bun de la regină. Aceasta intră în sanie, urmată de Andreea, iar cînd se prezentară doi valeți voinici ca să împingă sania, ea le spuse :

— Nu, nu ! Nu vreau să merg așa. Nu patinați, domnule de Taverney ?

— Iertați-mă, doamnă — răspunse Filip.

— Dați-i patine domnului cavaler ! ordonă regina, apoi, întorcîndu-se spre el, continuă : ceva îmi spune că patinezi la fel de bine ca Saint-Georges.

— Odinioară Filip patina cu multă eleganță — zise Andreea.

— Iar acum nu mai ai nici un rival, nu-i așa, domnule de Taverney ?

— Doamnă — replică Filip — deoarece maiestatea voastră are atîta încredere în mine, voi face tot ce voi putea.

Zicînd acestea, Filip își puse patinele tăioase și ascuțite ca niște lame, se așeză în spatele saniei, îi făcu vînt cu o mînă și cursa începu.

Atunci lumea văzu un spectacol bizar. Saint-Georges, regele gimnaștilor, Saint-Georges, elegantul mulatru, omul la modă, omul iscusit în orice exercițiu al trupului, Saint-Georges bănui un rival în acest tînăr care îndrăznea să arate o măiestrie asemănătoare cu a sa. De aceea el începu să facă volte în jurul saniei reginei, cu reverențe atît de respectuoase și pline de grație, cum niciodată un cavaler bine înfipt pe parchetul Versailles-ului nu fusese în stare să execute ; el descria în jurul saniei cercuri din ce în ce mai iuți și mai precise, înlănțuindu-le unul de altul printr-un șir de inele minunat legate între ele în așa fel, încît noua sa voltă prevedea totdeauna întîlnirea cu sania, care îl depășea, după care, cu o lovitură viguroasă de patină, el recîștiga printr-o elipsă tot ce pierduse din avantaj. Nimeni nici chiar cu privirea, nu putea urmări această manevră fără să nu fie ametit, uluit, încîntat. Atunci Filip, ispitit de acest joc, luă o hotărîre plină de îndrăzneală : împinse sania cu o atîta

iuțeală nemaipomenită, încît de două ori Saint-Georges, în loc de a se afla în fața lui, își sfîrși cercul în spatele lui, și cum viteza saniei smulgea mulțimii strigăte de spaimă, care ar fi putut să o înfricoșeze pe regină, el zise :

— Dacă maiestatea voastră dorește, mă voi opri sau, în cel mai rău caz, voi încetini cursa.

— Oh, nu, nu ! strigă regina, cu avînt pătimaș. Nu, nu mi-e teamă ; mai repede dacă poți, cavalere, mai repede.

— A, cu atît mai bine, mulțumesc pentru îngăduință, doamnă, nu vă voi dezamăgi, bizuiți-vă pe mine.

Și cînd mîna sa fermă se încleștă din nou pe triunghiul spătarului, gestul fi atît de energic, încît sania se zgudui din încheieturi. S-ar fi zis că o ridică doar cu brațul întins. Apucînd sania și cu cealaltă mînă, efort pe care-l disprețuise pînă atunci, el dirijă vehicolul ca pe o jucărie în mîinile sale de oțel. Începînd din acest moment, el întretăie fiecare cerc făcut de Saint-Georges prin cercuri și mai largi, în așa fel încît sania se mișca întocmai ca cea mai mlădioasă ființă, întorcîndu-se și răsucindu-se în toată lungimea ca și cînd ar fi fost vorba de acele simple tălpici cu care Saint-Georges luneca pe gheață ; cu toate că era mare, grea și voluminoasă, sania reginei devenise o patină, se mișca, zbura, se învîrtea ca un dansator.

Saint-Georges, mai grațios, mai delicat, mai corect în meandrele sale, începu curînd să se neliniștească. Patina de o oră încheiată ; Filip, văzîndu-l șiroind de nădușeală, văzînd sforțarea încheieturilor sale care începuseră să tremure, hotărî să-l biruie prin oboseală. El schimbă tactica și, abandonînd cercurile care-l sileau să ridice de fiecare dată sania, împinse echipajul în linie dreaptă. Sania porni mai iute ca săgeata. Saint-Georges, cu un singur avînt, l-ar fi ajuns imediat, dar Filip prinse momentul cînd cel de al doilea elan mărește avantajul celui dintîi, împinse deci sania pe un strat de gheață încă intactă, cu atîta forță, încît el însuși rămase în urmă. Saint-Georges se avîntă să ajungă sania, dar Filip, adunîndu-și puterile, lunecă cu atîta grație pe patine, încît trecu prin fața lui Saint-Georges și se prinse de sanie cu amîndouă

mîinile ; apoi, cu o mişcare herculeană, răsuci sania şi se avîntă din nou în sens contrar, în timp ce Saint-Georges, în plină viteză, nu-şi putu întrerupe cursa şi pierzînd o distanţă nepreţuită, rămase de-a binelea în urmă. Văzduhul răsună de aclamaţii, iar Filip roşi de ruşine. Dar fu de-a dreptul surprins cînd regina, după ce aplaudă ea însăşi, se întoarse spre el şi, cu aerul că-şi pierde răsuflarea de plăcere, îi spuse :

— Ah, domnule de Taverney, acum că eşti învingător, opreşte-te, te implor ! Mă vei ucide !

XII

ISPITITORUL

La această poruncă sau, mai bine zis, la această rugăminte a reginei, Filip îşi încordă muşchii de oţel, se înţepeni pe picioare şi sania se opri scurt, ca un cal arab care freamătă pe nisipul cîmpiei.

— Acum odihneşte-te — spuse regina, coborînd triumfătoare din sanie. Într-adevăr, n-aş fi crezut niciodată că viteza îţi dă o astfel de beţie, aproape m-a zăpăcit.

Şi, ameţită cu adevărat, se sprijini de braţul lui Filip. Freamătul de uimire care străbătu toată această mulţime aurită şi împodobită o avertiză, o dată mai mult, că săvîrşise una din greşelile sale faţă de etichetă : greşeli enorme în ochii geloşilor şi ai linguşitorilor.

Cît despre Filip, el fu complet năucit de această mare cinste, tremura tot şi îi era mai ruşine decît dacă suverana sa l-ar fi dojenit în public. Îşi plecă ochii, inima îi bătea să-i spargă pieptul. O emoţie nefirească, pricinuită fără îndoială de viteză, o cuprinse şi pe regină, căci ea îşi retrase imediat braţul şi, luîndu-l pe cel al domnişoarei de Taverney, ceru un scaun. I se aduse un pliant.

— Iertare, domnule de Taverney ! i se adresă ea lui Filip. Apoi brusc adăugă în şoaptă : Dumnezeule, ce

mare nenorocire, să fii mereu înconjurată de curioși și de proști !...

Gentilomii de la curte și doamnele de onoare se apropiaseră de ea și-l devorau din ochi pe Filip, care, pentru a-și ascunde roșeața, își desfăcea patinele. După ce și le scoase, Filip se trase înapoi spre a face loc admiratoarelor. Regina rămase cîteva clipe gînditoare, apoi, ridicînd capul, spuse :

— Ah, simt că voi răci dacă stau astfel nemișcată, încă o tură. Și se urcă din nou în sanie.

Filip așteptă în zadar un ordin. Douăzeci de gentilomi se prezentară imediat.

— Nu, nu... Valeții mei — zise ea — mulțumesc, domnilor. Apoi, după ce valeții își luară în primire locurile, le porunci : Încet, încet... Și închizînd ochii, se lăsă visătoare pe spetează.

Sania se îndepărtă lin așa cum dorise regina, urmărită de mulțimea amatorilor de senzații, de curioși, de geloși. Filip rămase singur, ștergîndu-și de pe frunte sudoarea. Îl căută din ochi pe Saint-Georges pentru a-l consola de înfrîngerea sa printr-un compliment meritat. Dar acesta primise un mesaj din partea ducelui d'Orléans, protectorul său, și părăsise terenul.

Filip, niței trist, niței obosit, aproape înspăimîntat el însuși de cele întîmplate, rămase nemișcat la locul său, urmărind din ochi sania reginei, care se îndepărta, cînd simți că ceva îi atinge șoldul. Se întoarse și își recunoscu tatăl. Bătrînelul zbîrcit ca unul din omuleții lui Hoffmann, cu totul înfășurat în blănuri ca un crescător de reni, îl lovise pe fiul său cu cotul pentru a nu-și scoate mîinile din manșonul pe care îl avea prins de guler. Ochii săi dilatați de frig sau de bucurie îi părură lui Filip strălucitori ca flăcările.

— Nu mă îmbrățișezi, fiule ? zise el. Și rosti aceste cuvinte cu tonul pe care-l avea, desigur, tatăl atletului grec cînd îi mulțumea fiului pentru victoria obținută în amfiteatru.

— Din toată inima, scumpul meu tată ! replică Filip.

Dar îți puteai da seama că nu era nici o potrivire între tonul cuvintelor și semnificația lor.

— Ei, ei, şi acum că m-ai sărutat, pleacă, du-te repede. Şi-l împinse înainte.

— Dar unde vrei să mă duc, domnule ? întrebă Filip.

— Acolo bineînţeles, ce dracu !

— Acolo ?

— Da, lîngă regină.

— A, nu, tată, nu, mulţumesc.

— Cum, nu ? Cum, mulţumesc ? Eşti nebun ? ! Nu vrei să te duci s-o revezi pe regină ?

— Nu, imposibil ; cred că nu vorbeşti serios, tată ?

— Cum imposibil ? Imposibil să te duci s-o revezi pe regină, care te aşteaptă ?

— M-aşteaptă ? Pe mine ?

— Da, desigur ; regina, care te doreşte.

— Mă doreşte ? ! Şi Taverney îl privi ţintă pe baron.

— În realitate, tată — replică el, cu răceală — cred că întreci măsura.

— Este nemaipomenit ! Pe cuvînt de onoare ! se oţări bătrînelul, înălţînd capul şi bătînd din picior. Ah, Filip, fă-mi plăcerea şi spune-mi de unde vii ?

— Domnule — răspunse trist cavalerul — de fapt mă tem să nu mi se confirme o convingere.

— Care ?

— Că-ţi baţi joc de mine, sau...

— Sau...

— Iartă-mă, tată... sau eşti pe cale să-ţi pierzi minţile...

Bătrînul îl înhăţă pe fiul său de braţ cu un gest atît de nervos şi energic, încît tînărul se încruntă de durere.

— Ascultă, domnule Filip, America este o ţară foarte îndepărtată de Franţa, ştiu bine.

— Da, tată, foarte îndepărtată — repetă Filip — dar nu pricep de loc ce vrei să zici ; explică-te, te rog.

— O ţară unde nu există nici rege nici regină.

— Nici supuşi.

— Foarte bine ! Nici supuşi, domnule filozof ! Nu neg, şi acest punct nu mă interesează cîtuşi de puţin şi mi-este absolut egal ; dar ceea ce nu mi-este indiferent, ceea ce mă îndurerează, ceea ce mă umileşte, este că mi-e teamă să nu mi se întărească şi mie o convingere.

— Care, tată ? În tot cazul, cred că convingerile noastre sînt total diferite una de alta.

— A mea este că eşti un neghiob, fiule, şi asta nu este permis unui voinic bine făcut cum eşti tu ; priveşte, priveşte într-acolo !

— Văd, domnule.

— Ei bine ! Regina întoarce capul şi încă pentru a treia oară ; da, domnule, regina s-a întors de trei ori şi iată că se mai întoarce o dată ; pe cine caută, domnule nătărău, domnule puritan, domnule din America, ai ?

Şi bătrînelul scund muşcă, nu cu dinţii săi, ci cu gingiile, mănuşa de căprioară cenuşie care ar fi putut adăposti două mîini ca ale sale.

— Ei bine, domnule — ripostă tînărul — de ce ar fi adevărat ceea ce probabil nu este, şi anume că regina mă caută pe mine ?

— Oh ! exclamă bătrînelul, tropăind. Auzi la el : „de ce ar fi adevărat"... omul ăsta nu-i din neamul meu, omul ăsta nu-i un Taverney !

— În vinele mele nu curge sîngele dumitale — murmură Filip. Apoi încet, cu ochii spre cer, adăugă : Trebuie oare să-i mulţumesc lui Dumnezeu ?

— Domnule — reluă bătrînul —îţi spun că regina te aşteaptă ; domnule, îţi spun că regina te caută.

— Ai vederea bună, tată — zise sec Filip.

— Stai puţin — reluă mai încet bătrînul, încercînd să-şi tempereze nerăbdarea — stai puţin, lasă-mă să-ţi explic. Este adevărat, tu ai motivele tale, dar, în sfîrşit, eu am experienţă ; iată, dragul meu Filip, eşti sau nu un bărbat ?

Filip ridică uşor din umeri şi nu răspunse. Bătrînul, văzînd că zadarnic aşteaptă un răspuns, se hazardă, mai mult din dispreţ decît de nevoie, să-şi aţintească privirea asupra fiului său şi abia atunci observă toată demnitatea, toată rezerva de nepătruns, toată voinţa de nebiruit pe care acest chip o punea în slujba binelui, vai ! Îşi stăpîni durerea, îşi trecu manşonul mîngîietor peste vîrful roşu al nasului şi, cu o voce dulce ca a lui Orfeu vorbind stîncilor tesaliene, spuse :

— Filip, prietene, te rog, ascultă-mă.

— Păi mi se pare că nici nu fac altceva de un sfert de oră, tată — răspunse tînărul.

— „Ei bine — își zise bătrînelul în sinea lui — o să te fac eu să cazi din înălțimea demnității tale, domnule american! Ai și tu partea ta slabă, uriașule, lasă-mă să înhaț această parte cu bătrînele mele gheare și vei vedea. Apoi tare: N-ai observat un lucru? întrebă el.

— Care anume?

— Un lucru care face cinste candorii tale.

— Vorbește, domnule.

— Este foarte simplu: tu vii din America, ai plecat într-un moment cînd nu era decît un rege și nici o regină, ca să nu vorbim de Du Barry, o maiestate puțin respectabilă; te întorci, vezi o regină și-ți spui: „S-o respectăm".

— Fără îndoială.

— Biet copil! exclamă bătrînul. Și își înăbuși în manșon tusea și hohotul de rîs.

— Cum, domnule — se mînie Filip — mă plîngi pentru că respect regalitatea, dumneata, un Taverney-Maison-Rouge?! Dumneata, unul dintre cei mai devotați gentilomi ai Franței?!

— Așteaptă, eu nu-ți vorbesc de regalitate, eu îți vorbesc de regină.

— Și dumneata găsești că este vreo diferență?

— Doamne! Ce este regalitatea, dragul meu? O coroană? Nu ne atingem de aceasta, drace! Ce este regina? O femeie. A, o femeie e altceva, poate fi atinsă.

— Poate fi atinsă?! strigă Filip, roșind tot de furie și de dispreț, întovărășindu-și cuvintele cu un gest atît de măreț, încît nici o femeie nu l-ar fi putut vedea fără să-l iubească, nici o regină fără să-l adore.

— Nu crezi nimic, nu? Ei bine, întreabă-l pe domnul de Coigny, pe domnul de Lauzun, pe domnul de Vaudreuil — reluă bătrînelul, cu glas scăzut și aproape sălbatic, și cu un zîmbet plin de cinism.

— Taci, tată, taci — strigă Filip, cu voce gîtuită — sau pentru aceste trei injurii, neputînd să te lovesc de trei ori cu sabia, mă voi lovi eu însumi, îți jur, fără milă și pe dată.

Taverney se dădu un pas înapoi, făcu stînga-mprejur, cum ar fi făcut Richelieu la treizeci de ani şi, scuturîndu-şi mansonul, rosti :

— Ah, într-adevăr, animalul este stupid, calul este un măgar, vulturul o gîscă, cocoşul un clapon ! Noapte bună, m-ai înveselit ; mă credeam strămoşul, Cassandru [1] şi iată că sînt Valère, că sînt Adonis, că sînt Apolo ! Noapte bună ! Şi se răsuci încă o dată pe călcîie.

Filip se posomorîse, îl opri pe bătrîn la jumătatea drumului.

— N-ai vorbit serios, nu-i aşa, tată ? zise el. Este cu neputinţă ca un gentilom de viţă atît de nobilă ca dumneata să contribuie la răspîndirea unor asemenea calomnii, împrăştiate nu numai de duşmanii reginei, ai femeii, dar chiar ai regalităţii.

— Se mai îndoieşte încă, de trei ori idiot ! urlă Taverney.

— Ai vorbit cum ai vorbi în faţa lui Dumnezeu ?

— Cu siguranţă.

— În faţa lui Dumnezeu de care te apropii pe zi ce trece ?

Tînărul reluase convorbirea pe care o întrerupsese cu atîta dispreţ ; era un succes pentru baron ; se apropie.

— Dar mi se pare că sînt oarecum gentilom, domnule fiu, şi că nu mint... întotdeauna — ripostă el.

Acest întotdeauna suna caraghios, şi totuşi Filip nu rise.

— Aşadar — zise tînărul — după părerea dumitale, domnule, regina a avut amanţi ?

— Grozavă noutate !

— Cei pe care i-aţi citat ?

— Şi alţii.. .ce ştiu eu ? Întreabă oraşul şi curtea. Trebuie să vii din America pentru a nu şti ce se vorbeşte.

— Şi cine vorbeşte, domnule, nişte pamfletari josnici, nu ?

— Oh, oh ! Nu cumva din întîmplare mă iei drept gazetar ?

[1] Cassandru — personaj de bătrîn ridicol din comedia italiană (n. t.).

— Nu, și asta este nenorocirea, că oameni ca dumneata rep tă astfel de infamii care se împrăștie ca niște vapori [illegible] întrecînd adesea soarele cel mai strălucitor. Iar dumneata și oamenii de lume dați acestor păreri o importanță, repetîndu-le. Ah, domnule, din respect nu repeta asemenea lucruri.

— Ba le repet.

— Și de ce le repeți ? strigă tînărul, bătînd din picior.

— Uite de ce ! zise bătrînul, cramponîndu-se de brațul fiului său și privindu-l cu zîmbetul său demonic. Pentru a-ți demonstra că am dreptate să-ți spun : „Filip, regina întoarce capul ; Filip, regina te caută ; Filip, regina te dorește ; Filip, aleargă, aleargă, regina te așteaptă"...

— Ah ! strigă tînărul, ascunzîndu-și capul în mîini. În numele cerului, taci, tată, mă faci să-mi pierd mințile !

— În realitate, Filip, nu te-nțeleg — răspunse bătrînelul. Oare este o crimă să iubești ? Asta dovedește că ai inimă, și ochii acestei femei, glasul ei, mersul său, toate astea nu dovedesc că are inimă ? Ea iubește, iubește îți spun ; dar tu ești un filozof, un puritan, un quaker, unul care vine din America, tu nu iubești ; las-o deci să te caute cu privirea, las-o să se întoarcă, las-o să aștepte, insult-o, disprețuiește-o, respinge-o, Filip, adică . Joseph de Taverney !

Și spunînd acestea, cu un accent de o ironie sălbatică, bătrînelul, văzînd efectul pe care îl produsese, dispăru asemenea celui care te îndeamnă la rele, după ce mai întîi te-a sfătuit să săvîrșești crima.

Filip rămase singur, cu inima sîngerîndă, cu capul înfierbîntat ; nu se gîndi nici măcar că de o jumătate de oră sta țintuit locului, că regina își sfîrșise plimbarea, că se întorsese, că îl privea și că din mijlocul alaiului său ea strigă în trecere :

— Te-ai odihnit îndeajuns, domnule de Taverney ? Atunci vino, numai dumneata poți să plimbi regește o regină. Dați-vă la o parte, domnilor !

Filip alergă spre ea, orb, amețit, înnebunit. Punîndu-și mîna pe spătarul saniei, simți că arde ; regina se sprijinea nepăsătoare pe spătar ; degetele lui atingeau părul Mariei-Antoaneta.

XIII

SUFFREN

Contrar tuturor obiceiurilor curții, secretul a fost cu strășnicie păstrat de Ludovic al XVI-lea și de contele d'Artois. Nimeni nu a știut la ce oră și în ce fel trebuia să sosească domnul de Suffren. Regele dăduse dispoziții în legătură cu partida de cărți din acea seară. La ora șapte, el intră însoțit de prinții și prințesele din familia sa. Regina sosi ținînd-o de mînă pe *„doamna"* [1], care nu avea încă decît șapte ani. Adunarea era numeroasă și strălucită.

În timpul preliminariilor reuniunii, în clipa cînd se așezau cu toții, contele d'Artois se apropie tiptil de regină și îi spuse :

— Soră, uitați-vă bine de jur împrejur.

— Ei bine — spuse ea — mă uit.

— Și ce vedeți ?

Regina își plimbă privirea de jur împrejur, cercetă grupurile, iscodi spațiile libere și, zărind pretutindeni prieteni și supuși, printre care pe Andreea și pe fratele ei, zise :

— Dar văd fețe foarte agreabile, fețe prietenoase, mai ales.

— Nu vă uitați la cei prezenți aici, observați cine lipsește.

— Ah, într-adevăr, așa e ! exclamă ea.

Contele d'Artois începu să rîdă.

— Din nou absent — reluă regina. Ah, oare o să-l pun mereu pe goană ?

— Nu — răspunse contele d'Artois. Numai că gluma se prelungește. Domnul s-a dus să-l aștepte pe comandorul Suffren la barieră.

— În cazul acesta nu văd de ce rîzi, frate dragă.

— Nu-ți dai seama de ce rîd ?

[1] Titlu care se da, la curtea Franței, fiicelor regelui, moștenitorului tronului și soției fratelui regelui. (n.t.)

— Vezi bine că nu, deoarece dacă Domnul s-a dus să-l aştepte pe comandorul Suffren la barieră, înseamnă că a fost mai subtil decît noi, asta e tot ; văzîndu-l primul, îl va saluta primul în consecinţă.

— Vai de mine, scumpă soră — replică tînărul prinţ, rîzînd — ai părere foarte proastă despre diplomaţia noastră. Ce-i drept, Domnul s-a dus să-l aştepte pe comandor la bariera Fontainebleau, numai că noi avem pe cineva care-l aşteaptă la popasul de la Villejuif.

— Adevărat ?

— Şi astfel — continuă contele d'Artois — Domnul va rămîne singur la bariera sa, în timp ce, din ordinul regelui, domnul de Suffren, întorcîndu-se la Paris, va sosi direct la Versailles, unde îl aşteptăm noi.

— Minunată urzeală !

— Nu-i rău şi sînt destul de mulţumit de mine. Joci, soră ?

În acea clipă se aflau în sala de joc cel puţin o sută de persoane din cea mai înaltă societate : domnul de Condé, domnul de Penthièvre, domnul de la Trémouille, prinţesele.

Singur regele băgă de seamă că domnul conte d'Artois o făcea să rîdă pe regină, şi pentru a fi şi el în complot, le făcu strengăreşte cu ochiul.

Noutatea cu privire la sosirea comandorului Suffren nu se răspîndise de loc, cum am mai spus, dar cu toate acestea nu a putut fi cu desăvîrşire ascunsă, ceva plutea în aer. Se simţea că acel ceva ce fusese tăinuit va ieşi la iveală, că ceva neaşteptat se va întîmpla ; o surescitare instructivă ce stăpînea toată această mulţime, unde cel mai mic eveniment devine important de îndată ce stăpînul încruntă sprînceana pentru a dezaproba sau îşi ţuguie buzele pentru a zîmbi.

Regele, care obişnuia să joace doar o monedă de şase livre în scopul de a tempera jocul prinţilor şi al seniorilor de la curte, nu se mai supraveghea şi punea pe masă tot aurul pe care-l avea în buzunar. Regina, cu desăvîrşire în rol, fu diplomată şi derută atenţia celor din jur manifestînd un interes prefăcut faţă de joc. Filip, primit în partidă şi aşezat vizavi de sora lui, era copleşit de impresia extraordinară, uimitoare a acestei bunăvoinţe ce

se revărsa asupra lui pe neașteptate. Orice ar fi făcut, cuvintele tatălui său îi reveneau mereu în minte. Se întreba dacă nu cumva bătrînul, care văzuse tronînd trei sau patru favorite, nu știa mai bine istoria vremurilor și a moravurilor. Se întreba dacă acest puritanism care ține de adorația religioasă nu este ridicol, cu atît mai mult cu cît era adus aici din țări îndepărtate.

Regina, atît de diafană și de frumoasă, purtîndu-se ca o soră cu el, poate că în fond nu era decît o cochetă înrăită, interesată să-și adauge încă o pasiune amintirilor sale, așa cum entomologul adaugă încă o insectă sau un fluture în vitrina sa, fără să se neliniștească de suferința bietei gîze a cărei inimă este străpunsă de un ac ? Și. cu toate acestea, regina nu era o femeie vulgară, o femeie banală. O privire a ei însemna ceva, ea care niciodată nu lăsa să-i cadă privirea fără a calcula consecințele.

„Coigny, Vaudreuil — repeta în gînd Filip — ei au iubit-o pe regină și au fost iubiți. Ah, de ce, de ce această calomnie atît de groaznică ; de ce nici o rază de lumină nu străbate în acest abis întunecat care se numește inima unei femei, încă și mai adînc cînd este inima unei regine ?“ Și, după ce lui Filip i-au umblat destul aceste două nume prin minte, privi spre capătul mesei unde se aflau domnii de Coigny și de Vaudreuil, care, printr-un ciudat capriciu al soartei, stăteau alături, unul de celălalt, uitîndu-se în altă parte, și nicidecum spre regină, nepăsători, dacă nu chiar ignorînd-o cu totul. Și Filip își spuse că era cu neputință ca acești doi bărbați să fi iubit și să fie atît de liniștiți, să fi fost iubiți și să fie atît de indiferenți. Ah, dacă regina l-ar iubi pe el, ar înnebuni de fericire ; și dacă ea l-ar da uitării după ce l-ar iubi, s-ar omorî de disperare. Și de la domnii de Coigny și de Vaudreuil, Filip trecu la Maria-Antoaneta.

Continuînd să viseze, întreba această frunte atît de pură, această gură atît de poruncitoare, această privire atît de maiestuoasă ; el cerea frumuseții femeii să-i dezvăluie secretul reginei. Ah, nu, calomnii, calomnii ! toate aceste zvonuri vagi care începeau să circule în popor și cărora numai interesele, urile sau intrigile de la curte le dădeau oarecare consistență. Filip ajunsese aici cu meditațiile sale,

cînd bătură ceasurile şapte şi trei sferturi la orologiul din sala gărzilor.

Dar iată că se auzi un zgomot neobişnuit. În această sală răsunară paşi repezi şi grăbiţi. Patul armelor lovi dalele. O larmă de voci pătrunzînd prin uşa întredeschisă atrase atenţia regelui, care-şi dădu capul pe spate pentru a auzi mai bine, apoi făcu un semn reginei. Aceasta înţelese şi numaidecît întrerupse partida. Fiecare jucător îşi adună partea şi aştepta să se ia o hotărîre, aştepta ca regina să le facă un semn din care să i se poată deduce intenţiile.

Regina trecu în marea sală de recepţie. Regele ajunsese acolo înaintea ei. Un aghiotant al domnului de Castries, ministrul marinei, se apropie de rege şi îi şopti cîteva cuvinte la ureche.

— Preabine — răspunse regele — du-te. Apoi reginei : Totul merge bine — adăugă el.

Fiecare îşi privi întrebător vecinul — „totul merge bine" dăduse de gîndit tuturor. În clipa următoare, domnul mareşal de Castries intră în sală zicînd cu voce tare :

— Maiestatea sa binevoieşte să-l primească pe domnul comandor de Suffren, care vine de la Toulon ?

La acest nume, rostit cu glas tare, vesel, triumfător, se produse o zarvă de nedescris.

— Da, domnule — răspunse regele — cu mare plăcere.

Domnul de Castries ieşi.

Toată lumea se întoarse spre uşa prin care dispăruse domnul de Castries. Pentru a explica această simpatie a întregii Franţe faţă de domnul de Suffren, pentru a putea înţelege interesul pe care un rege, o regină, prinţi de sînge regesc îl puneau în a obţine primele priviri ale lui Suffren, sînt de ajuns cîteva cuvinte.

Suffren este un nume strict franţuzesc : ca Turenne, sau Catinat, sau Jean Bart. De la războiul cu Anglia, sau, mai precis, de la ultimele lupte care au precedat pacea, domnul comandant de Suffren dăduse şapte mari bătălii navale fără a suferi nici o înfrîngere ; luase Trincomalé şi Gondelour, întărise posesiunile franceze, curăţase marea şi-l făcuse pe nababul Haider-Ali să priceapă că Franţa este prima putere în Europa. El pusese în exercitarea profesiunii de marinar toată diplomaţia unui negociator pri-

ceput și cinstit, toată vitejia și tactica unui soldat, toată abilitatea unui administrator înțelept.

Îndrăzneț, neobosit, orgolios cînd era vorba de onoarea pavilionului francez, îi obosise pe englezi pe pămînt și pe mare în așa măsură, încît aceștia marinari nu îndrăzniră niciodată să sfîrșească o victorie începută, sau să încerce un atac împotriva lui Suffren cînd leul își arăta colții. Apoi, după bătălie, în timpul căreia își pusese viața în joc cu nepăsarea ultimului matelot, se arăta uman, generos, înțelegător ; era tipul adevăratului marinar, oarecum uitat de la Jean Bart și Duguay-Trouin încoace, pe care Franța îl regăsea în persoana comandorului de Suffren.

Nu vom încerca să descriem zarva și entuziasmul pe care sosirea sa la Versailles le stîrni printre gentilomii convocați la această adunare.

Suffren era un om de cincizeci și șase de ani, gras, scund, cu ochi scăpărători, cu gesturi nobile și elegante. Ager în ciuda obezității sale, maiestuos, cu toată supleţea sa, își purta cu mîndrie pletele sau mai bine zis coama ; ca orice om obișnuit să învingă întotdeauna greutățile, găsise mijlocul să se îmbrace și să-și aranjeze pieptănătura în trăsura de poștă. Purta un frac albastru, brodat cu aur, vestă roșie, pantalon albastru. Păstrase gulerul militar pe care puternica sa bărbie se rotunjea asemenea unui adaos obligatoriu al capului său uriaș.

Cînd intră în sala gărzilor, cineva șopti un cuvînt domnului de Castries, care se plimba neliniștit în lung și-n lat, și numaidecît acesta exclamă :

— Domnul de Suffren, domnilor !

Gărzile își luară de îndată puștile, se aliniară de la sine, ca și cînd ar fi fost vorba de regele Franței, și cum trecu magistrul, se rînduiră în spatele lui, patru cîte patru, ca într-un cortegiu.

Strîngînd mîna domnului de Castries, el încercă să-l îmbrățișeze. Dar ministrul marinei îl împinse binișor.

— Nu, nu, domnule — îi spuse el — nu vreau să-l lipsesc de bucuria de a vă îmbrățișa primul pe acela care este mai îndreptățit decît mine.

Și în felul acesta îl conduse pe domnul de Suffren pînă la Ludovic al XVI-lea.

— Domnule comandor ! exclamă regele cu căldură, de cum îl zări. Fiți binevenit la Versailles. Îi aduceți glorie, îi aduceți tot ceea ce le dăruiesc eroii contemporanilor lor pe pămînt ; nu vorbesc de viitor, acesta vă aparține. Îmbrățișați-mă, domnule comandor !

Domnul de Suffren puse un genunchi în pămînt, dar regele îl ridică și îl îmbrățișă atît de prietenos, încît un prelung freamăt de bucurie și admirație străbătu adunarea. Fără respectul datorat regelui, toți cei de față ar fi izbucnit în strigăte de bucurie și aclamații. Regele se întoarse spre regină.

— Doamnă — spuse el — iată-l pe domnul de Suffren, învingătorul de la Triancomalé și de la Gondelour, spaima vecinilor noștri, englezii, Jean Bart al meu !

— Domnule — zise regina — nu vă voi elogia. Vreau să știți însă că nu ați tras nici o singură lovitură de tun pentru gloria Franței fără ca inima mea să nu bată de admirație și recunoștință !

Abia sfîrși regina, și contele d'Artois, apropiindu-se cu fiul său, domnul duce d'Angoulême, spuse :

— Fiule, ai în fața ta un erou. Privește-l bine, e un lucru rar.

— Monseniore — răspunse tatălui său tînărul prinț — de curînd am citit viețile marilor oameni de Plutarh, dar nu i-am văzut. Îți mulțumesc că mi l-ai arătat pe domnul de Suffren !

După murmurul pe care îl stîrni în jur, copilul înțelese că rostise cuvinte de neuitat : Regele luă apoi brațul domnului de Suffren și se pregătea să-l ducă în cabinetul său pentru a discuta, ca geograf, despre călătoriile și expediția sa. Dar domnul de Suffren se împotrivi respectuos.

— Sire — spuse el — permiteți-mi, întrucît maiestatea voastră are atîta îngăduință față de mine...

— O ! exclamă regele. Cereți orice, domnule de Suffren !

— Sire, unul dintre ofițerii mei a comis o indisciplină atît de gravă, încît numai maiestatea voastră poate fi judecătorul.

— O, domnule de Suffren — replică regele — sperăm ca prima dumneavoastră cerere să fie o răsplată, nu o pedeapsă.

— Sire, am avut cinstea să spun maiestății voastre, că va hotărî singură ce va crede de cuviință.

— Ascult.

— În ultima luptă, ofițerul despre care vorbesc maiestății voastre manevra *Severul*.

— A, vasul acela care a coborît pavilionul — zise regele, încruntîndu-se.

— Sire, căpitanul *Severului* a coborît într-adevăr pavilionul — răspunse domnul de Suffren, înclinîndu-se și sir Hugues, amiralul englez, s-a și grăbit să trimită o șalupă pentru a înlocui echipajul vasului capturat; dar locotenentul vasului, care supraveghea bateriile de pe puntea din mijloc, observînd că focul încetează și primind ordin de a face să tacă tunurile, se urcă pe punte; văzu pavilionul coborît și pe căpitan gata să se predea. Cer iertare maiestății voastre, dar, la această priveliște, tot sîngele său francez se revoltă. Luă pavilionul, care se afla la îndemînă, se înarmă cu un ciocan și, poruncind să se redeschidă focul, se duse și fixă pavilionul sub fanion. Acesta este, sire, evenimentul datorită căruia *SEVERUL* a rămas al maiestății voastre.

— Frumoasă faptă! zise regele.

— Curajoasă acțiune! zise regina.

— Da, sire, da, doamnă, dar o gravă abatere de la disciplină. Ordinul era dat de căpitan, locotenentul trebuia să se supună. Vă cer deci iertare pentru acest ofițer, sire, și v-o cer cu atît mai insistent, cu cît este vorba de nepotul meu.

— Nepotul dumneavoastră?! exclamă regele. Și nu mi-ați spus nimic...

— Regelui nu, dar am avut onoarea să raportez domnului ministru al marinei, cu rugămintea de a nu spune nimic maiestății sale înainte de a fi obținut iertarea vinovatului.

— Acordată, acordată! strigă regele. Făgăduiesc dinainte protecția mea oricărui nedisciplinat care va ști să apere astfel onoarea pavilionului și a regelui Franței.

Ar trebui să-l prezentați pe acest ofițer, domnule comandor !

— Este aici — replică domnul de Suffren — și deoarece maiestatea voastră îmi îngăduie... Domnul de Suffren se întoarse, zicînd : Apropie-te, domnule de Charny...

Regina tresări. Acest nume îi trezea în minte o amintire prea proaspătă pentru a fi șterșă. Un tînăr ofițer se desprinse din grupul format în jurul domnului de Suffren și se înfățișă numaidecît dinaintea regelui. Din locul unde se afla, regina schițase un gest, ca și cum ar fi vrut să iasă în întîmpinarea tînărului, entuziasmată cum era de povestirea frumoasei sale fapte. Dar la auzul numelui, la vederea marinarului pe care domnul de Suffren îl prezentă regelui, ea se opri, deveni palidă și își înăbuși un strigăt. Domnișoara de Taverney, de asemenea se albi la față și privi neliniștită spre regină.

În ceea ce-l privește pe domnul de Charny, fără a vedea nimic, fără a privi la nimeni, fără ca fața lui să exprime altceva decît respect, se înclină dinaintea regelui, care îi întinse mîna să i-o sărute ; apoi tînărul reintră, modest și tulburat, ațintit de privirile curioase ale adunării, în cercul ofițerilor, care-l felicitară zgomotos, sufocîndu-l cu îmbrățișări.

Urmă o clipă de liniște și emoție în care timp puteai să vezi că regele era radios, regina zîmbitoare și nehotărîtă, domnul de Charny, cu privirea plecată, iar Filip, căruia emoția reginei nu-i scăpase, neliniștit și întrebător.

— Să mergem — zise, în sfîrșit, regele — veniți, domnule de Suffren, veniți să vorbim ; ard de dorința de a vă auzi și de a vă dovedi cît de mult m-am gîndit la dumneavoastră.

— Sire, atîta bunătate...

— A, veți vedea hărțile mele, domnule comandor ; veți vedea fiecare fază din expediția dumneavoastră prevăzută sau ghicită dinainte de grija pe care v-o purtam. Urmați-mă. Apoi după ce făcu cîțiva pași, împreună cu domnul de Suffren, se întoarse brusc către regină : Apropos, doamnă, am pus să se construiască, după cum știți, un vas cu o sută de tunuri ; mi-am schimbat însă

părerea în privința numelui pe care trebuie să-l poarte ; în loc să-l numim cum ne-am gîndit, nu-i așa, doamnă...

Maria-Antoaneta, revenindu-și puțin din emoție, prinse din zbor gîndul regelui.

— Da, da — zise ea — o să-l botezăm *Suffren* și eu îi voi fi nașă împreună cu domnul comandor.

Strigătele, pînă atunci stăpînite, răsunară cu putere :

— Și trăiască *Suffren !* adăugă regele, cu nespusă subtilitate. Căci nimeni nu putea să strige : „Trăiască domnul de Suffren !“ în prezența regelui, pe cînd așa, chiar și cei mai scrupuloși păstrători ai etichetei puteau să strige : „Trăiască corabia maiestății sale !

— Trăiască *Suffren !* repetă deci adunarea, cu entuziasm.

Regele făcu un semn de mulțumire pentru că gîndul său fusese înțeles atît de bine și-l luă pe comandor cu el.

XIV

DOMNUL DE CHARNY

Îndată ce regele dispăru, prinții și prințesele din sală se grupară în jurul reginei. Printr-un semn, comandorul Suffren îi ordonase nepotului său să-l aștepte ; așa că acesta, după ce-l salutase în semn de supunere, rămăsese în grupul în care se afla. Regina, care schimbase cu Andreea cîteva priviri semnificative, aproape nu-l pierdea din ochi pe tînăr și, de fiecare dată cînd se uita la el, își spunea : „El este, cu siguranță, el este“. Iar domnișoara de Taverney încuviința printr-o pantomimă care nu-i lăsa nici o îndoială reginei, deoarece pantomima aceasta însemna : Ah, Sfinte Dumnezeule, da, doamnă, e el, chiar el !

Filip, am mai spus, vedea că regina este preocupată. Vedea și înțelegea, dacă nu cauza, cel puțin sensul îndepărtat. Niciodată cel ce iubește nu se înșală asupra sentimentelor celui iubit. El ghicea deci că regina se

află sub impresia unui eveniment neobișnuit, misterios, necunoscut celorlalți, cu excepția Andreei.

Într-adevăr, regina își pierduse cumpătul și căuta un refugiu în spatele evantaiului, ea care de obicei făcea pe toată lumea să plece ochii. În timp ce tînărul se întreba cum va sfîrși această neliniște a maiestății sale, în timp ce încerca să cerceteze trăsăturile domnilor de Coigny și de Vaudreuil ca să afle dacă sînt și ei amestecați în această taină, dar pe care îi văzu foarte liniștiți discutînd cu domnul de Haga, venit la Versailles în chip de curtean, un personaj purtînd impunătorul veșmînt de cardinal intră în sală, urmat de ofițeri și de prelați.

Regina îl recunoscu pe domnul Louis de Rohan ; ea îl văzu tocmai din capătul sălii și numaidecît își întoarse privirea, fără a încerca măcar să-și ascundă neplăcerea. Prelatul traversă întreaga adunare, fără a saluta pe nimeni, și veni drept la regină, în fața căreia se înclină, mai degrabă ca un bărbat de lume care salută o femeie decît ca un supus care salută o regină. Apoi adresă un compliment foarte curtenitor maiestății sale, care însă întoarse capul, murmură cu răceală două sau trei cuvinte potrivite ceremonialului și reluă conversația cu doamna de Lamballe și cu doamna de Polignac.

Prințul Louis nu păru să fi observat primirea rece a reginei. El își făcu reverențele, se răsuci fără grabă și, cu toată grația unui curtean perfect, se adresă doamnelor, mătușile regelui, cu care discută îndelung, dat fiind că, în virtutea jocului obișnuit la curte, el obținu aici o primire cu atît mai binevoitoare, cu cît a reginei fusese mai rece.

Cardinalul Louis de Rohan era un bărbat în puterea vîrstei cu o figură impozantă și o ținută nobilă ; trăsăturile sale trădau inteligență și blîndețe ; avea o gură fină, cu un surîs reținut, o mînă foarte frumoasă ; fruntea sa, cu părul niței rărit, îl arăta a fi un om al plăcerilor sau unul al studiului ; prințul de Rohan era însă și unul, și celălalt.

Era un bărbat apreciat de femeile cărora le plăcea curtenia discretă și de loc searbădă ; era proverbial pentru luxul său. Găsise mijlocul de a se crede într-a-

devăr sărac cu o rentă de șaisprezece mii de livre. Regele îl iubea pentru că era un savant; regina, dimpotrivă, îl ura. Motivele acestei uri nu au fost niciodată bine cunoscute în întregime, dar ele puteau fi argumentate în două feluri.

În primul rînd, se spunea că, în calitatea sa de ambasador la Viena, prințul Louis scrisese regelui Ludovic al XV-lea, despre Maria-Tereza, scrisori pline de ironie, fapt pe care Maria-Antoaneta nu-l putuse ierta niciodată diplomatului. Pe deasupra, și lucrul acesta este mai omenesc și, mai ales, mai aproape de adevăr, ambasadorul scrisese cu privire la căsătoria tinerei arhiducese cu moștenitorul tronului, tot regelui Ludovic al XV-lea, care citise scrisoarea cu glas tare la o cină la doamna Du Barry, îi scrisese, spuneam despre unele particularități jignind amorul propriu al tinerei femei, foarte slabă pe vremea aceea. Aceste atacuri o răniseră adînc pe Maria-Antoaneta, care nu se putea recunoaște în mod public victimă, dar care jurase ca mai devreme sau mai tîrziu să-l pedepsească pe autor.

Firește, toate acestea ascundeau o intrigă politică. Ambasada din Viena fusese luată domnului de Breteuil în favoarea domnului de Rohan. Domnul de Breteuil, prea slab pentru a lupta deschis împotriva prințului, folosise ceea ce în diplomație se numește abilitate. Își procurase copiile sau chiar originalele scrisorilor prelatului, pe atunci ambasador și, punînd în balanță serviciile reale aduse de diplomat și mica dușmănie pe care o avea pentru familia imperială austriacă, găsise în moștenitoarea tronului un ajutor hotărît să-l piardă într-o zi pe domnul prinț de Rohan.

Această ură mocnea surd la curte; din această pricină situația cardinalului era dificilă. De fiecare dată cînd o vedea pe regină, el îndura aceeași primire glacială, despre care am încercat să vă dăm o imagine.

Dar, fie din generozitate, fie dintr-o pornire căreia nu-i putea rezista, Louis de Rohan îi ierta dușmancei sale totul și nu pierdea nici un prilej să se apropie de Maria-Antoaneta. Ori asemenea prilej nu-i lipsea, deoarece prințul Louis de Rohan era marele preot al curții.

El nu s-a plîns niciodată, nu s-a destăinuit nimănui. Avea un cerc restrîns de prieteni, printre care se număra baronul de Planta, ofiţer german, confidentul său intim, care îl consola de mînia regală, atunci cînd nu izbuteau s-o facă doamnele de la curte, care nu împărtăşeau în unanimitate sentimentele reginei faţă de cardinal.

Prezenţa cardinalului aşternuse o umbră peste scena veselă ce se desfăşura în imaginaţia reginei. Dar îndată ce se îndepărtă de ea, Maria-Antoaneta se şi însenină.

— Ştiţi — se adresă ea doamnei prinţese de Lamballe — că faptele tînărului ofiţer, nepotul domnului comandor, sînt printre cele mai remarcabile din acest război ? Care este numele său ?

— Domnul de Charny, cred — răspunse prinţesa. Apoi se întoarse către Andreea şi o întrebă : Nu-i aşa, domnişoară de Taverney ?

— Da, Charny, alteţa voastră — răspunse Andreea.

— Trebuie ca domnul de Charny să ne povestească nouă însine această întîmplare, fără a ne lipsi nici măcar de un singur detaliu — continuă regina. Să fie căutat. Mai este aici ?

Un ofiţer se îndepărtă şi se grăbi să îndeplinească porunca reginei. În aceeaşi clipă, privind în jur, Maria-Antoaneta îl zări pe Filip şi, nerăbdătoare ca întotdeauna îi spuse :

— Domnule de Taverney, caută-l şi dumneata.

Filip se roşi ; poate se gîndea că ar fi trebuit să prevină dorinţa suveranei sale. Începu deci să-l caute pe acest fericit ofiţer, pe care nu-l pierduse din ochi de cînd fusese prezentat. Astfel că cercetarea nu dură mult. Domnul de Charny sosi în clipa următoare, însoţit de cei doi trimişi ai reginei. Cercul se lărgi în faţa sa ; regina putu atunci să-l examineze cu mai multă atenţie decît o făcuse în ajun.

Era un tînăr de douăzeci şi şapte-douăzeci şi opt de ani, cu silueta dreaptă şi subţire, cu umerii largi, cu gamba perfectă. Trăsăturile chipului său, fine şi totodată blînde, deveneau deosebit de energice de fiece dată cînd deschidea, mari, ochii săi albaştri, cu privirea intensă. Era, lucru uimitor pentru un bărbat care făcuse războiul în India, tot atît de alb la faţă pe cît era Filip de ars de

soare ; gîtul nervos, de o formă admirabilă, era strins într-o eșarfă de o albeață mai puțin strălucitoare decît pielea sa.

Cînd se apropie de grupul în centrul căruia se afla regina, el nu arătă în nici un fel că ar cunoaște-o pe domnișoara de Taverney sau chiar pe regină. Înconjurat de ofițeri, care îl întrebau și cărora le răspundea cu multă cuviință, el părea să fi uitat că îi vorbise un rege și îl privise o regină. Această politețe, această rezervă erau de natură să-l facă să fie și mai apreciat de regină, atît de sensibilă la maniere.

Nu numai pentru ceilalți, domnul de Charny avea motive să-și ascundă uimirea la vederea atît de neașteptată a doamnei din trăsură. Culmea prudenței era să o lase, dacă era cu putință, ca ea însăși să ignore că a fost recunoscută. Privirea lui Charny, firească și de o sfiiciune plină de bun gust nu se ridică deci înainte ca regina să-i fi adresat cuvîntul.

— Domnule de Charny — îi spuse ea — aceste doamne doresc, dorință firească, de altfel, deoarece o încerc și eu, să cunoască povestea cu nava, în toate amănuntele ; istorisiți-ne-o, vă rog.

— Doamnă — replică tînărul marinar în mijlocul unei tăceri profunde — o rog pe maiestatea voastră, nu din modestie, ci din omenie, să mă scutească de această povestire ; ceea ce am făcut în calitate de locotenent al *Severului,* zece ofițeri, camarazii mei, au vrut să facă în același timp cu mine ; eu am trecut primul la acțiune, iată meritul meu. Dar să acorzi celor întîmplate atita importanță, încît să socotești că merită a fi povestite maiestății voastre, nu, doamnă, este imposibil și, mai ales, generoasa dumneavoastră inimă regală va înțelege. Fostul comandant al *Severului* este un viteaz ofițer, care în ziua aceea și-a pierdut capul. Vai, doamnă, neîndoielnic că ați auzit pe cei mai curajoși spunînd că nu poți fi viteaz în fiecare zi. Îi trebuiau zece minute ca să-și revină ; hotărîrea noastră de a nu ne preda i-a dat acest răgaz, și curajul i-a revenit ; din această clipă el a fost cel mai curajos dintre noi ; iată de ce eu o implor pe maiestatea voastră să nu exagereze meritele faptei mele, ar fi un

prilej de a-l zdrobi pe acest biet ofițer, care deplînge zilnic nestăpînirea sa de o clipă.

— Bine, bine ! rosti regina, emoționată și bucuroasă, ascultînd murmurul de admirație pe care cuvintele generoase ale tînărului ofițer îl stîrnise în jurul său ; bine, domnule de Charny, sînteți un om de onoare, de altfel, așa vă și cunoșteam.

La aceste cuvinte, ofițerul ridică iute capul : o roșeață tinerească îi împurpură obrazul ; ochii săi își plimbară privirile de la regină la Andreea cu un fel de spaimă. Se temea de această fire generoasă și atît de îndrăzneață în generozitatea sa. Într-adevăr, domnul de Charny nu era la sfîrșitul încercărilor sale.

— Trebuie să aflați cu toții — continuă îndrăzneața regină — că domnul de Charny, acest tînăr ofițer, care a debarcat de-abia ieri, acest necunoscut, ne era bine cunoscut nouă chiar înainte de a ne fi fost prezentat astă-seară, și merită să fie cunoscut și admirat de toate femeile.

Era limpede că regina vrea să vorbească, să povestească o întîmplare în care fiecare putea să deslușească fie un mic scandal, fie un mic secret. Toată lumea se adună în cerc, ciuli urechea, se sufocă de curiozitate.

— Închipuiți-vă, doamnelor — începu regina — că domnul de Charny, este cu atît mai atent cu femeile, cu cît este mai nemilos cu englezii. Mi s-a relatat despre el o întîmplare, care, vă mărturisesc dinainte, îi face cea mai mare cinste în ochii mei.

— O, doamnă !... bîigui tînărul ofițer.

Vă dați seama că vorbele reginei, prezența celui căruia îi erau adresate nu făcură decît să sporească și mai vîrtos curiozitatea. Un freamăt străbătu asistența. Charny, cu fruntea brobonită de sudoare, ar fi dat un an din viață pentru a se afla în India.

— Iată faptele — continuă regina. Două doamne, pe care le cunosc, întîrziind în oraș, se aflau într-o situație neplăcută în mijlocul unei mulțimi. De fapt, se aflau într-o reală primejdie, într-o mare primejdie. Domnul de Charny trecea în momentul acela pe acolo, din întîmplare sau, mai bine zis, din fericire ; el îndepărtă mulțimea și, fără să le cunoască și cu toate că era greu să-și

dea seama că sînt aristocrate, le luă pe cele două doamne sub ocrotirea sa, le însoți foarte departe, la zece leghe de Paris, cred...

— Maiestatea voastră exagerează — replică rîzînd Charny, liniștit de întorsătura pe care o luase povestirea.

— Să zicem cinci leghe și să nu mai vorbim — interveni contele d'Artois, amestecîndu-se deodată în conversație.

— Fie, dragă frate — încuviință regina. Dar lucrul cel mai frumos, este că domnul de Charny nu a încercat cîtuși de puțin să cunoască numele celor două doamne cărora le făcuse acest serviciu, le-a dus la locul indicat de ele, apoi s-a îndepărtat fără să întoarcă măcar capul, astfel că ele au scăpat din mîinile lui ocrotitoare fără a se neliniști o singură clipă.

Se auziră strigăte de uimire, de admirație ; Charny primi felicitări de la douăzeci de femei deodată.

— Frumos, nu-i așa ? sfîrși regina. Un cavaler al „Mesei Rotunde" n-ar fi procedat mai corect.

— Minunat ! strigau toți în cor.

— Domnule de Charny — reluă regina — regele este ocupat, fără îndoială, să-l recompenseze pe domnul de Suffren, unchiul dumitale ; în ce mă privește, aș dori să fac ceva pentru nepotul acestui mare om.

Ea îi întinse mîna. Și în timp ce Charny, pălind de bucurie i-o atingea cu buzele, Filip, îngălbenind de durere, se ascundea după bogatele draperii ale sălii. Andreea se făcuse și ea albă la față, dar cu toate acestea ea nu putea să ghicească suferința fratelui său. Vocea domnului conte d'Artois întrerupse această scenă, care ar fi părut atît de ciudată unui observator.

— Ah, fratele meu, domnul conte de Provence — rosti el, cu glas tare — grăbește-te, domnule, grăbește-te ! Ai pierdut un frumos spectacol : primirea domnului de Suffren. A fost un moment care, într-adevăr, nu va fi niciodată uitat de inimile franceze ! Cum naiba ai pierdut prilejul, tocmai dumneata, frate dragă, omul punctual prin excelență ?

Domnul de Provence își subție buzele, o salută distrat pe regină și răspunse cu o banalitate. Apoi, cu voce scă-

zută, se adresă domnului de Favras, căpitanul gărzilor sale :

— Cum se face că se află la Versailles ?

— Ah, monsenio e — replică acesta — mă întreb de o oră și încă n-am priceput.

XV

CEI O SUTĂ DE LUDOVICI AI REGINEI

Acum că am făcut cunoștință cititorilor noștri cu principalele personaje ale acestei povestiri, acum că i-am introdus și în căsuța contelui d'Artois, și în palatul lui Ludovic al XVI-lea, la Versailles, îi vom conduce în casa de pe strada Saint-Claude, unde regina Franței fusese incognito și urcase cu Andreea de Taverney la etajul al patrulea.

Odată plecată regina, doamna de la Motte, o știm, socoti de mai multe ori bucuroasă cei o sută de ludovici care-i picaseră atît de miraculos din cer. Cincizeci de minunați ludovici dubli de patruzeci și opt de livre, care, înșirați pe masa sărăcăcioasă și strălucind în lumina lămpii păreau să umilească, prin prezența lor aristocratică, toate celelalte lucruri din sărmana locuință. După plăcerea de a avea, doamna de La Motte nu cunoștea alta mai mare decît aceea de a scoate ochii cu ce are. Posesia nu însemna nimic pentru ea dacă posesia nu stîrnea invidie. De la un timp, faptul că menajera era martora mizeriei sale o umplea de silă, de aceea se grăbi să o facă și martora bogăției sale. Se gîndi deci la mătușa Clotilda, rămasă în anticameră și, plimbînd cu îndemînare lumina lămpii în așa fel, încît aurul să strălucească pe masă, o strigă :

— Clotilda ! Camerista făcu un pas în încăpere. Vino aici și privește ! adăugă doamna de la Motte.

— O, doamnă !... exclamă bătrîna, împreunîndu-şi mîinile şi lungind gîtul.

— Erai îngrijorată de leafa dumitale ? zise doamna contesă.

— Oh, doamnă, n-am spus niciodată nici un cuvînt despre asta. Am întrebat-o pe doamna contesă cînd va putea să-mi plătească, şi era firesc deoarece n-am primit nimic de trei luni.

— Crezi că voi putea să te plătesc cu ce este aici ?

— Isus Cristoase, doamnă ! Dacă aş avea ceea ce-i aici, aş fi bogată pentru toată viaţa.

Doamna de La Motte o privi pe bătrînă cu un infinit dispreţ, şi ridică din umeri.

— Din fericire — spuse ea — anumiţi oameni îşi amintesc de numele pe care-l port, în timp ce aceia care ar trebui să şi-l amintească l-au uitat.

— Şi ce veţi face cu tot acest bănet ? întrebă mătuşa Clotilda.

— O mulţime de lucruri.

— Mai întîi de toate, eu, doamnă, socotesc că ar fi bine să aprovizionăm bucătăria, căci veţi da dineuri, nu-i aşa, acum că aveţi bani ?

— Taci ! făcu doamna de La Motte. Bate cineva.

— Doamna se înşală — spuse bătrîna, mereu zgîrcită în mişcări, încercînd să-şi economisească paşii.

— Şi eu îţi spun că bate...

— O asigur pe doamna...

— Du-te şi vezi.

— N-am auzit nimic.

— Da, ca şi adineauri ; nici adineauri n-ai auzit nimic ; ei bine, dacă cele două doamne ar fi plecat fără să intre ?

Acest raţionament păru să o convingă pe Clotilda, căci se îndreptă spre uşă.

— Auzi ? strigă doamna de La Motte.

— Ah, adevărat — zise bătrîna. Mă duc, mă duc...

Doamna de La Motte se grăbi să facă să alunece cei cincizeci de ludovici dubli de pe masă în mînă, apoi îi aruncă într-un sertar. Şi împingînd sertarul murmură :

— Te rog, providenţă, încă o sută de ludovici !

Aceste cuvinte fură rostite cu o expresie de o neînchipuită lăcomie care l-ar fi făcut să zîmbească pe Voltaire. Între timp, ușa palierului se deschise și se auzi pasul unui om în anticameră. Omul și mătușa Clotilda schimbară între ei cîteva vorbe al căror sens îi scăpă contesei. Apoi ușa se închise, pașii se pierdură pe scară și bătrîna intră, cu o scrisoare în mînă.

— Poftim ! zise ea, dînd stăpînei sale scrisoarea.

Contesa cercetă cu atenție scrisul, plicul și pecetea, apoi ridicînd privirea, întrebă :

— Un servitor ?

— Da, doamnă.

— Ce livrea ?

— Nici una.

— Era în gri ?

— Da.

— Blazonul acesta mi-e cunoscut — reluă doamna de La Motte, privind din nou pecetea. Apoi, apropiind-o de lampă, continuă : Figuri și nouă macle de aur. Cine are pe blazon figuri și macle de aur ? Își scormoni o clipă memoria, dar degeaba. Să vedem totuși scrisoarea — murmură ea. Și, deschizînd-o cu grijă pentru a nu strica pecetea, citi : *„Doamnă, persoana pe care ați solicitat-o vă poate vizita mîine seară dacă veți avea bunăvoința să-i deschideți ușa casei dumneavoastră“*. Asta e tot ?! Contesa își încordă din nou mintea. Am scris la atîtea persoane — zise ea. Să ne gîndim puțin cui am scris... La toată lumea. Bărbat, femeie, cine oare îmi răspunde ?... Scrisul nu spune nimic... e nesemnificativ... un adevărat scris de secretar... Stilul ? Stilul unui protector... banal și bătrîn... Apoi citi din nou : „Persoana pe care ați solicitat-o...“ Fraza are intenția de a fi umilitoare. Este desigur a unei femei. Ea continuă : „... va veni mîine seară, dacă veți binevoi să-i deschideți ușa casei dumneavoastră“. O femeie ar fi spus : „Vă va aștepta mîine seară“. Deci este bărbat... Și cu toate acestea, doamnele de adineauri au venit ele însele și erau totuși doamne de neam mare. Nici o semnătură... Al cui e oare blazonul... capete și nouă macle de aur ? Ah, strigă ea, oare mi-am pierdut mințile ? Rohanii, de bună seamă ! Da, am scris domnului de Guéménée și domnului de Rohan ; unul dintre ei îmi

răspunde, este simplu ca bună ziua... Dar blazonul nu-i împărțit în patru părți egale, scrisoarea este deci de la cardinal... Ah, cardinalul de Rohan, acest om de lume, acest fante, acest ambițios !... Va veni s-o vadă pe doamna de La Motte, dacă doamna de La Motte îi deschide ușa casei... Prea bine, să fie liniștit, ușa îi va fi deschisă. Și cînd ? Mîine seară ! Începu să viseze : „O doamnă care se ocupă de binefaceri și care dă o sută de ludovici poate fi primită într-o cocioabă ; poate să înghețe pe pardoseala rece, să sufere pe scăunelele mele tari ca pe grătarul sfîntului Laurențiu, dar fără foc. Însă un prinț al bisericii, un om care circulă prin budoare, un domn al inimilor ! Nu, nu, trebuie ca sărăcia pe care o va vizita un asemenea prelat să fie mai luxoasă decît a multor bogătași". Apoi întorcîndu-se spre cameristă, care sfîrșea de făcut patul, spuse :

— Pe mîine, mătușă Clotilda. Nu uita să mă trezești devreme.

Își însoți cuvintele cu un semn pentru ca bătrîna să o lase singură, doamna de la Motte vrînd fără îndoială să chibzuiască mai în voie. Mătușa Clotilda răscoli jarul pe care-l ascunsese în cenușă pentru a da un aspect și mai sărăcăcios apartamentului și atîță focul ; apoi închise ușa și se retrase în ungherul unde își avea culcușul.

Jeanne de Valois, în loc să doarmă, făcu planuri toată noaptea. Înșiră cu creionul socoteli peste socoteli la lumina lămpii, apoi, cînd totul fu hotărît pentru a doua zi, către ora trei căzu într-o toropeală adîncă, din care mătușa Clotilda, care nu dormise nici ea mai mult, veni, credincioasă poruncii, să o trezească în zori. Către ceasurile opt își terminase toaleta, alcătuită dintr-o rochie de mătase elegantă și o pieptănătură de un bun gust desăvîrșit. Încălțată ca o mare doamnă și în același timp ca o femeie atrăgătoare, cu alunița pe obrazul stîng, cu tunica brodată la manșeta mînecii, trimise după un fel de trăsurică-roabă acolo unde se găsea acest fel de mijloace de locomoție, adică în strada Pont-aux-Choux. Ar fi preferat o lectică, dar ar fi trebuit să trimită după ea prea departe.

Scaunul-trăsurică, la care era înhămat un zdrahon din Auvergne, primi porunca s-o lase pe doamna contesă în

Piața Regală, unde, sub arcadele dinspre miazăzi, la parterul unei locuințe abandonate, locuia meșterul Fingret, tapițer-decorator, ținînd mobile de ocazie și alte lucruri, la cele mai convenabile prețuri de vînzare sau de închiriat.

Zdrahonul din Auvergne își transportă rapid clienta din strada Saint-Claude în Piața Regală. Zece minute de la plecare, contesa se oprea la prăvăliile meșterului Fingret, unde o vom vedea din acest moment admirînd și scotocind în acest panopticum pe care vom încerca să-l descriem.

Închipuiți-vă niște barăci lungi de aproximativ cincizeci de picioare, late de treizeci și înalte de șaptesprezece; pe pereți, tapiserii înfățișînd domnia lui Henric al IV-lea și a lui Ludovic al XIII-lea; de tavane, ascunse printre nenumăratele obiecte suspendate, lustre ca niște sfeșnice cu multe brațe din secolul al XVI-lea atîrnau înghesuite lîngă șopîrle împăiate, candelabre bisericești și pești zburători. Pe podea, îngrămădite, covoare și rogojini, mobile cu coloane răsucite, cu picioare sculptate, bufete de stejar lucrat, console Ludovic al XV-lea cu picioarele aurite, canapele acoperite cu damasc roz sau cu catifea de Utrecht, paturi, imense fotolii de piele cum îi plăceau lui Sully, dulapuri de abanos cu panouri în relief și cu ferecături de aramă, mese Boule cu tăblia din email sau porțelan, mese de toaletă cu servicii complete, comode cu marchetărie reprezentînd instrumente sau flori. Paturi din lemn de trandafir sau de stejar cu estradă sau baldachin, perdele de toate formele, cu tot felul de desene, din toate stofele se îngrămădeau laolaltă, se confundau, potrivindu-se sau nu, în penumbra magaziei. Clavecine, colivii pentru păsări, harpe, sistre pe o măsuță, ciinele din Marlborough împăiat, cu ochii de email. Apoi îmbrăcăminte de toate calitățile: rochii atîrnînd alături de fracuri de catifea, manșete de oțel, de argint, de sidef. Sfeșnice, portrete de strămoși, picturi învechite, gravuri înrămate, și toate imitațiile după Vernet, pe atunci la modă, a acelui Vernet căruia regina îi spusese atît de grațios și de spiritual:

— Hotărît, domnule Vernet, numai dumneata poți să dai nota în Franța!

XVI

JUPÎN FINGRET

Iată tot ce încînta ochiul și înflăcăra imaginația pungilor sărace în prăvăliile meșterului Fingret din Piața Regală. Mărfurile nu erau noi, și firma o declara pe față, dar, la un loc, se puneau în valoare una pe alta și sfîrșeau prin a reprezenta un total mult mai demn de luat în seamă decît ar fi bănuit chiar cumpărătorii cei mai pretențioși și puși pe tocmeală.

Venind aici și uitîndu-se la toate aceste minunății, doamna de La Motte observă de-abia acum cîte îi lipseau în strada Saint-Claude. Îi lipsea un salon care să aibă o sofa, fotolii și jilțuri largi. O sufragerie cu bufete, etajere și polițe. Un budoar cu perdelele albastre-verzui, măsuțe și paravane. Dar, mai ales, ceea ce îi lipsea, fie pentru salon, sufragerie sau budoar, erau banii cu care să poată avea mobilele pe care să le pună în acest nou apartament.

Însă cu tapițerii din Paris tranzacțiile s-au făcut cu ușurință în toate vremurile și nu s-a auzit niciodată ca o femeie tînără și drăguță să-și dea duhul în pragul unei uși pe care să n-o poată sili să se deschidă. La Paris, ceea ce nu se cumpără se închiriază, și obișnuiții camerelor mobilate au pus în circulație proverbul: „A vedea înseamnă a lua".

Doamna de La Motte, în speranța unei posibile închirieri, după ce măsură și iar măsură, se decise pentru o mobilă tapisată cu mătase galben-închis care îi plăcu de la prima privire. Poate și pentru că se potrivea cu părul ei negru. Niciodată însă această mobilă, compusă din zece piese, nu va încăpea la etajul patru din strada Saint-Claude. Pentru ca totul să aibă loc, trebuia să închirieze etajul trei, alcătuit dintr-o anticameră, sufragerie, un salonaș și dintr-un dormitor. În felul acesta, va primi la etajul trei milostenia cardinalilor, iar la patru pe cea a instituțiilor de caritate, deci în lux, pomenile celor care practică binefacerile din ostentație, și în sărăcie, ofrandele celor cu idei preconcepute cărora nu le place să dea celor ce nu par a avea o nevoie absolută.

Luînd această hotărîre, contesa își aruncă ochii spre partea mai întunecoasă a barăcii, adică spre colțul în care podoabele păreau și mai strălucitoare, colțul cristalurilor, al obiectelor aurite și al oglinzilor. Văzu stînd cu șapca în mînă, cu aerul impertinent și zîmbetul zeflemitor un individ ce părea a fi un burghez parizian ; omul răsucea o cheie pe degetele arătătoare împreunate ale ambelor mîini. Acest mare specialist în mărfuri de ocazie nu era altul decît jupîn Fingret, căruia vînzătorii îi anunțaseră vizita unei frumoase doamne venită în trăsurică.

Aceeași vînzători puteau fi văzuți în curte, îmbrăcați cu haine scurte și strîmte din pînză de sac și dimie, și avînd în picioare ciorapi destul de ponosiți. Erau ocupați să restaureze, cu ajutorul unor mobile vechi, altele mai puțin vechi sau, mai precis, să desfacă sofale, fotolii și plăpumi zdrențăroase pentru a scoate lîna și fulgii, material necesar la umplerea celor care le înlocuiau. Unul scărmăna lîna, o amesteca bine cu cîlți și refăcea noile tapițerii. Altul freca de zor cu leșie jilțuri încă arătoase. Un al treilea călca stofele curățate cu săpunuri aromate. Și astfel se înjghebau din aceste jerpeliturî mobilele de ocazie atît de frumoase pe care doamna de La Motte tocmai le admira.

Domnul Fingret, observînd că mușteriul ar putea să vadă operațiunile angajaților săi și să le înțeleagă într-un fel mai puțin convenabil intereselor sale, închise o ușă cu geamuri ce dădea spre curte, de teamă ca praful să n-o orbească pe doamna...

— Așadar, doamna... — și se opri.

Era o întrebare.

— Doamna contesă de La Motte Valois — răspunse nepăsătoare Jeanne.

La acest nume răsunător, domnului Fingret îi pieri zîmbetul batjocoritor, puse cheia în buzunar și se apropie.

— Ah, aici nu se află nimic din ceea ce i-ar conveni doamnei — zise el. Am ceva nou, ceva frumos, ceva grozav. Nu trebuie ca doamna contesă să-și închipuie, fiindcă se află în Piața Regală, că firma Fingret nu are mobile la fel de frumoase ca și tapițerul regelui. Să lăsăm toate acestea, doamnă, dacă vreți, și să mergem în cealaltă prăvălie.

Jeanne roși. Tot ceea ce văzuse ea aici i se părea foarte frumos, atît de frumos, încît nici nu spera să le poată obține. Măgulită, fără îndoială, de a fi atît de favorabil apreciată de către domnul Fingret, ca nu-și putu înfrînge teama că negustorul a exagerat posibilitățile sale. Își blestemă orgoliul și regretă de a nu se fi prezentat drept o simplă burgheză. Dar, din orice încurcătură, o minte ageră trage foloase.

— Nimic nou, domnule — spuse ea — nu vreau nimic nou.

— Doamna are fără îndoială de mobilat apartamentele unor prieteni.

— Ai ghicit, ai ghicit, domnule, apartamentul unui prieten. Or, dumneata înțelegi... că pentru apartamentul unui prieten...

— De minune. Doamna să aleagă — replică Fingret, cu șiretenia unui negustor din Paris, care nu-și face o ambiție din a vinde neapărat lucruri noi, mai ales, dacă poate să cîștige tot atît de bine vînzînd lucruri vechi.

— Această grațioasă mobilă cu tapiseria galben-închis, de exemplu ? întrebă contesa.

— A, nu-i mare lucru, doamnă, nu sînt decît zece piese.

— Nu-i grozavă — reluă contesa.

— Este absolut nouă, doamna poate să-și dea seama...

— Nouă... pentru cine o ia de ocazie.

— Fără îndoială — replică jupîn Fingret, rîzînd. Dar, în sfîrșit, așa cum este, merită opt sute de livre !

Prețul o făcu să tresară pe contesă : cum să mărturisească ea că moștenitoarea casei de Valois se mulțumea cu o mobilă de ocazie, dar nu putea plăti opt sute de livre ? Se hotărî să se arate nemulțumită.

— Dar nimeni n-a pomenit de cumpărare, domnule. Cum aș putea să cumpăr vechiturile astea ? Nu-i vorba decît de închiriat, și încă...

Fingret se strîmbă, deoarece, fără discuție, clienta pierdea din importanță. Nu mai era vorba să vîndă o mobilă nouă, nici chiar una de ocazie, ci doar de o simplă închiriere.

— Doriți toată această mobilă pentru un an ? întrebă el.

— Nu, pentru o lună. Trebuie să mobilez casa unui provincial.

— O sută de livre pe lună — zise jupîn Fingret.

— Glumești, cred, domnule. În felul acesta, în opt luni, mobila va fi a mea.

— De acord, doamnă contesă.

— Ei bine, atunci ?

— Ei bine, doamnă, dacă va fi a dumneavoastră, nu va mai fi a mea și, în consecință, nu va mai trebui să mă ocup de restaurarea și împrospătarea ei, lucruri care costă.

Doamna de La Motte se gîndi : „O sută de livre pentru o lună, e mult ; dar trebuie să chibzuim astfel : sau va fi prea scump pentru o lună, și atunci înapoiez mobila făcînd tapițerului o excelentă impresie, sau într-o lună pot comanda o mobilă nouă. Socotisem să dau cinci pînă la șase sute de livre ; să fim generoasă și să cheltuim o sută de scuzi."

— Iau această mobilă cu tapiseria galben-închis pentru salon, împreună cu toate perdelele — zise ea cu glas tare.

— Da, doamnă...

— Și covoarele.

— Iată-le.

— Ce îmi veți da pentru o altă încăpere ?

— Aceste banchete verzi, dulapul de stejar, masa cu picioare răsucite, perdele verzi din damasc.

— Bine ; și pentru o cameră de dormit ?

— Un pat mare și frumos cu o garnitură de bună calitate, o cuvertură de catifea brodată în roz și argintiu, perdele albastru-deschis, tot ce trebuie pentru cămin în stil oarecum gotic dar cu mult aur.

— Masa de toaletă ?

— Are dantelă de Malines. Priviți, doamnă. O comodă cu o marchetărie delicată, un șifonier asortat, o sofa tapisată, scaune asemănătoare, elegante instrumente de foc care provin din camera de dormit a doamnei de Pompadour, de la Choisy.

— Totul la ce preț ?

— O lună ?

— Da.

— Patru sute de livre.

— Haide, domnule Fingret, te rog, nu mă lua drept o nepricepută. Oamenii de rangul meu nu se lasă impresionați cu una cu două. Gîndește-te, te rog, că patru sute de livre pe lună fac patru mii opt sute de livre pe an și că, la prețul acesta, aș putea mobila un palat întreg. Jupîn Fingret se scărpină după ureche. Mă faceți să renunț la Piața Regală — continuă contesa.

— Aș fi disperat, doamnă.

— Dovedește-mi-o. Nu vreau să dau decît o sută de scuzi pe tot mobilierul.

Jeanne rosti aceste ultime cuvinte cu o asemenea autoritate, încît negustorul se gîndi din nou la viitor.

— Fie, doamnă — acceptă el.

— Și cu o condiție, jupîn Fingret.

— Care, doamnă ?

— Ca totul să fie dus și aranjat în apartamentul pe care vi-l voi indica începînd din clipa asta și pînă la ora trei după-amiază.

— Păi e zece, doamnă ; gîndiți-vă, bate ora zece.

— Da sau nu ?

— Unde trebuie să mergem, doamnă ?

— Strada Saint-Claude, Marais.

— La doi pași ?

— Exact.

Tapițerul deschise ușa ce da spre curte și strigă :

— Sylvain ! Landry ? Rémy !.

Trei ucenici alergară, încîntați de a avea un pretext să-și întrerupă lucrul, un pretext pentru a o vedea pe frumoasa doamnă.

— Tărgile, domnilor, cărucioarele ! Rémy, vei încărca mobila cu tapiseria galben-închis. Sylvain, pune mobilierul anticamerei în cărucior, în timp ce tu, care ești mai grijuliu, vei duce dormitorul. Să întocmim lista, doamnă, și, dacă vreți, voi semna chitanța.

— Iată șase ludovici dubli — spuse contesa — plus un ludovic simplu.

— Iată doi scuzi de șase livre, doamnă.

— Din care unul îl voi dărui acestor domni, dacă treaba va fi bine făcută — răspunse contesa.

Și lăsîndu-și adresa, se urcă din nou în trăsurică. O oră mai tîrziu închiria locuința de la etajul trei, și nu trecură nici două ore, și salonul, anticamera și dormitorul erau mobilate cu tot ce trebuie. Moneda de șase livre a fost cîștigată de domnii Landry, Rémy și Sylvain în vreo zece minute.

După ce locuința fu astfel transformată și geamurile spălate, în cămine se aprinse focul. Jeanne se așeză în fața oglinzii și timp de două ore își savură fericirea, bucuria de a călca pe un covor plăcut în timp ce în jurul său, între pereții capitonați plutea o atmosferă îmbietoare înmiresmată de parfumul mixandrelor care se răsfățau în vasele japoneze. Jupîn Fingret nu uitase sfeșnicele aurite cu lumînări ; de o parte și de alta a oglinzilor, lustrele în formă de sfeșnice cu mai multe brațe de sticlă căpătaseră, sub strălucirea lumînărilor, toate nuanțele curcubeului.

Foc, flori, lumînări, trandafiri parfumați, Jeanne folosi totul la înfrumusețarea paradisului pe care îl hărăzise excelenței sale. Se îngriji ea însăși ca ușa de la dormitor, întredeschisă cu cochetărie, să lase să se vadă un încîntător foc îmbietor și roșu, sub ale cărui reflexe străluceau picioarele fotoliilor, lemnul patului și suporții de metal ai bușteniilor din cămin, suporți ce aparținuseră doamnei de Pompadour și înfățișau capete de himeră pe care se așezase cîndva încîntătorul picior al marchizei.

Cochetăria Jeannei nu se mărginea aici.

Dacă focul dădea mai mult preț interiorului acestei camere misterioase, dacă parfumurile lăsau să se ghicească femeia, femeia lăsa să se întrevadă rasa, frumusețea, spiritul și gustul demne de o eminență.

Jeanne dădu toaletei sale o atenție pentru care domnul de La Motte, soțul absent, i-ar fi cerut socoteală. Femeia fu la înălțimea apartamentului și al mobilierului închiriat de la jupîn Fingret. După o masă ușoară, ca să-și păstreze toată prezența de spirit și să nu-și piardă eleganta sa paloare, Jeanne se cufundă într-un enorm fotoliu în apropierea focului din dormitor. Cu o carte în mînă, cu pantoful de casă pe un taburet, ea aștepta, ascultînd în același timp bătăile pendulei și zgomotele îndepărtate ale trăsurilor ce tulburau arareori liniștea pustiului cartier Marais.

Aștepta. Orologiul sună ora nouă, zece, unsprezece; nimeni nu veni, nici cu trăsura, nici pe jos. Unsprezece! Aceasta era totuși ora prelaților galanți care și-au stimulat pofta de fapte caritabile cinînd într-un cartier mărginaș și care, neavînd de făcut decît douăzeci de învîrtituri de roată pentru a ajunge în strada Saint-Claude, se mîndresc că pot fi omenoși, filantropi și religioși cu un atît de mic efort.

Miezul nopții sună lugubru la Filles-du-Calvaire. Nici prelatul, nici trăsura; luminările începuseră să pălească, unele revărsîndu-se în văluri diafane peste suporturile lor de aramă aurită. Focul, înviorat printre suspine, se transformase în jăratec, apoi în cenușă: Era o căldură ecuatorială în amîndouă încăperile.

Bătrîna servitoare, care se pregătise atîta, bombănea împotriva bonetei cu panglici pretenționse, ale cărei funde, care cădeau o dată cu capul său cînd aținea în fața lumînărilor din anticameră, nu se ridicau intacte, fie din cauză că se atingeau de flacără, fie din cauza urmelor lăsate de ceara lichidă.

La douăsprezece și jumătate, Jeanne se ridică furioasă din fotoliul său, pe care îl părăsise de mai bine de o sută de ori, pentru a deschide fereastra și a scruta cu privirile strada. Cartierul era liniștit ca înainte de facerea lumii. Ea se lăsă dezbrăcată, refuză cina și o concedie pe bătrînă, ale cărei întrebări începuseră să o sîcîie. Singură în mijlocul tapetelor sale de mătase, sub frumoasele sale perdele, în minunatul său pat, nu dormi mai bine decît în ajun, deoarece în ajun nepăsarea o făcea fericită: era plină de speranță.

Cu toate acestea, pentru a putea lupta mai departe cu îndîrjire împotriva sorții nemiloase, Jeanne îi găsi o scuză cardinalului. În primul rînd, aceasta: că era cardinal, mare prelat, că avea mii de probleme complicate și, în consecință, mai importante decît o vizită în strada Saint-Claude. Apoi o altă scuză: el nu o cunoștea pe această mică contesă de Valois, scuză foarte consolatoare pentru Jeanne. Oh, cu siguranță că nu s-ar fi consolat dacă domnul de Rohan nu și-ar fi ținut cuvîntul după o primă vizită. Motivul pe care Jeanne și-l dădu ei însăși avea nevoie de o dovadă pentru a fi convingător. Jeanne nu se mai putu

stăpîni : sări jos din pat, îmbrăcată în alb cum era, în rochia sa de casă, și aprinse lumînările de la căpătîi ; multă vreme se privi în oglindă. După ce se examină, surîse, stinse lumînările și se culcă din nou.

Motivul era valabil.

XVII

CARDINALUL DE ROHAN

A doua zi, Jeanne, fără să se descurajeze, se apucă din nou să dea atît apartamentului cît și sieși o înfățișare cît mai îmbietoare. Oglinda îi spusese că domnul de Rohan va veni numai pentru că auzise vorbindu-se despre ea. Bătuse ora șapte și în salon focul împrăștia o lumină strălucitoare, cînd o trăsură trecu în josul străzii Saint-Claude.

Jeanne nu avusese nici măcar timpul să arunce în fugă o privire fugară pe fereastră. Din trăsură coborî un bărbat înfășurat într-o mantie uriașă ; apoi poarta casei se închise după el și trăsura se retrase pe o străduță vecină ca să aștepte întoarcerea stăpînului. Curînd clopoțelul zbîrnîi și inima doamnei de La Motte bătu atît de tare, încît puteai s-o auzi. Fiindu-i însă rușine să se lase pradă unei emoții nesăbuite, Jeanne porunci inimii să tacă, potrivi la repezeală și cît putu mai bine broderia care acoperea masa, schimbă partitură de la clavecin și o revistă de pe colțul șemineului. După cîteva minute mătușa Clotilda o anunță pe doamna contesă că a venit : „Persoana care a scris alaltăieri".

— Să intre — răspunse Jeanne.

Un pas ușor, pantofi care scîrțîiau, un personaj impunător, îmbrăcat în catifea și mătase, cu o ținută mîndră și părînd înalt de zece coți în acest apartament micuț, iată ce văzu Jeanne cînd se ridică să-l primească. Rămase prost impresionată de *incognito*-ul păstrat de *persoană*. Astfel, hotărîndu-se să pară o femeie care vorbește numai după ce s-a gîndit bine, zise :

— Cu cine am onoarea să vorbesc ? și făcu o reverență, avînd un aer mai curînd ocrotitor decît de ocrotită.

Prințul privi spre ușa salonului pe care dispăruse bătrîna.

— Sînt cardinalul de Rohan — rosti el.

La auzul acestui nume, doamna de La Motte, prefăcîndu-se că roșește și că își pierde cumpătul, răspunse cu o reverență cum numai regilor li se face. Apoi trase un fotoliu și, în loc să se așeze pe scaun, așa cum o cerea eticheta, se așeză în jilțul cel mare. Cardinalul, văzînd că fiecare se poate purta mai la largul său, își puse pălăria pe masă și, privind-o țintă pe Jeanne, care făcu la fel, începu :

— Așadar, este adevărat, domnișoară ?...

— Doamnă — îl corectă Jeanne.

— Iertați-mă... Uitasem... așadar, este adevărat, doamnă ?...

— Soțul meu se numește contele de La Motte, monseniore.

— Da, da, desigur ; este în regimentul de jandarmi al regelui sau al reginei, nu-i așa ?

— Da, monseniore.

— Și dumneavoastră, doamnă, sînteți născută Valois.

— Da, monseniore, Valois.

— Nume ilustru ! rosti cardinalul, stînd picior peste picior. Nume rar, care s-a stins...

Jeanne ghici neîncrederea cardinalului.

— Stins ? Nicidecum, monseniore — replică ea — deoarece îl port eu și fratele meu, baronul de Valois.

— Recunoscut ?

— Nu-i nevoie să fie recunoscut, monseniore ; fratele meu, indiferent dacă este bogat sau sărac, va fi în orice caz ceea ce s-a născut, adică baron de Valois.

— Doamnă, vorbiți-mi puțin despre această genealogie, vă rog. Mă interesează ; îmi place acest blazon.

Jeanne povesti simplu, fără să șovăie, tot ceea ce cititorul știe. Cardinalul asculta și privea. Nici măcar nu își da silința să-și ascundă impresiile. La ce bun ? Nu credea cîtuși de puțin nici în meritele, nici în rangul de care îi vorbea Jeanne ; o vedea frumoasă și săracă ; o privea și îi era de ajuns.

Jeanne, care observa totul, ghici intențiile răuvoitoare ale viitorului său protector.

— Astfel încît — spuse domnul de Rohan, cu nepăsare — ați fost într-adevăr nenorocită ?

— Nu mă plîng, monseniore.

— Prin urmare, s-a exagerat prea mult cînd mi s-a vorbit despre greutățile prin care treceți. Privi în jurul său. Locuința este plăcută, frumos mobilată.

— Pentru o biată femeiușcă, fără îndoială — replică cu brutalitate Jeanne, nerăbdătoare să ajungă la un rezultat. Da, monseniore.

Cardinalul schiță un gest.

— Cum ? Considerați acest mobilier, mobilierul unei biete femeiuști ?

— Nu cred, monseniore — spuse ea — că îl puteți considera mobilierul unei prințese.

— Și dumneavoastră sînteți prințesă — zise el, cu o imperceptibilă ironie ce nu voia să pară impertinență.

— Sînt născută Valois, monseniore, așa cum dumneavoastră sînteți Rohan. E tot ce vă pot spune.

Rosti aceste cuvinte cu atîta grație, cu o atît de maiestuoasă revoltă, cu noblețea femeii care vede că nu este prețuită cum merită, și cuvintele sunară atît de armonios și pline de demnitate în același timp, încît prințul nu se simți jignit, iar bărbatul fu cuprins de emoție.

— Doamnă, am uitat că primul meu cuvînt ar fi trebuit să fie o scuză. V-am scris ieri că voi veni aici, dar am fost reținut la Versailles pentru primirea domnului de Suffren. Am fost silit să renunț la plăcerea de a vă vizita.

— Monseniorul mi-a făcut și așa o prea mare cinste gîndindu-se la mine astăzi, și domnul conte de La Motte, soțul meu, va regreta o dată mai mult exilul la care îl obligă sărăcia, deoarece acest exil îl împiedică să se bucure de vizita uneia dintre cele mai ilustre personalități.

Cuvîntul soț reținu atenția cardinalului.

— Trăiți singură, doamnă ? întrebă el.

— Absolut singură, monseniore.

— Frumos din partea unei femei tinere și frumoase.

— Este ușor, monseniore, pentru o femeie care ar fi nelalocul ei în orice altă societate decît aceea de unde sărăcia o îndepărtează.

Cardinalul tăcu.

— Se pare că genealogii nu vă contestă originea ?

— La ce bun ? zise cu dispreț Jeanne, îndepărtîndu-și cu un gest fermecător cîrlionții pudrați de pe tîmple.

Cardinalul își trase fotoliul ca pentru a-și apropia picioarele de foc.

— Doamnă — spuse el — am vrut și vreau să știu cu ce vă pot fi de folos.

— Cu nimic, monseniore.

— Cum cu nimic ?

— Eminența voastră îmi face fără doar și poate o cinste prea mare.

— Să vorbim deschis.

— Nu știu cum am putea vorbi mai deschis decît am vorbit, monseniore.

— Vă plîngeți adineauri... — zise cardinalul, privind în jurul lui ca pentru a aminti Jeannei ce spusese despre mobilierul ei sărăcăcios.

— Într-adevăr, mă plîngeam.

— Așadar, doamnă ?...

— Ei bine, monseniore, văd că eminența voastră vrea să-mi dea de pomană, nu-i așa ?

— O doamnă !...

— Nimic altceva, nu ? Am primit pomană pînă acum, dar nu voi mai primi de azi înainte.

— Ce vreți să spuneți ?

— Monseniore, am îndurat multe umilințe în ultima vreme ; nu voi mai putea să rezist.

— Doamnă, folosiți cuvinte mari. Nenorocirea nu dezonorează...

— Chiar cînd porți un nume ca al meu ?! Spuneți, dumneavoastră ați cerși, domnule de Rohan ?

— Nu vorbim despre mine — ripostă cardinalul, încurcat dar și cu trufie.

— Monseniore, nu cunosc decît două feluri de a cere de pomană : în trăsură sau la poarta unei biserici ; îmbrăcată în catifea și aur sau în zdrențe. Ei bine, adineauri nu mă așteptam să-mi faceți cinstea de a mă vizita ; credeam că m-ați uitat.

— Ah, deci știați că eu sînt cel ce v-a scris ? spuse cardinalul.

— Oare n-am văzut blazonul dumneavoastră pe sigiliul scrisorii pe care mi-ați făcut cinstea de a mi-o trimite ? !

— Cu toate acestea v-ați prefăcut că nu mă recunoașteți.

— Pentru că nu mi-ați făcut cinstea de a vă anunța.

— Ei bine, îmi place această mîndrie — zise cu vioiciune cardinalul, privind cu o atenție îngăduitoare ochii vii și chipul trufaș al Jeannei.

— Spuneam deci — reluă aceasta — că înainte de a vă vedea luasem hotărîrea să lepăd această biată mantie care-mi ascunde sărăcia, care acoperă inutilitatea de a avea un nume ca al meu, și s-o pornesc în zdrențe ca orice cerșetoare creștină spre a-mi cerși bucata de pîine implorînd nu orgoliul, ci mila trecătorilor.

— Sper că nu sînteți la capătul oricăror resurse, doamnă ?

Jeanne nu răspunse.

— Aveți poate o moșie undeva, fie ea și ipotecată ?... întrebă el, stînjenit. Bijuterii de familie... aceea de pildă? Și arătă o cutiuță pe care se plimbau degetele albe și delicate ale tinerei femei.

— Aceasta ? zise ea.

— O cutioară neobișnuită, pe cuvîntul meu ! îmi dați voie ? O luă. Ah ! Un portret ! Și tresări uimit.

— Cunoașteți orginalul acestui portret ? întrebă Jeanne.

— Este portretul Mariei-Tereza.

— Al Mariei-Tereza ? !

— Da, împărăteasa Austriei.

— Adevărat ? ! exclamă Jeanne. Credeți, monseniore ? Cardinalul începu să studieze cu atenție cutiuța.

— De unde o aveți ? întrebă.

— De la o doamnă care a venit alaltăieri.

— La dumneavoastră ?

— La mine.

— O doamnă ?

Și cardinalul privi cutioara cu și mai multă luare-aminte.

— Am greșit, monseniore — se corectă contesa — erau două doamne.

— Şi una dintre aceste doamne v-a dat cutioara aceasta ? întrebă el, cu neîncredere.

— Nu, nu mi-a dat-o.

— Atunci, cum de se află în posesia dumneavoastră ?

— A uitat-o aici.

Cardinalul rămase atît de adîncit în gînduri, încît contesa de Valois fu intrigată şi îi zise că ar trebui să deschidă bine ochii. În cele din urmă cardinalul ridică fruntea şi, uitîndu-se cu atenţie la contesă, întrebă :

— Şi cum se numeşte această doamnă ? Mă veţi ierta, cred, că vă pun această întrebare ; mă simt eu însumi ruşinat că vă vorbesc ca un judecător.

— Într-adevăr, monseniore — replică doamna de La Motte — întrebarea pare ciudată.

— Poate indiscretă, dar ciudată...

— Ciudată, repet. Dacă aş fi cunoscut-o pe doamna care a lăsat aici această micuţă bomboniera...

— Ei bine ?

— Ei bine, pînă acum i-aş fi trimis-o înapoi. Fără îndoială că ţine la ea şi n-aş vrea ca amabila sa vizită să aibă drept urmare patruzeci şi opt de ore de nelinişte.

— Deci nu o cunoaşteţi...

— Nu, ştiu numai că se află în fruntea unei instituţii de binefacere...

— Din Paris ?

— Din Versailles...

— Din Versailles ?... În fruntea unei instituţii de binefacere ?...

— Monseniore, primesc ajutor de la femei, ele nu umilesc o biată sărmană atunci cînd o ajută. Şi această doamnă, căreia suflete miloase i-au atras atenţia asupra situaţiei mele, mi-a lăsat pe cămin o sută de ludovici.

— O sută de ludovici ! repetă cardinalul, surprins ; apoi îşi dădu seama că ar putea s-o jignească pe Jeanne. Într-adevăr, Jeanne tresări. Iertaţi-mă, doamnă — adăugă el — nu mă miră că v-a dat această sumă. Dimpotrivă, meritaţi solicitudinea tuturor inimilor caritabile, iar numele pe care-l purtaţi îi obligă să vă ajute. Nu m-a mirat decît că se află în fruntea unei instituţii de binefacere. Aceste doamne dau de obicei sume mai mici. Aţi pu-

tea să mi-o descrieți pe vizitatoarea dumneavoastră, contesă?

— Destul de greu, monseniore — replică Jeanne pentru a spori curiozitatea interlocutorului său.

— Greu? De ce? De vreme ce a fost aici?

— Deoarece această doamnă, care nu vroia probabil să fie recunoscută, își ascundea obrazul sub o glugă largă și era înfășurată în blănuri din creștet pînă-n tălpi. Numai că...

Contesa avu aerul că se gîndește la ceva.

— Numai că... — replică cardinalul.

— Mi s-a părut că văd... Nu fac nici o afirmație, monseniore...

— Ce vi s-a părut că vedeți?

— Că avea ochii albaștri.

— Gura?

— Mică, deși buzele erau cărnoase, mai ales buza inferioară.

— Înaltă sau mijlocie?

— Mijlocie.

— Mîinile?

— Perfecte.

— Gîtul?

— Lung și subțire.

— Chipul?

— Sever și nobil.

— Accentul?

— Parcă străin. Dar poate o cunoașteți pe această doamnă, monseniore?

— De ce credeți că o cunosc, doamnă contesă? zise repede prelatul.

— După felul în care mă întrebați, monseniore, sau poate datorită simpatiei pe care o au filantropii unii față de alții.

— Nu, doamnă, nu o cunosc.

— Sau poate, monseniore, aveți unele bănuieli?

— În legătură cu ce?

— În legătură cu acest portret, de pildă?

— Ah, da, desigur acest portret... — replică iute cardinalul, temîndu-se că a lăsat să se vadă prea multe.

— Ei bine, acest portret, monseniore?...

— Ei bine, acest portret mi se pare a fi...
— Acela al împărătesei Maria-Tereza, nu-i așa ?
— Cred că da.
— Atunci presupuneți...
— Presupun că ați primit vizita uneia dintre doamnele germane care au înființat o casă de binefacere...
— La Versailles ?
— Da, doamnă, la Versailles.

Și cardinalul tăcu. Dar se vedea limpede că nu era de loc liniștit și că prezența acestei cutioare în casa contesei îi reînnoise toate bănuielile. Numai că ceea ce Jeanne nu reușea să deslușească pînă la capăt, ceea ce căuta în zadar să-și explice, era părerea pe care și-o făcuse prințul despre ea, părere în care în mod vădit îi era defavorabilă și care nu ducea la altă concluzie decît la faptul că ea îi întinde o cursă, folosindu-se de aparențe.

Într-adevăr, nu era greu să-ți dai seama de interesul cu care cardinalul urmărea tot ce făcea regina, cu atît mai mult cu cît șoaptele curtenilor răspîndiseră zvonul, iar noi am arătat cu cîtă grijă se străduiau anumiți dușmani să întrețină animozitatea dintre suverană și prelat. Acest portret al Mariei-Tereza, această cutioară în care își ținea de obicei bomboanele și pe care cardinalul o văzuse de o sută de ori în mîinile reginei, cum de se afla la Jeanne, care era aproape o cerșetoare ? Regina venise într-adevăr, aici, în această locuință sărăcăcioasă ? Dacă venise, rămăsese pentru Jeanne o necunoscută ? Avea oare Jeanne vreun motiv anume ca să ascundă cinstea ce i se făcuse ? Prelatul se îndoia. Se îndoise și în ajun. Numele de Valois îl învățase să se ferească, și iată că nu mai era vorba de o femeie săracă, ci de o prințesă căreia regina îi aduce în persoană ajutorul său. Maria-Antoaneta era oare atît de darnică ?

În timp ce cardinalul se frămînta astfel, Jeanne, care nu-l pierdea din ochi, Jeanne, care observa toate sentimentele pe care le încerca prințul, era disperată.

Într-adevăr, nu există chin mai mare pentru ființele care nutresc gînduri ascunse decît neîncrederea celor pe care doresc să-i convingă, spunîndu-le adevărul gol-goluț.

Tăcerea era stînjenitoare pentru amîndoi ; cardinalul o curmă din nou.

— Dar pe doamna care o însoțea pe binefăcătoarea dumneavoastră n-ați remarcat-o ? N-ați putea să mi-o descrieți ?

— O, pe aceasta am văzut-o bine — spuse contesa. Este înaltă și frumoasă, cu o față hotărîtă, un obraz luminos și forme pline.

— Și cealaltă doamnă nu i-a spus pe nume ?

— Ba da, odată, pe numele de botez.

— Și care-i numele ei de botez ?

— Andreea.

— Andreea ! exclamă cardinalul și tresări.

Nici acest gest, ca toate celelalte, de altfel, nu scăpă contesei de La Motte. Cardinalul se lămurise acum despre ce era vorba, numele Andreei îi înlăturase toate îndoielile. Într-adevăr, se știa că regina venise la Paris însoțită de domnișoara de Taverney, cu o seară mai înainte. Ceva despre întîrziere, ușă închisă, ceartă conjugală între rege și regină se zvonise prin Versailles. Cardinalul respiră. Nu era nici un fel de capcană sau complot în strada Saint-Claude. Doamna de La Motte îi păru frumoasă și neprihănită ca însuși îngerul nevinovăției. Totuși, trebuia pusă la o ultimă încercare. Prințul era viclean.

— Contesă, mai mult decît orice mă miră un lucru, mărturisesc...

— Care anume, monseniore ?

— Acela că, avînd un astfel de nume și asemenea titluri, nu v-ați adresat regelui.

— Regelui ?

— Da.

— Monseniore, i-am trimis regelui douăzeci de petiții, douăzeci de plîngeri.

— Fără rezultat ?

— Fără rezultat.

— Dar, în lipsa regelui, toți prinții casei regale ar fi primit plîngerile dumneavoastră. Domnul duce d'Orléans, de pildă, este mărinimos și-i place să facă adesea ceea ce regele refuză.

— Am solicitat-o și pe alteța sa ducele d'Orléans, monseniore, dar în zadar.

— În zadar ? Mă miră.

— Ce vreți, cînd nu ești bogat și nu ai recomandații, constați că toate cererile dispar în anticamerele prinților.

— Mai este și monseniorul conte d'Artois. Ușuraticii sînt uneori mai înțelegători decît cei milosi.

— Am primit tot atîta de la contele d'Artois ca și de la alteța sa ducele d'Orléans sau de la maiestatea sa regele Franței.

— În fine, mai sînt și doamnele, mătușile regelui. Oh, acestea, contesă, sau eu mă înșel foarte tare, sau cu siguranță că v-au răspuns favorabil.

— Nu, monseniore.

— A, nu pot să cred că doamna Elisabeta, sora regelui, nu are o inimă simțitoare.

— Este adevărat, monseniore. Alteța sa regală, pe care am solicitat-o, a promis să mă primească ; nu știu însă cum s-a întîmplat că, după ce l-a primit pe soțul meu, nu a mai vrut, oricît am insistat pe lîngă dînsa, să mai îmi dea vreo știre.

— Curios, într-adevăr ! spuse cardinalul. Apoi, dintr-o dată, ca și cînd acest gînd i-ar fi venit chiar atunci în minte : Dar, Dumnezeule ! exclamă el. Uitäm...

— Ce ?

— Persoana căreia ar fi trebuit să vă adresați în primul rînd.

— Cui ar fi trebuit să mă adresez ?

— Celei care împarte favorurile, celei care n-a refuzat niciodată un ajutor binemeritat, reginei.

— Reginei ?

— Da, reginei, ați văzut-o ?

— Niciodată — răspunse Jeanne, cu o mare simplitate.

— Cum, nu ați trimis nici o plîngere reginei ?

— Niciodată.

— Nu ați încercat să obțineți o audiență la maiestatea sa ?

— Am încercat, dar nu am reușit.

— Cel puțin ar fi trebuit să-i ațineți drumul ca să vă bage în seamă și să vă cheme la curte. Este și acesta un procedeu.

— Nu l-am folosit niciodată.

— Doamnă, îmi spuneți lucruri într-adevăr de necrezut.

— Și totuși, este adevărat. N-am fost decît de două ori la Versailles și nu am văzut decît două persoane : pe domnul doctor Ludovic, care l-a îngrijit pe sărmanul meu tată la Hôtel-Dieu, și pe domnul baron de Taverney, căruia îi eram recomandată.

— Și ce a spus domnul de Taverney ? Era cel mai în măsură să vă îndrumeze spre regină.

— Mi-a răspuns că sînt foarte neîndemînatică.

— De ce ?

— Pentru că revendic ca pe un drept bunăvoința regelui, că rudenia aceasta, fără îndoială, o nemulțumește pe maiestatea sa, deoarece niciodată o rudă săracă nu este iubită.

— Într-adevăr, este egoist și brutal baronul — zise prințul. Apoi, reflectînd asupra acestei vizite a Andreei la contesă, continuă în gînd : „Ciudat lucru, tatăl o îndepărtează pe solicitantă, iar regina o aduce la ea pe fiică. Într-adevăr, trebuie să iasă ceva din această contradicție." Pe legea mea de gentilom ! reluă el cu voce tare. Sînt încîntat să aud pe o solicitantă, pe o doamnă din înalta aristocrație, spunînd că nu i-a văzut niciodată pe rege sau pe regină.

— Doar în tablourile pictate ! replică Jeanne, surîzînd.

— Ei bine ! exclamă cardinalul, convins de data aceasta de nevinovăția și sinceritatea contesei. Vă voi conduce, dacă trebuie, eu însumi la Versailles, ale cărui porți vi le voi deschide.

— Oh, monseniore, cîtă bunătate ! strigă contesa, în culmea bucuriei.

Cardinalul se apropie de ea.

— Este cu neputință — continuă el — ca în scurt timp să nu se intereseze toată lumea de dumneavoastră.

— Vai, monseniore, credeți într-adevăr ? spuse Jeanne, cu un adorabil suspin.

— A, sînt sigur.

— Cred că mă flatați, monseniore ! Și îl privi drept în ochi.

Această subită schimbare o surprinse cu adevărat pe contesă, deoarece doar cu zece minute mai înainte cardinalul o tratase cu o nepăsare princiară. Privirea săgetătoare a Jeannei îl atinse pe cardinal fie drept în inimă, fie

aţiţîndu-i simţurile. Era sau flacăra ambiţiei, sau flacăra dorinţei ; oricum, era o flacără.

Domnul de Rohan, care se pricepea la femei, trebui să-şi mărturisească sieşi că văzuse puţine atît de seducătoare.

„Ah, pe legea mea — îşi spuse el, cu acea veşnică rezervă a diplomaţilor — ah, pe legea mea ! Ar fi extraordinar şi o mare fericire pentru mine să întîlnesc în acelaşi timp o femeie cinstită care are aparenţele unei ipocrite, şi în mizeria ei, o protectoare atît de puternică."

— Monseniore — îl întrerupse ademenitoarea sirenă — păstraţi, iertaţi-mă că o spun, o tăcere care mă nelinişteşte.

— De ce, contesă ? întrebă cardinalul.

— Pentru că un bărbat ca dumneavoastră nu este lipsit de politeţe decît cu două categorii de femei.

— Oh, Dumnezeule ! Ce aveţi de gînd să-mi spuneţi, contesă ? Pe cuvîntul meu, mă înspăimîntaţi !

Îi luă mîna.

— Da — răspunse contesa — cu două categorii de femei, am spus şi o repet.

— Care ? Să vedem...

— Cu femeile pe care le iubiţi foarte mult, sau cu cele pe care nu le stimaţi îndeajuns.

— Contesă, contesă, mă faceţi să roşesc. Am fost lipsit de politeţe faţă de dumneavoastră ?

— Desigur !

— Nu spuneţi aceasta, ar fi îngrozitor !

— Prin urmare, monseniore, cum nu cred că mă iubiţi foarte mult, socot de asemenea că nici nu v-am dat, cel puţin pînă acum, prilejul de a nu mă respecta.

Cardinalul luă mîna Jeannei :

— Ah, contesă, îmi vorbiţi într-adevăr ca şi cînd aţi fi supărată pe mine.

— Nu, monseniore, încă nu aţi meritat mînia mea.

— Şi nu o voi merita niciodată, doamnă, începînd din această zi în care am avut plăcerea să vă văd şi să vă cunosc.

„Ah, oglinda, oglinda mea !" se gîndi Jeanne.

— Şi începînd din această zi — continuă cardinalul — grija mea nu vă va mai părăsi niciodată...

— Știți ce, monseniore — replică contesa, fără a-și retrage mîna din mîinile cardinalului — e de ajuns.

— Ce vreți să spuneți ?

— Să nu-mi vorbiți despre protecția dumneavoastră.

— Firească Dumnezeu să rostesc cuvîntul protecție ! O, doamnă, nu pe dumneavoastră vă umilește, ci pe mine.

— Atunci, domnule cardinal, să admitem un lucru care m-ar măguli nespus...

— Dacă-i așa, doamnă, să admitem acest lucru.

— Să admitem, monseniore, că i-ați făcut o vizită de politețe doamnei de La Motte Valois. Nimic mai mult.

— Dar și nimic mai puțin atunci — răspunse galantul cardinal. Și, ducînd la buze degetele Jeannei, le sărută îndelung. Contesa își retrase mîna. Ah, politețe ! exclamă cardinalul, cu un accent subtil, păstrînd cea mai mare seriozitate.

Jeanne îi întinse mîna, pe care prelatul depuse de astă dată un sărut respectuos.

— Ei, așa este foarte bine, monseniore.

Cardinalul se înclină.

— Faptul că știm — continuă contesa — că-mi veți acorda un locșor oricît de mic printre preocupările atît de alese și de numeroase ale unui om ca dumneavoastră, este, vă jur, ceva cu care mă pot consola un an.

— Un an ! Este prea scurt... să sperăm mai mult, contesă.

— Ei bine, nu zic nu, domnule cardinal — răspunse ea, surîzînd.

Adresîndu-i-se pur și simplu numai cu *Domnule cardinal,* iată o familiaritate de care doamna de La Motte se făcea vinovată pentru a doua oară. Prelatul, atins în orgoliul său, s-ar fi putut mira ; dar lucrurile ajunseră atît de departe, încît nu numai că nu se miră, ci fu măgulită ca de o favoare.

— Ah, aveți încredere —exclamă el, apropiindu-se și mai mult. Foarte bine, foarte bine.

— Am încredere, da, monseniore, pentru că simt în eminența voastră...

— Adineauri îmi spuneați domnule, contesă.

— Va trebui să mă iertați, monseniore ; nu cunosc curtea. Spun deci că am încredere, pentru că sînteți ca-

pabil să înțelegeți o minte aventuroasă, curajoasă ca a mea și un suflet curat. Cu toate încercările sărăciei, cu toate luptele duse împotriva mea de dușmani necruțători, eminența voastră va ști să ia de la mine, adică din conversația mea, ceea ce este demn de dumneavoastră. În rest, eminența voastră îmi va acorda indulgența sa.

— Iată-ne deci prieteni, doamnă. De acord? Facem un jurămînt?

— Dinspre partea mea, da.

Cardinalul se ridică și se îndreptă spre doamna de La Motte. Însă, cum desfăcuse prea larg brațele pentru un simplu legămînt, contesa se feri sprintenă din calea lui.

— Prietenie în trei! spuse ea, cu un neasemuit accent batjocoritor și candid în același timp.

— Cum prietenie în trei? întrebă cardinalul.

— Desigur; nu se află oare pe lume un biet jandarm, un exilat, pe care-l cheamă contele de La Motte?

— Ah, contesă, ce memorie infernală aveți!

— Dar trebuie să vă vorbesc despre el, cu atît mai mult cu cît dumneavoastră nu vorbiți.

— Știți de ce nu vorbesc despre el, contesă?

— Spuneți.

— Pentru că va vorbi destul el, el însuși: soții nu se uită niciodată pe ei înșiși, credeți-mă.

— Și dacă va vorbi despre sine?

— Atunci se va vorbi despre dumneavoastră, se va vorbi despre noi.

— Cum asta?

— Se va spune, de pildă, că domnul conte de La Motte a încuviințat sau nu a încuviințat faptul că domnul cardinal de Rohan vine de trei, patru sau cinci ori pe săptămînă să o viziteze pe doamna de La Motte, în strada Saint-Claude.

— Ah, ce lucruri îmi spuneți, domnule cardinal! De trei, patru sau cinci ori pe săptămînă?!

— Altfel ce fel de prietenie ar fi, contesă? Am spus de cinci ori? Am greșit. De șase sau șapte ori trebuie să spun fără a mai adăuga zilele în care voi veni de două ori.

Janne începu să rîdă. Cardinalul observă că era prima dată că îi făcea cinstea să-i ia în seamă glumele și fu și mai măgulit.

— Veți împiedica lumea să vorbească ? zise ea. Știți bine că este imposibil.

— Da, o voi împiedica — replică el.

— Cum ?

— O, într-un fel foarte simplu ; bine sau rău, pe mine locuitorii Parisului mă cunosc.

— Oh, desigur, și pe bună dreptate, monseniore.

— Dar pe dumneavoastră au nenorocul să nu vă cunoască.

— Ei bine ?...

— Să schimbăm situația.

— Și o schimbăm... adică...

— Dacă vreți... Așa, de pildă...

— Mergeți pînă la capăt.

— Dacă ați ieși dumneavoastră de la mine în loc să ies eu..

— Adică să vin eu la palatul dumneavoastră ? Eu, monseniore ?

— Veți veni la un om al bisericii !

— Un om al bisericii nu este un bărbat, monseniore.

— Sînteți adorabilă ! Ei bine, nu este vorba de palatul meu, am o casă.

— O căsuță, s-o spunem pe șleau.

— Nu, o casă care este a dumnevoastră.

— Ah ! exclamă contesa. O casă a mea ? ! Și unde ? Nu știu nimic despre această casă.

Cardinalul, care se așezase din nou, se ridică.

— Mîine, la zece dimineața, veți primi adresa.

Contesa roși, cardinalul îi luă curtenitor mîna. Și de data aceasta, sărutul fu respectuos, tandru și îndrăzneț totodată. Amîndoi se salutară cu acea urmă de politete zîmbitoare care anunța o apropiată intimitate.

— Luminează monseniorului ! strigă contesa.

Bătrîna se ivi cu lumînarea. Prelatul ieși.

„Ei, după cîte mi se pare, cred că am făcut un pas înainte — gîndi Jeanne.

„Haide-haide — gîndi cardinalul, urcînd în caleașcă — am făcut o dublă afacere. Această femeie este prea inteligentă pentru a nu o fermeca și pe regină, cum m-a fermecat pe mine".

XVIII

MESMER ȘI SAINT-MARTIN

La un moment dat, Parisul, în vacanță, avînd timp de pierdut, se dedica în întregime unor probleme care în zilele noastre sînt monopolul bogătașilor, adică așa-ziselor ființe inutile.

În 1784, deci în epoca despre care vorbim, problema la modă, cea care era pe primul plan, cea care plutea în aer, care asalta capetele unor aristocrați, așa cum se strîng aburii în jurul munților, era mesmerismul, știință misterioasă, nu prea bine definită de către cei ce o inventaseră, care, neținînd cu tot dinadinsul s-o popularizeze chiar de la început, îi dăduseră un nume de bărbat, adică un titlu aristocratic, în locul unuia dintre acele nume luate din greacă, cu ajutorul cărora modestia afectată de savanții moderni vulgarizează astăzi orice noțiune științifică.

Într-adevăr, la ce bun, în 1784, să popularizezi o știință? Poporul, care de mai bine de un secol și jumătate nu fusese niciodată întrebat de către cei care îl conduceau, însemna oare ceva în stat? Nu: poporul era pămîntul gras care rodea, era recolta bogată care trebuie culeasă, stăpînul pămîntului era însă regele; iar secerătorii erau nobilimea.

În 1784 un nume de bărbat dădea încredere. Doctorul Mesmer era la Paris, după cum am aflat de la Maria-Antoaneta însăși, care i-a cerut regelui permisiunea de a-l vizita. Îngăduiți-ne deci să spunem cîteva cuvinte despre doctorul Mesmer, al cărui nume, știut astăzi numai de cîțiva adepți, în vremea despre care vorbim, se afla pe buzele tuturor. Prin 1777, doctorul Mesmer adusese din Germania o știință alcătuită din nori și fulgere. La lumina acestor fulgere, savantul nu vedea decît norii care formau deasupra capului său o boltă întunecoasă; omul obișnuit nu vedea decît fulgerele.

Mesmer debutase în Germania, cu o teză despre influența planetelor. Încercase să teoretizeze că planetele, în virtutea forței care le atrage una spre cealaltă, exercită o influență și asupra corpurilor vii și, în special, asupra sis-

temului nervos prin intermediul unui fluid subtil ce se află răspîndit în întregul univers. Dar această primă teorie era destul de abstractă. Pentru a o înțelege trebuia să fie inițiat în teoria lui Galileu și lui Newton. Era un amestec de o infinitate de cunoștințe astronomice amestecate cu tot felul de extravaganțe astrologice, care nu puteau fi, nu spunem popularizate, ci aristocratizate, căci pentru asta ar fi trebuit ca nobilimea să se transforme într-o societate științifică. Drept care, Mesmer părăsi această teorie pentru a se arunca în cea a magneților.

În vremea aceea, magneții stîrniseră un viu interes. Proprietățile lor de atracție sau de respingere făceau ca mineralele să trăiască o viață asemănătoare vieții omenești, împrumutîndu-le cele două mari pasiuni ale omului : iubirea și ura. În consecință li se atribuiau magneților virtuți surprinzătoare în legătură cu vindecarea bolilor. Mesmer îmbină deci acțiunea magneților cu prima sa teorie și încercă să vadă ce va ieși din această împreunare. Din nenorocire pentru Mesmer, odată sosit la Viena, găsi acolo un rival gata instalat. Acest rival, care se numea Hall, pretindea că Mesmer îi furase metodele. Văzînd asta, Mesmer, om plin de imaginație, declară că va abandona magneții ca fiind inutili și că nu va mai vindeca pe nimeni prin magnetismul mineral, ci prin magnetismul animal.

Acest cuvînt rostit ca o noțiune nouă nu desemna cîtuși de puțin o descoperire nouă ; magnetismul, cunoscut de antici, folosit în inițierile egiptene și în prezicerile grecești, se păstrase în evul mediu ca o tradiție ; rămășițele acestei științe au fost preluate de vrăjitorii secolului al XIII-lea, al XIV-lea și al XV-lea. Mulți au fost cei care, arși pe rug, rămîneau credincioși, în mijlocul flăcărilor, credinței ciudate ai cărei martiri erau.

Urbain Grandier nu era altceva decît un cunoscut magnetizator. Mesmer auzise vorbindu-se despre miracolele ce se puteau înfăptui cu ajutorul acestei științe. Joseph Balsamo, eroul uneia dintre cărțile noastre, lăsase un semn al trecerii sale prin Germania și, mai ales, prin Strasbourg. Mesmer începu să adune laolaltă rămășițele acestei științe, ale cărei urme apăreau ici și colo asemenea acelor gaze care ard în zbor și aleargă noaptea peste ia-

zuri ; construi o întreagă teorie, un sistem uniform căruia îi dădu numele de mesmerism. Ajuns în acest stadiu, Mesmer comunică sistemul său Academiei de ştiinţe din Paris, Societăţii regale din Londra şi Academiei din Berlin ; primele două nu-i răspunseră, cea de a treia îl declară nebun.

Mesmer îşi aminti de acel filozof grec care nega mişcarea şi pe care adversarul său îl pusese în încurcătură mergînd. Veni în Franţa, luă din mîinile doctorului Storck şi ale oculistului Wenzel o tînără fată de şaptesprezece ani, atinsă de o boală de ficat şi ameninţată să orbească şi, după trei luni de tratament, bolnava era tămăduită, oarba vedea clar. Acest fapt îi convinse pe mulţi, între alţii şi pe un doctor numit Deslon: din adversar, acesta se transformă în apostol. Începînd din acest moment, reputaţia lui Mesmer spori din ce în ce. Academia se declarase împotriva inovatorului, curtea se declară pentru ; începură negocieri din partea ministerului, care dorea să-l determine pe Mesmer să îmbogăţească omenirea prin publicarea doctrinei sale. Doctorul îşi spuse preţul. Se tîrguiră, domnul de Breteuil îi oferi, în numele regelui, o rentă viageră de 20.000 livre şi un salariu de 10.000 pentru a iniţia trei persoane indicate de guvern, în practicarea metodelor sale. Dar Mesmer, indignat de zgîrcenia regală, refuză şi plecă la băile Spa, cu cîţiva dintre bolnavii săi.

O catastrofă neaşteptată îl ameninţa pe Mesmer. Deslon, elevul său, Deslon, posesorul faimosului secret pe care Mesmer refuzase să-l vîndă pentru 30.000 livre pe an, Deslon începu la el acasă tratamente publice aplicînd metoda mesmeriană. Mesmer auzi această veste dureroasă : strigă că este un furt, o fraudă ; crezu că înnebuneşte. Atunci, unul dintre bolnavii săi, domnul de Bergasse, avu fericita idee de a comandita ştiinţa ilustrului profesor ; fu alcătuit un comitet de o sută de persoane, cu un capital de 340.000 livre, cu condiţia ca el să-şi iniţieze acţionarii în doctrina sa. Mesmer acceptă, luă banii şi se întoarse la Paris.

Momentul era propice. Oamenii se simţeau ademeniţi, atraşi în mod irezistibil de acest straniu mister al fluidului mesmerian, care, după părerea adepţilor, dădea sănătate bolnavilor, minte nebunilor şi nebunie înţelepţilor.

Pretutindeni se vorbea de Mesmer. Ce făcuse ? Asupra cui își exercitase minunile ? Cărui mare senior îi redase vederea și puterea ? Cărei doamne obosite de nesomn și de partide de cărți îi calmase nervii ? Cărei tinere fete îi prevăzuse viitorul într-o transă magnetică ? Viitorul ! Acest cuvînt mare al tuturor timpurilor, acest subiect interesant pentru toate mințile, soluția tuturor problemelor. Într-adevăr, ce era prezentul ? Un rege fără strălucire, o nobilime fără autoritate, o țară fără comerț, un popor fără drepturi, o societate fără speranțe. De la familia regală, neliniștită și izolată pe tronul ei, pînă la familia săracă și înfometată în cocioaba sa — mizerie, rușine și teamă pretutindeni.

Să-i uiți pe alții pentru a nu te gîndi decît la tine, să asculți lucruri noi, stranii, necunoscute, să fii încredințat că vei avea parte de o viață lungă, de o sănătate desăvîrșită, să smulgi ceva zgîrceniei divine, oare nu era aceasta obiectul unei atracții ușor de înțeles către acel ceva necunoscut căruia Mesmer îi dezvăluia un colțișor ?

Voltaire era mort, și în Franța nu se mai auzea nici un hohot de rîs, în afară de cel al lui Bèaumarchais, și mai amar decît al maestrului său. Rousseau era mort ; și în Franța nu mai era nici un filozof religios. Rousseau voia să-l sprijine pe Dumnezeu, dar de cînd nu mai era Rousseau, nimeni nu îndrăznea să riște, de teamă să nu fie strivit sub povară.

Odinioară, războiul fusese o îndeletnicire serioasă pentru francezi. Regii întreținеau pe socoteala lor eroismul național ; acum, singurul război francez era un război american, în care regele, personal, nu se amestecase cu nimic. Într-adevăr, nu se băteau oare pentru acest lucru necunoscut pe care americanii îl numeau independență, cuvînt pe care francezii îl traduceau printr-o noțiune abstractă : libertatea ? Și-apoi, acest război îndepărtat, acest război nu numai al unui alt popor, dar al unei alte lumi, se sfîrșise.

Gîndindu-te la toate acestea, nu era mai bine să te interesezi de Mesmer, doctorul neamț, care a doua oară în șase ani agita Franța, decît să te interesezi de lordul Cornwallis sau de domnul Washington, care se aflau atît de departe, încît probabil că n-aveai să-i vezi pe nici unul

dintre ei ? În timp ce Mesmer era acolo : putea fi văzut, atins și, țel suprem a trei sferturi din Paris, să fii atins de el.

Astfel, acest om care, sosind la Paris, nu fusese sprijinit de nimeni, nici chiar de regină, compatrioata lui, deși aceasta îi susținea bucuroasă pe cei din țara sa ; acest om care, fără doctorul Deslon, care-l trădase apoi, ar fi rămas în umbră, acest om domnea cu adevărat asupra opiniei publice, lăsîndu-l mult în urmă pe rege, despre care nu se vorbise niciodată, pe domnul de Lafayette, despre care încetase să se mai vorbească, și pe domnul de Necker, despre care nu se mai vorbea de loc.

Și, cum acest secol se străduia să dea fiecărei minți după aptitudini, fiecărui suflet după înțelegere, fiecărui trup după nevoile sale, în fața lui Mesmer se ridica Saint-Martin, omul spiritului, a cărui doctrină mistică mîngîia toate inimile rănite de pozitivismul doctorului neamț. Imaginați-vă un ateu cu o religie mai blîndă decît religia însăși ; imaginați-vă un republican plin de politețe și de admirație pentru regi ; un gentilom din clasele privilegiate, afectuos, tandru, îndrăgostit de popor ; închipuiți-vă triplul atac al acestui om, avînd darul celei mai logice, mai seducătoare elocințe împotriva religiilor de pe pămînt, pe care le considera lipsite de sens pentru că sînt de origină divină !

Închipuiți-vă, în sfîrșit, un Epicur cu perucă pudrată, cu frac brodat, cu vestă sclipitoare, cu pantalon de satin, cu ciorapi de mătase și cu pantofi roșii. Adăugați faptul că acest om, care-și spunea Filozoful necunoscut, se învăluia în mister ; că rămînea în umbră, departe de spioni și profitori, pentru a putea discuta în liniște despre „marea“ sa doctrină.

— Ascultați-mă — zicea el — suflete credincioase, inimi încrezătoare, ascultați-mă și încercați să mă înțelegeți sau, mai degrabă, ascultați-mă numai dacă aveți interesul și curiozitatea să mă înțelegeți, fiindcă vă va fi greu și eu nu-mi voi dezvălui tainele, va trebui ca voi singuri să mi le smulgeți. Spun lucruri pe care aș prefera să nu le spun, iată de ce adesea voi părea că spun altceva decît ceea ce spun.

În jurul lui Saint-Martin se grupaseră apărători tăcuți, întunecați și care îi sorbeau ideile, un cerc misterios al cărui misticism apăsător nu putea fi pătruns.

Astfel, în vremea aceea, acești doi oameni, Mesmer și Saint-Martin, împărțiseră în două tabere multe din spiritele inteligente, multe din firile alese ale Franței.

Și astfel se adună în jurul hîrdăului lui Mesmer, de unde venea speranța, tot ce era senzualitate, în timp ce în jurul lui Saint-Martin se reuneau sufletele pioase, caritabile, iubitoare, nerealizate, hrănite cu iluzii.

Dacă dincolo de aceste sfere privilegiate, ideile se diversificau sau se falsificau, dacă unele zgomote se transformau în tunete, ca razele de lumină ce se transformă în fulgere, se va înțelege nedumerirea păturilor de jos ale societății, cele care mai tîrziu se vor numi starea a treia. Aceasta simțea că cineva se preocupă de destinul ei și, în nerăbdarea și disperarea sa, ardea de dorința de a fura focul sacru, ca și Prometeu, de a da viață unei lumi care va fi a sa, o lume unde își va purta singură de grijă.

Poate l-am aruncat și l-am condus pe cititor într-o digresiune care trebuie să i se fi părut cam prea lungă; dar ar fi fost greu să vorbești de această epocă fără să atingi în fugă aceste chestiuni. Acum încercarea a fost făcută : încercarea unui copil care zgîrie cu unghia rugina unei statui antice pentru a citi sub această pojghiță o inscripție pe trei sferturi ștearsă. Să ne întoarcem la aparențe. Continuînd să ne ocupăm de realitate, vom spune prea mult ca romancier, prea puțin ca istoric.

XIX

HÎRDĂUL

Tabloul pe care am încercat să-l schițăm în capitolul precedent, al timpului și al oamenilor de care ne ocupăm în acest moment, poate explica în ochii cititorilor noștri interesul de necrezut al parizienilor pentru spectacolele de tratament exersate în public de Mesmer. Astfel, regele

Ludovic al XVI-lea, care, dacă nu era curios, cel puțin aprecia noutățile ce făceau vîlvă în iubitul său Paris, îngăduise reginei — cu condiția, vă amintiți, ca augusta vizitatoare să fie însoțită de o prințesă — regele deci îngăduise reginei să meargă să vadă, ceea ce văzuse toată lumea.

Trecuseră două zile de la vizita pe care domnul cardinal de Rohan o făcuse doamnei de La Motte. Vremea se îmblînzise ; începuse dezghețul. O armată de măturători veseli, bucurîndu-se că iarna lua sfîrșit, împingeau spre canale, cu zelul soldaților care sapă tranșee, ultimele resturi de zăpadă, topită și murdară, formînd adevărate rîuri negre. Pe cerul albastru și curat se iveau primele stele, cînd doamna de La Motte, îmbrăcată elegant, avînd toate aparențele unei bunestări, sosi într-un cupeu, pe care mătușa Clotilda îl alesese cît mai lustruit cu putință, și se opri în Piața Vendôme, dinaintea unei case cu aspect măreț, cu ferestre înalte și largi, superb luminate pe tot cuprinsul fațadei. Aceasta era locuința doctorului Mesmer.

În afara cupeului doamnei de La Motte, un impresionant număr de echipaje sau trăsurici, staționau în fața casei. În plus, două sau trei sute de curioși tropăiau în noroi și așteptau ieșirea bolnavilor însănătoșiți sau intrarea celor care vroiau să se vindece. Aceștia, aproape toți bogați și cu titluri nobiliare, soseau în trăsurile lor împodobite cu blazoane, erau ajutați să coboare și purtați de lachei, iar această nouă specie de colete încotoșmănite în blănuri sau înfășurate în mantii de satin nu-i consola cîtuși de puțin pe nefericiții muritori de foame, pe jumătate goi, care așteptau afară, la poartă, proba evidentă că Dumnezeu dă sau ia oamenilor sănătatea fără a le consulta arborele genealogic.

Cînd unul dintre bolnavii cu fața palidă, cu membrele atîrnînd moi dispăreau sub imensa poartă, un murmur străbătea mulțimea, și rar se întîmpla ca masa aceasta curioasă și amorfă care veșnic se îmbulzea pe la ușile balurilor și pe sub porticele teatrelor să nu recunoască fie pe cutare duce cu un braț sau un picior paralizat, fie pe cutare mareșal ale cărui picioare refuzau să-l mai poarte, mai puțin din pricina oboselii marșurilor militare cît din pricina prea deselor vizite făcute doamnelor de la Operă

sau de la Comedia Italiană. Este de la sine înțeles că iscodirile mulțimii nu se opreau numai asupra bărbaților.

Iată, de pildă, o doamnă care e dusă pe brațe de valeții săi, cu capul atîrnînd, cu privirea fixă, așa cum erau purtate odinioară patricienele romane de către sclavii lor după ce luau masa ; această doamnă, pradă unor suferințe de natură nervoasă, sau slăbită de excese și de nopți albe, neputînd fi vindecată sau readusă la viață de către comedianții la modă sau de către acei îngeri viguroși despre care doamna Dugazon scria povești atît de minunate, veneau să ceară hîrdăului în care Mesmer își cufunda clienții ceea ce în zadar ceruse aiurea.

Să nu se creadă că exagerăm după bunul nostru plac decăderea moravurilor. Trebuie să mărturisim că în acea vreme era o luptă aprigă între doamnele de la curte și domnișoarele de la teatru. Unele le luau amanții și soții femeilor de lume, celelalte le răpeau domnișoarelor din teatru colegii și așa-zișii verișori. Unele dintre aceste doamne erau la fel de cunoscute ca și bărbații, iar numele lor circula prin mulțime la fel de zgomotos, dar multe, și fără îndoială nu erau cele ale căror nume ar fi iscat cel mai mic scandal, multe scăpau, în seara aceasta cel puțin, de zvonuri și de publicitate, venind la Mesmer cu fața acoperită de o mască de satin. În ziua aceasta, la jumătatea postului Paștilor, se dădea la Operă un bal mascat și doamnele cu pricina își făceau socoteala că, părăsind Piața Verdôme, se vor duce direct la bal.

Prin mijlocul acestei mulțimi, unde vaietele, vorbele batjocoritoare, exclamațiile admirative și, mai ales, murmurele nu conteneau o clipă, doamna contesă de La Motte trecu dreaptă și mohorîtă, cu o mască pe față, nelăsînd altă urmă a trecerii sale decît această frază repetată în drumul său :

— Ah, iată una care, de bună seamă, nu prea pare bolnavă !

Dar nu vă lăsați înșelați : fraza nu însemna de loc că lipseau comentariile. Căci dacă doamna de La Motte nu era bolnavă, atunci ce căuta la Mesmer ? Dacă mulțimea ar fi fost, ca noi, la curent cu evenimentele pe care abia le-am povestit, ar fi găsit că nimic nu era mai simplu decît acest adevăr.

Într-adevăr, doamna de La Motte se gîndise mult la întîlnirea sa cu domnul cardinal de Rohan și, mai ales, la atenția cu totul specială pe care cardinalul o acordase cutioarei cu portret uitată sau mai curînd pierdută de ea în casă. Și cum numele proprietarei acelei cutii era pricina spontanei curtoazii a cardinalului, doamna de La Motte se gîndise la două mijloace de a-i afla numele.

La început, a recurs la cel mai simplu. S-a dus la Versailles pentru a se informa asupra biroului de binefaceri al doamnelor germane. Aici, după cum bine vă dați seama, nu a primit nici o informație. Doamnele germane care locuiau la Versailles erau în număr mare, datorită simpatiei pe care regina o arăta pe față compatrioatelor sale : cam o sută cincizeci—două sute. Numai că, deși toate erau foarte miloase, nici uneia nu-i trecuse prin cap să pună o firmă la biroul de binefaceri. Deci Jeanne ceruse în zadar informații asupra celor două doamne care o vizitaseră ; în zadar spusese că pe una dintre ele o chema Andreea. Nu era cunoscută la Versailles nici o doamnă germană avînd acest nume, de altfel destul de puțin german. Pe această cale, cercetările n-au dus, așadar, la nici un rezultat. Să-l întrebe direct pe domnul de Rohan care era numele la care se gîndea, ar fi însemnat în primul rînd să-i dea de bănuit și apoi să renunțe la plăcerea și la satisfacția unei descoperiri împotriva și în afara tuturor probabilităților. Or, deoarece vizita celor două doamne fusese plină de mister, deoarece pline de mister fuseseră și uimirea și reticențele domnului de Rohan, numai cu ajutorul misterului trebuia să dezlege atîtea enigme.

De altfel, Jeanne simțea o atracție înnăscută pentru lupta cu necunoscutul. Auzise spunîndu-se că la Paris, de la un timp, un făcător de minuni găsise mijlocul de a scoate din corpul omului bolile și durerile, la fel cum odinioară Isus izgonea diavolul din trupul posedaților. Știa nu numai că acest om vindecă durerile fizice, dar că putea să smulgă din inimă taina dureroasă care-l măcina pe individ. Astfel au fost dezvăluite un impresionant număr de nemaipomenite secrete. Așa, de pildă, doamna de Duras își regăsise un copil care-i fusese furat în față ; doamna de Chantoné, un cîine englezesc cît un pumn, pentru care ar fi dat toți copiii din lume, iar dom-

nul de Vaudreuil, o buclă de păr pentru care ar fi jertfit jumătate din averea sa. Dezvăluirile fuseseră făcute de către prezicători sau prezicătoare la ședințele de magnetism ale doctorului Mesmer.

În casa ilustrului doctor, puteai afla, de asemenea, secretele cele mai interesante. De aceea doamna de La Motte se gîndise că, asistînd la o ședință, va întîlni fenix-ul care o va ajuta s-o descopere pe proprietara cutiei ce făcea pentru moment obiectul celor mai arzătoare preocupări ale sale. Iată de ce se îndrepta atît de grăbită spre marea sală unde se adunau bolnavii.

Această sală, cerem scuze cititorilor noștri, merita o descriere cu totul specială. O și facem cît vom putea mai exact. Apartamentul se împărțea în două secțiuni principale. După ce traversai anticamera și arătai ușierilor de serviciu hîrtiile necesare, erai lăsat să intri într-un salon cu ferestrele închise ermetic ca să nu lase să pătrundă lumina și aerul, ziua, zgomotul și aerul noaptea. În mijlocul salonului, sub un candelabru ale cărui lumînări dădeau o lumină slabă și aproape stinsă puteai observa o cadă uriașă acoperită cu un capac. Cada nu avea o formă elegantă și nu era de fel împodobită : nici o draperie nu îi ascundea marginile de metal. Aceasta era cada căreia i se spunea hîrdăul lui Mesmer.

Ce virtuți întrunea acest hîrdău ? Nimic mai simplu de lămurit. Era plin aproape pînă sus cu apă sulfuroasă, ale cărei miasme se concentrau sub capac, iar acestea, la rîndul lor, umpleau sticlele rînduite metodic cu gîtul în jos pe fundul hîrdăului. Astfel se producea o degajare și un amestec de curenți misterioși sub influența cărora bolnavii se însănătoșeau. De capac, era sudat un inel de fier care susținea o funie lungă a cărei menire o vom cunoaște dacă aruncăm o privire asupra bolnavilor. Aceștia, pe care i-am văzut adîncauri intrînd în palat, stăteau, palizi și fără vlagă, în jilțurile așezate jur împrejurul căzii. Bărbați și femei laolaltă, nepăsători, liniștiți sau agitați, așteptau efectul tratamentului. Un valet, luînd capătul funiei lungi, fixată de capacul hîrdăului, o înfășura în jurul membrelor bolnave, în așa fel încît toți, legați cu același lanț, să simtă în același timp efectele electricității din hîrdău. Apoi, pentru a nu întrerupe nici o clipă

acțiunea fluidelor animale transmise și modificate de fiecare organism în parte, bolnavii aveau grijă, după recomandația doctorului, să se atingă unii de alții, fie cu coatele, fie cu umerii, fie cu picioarele, în așa fel că hîrdăul tămăduitor să-și trimită simultan în toate trupurile căldura și energia sa regeneratoare.

De bună seamă, această ceremonie medicală era un spectacol ciudat și nu vă veți mira cîtuși de puțin că stîrnea curiozitatea parizienilor în cel mai înalt grad.

Douăzeci sau treizeci de bolnavi așezați în jurul căzii, un valet mut ca toți cei de față, înlănțuindu-i cu o funie asemeni șerpilor care îi încolăceau pe Laocoon și pe fiii săi ; apoi și acest om dispare pe furiș, după ce a arătat bolnavilor vergelele de fier înfipte în anumite găuri ale căzii, vergele ce slujeau de conductori locali ai acțiunii tămăduitoare a fluidului mesmerian.

Mai întîi, chiar de la începutul ședinței, o căldură dulce și toropitoare pătrundea în sală ; mușchii înțepeniți ai bolnavilor se destindeau ; căldura urca treptat din podea spre tavan și curînd se încărca de miresme delicate sub influența cărora cedau, amorțite, cele mai dîrze minți. Bolnavii se lăsau cuprinși de voluptate, cînd deodată, o muzică suavă și armonioasă, executată de instrumente și muzicanți nevăzuți, se risipea ca o dulce văpaie printre valuri de căldură și miresme.

Pură precum cristalul din care se înfiripa, această muzică avea o influență irezistibilă asupra nervilor. S-ar fi zis că este unul dintre acele susure misterioase și necunoscute ale naturii care uimesc și farmecă înseși animalele, un vaiet al vîntului trecînd prin crăpăturile stîncilor. Curînd, instrumentelor li se alăturau voci catifelate ca florile, și notele se risipeau ca niște petale peste capetele celor prezenți.

Pe toate chipurile, la început uimite, se-ntipărea încetul cu încetul plăcerea, izvorîtă din mîngîierea tuturor simțurilor. Era clipa cînd bolnavii puneau mîna pe vergeaua de fier înfiptă în hîrdău și și-o duceau spre piept, la inimă sau la cap, adică spre locul unde sălășluia boala.

Închipuiți-vă beatitudinea gonind suferința și neliniștea de pe toate fețele, închipuiți-vă toropeala lipsită de griji cuprinzîndu-i cu totul, liniștea tulburată de suspine

care plutea peste întreaga adunare, și veți avea o imagine aproape exactă a scenei pe care am schițat-o, cu două treimi de secol mai tîrziu față de ziua cînd s-a petrecut.

Acum, cîteva cuvinte despre cei ce jucau această scenă. Se împărțeau în două categorii. Unii, ce-i drept bolnavi, fără a se sinchisi de ceea ce numim respect față de om, lucru de care țin seama oamenii de condiție modestă și pe care îl nesocotesc cei foarte suspuși, deci unii, spuneam, adevărați actori, veniseră aici pentru a fi vindecați cu orice preț, drept care se străduiau din răsputeri să-și atingă scopul.

Ceilalți, sceptici sau simpli curioși, fără să sufere de vreo boală, intraseră în casa lui Mesmer cum intri la teatru, fie că doreau să-și dea seama de efectul pe care îl simțeau stînd în preajma hîrdăului fermecat, fie că, simpli spectatori, voiau să studieze acest nou sistem fizic și nu aveau altă preocupare decît să-i privească pe bolnavi sau chiar pe cei care luau parte la tratament, deși erau sănătoși.

Printre primii, aprigi adepți ai lui Mesmer, plini de recunoștință față de metodele sale, putea fi observată o tînără femeie, cu o statură frumoasă, îmbrăcată cam extravagant, care, supusă acțiunii fluidului și aplicîndu-și singură cu vergeaua cele mai mari doze la cap și în regiunea epigastrului, își rotea frumoșii săi ochi, lipsită fiind de vlagă, în vreme ce mîinile sale prinseră să zvîcnească nervos, ceea ce indica pătrunderea fluidului magnetic. Cînd își răstrună capul pe spatele jilțului, cei de față putură să vadă în voie fruntea ei palidă, buzele convulsive și gîtul frumos colorîndu-se puțin cîte puțin sub pulsația vie a sîngelui. Atunci, în rîndul spectatorilor, dintre care mulți își ațintiseră cu uimire ochii asupra tinerei femei, două sau trei capete, înclinîndu-se unul spre celălalt, își comunicau o veste, de bună seamă stranie, care sporea atenția reciprocă a celor curioși.

Printre ei se afla și doamna de La Motte, care, fără a se teme că ar putea fi recunoscută sau fără să-i pese de acest lucru, își scoase masca de satin și o ținea în mînă. De altfel, din locul unde se afla, era ferită de mai toate

privirile. Stătea aproape de ușă, sprijinită de un stîlp ascuns de o draperie ; de acolo ea vedea totul fără a fi văzută. Dar din tot ce vedea, lucrul cel mai demn de atenție i se păru fără îndoială chipul acelei tinere femei electrizată de fluidul mesmerian.

Într-adevăr, chipul acesta o izbise în așa fel, încît contesa rămase țintuită locului timp de cîteva minute, cuprinsă de o aprigă dorință de a vedea și a afla.

— Ah ! murmură ea, fără să-și ia ochii de la frumoasa bolnavă. Nu mai încape îndoială, este binefăcătoarea care m-a vizitat alaltăieri, cea care a stîrnit neașteptatul interes al domnului de Rohan față de mine.

Și convinsă că nu se înșală, bucuroasă de întîmplarea care-i venea în ajutor, ceea ce cercetările sale nu reușiseră, se apropie.

Dar în clipa aceea, tînăra femeie, cuprinsă de convulsii, închise ochii, își încleștă gura și bătu fără vlagă aerul cu mîinile. Aceste două mîini, trebuie să o spunem, nu erau chiar mîinile acelea fine și subțiri, de o albeață ca de ceară, admirate de doamna de La Motte la ea acasă cu cîteva zile în urmă.

Criza se transmise pe dată celor mai mulți dintre bolnavi, creierul era saturat de zgomote și parfumuri. Întregul potențial nervos era solicitat.

În scurt timp, bărbați și femei, urmînd exemplul tinerei suferinde, începură să suspine, să murmure, să strige și, mișcîndu-și brațele, picioarele și capetele, intrară cu totul și fără putere de împotrivire în ceea ce maestrul numea criză. În clipa aceea, se ivi în sală un bărbat, fără ca cineva să-l fi văzut intrînd, fără ca cineva să poată spune cum a intrat.

Oare ieșise din cadă ca Phoebus ? Apolo al apelor, care se întruchipase din aburul înmiresmat al sălii ? De ajuns că se află dintr-o dată acolo și că fracul său liliachiu-deschis, plăcut la vedere, frumoasa-i față palidă, inteligentă și senină nu dezmințea caracterul oarecum straniu al acestei apariții. Ținea în mînă o nuia lungă, sprijinită, sus, mai bine zis, muiată în faimosul hîrdău. La un semn al său, ușile se deschiseră și apărură două-

zeci de valeți zdraveni : fiecare luă cu mare precizie pe acei bolnavi care începuseră să-și piardă echilibrul pe fotolii și îi transportară în mai puțin de un minut în sala vecină.

În clipa cînd avea loc această operațiune, doamna de La Motte, după ce înaintase împreună cu alți curioși pînă în pragul noii săli unde fuseseră duși bolnavii, auzi pe unul dintre cei de față strigînd :

— Ea este, este chiar ea !

— Doamna de La Motte tocmai se pregătea să-l întrebe pe cel ce strigase : „Ea, cine anume ?“, cînd deodată două doamne intrară prin fundul primei săli, sprijinindu-se una de alta și urmate la oarecare distanță de către un bărbat care arăta ca un valet de încredere, cu toate că era deghizat într-un frac de burghez. Înfățișarea acestor două femei, mai ales a uneia dintre ele, o impresionă atît de mult pe contesă, încît făcu un pas spre ele. În acest moment, un strigăt prelung scăpat de pe buzele tinerei cuprinse de convulsii făcu ca întreaga asistență să se îndrepte într-acolo. Imediat cel care strigase : „Ea este !“ și care se afla lîngă doamna de La Motte zise cu o voce surdă, tainică :

— Domnilor, priviți, este într-adevăr regina.

Auzind acest cuvînt, Jeanne tresări.

— Regina ! exclamă în același timp mai multe voci înspăimîntate și surprinse.

— Regina la Mesmer ?!

— Regina într-o criză ?! repetară alte glasuri.

— Ah, cu neputință ! zicea unul.

— Priviți — răspunse necunoscutul, liniștit. O cunoașteți pe regină ? Da sau nu ?

— Într-adevăr — murmură cea mai mare parte dintre cei de față — asemănarea este de necrezut.

Doamna de La Motte avea o mască, întocmai ca toate femeile care, ieșind de la Mesmer, trebuiau să meargă la balul Operei. Putea deci să întrebe fără teamă.

— Domnule — se adresă ea, celui care strigase primul, un bărbat voinic, roșu și plin la față, cu ochii strălucitori și deosebit de ageri — parcă spuneați că regina se află aici ?

— O, doamnă, fără pic de îndoială — răspunse acesta.

— Unde ?

— Păi tînăra femeie pe care o vedeți așezată pe pernele violete, într-o criză atît de puternică, încît nu-și poate stăpîni convulsiile, este chiar regina.

— Dar de ce credeți că ar fi regina, domnule ?

— Foarte simplu, doamnă, pentru că acea femeie este regina — replică imperturbabil necunoscutul.

Și o părăsi pe interlocutoarea sa pentru a se duce să întărească și să împărtășească noutatea și celorlalte grupuri.

Jeanne întoarse spatele spectacolului, aproape indecent, pe care îl dădea epileptica. Dar abia făcu cîțiva pași spre ușă, că se află față în față cu cele două doamne care, așteptîndu-și rîndul, priveau nu fără un viu interes, hîrdăul, vergelele și capacul. În clipa cînd zări chipul celei mai în vîrstă dintre cele două doamne, un strigăt îi scăpă de pe buze.

— Ce este ? întrebă aceasta.

Jeanne își smulse imediat masca.

— Mă recunoașteți ? zise ea.

Doamna avu o tresărire, dar se stăpîni aproape în aceeași clipă.

— Nu, doamnă — răspunse ea oarecum tulburată.

— Ei bine, eu vă recunosc și vă voi dovedi-o.

Această îndrăzneală le făcu pe cele două doamne să se apropie cu teamă una de cealaltă.

Jeanne scoase din buzunar cutia cu portretul.

— Ați uitat-o la mine — spuse ea.

— Chiar dacă ar fi așa, nu este un motiv să fiți atît de emoționată !

— Sînt înspăimîntată de primejdia în care se află în clipa de față maiestatea voastră.

— Explicați-vă.

— Nu înainte de a vă fi pus această mască, doamnă. Contesa își luă masca și i-o întinse reginei, care încă mai șovăia, socotind că și-a ascuns îndeajuns obrazul sub glugă. Vă rog, n-avem nici o clipă de pierdut — insistă Jeanne.

— Faceţi ce vă spune, doamnă — îi şopti reginei cea de a doua doamnă.

Regina îşi puse maşinal masca pe faţă.

— Acum veniţi, veniţi repede — spuse Jeanne.

Şi le împinse cu atîta hotărîre pe cele două femei, încît acestea se aflară în cîteva secunde lîngă uşa de la stradă.

— În sfîrşit, despre ce este vorba ? întrebă regina, trăgînd aer în piept.

— Maiestatea voastră n-a fost văzută de nimeni ?

— Nu cred.

— Cu atît mai bine.

— Dar, în fine, îmi puteţi explica...

— Rog pentru moment pe maiestatea voastră să creadă pe devotata sa slujitoare cînd aceasta îi spune că se află într-o mare primejdie.

— Dar care este această primejdie ?

— Voi avea cinstea să spun totul maiestăţii sale dacă într-o zi va binevoi să-mi acorde o audienţă de o oră. Acum ar fi mult prea lung. Maiestatea voastră poate fi observată, recunoscută. Şi cum regina părea nerăbdătoare, Jeanne se adresă prinţesei de Lamballe : Ah, doamnă, vă implor, rugaţi-o o dată cu mine pe maiestatea sa să plece, să plece chiar în clipa aceasta.

Prinţesa făcut un gest rugător.

— Să mergem, dacă aşa vreţi — se învoi regina. Apoi, întorcîndu-se spre doamna de La Motte, zise : Mi-aţi cerut o audienţă ?

— Aş dori să-mi faceţi cinstea să pot da maiestăţii voastre explicaţii asupra purtării mele.

— Ei bine, aduceţi-mi această cutie şi întrebaţi de portarul Laurent ; va fi avertizat. Şi întorcîndu-se spre stradă, strigă în germană : Kommen sie da, Weber[1] !

O caleaşcă se apropie în viteză ; cele două principese se suiră în grabă. Doamna de La Motte rămase la uşă pînă ce trăsura nu se mai zări.

— Ah ! şopti ea. Tot ce am făcut, a fost bine făcut. Mai departe însă... trebuie să chibzuim.

[1] Vino aici, Weber ! (n. t.)

XX

DOMNIȘOARA OLIVA

În acest timp cel ce atrăsese atenția asistenței asupra pretinsei regine atinse umărul unuia dintre spectatorii cei mai convinși, îmbrăcat într-o haină jerpelită.

— Iată un frumos subiect pentru dumneata, care ești gazetar!

— Cum adică? întrebă ziaristul.

— Vrei să ți-l rezum?

— Cu plăcere.

— Iată: „Despre primejdia de a te naște într-o țară în care regele este condus de regină, care regină se dă în vînt după crizele de magnetism".

Gazetarul începu să rîdă:

— Și Bastilia?

— Fii serios! Parcă nu există anagrame cu ajutorul cărora te poți feri de cenzura regelui? Te-ntreb, care cenzor ar putea să-ți interzică să povestești despre prințul Silu și prințesa Etteniotna, regina din Narfec? Hm! Ce zici?

— A, desigur! se entuziasmă gazetarul. Ideea este admirabilă.

— Și te rog să crezi că un articol intitulat: „Crizele prințesei Etteniotna în casa fachirului Remsem" se va bucura de mare succes în saloane.

— Sînt la fel de sigur ca și dumneata.

— Du-te deci și scrie-l cu pana dumitale de zile mari.

Gazetarul strînse mîna necunoscutului.

— Pot să-ți trimit cîteva numere? întrebă. O fac cu plăcere dacă-mi spui cum te cheamă.

— Da, desigur! Ideea este superbă, și exprimată de dumneata va cîștiga sută la sută. Care este tirajul obișnuit al pamfletelor dumitale?

— Două mii.

— Fă-mi un serviciu.

— Cu cea mai mare plăcere.

— Ia acești cincizeci de ludovici și tipărește-l în șase mii de exemplare.

— Cum, domnule ? ! Vai de mine, mă copleșiți... De-aș ști măcar numele unui protector al literelor atît de generos !...

— Ți-l voi spune trimițînd la dumneata acasă să mi se cumpere o mie de exemplare, cu două livre bucata, de acum în opt zile, ce zici ?

— Voi lucra zi și noapte, domnule.

— Și să fie amuzant.

— Voi face să rîdă cu lacrimi întregul Paris, cu excepția unei singure persoane.

— Care va plînge cu lacrimi de sînge, nu-i așa ?

— Ah, domnule, ce haz aveți ! -

— Ești amabil. Un amănunt, datează publicația ca fiind sosită de la Londra.

— Ca de obicei.

— Domnule, sluga dumneavoastră.

Și spătosul necunoscut îl concedie pe trepăduș, care, cu cei cincizeci de ludovici în buzunar, o șterse repede ca o pasăre răuprevestitoare. Necunoscutul, rămas singur sau, mai exact, fără însoțitor, continuă să privească în sala unde se afla tînăra femeie, care acum căzuse într-o stare de prostrație și căreia o cameristă, anume angajată în serviciul doamnelor aflate în criză, îi potrivea decent fustele. El observă la această delicată frumusețe trăsăturile fine și voluptoase, nobila grație ce o avea în somn, apoi, întorcîndu-se, își zise : „Hotărît, asemănarea este înspăimîntătoare. Dumnezeu cînd a făcut-o, a avut planurile sale ; a osîndit-o dinainte pe aceea care seamănă cu aceasta".

În clipa cînd sfîrșea acest gînd amenințător, tînăra femeie se ridică încet din mijlocul pernelor și, sprijinindu-se de brațul unui vecin trezit înaintea ei din extaz, încercă să pună puțină ordine în îmbrăcămintea-i răvășită. Roșii văzînd atenția pe care i-o dădeau cei de față, răspunse cu o cochetă politețe întrebărilor grave și prevenitoare ale lui Mesmer ; apoi își întinse brațele rotunde și picioarele frumoase, ca o pisică trezită din somn, străbătu cele trei încăperi, prinzînd din zbor, fără să piardă nici una, toate privirile, fie batjocoritoare, fie pofticioase, fie înspăimîntate pe care i le trimiteau cei de față. Dar ceea ce o surprinse pînă într-atît încît o făcu să rîdă fu faptul că, trecînd pe lîngă un grup ce șușotea într-un colț al sălii, fu

primită, în locul ocheadelor obraznice cu înțelesuri galante, cu un șir de reverențe atît de respectuoase, cum nici cel mai scrobit și mai serios curtean francez nu s-ar fi plecat mai adînc pentru a o saluta pe regină. În realitate, acest grup uluit și reverențios, fusese alcătuit în grabă de către acel neobosit necunoscut, care, ascuns în spatele lor, spunea cu voce scăzută :

— Nu contează, domnilor, nu contează, este totuși regina Franței ! Să ne plecăm, să ne plecăm adînc.

Mica persoană, obiectul acestui respect, trecu oarecum neliniștită prin vestibul și ajunse în curte. Aici, ochii săi obosiți căutară un cupeu sau un scaun purtat de oameni : nu găsi nici una, nici alta ; numai că, după cîteva clipe de nehotărîre, tocmai cînd pusese piciorul său delicat pe trotuar, un lacheu înalt se apropie de ea.

— Trăsura doamnei ! zise el.

— Dar eu n-am trăsură — replică tînăra femeie.

— Doamna a venit cu un cupeu ?

— Da.

— Din strada Dauphine ?

— Da.

— O voi conduce pe doamna acasă.

— Fie, condu-mă — încuviință mica persoană, cu un aer hotărît, fără să se lase pradă mai mult de o clipă neliniștii pe care neprevăzutul acestei propuneri ar fi stîrnit-o oricărei alte femei.

Lacheul făcu un semn : îi răspunse o caleașcă de casă mare în care doamna intră.

— Strada Dauphine ! îi strigă vizitiului lacheul, ridicînd scara.

Caii porniră în goană : ajunși la Pont-Neuf, mica doamnă, căreia îi plăcea nespus acest fel de a călători, cum spune La Fontaine, regretă că nu locuia la Jardin des Plantes. Trăsura se opri. Scara fu coborîtă și lacheul, bine stilat, întinse mîna pentru a primi șperaclul cu ajutorul căruia intrau în casă locuitorii a treizeci de mii de locuințe din Paris, care nu erau palate și nu aveau nici portar, nici gardă elvețiană. Lacheul deschise deci poarta pentru a feri de oboseală degetele micuței doamne ; apoi, în clipa cînd aceasta păși pe aleea întunecoasă, salută și închise poarta. Trăsura porni și dispăru.

— Într-adevăr ! exclamă tînăra femeie. Iată o aventură plăcută. Destul de galant din partea domnului de Mesmer. Ah, ce obosită sînt ! A prevăzut el. Este un doctor mare.

În timp ce vorbea cu glas tare, ajunse la etajul al doilea al casei, pe un palier cu două uși. Îndată ce bătu, o bătrînă îi deschise.

— Bună seara, mamă ; cina e gata ?

— Da, chiar începuse să se răcească.

— El e aici ?

— Nu, n-a venit încă ; dar domnul este aici.

— Care domn ?

— Cel cu care vroiai să vorbești astă-seară.

— Eu ?

— Da, tu.

Această convorbire avea loc într-un fel de anticameră mică, cu geamuri, care separa palierul de încăperea mare cu vederea spre stradă. Prin sticlă se vedea deslușit lampa luminînd această încăpere, al cărui aspect era, dacă nu satisfăcător, cel puțin suportabil. Perdele vechi, dintr-o mătase galbenă, pe care timpul le pătase și decolorase pe alocuri, cîteva scaune de catifea verde de Utrecht și un imens șifonier cu douăsprezece sertare marchetate, o canapea veche, galbenă, acestea erau splendorile apartamentului.

Femeia nu-l recunoscu pe cel ce o aștepta, dar cititorii noștri îl vor recunoaște desigur ; era același care îi stîrnise pe curioși la trecerea pretinsei regine, același care dăduse cincizeci de ludovici pentru pamflet.

Șemineul era împodobit cu o pendulă flancată de două vase crăpate de porțelan bleu.

Tînăra femeie deschise brusc ușa cu geamuri și se apropie de canapea, unde văzu șind foarte liniștit un bărbat plăcut la înfățișare, mai degrabă gras decît slab, care, cu mîna-i albă și frumoasă, se juca nepăsător cu bogatul jabou de dantelă. Ea nu avu timp să deschidă gura. Ciudatul personaj schiță un fel de salut, jumătate gest, jumătate plecăciune și, aruncînd gazdei o privire vioaie și plină de bunăvoință, spuse :

— Știu ce vreți să mă întrebați : dar vă voi răspunde mai bine întrebîndu-vă eu însumi. Sînteți domnișoara Oliva ?

— Da, domnule.

— Femeie fermecătoare, foarte nervoasă, foarte atrasă de metodele domnului Mesmer.

— Vin de la el.

— Foarte bine ! Aceasta nu vă explică, după cîte îmi spun frumoșii dumneavoastră ochi, de ce mă găsiți pe canapeaua dumneavoastră, și lucrul acesta vă interesează cel mai mult, nu-i așa ?

— Ați ghicit, domnule.

— Vreți să-mi faceți favoarea și să vă așezați ; dacă rămîneți în picioare, voi fi silit să mă ridic și eu ; în felul acesta vom putea vorbi mai în voie.

— Vă puteți lăuda că aveți maniere oarecum neobișnuită — replică tînăra femeie, pe care o vom numi de acum înainte domnișoara Oliva, deoarece binevoia să răspundă la acest nume.

— Domnișoară, v-am văzut adineauri la domnul Mesmer ; v-am găsit așa cum îmi doream.

— Domnule !...

— Oh, nu vă alarmați, domnișoară ; nu vă spun că v-am găsit fermecătoare ; vi s-ar părea o declarație de dragoste, și nu asta este intenția mea. Nu vă retrageți, vă rog, mă veți face să strig ca un surd.

— Ce doriți, atunci ? întrebă cu naivitate Oliva.

— Știu — continuă necunoscutul — că sînteți obișnuită să auziți spunîndu-vi-se că sînteți frumoasă ; de altfel, și eu găsesc că sînteți, dar altceva vreau să vă propun.

— Într-adevăr, domnule, îmi vorbiți pe un ton...

— Nu vă înspăimîntați înainte de a mă fi ascultat pînă la capăt... Se află cineva ascuns aici ?

— Nu-i nimeni ascuns, domnule, dar, în sfîrșit...

— Atunci, dacă nu-i nimeni ascuns, să nu ne ferim și să vorbim... Ce ați spune de o mică asociație a noastră ?

— O asociație... Deci vedeți și dumneavoastră...

— Iată că iar faceți o confuzie. Nu am spus o legătură, am spus asociație. Nu vă vorbesc de dragoste, ci de afaceri.

— Ce fel de afaceri ? întrebă Oliva, care devenise atît de curioasă, încît rămăsese aproape înmărmurită.

— Ce faceți toată ziua ?

— Păi...

— Nu vă temeți ; eu nu vă judec ; spuneți-mi ce vreți.

— Nu fac nimic sau, în orice caz, fac foarte puțin.
— Sînteți leneșă.
— Oh !
— Foarte bine.
— A, vi se pare că-i foarte bine !
— Fără îndoială. Ce mă interesează pe mine că sînteți leneșă ? Vă place să vă plimbați ?
— Mult.
— Să vă duceți la spectacole, la baluri ?
— Într-una.
— Să trăiți bine ?
— Mai ales.
— Dacă v-aș da douăzeci și cinci de ludovici pe lună, m-ați refuza ?
— Domnule !
— Draga mea domnișoară Oliva, iată că iar începeți cu bănuielile. Doar ne-am înțeles că nu trebuie să vă neliniștiți. Am spus douăzeci și cinci de ludovici, dar s-ar putea și cincizeci.
— Mi-ar plăcea mai mult cincizeci decît douăzeci și cinci. Dar ceea ce îmi place și mai mult este libertatea de a-mi alege iubitul.
— La naiba ! V-am spus doar că nu vreau să fiu iubitul dumneavoastră. Așadar, nu vă mai frămîntați mintea.
— Atunci, ce dracu vreți să fac ca să cîștig cei cincizeci de ludovici ai dumneavoastră ?
— Am spus cincizeci ?
— Da.
— Fie, cincizeci. Mă veți primi la dumneavoastră, vă veți face cît mai frumoasă, îmi veți da brațul cînd voi dori, mă veți aștepta unde vă voi spune eu să mă așteptați.
— Dar am un amant, domnule.
— Ei, și ?
— Cum, ei și ?...
— Da... trimiteți-l la plimbare, ce Dumnezeu !
— Eh, pe Beausire nu-l poți trimite la plimbare cînd vrei.
— Vreți să v-ajut ?
— Nu, îl iubesc.
— Ohoo !...
— Puțin.

— Cu siguranță că prea mult.
— Asta-i situația.
— Atunci, fie și Beausire.
— Sînteți înțelegător, domnule.
— Cu condiția să-mi iau revanșa ; condițiile vă convin?
— Îmi convin, dar mai spuneți-mi-le o dată.
— Ascultă, draga mea, pentru moment am spus tot ce aveam de spus.
— Pe cuvînt de onoare ?
— Pe cuvînt de onoare ! Dar, cu toate astea, vă dați seama de un lucru...
— Care ?
— Dacă, întîmplător, aș avea nevoie să fiți într-adevăr metresa mea...
— A, nu cred. Niciodată nu-i nevoie de asta, domnule.
— De a părea că sînteți...
— Cît despre asta, fie.
— Ei bine, s-a făcut !
— Bate palma !
— Iată și plata dinainte pentru prima lună.

Îi întinse un fișic de cincizeci de ludovici fără măcar să-i atingă vîrful degetelor. Și cum ea șovăia, i-l strecură în buzunarul rochiei fără să-i mîngîie nici în treacăt coapsa atît de rotundă și de unduioasă. De-abia lunecă aurul în fundul buzunarului, că două bătăi scurte la poarta dinspre stradă o făcură pe Oliva să sară la fereastră.

— Dumnezeule ! strigă ea. Plecați repede, este el.
— El, cine ?
— Beausire... iubitul meu... Luați-o din loc, domnule...
— Pe legea mea ! N-are decît să vină !
— Cum ? N-are decît să vină ? ! Păi vă face bucăți...
— Aș !
— Ascultați cum bate ; o să spargă poarta.
— Deschideți-i, ce dracu ! Dealtfel, de ce nu-i dați o cheie ? Și necunoscutul se întinse pe canapea, murmurînd : Trebuie să-l văd pe caraghiosul ăsta și să-mi dau seama ce-i poate pielea.

Bătăile în ușă continuară, întretăiate de groaznice înjurături, care se auzeau mult mai sus de etajul al doilea.

— Mamă, du-te, du-te şi deschide ! zise Oliva, furioasă. Cît despre dumneavoastră, domnule, dacă o să daţi de bucluc, n-am ce să vă fac, n-aveţi decît.

— Chiar aşa, n-am decît ! replică imperturbabil necunoscutul, fără să se mişte de pe canapea.

Oliva asculta, tulburată, pe palier.

XXI

DOMNUL BEAUSIRE

Oliva se repezi în întîmpinarea unui bărbat furios, care, cu braţele întinse, cu faţa palidă şi hainele în dezordine, năvăli în apartament, blestemînd cu glas răguşit :

— Beausire ! Stai, Beausire ! zise ea, cu o voce în care nu se ghicea spaima, aşa încît nu puneai la îndoială curajul acestei femei.

— Lasă-mă ! urlă noul venit, îmbrîncind-o pe Oliva, care vroia să-l îmbrăţişeze. Şi continuă din ce în ce mai tare : Aha, aici se află un bărbat, de asta nu mi se deschidea.. Aha !... Aha !

Necunoscutul, după cum ştim, rămăsese nemişcat pe canapea într-o atitudine calmă, pe care domnul Beausire de bună seamă că a luat-o drept nehotărîre sau chiar spaimă. Se opri în faţa acestuia, scrîşnind din dinţi într-un fel răuprevestitor.

— Presupun că îmi veţi răspunde, domnule ? se stropşi el.

— Ce vreţi să vă spun, scumpul meu domn Beausire? replică necunoscutul.

— Ce faci aici ? Şi mai întîi cine eşti ?

— Sînt un om foarte paşnic la care te holbezi înfiorător, şi-apoi stăteam de vorbă cu doamna într-un mod foarte onorabil.

— Chiar aşa, într-un mod foarte onorabil — murmură Oliva.

— Tu să taci ! urlă Beausire.

— Vai, vai ! Nu fi atît de grosolan cu doamna, care este absolut nevinovată ; dar dacă ești prost dispus...

— Da, sînt...

— Probabil că a pierdut la cărți — spuse cu glas scăzut Oliva.

— Sînt ruinat, sfîrșit ! urlă Beausire.

— Și nu te-ar supăra de loc să jupoi pe careva — spuse rîzînd necunoscutul. Se înțelege de la sine, dragă domnule Beausire !

— Dumneata isprăvește cu glumele proaste !... Și fă-mi plăcerea și cară-te !

— O, domnule Beausire, fii mai îngăduitor.

— Pe toți dracii ! Ridică-te și pleacă, sau fac praf canapeaua cu tot ce se află pe ea.

— Domnișoară, nu mi-ați spus că domnul Beausire are a emenea toane ciudate. Doamne, cîtă sălbăticie !

Beausire, exasperat, făcu un gest larg, de comedian, pentru a-și scoate sabia, și descrise cu brațele și cu lama spadei un cerc cu o circumferință de cel puțin zece picioare.

— Încă un minut, și dacă nu te ridici, te lipesc de spătar.

— Într-adevăr, nu mi-a fost încă dat să întîlnesc pe cineva cu o purtare mai urîtă ca omul ăsta, răspunse necunoscutul, în timp ce cu mîna stîngă scotea ușurel din teacă sabia scurtă, pe care o pusese la spatele lui, pe canapea.

Oliva începu să țipe ascuțit.

— Ah, domnișoară, domnișoară, taci ! poruncì liniștit necunoscutul, care izbutise să se înarmeze fără măcar să se fi ridicat de la locul lui. Taci, căci se pot întîmpla două lucruri : primul, îl zăpăcești pe domnul Beausire, care ar putea astfel să se lase străpuns de spadă ; al doilea, va veni aici paza de noapte, te va înhăța și te va duce drept la Saint-Lazare.

Oliva înlocui strigătele cu o pantomimă dintre cele mai expresive. Spectacolul era ciudat. Pe de o parte, domnul Beausire, cu haina descheiată, beat, tremurînd de furie, împărțind lovituri fără țintă, fără nici o tehnică, unui adversar care-i scăpa mereu. De cealaltă parte, un om așezat pe canapea, cu o mînă sprijinită pe genunchi,

cu cealaltă ținînd arma și parînd sprinten, fără efort, rîzînd în același timp într-un fel în care l-ar fi înspăimîntat pînă și pe Sfîntul Gheorghe.

Sabia lui Beausire nu izbutise o singură clipă să se îndrepte spre țintă, îndepărtată fiind mereu de loviturile adversarului. Beausire dădea semne de oboseală, gîfîia, iar furia făcuse loc spaimei, pe care nu și-o putea stăpîni ; se gîndea că dacă această sabie îngăduitoare ar vrea să pătrundă mai adînc printr-o fandare, s-ar fi zis cu el, Beausire. Nesiguranța puse stăpînire pe el, se repezi, pîndind neatenția adversarului. Acesta pară viguros și, din trei lovituri, îi smulse sabia din mînă, zvîrlindu-i-o ca pe un fulg. Sabia străbătu camera, trecu printr-un geam al ferestrei și dispăru afară. Beausire nu mai știa ce atitudine să adopte.

— Ei, domnule Beausire — spuse necunoscutul — fii atent, dacă sabia dumitale cade cu vîrful, și dacă pe sub fereastră trece cineva, acela se poate socoti un om mort !

Venindu-și în fire, Beausire alergă la ușă și coborî în goană treptele pentru a-și regăsi arma și a preveni o nenorocire care ar fi stricat relațiile lui cu poliția. Între timp, Olivia strînse mîna învingătorului, spunîndu-i :

— Ah, domnule, sînteți foarte viteaz ; dar domnul Beausire este viclean și-apoi mă compromiți rămînînd ; după ce veți pleca, cu siguranță c-o să mă bată.

— Atunci rămîn.

— Nu, nu, vă implor ; cînd mă bate, îl bat și eu și, de obicei cu sînt cea mai tare ; asta și pentru că n-am ce pierde. Plecați, vă rog.

— Uiți un lucru, frumoasa mea : dacă plec, ori îl găsesc jos așteptîndu-mă, ori stînd și pîndindu-mă pe scară ; ne vom bate din nou ; pe o scară nu poți para întotdeauna cu o dublă împotriva unei cvarte, o dublă împotriva unei triple lovituri și a unui semicerc, ca pe o canapea.

— Atunci ?

— Atunci, o să-l ucid pe jupîn Beausire sau o să mă ucidă el pe mine.

— Dumnezeule mare ! Aveți dreptate. Va fi o zarvă nemaipomenită în casă.

— Trebuie să ne ferim de așa ceva ; deci rămîn.

— În numele cerului, plecați ! Urcați-vă la etajul următor și stați acolo pînă cînd el va veni înapoi. Crezînd că o să vă găsească aici, n-o să vă mai caute nicăieri. Îndată ce va pune piciorul în casă, o să auziți că încui ușa de două ori. Îl fac prizonier pe omul meu și pun cheia în buzunar. Vă retrageți apoi binișor în vreme ce eu o să mă bat vitejește ca să mai cîștigați timp.

— Ești o fată adorabilă ! La revedere !

— La revedere ! Pe cînd ?

— La noapte, dacă vrei.

— Cum ? La noapte ? Sînteți nebun ?

— Sigur că da ! La noapte ! Nu-i bal la Operă în seara asta ?

— Gîndiți-vă că acum este miezul nopții.

— Știu foarte bine, dar ce-mi pasă.

— Trebuiesc domino-uri.

— Beausire va găsi, dacă vei ști să-l bați cum trebuie.

— Aveți dreptate — spuse Oliva, rîzînd.

— Iată zece ludovici pentru costume — mai adăugă necunoscutul, rîzînd și el.

— Adio ! Adio și mulțumesc ! Și-l împinse spre palier.

— Bun ! Tocmai închide ușa de jos — spuse necunoscutul.

— Nu-i decît un cîrlig și un zăvor pe dinăuntru. Adio ! Îl aud urcînd.

— Și dacă din întîmplare o să te biruie el pe dumneata, cum o să știu ?

Ea chibzui :

— Cred că aveți servitori ? îl întrebă fata.

— Da, îl voi pune pe unul să stea sub ferestrele dumitale.

— Foarte bine, și va privi în sus pînă cînd îi va cădea un bilețel pe nas.

— S-a făcut. Adio !

Necunoscutul urcă cu un etaj mai sus. Nimic mai ușor, scara era întunecoasă, iar Oliva, ocărîndu-l în gura mare pe Beausire, acoperea zgomotul pașilor noului său complice.

— Las' că vii tu acasă, turbatule ! striga ea la Beausire, care nu urca fără să reflecteze adînc asupra superiorității morale și fizice a acestui intrus, instalat cu atîta nerușinare în casa altuia.

Ajunse totuși la etajul unde îl aștepta Oliva. Avea sabia în teacă și rumega un discurs. Oliva îl luă de umeri, îl împinse în anticameră și răsuci cheia de două ori în broască, așa cum făgăduise. Coborînd, necunoscutul, putu să audă începutul unei lupte în care predominau, datorită sunetului lor răsunător, asemenea alămurilor într-o orchestră, acel soi de lovitură care, în mod vulgar și onomatopeic, se numesc palme. Palmele se amestecau cu strigăte și reproșuri. Glasul lui Beausire tuna, al Olivei te uluia însă.

— N-aș fi crezut niciodată — murmură necunoscutul, îndepărtîndu-se că această femeie atît de tulburată adineauri de venirea stăpînului, are atîta rezistență. Necunoscutul nu-și pierdu vremea să aștepte sfîrșitul scenei. Prea viforos începutul — mai zise el — pentru ca deznodămîntul să fie departe.

Dădu colțul străduței d'Anjou-Dauphine, unde îl aștepta trăsura, care ajunsese mergînd de-a-ndaratelea în acest loc. Șopti ceva unuia dintre oamenii săi, care se duse și se postă sub ferestrele Olivei, pitindu-se în umbra deasă a unei mici arcade ce împodobea intrarea unei case vechi. Din acel loc, el vedea ferestrele luminate, putînd astfel să-și dea seama după mișcarea siluetelor, de tot ce se petrecea înăuntru. Imaginile, la început foarte agitate, sfîrșiră prin a se mai potoli. În sfîrșit, nu mai rămase decît una.

XXII

AURUL

Iată ce se întîmplase în spatele acestor perdele. La început, Beausire a fost surprins văzînd că Oliva încuie ușa. Apoi fu surprins cînd o auzi pe domnișoara Oliva

țipînd așa de tare. În sfîrșit, și mai surprins încă de a nu-și găsi, intrînd în cameră, îndîrjitul rival. Căutări, amenințări, strigăte, deoarece, dacă necunoscutul se ascundea, însemna că-i e frică ; iar dacă îi e frică, Beausire e învingător.

Oliva îl sili să înceteze cu căutatul și să răspundă la întrebările ei. Beausire, bruftuit, ridică și el glasul. Oliva, știind acum că nu mai e vinovată, întrucît corpul delict dispăruse : *Quia corpus delicti aberat* [1], cum spune textul, Oliva striga atît de tare, încît, pentru a o face să tacă, Beausire îi astupă gura cu mîna sau mai bine zis încercă s-o facă. Dar se înșelă. Oliva înțelese altfel gestul persuasiv și conciliator al lui Beausire. Acestei mîini care se îndrepta iute spre fața sa, ea îi opuse o mînă la fel de pricepută, la fel de ușoară cum se dovedise mai înainte spada necunoscutului. Această mînă pară brusc o cvartă și o triplă lovitură și, alungindu-se înainte, izbi obrazul lui Beausire. Beausire ripostă printr-o lovitură de flanc pe dreapta, lovitură din pricina căreia ambele mîini ale Olivei coborîră, și el îi înroși obrazul stîng cu un zgomot scandalos.

Era partea de conversație pe care o auzise necunoscutul în clipa cînd pleca.

O explicație care începe astfel, spunem noi, ajunge repede la un deznodămînt ; în orice caz, un deznodămînt, pe care, la nevoie, ca să-l facem să pară mai dramatic, am putea să-l relatăm cu o mulțime de amănunte.

Oliva răspunse palmei lui Beausire cu un proiectil greu și periculos : o cană de faianță. Beausire ripostă proiectilului cu o măciulie de baston care sparse cîteva cești, răsturnă o lumînare și sfîrși prin a atinge umărul tinerei femei. Furicasă, aceasta se năpusti la Beausire și-l strînse de gît. Îi trebui oarecare forță nenorocitului ca să înhațe și el unul din lucrurile amenințătoarei Oliva. Sfîșiindu-i o rochie, Oliva, simțitoare la această insultă și la această pierdere, îi dădu drumul și-l trimise grămadă în mijlocul camerei. El se ridică spumegînd. Dar, cum valoarea unui adversar se măsoară prin apărare, și cum apărarea a fost întotdeauna respectată, chiar

[1] Deoarece corpul delict lipsește (în limba latină în text) (n. t.).

de către învingător, Beausire, care căpătase mai mult respect pentru Oliva, reluă conversația de unde o lăsase.

— Ești o creatură îngrozitoare ; mă ruinezi.

— Tu mă ruinezi — ripostă Oliva.

— Auzi, eu c ruinez ? ! Parc-aș avea ce lua de la tine...

— Mai bine spune că nu mai am nimic. Spune că ai vîndut și mîncat, băut și jucat tot ce aveam.

— Îndrăznești să-mi reproșezi că sînt sărac ?

— De ce ești sărac ? Din cauza viciului.

— Am să te vindec de-ale tale cu o singură lovitură.

— Bătîndu-mă ?

Și Oliva învîrti deasupra capului un clește foarte greu la a cărui vedere Beausire dădu înapoi.

— Singurul lucru care îți mai lipsea era să-ți iei amanți.

— Și tu cum le numești pe toate nenorocitele care stau lîngă tine în tripourile unde-ți petreci zilele și nopțile ?

— Joc ca să trăiesc.

— Și reușești de minune ; murim de foame ; grozav comerț, pe legea mea !

— Și tu, cu negustoria ta, ești silită să urli cînd cineva îți rupe o rochie, pentru că n-ai cu ce să-ți mai cumperi alta. Grozavă negustorie, n-am ce zice !

— Mai bună decît a ta ! strigă Oliva, furioasă. Iată dovada ! Și luă din buzunar un pumn de bani de aur pe care-i risipi prin cameră.

Ludovicii începură să se învîrtească în chip de sfîrlează și să se rostogolească pe podea, unii ascunzîndu-se pe sub mobile, alții continuîndu-și drumul sonor pînă sub uși ; alții, în sfîrșit, se opriră obosiți pe o parte și își arătară efigiile strălucitoare ca niște paiete de foc.

Cînd auzi Beausire această ploaie metalică sunînd în contact cu lemnul mobilelor și pe datele din încăpere, simți că-l apucă amețeala, ar trebui să spunem mai degrabă că-l încercau mustrări de cuget.

— Ludovici, ludovici dubli ! strigă el, înmărmurit.

Oliva ținea în mînă un alt pumn din același metal. Îi zvîrli monedele în fața și brațele deschise ale lui Beausire, care fu orbit.

— Ah, ah! mai fu el în stare să îngîne. Ce bogată este Oliva asta!

— Iată ce-mi aduce comerțul meu — replică cu cinism ființa dinaintea lui, împingînd cu papucul aurul împrăștiat pe pardoseală și pe Beausire, care îngenunchease să-l strîngă.

— Șaisprezece, șaptesprezece, optsprezece... — zicea Beausire, gîfîind de bucurie.

— Nemernicule!... bombănea Oliva.

— Nouăsprezece, douăzeci și unu, douăzeci și doi.

— Lașule!...

— Douăzeci și trei, douăzeci și patru, douăzeci și șase.

— Ticălosule!...

Fie că auzise, fie că roșise fără să audă, Beausire se ridică de jos.

— Așadar — începu el, pe un ton grav al cărui haz nu poate fi redat — așadar, domnișoară, faci economii lipsindu-mă de strictul necesar?

Oliva năucită, nu găsi nici un răspuns.

— Așadar — continuă ticălosul — mă lași să alerg cu ciorapi găuriți, cu pălăria roasă, cu căptușeala tăiată și zdrențuită în timp ce păstrezi ludovici în casetă. De unde sînt acești ludovici? Din vînzarea lucrurilor mele din clipa cînd mi-am unit trista-mi soartă cu a ta.

— Ticălosule! murmură încet Oliva. Și-i aruncă o privire plină de dispreț. El nu se înspăimîntă.

— Îți iert — continuă el — nu zgîrcenia, ci simțul de economie.

— Și adineauri voiai să mă omori!

— Adineauri aveam dreptate, n-aș avea dreptate acuma.

— De ce, mă rog?

— Pentru că acum ești o adevărată gospodină, aduci bani în casă.

— Îți spun că ești un nemernic...

— Micuța mea Oliva!

— Și c-o să-mi dai aurul înapoi...

— Oh, scumpa mea!

— Dă-mi-l înapoi, că de nu, te străpung cu sabia.

— Oliva!

— Da sau nu ?

— Nu, Oliva ; nu voi consimți niciodată să mă străpungi cu sabia.

— Nu mișca sau ești străpuns. Banii !

— Lasă-mi-i.

— Ah, lașule ! Ah, Creatură josnică ce ești ! cerșești, vrei să cîștigi de pe urma purtării mele nerușinate. Ah, uite cine vrea să se numească bărbat ! Te-am disprețuit întotdeauna. V-am disprețuit pe toți, m-auzi ? Chiar mai mult pe cel care dă decît pe cel care primește.

— Cel care dă — reluă cu gravitate Beausire — poate să dea, este fericit. Și eu ți-am dat, Nicole.

— Nu vreau să mi se spună Nicole.

— Iartă-mă, Oliva ! Spuneam că ți-am dat și eu cînd am avut.

— Grozavă dărnicie ! Cataramе de argint, șase ludovici de aur, două rochii de mătase, trei batiste brodate...

— E mult pentru un soldat.

— Taci ! Fără doar și poate, cataramele le-ai furat de la alta ca să mi le dai mie ; ludovicii de aur i-ai împrumutat și nu i-ai mai înapoiat niciodată ; rochiile de mătase...

— Oliva ! Oliva !...

— Dă-mi înapoi banii !

— Cît vrei ?

— De două ori pe atît.

— Bine, fie — zise ticălosul, cu gravitate. Mă duc să joc în strada Bussy ; îți voi da înapoi nu de două ori, ci de patru ori pe atît. Făcu doi pași spre ușă. Ea îl apucă de pulpana fracului zdrențăros.

— Ei poftim ! exclamă el. S-a rupt fracul.

— Cu atît mai bine, o să-ți cumperi unul nou.

— Șase ludovici, Oliva, șase ludovici. Din fericire, în strada Bussy, crupierii și jucătorii nu sînt prea pretențioși în ce privește îmbrăcămintea.

Oliva îi smulse liniștită și cealaltă pulpană a fraculuí. Beausire deveni furios.

— Pe toți dracii ! urlă el. Vrei cu orice preț să te omor. Iată că ticăloasa mă și dezbracă acum ! Nu mai pot să plec de aici.

— Dimpotrivă, o să pleci numaidecît.

— Ar fi cam ciudat, fără haină.
— O să-ți pui redingota de iarnă.
— Găurită, peticită!
— N-ai s-o pui dacă-ți place mai mult așa, dar de plecat vei pleca.
— Niciodată.
Oliva scoase din buzunar ludovicii de aur care-i mai rămăseseră, vreo patruzeci la număr, și îi jucă în palmele făcute căuș. Beausire aproape că înnebuni; îngenunche încă o dată la picioarele ei.
— Poruncește! Poruncește! bîigui el.
— Ai să dai fuga la Capucin-Magique, în strada Seine, unde se vînd dominouri pentru bal mascat.
— Și?...
— Îmi cumperi unul complet, mască și ciorapi la fel.
— Am înțeles.
— Pentru tine, unul negru; pentru mine, unul alb de satin.
— Da.
— Nu-ți dau decît douăzeci de minute pentru asta.
— Mergem la bal?
— La bal.
— Și mă duci apoi pe bulevard, să cinăm?
— Desigur, dar cu o condiție.
— Care?
— Dacă ești ascultător.
— Ah, mereu, mereu.
— Hai, arată-ți zelul.
— Alerg.
— Cum, încă n-ai plecat?
— Dar bani să plătesc...
— Ai douăzeci și cinci de ludovici.
— Cum am douăzeci și cinci de ludovici? De unde?
— Cei pe care i-ai adunat.
— Oliva, Oliva, nu te porți frumos.
— Ce vrei să spui?
— Oliva, doar mi i-ai dăruit.
— Nu zic că nu vor fi ai tăi, dar dacă-ți dau acum, nu te mai întorci. Du-te deci și vino repede.
— Are dreptate, afurisita! zise ticălosul, rușinat. Chiar aveam intenția să nu mă mai întorc.

— Douăzeci și cinci de minute, m-auzi ? strigă ea.
— Am plecat.

Acesta a fost momentul cînd valetul așezat la pîndă în nișa din fața ferestrelor văzu cum unul dintre interlocutori dispare. Era domnul Beausire, care ieși cu un frac fără pulpane și cu sabia bălăngănindu-se la spate provocator, în timp ce cămașa îi stătea umflată sub vestă, ca pe timpul lui Ludovic al XIII-lea.

Pe cînd derbedeul dădea colțul străzii Seine, Oliva scrise la iuțeală pe un petic de hîrtie aceste cuvinte, care rezumau întregul episod : *Pacea a fost semnată, împărțeala s-a făcut, cu balul s-a învoit. La ora două vom fi la Operă. Voi purta un domino alb, iar pe umărul stîng o panglică de mătase albastră.* Oliva înfășură biletul în jurul unui ciob din cana de faianță, scoase capul pe fereastră și aruncă biletul în stradă. Valetul se aruncă asupra prăzii sale, o înhață și fugi.

E aproape sigur că domnul Beausire nu zăbovi mai mult de treizeci de minute și se întoarse urmat de doi băieți de la croitorie care aduceau, la prețul de douăzeci și opt de ludovici, două dominouri de un gust desăvîrșit, cum se făceau la Capucin-Magique, la meșterul cel mai bun, care era și furnizorul maiestății sale regina și al doamnelor de onoare.

XXIII

CĂSUȚA

Am lăsat-o pe doamna de La Motte la ușa palatului domnului Mesmer, urmărind cu ochii trăsura reginei care dispărea cu iuțeală. Cînd silueta ei se estompă, cînd zgomotul roților încetă să se mai audă, Jeanne urcă la rîndul său în trăsura închiriată și se întoarse acasă să-și ia un domino și o altă mască, precum și pentru a vedea dacă nu se întîmplase nimic nou. Doamna de La Motte își promisese, în această fericită noapte, revanșa pentru

emoţiile încercate în timpul zilei. Hotărîse, fiind o femeie tare, ca odată s-o facă pe cavalerul, cum se spune în mod vulgar şi expresiv, adică să meargă absolut singură şi să se bucure de deliciile neprevăzutului.

Dar întîlni o piedică chiar de la primul pas pe care îl făcea pe drumul acesta atît de seducător pentru imaginaţiile vii şi îndelung ţinute în frîu. Într-adevăr, un servitor o aştepta la portar. Acest servitor aparţinea domnului prinţ de Rohan şi aducea din partea eminenţei sale un bilet conceput astfel :

Doamnă contesă,

N-aţi uitat, fără îndoială că avem nişte treburi de pus la punct împreună. Poate aveţi memoria scurtă, eu însă nu uit niciodată ceea ce mi-a plăcut. Am onoarea de a vă aştepta acolo unde aducătorul biletului vă va conduce, dacă o doriţi.

Scrisoarea era semnată cu o cruce bisericească.

Doamna de La Motte, mai întîi contrariată de această încurcătură, se gîndi o clipă, apoi se resemnă în faţa soartei şi, luînd una din hotărîrile rapide care o caracterizau, îi spuse servitorului :

— Urcă-te lîngă vizitiul meu, sau dă-i adresa.

Servitorul se urcă lîngă vizitiu, doamna de La Motte în trăsură. Zece minute fură de ajuns pentru a o duce pe contesă în cartierul Saint-Antoine, pe o alee de curînd nivelată, unde arbori uriaşi, bătrîni ca strada însăşi, ascundeau privirilor una din acele case drăguţe clădite sub Ludovic al XV-lea, cu exteriorul ornamentat după gustul secolului al XVI-lea şi cu confortul incomparabil al secolului al XVIII-lea.

— Ah, o căsuţă ! murmură contesa. Este foarte firesc din partea unui mare prinţ, dar foarte umilitor pentru o Valois. În fine !

Acest cuvînt, din care resemnarea a făcut un suspin şi nerăbdarea o exclamaţie, exprima tot ce mocnea ca ambiţie mistuitoare şi teribilă lăcomie de bani în firea sa. Încă nici nu trecuse pragul, şi hotărîrea ei era luată.

Fu condusă din cameră în cameră, adică din surpriză în surpriză, pînă la o mică sufragerie de un gust desă-

vîrșit. Îl găsi pe cardinal singur, așteptînd-o. Eminența sa răsfoia niște broșuri ce semănau foarte bine cu o colecție de pamflete dintre cele care plouau cu nemiluita în vremea aceea, imediat ce bătea vîntul dinspre Anglia sau Olanda.

La vederea ei, prelatul se ridică.

— Ah, iată-vă ! Mulțumesc, doamnă contesă — spuse.

Și se apropie să-i sărute mîna. Contesa se retrase cu un aer disprețuitor și jignit.

— Ce este ? ! întrebă cardinalul. Ce aveți, doamnă ?

— Nu sînteți obișnuit, nu-i așa, monseniore, să vedeți o astfel de expresie pe chipul femeilor cărora eminența voastră le face cinste de a le chema aici ?

— O, doamnă contesă !...

— Sîntem în căsuța dumneavoastră, nu-i așa monseniore ? zise contesa, aruncînd în jurul ei o privire disprețuitoare.

— Dar, doamnă...

— Speram, monseniore, că eminența voastră va binevoi să-și amintească condițiile în care m-am născut. Speram că eminența voastră va binevoi să-și amintească că, dacă Dumnezeu m-a lăsat săracă, mi-a dăruit cel puțin orgoliul rangului meu.

— Vai, contesă, v-am crezut o femeie de spirit — replică prințul.

— Numiți femeie de spirit, după cît se pare, monseniore, o femeie nepăsătoare, care rîde de orice, chiar de dezonoare ; acestor femei, cer iertare eminenței voastre, am obiceiul să le dau un alt nume.

— Nu contesă, vă înșelați : numesc femeie de spirit orice femeie care ascultă cînd îi vorbesc sau care nu vorbește înainte de a fi ascultat.

— Poftim, vă ascult !

— Aveam de discutat lucruri serioase.

— Și pentru asta m-ați făcut să vin într-o sufragerie?

— Da, desigur ; v-ar fi plăcut mai mult să vă fi așteptat într-un budoar, contesă ?

— Deosebirea este delicată.

— Așa cred și eu, contesă.

— Așadar, nu este vorba decît de a cina cu monseniorul ?

— Nimic altceva.

— Eminența voastră să fie încredințat că primesc această cinste cum trebuie.

— Sînteți ironică, contesă ?

— Nu, rîd.

— Rîdeți ?

— Da. V-ar plăcea mai mult să mă supăr ? Ah, sînteți greu de mulțumit, monseniore, după cît se pare.

— Oh, sînteți fermecătoare cînd rîdeți și nu voi cere nimic altceva decît să vă văd totdeauna rîzînd. Dar în clipa aceasta nu rîdeți. Nu, nu, văd mînie dincolo de aceste frumoase buze care vă descoperă dinții.

— Ba, de loc, monseniore, și sufragerîa mă liniștește.

— Să fie într-un ceas bun !

— Și sper că veți cina bine.

— Cum adică, voi cina bine ? Și dumneavoastră ?

— Mie nu mi-e foame.

— Cum, doamnă, refuzați să mă poftiți la cină ?

— Vă rog ?

— Mă alungați ?

— Nu înțeleg, monseniore.

— Ascultați, scumpă contesă.

— Ascult.

— Dacă ați fi mai puțin mînioasă, v-aș spune că, orice ați face, nu puteți fi decît fermecătoare ; dar cum la fiecare compliment mă tem că voi fi dat afară, mai bine tac.

— Vă temeți că veți fi dat afară ? ! Într-adevăr, monseniore, cer iertare eminenței voastre, dar deveniți de neînțeles.

— Cu toate acestea este destul de limpede ceea ce se întîmplă.

— Iertați-mi uimirea, monseniore.

— Ei bine, zilele trecute m-ați primit foarte stinghertă ; spuneați că locuiți într-un fel neconvenabil pentru o persoană de rangul și cu numele dumneavoastră. Aceasta m-a făcut să-mi scurtez vizita ; aceasta, de altfel, v-a făcut să fiți mai rece cu mine. M-am gîndit atunci că a vă reda mediului dumneavoastră, condițiilor dumneavoastră de viață este ca și cînd aș da aer unei

păsări pe care un cercetător a pus-o sub clopotul de sticlă al unei mașini pneumatice.

— Atunci ?... întrebă contesa, neliniștită, deoarece începea să priceapă.

— Atunci, frumoasă contesă, ca să puteți să mă primiți prietenește, pentru ca, la rîndul meu, să pot veni să vă vizitez fără să mă compromit sau să vă compromit pe dumneavoastră...

Cardinalul o privea țintă pe contesă.

— Ei bine ?... întrebă aceasta.

— Ei bine, am sperat că veți binevoi să acceptați această casă mică în care poate v-ați simți bine. Vă dați seama, contesă, nu spun căsuță.

— Să accept ? Eu ? Îmi dăruiți această casă monseniore ? ! exclamă, contesa, a cărei inimă bătea în același timp de orgoliu și de dorință.

— Prea puțin, contesă, foarte puțin ; dar dacă vă dădeam mai mult, nu ați fi primit.

— Oh, nici mult, nici puțin, monseniore — ripostă contesa.

— Ce spuneți, doamnă ?

— Spun că este imposibil să primesc un asemenea dar.

— Imposibil ! Și de ce ?

— Pentru că foarte simplu, este imposibil.

— A, vă rog, nu rostiți acest cuvînt cînd sînteți lîngă mine, contesă.

— De ce ?

— Pentru că nu vreau să-l aud cînd sînt lîngă dumneavoastră.

— Monseniore !...

— Doamnă, casa vă aparține, cheile sînt acolo pe o tavă aurită. Vă tratez ca pe un învingător. Oare vedeți în aceasta încă o umilință ?

— Nu, dar...

— Haideți, acceptați.

— Monseniore, v-am spus...

— Cum, doamnă, scrieți miniștrilor pentru a solicita o pensie, acceptați o sută de ludovici de la două necunoscute, dumneavoastră !...

— Ah, monseniore, este cu totul altceva. Cine primește...

— Cine primește obligă, contesă — zise cu demnitate prințul. Vedeți, v-am așteptat în sufragerie dumneavoastră ; nici nu am văzut măcar budoarul, saloanele sau camerele celelalte ; presupun doar că toate acestea există.

— Oh, monseniore, vă cer iertare ; mă siliți să mărturisesc că nu există pe lume un bărbat mai delicat decît dumneavoastră !

Și contesa, care se stăpînise atîta vreme, roși de plăcere gîndindu-se că va putea să spună : „Casa mea". Apoi, dîndu-și seama că, de fapt, acceptase, la un gest al prințului zise dîndu-se un pas înapoi :

— Monseniore, rog pe eminența voastră să mă invite la cină.

Cardinalul își scoase mantia pe care nu și-o dezbrăcase pînă atunci, apropie un scaun pentru contesă și, într-un frac care-i venea de minune, își făcu datoria de a o servi. Cina fu adusă numaidecît. În clipa cînd lacheii intrau în anticameră, Jeanne își puse o mască pe față.

— Eu ar trebui să port o mască — zise cardinalul — deoarece dumneavoastră sînteți la dumneavoastră acasă, sînteți în mijlocul servitorilor dumneavoastră, în vreme ce eu sînt intrusul.

Jeanne începu să rîdă, dar nu-și scoase masca. Și cu toate că bucuria și surpriza o sufocau, cinsti cina cum se cuvine. Cardinalul, cum am spus-o în numeroase ocazii, era un bărbat de o mare generozitate și de o vie inteligență.

Vechiul obicei al celor mai rafinate curți ale Europei, curți guvernate de regine, vechiul obicei al femeilor, era în vremea aceea să complice, dar de multe ori să și rezolve probleme politice ; o astfel de experiență transmisă cum s-ar spune din naștere și îmbogățită de experiența proprie, toate aceste calități atît de rare astăzi, destul de rare și atunci, făceau din prinț un bărbat cu intenții foarte greu de deslușit pentru rivalii săi în diplomație și pentru amantele sale. Stăpînirea și marea sa curtoazie erau o platoșă cu neputință de străpuns. De

aceea, cardinalul se credea net superior Jeannei. Această provincială, plină de pretenții și care, sub falsul ei orgoliu, nu putuse să-și ascundă pofta de înavuțire, îi părea o cucerire ușoară, atrăgătoare, desigur, din cauza frumuseții sale, a inteligenței, a nu știu cărui vino încoace provocator care seduce mult mai mult pe bărbații blazați decît pe cei naivi.

Poate, de data aceasta, cardinalul tot atît de greu de înțeles, pe cît de greu înțelegea el însuși, se înșela ; fapt este că Jeanne, frumoasă cum era, nu-i inspira nici o suspiciune, ceea ce îl pierdu pe acest bărbat superior. Nu numai că deveni mult mai puțin puternic decît era, ci își pierdu chiar toată puterea ; diferența între Maria-Tereza și Jeanne de La Motte era prea mare pentru ca un Rohan de talia lui să-și dea osteneala să lupte. Așa că, odată lupta începută, Jeanne, care își simțea inferioritatea aparentă, se feri să lase a i se vedea superioritatea reală ; ea jucă mai departe rolul provincialei cochete ; făcu pe femeiușca pentru a-și păstra un adversar încrezător în forța lui și, în consecință, slab în atac.

Cardinalul, surprinzîndu-i toate trăsăturile pe care ea nu și le putea stăpîni, o crezu îmbătată de darul primit ; și Jeanne era, într-adevăr, deoarece întrecea nu numai așteptările sale, dar chiar pretențiile sale. Numai că prințul uita un singur lucru : că darul lui este în același timp mai prejos de ambițiile și orgoliul unei femei ca Jeanne. Ceea ce risipi, de altfel, încîntarea ei, a fost rapida înlocuire a dorințelor vechi cu altele noi.

— Haideți — spuse cardinalul, turnînd contesei un pahar de vin de Cipru într-o cupă mică de cristal stropită cu aur — haideți, nu mai fiți supărată pe mine, contesă, numai fiindcă am semnat împreună un contract.

— Să fiu supărată pe dumneavoastră ? O, nicidecum.

— Mă veți primi deci uneori aici, fără prea mare aversiune ?

— Nu voi fi niciodată atît de ingrată pentru a uita că aici sînteți ca la dumneavoastră acasă, monseniore.

— La mine ? Da' de unde !

— Nu numai ca la dumneavoastră, ci chiar în casa dumneavoastră.

— Ah, dacă mă contraziceți, luați seama !
— Ei bine, ce se va întîmpla ?
— Vă voi impune alte condiții.
— Ei, atunci luați dumneavoastră seama.
— La ce ?
— La tot.
— Spuneți.
— Sînt la mine acasă...
— Și...
— Și dacă găsesc nerezonabile condițiile dumneavoastră, chem servitorii.
Cardinalul începu să rîdă.
— Ei vedeți ? replică Jeanne.
— Nu văd nimic — răspunse cardinalul.
— Ba da, știți prea bine că vă bateți joc de mine.
— Cum asta ?
— Rîdeți !
— Păi mi se pare că e momentul cel mai potrivit.
— Sigur că-i momentul cel mai potrivit deoarece știți foarte bine că, dacă aș chema servitorii, n-ar veni nici unul.
— Ba da ! Ar veni, dracu să mă ia !
— Vai de mine, monseniore !
— Ce-am făcut ?
— Ați înjurat...
— Aici nu mai sînt cardinal, contesă ; sînt la dumneavoastră, adică în căutarea aventurii...
Contesa rîse, zicîndu-și în sinea ei : „Este, fără îndoială, un om cît se poate de drăguț".
— Ia stați, începu deodată cardinalul, ca și cum un gînd neașteptat i-ar fi venit din întîmplare. Ce-mi spuneați zilele trecute despre cele două binefăcătoare, cele două nemțoaice ?
— Cele două doamne cu portretul ? precizează Jeanne, care, după ce o văzuse pe regină, putea să-și pregătească o ripostă.
— Da, despre doamnele cu portretul.
— Monseniore — rosti răspicat doamna de La Motte, privindu-l țintă pe cardinal — le cunoașteți la fel de bine, ba chiar mult mai bine decît mine, pun rămășag.

— Eu ? Ah, contesă, mă nedreptățiți ! Nu doreați să știți cine sînt ?

— Fără îndoială ; și mi se pare foarte firesc să dorești să-ți cunoști binefăcătoarele.

— Ei bine, dacă aș fi știut cine sînt, la ora asta aș fi știut și dumneavoastră.

— Domnule cardinal, vă repet că pe aceste doamne le cunoașteți.

— Nu.

— Încă un nu și vă numesc mincinos.

— O, și eu o să-mi răzbun insulta.

— Cum, vă rog ?

— Sărutîndu-vă.

— Domnul ambasador la curtea din Viena ! Domnul mare prieten al împărătesei Maria-Tereza ! Mi se pare că ar fi trebuit să recunoașteți portretul prietenei dumneavoastră, numai dacă n-o fi cumva prea prost executat.

— Cum ? Era, într-adevăr, portretul Mariei-Tereza?!

— Ei, hai, n-o faceți pe neștiutorul, domnule diplomat !

— Ei bine, să zicem că este așa, că aș fi recunoscut-o pe împărăteasa Maria-Tereza. Asta la ce ne duce ?

— Dacă ați recunoscut portretul Mariei-Tereza, ar trebui să știți cîte ceva și despre femeile cărora le poate aparține un asemenea portret.

— Și de ce vreți să știu acest lucru ? întrebă cardinalul, destul de neliniștit.

— De ce ? Pentru că nu este un lucru foarte obișnuit să vezi portretul unei mame — căci, observați bine, acest portret este al mamei, nu al împărătesei — în alte mîini decît în cele ale...

— Sfîrșiți...

— Decît în mîinile unei fiice...

— Regina ! exclamă Louis de Rohan, cu un asemenea accent de sinceră uluire, încît o înșelă pe Jeanne. Regina ! Maiestatea sa a venit la dumneavoastră !

— Ei, cum ? Nu ați ghicit că ea era, domnule ?

— Dumnezeule, nu — răspunse cardinalul pe un ton extrem de firesc. În Ungaria este obiceiul ca portretele prinților domnitori să treacă din familie în familie. Chiar eu, care vă vorbesc, de pildă, nu sînt nici fiu, nici fiică.

nici chiar rudă cu Maria-Tereza. Ei bine, am un portret al ei la mine.

— La dumneavoastră, monseniore ?

— Iată — spuse rece cardinalul. Și scoase din buzunar o tabacheră pe care o arătă Jeannei ; contesa se tulbură de-a binelea. Vedeți deci — adăugă el — că dacă eu am acest portret, eu, care v-am mai spus, nu am cinstea să fac parte din familia imperială, și altcineva putea să uite un portret asemănător la dumneavoastră, fără ca pentru asta să fie din augusta casă de Austria. Jeanne tăcu. Avea toate instinctele diplomatice ; îi lipsea însă practica. Așadar, după părerea dumneavoastră — continuă prințul de Rohan — cea care v-a vizitat este regina Maria-Antoaneta ?

— Regina împreună cu altă doamnă.

— Doamna de Polignac ?

— Nu știu.

— Doamna de Lamballe ?

— O tînără femeie foarte frumoasă și foarte serioasă.

— Domnișoara de Taverney, poate ?

— Posibil ; nu o cunosc.

— Atunci, dacă maiestatea sa a venit să vă viziteze, iată-vă sub protecția reginei. Este un pas mare spre reușită.

— Așa cred și eu, monseniore.

— Maiestatea sa, iertați-mi întrebarea, a fost generoasă cu dumneavoastră ?

— Mi-a dat o sută de ludovici, cred.

— Oh, maiestatea sa nu este bogată, mai ales în clipa de față.

— Aceasta sporește recunoștința mea.

— Și v-a arătat un interes mai deosebit ?

— Destul de mare.

— Atunci, totul merge bine — spuse gînditor prelatul și, uitînd-o pe protejată, se gîndi la protectoare. Nu vă mai rămîne deci de făcut decît un singur lucru.

— Care ?

— Să vă introduceți la Versailles.

Contesa zîmbi.

— Ah, să nu ne înșelăm, contesă, aici este adevărata dificultate. Contesa zîmbi din nou, dar într-un fel mult

mai semnificativ decît prima oară. Cardinalul zîmbi, la rîndul său. Într-adevăr, dumneavoastră provincialele — zise el — nu vă îndoiți niciodată de nimic. Pentru că ați văzut Versailles-ul are grilaje care se deschid și scări care se urcă, vă închipuiți că toată lumea deschide acele grilaje și urcă acele scări. Ați văzut toți acești monștri de bronz, de marmură sau de plumb care împodobesc parcul și terasele Versailles-ului, contesă ?

— Desigur, monseniore.

— Hipogrife, himere, furii, vampiri și alte animale nefaste, sînt cu sutele... Ei bine, închipuiți-vă de zece ori mai multe fiare vii care se interpun între prinți și binefacerile lor decît monștrii risipiți printre florile și pe aleile grădinii.

— Eminența voastră mă va ajuta să străbat șirurile acestor monștri, dacă ei îmi vor sta în cale.

— Voi încerca, dar îmi va fi destul de greu. Și-apoi, dacă îmi rostiți numele, dacă scoateți la iveală talismanul pe care-l aveți, după două încercări va fi de prisos.

— Din fericire — spuse contesa — sînt ferită de această eventualitate prin protecția directă a reginei, și dacă voi pătrunde la Versailles, voi intra cu cheia potrivită.

— Ce cheie, contesă ?

— Ah, domnule cardinal, acesta este secretul meu... Ba nu, greșesc ; dacă ar fi secretul meu, vi l-aș spune, deoarece nu vreau să ascund nimic minunatului meu protector dar...

— Deci există un dar, contesă ?

— Vai, da, monseniore, există un dar ; dar cum nu este secretul meu, îl păstrez. Vă este de ajuns să știți că...

— Ce anume ?

— Că mîine voi merge la Versailles, că voi fi primită, chiar am toate motivele să sper că voi fi bine primită, monseniore.

Cardinalul o privi pe tînăra femeie, a cărei siguranță de sine i se părea a fi consecința imediată a primilor aburi ai cinei.

— Contesă — replică el, rîzînd — vom vedea dacă intrați.

— Veți împinge curiozitatea pînă într-acolo încît veți pune să fiu urmărită ?

— Întocmai.

— Nu mă dezic.

— Începînd de mîine, contesă, vă provoc și consider o chestiune de oncare intrarea dumneavoastră la Versailles.

— În apartamentele mici ; primesc, monseniore.

— Vă asigur, contesă, că sînteți pentru mine o enigmă vie.

— Unul dintre acei monștri mici care se află în parcul Versailles-ului.

— Mă credeți un om de gust, nu-i așa ?

— Da, desigur, monseniore.

— Ei bine, deoarece mă aflu la picioarele dumneavoastră, deoarece vă sărut mîna, nu puteți crede că buzele mele se așază pe o gheară sau mîna pe o coadă de pește cu solzi.

— Vă implor, monseniore, să vă amintiți — spuse Jeanne, cu răceală — că nu sînt nici o femeiușcă și nici o domnișoară de la Operă ; deci îmi aparțin mie însămi atunci cînd nu aparțin soțului meu, și deoarece mă simt egală oricui în acest regat, mă voi duce liber și spontan, în ziua cînd o să am chef, lîngă cel care va ști să-mi placă. Așadar, monseniore, respectați-mă și veți respecta astfel nobilimea din care amîndoi facem parte.

Cardinalul se ridică.

— După cum văd — zise — vreți să vă iubesc cu adevărat.

— Nu spun asta, domnule cardinal ; eu sînt cea care vreau să vă iubesc. Credeți-mă, cînd se va întîmpla aceasta, dacă se va întîmpla, o să ghiciți cu ușurință. În cazul în care nu vă veți da seama, vă voi face să o știți, fiindcă mă simt destul de tînără și de arătcasă ca să nu mă tem să fac avansuri. Un bărbat adevărat nu mă va respinge.

— Contesă — spuse cardinalul — vă asigur că, dacă nu depinde decît de mine, mă veți iubi.

— Vom vedea.

— Ați și început să resimțiți prietenie pentru mine, nu-i adevărat ?

— Mai mult.

— Într-adevăr ? Atunci sîntem la jumătatea drumului.

— Să nu măsurăm drumul cu stînjenul, să-l parcurgem.

— Contesă, sînteţi femeia pe care aş adora-o... — şi prinţul suspină.

— Pe care „aş adora-o“... — repetă ea, surprinsă — dacă ?

— Dacă mi-o veţi îngădui — se grăbi să răspundă cardinalul.

— Monseniore, vă voi îngădui, poate, cînd norocul îmi va surîde destul de mult timp, încît să vă pot dispensa să-mi cădeţi la picioare atît de repede şi să-mi sărutaţi mîinile înainte de vreme.

— Cum ?

— Da, cînd voi fi mai presus de binefacerile dumneavoastră, nu veţi mai bănui că vă aştept vizitele avînd un interes oarecare ; atunci veţi apărea mai demnă în ochii dumneavoastră, şi eu voi cîştiga, monseniore, iar dumneavoastră nu veţi pierde.

Se ridică, deoarece se aşezase din nou ca să-şi poată debita mai bine predica.

— Aşadar, mă condamnaţi la lucruri imposibile ? spuse cardinalul.

— Cum adică ?

— Mă împiedicaţi să vă fac curte.

— Pentru nimic în lume. Oare pentru a face curte unei femei, nu există alt mijloc decît statul în genunchi şi agitarea mîinilor ?

— Să începem chiar acum, contesă. Ce îmi veţi îngădui ?

— Tot ce se potriveşte cu gustul şi îndatoririle mele.

— Oho, vă instalaţi în cele mai vaste domenii din lume.

— Păcat că m-aţi întrerupt, monseniore, tocmai vroiam să adaug un al treilea.

— Care, Sfinte Dumnezeule ?!

— Acela al capriciului meu.

— Sînt pierdut.

— Dați înapoi ?

În acest moment cardinalul, se simțea mult mai puțin capabil să se călăuzească după propriile sale gînduri, fiind cu totul subjugat de farmecul acestei zîne provocatoare.

— Nu, nu voi da înapoi.

— Nici în fața îndatoririlor mele ?

— Nici în fața gusturilor și capriciilor dumneavoastră.

— Dovada ?

— Vorbiți.

— Vreau să merg astă-seară la balul Operei.

— Acest lucru vă privește, contesă, sînteți liberă ca păsările cerului și nu văd de ce v-ar împiedica cineva să mergeți la balul Operei.

— O clipă, vă rog... nu vedeți decît jumătate din dorința mea ; cealaltă este ca să mergeți și dumneavoastră.

— Eu ? La Operă ?... Vai, contesă !

Și cardinalul făcu un gest care, simplu la un om oarecare, era cu adevărat vehement pentru un Rohan de viță.

— Iată, așadar, în ce fel încercați să-mi faceți pe plac ? zise contesa.

— Un cardinal nu merge la balul Operei, contesă ; este ca și cum v-aș propune să intrați într-un... local de fumat.

— Un cardinal nici nu dansează, nu-i așa ?...

— A, nu...

— Ei bine ! De ce am citit oare că domnul cardinal de Richelieu a dansat o sarabandă ?

— În fața Anei de Austria, da... — lăsă să-i scape prințul.

— În fața unei regine, este adevărat — repetă Jeanne, privindu-l țintă. Ei bine, poate și dumneavoastră o veți face pentru o regină... Prințul roși fără voia lui, oricît de abil și puternic era. Fie că răutăcioasei făpturi îi fu milă de încurcătura în care se afla el, fie că nu-i convenea să-i prelungească stînghereala, se grăbi să adauge: Cum să nu fiu jignită, cînd văd că vă împotriviți atîta,

cînd văd că mă prețuiți mai puțin decît pe o regină, cînd este vorba să vă ascundeți sub un domino și o mască, cînd este vorba să faceți, după părerea mea, cu o îngăduință pe care nu aș putea să nu o apreciez la adevărata ei valoare, unul dintre acei pași uriași pe care faimosul dumneavoastră stînjen de adineari nu l-ar putea niciodată măsura ?

Cardinalul, fericit că scăpase atît de ieftin, fericit mai ales, de această permanentă victorie pe care iscusința contesei i-o punea la îndemînă ori de cîte ori se afla în încurcătură, se repezi să-i strîngă mîna :

— Pentru dumneavoastră, fac totul, chiar și imposibilul.

— Mulțumesc, monseniore, cel care știe să facă pentru mine un astfel de sacrificiu este un prieten prețios ; vă scutesc de corvoadă, acum după ce ați acceptat-o.

— Nu, nu doar cel ce-și îndeplinește datoria are dreptul să ceară să fie răsplătit. Vă urmez, contesă, dar cu un domino.

— Vom trece prin strada Saint-Denis, care se află în vecinătatea Operei ; voi intra mascată într-un magazin și voi cumpăra un domino și o mască pentru dumneavoastră ; vă veți îmbrăca în trăsură.

— Contesă, este un divertisment fermecător, știți ?

— Ah, monseniore, sînteți de o bunătate care mă copleșește... Dar mă gîndesc că la palatul Rohan excelența voastră ar găsi un domino mai pe gustul său decît cel pe care-l vom cumpăra.

— Iată o răutate de neiertat, contesă. Dacă merg la balul Operei, vă rog să credeți un lucru...

— Care, monseniore ?

— Că voi fi la fel de surprins de a mă afla acolo pe cît sînteți dumneavoastră de surprinsă că cinați cu un alt bărbat decît soțul dumneavoastră.

Jeanne își dădu seama că nu are replică, așa că îi mulțumi.

O trăsură fără blazoane se opri la poarta cea mică a casei, îi luă pe cei doi fugari și porni în trap spre bulevarde.

XXIV

CÎTEVA CUVINTE DESPRE OPERĂ

Opera, acest templu al bucuriilor din Paris, arsese în 1781, în luna iunie. Douăzeci de persoane pieriseră sub dărîmături, și cum în optsprezece ani era a doua oară că se întîmpla această nenorocire, locul special al Operei, adică Palais-Royal, păru nefast distracțiilor pariziene; o ordonanță a regelui îi transferase sediul în alt cartier mai puțin central. Acest oraș de mucava pictată, de pînză și de lemn alb a fost totdeauna o vie preocupare pentru vecini. Opera, teafără și nevătămată, înflăcăra inimile bancherilor și a aristocraților, trecea dintr-o mînă într-alta ranguri și averi. Opera, arzînd, putea să distrugă un cartier, orașul întreg. Nu trebuia decît o pală de vînt. Locul căutat fu ales la Porte-Saint-Martin. Regele, îndurerat să vadă iubitul său Paris lipsit atît de mult timp de Operă, deveni trist, cum se întrista de fiecare dată cînd nu ajungeau transporturile de grîne sau cînd pîinea depășea cu șapte soli cele patru livre.

Trebuia să vezi toată vechea nobilime și toată tînăra magistratură, pe toți ofițerii și financiarii dezorientați de golul ce se căsca după supeuri; trebuia să vezi rătăcind pe promenade zeițățile fără lăcaș, de la figuranți pînă la prima cîntăreață. Pentru a-l consola pe rege și puțin chiar și pe regină, fu trimis maiestăților lor un arhitect, domnul Lenoir, care promitea marea cu sarea. Acest om galant avea planuri noi, un sistem atît de desăvîrșit în ce privește circulația spectatorilor încît chiar în caz de incendiu nimeni nu putea rămîne sufocat pe coridoare. El deschidea opt uși celor care fugeau, fără a mai pune la socoteală cinci ferestre mari la etajul întîi, atît de joase, că pînă și cei mai fricoși puteau să sară jos pe caldarîmul bulevardului fără să li se întîmple altceva decît să-și scrîntească piciorul.

Domnul Lenoir oferea, pentru a înlocui frumoasa sală a lui Moreau și picturile lui Durameaux, o clădire cu o fațadă de 96 de picioare pe bulevard; o fațadă îm-

podobită cu cariatide în chip de pilaștri, așa fel ca să formeze trei uși de intrare ; opt coloane puse sub temelie ; și încă un basorelief deasupra capitelurilor, un balcon cu trei ferestre duble ornate de arhivolte.

Scena trebuia să aibă o deschidere de 36 de picioare, 72 picioare adîncime și 84 picioare în lărgime, de la un perete la altul. Erau prevăzute foaiere împodobite cu oglinzi avînd o decorație simplă, dar de bun gust.

În toată lărgimea sălii, sub orchestră, domnul Lenoir intenționa să păstreze un spațiu de douăsprezece picioare pentru a pune un imens rezervor și două pompe în serviciul cărora să funcționeze douăzeci de gardieni. În sfîrșit, culmea era că arhitectul cerea șaptezeci și cinci de zile și șaptezeci și cinci de nopți pentru a da sala în folosința publicului, nici un ceas mai mult sau mai puțin. Acest ultim punct păru o lăudăroșenie gasconă ; la început s-a rîs mult, dar regele făcu un calcul cu domnul Lenoir și semnă totul. Domnul Lenoir se puse pe lucru și își ținu promisiunea. Sala fu terminată la termenul convenit.

Atunci publicul, care nu este niciodată satisfăcut sau liniștit, își zise că sala este din cherestea, că numai în felul ăsta s-a putut construi atît de repede, iar iuțeala constituie o dovadă de nereușită, că în consecință, Opera cea nouă nu este solidă. Această sală, după care suspinaseră atîtea, pe care curioșii o priviseră în voie cum se ridică grindă cu grindă, acest monument pe care întregul Paris venise să-l vadă înălțîndu-se în fiece seară, ei bine, în această sală, cînd a fost gata, nimeni n-a vrut să intre. Cei mai îndrăzneți, adevărați nesăbuiți, își reținură bilet pentru prima reprezentație cu *Adela de Ponthieu* pe muzică de Pilcini, dar în același timp își făcură și testamentul. Văzînd aceasta, arhitectul, dezolat, ceru sfatul regelui, care îi dădu o idee.

— Dacă există poltroni în Franța — spuse maiestatea sa — apoi aceștia sînt cei ce plătesc ; ei își dau bucuros o rentă de zece mii de livre și se lasă striviți de presă, dar nu vor să riște să fie striviți sub dărîmăturile tavanului. Lăsați-i pe aceștia și invitați-i pe vitejii care nu plătesec. Regina mi-a dăruit un moștenitor ; orașul zburdă de bucurie. Anunțați că sărbătoriți nașterea fiului

meu, deschizînd Opera cu un spectacol gratuit ; și dacă două mii cinci sute de perscane înghesuite, adică o medie de o sută cincizeci de mii de telegrame nu vă ajung să dovediți soliditatea, rugați-i pe acești oameni de viață să se bîțîie nițel. Știți, domnule Lenoir, că greutatea se împătrește cînd cade pe patru degete mari. Cei două mii cinci sute de viteji vor cîntări de patru ori mai mult dacă îi pui să danseze ; deci dați un bal după spectacol.

— Sire, vă mulțumesc — spuse arhitectul.

— Dar mai înainte gîndește-te bine, vor fi grei.

— Sire, sînt sigur de ceea ce am făcut și voi merge și eu la bal.

— Eu — răspunse regele — făgăduiesc să asist la a doua reprezentație.

Arhitectul urmă sfatul regelui. Se reprezentă *Adéle de Pouthieu* în fața a trei mii de plebei care aplaudară mai tare decît regii. Acești plebei doriră să și danseze după spectacol, să se distreze cît mai vîrtos. Așa că ei își înzeciră greutatea în loc să o împătrească.

Nimic nu se clinti în sală.

Dacă era de temut o nenorocire, aceasta s-ar fi putut întîmpla la reprezentațiile următoare, deoarece nobilii fricoși umplură sala, această sală unde urmau să meargă la bal, trei ani de la deschidere, domnul cardinal de Rohan și doamna de La Motte.

Aceasta era povestea pe care o datoram cititorilor noștri ; acum să ne regăsim personajele.

XXV

BALUL OPEREI

Balul era în toată strălucirea sa cînd cardinalul Louis de Rohan și doamna Jeanne de La Motte se strecurară pe furiș, mai ales prelatul, printre miile de dominouri și măști de toate felurile. Curînd fură înghițiți de mulțime, în care dispărură cum dispar în marile vîl-

tori vîrtejurile observate o clipă de trecătorii de pe mal, imediat duse și șterse de curent.

Două dominouri cot la cot, atît cît este cu putință să mergi cot la cot într-un asemenea talmeș-balmeș, încercau, unindu-și forțele, să se împotrivească năvalei, dar, văzînd că nu rezistă, luară hotărîrea să se refugieze sub loja reginei, unde mulțimea era mai puțin deasă și unde, de altfel, zidul le oferea un punct de sprijin.

Domino negru și domino alb, unul înalt, altul de talie mijlocie; unul bărbat, altul femeie; unul dînd din mîini, altul întorcînd capul într-o parte și în alta. Aceste două dominouri erau prinse într-o conversație dintre cele mai însuflețite. Să ascultăm.

— Îți spun, Oliva, că aștepți pe cineva — repeta dominoul înalt. Gulerul tău nu mai este guler, este un fel de morișcă ce se întoarce nu numai la orice pală de vînt, ci după oricine trece pe lîngă noi.

— Ei, ce dorești ?

— Cum ? Ce doresc ?

— Da, ce te tot miri că-mi sucesc capul în dreapta și-n stînga ? Nu de-asta am venit ?

— Ba da, dar dacă îl sucești și pe al altora ?...

— Ei bine, domnule, pentru ce vii la Operă ?

— Pentru o mie de motive.

— Ei, da, voi, bărbații, dar femeile nu vin decît pentru unul singur.

— Care ?

— Cel pe care l-ai spus, pentru a suci cît mai multe capete cu putință. M-ai adus la balul Operei, sînt aici, resemnează-te !

— Domnișoară Oliva !

— A, nu striga ! Știi că strigătele tale nu mă înspăimîntă și, mai ales, ferește-te să-mi rostești numele. Știi că nimic nu este mai de prost gust decît să le spui oamenilor pe nume la balul Operei.

Dominoul negru făcu un gest mînios, care fu brusc întrerupt de venirea unui domino albastru, destul de voinic, destul de înalt și bine făcut.

— Ah, domnule — spuse noul venit — las-o pe doamna să se amuze în voie. Ce naiba, doar nu-i în fie-

care zi a treia joi din postul paștelui, și nu de fiecare a treia joi din postul paștelui vii la balul Operei !

— Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala — ripostă cu brutalitate dominoul negru.

— Ei, domnule — replică dominoul albastru — amintește-ți o dată pentru totdeauna că puțină curtenie nu strică.

— Nu te cunosc — răspunse dominoul negru. De ce dracu m-aș purta cu mănuși cu dumneata ?

— Nu mă cunoști ? Fie, dar...

— Dar ce ?...

— Dar eu te cunosc, domnule de Beausire.

La auzul numelui său, el care pronunța cu ușurință numele altora, dominoul negru fremătă, lucru care se văzu după tremurul îndelung al glugii sale de mătase.

— A, nu te teme, domnule de Beausire — reluă masca — nu sînt ceea ce gîndești.

— Ei, drace ! Ce gîndesc eu ? Nu cumva dumneata care ghicești numele oamenilor nu te mulțumești numai cu asta, ci ai pretenția că le ghicești și gîndurile ?

— Și de ce nu ?

— Atunci, ghici la ce mă gîndesc acum. N-am văzut niciodată un vrăjitor și mi-ar face într-adevăr plăcere să întîlnesc unul.

— O, ceea ce-mi ceri nu-i atît de greu pentru a merita un titlu pe care pari că-l acorzi cu prea mare ușurință.

— Spune-mi totuși.

— Nu, găsește altceva.

— Asta-mi va fi de ajuns. Hai ghicește !...

— Vrei ?

— Da.

— Ei, bine, m-ai luat drept un agent al domnului de Crosne.

— Al domnului de Crosne ?

— Ei, da, nu te gîndești decît la asta, zău că da : al domnului de Crosne, locotenent de poliție.

— Domnule...

— Binișor, dragă domnule Beausire. S-ar zice că, într-adevăr, cauți o sabie.

— Bineînțeles că o caut.

— Doamne, ce fire războinică! Dar vino-ți în fire, dragă domnule Beausire, ți-ai lăsat sabia acasă și bine-ai făcut. Să vorbim despre altceva. Vrei, te rog, să mă lași să-i dau brațul doamnei?...

— Brațul doamnei?

— Da, doamnei. Se obișnuiește la balul Operei sau am picat din Indii?

— Fără îndoială, acest lucru se obișnuiește cînd îi convine cavalerului.

— Uneori este de ajuns ca acest lucru să-i convină doamnei, dragă domnule Beausire.

— Și vrei să-i dai brațul pentru multă vreme?

— Ah, scumpul meu domn Beausire, ești prea curios: poate pentru zece minute, poate pentru o oră, poate pentru toată noaptea...

— Vezi-ți de treabă, domnule, îți bați joc de mine.

— Dragă domnule, răspunde da sau nu. Te învoiești sau nu s-o iau pe doamna de braț?

— Nu.

— Haide-haide, nu fi răutăcios.

— De ce?

— Pentru că, deoarece ai o mască, este inutil să-ți mai pui una.

— Domnule!...

— Poftim, uite că te superi, dumneata care erai așa de ascultător adineauri.

— Unde?

— În strada Dauphine.

— În strada Dauphine?! exclamă Beausire, uluit. Oliva izbucni în rîs.

— Taci, doamnă! scrîșni dominoul negru. Apoi, întorcîndu-se spre dominoul albastru: Nu înțeleg nimic din tot ce spui, domnule. Vorbește-mi în mod cinstit, dacă-i posibil.

— Dar, dragă domnule, mi se pare că nimic nu este mai cinstit decît adevărul, nu-i așa, domnișoară Oliva?

— Va să zică mă cunoști și pe mine? făcu aceasta.

— Domnul nu ți-a rostit oare numele cu glas tare, adineauri?

— Şi adevărul este... — interveni Beausire, revenind la subiect.

— Adevărul este că în clipa cînd eraĭ gata s-o omori pe această biată doamnă, căci acum un ceas vroiai s-o omori, deci în clipa cînd erai gata s-o omori pe această biată doamnă, te-ai oprit în faţa zăngănitului a vreo douăzeci de ludovici.

— Destul, domnule !

— Fie ! îngăduie-mi s-o iau pe doamna de braţ. Dacă dumitale ţi-e destul.

— A, văd eu bine că doamna şi dumneata...

— Ei bine, doamna şi eu ?...

— Vă înţelegeţi.

— Îţi jur că nu.

— Eh, parcă poţi să ştii ? strigă Oliva.

— Şi, de altfel... — adăugă dominoul albastru.

— Cum, de altfel ?

— Da, în cazul că ne-am înţelege, nu ar fi decît spre binele dumitale.

— Spre binele meu ?

— Fără îndoială.

— Cînd spui ceva, trebuie s-o dovedeşti — zise cu mojicie Beausire.

— Bucuros.

— Ah, aş fi tare curios...

— Îţi voi dovedi — continuă dominoul albastru — că prezenţa dumitale aici îţi este la fel de vătămătoare pe cît ţi-ar fi de folos absenţa.

— Mie ?

— Da, dumitale.

— În ce fel, te rog ?

— Sîntem membri unei anumite academii, nu-i aşa ?

— Eu ?

— O, nu te supăra, dragă domnule Beausire, nu vorbesc de Academia franceză.

— Academie... academie... — bombăni cavalerul Olivei.

— Strada Pot-de-Fer, etajul de deasupra parterului, nu este exact, dragă domnule Beausire ?

— Taci !

— Ba.

— Taci ! Oh, ce tip dezagreabil ești, domnule !

— Nu s-ar spune.

— De ce ?

— Păi fiindcă nici dumneata nu crezi. Să ne întoarcem deci la această academie.

— Ei bine ?

Dominoul albastru își scoase ceasul, un ceas frumos împodobit cu briliante, asupra căruia se opriră, ca două lentile în flăcări, cele două pupile ale lui Beausire.

— Ei bine ? repetă acesta din urmă.

— Ei bine, într-un sfert de oră, la academia dumitale din strada Pot-de-Fer, dragă domnule Beausire, se va discuta un mic proiect care va aduce un beneficiu de două milioane celor doisprezece adevărați asociați, dintre care unul ești dumneata, domnule de Beausire.

— Și dumneata un altul, dacă nu cumva...

— Sfîrșește-ți vorba.

— Dacă nu cumva ești un turnător.

— Într-adevăr, te credeam un om inteligent, domnule de Beausire, dar văd cu durere că ești un prost ; dacă eram de la poliție, te-aș fi prins și răsprins de douăzeci de ori pentru treburi mai puțin onorabile decît această speculație de două milioane care va fi discutată la academie în cîteva minute.

Beausire reflectă un moment.

— La dracu ! Și dacă n-ai dreptate ? spuse el. Apoi răzgîndindu-se : Ah, domnule, mă trimiți în strada Pot-de-Fer !

— Da, te trimit în strada Pot-de-Fer...

— Știu foarte bine de ce.

— Spune.

— Ca să mă aresteze. Dar nu sînt atît de nebun...

— Încă o prostie.

— Domnule !

— Fără îndoială, dacă stă în puterea mea să fac ceea ce spui, dacă stă în puterea mea să ghicesc ceea ce se urzește la academia dumitale, de ce atunci ți-aș cere permisiunea de a lua brațul doamnei ? Nu. În acest caz aș face totul ca să fii arestat imediat și, în felul acesta, am scăpa de dumneata, doamna și cu mine ; dar, dim-

potrivă, totul cu blîndețe și prin convîngere, dragă domnule Beausire, aceasta este deviza mea.

— Nu cumva — strigă deodată Beausire, lăsînd brațul Olivei — dumneata erai cel de pe canapeaua doamnei, de acum două ore ? Hai, răspunde !

— Ce canapea ? întrebă dominoul albastru, în vreme ce Oliva îl ciupi de vîrful degetului mic. Nu cunosc, în materie de canapele, decît pe cea a domnului Crébillon-fiul.

— De fapt, puțin îmi pasă — reluă Beausire — motivele dumitale sînt reale, iată tot ce-mi trebuie. Spun reale, ar trebui să spun excelente. Ia deci brațul doamnei, și dacă-l împingi pe un bărbat galant la rele, să-ți fie rușine !

Dominoul albastru începu să rîdă la epitetul bărbat galant cu care se gratifica atît de dezinvolt Beausire ; apoi, bătîndu-l pe umăr, îi zise :

— Fii pe pace, trimițîndu-te acolo, îți dăruiesc cel puțin o sută de mii de livre ; căci dacă nu te duci la academie astă-seară, după obiceiul asociației dumitale, vei fi scos din împărțeală, în vreme ce ducîndu-te...

— Ei bine, fie, la noroc ! murmură Beausire și, salutînd cu o piruetă, dispăru.

Dominoul albastru luă în stăpînire brațul domnișoarei Oliva, devenit vacant prin dispariția lui Beausire.

— Acum, între noi doi — spuse tînăra femeie. Te-am lăsat să-l aiurești cum ți-a plăcut pe acest biet Beausire, dar te previn că eu voi fi mult mai greu de zăpăcit, căci te cunosc. Așadar, dacă vrei să continui, găsește ceva mai interesant, altfel...

— Nu cunosc ceva mai interesant pe lume decît povestea dumitale, dragă domnișoară Nicole — spuse dominoul albastru, strîngînd amical brațul rotund al drăgălașei femei, care scoase un strigăt înăbușit la numele pe care masca i-l șoptea la ureche. Dar își reveni imediat ca o persoană obișnuită să nu se lase luată prin surprindere.

— O, Dumnezeule ! Ce nume mai e și acesta ? întrebă ea. Nicole ? Despre cine e vorba ? Vrei poate să-mi spui așa ? În acest caz, vei naufragia chiar la ieșirea din port, te vei lovi de prima stîncă. Nu mă cheamă Nicole.

— Știu, acum, da, acum te cheamă Oliva. Nicole prea mirosea a provincie. În dumneata, știu foarte bine, sînt două femei : Oliva și Nicole. Vom vorbi imediat și de Oliva, dar mai întîi să vorbim de Nicole. Ai uitat cînd răspundeai la acest nume ? Nu-mi vine să cred. Ah, scumpa mea copilă, numele de fată tînără îl păstrezi, da, îl păstrezi, dacă nu pentru alții, cel puțin pentru tine, în fundul sufletului, oricare ar fi celălalt nume pe care ai fost obligată să-l iei pentru ca primul să fie dat uitării. Biata Oliva ! Fericită Nicole !

În acel moment, un val de măști îi izbi ca talazul unui ocean pe cei doi ce se plimbau înlănțuiți, și Nicole sau Oliva se văzu silită, aproape fără voie, să se strîngă cît mai mult lîngă însoțitorul ei.

— Vezi — îi spuse el — vezi toată această mulțime pestriță, vezi toate aceste grupuri care se înghesuie unul în altul, ca să soarbă sub glugi cuvintele curtenitoare sau de dragoste pe care le schimbă ; vezi aceste grupuri care se fac și se desfac, unele rîzînd, altele cu mustrări ? Toți acești oameni au poate tot atîtea nume ca și dumneata, și mulți ar fi uimiți dacă le-aș spune nume de care ei își amintesc cu siguranță, dar care cred că au fost uitate.

— Ai spus : „Biata Oliva !"...

— Da.

— Deci dumneata nu crezi că sînt fericită ?

— Ar fi greu să fi fericită cu un om ca Beausire.

Oliva suspină.

— Așadar, nu sînt ! spuse ea.

— Cu toate astea îl iubești ?

— Oh, în mod rezonabil.

— Dacă nu-l iubești, părăsește-l.

— Nu.

— De ce ?

— Pentru că îndată ce-l voi părăsi, voi regreta.

— Îl vei regreta ?

— Mă tem că da.

— Și ce ai putea să regreți la un bețiv, la un cartofor, la unul care te bate, la un excroc care într-o zi va fi tras pe roată în Piața Grève ?

— Poate n-ai să înțelegi ceea ce am să-ți spun.

— Spune totuși.

— Voi regreta zgomotul pe care-l face în jurul meu.

— Ar fi trebuit să ghicesc. Iată ce-nseamnă să-ți fi petrecut tinerețea cu oameni prea tăcuți.

— Îmi cunoști tinerețea ?

— Perfect.

— Ah, dragă domnule ! exclamă Oliva, rîzînd și întorcînd capul, cu un aer sfidător.

— Te îndoiești ?

— Nu mă îndoiesc, sînt sigură.

— Atunci hai să vorbim despre tinerețea dumitale, domnișoară Nicole.

— Să vorbim ; dar te-anunț că nu-ți voi răspunde.

— Nici nu am nevoie.

— Aștept.

— Nu voi începe cu copilăria, perioadă care nu contează în viață, voi începe cu adolescența, cu clipa cînd ți-ai dat seama că Dumnezeu ți-a dat o inimă ca să iubești.

— Ca să iubesc pe cine ?

— Să-l iubești pe Gilbert.

La acest nume, un fior îi trecu prin vine și dominoul albastru o simți tremurînd pe tînăra femeie la brațul său.

— Ah ! exclamă ea. Cum de știi, Dumnezeule ? Și se opri deodată, aținîndu-și, de dincolo de mască ochii cu o emoție de nedescris, spre dominoul albastru. Dominoul albastru rămase mut. Oliva, sau mai exact Nicole, suspină. Oh, domnule — spuse — fără să încerce să lupte mai departe, ai rostit un nume plin de amintiri pentru mine. Îl cunoști deci pe acest Gilbert.

— Da, deoarece îți vorbesc despre el.

— Vai !

— Un bărbat fermecător, pe legea mea ! Îl iubeai ?

— Era frumos. Nu... nu-i asta... eu îl găseam frumos. Era inteligent, era egalul meu prin naștere. Nu, de data asta, mai ales, mă înșel. Egal, nu, niciodată. Atîta timp cît Gilbert va vroi, nici o femeie nu-i va fi egală.

— Nici chiar...

— Nici chiar cine ?

— Nici chiar domnișoara de Ta... ?

— Oh, știu ce vrei să spui — îl întrerupse Nicole. Ești foarte la curent, domnule, văd ; da, iubea pe cineva mai presus decît biata Nicole.

— Mă opresc, vezi.

— Da, da, cunoști secrete teribile, domnule — zise Olive, tresărind. Acum... Ea îl privi pe necunoscut, voind parcă să citească dincolo de masca sa. Acum ce a devenit ?

— Cred că dumneata poți s-o spui mai bine ca oricine.

— De ce, Dumnezeule ?

— Pentru că dacă el te-a urmărit de la Taverney la Paris, dumneata l-ai urmărit de la Paris la Trianon.

— Da, este adevărat, dar sînt zece ani de atunci ; așa că nu despre acest timp vorbesc. Vorbesc despre cei zece ani care s-au scurs de cînd am fugit și el a dispărut. Dumnezeule ! Se întîmplă atîtea lucruri în zece ani ! Dominoul albastru păstră tăcerea. Te rog — insistă Nicole, aproape implorînd — spune-mi ce a devenit Gilbert ? Taci, întorci capul. Poate această amintire te supără, te întristează.

De fapt, dominoul albastru, nu întorsese capul, ci îl lăsase în jos, ca și cum amintirile ar fi fost o povară prea grea.

— Rostește mai încet numele — o sfătui dominoul albastru. N-ai băgat de seamă că nici eu nu o fac ?

— Cînd era atît de îndrăgostit — continuă Oliva, cu un suspin — că fiecare arbore din Trianon îi știa iubirea...

— Ei bine, dumneata nu-l mai iubeai ?

— Eu, dimpotrivă, mai mult ca niciodată ; această dragoste m-a pierdut. Sînt frumoasă, sînt mîndră și cînd vreau, sînt insolentă. Mai curînd mi-aș pune capul pe butuc, decît să las să se creadă că mi l-am plecat.

— Ai caracter, Nicole.

— Da, am avut... pe vremea aceea — spuse tînăra fată, suspinînd.

— Conversația te întristează ?

— Nu, dimpotrivă, îmi face bine să vorbesc despre tinerețe. Unele vieți sînt ca rîurile : apa cea mai tulbure are un izvor limpede. Continuă și nu da atenție unui biet suspin rătăcit care îmi scapă din piept.

— Oh ! exclamă dominoul albastru, cu o mișcare ușoară care trăda un zîmbet mijind sub mască. Despre

dumneata, despre Gilbert și despre o altă persoană știu, biata mea copilă, tot ce știi și dumneata.

— Atunci — strigă Oliva — spune-mi de ce a fugit Gilbert la Trianon ; și dacă-mi spui...

— Vei fi convinsă ? Ei bine, n-o să-ți spun, și vei fi și mai convinsă.

— Cum asta ?

— Întrebîndu-mă de ce a părăsit Gilbert Trianonul, nu vrei să verifici că spun adevărul, ci vrei să afli un lucru pe care nu-l știi.

— Este adevărat. Deodată, ea tresări mai tare ca oricînd și, strîngîndu-și mîinile sale încleștate, spuse : Dumnezeule ! Dumnezeule !

— Ce este ?

Nicole păru că reușește să înlăture gîndul care o făcuse să aibă această reacție.

— Nimic.

— De acord, vroiai să mă întrebi ceva.

— Da, spune-mi drept, ce a devenit Gilbert.

— Nu ai auzit spunîndu-se că a murit ?

— Da, dar...

— Ei bine, a murit.

— E mort ? zise Nicole, părînd a se îndoi. Apoi, cu o tresărire care semăna cu prima : Te implor, domnule, îmi faci un serviciu ?

— Două, zece, cîte vrei, scumpa mea Nicole.

— Te-am văzut la mine, sînt două ore, nu-i așa, dumneata erai ?

— Fără îndoială.

— Acum două ore nu încercai să te ascunzi de mine.

— De loc ; dimpotrivă, căutam să fiu cît mai bine văzut.

— Oh, nebună, nebună ce sînt ! Eu care te-am privit atîta. Nebună, nebună, proastă ! Femeie, nimic mai mult decît femeie, cum spunea Gilbert !

— Ei, bine, nu-ți mai smulge frumosul dumitale păr. Liniștește-te.

— Nu. Vreau să mă pedepsesc pentru că te-am privit fără să te văd.

— Nu te înțeleg.

— Vreau să-ți cer ceva.

— Cere.
— Scoate-ți masca.
— Aici ? Imposibil.
— A, nu teama de a fi văzut și de alți ochi decît ai mei te împiedică ; căci în spatele acestei coloane, în umbra acestei galerii, nimeni în afară de mine nu te va vedea.
— Atunci ce altceva mă împiedică ?
— Ți-e teamă că te voi recunoaște.
— Pe mine ?
— Și că voi striga : „Tu ești Gilbert !"
— Bine ai spus : „Nebună ! nebună !"
— Scoate-ți masca.
— Ei bine, fie ; dar cu o condiție...
— O accept dinainte.
— Dacă voi vrea și eu, la rîndul meu, să scoți masca...
— O voi scoate. Dacă nu mi-o scot, poți să mi-o smulgi.
Dominoul albastru nu se lăsă rugat prea mult ; se duse în ungherul întunecos pe care i-l arătase tînăra femeie și, ajuns acolo, își scoase masca, apoi se opri în fața Olivei, care îl sorbi din priviri timp de un minut.
— Vai, nu — zise ea, bătînd din picior și înfigîndu-și unghiile în palme. Vai, nu, nu este Gilbert.
— Cine sînt ?
— Ce-mi pasă de vreme ce nu ești el !...
— Și dacă aș fi fost Gilbert ? întrebă necunoscutul punîndu-și masca.
— Dacă ai fi fost Gilbert ?! strigă tînăra, cu patimă.
— Da.
— Dacă mi-ar fi spus : „Nicole, Nicole, amintește-ți de Taverney-Maison-Rouge". Oh, atunci !
— Atunci ?...
— N-ar mai fi existat nici un Beausire pe lume.
— Ți-am spus, scumpa mea copilă, că Gilbert a murit.
— Poate că așa e mai bine — suspină Oliva.
— Da, Gilbert nu te-ar fi iubit, chiar așa frumoasă cum ești.
— Vrei să spui că Gilbert mă disprețuia ?
— Nu, mai mult, se temea de dumneata.
— E cu putință. Aveam în mine ceva din el, și el se cunoștea atît de bine, încît îl înfricoșam.

— Aşadar, cum ziceai, poate că-i mai bine c-a murit.

— De ce repeţi vorbele mele? În gura dumitale, ele mă jignesc. De ce e mai bine c-a murit, spune?

— Pentru că astăzi, draga mea Oliva, vezi că renunţ la Nicole, pentru că astăzi, draga mea Oliva, ai în perspectivă un viitor fericit, bogat, strălucitor.

— Crezi?

— Da, dacă eşti hotărîtă să faci totul c-a s-ajungi la scopul despre care îţi vorbesc.

— Fii liniştit.

— Numai că... nu mai trebuie să suspini cum ai suspinat adineauri.

— Fie. Suspinam pentru Gilbert; şi cum nu sînt doi Gilberţi pe lume, deoarece Gilbert e mort, n-am să mai suspin.

— Gilbert era tînăr; avea defectele şi calităţile tinereţii. Astăzi...

— Gilbert nu-i mai bătrîn astăzi decît acum zece ani.

— Nu, fără îndoială, deoarece Gilbert e mort.

— Vezi bine, e mort; cei ca Gilbert nu îmbătrînesc, ci mor.

— Ah! exclamă necunoscutul. O, tinereţe! O, curaj! O, frumuseţe! Sămînţă veşnică de iubire, de eroism şi de devotament, cel ce te pierde, pierde de fapt viaţa. Tinereţea este raiul, cerul, totul. Ceea ce Dumnezeu ne dă pe urmă nu-i decît o tristă compensaţie a tinereţii. Cu cît le dă mai mult oamenilor după ce tinereţea a trecut, cu atît a crezut că trebuie să-i despăgubească. Da, nimic nu înlocuieşte, Dumnezeule mare, comorile pe care această tinereţe le dă omului.

— Gilbert ar fi gîndit şi el ceea ce dumneata exprimi atît de bine — spuse Oliva. Dar destul cu acest subiect.

— Da, să vorbim despre dumneata.

— Să vorbim despre ce doreşti dumneata.

— De ce ai fugit cu Beausire?

— Pentru că voiam să părăsesc Trianonul şi trebuia să fug cu cineva. Mi-era cu neputinţă să rămîn mai departe, pentru Gilbert, ceva mai mult decît nimic, un rest de afecţiune dispreţuită.

— Zece ani de fidelitate din orgoliu — spuse dominoul albastru. Ah, ce scump ai plătit această vanitate!

Oliva începu să rîdă. Știu de ce rîzi — rosti grav necunoscutul — rîzi fiindcă un om care pretinde că știe totul, te acuză de a fi rămas credincioasă zece ani, cînd nici prin gînd nu ți-a trecut să te faci vinovată de un cusur atît de ridicol. Ah, Dumnezeule, dacă este vorba de fidelitate materială, biată femeie, știu ce să cred! Da, știu că ai fost în Portugalia cu Beausire, că ai stat doi ani acolo, că ai plecat apoi în India fără Beausire, cu un căpitan de fregată care te-a ascuns în cabina lui și te-a lăsat la Chandernagor, pe continentul asiatic, cînd s-a întors în Europa. Știu că ai avut la dispoziție două milioane de rupii în casa unui nabab care te-a închis după trei rînduri de gratii. Știu că ai fugit cu ajutorul unui sclav. În sfîrșit, bogată, căci luaseși cu dumneata două brățări de perle fine, două diamante și trei rubine mari, te-ai întors în Franța pe la Brest, unde, în port, soarta rea a vrut să-l întîlnești din nou pe Beausire, care era cît pe aci să leșine recunoscîndu-te, arsă de soare și slăbită, cum te întorceai în Franța, sărmană exilată.

— Ah! exclamă Nicole. Cine ești, pentru Dumnezeu, de știi toate acestea?

— Știu, în fine, că Beausire te-a luat, a jurat că te iubește, a vîndut pietrele pe care le aveai și te-a adus la sapă de lemn... știu că îl iubești, că cel puțin o spui și că, deoarece iubirea e izvorul tuturor fericirilor, trebuie că ești femeia cea mai fericită din lume.

Oliva plecă fruntea, sprijinindu-și-o în palme, și două lacrimi i se prelinseră, ca niște perle lichide, mai prețioase poate decît acelea ale brățărilor sale, și pe care, cu toate acestea, nimeni, vai, nu ar fi vrut să le cumpere de la Beausire.

— Pe această femeie atît de mîndră, pe această femeie atît de fericită — spuse ea — ai cumpărat-o astă-seară cu vreo cincizeci de ludovici.

— O, este prea puțin, doamnă, știu bine — replică necunoscutul, cu acea grație deosebită și acea curtoazie perfectă care nu-l părăsește niciodată pe bărbatul de lume, chiar cînd vorbește cu ultima curtezană.

— Ba dimpotrivă, este mult prea mult, dragă domnule; și m-a surprins cu adevărat, vă jur, că o femeie ca mine mai valorează cincizeci de ludovici.

— Valorezi mult mai mult decît atît, am să ți-o dovedesc. Nu-mi răspunde nimic fiindcă nu mă înțelegi. Și-apoi... — adaugă necunoscutul, aplecîndu-se spre ea...

— Și-apoi ?...

— Și-apoi, în clipa asta trebuie să fiu foarte atent.

— Deci, trebuie să tac ?

— Nu, din contră, vorbește-mi.

— Despre ce ?

— Despre ce vrei ! Spune-mi cele mai inutile lucruri din lume, puțin îmi pasă, numai să părem preocupați.

— Fie ! Ești însă un om ciudat.

— Dă-mi brațul și să mergem.

Și trecură printre grupuri, ea mlădiindu-și talia fină și făcînd cu capul, elegant chiar și sub glugă, și cu gîtul, grațios chiar sub domino, mișcări pe care un cunoscător le putea invidia, căci la balul Operei, în acea vreme de vitejii galante, trecătorul urmărea cu ochii mersul unei femei cu tot atîta interes cum urmăresc astăzi unii amatori mersul unui cal frumos. După cîteva minute, Oliva îndrăzni să pună o întrebare.

— Taci ! zise necunoscutul. Sau mai degrabă vorbește. dacă vrei, tot ce vrei, numai nu mă obliga să-ți răspund. În timp ce vorbești însă, schimbă-ți vocea, ține capul drept și atinge-ți gîtul cu evantaiul.

Ea ascultă. În acest moment, cei doi trecură pe lîngă un grup parfumat, în mijlocul căruia, un bărbat cu o statură elegantă, cu talie zveltă și mîndră, vorbea celor trei care-l însoțeau și care păreau să-l asculte cu respect.

— Cine este acest tînăr ? întrebă Oliva. Ce fermecător este dominoul gri-argintiu.

— Este domnul conte d'Artois — răspunse necunoscutul — dar nu mai vorbi, te implor !

În clipa cînd Oliva, cu desăvîrșire uluită de ilustrul nume pe care îl rostise dominoul albastru, se așeza în așa fel încît să vadă cît mai bine și se ținea dreaptă, după recomandația repetată de mai multe ori, două alte dominouri se desprinseră dintr-un grup vorbăreț și zgomotos și se refugiară într-un loc de unde lipseau băncile. Aici era un fel de insulă pustie, ale cărei maluri erau încălcate la intervale de grupuri de plimbăreți scăpați din centru spre margini.

— Sprijiniți-vă cu spatele de acest stîlp, contesă — spuse încet o voce care îl impresionă pe dominoul albastru.

Aproape în aceeași clipă, un uriaș domino portocaliu, a cărui înfățișare îndrăzneață îl indica a fi mai degrabă un om de acțiune decît un curtezan agreabil, străbătu mulțimea și-i spuse dominoului albastru :

— El este.

— Bine — răspunse acesta. Și cu un gest concedie dominoul portocaliu. Ascultă-mă — spuse apoi la urechea Olivei — micuță prietenă, vom începe să ne distrăm puțin.

— O doresc din toată inima, căci m-ai întristat de două ori : prima dată cînd mi l-ai luat pe Beausire, care mă face întotdeauna să rid, a doua oară vorbindu-mi despre Gilbert, care de atîtea ori mă face să plîng.

— Voi fi pentru dumneata și Gilbert, și Beausire — zise cu gravitate dominoul albastru.

— Oh ! suspină Nicole.

— Nu-ți cer să mă iubești, îți cer să primești viața pe care am să ți-o ofer, adică să-ți îndeplinești toate capriciile, cu condiția ca din timp în timp să te supui și alor mele. Iată unul din ele :

— Care ?

— Dominoul negru pe care-l vezi este un german, prieten cu mine.

— Ah !

— Un perfid care a refuzat să vină la bal cu mine, sub pretext că are o migrenă.

— Și căruia dumneata, de asemenea, i-ai spus că nu vei veni.

— Bineînțeles.

— Este cu o femeie ?

— Da.

— Cu cine ?

— N-o cunosc. Ne vom apropia și ne vom preface că ești nemțoaică ; dumneata nu vei deschide gura, de teamă ca el să nu-și dea seama că ești pariziancă get-beget.

— Foarte bine. Și-l vei face curios ?

— A, poți fi sigură. Haide, începe prin a mi-l arăta cu vîrful evantaiului.

— Cum asta ?

— Da, foarte bine ; și vorbește-mi la ureche.

Oliva ascultă cu o docilitate și o inteligență care îl fermecară pe însoțitorul său. Dominoul negru, obiectul acestei demonstrații, sta întors cu spatele la sală și discuta cu doamna care îl însoțea. Aceasta, ai cărei ochi scînteiau sub mască, observă gestul Olivei.

— Monseniore, iată două măști care se ocupă de noi — spus ea încet.

— Nu vă fie teamă, contesă ; imposibil să fim recunoscuți. Și pentru că tot sîntem pe calea pierzării, lăsați-mă să vă repet că nu am văzut nici o siluetă atît de încîntătoare ca a dumneavoastră, nici o privire atît de strălucitoare, îngăduiți-mi să vă spun...

— Tot ce se spune sub o mască...

— Nu, contesă ; tot ce se spune sub...

— Opriți-vă, veți ajunge în iad... și-apoi, ne paște o primejdie și mai mare : spionii noștri ne-ascultă.

— Doi spioni ? ! exclamă cardinalul, emoționat.

— Da, uite-i că se hotărăsc... se apropie...

— Schimbați-vă vocea, contesă, dacă trebuie să vorbiți.

— Și dumneavoastră, monseniore...

Oliva și dominoul albabstru se apropiau, într-adevăr. Acesta din urmă se adresă cardinalului :

— Mască... începu el. Apoi se aplecă la urechea Olivei, care îi făcu un semn de încuviințare.

— Ce vrei ? întrebă cardinalul, schimbîndu-și vocea.

— Doamna care mă însoțește mă însărcinează să-ți pun mai multe întrebări — zise dominoul albastru.

— Spune repede — se precipită domnul de Rohan.

— Și să fie cît mai indiscrete — adăugă cu o voce cîntătoare doamna de La Motte.

— Atît de indiscrete, încît tu nici nu le vei auzi, curioaso — replică dominoul albastru. Și se aplecă încă o dată la urechea Olivei, care îi făcu jocul.

Atunci necunoscutul, într-o germană ireproșabilă, îi adresă cardinalului această întrebare :

— Monseniore, sînteți îndrăgostit de femeia care vă însoțește ?

Cardinalul tresări.

— Aţi spus monseniore ? întrebă el.

— Da, monseniore.

— Te-nşeli. Nu eu sînt acela pe care-l căuţi.

— Oh, ba da, domnule cardinal ; nu tăgăduiţi, este inutil ; căci chiar dacă eu nu v-aş recunoaşte, doamna căreia îi sînt cavaler mă însărcinează să vă spun că vă recunoaşte perfect de bine. Se aplecă spre Oliva şi-i şopti încet de tot : Fă semn că da. Fă acest semn ori de cîte ori îţi strîng braţul.

Ea făcu semnul cerut.

— Mă uluiţi — răspunse cardinalul, cu totul dezorientat. Cine este această doamnă care vă însoţeşte ?

— Oh, monseniore, am crezut că aţi recunoscut-o. Ea v-a descoperit imediat. Este drept că gelozia...

— Doamna este geloasă pe mine ? ! exclamă cardinalul.

— Nu spunem asta — rosti necunoscutul, cu un fel de măreţie.

— Ce tot zice ? întrebă cu interes doamna de La Motte, pe care acest dialog german, deci de neînţeles pentru ea, o intriga în cel mai înalt grad.

— Nimic, nimic.

Doamna de La Motte, bătu din picior cu nerăbdare.

— Doamnă — se adresă atunci cardinalul Olivei. Rostiţi doar un cuvînt şi vă promit că voi şti cine sînteţi după acest singur cuvînt.

Domnul de Rohan vorbise în germană ; Oliva nu pricepu nimic şi se aplecă spre dominoul albastru.

— Vă conjur, doamnă, nu vorbiţi ! exclamă acesta.

Misterul incită curiozitatea cardinalului. El adăugă :

— Cum ? Un singur cuvînt german ? ! Asta doar n-ar compromite-o de loc pe doamna.

Dominoul albastru, prefăcîndu-se că ascultă poruncile Olivei, răspunse imediat :

— Domnule cardinal, iată chiar cuvintele doamnei : „Cel al cărui gînd nu veghează neîncetat, cel a cărui închipuire nu înlocuieşte în fiece clipă prezenţa obiectului iubit — acela nu iubeşte ; ar greşi dacă ar spune-o".

Cardinalul păru şocat de sensul acestor cuvinte. Întreaga lui atitudine exprima în cel mai înalt grad surpriza, respectul, devotamentul înflăcărat, apoi braţele îi căzură de-a lungul trupului.

— E cu neputință... — murmură el în franceză.

— Ce este cu neputință ? întrebă doamna de La Motte, care, din toată conversația, prinsese, lacomă, din zbor, aceste singure cuvinte.

— Nimic, doamnă, nimic... — bolborosi prelatul.

— Monseniore, cred că mă lăsați să joc un rol trist — ripostă ea, înciudată, și lăsă brațul cardinalului.

Acesta nu numai că nu se grăbi s-o ia din nou de braț, dar păru că nici n-a băgat de seamă, atît de mare era interesul său pentru doamna germană.

— Doamnă — i se adresă el acesteia din urmă, mereu țeapănă și nemișcată sub scutul ei de satin — cuvintele pe care însoțitorul dumneavoastră mi le-a rostit în numele dumneavoastră... sînt versuri germane pe care le-am citit într-o casă care vă este cunoscută, poate ?

Necunoscutul strînse brațul Olivei.

— Da — încuviință Oliva dînd din cap.

Cardinalul tremura.

— Această casă — continuă el șoväind — nu se numește Schönbrunn ?

— Da — repetă Oliva.

— Ele au fost scrise pe o masă de cireș, cu o pană de aur de către o augustă mînă ?

— Da — făcu din nou Oliva.

Cardinalul se opri. O totală transformare se produse în toată ființa sa. Se clătină și întinse mîna pentru a găsi un sprijin. Doamna de La Motte aștepta la doi pași sfîrșitul acestei scene ciudate. Brațul cardinalului se lăsă pe cel al dominoului albastru.

— Și iată urmarea... — spuse aceasta. „Dar cel care vede pretutindeni obiectul iubirii sale, care îl ghicește după o floare, după un parfum sub văluri de nepătruns, acela poate să tacă, glasul său săl ășluiește în inimă, și este de ajuns ca o altă inimă s-o asculte pentru a fi fericit."

— Ah, dar aici se vorbește germana ! exclamă deodată o voce tînără și proaspătă dintr-un grup care se apropiase de cardinal. Să vedem ce se petrece ; înțelegeți germana, domnule mareșal ?

— Nu, monseniore.

— Dar dumneata, Charny ?

— Eu, da, alteță.

— Domnul conte d'Artois ! murmură Oliva strîngîndu-se lîngă dominoul albastru, deoarece cele patru măști se apropiau din ce în ce mai mult de ea.

În momentul acela, orchestra atacă o arie zgomotoasă, și praful de pe podea, pudra din pieptănături se ridică în nori irizați deasupra candelabrelor aprinse care aureau această ceață chihlimbarie și roză. În vîrtejul dansului măștile se ciocniră de dominoul albastru.

— Fiți atenți, domnilor ! zise el, autoritar.

— Domnule — răspunse prințul, păstrîndu-și masca — vedeți bine că ne împing alții. Scuzați-ne, doamnelor !

— Să plecăm, să plecăm, domnule cardinal — murmură în șoaptă doamna de La Motte.

Într-o clipă, gluga Olivei fu trasă pe spate de o mînă nevăzută, masca se deznodă și căzu. Trăsăturile i se zăriră o clipă în penumbra acelui ungher mai ascuns al sălii. Dominoul albastru scoase un strigăt de prefăcută neliniște ; Oliva, un strigăt de autentică spaimă. Trei sau patru exclamații de uimire răspunseră acestor două strigăte. Cardinalul simți că leșină. Dacă ar fi căzut în clipa aceea, ar fi căzut în genunchi. Doamna de La Motte îl susținu. Un val de măști luate de curent îl despărți pe contele d'Artois de cardinal și de doamna de La Motte. Iute ca fulgerul, dominoul albastru trase la loc gluga Olivei și-i prinse masca, apoi, apropiindu-se de cardinal și strîngîndu-l de mînă, îi spuse :

— Iată, domnule, o nenorocire ireparabilă ; vă dați seama că onoarea acestei doamne se află în mîinile dumneavoastră.

— Ah, domnule, domnule... — îngăimă prințul Louis, înclinîndu-se. Și își trecu peste fruntea șiroind de nădușeală o batistă care îi tremura în mînă.

— Să plecăm repede — spuse Olivei dominoul albastru.

Și dispărură.

„Acum știu ceea ce cardinalul credea că este cu neputință — își spuse doamna de La Motte. A luat-o pe această femeie drept regina, și iată efectul pe care îl produce asupra lui asemănarea. Preabine ! Încă un lucru demn de reținut".

— Vreţi să plecăm, contesă ? întrebă domnul de Rohan, cu voce slabă.

— Cum doriţi, monseniore — răspunse liniştită Jeanne.

— Nu mi se pare prea interesant aici, nu-i aşa ?

— A, nu, nici mie.

Şi cu mare greutate îşi croiră drum printre grupurile celor ce stăteau de vorbă. Cardinalul, înalt fiind, privea în toate părţile, încercînd să regăsească năluca dispărută. Da, din clipa aceea, dominourile albastre, roşii, galbene, verzi şi cenuşii dansau prin faţa ochilor săi într-o ceaţă luminoasă, amestecîndu-şi nuanţele ca într-o prismă. De departe, totul era albastru pentru bietul senior ; de aproape, nu vedea nimic. În această stare ajunse la trăsura care-l aştepta pe el şi pe însoţitoarea lui. Trăsura mergea de cinci minute şi ei prelatul încă nu-i adresase Jeannei nici un cuvînt.

XXVI

SAFO

Doamna de La Motte, care nu-şi pierduse cumpătul, îl scoase pe prelat din reveria sa.

— Unde mă duce această trăsură ? întrebă ea.

— Contesă, nu vă fie teamă — răspunse cardinalul. Aţi plecat din casa dumneavoastră ; ei bine, trăsura vă aduce înapoi.

— Casa mea ?... Din cartierul Saint-Antoine ?

— Da, contesă... O casă mult prea mică pentru un farmec atît de mare !

Rostind aceste vorbe, prinţul luă mîna contesei şi o încălzi cu un sărut curtenitor. Caleaşca se opri dinaintea căsuţei unde un farmec atît de mare avea să încerce să încapă. Jeanne sări sprintenă din trăsură ; cardinalul se pregătea s-o urmeze.

— Nu e cazul să vă osteniţi, monseniore — îi spuse îndrăcita femeiuşcă.

— Cum adică, contesă? Nu merită să mă ostenesc pentru a petrece cîteva ceasuri cu dumneavoastră?...

— Și să dormiți cu mine, nu-i așa, monseniore? precizează Jeanne.

— Bănuiesc că aveți mai multe camere de dormit, contesă.

— Pentru mine, da, însă nu pentru dumneavoastră...

— Nu pentru mine?...

— Nu încă — replică ea, cu un aer atît de grațios și de provocător, încît însemna mai mult decît o făgăduială.

— Atunci, adio! zise cardinalul, prins atît de bine în joc, încît uită pentru o clipă de toate cele întîmplate la bal.

— La revedere, monseniore!...

„De fapt, o plac și mai mult așa" — își zise el în timp ce trăsura o lua din loc.

Jeanne intră singură în noua ei locuință. Șase lachei, al căror somn fusese întrerupt de ciocanul de la poartă, se aliniară în vestibul. Jeanne îi privi pe rînd, cu acel aer de superioritate calmă pe care-l au toți cei bogați.

— Și cameristele? întrebă ea.

Unul dintre valeți înaintă respectuos.

— Două cameriste o așteaptă pe doamna în cameră — spuse el.

— Cheamă-le!

Valetul se supuse. Două femei sosiră după cîteva minute.

— Unde dormiți de obicei? le întrebă Jeanne.

— Păi... încă nu avem obiceiuri — replică cea mai în vîrstă. Vom dormi unde va hotărî doamna.

— Unde sînt cheile apartamentului?

— Iată-le, doamnă!

— Bine, în noaptea asta nu veți dormi aici.

Femeile își priviră surprinse stăpîna.

— Aveți unde dormi?

— Fără îndoială, doamnă, deși este cam tîrziu; totuși, dacă doamna dorește să rămînă singură...

— Acești domni vă vor însoți — adăugă contesa, concediindu-i pe cei șase valeți, mai mulțumiți decît cameristele.

— Și... cînd să ne întoarcem ? întrebă unul dintre ei cu sfială.

— Mîine la prînz.

Cei șase valeți și cele două femei se priviră o clipă ; apoi, supravegheați de ochiul poruncitor al Jeannei, se îndreptară spre ușă. Jeanne îi conduse pînă afară și, înainte de a închide ușa, adăugă : A mai rămas cineva în casă ?

— Dumnezeule, nu, doamnă, nimeni. Este cu neputință ca doamna să rămînă atît de singură ; cel puțin o femeie să vegheze pe coridoare, în bucătărie, n-are importanță unde, dar să vegheze.

— Nu am nevoie de nimeni.

— Poate să izbucnească un incendiu, doamna ar putea să se simtă rău...

— Noapte bună, plecați cu toții. Își scoase punga : Și luați asta ca să beți un pahar pentru mine — adăugă ea.

Un murmur vesel de mulțumire a fost singurul răspuns, ultimul cuvînt al slujitorilor. Toți dispărură pleconinducu-se pînă la pămînt. Jeanne ascultă ce spun de cealaltă parte a ușii : slugile își repetau una alteia că soarta le dăruise o stăpînă cam trăsnită. După ce zgomotul vocilor și al pașilor se mistuiră în depărtare, Jeanne trase zăvoarele și rosti cu un aer triumfător :

— Singură ! Sînt singură la mine acasă !

Aprinse o lumînare la un sfeșnic cu trei brațe ce se afla în vestibul și fereca și ușa masivă a acestei anticamere. Atunci începu o scenă ciudată și mută care ar fi interesat în mod deosebit pe spectatorul nocturn pe care fantezia poetului îl poartă în zbor pe deasupra orașelor și palatelor. Jeanne își vizita domeniile ; admira încăpere cu încăpere, toată această locuință ale cărei detalii căpătau în ochii ei o valoare uriașă, după ce egoismul proprietarului înlocuise curiozitatea trecătorului.

Parterul, tapisat în întregime, îmbrăcat în lemn, se compunea dintr-o sală de baie, oficii, sufragerii, trei saloane și două cabinete de primire. Mobilierul acestor vaste camere nu era bogat ca cel al doamnei Guimard sau cochet ca cel al prietenelor domnului de Soubise, dar respira luxul unui mare senior ; nu era nou. Casa i-ar fi plăcut mai puțin Jeannei dacă ar fi fost mobilată în ajun, special pentru ea. Toate aceste bogății antice, disprețuite de către

doamnele la modă, aceste minunate mobile de abanos sculptat, candelabre cu ciucuri de cristal, ale căror brațe aurite zvîrleau din mijlocul lumînărilor trandafirii crini strălucitori, orologii gotice, capodopere cizelate în email, paravane brodate cu siluete chinezești, enorme vaze japoneze pline cu flori rare, ornamente deasupra ușilor în tonuri cenușii sau în culori puse de penelul lui Boucher [1] sau al lui Watteau [2], toate acestea o lăsau în extaz pe noua proprietară.

Ici, pe un șemineu, două salamandre aurite înălțau jerbe de coral în ramurile cărora atîrnau ca niște fructe toate fanteziile giuvaergiilor din acea epocă. Colo, pe o consolă de lemn aurit cu suportul de marmură albă, un elefant uriaș de jad cu urechile străpunse de zeci de cercei cu safire, susținea un turn ticsit de parfumuri și flacoane. Cărți pentru femei, cu filele aurite și împodobite cu miniaturi, străluceau pe etajere din lemn de trandafir cu colțuri în arabescuri de aur. O garnitură întreagă de mobile fin tapisate cu goblenuri, capodopere ale răbdării care costaseră o sută de mii de livre chiar la manufactura unde fuseseră lucrate, umplea un mic salon gri și auriu ai cărui pereți erau acoperiți de panouri, fiecare conținînd o pînză lunguiață pictată de Vernet [3] sau de Greuze [4]. Cabinetul de lucru era plin de cele mai bune portrete de Chardin [5], de cele mai bune piese de ceramică ale lui Clodion [6]. Totul mărturisea nu

[1] François Boucher (1703—1770), pictor francez născut la Paris; a pictat cu precădere scene pastorale sau mitologice, cu un profund caracter decorativ (n. t.).

[2] Antoine Watteau (1684—1721), pictor și gravor francez, tratînd de preferință scene cîmpenești și serbări galante. Operele sale se remarcă prin perfecțiunea desenului și prin poezia coloritului (n. t.).

[3] Joseph Vernet (1714—1789), pictor francez născut la Avignon, ale cărui subiecte de predilecție sînt priveliștile marine, cu magnifice efecte de lumină și o iscusită știință a compoziției (n. t.).

[4] Jean Baptiste Greuze (1725—1805), renumit pictor francez născut la Tournus, autor al unor compoziții cu subiecte moralizatoare (n. t.).

[5] Jean Baptiste Chardin (1699—1779), pictor francez născut la Paris, care în opera sa, a abordat cu aceeași măiestrie portretul, natura moartă, scenele de gen (n. t.).

[6] Claude Michel zis Clodion (1738—1814), sculptor francez născut la Nancy, ceramist de mare faimă (n. t.).

graba pe care un bogătan parvenit o pune în satisfacerea fanteziei sale sau a celei a ibovnicei sale, ci îndelunga și răbdătoarea muncă a acestor bogătași de secole care îngrămădeau, peste comorile dobîndite de la părinți, comori pentru urmașii lor.

Jeanne cercetă la început ansamblul, numără camerele, apoi se opri asupra detaliilor.

Și cum dominoul o incomoda, iar corsetul o strîngea, intră în dormitorul ei, unde se dezbrăcă repede și își îmbrăcă un halat de mătase vătuit, o minunată îmbrăcăminte pe care mamele noastre, prea puțin scrupuloase cînd era vorba să denumească lucrurile nefolositoare, îi spuneau într-un fel pe care noi nu-l putem reproduce.

Tremurînd, mai mult goală în satinul care-i mîngîia pieptul și talia, piciorul fin și cambrat, printre faldurile halatului scurt, Jeanne urcă hotărîtă scările, cu torța în mînă. Obișnuită cu singurătatea, sigură că nu trebuie să se teamă nici măcar de privirea unui valet, alerga din cameră în cameră, lăsînd să zboare în voia vîntului care sufla pe sub uși, halatul de casă din mătase fină, care se ridica de zece ori în zece minute descoperindu-i grațiosul său genunchi. Și cînd, ca să deschidă un dulap, ridica brațul, cînd halatul aluneca lăsînd să se vadă rotunjimea albă a umărului ce se continua cu brațul pe care îl aurește reflexul roșu al luminii obișnuite în pînzele de Rubens, atunci duhurile nevăzute, ascunse sub tapiserii, adăpostite în spatele picturilor, de bună seamă că se bucurau la gîndul că o au în puterea lor pe această stăpînă fermecătoare care credea că ea le este stăpînă.

Odată sfîrșiră această alergătură, obosită, gîfîind, cu lumînarea pe trei sferturi arsă, Jeanne se întoarse în dormitorul tapisat cu satin albastru și brodat cu imense flori fantastice.

Văzuse totul, numărase totul, mîngîiase totul cu privirea sau atingînd cu mîna. Nu-i mai rămîneau decît să se admire pe sine.

Așeză lumînarea pe un gheridon de Sèvres aurit; deodată, privirea i se opri asupra unui Endymion de marmură, figurină delicată și voluptoasă ieșită din mîna

lui Bouchardon [1], care stătea tolănit pe un soclu de porfir roșu-întunecat.

Jeanne se duse să închidă ușile încăperii, trase draperiile, se întoarse în fața statuetei și privi îndelung pe acest iubit al Dianei, care îi dădea ultimul sărut înainte de a se înălța spre cer.

Jarul din cămin încălzea această cameră în care totul prinsese viață. Jeanne își simți tălpile afundîndu-se în lîna moale a covorului. Lumînarea aruncă o ultimă pîlpîire a flăcării din mijlocul unui strat de ceară topită, apoi își împrăștie ultimul parfum o dată cu ultima-i licărire.

XXVII

„ACADEMIA" DOMNUL DE BEAUSIRE

Beausire urmase cuvînt cu cuvînt sfatul dominoului albastru ; se dusese imediat la ceea ce se numea „academia" lui. Demnul prieten al Olivei, ademenit de uriașa cifră de două milioane, se temea că a fost exclus de la împărțeală de către tovarășii săi de vreme ce ei nu-i dăduseră de știre un plan atît de avantajos. Știa că cei de la „academie" nu erau oameni care să se încurce în scrupule, deci el avea un motiv să se grăbească, dat fiind că cei ce lipsesc nu au niciodată dreptate cînd lipsesc din întîmplare, și cu atît mai mult cînd se profită de absența lor.

Printre asociații „academiei", Beausire își făcuse reputația unui om feroce. Acest lucru nu era nici surprinzător, nici greu de obținut. Beausire fusese cîndva ofițer de poliție, purtase uniforma, știa să pună o mînă în șold, iar cealaltă, pe mînerul sabiei. Avea obiceiul ca, la cel mai mic cuvînt, să-și înfunde pălăria pe ochi : toate

[1] Etienne Bouchardon (1698—1762), sculptor francez, autor al multor celebre grupuri statuare din Paris (n. t.).

aerele care, pentru cei de o vitejie destul de modestă, păreau înfricoșătoare, mai ales dacă aceștia se tem de zgomotul unui duel și de curiozitatea poliției. Așadar, Beausire hotărî să se răzbune pentru dispreţul cu care fusese tratat, înspăimîntîndu-și confrații de la tripoul din strada Pot-de-Fer.

De la poarta Saint-Martin la biserica Saint-Sulpice e cale lungă; Beausire era însă bogat; se aruncă într-un cupeu, făgăduind cincizeci de soli surugiului, deci un bacșiș de o livră, cursa nocturnă costînd, după tariful vremii, atît cît costă azi o cursă în timpul zilei. Caii porniră iute, Beausire își luă un aer furios și, în lipsa pălăriei, pe care n-o avea deoarece purta dominoul, în lipsa sabiei, își luă o mutră atît de arțăgoasă, încît ar fi neliniștit pe orice trecător întîrziat.

Intrarea sa în „academie" produse oarecare senzație. Aici, în primul salon, un salon frumos, cenușiu, cu un candelabru și multe mese de joc, se aflau vreo douăzeci de jucători care beau bere și sirop, zîmbind din vîrful buzelor spre șapte sau opt femei fardate violent care priveau cărțile. La masa principală se juca *faraon;* miza era anemică, distracția, pe măsura mizei.

La intrarea dominoului, care își trase gluga pe ochi și se înfășură strîns în faldurile îmbrăcămintei, cîteva femei începură să rîdă ironic, luîndu-l în zeflemea și sîcîindu-l. Domnul Beausire era un bărbat frumos și femeile nu se purtau urît cu el. Numai că el își văzu de drum ca și cum nu vedea și nu auzea nimic și, ajungînd lîngă masă, așteptă în liniște un răspuns la proasta sa dispoziție. Unul dintre jucători, un fel de financiar dubios a cărui figură nu era lipsită de bonomie, fu prima voce care-l interpelă pe Beausire.

— La naiba, cavalere! exclamă acest om, cumsecade. Te întorci de la bal cu o față răvășită.

— Chiar așa — îi ținură isonul damele.

— Ei, dragă cavalere — întrebă un alt jucător — dominoul îți face rău la cap?

— O, nu dominoul îmi face rău — replică asupra Beausire.

— Oho! exclamă cel care ținea banca și care tocmai adunase o duzină de ludovici. Domnul cavaler de Beau-

sire ne-a trădat; nu vedeți că a fost la balul Operei, că prin împrejurimile Operei a făcut o partidă interesantă și că a pierdut?

Unii rîseră, alții îl compătimiră, fiecare după firea sa; femeilor le fu milă.

— Nu este adevărat că mi-am trădat prietenii — răspunse Beausire. Eu nu-s în stare să fiu trădător! Cunosc însă pe unii care se ocupă cu astfel de lucruri față de prietenii lor — și pentru a da mai multă greutate cuvintelor sale ar fi vrut să recurgă la gest, adică ar fi vrut să-și înfunde pălăria pe cap; din nenorocire nu turti decît o bucată de mătase, ceea ce îi dădu un aer ridicol, din care pricină, în loc de un efect dramatic, obținu unul comic.

— Ce vrei să spui, cavalere? întrebară doi sau trei dintre asociații săi.

— Știu eu ce vreau să spun — ripostă Beausire.

— Numai că noi nu ne mulțumim cu atît — interveni bătrînelul bine dispus.

— Asta nu te privește pe dumneata, domnule bancher — i se adresă prostește Beausire.

O privire grăitoare a celui ce ținea banca îl avertiză pe Beausire că fraza fusese nelalocul ei. Într-adevăr, în această adunare nu trebuiau separați cei ce plăteau de cei ce încasau banii. Beausire înțelese, dar era pornit; falșii viteji se opresc mai greu decît vitejii încercați.

— Credeam că mă aflu printre prieteni aici... — zise el.

— Păi sigur că te afli — răspunseră mai multe voci.

— Ei, bine, m-am înșelat.

— Cum adică?

— Uite așa, fiindcă o mulțime de lucruri se fac fără mine.

Un nou semn din partea celui ce ținea banca, noi proteste din partea asociaților prezenți acolo.

— Mi-ajunge că știu — continuă Beausire. Prietenii mincinoși vor fi pedepsiți.

Căută mînerul sabiei, dar nu găsi decît buzunarul vestei, care era plin de ludovici: zgomotul iscat fu revelator.

— Oho ! exclamă două doamne. Domnul de Beausire este în bani astă-seară !...

— Da — răspunse șiret cel ce ținea banca. Mi se pare că, dacă a pierdut, nu a pierdut totul, și că, dacă și-a trădat prietenii apropiați, nu a făcut-o pe de-a-ntregul. Haide, mizează, scumpul meu cavaler !

— Mulțumesc — răspunse sec Beausire. Deoarece fiecare păstrează ce are, păstrez și eu.

— Ce naiba vrei să zici ? îi strecură în ureche unul dintre jucători.

— Vom lămuri lucrurile imediat.

— Da' joacă odată ! se stropși cel ce ținea banca.

— Doar un ludovic... — șpuse o doamnă, mîngîind umărul lui Beausire pentru a se apropia cît mai mult de buzunarul vestei.

— Nu joc decît pe milioane — strigă Beausire, plin de îndrăzneală — și nici prin cap nu-mi trece să se joace doar pe niște amărîți de ludovici. Milioane ! Haideți, domnilor de la Pot-de-Fer, deoarece este vorba de milioane fără știrea noastră, jos cu mizele de un ludovic ! Milioane, milionarilor !...

Beausire se afla într-o stare de agitație, acea stare ce îl face pe om să-și piardă cumpătul. O beție mai primejdioasă decît cea pricinuită de vin i se urcă la cap. Deodată simți din spate o lovitură, destul de violentă în gleznă care-l sili să-și întrerupă imediat discursul. Se întoarse și văzu lîngă el o față mare, măslinie, neînduplecată și ciupită, cu doi ochi negri, scînteietori ca jarul. La gestul plin de mînie schițat de Beausire, acest straniu personaj răspunde cu un salut ceremonios, însoțit de o privire lungă ca o spadă.

— Portughezul ! exclamă Beausire, uluit de felul de a saluta al celui ce-i dăduse neașteptata lovitură.

— Portughezul ! repetară doamnele, părăsindu-l pe Beausire și roind în jurul străinului.

Portughezul era, de fapt, copilul răsfățat al acestor doamne, cărora, sub pretext că el nu vorbea franceza, le aducea întotdeauna dulciuri, uneori înfășurate în bancnote de cincizeci-șaizeci de livre. Beausire știa că Portughezul era unul dintre asociați. Acesta pierdea întotdeauna laolaltă cu obișnuiții tripoului. Își fixase miza la o sută de

ludovici pe săptămînă şi, în mod regulat, cei cu care juca de obicei îi luau cei o sută de ludovici. Acesta era momeala societăţii. În timp ce el se lăsa jefuit de o sută de pene aurite, ceilalţi confraţi jefuiau jucătorii ademeniţi. Aşadar, Portughezul era considerat de către asociaţie ca un om util ; de către obişnuiţi, ca un om agreabil. Beausire avea pentru el o consideraţie tacită, şi totodată o anumită neîncredere.

Primind deci acea lovitură de picior pe care Portughezul i-o aplicase în gambă, Beausire aşteptă, tăcu şi luă loc. Portughezul se aşeză la joc, puse douăzeci de ludovici pe masă şi, din douăzeci de mişcări care avură nevoie de un sfert de oră ca să se desfăşoare, fu scuturat de cei douăzeci de ludovici ai săi de către şase jucători lacomi, care uitară o clipă de gheara celui ce ţinea banca, precum şi de a celorlalţi asociaţi.

Orologiul bătu orele trei dimineaţa, Beausire sorbi ultimele înghiţituri ale unui pahar de bere. Intrară doi lachei, cel cu banca lăsă banii să cadă în fundul dublu al mesei, căci statutul asociaţiei dovedea atîta încredere în membri săi, încît niciodată nu se încredinţa unuia dintre ei manipularea completă a fondurilor asociaţiei. Deci, la sfîrşitul partidei, banii cădeau printr-un mic ghişeu în fundul dublu al mesei ; într-un post-scriptum adăugat statutului, se prevăzuse că cel ce ţine banca să nu aibă mîneci lungi şi nici bani asupra lui. Ceea ce însemna că îi era interzis să treacă vreo douăzeci de ludovici în mînecă şi că adunarea îşi rezerva dreptul să-l scotocească pentru a-i lua aurul pe care s-ar fi priceput să şi-l strecoare în buzunar.

Lacheii, spuneam, aduseră membrilor cercului hainele de blană, mantalele, săbiile : mulţi dintre jucătorii fericiţi dădură braţul doamnelor ; cei nenorociţi se tîrîră spre scaunele ambulante, încă la modă în acele cartiere liniştite, şi în salonul de joc se făcu întuneric.

Beausire se înfăşură în dominoul său, ca pentru a face o călătorie în eternitate ; dar nici nu ajunse la primul etaj, că uşa se şi închise în vreme ce trăsurile, scaunele ambulante şi pietonii dispăruseră, aşa că se întoarse în salon, unde doisprezece dintre asociaţi veniseră şi ei înapoi.

— În sfîrșit, vom lămuri lucrurile — începu Beausire.

— Aprinde-ți torța și nu vorbi așa de tare — îi răspunse rece, într-o franceză impecabilă, Portughezul, care, la rîndul său, aprinse o lumînare aflată pe masă.

Beausire mormăi cîteva cuvinte cărora nimeni nu le dădu nici o atenție. Portughezul se așeză în locul celui ce ținuse banca; se cercetară obloanele, perdelele și ușile spre a vedea dacă sînt închise cu grijă, apoi toți se așezară încet, cu coatele sprijinite pe masă, morți de curiozitate.

— Am de făcut o comunicare — spuse Portughezul. Din fericire am ajuns la vreme, căci domnul de Beausire avea astă-seară o mîncărime de limbă...

Beausire vru să protesteze.

— Liniște! porunci Portughezul. Fără vorbe de prisos! Ai rostit cuvinte care sînt mai mult decît imprudente. E foarte bine că ai luat cunoștință de ideea mea. Ești un om inteligent, poate că ai ghicit-o; dar mi se pare că niciodată amorul propriu nu trebuie să treacă înaintea interesului.

— Nu înțeleg — spuse Beausire.

— Nu înțelegem — repetă respectabila adunare.

— Bun! Domnul de Beausire a vrut să dovedească un lucru: că el este primul care a descoperit afacerea.

— Ce afacere? întrebară cei interesați.

— Afacerea celor două milioane! strigă Beausire, cu emfază.

— Două milioane?! exclamară asociații.

— Și mai întîi de toate — se grăbi să spună Portughezul — exagerezi. Este imposibil ca afacerea să se urce la atît. Am să vă dovedesc numaidecît.

— Nimeni dintre noi nu știe despre ce vorbești! exclamă cel care ținuse banca.

Da, dar cu toate astea sîntem numai urechi — adăugă un altul.

— Vorbește dumneata primul! zise Beausire.

— Asta și vreau. Și Portughezul își turnă într-un pahar uriaș sirop de migdale, pe care îl bău liniștit, fără ca nimic din înfățișarea lui glacială să se schimbe.

— Să știți că nu vorbesc pentru domnul de Beausire — începu el. Colierul nu valorează mai mult de un milion cinci sute de mii de livre.

— Ah ! Va să zică este vorba de un colier ! interveni Beausire.

— Da, domnule, nu asta este afacerea la care te refereai ?

— Poate.

— Acum o face pe discretul, după ce a făcut-o pe indiscretul. Și Portughezul ridică din umeri.

— Văd cu regret că luați un ton care îmi displace — spuse Beausire, cu aerul unui cocoș care bate din pinteni.

— Gata ! Gata ! zise Portughezul, rece ca marmura. După aceea n-ai decît să spui ce vrei, mai întîi însă spun eu ce am de spus căci timpul trece și ambasadorul sosește în cel mult opt zile.

„Lucrurile se complică — gîndi adunarea, cu sufletul la gură. Colierul, cele un milion cinci sute de mii de livre, un ambasador... ce să însemne toate astea?"

— În două cuvinte, iată — reluă Portughezul. Domnii Boehmer și Bossange au lucrat pentru regină un colier de diamante care valorează un milion cinci sute de mii de livre. Regina l-a refuzat. Bijutierii nu știu ce să facă și il ascund. Sînt disperați fiindcă acest colier nu poate fi cumpărat decît de o pungă regală. Ei bine, eu am găsit persoana regală care va cumpăra acest colier și-l va scoate din casa de bani a domnilor Boehmer și Bossange.

— Este... — ziseră asociații.

— Este grațioasa mea suverană, regina Portugaliei — și Portughezul își umflă pieptul.

— Pricepem mai puțin ca oricînd — spuseră asociații.

„Eu nu pricep nimic — gîndi în sinea lui Beausire, apoi tare :

— Lămurește-ne, dragă domnule Manuel, căci neînțelegerile personale trebuie să cedeze în fața interesului comun. Dumneata ești tatăl ideii. Recunosc deschis. Renunț la orice drept de paternitate, dar, pentru Dumnezeu, fii clar, domnule !

— Să fie într-un ceas bun ! exclamă Manuel, dînd pe gît al doilea pahar de sirop de migdale. Voi limpezi problema.

— Ne-ai convins că există un colier de un milion cinci sute de mii de livre — spuse cel cu banca. Iată un punct important.

— Şi acest colier se află în casa de bani a domnilor Boehmer şi Bossange. Iată al doilea punct — spuse Beausire.

— Dar don Manuel a zis că maiestatea sa regina Portugaliei cumpără colierul. Iată ce ne derutează.

— Nimic mai limpede, totuşi — interveni Portughezul. Nu trebuie decît să fiţi atenţi la cuvintele mele. Postul de ambasador este vacant. Este un interimat. Noul ambasador, domnul de Souza, va fi la Paris doar peste opt zile, în cel mai bun caz.

— Bun ! încuviinţă Beausire.

— În opt zile, cine îl poate împiedica pe acest ambasador, grăbit să vadă Parisul, să nu vină şi să se instaleze ?

Cei de faţă se priviră, cu gurile căscate.

— Înţelegeţi deci — spuse înflăcărat Beausire — că don Manuel vrea să spună că poate sosi un ambasador adevărat sau unul fals.

— Vezi bine... — adăugă Portughezul. Şi dacă ambasadorul care va sosi va vrea să cumpere colierul pentru maiestatea sa regina Portugaliei, oare nu va avea dreptul ?

— Aşa e ! strigară cei de faţă.

Şi-atunci tratează cu domnii Boehmer şi Bossange. Asta e tot.

— Absolut tot.

— Numai că, trebuie să plăteşti cînd tratezi, observă cel ce ţine banca.

— Ah, drace, da — replică Portughezul.

— Domnii Boehmer şi Bossange nu vor lăsa colierul în mîinile ambasadorului, nici chiar dacă ar fi un adevărat Souza, fără să aibă garanţii serioase.

— O, m-am gîndit bine şi la o garanţie — replică viitorul ambasador.

— Cum ?

— Am spus că ambasada este pustie, nu ?

— Da.

— Nu se află acolo decît un secretar, un francez cumsecade, care vorbește portugheza la fel de prost ca un om din lume și care este încîntat cînd portughezii îi vorbesc franțuzește, fiindcă nu se chinuie, și cînd francezii îi vorbesc portugheza, fiindcă atunci el strălucește.

— Ei, și mai departe ?... făcu Beausire.

— Ei bine, domnilor, ne prezentăm acestui om de treabă, cu toate aparențele noii legații...

— Aparențele sînt bune — interveni Beausire — dar hîrtiile valorează mai mult.

— Vom avea și hîrtiile — replică laconic don Manuel.

— Ar fi de prisos să nu recunoaștem că don Manuel este un om neprețuit — spuse Beusire.

— O dată ce aparențele și hîrtiile îl vor fi convins pe secretar de identitatea legației, noi ne vom instala în ambasadă.

— Oho, e cam tare ! exclamă Beausire.

— N-avem încotro — continuă Portughezul.

— Este foarte simplu — încuviință ceilalți asociați.

— Dar secretarul ? obiectă Beausire.

— Am spus : îl convingem.

— Și dacă, din întîmplare, va deveni ceva mai neîncrezător, cu zece minute înainte de a bănui adevărul, va fi concediat. Cred că ambasadorul are dreptul să-și concedieze secretarul ?

— Fără doar și poate.

— Deci sîntem stăpînii ambasadei și prima noastră grijă este să facem o vizită domnilor Boehmer și Bossange.

— Nu, nu — sări cu gura Beausire — mi se pare că ignorați un punct capital pe care eu îl cunosc perfect, căci am trăit la curți. Operația despre care vorbiți nu se face fără ca în prealabil ambasadorul să fie primit în audiență solemnă, și asta, pe legea mea, e primejdios ! Faimosul Riza-bei, căruia i s-a îngăduit să se înfățișeze lui Ludovic al XIV-lea, în calitate de ambasador al șahului Persiei, și care a avut îndrăzneala să ofere maiestății sale prea creștine turcoaze de treizeci de franci, Riza-bei, am

zis, era neîntrecut în limba persană, și pe toți dracii dacă erau în Franța savanți în stare să facă dovada că el nu vine de la Ispahan. Pe noi însă ne vor recunoaște imediat. Or să ne spună pe loc că vorbim portugheza în dialect galic, și ca răsplată că protestăm, o să fim trimiși la Bastilia. Trebuie să acționăm cu băgare de seamă.

— Imaginația dumitale te duce prea departe, scumpe coleg — spuse Portughezul. Nu ne vom arunca înaintea tuturor acestor primejdii, vom rămîne fiecare la casa lui.

— Păi în cazul ăsta domnul Boehmer n-o să ne creadă îndeajuns de ambasadori pe cît va fi nevoie.

— Domnul Boehmer va înțelege că venim în Franța simpla misiune de a cumpăra colierul, ambasadorul fiind schimbat în timp ce noi ne aflam pe drum. Ni s-a trimis doar ordinul de a-l înlocui. Acest ordin, ei bine, îl vom arăta, dacă trebuie, domnului Bossange pentru că, în primul rînd, îl vom arăta și domnului secretar al ambasadei ; numai miniștrilor regelui trebuie să încercăm să nu-l arătăm, căci miniștri sînt curioși, sînt bănuitori și ne vor sîcîi cu zeci și zeci de mici amănunte.

— Da, da ! strigară cu toții. Să nu intrăm în relații cu ministrul.

— Și dacă domnii Boehmer și Bossange vor cere...

— Ce anume ? întrebă don Manuel.

— Un aconto — completă Beausire.

— Asta ar complica lucrurile — răspunse Portughezul, încurcat.

— Căci, în fine — continuă Beausire — se obișnuiește ca un ambasador să vină cu scrisori de credit dacă nu cu bani lichizi.

— Așa este — răspunseră asociații.

— Aici se strică treaba — continuă Beausire.

— Dumneata găsești întotdeauna mijloace ca să strici treaba — replică Manuel, pe un ton acru și glacial. Nu găsești cum s-o faci să reușească.

— Ba tocmai pentru că vreau să le găsesc, arăt greutățile — răspunse Beausire. Și iată, iată că le găsesc.

Toate capetele se apropiară alcătuind un cerc.

— Orice ambasadă are o casă de bani.

— Da, o casă de bani și un credit.

— Să nu vorbim de credit — reluă Beausire — căci nimic nu se procură mai greu. Pentru a avea credit, ne-ar trebui cai, echipaje, valeți, mobile, îmbrăcăminte, care sînt baza oricărui credit. Să vorbim despre casa de bani. Ce părere ai despre cea a ambasadei dumitale?

— Am privit-o întotdeauna pe suverana mea, maiestatea sa prea credincioasă, ca pe o regină mărcată. Trebuie că a potrivit bine lucrurile.

— Asta vom vedea; pe urmă hai să ne închipuim că nu se află nimic în casă.

— Tot ce se poate — încuviință zîmbind asociații.

— Atunci, fără să ne batem capul, noi, ambasadorii, vom cere imediat domnilor Boehmer și Bossange să ne spună care este corespondentul lor la Lisabona și noi le semnăm, le ștampilăm, le pecetluim scrisori de schimb către acest corespondent pentru suma cerută.

— Ah, iată o idee bună — spuse don Manuel cu superioritate — preocupat de întreg, nu m-am coborît la detalii.

— Care sînt grozave! zise cel care ținea banca, lingîndu-se pe buze.

— Acum să trecem la împărțirea rolurilor — ceru Beausire. Îl văd pe don Manuel în chip de ambasador.

— Desigur, da, desigur! încuviință într-un glas adunarea.

— Și eu îl văd pe domnul de Beausire în rolul secretarului-interpret — adăugă don Manuel.

— Cum vine asta? reluă Beausire, oarecum neliniștit.

— Eu nu trebuie să rostesc nici un cuvînt în franceză, eu, care sînt domnul de Souza; căci pe acest senior îl cunosc, și cînd vorbește, ceea ce se întîmplă rar, vorbește cel mult portugheza, limba lui maternă. Dumneata, dimpotrivă, domnule de Beausire, care ai călătorit, care ești familiarizat cu tranzacțiile pariziene, care vorbești o portugheză agreabilă...

— Ba prost — spuse Beausire.

— Destul ca să nu fii luat drept parizian.

— Este adevărat... dar...

— Și-apoi — adăugă don Manuel, ațintindu-și privirea sumbră asupra lui Beausire — celor mai activi, cele mai mari beneficii.

— Firește — se învoiră asociații.

— De acord, eu sînt secretar-interpret.

— Să vorbim chiar acum — zise cel ce ținea banca. Cum se vor împărți beneficiile ?

— Foarte simplu — răspunse don Manuel. Sîntem doisprezece...

— Da, doisprezece — repetară asociații, numărîndu-se.

— Atunci în douăsprezece — adăugă don Manuel — cu deosebirea că unii dintre noi vor avea o parte și jumătate ; eu, de pildă, ca părinte al ideii și ambasador ; domnul de Beausire, pentru că a mirosit lovitura și a vorbit de milioane cînd a venit aici. Beausire încuviință printr-un semn. Și, în fine — continuă Portughezul — o parte și jumătate celui care va vinde diamantele.

— A, nu ! protestară în cor asociații. Aceluia numai o jumătate de parte.

— De ce ? întrebă don Manuel, surprins. Mie mi se pare că acesta riscă foarte mult.

— Da — zise cel ce ținea banca — dar el o să aibă șperțurile, rabatul, care laolaltă vor alcătui o sumă frumușică.

Rîseră cu toții : acești oameni cinstiți se înțelegeau de minune.

— Atît pentru astă-seară — spuse Beausire. Pe mîine amănuntele, e tîrziu.

Se gîndea la Oliva, rămasă singură la bal cu acel domino albastru, în care, cu toată ușurința lui de a dărui ludovici de aur, iubitul Nicolei nu simțea de fel o încredere oarbă.

— Nu, nu, să isprăvim acum — pretinseră asociații. Care sînt aceste amănunte ?

— O caleașcă cu blazonul casei de Souza — spuse Beausire.

— Ar dura prea mult vopsitul și, mai ales, să se usuce — fu de părere don Manuel.

— Atunci alt mijloc — zise Beausire. Caleașca domnului ambasador s-a putut sfărîma pe drum și excelența sa a fost constrînsă să ia caleașca secretarului său.

— Așadar, dumneata ai una ? întrebă Portughezul.

— Prima pe care o văd.

— Dar blazonul dumitale ?

— Primul pe care-l văd.

— O, asta simplifică totul. Mult praf, stropi de noroi pe uşi, mai mult la spate în dreptul blazonului ; în felul ăsta secretarul ambasadei nu va vedea decît praful şi noroiul.

— Dar restul ambasadei ? întrebă cel cu banca.

— Noi, ceilalţi, vom ajunge seara, este mai potrivit pentru un debut şi voi veţi ajunge a doua zi, după ce noi vom fi pregătit calea.

— Strașnic !

— Oricărui ambasador, în afară de secretar, îi mai trebuie şi un valet — zise don Manuel, funcţie delicată !

— Domnule comandor — interveni cel cu banca, adresîndu-se unuia dintre şarlatani — vei lua rolul valetului.

Comandorul se înclină.

— Şi bani pentru cumpărături ? întrebă don Manuel. Eu sînt lefter.

— Eu am — spuse Beausire — dar sînt la iubita mea.

— Cîţi bani sînt în casă ? întrebară asociaţii.

— Daţi-mi cheile, domnilor — ceru cel care ţinea banca.

Fiecare asociat scoase o cheiţă care deschidea un lacăt din cele douăsprezece cu care se închidea dublul fund al faimoasei mese, în aşa fel încît din această cinstită societate, nimeni nu putea să se uite în casa de bani fără permisiunea celor unsprezece colegi ai lui.

Se procedă la verificare.

— O sută nouăzeci şi opt de ludovici, în afara fondului de rezervă — anunţă cel ce ţinea banca, supravegheat de ceilalţi.

— Dă-i domnului de Beausire şi mie... Nu-i prea mult oare ? întrebă don Manuel.

— Dă-ne două treimi, lasă o treime pentru restul ambasadei — conchise Beausire, cu o generozitate ce fu în asentimentul tuturor.

În acest fel, don Manuel şi Beausire primiră o sută treizeci şi doi de ludovici de aur, iar şaizeci şi şase au rămas celorlalţi. Se despărţiră, după ce hotărîră să se

întîlnească a doua zi. Beausire se grăbi să-și strîngă dominoul sub braț și să alerge pînă în strada Dauphine, unde spera să o găsească pe domnișoara Olivia în posesia tuturor vechilor ei virtuți, și a noilor ei ludovici de aur.

XXVIII

AMBASADORUL

A doua zi, spre seară, o caleașcă intra pe la bariera Enfer, destul de prăfuită, destul de plină de noroi pentru ca nimeni să nu-i distingă blazonul. Cei patru cai care o trăgeau fugeau mîncînd pămîntul ; surugiii mînau de parcă ar fi dus un prinț. Echipajul se opri în fața unui palat destul de arătos din strada Jussienne.

Chiar în poartă așteptau doi oameni ; unul îmbrăcat destul de îngrijit, pentru a anunța ceremonia, celălalt într-un fel de livrea banală, cum au avut în toate timpurile slujbașii diferitelor administrații pariziene. Altfel spus, acesta din urmă semăna cu un elvețian în costum de gală.

Caleașca intră în curtea palatului, ale cărui porți se închiseră imediat în nasul mai multor curioși.

Cel în haine de ceremonie se apropie foarte respectuos de portieră și, cu o voce nițel tremurătoare, începu un discurs în limba portugheză.

— Cine ești dumneata ? răspunse dinăuntru o voce repezită, tot în portugheză, numai că această voce vorbea o portugheză excelentă.

— Nedemnul secretar al ambasadei, excelență.

— Foarte bine. Ce prost vorbești limba noastră, dragul meu secretar. În sfîrșit, pe unde se poate intra ?

— Pe aici, monseniore, pe aici.

— Tristă primire — spuse seniorul don Manuel, care își dădea aere sprijinindu-se de valetul său și de secretarul-interpret.

— Excelența voastră va binevoi să mă ierte — spuse secretarul ambasadei, exprimîndu-se greoi. De-abia astăzi la două a venit la ambasadă curierul excelenței sale, anunțînd sosirea domniei voastre. Lipseam, monseniore, lipseam pentru treburile legației. Imediat ce m-am întors, am găsit scrisoarea excelenței voastre. N-am mai avut timp decît să pregătesc apartamentele ; acum sînt luminate.

— Bine, bine...

— Este o mare bucurie pentru mine să văd ilustra persoană a noului nostru ambasador.

— Taci ! Să nu dăm nimic în vileag pînă ce nu vom primi noile ordine de la Lisabona. Binevoiește așadar, domnule, să mă conduci în dormitor, cad din picioare de oboseală. Te vei înțelege cu secretarul meu, el îți va transmite ordinele mele.

Secretarul ambasadei se înclină respectuos în fața lui Beausire, care-i răspunse cu un salut cald și zise cu un aer de curtoazie ironică :

— Vorbește franceza, dragă domnule, te vei simți mult mai la largul dumitale, și eu, de asemenea.

— Da, da — murmură bietul om — mă voi simți mult mai la largul meu, căci, vă mărturisesc, domnule secretar, că pronunția mea...

— Îmi dau seama — replică Beausire, cu aplomb.

— Voi profita de ocazie, domnule secretar, fiindcă găsesc în dumneavoastră un om atît de amabil — se grăbi să spună cu efuziune secretarul ambasadei. Voi profita, zic, de ocazia pentru a vă întreba dacă domnul de Souza nu se va supăra pe mine că stîlcesc astfel portugheza ?

— De loc, de loc, dacă vorbești o franceză corectă.

— Eu ?! exclamă secretarul, vesel. Eu, un parizian din strada Saint-Honoré ? !

— Ei bine, este o adevărată încîntare — spuse Beausire. Cum te numești ? Ducorneau, cred ?

— Da, Ducorneau, domnule secretar ; nume destul de potrivit, deoarece are o terminație spaniolă, dacă vrei. Domnul secretar îmi știa numele ; mă simt foarte măgulit.

— Da, ai referințe bune ; atît de bune, încît o atare bună reputație ne-a împiedicat să aducem un secretar de la Lisabona.

— O, cît sînt de recunoscător, domnule secretar, și ce noroc pe mine să fie numit domnul de Souza!

— Mi se pare însă că sună domnul ambasador.

— Să alergăm.

Prin urmare alergară. Domnul ambasador, grație zelului valetului său, se dezbrăcase. Își pusese un superb halat. Un bărbier chemat în grabă se ocupa de el. Cîteva cutii și truse de călătorie, destul de scumpe în aparență, erau împrăștiate pe mese și pe console. Un foc uriaș ardea în șemineu.

— Intră, intră, domnule secretar — spuse ambasadorul, stînd cufundat într-un fotoliu uriaș cu perne, chiar în fața focului.

— Domnul ambasador se va supăra oare dacă îi răspund în franceză? îi șopti lui Beausire secretarul.

— Nu, nu, încearcă.

Ducorneau îi făcu elogiul în franceză.

— Ei, dar este foarte agreabil ; vorbește admirabil franceza, domnule du Corno.

— Mă ia drept portughez — gîndi secretarul, beat de bucurie. Și-l strînse de mînă pe Beausire.

— Da! rosti Manuel. Putem cina?

— Desigur, excelența voastră. Da, Palais-Royal se află la doi pași de aici și cunosc un hangiu grozav care va aduce o cină gustoasă excelenței voastre.

— Fă ca și cum ar fi pentru dumneata, domnule du Corno.

— Da, monseniore... și eu, dacă excelența sa îngăduie, voi îndrăzni să-i ofer cîteva sticle de vin din țară, cum numai la Porto poate găsi excelența sa.

— Ei, păi secretarul nostru are, așadar, o pivniță serioasă? spuse Beausire, înveselit.

— Este singurul meu lux — răspunse cu umilință acest om de treabă căruia Beausire și don Manuel putură să-i observe pentru prima dată, în lumina lumînării ochii vii, obrajii rotunzi și nasul roșu.

— Dumneata faci cum vei crede de cuviință, domnule de Corno — interveni ambasadorul. Adu-ne vinul și vino să cinezi cu noi.

— Asemenea cinste...

— Fără ceremonie, astăzi sînt încă un călător, de mîine voi fi ambasador. După aceea vom vorbi despre treburi.

— Ah, monseniorul îmi va permite să-mi pun la punct ținuta.

— Ești superb! exclamă Beausire.

— Costum de primire, nu de gală — spuse Ducorneau.

— Rămîi așa cum ești, domnule secretar, și dăruiește pregătirilor masei timpul pe care l-ai dărui îmbrăcării costumului de gală.

Ducorneau îl părăsi încîntat pe ambasador și începu să alerge ca să cîștige zece minute pentru pofta de mîncare a excelenței sale. În acest timp, cei trei pungași, închiși în dormitor, treceau în revistă mobilierul și însemnele noii lor puteri.

— Acest secretar doarme oare aici? întrebă don Manuel.

— Nu, ticălosul are o pivniță bună și pesemne că are pe undeva o femeie drăguță sau una de meserie. Este un bătrîn burlac.

— Elveținul?

— Va trebui să scăpăm de el.

— Mă oblig eu.

— Ceilalți valeți din palat?

— Valeți angajați temporar, pe care asociații noștri îi vor înlocui mîine.

— Ce se găsește în bucătărie? Ce se găsește în cămară?

— Pustiu! Pustiu! Fostul ambasador nu dădea niciodată pe la sediu. Își avea casa în oraș.

— Ce e cu casa de bani?

— Cu casa de bani e mai delicat; trebuie să-l consultăm pe secretar.

— Mă ofer eu — spuse Beausire. Sintem de pe acum cei mai buni prieteni din lume.

— Tăcere! Iată-l.

Într-adevăr, Ducorneau se întorcea gîfîind. Îl anunțase pe hangiul din strada Bons-Enfants, luase din cabinetul său șase sticle cu o înfățișare respectabilă, și fața lui veselă anunța toate bunele însușiri pe care cei doi aștri, natura și diplomația, știu să le amestece pentru a auri ceea ce cinicii numesc aspectul uman.

— Excelența voastră — întrebă el — nu va cobori în sufragerie ?

— Nu, nu, vom mînca în cameră, între noi, lîngă foc.

— Monseniorul mă umple de bucurie. Iată vinul.

— Adevărate topaze ! exclamă Beausire, ridicînd una din sticle la înălțimea lumînării.

— Ia loc, domnule secretar, iar valetul meu va pune masa.

Ducorneau se așeză.

— În ce zi au sosit ultimele știri ? spuse ambasadorul.

— În ajunul plecării predecesorului excelenței voastre.

— Bun. Legația este în bună stare ?

— O, da, monseniore.

— Nu sînt încurcături cu banii ?

— Nu, după cîte știu.

— Nu sînt datorii... Hai, spune... Dacă sînt, vom începe prin a le plăti. Predecesorul meu este un gentilom de viață pentru care garantez.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, monseniorul nu va avea nevoie ; creditele au fost achitate acum trei săptămîni și chiar a doua zi după plecarea fostului ambasador, o sută de mii de livre au fost trimise aici.

— O sută de mii de livre ? strigară într-un glas Beausire și don Manuel, nebuni de bucurie.

— În aur — preciză secretarul.

— În aur — repetară ambasadorul, interpretul, ba chiar și valetul.

— Așa că... — reluă Beausire, stăpînindu-și emoția — așa că... deci casa conține...

— O sută de mii trei sute douăzeci și opt de livre, domnule interpret.

— Puțin — rosti cu răceală don Manuel. Din fericire însă maiestatea sa a pus fonduri la dispoziția noastră. Dragul meu, ți-am spus — continuă adresîndu-se lui Beausire — că la Paris vom avea nevoie.

— Numai că excelența voastră și-a luat măsuri de precauție — răspunse respectuos Beausire.

Începînd din clipa cînd interpretul a anunțat acest lucru important, veselia din ambasadă a sporit și mai vîrtos.

Cina aleasă, alcătuită din somon, raci uriași, carne afumată și prăjituri contribui destul de mult la verva seniorilor portughezi. Ducorneau, simțindu-se în largul lui, mîncă cam cît zece granzi de Spania și le demonstră superiorilor săi cum că un parizian de pe strada Saint-Honoré se purta cu vinurile de Porto și de Xérès, ca și cînd ar fi fost vinuri de Brie și de Tonnerre. Domnul Ducorneau binecuvîntă încă o dată cerul că i-a trimis un ambasador care preferă limba franceză celei portugheze și vinurile portugheze celor franceze ; plutea în acea delicioasă beatitudine în care este cufundat creierul de către un stomac fericit și recunoscător, cînd domnul de Souza îl trimise la culcare.

Ducorneau se ridică și, cu o reverență neîndemînatecă ce clătină mai multe mobile, secretarul ieși pe ușa dinspre stradă.

Beausire și don Manuel nu cinstiseră pînă într-atît vinul ambasadei încît să adoarmă pe loc. De altfel, trebuia ca și valetul, la rîndul său, să cineze după stăpînii săi, operație pe care comandorul o îndeplini minuțios, după metodele arătate de către domnul ambasador și secretarul său interpret.

Apoi întocmiră planul pentru a doua zi. Cei trei asociați cercetară clădirea, după ce se asigurară că elveținul doarme.

XXIX

DOMNII BOEHMER ȘI BOSSANGE

A doua zi, datorită activității lui Ducorneau, care se pusese la post, ambasada ieși din letargie. Birouri, cartoane, truse de scris, înfățișare de gală, cai sforăind în

curte, arătau viața acolo unde, cu o seară înainte, stăpînea dezinteresul și moartea. În cartier, se răspîndi iute zvonul că un personaj însemnat sosise din Portugalia în timpul nopții. Acest zvon care făcea să se acorde credit celor trei pungași era pentru ei un izvor de permanentă groază. Într-adevăr, poliția domnului de Crosne și cea a domnului de Breteuil sta cu urechile ciulite și se ferea să și le astupe tocmai cu aceste prilejuri ; avea ochi de Argus pe care cu siguranță nu-i închidea cînd era vorba despre domnii diplomați din Portugalia.

Don Manuel îi spuse însă lui Beausire că, dînd dovadă de îndrăzneală, ei vor putea să împiedice poliția ca vreme de opt zile aceasta să transforme cercetările în bănuieli, bănuielile în certitudini vreme de cincisprezece zile ; că, în consecință, cam zece zile, nimic nu va stînjeni activitatea asociației, care asociație, dacă acționa bine, trebuia să-și isprăvească operațiile în cel mult șase zile.

Tocmai răsărea soarele cînd două calești închiriate depuseră la palat o încărcătură de nouă ticăloși, meniți să alcătuiască personalul ambasadei. Au fost instalați la iuțeală sau, mai bine zis, trimiși la culcare de către Beausire. Unul a fost pus la casierie, altul la arhivă, al treilea îl înlocuia pe elvețian, pe care Ducorneau însuși îl concedie, sub pretext că nu știe portugheza. Palatul fu deci populat de către această garnizoană care trebuia să o păzească de apropierea oricărui profan. Pentru cei care au secrete politice sau altfel de secrete, poliția este profundă în cel mai mare grad.

Spre prînz, don Manuel, zis de Souza, după ce se îmbrăcă în haine de gală, se urcă într-o caleașcă foarte curată, pe care Beausire o închiriase cu 500 de livre pe lună, plătind pentru cincisprezece zile. El porni spre casa domnilor Boehmer și Bossange, însoțit de secretarul-interpret și de valetul său. Secretarul ambasadei primi ordin de a rezolva sub propria-i semnătură și, ca de obicei, în absența ambasadorilor, orice formalități privitoare la pașaporturi, îndemnizații și ajutoare, fiind totodată foarte atent de a nu da bani lichizi sau de a solda conturi decît cu aprobarea domnului secretar-interpret.

Acești domni doreau să păstreze intactă suma de o sută de mii de livre, pivotul principal al întregii operații. I se

spuse domnului ambasador că bijutierii coroanei locuiau pe cheiul École, unde ei își făcură apariția în jurul orei unu la prînz. Valetul ciocăni discret la ușa bijutierului, ferecată cu lacăte grele și cuie groase cu ținte ca o poartă de închisoare. Cuiele fuseseră bătute cu artă, în așa fel încît alcătuiau figuri mai mult sau mai puțin plăcute. Se ținuse seamă ca nici un burghiu, ferăstrău sau pilă să nu poată rupe o bucată de lemn fără a-și rupe un dinte într-o bucată de fier. O ferestruie zăbrelită se deschise și un glas îl întrebă pe valet ce dorește.

— Domnul ambasador al Portugaliei vrea să vorbească cu domnii Boehmer și Bossange — răspunse valetul.

Un cap se ivi numaidecît la etajul întîi, apoi un pas grăbit se auzi pe scară. Poarta se deschise. Don Manuel coborî din trăsură, cu o aristocratică încetineală. Domnul Beausire coborîse primul pentru a oferi brațul excelenței sale. Cel ce-i întîmpina cu atîta grabă pe cei doi portughezi era domnul Boehmer în persoană, care, auzind trăsura oprindu-se în dreptul casei sale, privise pe geam, auzise cuvîntul ambasador și se și repezise jos pentru a nu o face pe excelența sa să aștepte. Bijutierul se pierdu în scuze în timp ce don Manuel urca scara. Domnul Beausire băgă de seamă că în spatele lor, o bătrînă servitoare, zdravănă și bine făcută, freca lacătele și broaștele ce se aflau din belșug la ușa dinspre stradă.

Deoarece se părea că domnul Beausire urmărește acest lucru cu oarecare interes, domnul Boehmer îi spuse :

— Iertați-ne, domnule ; sîntem atît de primejduiți în nefericita noastră profesiune, încît am devenit foarte prudenți în obiceiuri.

Don Manuel rămăsese impasibil ; Boehmer îi repetă și lui fraza care obținuse de la Beausire un surîs amabil. Dar, deoarece ambasadorul, ca și prima dată, nici nu clipi, Boehmer repetă stînjenit :

— Iertați-mă, domnule ambasador...

— Excelența sa nu vorbește franceza — explică Beausire — și nu vă poate înțelege, domnule. Am să-i transmit scuzele dumneavoastră, dacă — se grăbi să adauge — nu vorbiți portugheza.

— Nu, domnule, nu.

— Așadar, voi vorbi eu pentru dumneavoastră. Și Beausire bolborosi cîteva cuvinte portugheze către don Manuel, care răspunse în aceeași limbă.

— Excelența sa, domnul conte de Souza, ambasadorul maiestății sale prea credincioase, acceptă cu bunăvoință scuzele dumneavoastră, domnule, și mă însărcinează să vă întreb dacă este adevărat că mai aveți încă un frumos colier de diamante ?

Boehmer înălță capul și-l măsură lung pe Beausire, ca un om cu multă experiență. Beausire îi susținu privirea ca un diplomat încercat.

— Un colier de diamante — vorbi încet Boehmer — un foarte frumos colier de diamante ?

— Cel pe care l-ați oferit reginei Franței — adăugă Beausire — și despre care maiestatea sa prea credincioasă a auzit vorbindu-se.

— Domnul este în slujba domnului ambasador ? întrebă Boehmer.

— Sînt secretarul său particular, domnule.

Don Manuel se așezase ca un mare senior ; privea picturile din această cameră destul de frumoasă ce dădea spre chei. Un soare puternic lumina Sena și primii plopi își arătau mugurii de un verde cald pe deasupra apelor încă umflate și îngălbenite de dezgheț. După picturi, don Manuel trecu la examinarea peisajului.

— Domnule — zise Beausire — mi se pare că n-ați auzit nici un cuvînt din ceea ce v-am spus.

— Cum asta, domnule ? răspunse Boehmer, întrucîtva speriat de tonul poruncitor al personajului.

— Văd că excelența sa își pierde răbdarea, domnule bijutier.

— Domnule, vă cer iertare — răspunse Boehmer, roșu ca sfecla. Dar nu pot să arăt colierul decît în prezența asociatului meu, domnul Bossange.

— Ei bine, domnule, chemați-l pe asociatul dumneavoastră.

Don Manuel se apropie și, cu aerul său glacial, care-i conferea o oarecare măreție, începu în portugheză un discurs la auzul căruia Beausire își înclină de mai multe ori capul plin de respect. După aceea se întoarse cu spatele și își reluă contemplarea în fața ferestrelor.

— Excelența sa îmi spune, domnule, că sînt zece minute de cînd așteaptă și că nu are obiceiul să aștepte nicăieri, nici chiar la regi.

Boehmer se înclină, apucă de cordonul soneriei și-l scutură de cîteva ori. Un minut mai tîrziu, un alt personaj intră în încăpere. Era domnul Bossange, asociatul său. Boehmer îl puse la curent în două cuvinte. Bossange aruncă o privire celor doi portughezi și sfîrși prin a cere lui Boehmer cheia sa pentru a deschide casa de bani.

„Am impresia — își zise Beausire în gînd — că oamenii cinstiți își iau tot atîtea precauții unii față de ceilalți ca și hoții.“

După zece minute, domnul de Bossange se înfățișă ținînd o casetă în mîna stîngă mîna dreaptă și-o ținea ascunsă sub frac, iar Beausire văzu deslușit conturul a două pistoale.

— Ce-i drept, avem noi o înfățișare potrivită, numai că negustorii ăștia ne iau mai curînd drept pungași decît ambasadori — rosti cu gravitate în portugheză don Manuel.

Și zicînd acestea, îi privi fix pe bijutieri pentru a surprinde cea mai mică emoție oglindită pe fețele lor care ar demonstra că înțelege portugheza. Nu văzu însă nimic decît un colier de diamante atît de minunat, încît strălucirea lui te orbea. Caseta fu depusă cu încredere în mîinile lui don Manuel, care izbucni deodată mînios către secretarul său :

— Domnule, spune acestor ticăloși că abuzează de dreptul pe care-l are un negustor de a fi stupid. Îmi arată șirasuri cînd eu le cer diamante. Spune-le că mă voi plînge ministrului Franței și că, în numele reginei mele, voi cere să fie aruncați la Bastilia impertinenții care înșală pe un ambasador al Portugaliei.

Rostind acest rechizitoriu, zvîrli cît colo pe tejghea caseta. Beausire nu fu nevoit să traducă toate cuvintele : pantomima fusese de ajuns. Boehmer și Bossange se pierdură în scuze, spunînd că în Franța cumpărătorilor li se arată modele de diamante, asemănătoare cu podoabele, totul pentru a mulțumi pe oamenii cinstiți și a nu-i ispiti și atrage pe hoți. Domnul de Souza schiță un gest

energic și se îndreptă spre ușă, sub privirile neliniștite ale negustorilor.

— Excelența sa mă însărcinează să vă spun — continuă Beausire — că este supărător ca oameni care poartă titlul de bijutieri ai coroanei Franței să nu știe să deosebească un ambasador de un ticălos, și că excelența sa se înapoiază la palatul său.

Domnii Boehmer și Bossange se înclinară adînc protestînd din nou și arătînd că-i poartă tot respectul. Domnul de Souza mai-mai că îi călcă pe picioare și ieși. Negustorii se priviră foarte îngrijorați și aplecați pînă la pămînt. Beausire își urmă mîndru stăpînul. Bătrîna deschise lacătele porții.

— La palatul ambasadei, în strada Jussienne! strigă Beausire valetului.

— La palatul ambasadei, în strada Jussienne! strigă valetul vizitiului.

Boehmer auzi prin ferestruie.

— Afacere pierdută! mormăi valetul.

— Afacere făcută! zise Beausire. Într-un ceas, secăturile astea vor fi la noi.

Trăsura se depărtă de parcă ar fi fost trasă de opt cai.

XXX

LA AMBASADĂ

Întorcîndu-se la palatul ambasadei, domnii îl găsiră pe Ducorneau mîncînd liniștit în biroul său. Beausire îl rugă să urce la ambasador, după ce îi ținu următorul discurs:

— Înțelegi, scumpul meu secretar, că un om ca domnul de Souza nu este un ambasador obișnuit.

— Mi-am dat seama — răspunse secretarul.

— Excelența sa — continuă Beausire, vrea să ocupe un loc de seamă la Paris printre bogătași și oameni de gust, ceea ce înseamnă că un palat amărît pe strada Jussienne nu îi convine; în consecință, trebuie găsită o reședință particulară pentru domnul de Souza.

— Asta va complica relațiile diplomatice — replică Ducorneau. Vom alerga mult după semnături.

— Excelența sa îți va pune la dispoziție o trăsură, dragă domnule Ducorneau — zise Beausire.

Ducorneau crezu că leșină de bucurie.

— O trăsură a mea ?! strigă el.

— Este supărător că nu ai această obișnuință — continuă pungașul. Un secretar de ambasadă cît de cît demn trebuie să-și aibă trăsura sa ; dar despre acest lucru vom vorbi la timpul potrivit. Pentru moment, să-i dăm socoteală domnului ambasador de situația afacerilor externe. Unde este casa de bani ?

— Sus, domnule, chiar în apartamentul domnului ambasador.

— Atît de departe de dumneata ?

— Pentru mai multă siguranță, domnule ; hoții pătrund mai greu la etaj decît la parter.

— Hoți pentru o sumă atît de mică !... rosti disprețuitor Beausire.

— Cum, o sută de mii de livre ! replică Ducorneau. Drace ! Se vede că domnul de Souza este bogat. Nu găsești o sută de mii de livre în toate casele de bani ale ambasadelor.

— Vrei să verificăm ? întrebă Beausire. Mă grăbesc să mă întorc la treburile mele.

— Imediat, domnule, imediat — spuse Ducorneau și plecară.

După ce s-a făcut verificarea, cele o sută de mii de livre apărură în bani lichizi, jumătate aur și jumătate argint. Ducorneau oferi cheia sa, pe care Beausire o privi un timp pentru a-i admira ingenioasa podoabă și trefla complicată. Cu îndemînare luă amprenta în ceară, apoi o înapoie secretarului, spunîndu-i :

— Domnule Ducorneau, se află în mai mare siguranță în mîinile dumitale decît într-ale mele ; să mergem la domnul ambasador.

Îl găsiră pe don Manuel în compania șocolatei naționale. Părea foarte ocupat cu o hîrtie plină de cifre. La vederea secretarului, întrebă :

— Cunoșteai vechiul cifru de corespondență ?

— Nu, excelență.

— Ei bine, vreau ca de azi înainte să-l cunoşti şi să mă scuteşti în felul acesta de o serie de amănunte plicticoase. Ce se aude cu casa de bani ? Îl întrebă pe Beausire.

— În perfectă stare, ca tot ce ţine de resortul domnului Ducorneau — răspunse Beausire.

— Cele o sută de mii de livre ?

— Lichizi, domnule.

— Bine ; ia loc, domnule Ducorneau, vreau să-mi dai o informaţie.

— La ordinele excelenţei voastre — spuse secretarul, radios.

— Luaţi seama, este o afacere de stat, domnule Ducorneau.

— Ascult, monseniore. Şi bunul secretar îşi apropie scaunul.

— E o chestiune serioasă, în care am nevoie să mă ajuţi. Cunoşti bijutieri cinstiţi la Paris ?

— Domnii Boehmer şi Bossange, bijutierii coroanei — răspunse secretarul.

— Tocmai cu ei nu vreau să am de-a face — replică don Manuel. Am fost pe la ei şi nu vreau să-i mai văd niciodată.

— Au avut nenorocul s-o nemulţumească pe excelenţa voastră ?

— Grav, domnule Corno, grav.

— Ah, dacă aş putea să-mi îngădui mai mult, dacă aş îndrăzni...

— Îndrăzneşte, domnule !

— Aş întreba în ce fel aceşti oameni reputaţi în meseria lor...

— Sînt nişte negustori ordinari, domnule Corno, şi metodele lor nepotrivite îi fac să piardă un milion sau două.

— Ah ! exclamă Ducorneau, cu lăcomie.

— Am fost trimis de maiestatea sa prea credincioasă să negociez un colier de diamante.

— Da, da, faimosul colier care a fost comandat de către fostul rege pentru Doamna Du Barry. Ştiu, ştiu...

— Eşti un om nepreţuit, ştii tot. Ei bine, aş fi cumpărat colierul, dar pentru că lucrurile stau astfel, nu-l voi cumpăra.

— Trebuie să fac un demers ?
— Domnule Corno !
— Diplomatic, monseniore, foarte diplomatic.
— Ar fi fost bine dacă îi cunoşteai pe aceşti oameni.
— Bossange îmi este văr de departe.

Don Manuel şi Beausire se priviră. Se făcu linişte. Cei doi portughezi deveniră mai atenţi. În clipa aceea un valet deschise uşa şi anunţă :

— Domnii Boehmer şi Bossange !

Don Manuel se ridică deodată şi, cu glas iritat strigă :

— Daţi-i afară ! Valetul se pregătea să îndeplinească ordinul. Nu, izgoneşte-i chiar dumneata, domnule secretar — adăugă ambasadorul, adresîndu-se lui Beausire.

— În numele cerului ! exclamă Ducorneau, imploator. Lăsaţi-mă pe mine să execut ordinul monseniorului. Nu pot să nu ţiu seama de el, dar îl voi îndulci.

— Bine, cum vrei — zise cu nepăsare don Manuel.

Beausire se apropie de complicele său în momentul cînd Ducorneau ieşea în grabă.

— Ah, oare această afacere este sortită eşecului ? rosti don Manuel.

— Nu, Ducorneau va aranja lucrurile.

— O să-ncurce totul, nenorocitul ! La bijutieri am vorbit numai în portugheză ; dumneata ai spus că nu ştiu o boabă franţuzeşte. Ducorneau o să strice totul.

— Alerg.

— Poate că-i primejdios să te duci, Beausire.

— Ai să vezi că nu : lasă totul pe mine.

— Doamne !

Beausire ieşi.

Ducorneau îi găsi jos pe Boehmer şi pe Bossange, a căror atitudine, din clipa cînd păşiseră pragul ambasadei, era cu desăvîrşire schimbată din punct de vedere al politeţei, dacă nu din cel al încrederii. Nu se gîndeau să întîlnească acolo vreo figură cunoscută şi se strecurau scorţoşi prin birouri. Zărindu-l pe Ducorneau, Bossange scoase un strigăt de surpriză şi bucurie.

— Dumneata aici ?! exclamă el.

Şi se apropie să-l îmbrăţişeze.

— O, eşti prea amabil ! zise Ducorneau. Aşadar, aici, vărul meu cel bogat mă recunoaşte. Oare pentru că sînt la o ambasadă ?

— Pe legea mea, ai dreptate răspunse Bossange. Dacă m-am înstrăinat, iartă-mă şi fă-mi un serviciu.

— Pentru asta am şi venit.

— Îţi mulţumesc. Va să zică eşti în serviciul ambasadei ?

— Da.

— Dă-mi o informaţie.

— Ce fel şi despre ce ?

— Chiar despre ambasadă.

— Eu sînt secretarul.

— Ah, straşnic ! Vrem să vorbim cu ambasadorul.

— Vin din partea lui.

— Din partea lui ?! Pentru a ne spune...

— Că vă roagă să ieşiţi repede din palatul său, chiar foarte repede, domnilor... Cei doi bijutieri se priviră ploaţi. Pentru că — reluă Ducorneau, plin de importanţă — aţi fost şi neîndemînatici, şi necinstiţi, după cît se pare...

— Ascultă-ne, te rog.

— Este inutil — răsună deodată vocea lui Beausire, care apăru, mîndru şi rece, în pragul camerei. Domnule Ducorneau, excelenţa sa ţi-a recomandat să-i concediezi pe aceşti domni. Concediază-i.

— Domnule secretar...

— Fă ce ţi s-a spus — rosti Beausire, cu dispreţ. Execută ! Şi trecu mai departe.

Secretarul ambasadei îşi luă ruda de umărul drept, pe asociatul acestuia, de umărul stîng şi-i împinse uşor afară, adresîndu-li-se amîndurora :

— Iată o afacere pierdută !

— Doamne, ce susceptibili sînt străinii ăştia ! murmură Boehmer, care era neamţ.

— Cînd te numeşti de Souza şi ai un venit de nouă sute de mii de livre, dragul meu, ai dreptul să fii cum pofteşti — replică secretarul.

— Of ! suspină Bossange. Ţi-am mai spus-o, Boehmer, eşti prea grecoi în afaceri.

— Ei, şi ce dacă... — ripostă încăpăţînatul neamţ. La urma urmei, n-o să avem banii, dar nici el n-o să aibă colierul nostru.

Tocmai se apropiau de uşa dinspre stradă. Ducorneau începu să rîdă.

— Oare ştiţi voi ce este un portughez ? zise el, cu dispreţ. Ştiţi voi ce înseamnă un ambasador, burghezi ce sînteţi ?! Nu. Ei bine, o să vă spun eu. Un ambasador, favoritul unei regine, domnul Potemkin, cumpăra în fiecare an, la 1 ianuarie, pentru regină, un paner cu cireşe care costa o sută de mii de scuzi, o mie de livre cireaşa. E drăguţ, nu ? Ei bine, domnul de Souza va cumpăra minele din Brazilia pentru a găsi în ele un diamant cît toate ale voastre la un loc. Acest lucru îl va costa venitul său pe douăzeci de ani, adică douăzeci de milioane ; dar ce-i pasă, n-are copii... Asta-i, domnilor... Şi tocmai le închidea uşa în nas, cînd Bossange se răzgîndi şi îi spuse :

— Caută să repari totul şi vei avea...

— Cei de aici sînt incoruptibili — ripostă Ducorneau.

— Şi trînti uşa. În aceeaşi seară, ambasadorul primi următoarea scrisoare :

Monseniore,

Un om care aşteaptă ordinele dumneavoastră şi doreşte să vă prezinte respectuoasele scuze ale umililor dumneavoastră servitori se află la poarta palatului dumneavoastră ; un semn al excelenţei voastre şi omul va depune în mîinile unuia dintre oamenii dumneavoastră colierul care a avut fericirea să vă atragă atenţia.

Binevoiţi să primiţi, monseniore, asigurarea profundului respect, etc. etc...

Boehmer şi Bossange

— Ei bine, colierul este al nostru — spuse don Manuel, citind această epistolă.

— Încă nu, încă nu — zise Beausire. Nu va fi al nostru decît cînd îl vom cumpăra. Să-l cumpărăm.

— Cum ?

— Excelenţa voastră nu ştie franţuzeşte, am hotărît asta ; şi, în primul rînd, să ne descotorosim de domnul secretar.

— Cum naiba ?

— Foarte simplu ; să-i dăm o misiune diplomatică importantă ; mă ocup eu.

— Nu e bine — se împotrivi don Manuel. Aici, el va fi garanția noastră.

— Va spune că vorbești franceza ca domnul Bossange și ca mine.

— Își va ține gura ; îl voi ruga eu.

— Fie, atunci să rămînă. Dă ordin să intre omul cu diamantele.

Omul fu introdus ; era Boehmer în persoană, care făcu cele mai adînci plecăciuni și ceru cele mai smerite scuze. După care, oferi diamantele și păru că vrea să le lase spre a fi examinate. Don Manuel însă îl reținu.

— Destul cu asemenea încercări — spuse Beausire. Ești un negustor bănuitor ; de bună seamă că ești un om cinstit. Ia loc și să vorbim, deoarece domnul ambasador te-a iertat.

— Of, ce greu e să fii negustor ! suspină Boehmer.

„Ce greu este să fii hoț" ! gîndi în sinea lui Beausire.

XXXI

TÎRGUL

Atunci, domnul ambasador catadicsi să examineze colierul în amănunt. Domnul Boehmer arătă cu răbdare fiecare piesă,lăudîndu-i frumusețea.

— Despre ansamblul acestor piese — începu Beausire, căruia don Manuel îi vorbise în portugheză — domnul ambasador nu are nimic de adăugat, ansamblul este mulțumitor. Luate însă fiecare în parte, diamantele nu mai sînt același lucru. Excelența sa a numărat zece, unele ușor zgîriate, altele nițel pătate.

— Oh ! exclamă Boehmer.

— Excelența sa — continuă Beausire — se pricepe mai bine decît dumneata la diamante ; nobilii portughezi

se joacă cu diamantele în Brazilia, cum aici copiii se joacă cu cioburile de sticlă.

Într-adevăr, don Manuel puse degetul pe mai multe diamante, unul după altul, și, cu o admirabilă pricepere, remarcă defectele imperceptibile pe care poate un cunoscător nici nu le-ar fi observat.

— Așa cum se vede, acest colier — replică Boehmer, oarecum surprins că un senior atît de mare este un bijutier atît de iscusit — așa cum se vede, acest colier este cea mai frumoasă colecție de diamante din întreaga Europă, în clipa de față.

— Aveți dreptate — răspunse Beausire și, la un semn al lui don Manuel, adăugă : Ei bine, domnule Boehmer, iată despre ce este vorba : maiestatea sa regina Portugaliei a auzit vorbindu-se despre colier și a însărcinat pe excelența sa să negocieze această afacere, după ce va fi văzut diamantele. Diamantele îi convin excelenței sale ; la ce preț vreți să vindeți colierul ?

— Un milion șase sute de mii de livre — răspunse Boehmer.

Beausire repetă cifra ambasadorului său.

— Este cu o sută de mii de livre mai scump — replică don Manuel.

— Monseniore — zise bijutierul — valoarea unui asemenea obiect nu poate fi evaluată cu precizie. Pentru a făuri o podoabă ca aceasta, au fost necesare cercetări și călătorii care v-ar înspăimînta dacă le-ați cunoaște ca mine.

— Este cu o sută de mii de livre mai scump — se încăpățîna portughezul.

— Și pentru ca monseniorul să spună acest lucru — interveni Beausire — înseamnă fără îndoială că este convins, deoarece excelența sa nu se tocmește niciodată.

Boehmer păru oarecum impresionat. Nimic nu-i liniștește mai mult pe negustorii bănuitori decît un client care se tocmește.

— Nu pot — zise el, după o clipă de șovăire — să accept o scădere de preț care înseamnă o diferență de cîștig sau de pierdere pentru asociatul meu și pentru mine.

Don Manuel ascultă răspunsul în traducerea lui Beausire, apoi se ridică. Beausire închise caseta şi i-o înapoie lui Boehmer.

— Voi vorbi totuşi cu domnul Bossange — mai adăugă acesta din urmă. Excelenţa sa e de acord ?

— Ce vrei să spui ? întrebă Beausire.

— Vreau să spun că domnul ambasador pare să fi oferit un milion cinci sute de mii de livre pentru colier.

— Da.

— Excelenţa sa îşi menţine preţul ?

— Excelenţa sa nu retrage niciodată cele ce a spus — replică Beausire — dar excelenţa sa se retrage întotdeauna în faţa plictiselii de a se tocmi.

— Domnule secretar, nu credeţi că ar trebui să vorbesc cu asociatul meu ?

— O, desigur, domnule Boehmer.

— Bineînţeles — răspunse în portugheză don Manuel, căruia îi pomenise fraza lui Boehmer — dar vreau o soluţie promptă şi rapidă.

— Monseniore, dacă asociatul meu acceptă scăderea, eu am şi acceptat-o.

— Prea bine.

— Deci, din clipa aceasta preţul este de un milion cinci sute de mii de livre.

— Fie.

— Nu mai rămîne... în afară, bineînţeles, de acordul domnului Bossange... — se bîlbîi Boehmer.

— Da, desigur.

— Şi nu mai rămîne decît modul în care se va face plata...

— În privinţa aceasta nu veţi avea nici cea mai mică dificultate — spuse Beausire. Cum doriţi să se facă plata ?

— Dacă s-ar putea, cu bani gheaţă — răspunse Boehmer, rîzînd.

— Ce înţelegi prin bani gheaţă ? întrebă Beausire, cu răceală.

— O, ştiu bine că nimeni nu are un milion şi jumătate în numerar ! exclamă Boehmer, suspinînd.

— Şi, de altfel, chiar şi dumneata ai fi în încurcătură, domnule Boehmer.

— Cu toate acestea, domnule secretar, nu voi accepta decît bani gheață.

— Este firesc. Și se întoarse spre don Manuel : Care va fi suma de bani în numerar pe care excelența voastră o va da domnului Boehmer ?

— O sută de mii de livre — răspunse portughezul.

— O sută de mii de livre — îi repetă Beausire lui Boehmer — în momentul în care încheiem tîrgul.

— Și pe cînd restul ? întrebă Boehmer.

— Intervalul de timp necesar pentru ca polița monseniorului să ajungă de la Paris la Lisabona, dacă nu cumva preferați să așteptați avizul Lisabonei la Paris.

— Avem un corespondent la Lisabona — zise bijutierul. Scriindu-i...

— Desigur — încuviință Beausire, rîzînd ironic — scrieți-i. Întrebați-l dacă domnul de Souza este solvabil și dacă maiestatea sa regina poate plăti un milion patru sute de mii de livre.

— Domnule... — ripostă Boehmer, rușinat.

— Acceptați, sau preferați alte condiții ?

— Cele pe care domnul secretar a binevoit să mi le propună la început mi se par acceptabile. Care vor fi termenele plății ?

— Vor fi trei termene, domnule Boehmer, fiecare de cîte cinci sute de mii de livre și, cu acest prilej, veți putea face și o călătorie interesantă.

— O călătorie la Lisabona ?

— De ce nu ?... Merită să te deranjezi ca să încasezi un milion și jumătate în trei luni, nu ?

— Oh, fără îndoială, dar...

— De altfel, vei călători pe cheltuiala ambasadei, și eu sau domnul secretar te vom însoți.

— Voi duce eu diamantele ?

— Fără îndoială, numai dacă nu preferi să trimiți poliţele și să lași diamantele să ajungă singure în Portugalia.

— Nu știu... eu... cred... că... o călătorie mi-ar folosi și că...

— Este și părerea mea — spuse Beausire. Vom semna aici. Dumneata vei primi cele o sută de mii de livre ale dumitale în numerar, vei semna actul de vînzare și vei

duce diamantele maiestății sale. Cine este corespondentul dumitale ?

— Frații Nunez Balboa. Don Manuel înalță fruntea.

— Sînt bancherii mei — spuse rizînd.

— Sînt bancherii excelenței sale — repetă Beausire, zîmbind la rîndu-i.

Boehmer radia. Fața lui nu mai păstra nici o umbră de îndoială ; se înclină părînd că vrea să mulțumească și să plece. Deodată un gînd îl țintui locului.

— Ce este ? întrebă Beausire, neliniștit.

— Vă dați cuvîntul ? zise Boehmer.

— Da.

— Cu condiția să...

— Cu condiția să aprobe și domnul Bossange, am spus.

— Și încă o condiție — adăugă Boehmer.

— Ah, ah !...

— Domnule, este vorba de un lucru delicat și onoarea numelui portughez este un sentiment prea puternic pentru ca excelența sa să nu-mi priceapă gîndul.

— Cîte ocolișuri ! Treci la fapte !

— Iată faptele : colierul a fost oferit maiestății sale reginei Franței.

— Care l-a refuzat. Mai departe.

— Noi nu putem, domnule, să lăsăm să iasă din Franța pentru totdeauna acest colier fără a o anunța pe regină, și din respect și loialitate, trebuie să acordăm prioritate maiestății sale regina.

— E firesc — spuse don Manuel, cu demnitate. Aș dori ca un negustor portughez să vorbească la fel ca domnul Boehmer.

— Sînt fericit și mîndru că excelența sa binevoiește să mă aprobe. Iată deci cele două condiții de care trebuie să se țină seama : prima, aprobarea condițiilor de către Bossange, a doua și ultima, un refuz al maiestății sale regina Franței. Vă cer pentru aceasta trei zile.

— Condițiile noastre — zise Beausire — sînt o sută de mii de livre numerar și trei polițe de cinci sute de mii de livre. Cutia cu diamante, remisă domnului secretar al ambasadei sau mie, depinde cine te va însoți la Lisa-

bona, la domnii Nunez Balboa. Plata integrală în trei luni. Cheltuielile de călătorie plătite.

— Da, monseniore, da, domnule — spuse Boehmer, înclinîndu-se.

— Ah! exclamă don Manuel.

— Ce este? se neliniști Boehmer, întorcîndu-se.

— Aldămașul — zise ambasadorul — va fi un inel de o mie de pistoli pentru secretarul meu particular sau pentru secretarul ambasadei, în fine, pentru cel ce te va însoți, domnule bijutier.

— Este absolut normal, monseniore — murmură Boehmer — și prevăzusem această cheltuială în mintea mea.

Don Manuel, cu un gest de mare senior, îl concedie pe bijutier. Cei doi asociați rămaseră singuri.

— Poate mă poți lămuri — începu don Manuel, destul de iritat, adresîndu-se lui Beausire — la ce naiba te-ai gîndit cînd ai propus ca diamantele să nu fie aduse aici? O călătorie în Portugalia?! Ești nebun? Nu putem să le dăm banii și în schimb să luăm diamantele?

— Prea îți iei în serios rolul de ambasador! replică Beausire. Pentru domnul Boehmer încă nu ești pe de-a-ntregul domnul de Souza.

— Fii serios! Crezi că ar mai fi discutat dacă ar fi avut vreo bănuială?

— Tot ce se poate. N-ar mai fi discutat, e posibil; dar oricine are un milion cinci sute de mii de livre, se crede deasupra tuturor regilor și tuturor ambasadorilor din lume. Oricine schimbă un milion cinci sute de mii de livre pentru niște bucăți de hîrtie vrea să știe dacă aceste hîrtii valorează ceva.

— Așadar, o să pleci în Portugalia! Dumneata care nu cunoști un cuvîntel în portugheză... Îți repet că ești nebun!

— Ba de loc. Te vei duce dumneata.

— A, nu! strigă don Manuel. Să mă întorc în Portugalia?! Nici pomeneală! Nu prea am motive. Nu! nu!...

— Te-asigur că Boehmer nu și-ar fi dat niciodată diamantele în schimbul unor hîrtii.

— Hîrtii semnate de Souza!

— Poftim, uită-te la el! Se crede un Souza! strigă Beausire, plesnindu-şi palmele una de cealaltă.

— Cel mai bine ar fi să-mi spui că afacerea s-a dus dracului — repetă don Manuel.

— Pentru nimic în lume! Vino încoa', domnule comandor — îi zise Beausire valetului care apăruse în prag. Ştii despre ce este vorba, nu-i aşa?

— Da.

— Mă asculţi?

— Desigur.

— Foarte bine. Eşti de părere că am făcut o prostie?

— Sînt de părere că ai de o sută de mii de ori dreptate.

— Spune de ce.

— Iată: domnul Boehmer nu ar înceta o clipă să supravegheze palatul ambasadei şi pe ambasador.

— Ei, şi mai departe?.., zise don Manuel.

— Ei bine — interveni Beausire — avînd banii asiguraţi, domnul Boehmer nu va mai nutri nici o bănuială şi va pleca liniştit în Portugalia.

— Unde noi nu vom ajunge, domnule ambasador — se amestecă în vorbă valetul. Nu-i aşa, domnule cavaler de Beausire?

— Iată un băiat deştept — constată iubitul Olivei.

— Hai spune ce plan ai — replică destul de rece don Manuel.

— La cincizeci de leghe de Paris — începu Beausire — acest băiat deştept, purtînd o mască pe faţă, se va prezenta surugiului, cu unul sau două pistoale, ne va fura poliţele, diamantele, îl va snopi în bătăi pe domnul Boehmer şi uite aşa se va aranja totul.

— Eu aş vedea altfel lucrurile — îşi îngădui valetul. Cred c-ar fi mai bine ca domnul Beausire şi domnul Boehmer să se îmbarce la Bayonne pentru Portugalia.

— Foarte bine!

— Domnului Boehmer, ca tuturor nemţilor, îi place marea şi se plimbă pe punte. Într-o zi cînd marea e agitată se apleacă şi cade. Caseta e firesc să cadă o dată cu el; asta-i tot. De ce n-ar păstra marea un milion cinci sute de mii de livre de diamante, cînd a păstrat atît de bine galioanele din India?

— Ah, da, înțeleg — spuse portughezul.

— Ar fi minunat — mormăi Beausire.

— Numai că — reluă don Manuel — pentru dispariția diamantelor ești trimis la Bastilia, iar pentru că l-ai făcut pe domnul bijutier să privească marea ești spînzurat.

— Furînd diamantele, ai putea fi prins, fără îndoială — spuse comandorul — dar nu poți fi bănuit nici o clipă că l-ai înecat pe omul acela.

— Asta rămîne de văzut cînd vom ajunge acolo — replică Beausire. Acum, fiecare la postul său. Să ne ocupăm de ambasadă ca niște portughezi model, în așa fel încît să se spună despre noi : „Deși nu erau ambasadori adevărați, arătau ca și cum ar fi fost". E măgulitor, nu-i așa ?! Eh, să așteptăm să treacă cele trei zile.

XXXII

CASA GAZETARULUI

Era a doua zi după ce portughezii trataseră cu Boehmer și trei zile după balul Operei, la care am văzut asistînd unele dintre principalele personaje ale povestirii noastre. În strada Montorgueil, în fundul unei curți închise cu un gard de fier, se afla o căsuță lungă și îngustă, ferită de zgomotul străzii prin obloane ce aminteau viața de provincie. În fundul acestei curți, la parter, unde puteai ajunge pe dibuite, trecînd peste două sau trei gropi, i se înfățișa privitorului un fel de prăvălie pe jumătate deschisă celor care trecuseră de grilaj și de curte. Era casa unui ziarist destul de cunoscut, a unui gazetar cum se spunea pe atunci.

Redactorul locuia la etajul întîi. Parterul era ticsit cu pachete de ziare așezate pe numere. La celelalte două etaje locuiau oameni liniștiți, care plăteau ieftin neplăcerea de a asista de mai multe ori pe an la scenele zgomotoase pe care i le făceau ziaristului agenții de poliție, particularii ofensați sau actorii prost tratați.

În zilele acelea locatarii casei Grilajului — așa i se spunea în cartier imobilului cu pricina — își închideau ferestrele din față pentru a auzi mai bine răcnetele gazetarului, care, urmărit, se refugia de obicei în strada Vieux-Augustins, printr-o ieșire la același nivel cu camera sa. O ușă ascunsă se deschidea și se închidea la iuțeală ; zgomotul înceta ; cel amenințat dispăruse ; asediatorii se aflau singuri în fața a patru pușcași din garda franceză, aduși de o bătrînă servitoare care alergase într-un suflet să-i caute la postul lor din hală. Se întîmpla uneori că asediatorii, negăsind pe nimeni asupra căruia să-și descarce mînia, își revărsau năduful pe hîrțoagele mucede de la parter, și sfîșiau, călcau în picioare sau dădeau foc, dacă din nenorocire se afla foc prin preajmă, unei cantități oarecare de hîrtie nefolositoare. Dar ce poate să însemne o bucată de ziar pentru o răzbunare care cerea bucăți de piele de ziarist ?

Cu excepția acestor scene, liniștea ce domnea în casa Grilajului era proverbială.

Domnul Reteau ieșea dimineața, își făcea rondul pe bulevarde, cheiuri și piețe. Descoperea ciudățeniile, viciile, le nota, le descria cu interes și le reproducea, astfel schițate, în primul său număr. Ziarul apărea săptămînal. Deci timp de patru zile, meșterul Reteau căuta articolul, în trei zile îl tipărea și își pregătea apariția numărului. În ziua despre care vorbim, foaia apărea la șaptezeci și două de ore după balul Operei, unde domnișoara Oliva se simțise atît de bine la brațul dominoului albastru. Trezindu-se la ora opt, domnul Reteau primi de la bătrîna servitoare numărul încă umed și mirosind a cerneală. Se grăbi să citească acest număr cu aceeași grijă cu care un tată iubitor trece în revistă calitățile și defectele neprețuitei sale odrasle.

Cînd sfîrși, îi spuse bătrînei :

— Aldegonde, iată un număr interesant, l-ai citit ?

— Încă nu ; n-am isprăvit cu supa — spuse bătrîna.

— Sînt mulțumit de acest număr — vorbi gazetarul, înălțînd deasupra patului prăpădit brațele sale și mai prăpădite.

— Da... — mormăi Aldegonde. Dar știi ce se spune la tipografie ?

— Ce se spune ?

— Se spune că de data asta fără doar și poate n-o să scapi de Bastilia.

Reteau se ridică în capul oaselor și rosti calm :

— Aldegonde, Aldegonde, fă-mi o supă gustoasă și nu te mai amesteca în literatură.

— Oho, veșnic ești același : curajos nevoie mare — replică bătrîna.

— Am să-ți cumpăr cercei cu numărul de azi — mai zise gazetarul, înfășurat în cearșaful de un alb cam îndoielnic. S-au vîndut multe exemplare ?

— Nu încă, și dacă merge așa cerceii mei nu vor fi prea strălucitori. Ți-aduci aminte de numărul ăla grozav împotriva domnului de Broglie ? Nu trecuse de ora zece, că se și vînduseră o sută de numere...

— Iar eu trecusem de trei ori în strada Vieux-Augustins — spuse Reteau. Tresăream la orice zgomot... de, militarii sînt brutali...

— Trag concluzia — continuă tenace Aldegonde — că numărul de azi nu face cît cel cu domnul de Broglie.

— Așa-i — zise Reteau — însă nici eu nu voi fi nevoit s-alerg atîta și-mi voi înghiți liniștit supa. Și știi de ce, Aldegonde ?

— Pe legea mea, nu, domnule.

— Pentru că, în loc să atac un om, atac un obiect ; în loc să atac un militar, atac o regină.

— Regina ? ! Dumnezeu fie lăudat ! murmură bătrîna. Atunci chiar n-ai de ce să te temi ; dacă o ataci pe regină, o să fii dus pe brațe și o să vindem toate numerele, iar eu o să am cercei.

— Sună cineva — spuse Reteau, care se băgase din nou în pat.

Bătrîna alergă în prăvălie pentru a primi vizita. O clipă mai tîrziu se întorcea, radioasă și triumfătoare.

— O mie de exemplare, o mie dintr-o dată — anunță ea. Asta zic și eu comandă !

— Pe ce nume ? întrebă cu interes Reteau.

— Nu știu.

— Trebuie să aflu. Dă fuga !

— Avem timp berechet ; nu-i așa simplu să numeri, să legi și să încarci o mie de numere.

— Dă fuga, îți spun, și întreabă-l pe valet. Este un valet ?

— Este un comisionar... a venit să ia ziarele ca să le împartă.

— Bine ! Descoase-l, întreabă-l unde le duce.

Aldegonde se arătă zeloasă ; sub picioarele sale groase scara de lemn începu să geamă și vocea sa care punea întrebări suna necontenit prin pereții de scîndură. Comisionarul răspunse că ducea numerele în strada Neuve-Saint-Gilles din cartierul Marais, la contele Cagliostro.

Gazetarul sări în sus de bucurie, gata-gata să dărîme patul. Se sculă și se duse să-l ajute la impachetat pe comisionar, un fel de umbră hămesită, aproape mai străvezie decît foile tipărite. Comisionarul luă în spate cele o mie de exemplare și dispăru dincolo de grilaj, încovoiat sub povara lor.

Reteau tocmai se pregătea să consemneze în numărul următor succesul actualului număr și să consacre cîteva rînduri generosului senior care luase o mie de numere dintr-un pretins pamflet politic. — Domnul Reteau, trebuie să o spunem, se felicita de a fi făcut o atît de fericită cunoștință, cînd clopoțelul răsună din nou în curte.

— Încă o mie de exemplare ! exclamă Aldegonde, înmărmurită de acest prim succes. Ah, domnule, nici nu-i de mirare ; cum e vorba de „Austriacă", toată lumea este de acord.

— Taci, Aldegonde, nu vorbi așa tare ! „Austriaca" — iată o poreclă care mă poate duce la Bastilia, așa cum mi-ai prezis-o.

— Ascultă, este sau nu austriacă ? ripostă acru bătrîna.

— E un cuvînt pe care noi, gazetarii, l-am pus în circulație, dar care nu trebuie folosit prea mult.

Din nou se auzi clopoțelul.

— Du-te și vezi, Aldegonde, nu cred să mai fi venit cineva să cumpere alte numere.

— Și ce te face să crezi asta ? zise bătrîna coborînd.

— Nu știu ; mi se pare că văd în fața grilajului o mutră posomorîtă.

Aldegonde coborî să deschidă. Domnul Reteau privea cu o atenție pe care cred că ați înțeles-o din clipa cînd

am descris personajul și îndeletnicirea lui. Prin urmare Aldegonde deschise unui bărbat îmbrăcat simplu care se informă dacă redactorul gazetei este acasă.

— Ce-ai să-i spui ? întrebă Aldegonde, oarecum neîncrezătoare, și abia întredeschise poarta, gata s-o trîntească la primul semn de primejdie.

Omul zornăi niște scuzi în buzunar. Acest sunet metalic făcu să-i crească inima bătrînei.

— Vin să plătesc cele o mie de exemplare ale gazetei de azi, care au fost luate pe numele domnului conte de Cagliostro — zise el.

— A, păi dacă-i așa, poftiți, intrați...

Omul trecu pragul, dar n-apucă să închidă poarta, că în urma lui se și ivi un alt vizitator, tînăr, înalt și chipeș, care, zgîlțîind de grilaj, spuse :

— Scuzați, domnule... Și, fără să mai ceară voie, se strecură în spatele trimisului domnului conte de Cagliostro.

Copleșită de un asemenea cîștig, fascinată de sunetul scuzilor, Aldegonde alergă la stăpînul său.

— Ascultă, ascultă ! strigă ea. Totul merge bine, uite șase sute de livre pe care ni-i trimite domnul ăla cu mia de exemplare.

— Să le primim cu noblețe — zise Reteau, parodiindu-l pe Larive, în cea mai recentă creație a sa.

Și se înfășură într-un halat destul de frumos pe care-l avea mulțumită generozității doamnei Dugazon sau, mai bine zis, teroarei exercitate asupra susnumitei doamne, căreia, de la aventura ei cu scutierul Astley, gazetarul îi storcea un important număr de felurite daruri.

Trimisul contelui de Cagliostro se prezentă, scoase un săculeț cu bani de șase livre și numără o sută de monede, pe care le așeză în douăsprezece grămăjoare. Reteau le numără cu atenție și se uită dacă piesele nu sînt false. În fine, isprăvi de numărat, mulțumi, dădu o chitanță și, după ce îi adresă un surîs amabil, îi făcu semn trimisului să plece, cerîndu-i maliții noutăți despre domnul conte de Cagliostro. Omul care adusese banii mulțumi, ca și cînd ar fi fost vorba de un compliment cu totul firesc, și se retrase.

— Spune domnului conte că aștept să-și exprime dorințele — zise el — și mai spune-i că poate fi liniștit : știu să păstrez un secret.

— Este inutil — replică trimisul. Domnul conte de Cagliostro nu se sinchisește de nimeni, el nu crede în magnetism ; vrea ca lumea să rîdă de domnul de Mesmer și discută despre aventura cu hîrdăul din propria-i plăcere.

— Bun... — murmură o voce din pragul ușii — să încercăm să facem lumea să rîdă și pe seama domnului conte de Cagliostro.

Și domnul Reteau văzu intrînd în camera sa un personaj care i se păru la fel de sumbru ca și primul, dar altcum. După cum am spus, era un bărbat tînăr și voinic ; dar Reteau nu împărtășea de loc părerea pe care am emis-o despre înfățișarea sa plăcută. Lui i se păru că are o privire amenințătoare și o înfățișare primejdioasă. Într-adevăr, necunoscutul ținea mîna stîngă pe mînerul unei săbii, iar mîna dreaptă pe măciulia unui baston.

— Ce pot face pentru dumneata, domnule ? întrebă Reteau, cu un fel de tremur care-l apuca în clipele mai grele.

Putem trage concluzia că, deoarece clipele grele nu erau rare, Reteau tremura des.

— Domnul Reteau ? întrebă necunoscutul.

— Eu sînt.

— Care își zice și de Villette ?

— Eu sînt, domnule.

— Gazetar ?

— Tot eu sînt.

— Autorul acestui articol ? continuă glacial necunoscutul, trăgînd din buzunar ziarul proaspăt tipărit.

— De fapt, nu eu sînt autorul... — îngăimă Reteau — ci cel care l-a publicat.

— Foarte bine ; este același lucru : căci dacă n-ai avut curajul să scrii articolul, ai avut lașitatea să-l lași să apară. Spun lașitate ! repetă necunoscutul, cu răceală — pentru că eu, fiind un gentilom, țin să-mi măsor cuvintele, chiar și în această cocioabă. Dar nu trebuie să iei cele ce-ți spun *ad litteram*, căci vorbele nu-mi exprimă gîndul. Dacă mi-aș exprima gîndul, aș spune : „Cel care a scris articolul este un nemernic ! Cel care l-a publicat, un ticălos.

— Domnule !... zise Reteau, devenind foarte palid.

— Ah, drace ! Iată o treabă neplăcută, este adevărat — continuă tînărul, înfierbîntîndu-se pe măsură ce vorbea. Dar ascultă, domnule scrib, fiecare lucru la timpul său : adineauri ai primit bani, acum vei primi lovituri de baston.

— A, vom vedea noi... — strigă Reteau.

— Ce anume vom vedea ? întrebă scurt și pe ton milităros tînărul și, rostind aceste cuvinte, înaintă spre adversarul său.

Dar gazetarul nostru nu era la prima aventură de acest fel ; cunoștea toate ascunzișurile casei ; nu trebui decît să se întoarcă pentru a găsi o ușă, să se strecoare pe acolo, s-o trintească cu putere și s-o țină ca pe un scut și apoi, de aici, să ajungă într-o cameră alăturată a cărei faimoasă ușă de serviciu dădea în strada Vieux-Augustins. Odată aici, iată-l în siguranță ; căci aici se afla o altă portiță de fier, pe care, răsucind în broască o cheie — și cheia întotdeauna la îndemînă — el o deschidea, scăpînd astfel cu fuga.

Dar azi era o zi nefastă pentru bietul gazetar, deoarece, în clipa cînd punea mîna pe cheie, zări printre zăbrele un alt bărbat, care, din pricina proporțiilor exagerate, fără îndoială de tulburarea sa, îi păru un Hercule, și care, neclintit și amenințător, părea că așteaptă cum aștepta odinioară dragonul din Hesperus pe cei ce mîncau merele de aur.

Reteau ar fi vrut să se întoarcă, dar tînărul cu bastonul, cel care i se înfățișase primul, închisese ușa cu o lovitură de picior și se luase după el, iar cum el se oprise locului la vederea noii santinele, înarmată de asemenea cu sabie și baston, necunoscutului nu-i mai rămînea decît să întindă mîna ca să-l înhațe. Reteau se afla între două focuri sau mai exact între două bastoane, într-un fel de curticică interioară neștiută de nimeni, de unde nu se auzea nimic, situată între ultimele odăi ale apartamentului și binecuvîntatul grilaj ce dădea spre strada Vieux-Augustins, adică spre salvare și libertate, dacă trecerea ar fi fost liberă.

— Domnule, lasă-mă să trec, te rog — i se adresă Reteau tînărului care păzea grilajul.

— Domnule ! îi strigă tînărul care îl urmărea pe Reteau. Domnule, puneți mîna pe acest ticălos.

— Fiți liniștit, domnule de Charny, nu va trece — zise tînărul din fața porții.

— Cum, dumneavoastră, domnule de Taverney ?! exclamă Charny, căci el era, într-adevăr, cel care se prezentase primul la Reteau în urma celui ce plătise, venind prin strada Montorgueil.

Amîndoi, citind gazeta, dimineață, au avut același gînd, deoarece purtau în inimă același sentiment și, fără să-și fi spus nici cel mai mic cuvînt unul altuia, și-au pus gîndul în aplicare, adică s-au gîndit să meargă la gazetar și să-i ceară satisfacție, iar dacă acesta nu va accepta, să-l ciomăgească. Numai că acum, dînd cu ochii unul de celălalt, se posomorîră : fiecare bănuia un rival în cel care avusese același gînd ca și el.

Așadar, domnul de Charny rosti cu un accent destul de morocănos aceste cinci cuvinte :

— Cum, dumneavoastră, domnule de Taverney ?!

— Eu însumi — răspunse Filip, pe același ton, apropiindu-se și el de gazetar, care se ruga fierbinte, cu ambele brațe trecute prin grilaj. Eu însumi, dar se pare că am ajuns prea tîrziu. Ei bine, nu voi face decît să asist la petrecere, dacă nu cumva veți avea bunătatea să-mi deschideți poarta.

— Petrecere... — murmură Reteau, înspăimîntat. Petrecere... ce tot spuneți acolo ? Vreți să mă strîngeți de gît, domnilor ?

— O ! exclamă Charny. Este un cuvînt cam tare. Nu, domnule, nu te vom strînge de gît, ci mai întîi te vom întreba, apoi vom vedea. Îmi veți îngădui să mă port după cum voi crede de cuviință, cu acest om, nu-i așa, domnule de Taverney ?

— Desigur, domnule — răspunse Filip. Aveți întîietate fiind primul venit.

— Hei, gazetarule, lipește-te de zid și nu te mișca — spuse Charny, mulțumindu-i cu un gest lui Taverney. Recunoști deci, scumpul meu domn, că ai scris și publicat împotriva reginei hazlia poveste, cum o numești dumneata, care a apărut azi-dimineață în ziarul dumitale ?

— Domnule, nu este împotriva reginei.

— Ei bine, asta mai lipsea.

— Ah, sînteți foarte răbdător, domnule — zise Filip, turbînd de cealaltă parte a grilajului.

— Fiți liniștit — răspunse Charny — ticălosul nu va fi cruțat așteptînd.

— Da — murmură Filip — numai că și eu aștept...

Charny nu răspunse, cel puțin nu lui Taverney. Întorcîndu-se însă spre nenorocitul de Reteau, zise răspicat:

— *Etteniotna* este *Antoinette* scris de-a-ndoaselea... Oh, nu minți, domnule... Ar fi atît de josnic, atît de prostesc, încît, în loc să te bat și să te ucid, am să te jupoi de viu. Răspunde deci cît mai sincer. Te-ntreb dacă dumneata ești singurul autor al acestui pamflet?

— Nu sînt un delator — răspunse Reteau, îndreptîndu-și spinarea.

— Foarte bine! Mai există deci un complice: mai întîi, cel care a cumpărat o mie de exemplare cu acest pamflet, contele de Cagliostro, cum îi spuneai adineauri. Prea bine! Contele va plăti pentru el, după ce dumneata vei plăti pentru dumneata.

— Domnule, domnule, eu nu-l acuz pe conte! urlă gazetarul, temîndu-se de a se găsi prins între furia celor doi bărbați, fără a-l pune la socoteală și pe Filip, care privea galben de mînie, de cealaltă parte a portiței.

— Dar pentru că eu te-am înhățat primul — continuă Charny — îmi vei plăti mie primul — și tînărul ridică bastonul.

— Domnule, dacă aș avea o sabie... — urlă gazetarul.

Charny lăsă jos bastonul.

— Domnule Filip — spuse el — împrumutați-i vă rog sabia dumneavoastră acestui netrebnic.

— Nici să nu vă gîndiți, nu împrumut o sabie cinstită unui ticălos; în schimb, vă dau bastonul meu dacă al dumneavoastră nu vă ajunge. Altceva însă nu pot face nici pentru el, nici pentru dumneavoastră.

— Drace! Un baston! exclamă Reteau, înnebunit. Știți, domnule, că sînt gentilom?

— Atunci, împrumutați-mi sabia dumneavoastră mie — spuse Charny, aruncînd-o pe a sa la picioarele gaze-

tarului, care se îngălbenise la față. Nu mă voi mai atinge de a mea.

Filip nu mai avea nici o obiecție. Își trase sabia din teacă și i-o întinse prin grilaj lui Charny.

Charny o luă salutînd.

— Aha, zici că ești gentilom — răcni el, întorcîndu-se spre Reteau — ești gentilom și scrii despre regina Franței asemenea infamii ! Ei bine, pune mîna pe sabie și dovedește că ești gentilom.

Dar Reteau nu se clinti ; s-ar fi zis că se teme tot atît de sabia de la picioarele sale ca și de bastonul care o clipă se înălțase deasupra capului său.

— La naiba ! strigă Filip, exasperat. Deschideți-mi poarta.

— Să-mi fie cu iertare, domnule — spuse Charny, dar ați fost de acord ca acest om să-mi aparțină întîi mie.

— Atunci, grăbiți-vă să sfîrșiți, fiindcă și eu sînt grăbit să încep.

— Trebuia să epuizez toate metodele înainte de a recurge la acest mijloc extrem, căci găsesc că loviturile de baston sînt la fel de greu de dat ca și de primit — replică Charny. Dar fiindcă, fără îndoială, domnul preferă loviturile de baston celor de sabie, fie, va fi servit după plac.

Abia rosti aceste cuvinte, și strigătul scos de Reteau dădu de veste că Charny lovise unde trebuie. Cinci sau șase lovituri zdravene, fiecare din ele însoțită de un urlet pe măsura durerii pricinuite urmară primului strigăt. Urletele o atraseră pe bătrîna Aldegonde ; dar Charny rămase la fel de nepăsător la țipetele ei ca și la cele ale stăpînului ei. În acest timp Filip, simțindu-se ca Adam izgonit din rai, își mușca pumnii, învîrtindu-se de colo-colo ca ursul care simte carnea proaspătă în fața gratiilor. În sfîrșit, Charny se opri, obosit de cît lovise, și Reteau se încovoie, obosit de cîte ciomege încasase.

— Ați sfîrșit, domnule ? întrebă Filip.

— Da — răspunse Charny.

— Atunci înapoiați-mi sabia care n-a fost folosită și deschideți-mi, vă rog, poarta.

— Domnule, domnule ! imploră Reteau, care vedea un apărător în cel cu care încheiase socotelile.

— Îți dai seama că nu-l pot lăsa pe domnul la poartă — zise Charny. Mă duc să-i deschid.

— Ah, este o crimă ! strigă Reteau. Haide, omorîți-mă repede cu o lovitură de sabie și să se sfîrșească odată !

— Hei, liniștește-te — spuse Charny. Cred că domnul nici nu te va atinge.

— Și chiar aveți dreptate — rosti cu un dispreț suveran Filip, care tocmai intra. M-am răzgîndit. Ai fost snopit în bătaie. Foarte bine, și, cum spune proverbul, *nu trebuie să faci a doua oară același lucru*. Dar au mai rămas exemplare din acest număr al gazetei și important este să fie distruse.

— Ah, foarte bine ! exclamă Charny. Vedeți că e mai bine să fie doi decît unul ?! Poate că eu uitam acest lucru. Dar prin ce întîmplare vă aflați la această poartă, domnule de Taverney ?

— Iată cum — răspunse Filip. M-am informat în cartier despre obiceiurile acestui nemernic. Și am aflat că, atunci cînd dă de dracu, dispare. Apoi m-am interesat care sînt mijloacele pe care le folosește și m-am gîndit că, intrînd pe poarta asta dosnică în locul celei obișnuite, și închizînd-o după mine, voi prinde vulpea în vizuina ei. Ați avut același gînd de răzbunare, numai că, mai grăbit decît mine, nu v-ați informat îndeajuns, ați intrat pe ușa pe care intră toată lumea și v-ar fi scăpat dacă, din fericire, nu mă aflam eu aici.

— Mă bucur foarte mult ! Să mergem, domnule de Taverney. Ticălosul ne va conduce la tiparnița lui.

— Dar tiparnița mea nu-i aici — spuse Reteau.

— Minciuni ! strigă Charny, amenințător.

— Nu, nu — zise Filip. Vedeți bine că are dreptate, aici nu se află decît ediția tipărită. Or, tirajul trebuie să fie întreg, în afara celor o mie de exemplare vîndute domnului de Cagliostro.

— Atunci să rupă totul în fața noastră.

— Să ardă totul, e mai sigur !

Și Filip, încuviințînd acest fel de a obține satisfacție, îl împinse pe Reteau spre prăvălie.

XXXIII

CUM AJUNG DOI PRIETENI SĂ SE DUȘMĂNEASCĂ

Numai că Aldegonde, auzindu-l pe stăpînul său țipînd și găsind ușa încuiată, se dusese să caute straja. Însă mai înainte ca ea să se întoarcă, Filip și Charny avuseseră timp să aprindă un foc strașnic cu primele numere ale gazetei, apoi să arunce, sfîșiate, una după alta, celelalte foi care erau și ele mistuite de flăcări.

Cei doi tocmai ajunseseră la ultimele exemplare, cînd straja apăru în spatele Aldegondei, la capătul curții, și împreună cu straja, vreo sută de haimanale și tot atîtea cumetre. Primele puști se loveau de lespezile vestibulului cînd, începu să ardă ultimul număr al gazetei. Din fericire, Filip și Charny cunoșteau drumul, pe care Reteau li-l arătase, imprudent ; străbătură deci culoarul secret, traseră zăvoarele, trecură dincolo de grilaj ieșind în strada Vieux-Augustins, încuiară poarta de două ori și aruncară cheia în primul canal din apropiere.

În acest timp, Reteau, eliberat, striga după ajutor, iar Aldegonde, văzînd geamurile înroșindu-se la lumina flăcărilor, țipa că a luat foc casa. Straja sosi ; dar cum cei doi tineri plecaseră și focul se stinsese, soldații împinseră cercetările mai departe ; îl lăsară pe Reteau să-și îngrijească spinarea cu spirt camforat și se întoarseră la garnizoană. Mulțimea însă, mai curioasă decît straja, rămase pînă la prînz în curtea domnului Reteau, sperînd neîncetat ca scena de dimineață să se repete.

Aldegonde, în disperarea ei, blestemă numele Mariei-Antoaneta, numind-o „Austriaca", și-l binecuvîntă pe cel al domnului de Cagliostro, numindu-l protector al scrisului.

Cînd Taverney și Charny ajunseră în strada Vieux-Augustins, Charny spuse :

— Domnule, acum după ce am isprăvit, pot să nădăjduiesc că voi avea fericirea de a vă fi de folos cu ceva ?

— Mii de mulțumiri, domnule, voiam tocmai să vă pun aceeași întrebare.

— Mulțumesc ; am venit pentru chestiuni personale care mă vor reține probabil la Paris o parte din zi.

— Și eu, de asemenea, domnule.

— Permiteți-mi deci să mă retrag și să mă bucur de cinstea și fericirea de a vă fi întîlnit.

— Permiteți-mi să vă spun același lucru și să adaug că doresc din tot sufletul ca chestiunea pentru care ați venit să se sfîrșească după cum doriți.

Cei doi bărbați se salutară curtenitori, dar puteai lesne să-ți dai seama că vorbele pe care le schimbaseră nu erau pornite din inimă, ci rostite doar din vîrful buzelor.

Despărțindu-se, își întoarseră spatele, Filip mergînd spre bulevarde, Charny coborînd spre rîu. Amîndoi se întoarseră de două sau de trei ori pînă ce nu se mai zăriră unul pe celălalt. Atunci Charny, care, după cum am mai spus, se îndreptase spre rîu, o luă pe strada Beaurepaire, apoi după strada Beaurepaire, pe strada Renard, pe strada Grand-Hurleur, pe strada Jean Robert, apoi pe strada Granvilliers, strada Pastourelle, străzile Anjou, Perche, Culture-Sainte-Catherine, Saint-Anastase și Saint-Louis.

Ajuns aici, coborî strada Saint-Louis și o apucă spre strada Neuve-Saint-Gilles. Dar, pe măsură ce se apropia, privirea îi era atrasă de un tînăr, care, la rîndul său, străbătea strada Saint-Louis și pe care i se părea că-l recunoaște. De două sau trei ori se opri, nefiind sigur ; curînd însă îndoiala îi dispăru. Cel ce mergea era Filip.

Filip care, la rîndul său, o luase pe strada Mauconseil, pe strada Ours, strada Grenier-Saint-Lazare, strada Michel-le-Comte, strada Vieilles-Audriettes, strada l'Homme Armé, strada Rosiers, trecuse apoi prin fața palatului Lamoignon și, în sfîrșit, ieșise în strada Saint-Louis, dînd colțul străzii Egout-Saint-Catherine.

Cei doi tineri se întîlniră la capătul străzii Neuve-Saint-Gilles. Amîndoi se opriră, privindu-se cu ochi care, de data aceasta, nu se osteniră să-și ascundă gîndurile. O dată mai mult, fiecare dintre ei avusese același gînd : să vină să-i ceară socoteală contelui de Cagliostro. Ajungînd aici, nici unul, nici celălalt nu se îndoia de planurile celui în fața căruia se afla din nou.

— Domnule de Charny — începu Filip — vi l-am lăsat pe vînzător, aţi putea foarte bine să mi-l lăsaţi mie pe cumpărător. V-am lăsat să daţi loviturile de baston, lăsaţi-mă să dau loviturile de spadă.

— Domnule — răspunse Charny — cred că aţi fost politicos cu mine, pentru faptul că venisem primul, nu pentru altceva.

— Da, dar aici — zise Taverney — am ajuns odată cu dumneavoastră şi vă spun de la început : aici nu vă voi face concesii.

— Cine vă spune că vi le voi cere, domnule ; îmi voi apăra dreptul meu, iată totul.

— Şi după dumneavoastră, care este acest drept, domnule de Charny ?...

— De a-l sili pe domnul Cagliostro să ardă cele o mie de exemplare pe care le-a cumpărat de la nemernicul acela.

— Vă amintiţi, domnule, că eu am avut primul ideea de a le arde în strada Montorgueil... şi le voi rupe tot eu în strada Neuve-Saint-Gilles.

— Domnule, sînt dezolat, dar trebuie să vă spun foarte serios că doresc să fiu primul care să discut cu contele de Cagliostro.

— Tot ce pot face pentru dumneavoastră, domnule, este să las soarta să hotărască ; voi arunca în sus un ludovic, şi acela dintre noi doi care va cîştiga va avea întîietate.

— Mulţumesc, domnule ; dar, în general, nu am noroc şi s-ar putea să am nefericirea să pierd.

Filip făcu un pas înainte. Charny îl opri.

— Domnule — îi spuse — un singur cuvînt şi cred că ne-am putea înţelege.

Filip se întoarse iute. În glasul lui Charny surprinse un accent ameninţător care-i plăcea.

— Bine, fie...

— Dacă pentru a cere satisfacţie domnului de Cagliostro am trece prin pădurea Boulogne, ar fi un ocol, îmi dau seama ; însă cred că lucrul acesta ar pune capăt neînţelegerii noastre. Unul dintre noi doi ar rămîne probabil în drum şi cel care s-ar întoarce, n-ar trebui să dea socoteală nimănui.

— Într-adevăr, domnule — zise Filip — veniți în întîmpinarea dorinței mele ; da, în felul acesta totul e în ordine. Vreți să-mi spuneți unde ne putem întîlni ?

— Domnule, dacă prezența mea nu vă este cu totul insuportabilă...

— Vai de mine, de ce ?

— Am putea să nu ne despărțim. Am poruncit trăsurii mele să mă aștepte în Piața Regală și, după cum știți, se află la doi pași de aici.

— Atunci binevoiți și oferiți-mi un loc.

— Cum să nu, cu cea mai mare plăcere.

Și cei doi tineri care, de cînd se văzuseră prima dată, își dăduseră seama că sînt rivali, care deveniseră dușmani cu primul prilej, grăbiră pasul pentru a ajunge în Piața Regală. În colțul străzii Pas-de-la-Mule zăriră trăsura lui Charny.

Acesta, fără a se mai osteni să meargă mai departe, făcu un semn valetului și trăsura se apropie. Charny îl pofti pe Filip să ia loc. Trăsura porni în direcția Champs-Elysées.

Înainte de a urca în trăsură, Charny scrisese două cuvinte într-un carnețel și le trimisese cu valetul la palatul său din Paris. Caii domnului de Charny erau excelenți ; în mai puțin de o jumătate de oră ajunseră în pădurea Boulogne. Cînd găsi un loc convenabil, Charny opri vizitiul. Timpul era frumos, nițel cam rece, însă soarele făcea să se simtă în văzduh prima mireasmă de violete și de muguri proaspeți de soc, de-a lungul cărărilor și la marginea pădurii. Peste frunzele îngălbenite de anul trecut creștea iarba, purtîndu-și cu mîndrie semințele împodobite cu un puf fremătător, flori ca aurul își plecau capetele parfumate peste zidurile vechi.

— Este o vreme minunată pentru plimbare, nu-i așa, domnule de Taverney ? zise Charny.

— Frumoasă, da, domnule.

Și amîndoi coborîră.

— Poți să pleci, Dauphin — i se adresă Charny vizitiului.

— Domnule — spuse Taverney — poate n-ar trebui să dați drumul trăsurii, unul dintre noi va putea desigur să se întoarcă.

— Înainte de orice, domnule, să păstrăm taina acestei întîlniri — zise Charny. Încredințată unui lacheu, riscă să fie mîine subiectul de conversație al întregului Paris.

— Va fi așa cum doriți, domnule, dar ticălosul care ne-a adus știe desigur despre ce este vorba. Soiul acesta de oameni cunoaște prea bine purtările gentilomilor pentru a se mai îndoi că atunci cînd se duc în pădurea Boulogne, Vincennes sau Satory gonind așa cum am gonit noi, nu o fac numai ca să se plimbe. Așa că, vă repet, vizitiul dumneavoastră știe despre ce este vorba. În acest moment admit că nu știe. Mă va vedea sau vă va vedea rănit, mort, poate, și va fi de ajuns ca să priceapă, chiar dacă va fi cam tîrziu. N-ar fi deci mai bine să-l reținem pentru a-l transporta pe acela dintre noi care nu va mai putea să meargă, decît fie să rămîneți dumneavoastră, fie să mă lăsați singur pe mine în mijlocul pădurii?

— Dreptatea este de partea dumneavoastră, domnule — replică Charny. Și întorcîndu-se spre vizitiu, strigă: Oprește, Dauphin! Mă vei aștepta aici.

Dauphin bănuise că va fi chemat; așa că nu grăbise caii și, în consecință, nu se îndepărtase prea mult. Deci Dauphin se opri și, după cum prevăzuse Filip, bănui ce se va petrece, căci se așeză în așa fel, încît să vadă printre arborii desfrunziți scena în care stăpînul său avea să fie unul dintre actori. Numai că, încet-încet, Filip și Charny intrară în pădure; după cinci minute aproape că dispăruseră în aburul albăstrui din zare.

Filip, care păși primul, găsi un loc uscat, bătătorit, de forma unui dreptunghi, minunat pentru scopul celor doi tineri.

— Dacă este și părerea dumneavoastră, domnule de Charny — zise Filip — cred că am găsit locul cel mai potrivit.

— Strașnic, domnule! răspunse Charny, scoțîndu-și fracul.

Filip se dezbrăcă și el, își aruncă jos pălăria și trase sabia din teacă.

— Domnule — zise Charny, a cărui sabie se afla încă în teacă, oricui altuia decît dumneavoastră i-aș fi spus: „Cavalere, un cuvînt, dacă nu pentru a cere scuze, cel puțin de împăcare și vom fi cei mai buni prieteni"... dar

dumneavoastră, un viteaz care vine din America, deci dintr-o țară unde oamenii știu să se bată, nu pot...

— Și eu — replică Filip — oricui altuia i-aș spune : „Domnule, s-ar putea să fi fost nedrept", dar dumneavoastră, un viteaz marinar care aseară stîrnea admirația întregii curți cu o faptă de arme atît de glorioasă, dumneavoastră, domnule de Charny, nu vă pot spune nimic altceva decît : „Domnule conte, făceți-mi cinstea și... în gardă !"

Contele salută și, la rîndul său, trase sabia.

— Domnule — spuse Charny — cred că nici unul dintre noi nu vrea să vorbească despre adevăratul motiv al disputei.

— Nu vă înțeleg, conte — zise Filip.

— A, dimpotrivă, domnule, mă înțelegeți foarte bine și, cum veniți dintr-o țară unde oamenii nu știu să mintă, ați roșit cînd ați spus că nu mă înțelegeți.

— În gardă ! repetă Filip.

Săbiile se încrucișară. Din primele clipe, Filip își dădu seama că este superior adversarului său. Dar siguranța, în loc să-l înflăcăreze și mai și, păru că-i taie tot elanul. Această superioritate îl făcu pe Filip să-și păstreze sîngele rece și rezultatul fu că începu să se poarte ca într-o sală de arme, unde în loc de sabie, ar fi ținut în mînă o floretă. Filip se mulțumea să pareze și lupta dura de mai bine de un minut fără ca el să fi dat vreo lovitură.

— Mă cruțați, domnule — spuse Charny. Pot să vă întreb de ce ?

Și, cu o fentă rapidă, se aruncă asupra lui Filip. Filip însă întîmpină sabia adversarului său cu o contralovitură și mai rapidă decît fenta, astfel că pară. Cu toate că apărarea lui Taverney ar fi putut îndepărta sabia lui Charny, Taverney nu ripostă. Charny trecu la un nou atac pe care Filip îl respinse și de astă dată, cu o simplă lovitură ; Charny fu silit să se ridice repede. Charny era mai tînăr și mai ales, mai înflăcărat ; simțind cum îi clocotește sîngele în vine, se rușina de calmul adversarului său ; ar fi dorit să-l vadă ieșindu-și din fire.

— Vă spuneam, domnule, că nici unul dintre noi nu vrea să vorbească despre adevărata cauză a acestui duel.

Filip nu răspunse.

— Adevărata cauză, am să v-o spun eu : mi-ați căutat pricină, căci dumneavostră ați început cearta : mi-ați căutat pricină din gelozie.

Filip rămase mut.

— Oare — continuă Charny, înfierbîntîndu-se cu atît mai vîrtos cu cît Filip rămînea mai calm — ce urmăriți dumneavoastră ? Aveți intenția să mă obosiți ? Ar fi un gînd nedemn de dumneavoastră. La naiba ! Omorîți-mă, dacă puteți, dar cel puțin omorîți-mă în toiul luptei.

Filip clătină din cap.

— Da, domnule — zise el — merit învinuirea adusă. V-am căutat pricină și n-am avut dreptate.

— Nu despre asta e vorba, acum, domnule ; aveți sabia în mînă, folosiți-o și pentru altceva decît să parați sau, dacă nu mă atacați, cel puțin apărați-vă.

— Domnule — reluă Filip — am cinstea să vă spun pentru a doua oară că n-am avut dreptate și că-mi pare rău.

Dar Charny avea un sînge prea fierbinte pentru a înțelege generozitatea adversarului său ; o luă drept o ofensă.

— Ah ! exclamă el. Înțeleg : vreți să fiți mărinimos cu mine. Asta e, nu-i așa, cavalere ? Astă-seară sau mîine veți putea spune cîtorva frumoase doamne că m-ați determinat să vin pe teren și acolo mi-ați dăruit viața.

— Domnule conte, mă tem într-adevăr că sînteți pe cale să înnebuniți — rosti răspicat Filip.

— Ați vrut să-l omorîți pe domnul de Cagliostro pentru a fi pe placul reginei, nu-i așa, și pentru a place și mai mult reginei, vreți să mă omorîți și pe mine, acoperindu-mă de ridicol ?

— O, ați întrecut măsura ! strigă Filip, încruntîndu-se. Cuvintele dumneavoastră îmi dovedesc că nu aveți o inimă atît de generoasă cum credeam.

— Ei bine, domnule, străpungeți această inimă ! zise Charny, descoperindu-se chiar în clipa cînd Filip se retrăgea rapid și fanda.

Sabia alunecă de-a lungul coastelor și croi o dîră însîngerată sub cămașa de pînză fină.

— În sfîrșit — spuse Charny, vesel — sînt rănit ! Acum, dacă vă ucid, voi avea un rol frumos.

— Hotărît lucru — replică Filip — sînteți cu adevărat nebun, domnule ; căci nu mă veți omorî și veți avea un rol cu totul vulgar ; deoarece ați fost rănit fără motiv și fără folos, nimeni neștiind pentru ce ne-am bătut.

Charny execută o lovitură directă atît de rapidă încît, de data asta, Filip o pară cu mare greutate ; dar, parînd, prinse sabia adversarului său și, cu o lovitură viguroasă, i-o zvîrli la zece pași. Apoi, într-o clipă fu lîngă sabie, o ridică de jos și cu o lovitură de călcîi, o sfărîmă.

— Domnule de Charny — zise el, nu era nevoie să-mi dovediți că sînteți viteaz : mă disprețuiți oare pînă într-atît încît ați dorit cu înverșunare să vă bateți cu mine ?

Charny nu răspunse ; tînărul pălea văzînd cu ochii. Filip îl privi provocator cîteva secunde, așteptînd din partea lui o încuviințare sau o tăgadă.

— Acum, domnule conte — rosti el anevoie — zarurile au fost aruncate : sîntem dușmani. Apoi se clătină. Filip alergă să-l sprijine, dar contele îi înlătură mîna : Mulțumesc, sper să fiu în stare să merg pînă la trăsură.

— Luați cel puțin batista asta pentru a opri sîngele.

— Bucuros. Și luă batista.

— Sprijiniți-vă de brațul meu, domnule ; vă clătinați pe picioare și, la cel mai mic obstacol pe care-l veți întîlni, veți cădea, deci o durere inutilă.

— Sabia nu a străpuns decît carnea — spuse Charny. Nu simt nimic în piept.

— Cu atît mai bine, domnule.

— Sper ca în curînd să fiu vindecat.

— Cu atît mai bine, domnule. Dar dacă vă grăbiți să vă însănătoșiți pentru a reîncepe lupta, vă previn că veți găsi cu greu în mine un adversar.

Charny încercă să răspundă, însă cuvintele îi muriră pe buze : el se clătină și Filip abia avu răgaz să-l prindă în brațe. Îl ridică așa cum ar fi ridicat un copil și-l duse pe jumătate leșinat pînă la trăsură. Este adevărat că Dauphin, văzînd printre copaci ce se întîmplă, scurtă din drum venind înaintea stăpînului său. Charny fu urcat în trăsură ; el îi mulțumi lui Filip, cu un semn din cap.

— Vizitiu, să mergi la pas ! porunci Filip.

— Dar dumneavoastră, domnule ? murmură rănitul.

— O, nu vă îngrijiţi de mine, domnule conte ! Şi, salutînd la rîndul său, închise portiera.

Filip privi trăsura îndepărtîndu-se încet ; apoi, cînd o văzu dispărînd la o cotitură, porni şi el pe drumul ce trebuia să-l ducă la Paris în cel mai scurt timp. Întorcîndu-se o ultimă dată şi zărind trăsura care, în loc să se întoarcă la Paris, o luă spre Versailles, pierzîndu-se printre copaci, rosti aceste cuvinte smulse din adîncul inimii lui, după o profundă meditaţie :

— Da, ea va plînge din pricina lui !

XXXIV

CASA DIN STRADA NEUVE-SAINT-GILLES

La barieră, Filip găsi o birjă şi sări în ea.

— Strada Neuve-Saint-Gilles — îi spuse birjarului — şi repede !

Un bărbat care tocmai s-a bătut în duel şi care şi-a păstrat aerul de învingător, un bărbat voinic a cărui statură trădează noblețea, un bărbat îmbrăcat ca un burghez, dar a cărui ţinută arată că este militar, însemna ceva mai mult decît trebuia ca să-l stimuleze pe acest vrednic om al cărui bici, chiar dacă nu era un sceptru al lumii, ca tridentul lui Neptun, în ochii lui Filip nu reprezenta un sceptru mai puţin important.

Pentru optzeci de gologani, îndemînaticul vizitiu îşi goni caii nebuneşte şi-l duse ca vîntul pe Filip în strada Neuve-Saint-Gilles, la palatul contelui de Cagliostro.

Palatul era de o mare simplitate exterioară, avînd o linie maiestuoasă, ca majoritatea clădirilor ridicate sub Ludovic al XIV-lea, după acele *concetti* de marmură sau de cărămidă, îngrămădite sub domnia lui Ludovic al XIII-lea peste cele ale Renaşterii. O trăsură uriaşă, la care erau înhămaţi doi cai de rasă, se legăna pe arcuri noi, într-o spaţioasă curte interioară. Vizitiul moţăia pe capră,

înfășurat într-o mantie căptușită cu blană de vulpe, în vreme ce doi valeți, dintre care unul ținea un cuțit de vînătoare, măsurau în tăcere peronul din fața casei. În afară de aceste personaje însuflețite, nici un alt semn de viață nu se simțea în palat.

Filip strigă la elvețianul ce sta de strajă, și numaidecît acesta deschise poarta principală care scîrțîi în balamale. Vizitatorul sări jos, înaintă spre peron și, adresîndu-se celor doi valeți, îi întrebă :

— Domnul conte de Cagliostro ?

— Domnul conte trebuie să iasă în oraș — răspunse unul dintre valeți.

— Încă un motiv în plus ca să mă grăbesc — zise Filip — deoarece vreau să-i vorbesc înainte să plece de-acasă. Anunțați pe cavalerul Filip de Taverney.

Și îl urmă pe valet cu atîta grabă, încît ajunse în același timp cu el în salon.

— Cavalerul Filip de Taverney ?! repetă după valet un glas energic și plăcut totodată. Să intre !

Filip intră, stăpînit de oarecare emoție ce-l năpădi la auzul acestei voci atît de calme.

— Scuzați-mă, domnule conte — zise cavalerul, salutînd un bărbat voinic, de o vigoare și o vioiciune puțin obișnuite și care nu era altul decît personajul nostru, succesiv prezent la masa mareșalului de Richelieu, la hîrdăul lui Mesmer, în camera domnișoarei Oliva și la balul Operei.

— Să vă scuz, domnule ? De ce ? întrebă el.

— Pentru că vă voi împiedica să ieșiți în oraș.

— Scuzele ar fi avut rost dacă ați fi venit prea tîrziu, cavalere.

— De ce ?

— Pentru că vă așteptam.

Filip se încruntă :

— Cum, mă așteptați ?

— Da, am fost anunțat că mă veți vizita.

— Ați fost anunțat că vă voi vizita ? Eu ?

— Desigur, încă de acum două ore. Cred că de o oră sau două, nu-i așa, vreți să veniți încoace, dar un acci-

dent independent de voința dumneavoastră v-a silit să întîrziați ?

Filip strînse pumnii ; simțea că acest om începe să aibă o ciudată influență asupra sa. Contele însă, fără să ia în seamă gesturile nervoase ale lui Filip, îi spuse :

— Luați loc, domnule de Taverney, vă rog. Și împinse spre Filip un fotoliu așezat în fața căminului. Acest fotoliu a fost pus aici pentru dumneavoastră — adăugă el.

— Încetați cu glumele, domnule conte — replică Filip, cu o voce care încerca să fie la fel de calmă ca și a gazdei sale, dar din care el nu putea face să dispară un ușor tremur.

— Nu glumesc, domnule ; vă spun că vă așteptam.

— Haide, domnule conte, încetați cu șarlataniile ! Dacă sînteți ghicitor, să știți că nu am venit să pun la încercare iscusința dumneavoastră în arta ghicitului ; și cu atît mai bine pentru dumneavoastră dacă sînteți ghicitor, deoarece știți de pe acum ce vreau să vă spun și puteți dinainte să vă puneți la adăpost.

— La adăpost... — repetă contele, cu un zîmbet ciudat. La adăpost de ce, dacă sînteți amabil ?

— Ghiciți, deoarece sînteți ghicitor.

— Fie. Ca să vă fiu pe plac, vă voi scuti de oboseala de a-mi înfățișa motivul vizitei dumneavoastră : ați venit să-mi cereți socoteală de ceva.

— Știți acest lucru ?

— Fără îndoială.

— Atunci știți și în ce privință ? strigă Filip.

— În privința reginei. Acum, domnule, e rîndul dumneavoastră. Continuați, vă ascult !

Ultimele cuvinte fură rostite nu cu accentul curtenitor al gazdei, ci cu tonul sec și rece al adversarului.

— Aveți dreptate, domnule — spuse Filip. Așa este mai bine.

— Atunci totul e perfect.

— Domnule, există un anume pamflet...

— Sînt multe pamflete, domnule...

— Publicat de către un oarecare gazetar...

— Sînt mulți gazetari, domnule...

— Aveți dreptate ! Acest pamflet... de gazetar ne vom ocupa mai tîrziu.

— Permiteți-mi să vă spun, domnule, că v-ați și ocupat — îl întrerupse Cagliostro, cu un zîmbet.

— Preabine. Spuneam deci că există un anume pamflet îndreptat împotriva reginei.

Cagliostro făcu un semn din cap.

— Cunoașteți acest pamflet ?

— Da, domnule.

— Ați cumpărat chiar o mie de exemplare din el.

— Nu tăgăduiesc.

— Oare aceste o mie de exemplare nu au ajuns, printr-o fericită împrejurare, în mîinile dumneavoastră ?

— Ce vă face să credeți acest lucru, domnule ? zise Cagliostro.

— Faptul că l-am întîlnit pe comisionarul care ducea balotul, că l-am plătit, că l-am trimis acasă la mine, unde servitorul meu, care era anunțat, cred că l-a și primit.

— De ce nu vă faceți treburile dumneavoastră înșivă, pînă la capăt ?

— Ce vreți să spuneți ?

— Vreau să spun că ar fi mai bine făcute.

— Nu am dus eu această treabă pînă la capăt, deoarece, în timp ce servitorul meu era ocupat să sustragă ciudatei dumneavoastră bibliomanii acele o mie de exemplare, eu distrugeam restul tirajului.

— Astfel că sînteți sigur că cele o mie de exemplare care îmi erau destinate se află la dumneavoastră.

— Sînt sigur.

— Vă înșelați, domnule.

— Cum vine asta ? întrebă Taverney, cu o strîngere de inimă. Și de ce nu s-ar afla la mine ?

— Deoarece se află aici — răspunse liniștit contele, sprijinindu-se cu spatele de cămin. Filip schiță un gest amenințător. Ah, credeți că eu, un ghicitor, cum ați zis, m-am lăsat așa, la voia întîmplării ? continuă contele, la fel de flegmatic ca Nestor. Dumneavoastră ați crezut că ați avut o idee, iscodindu-l pe comisionar, nu-i așa ! Ei bine, eu am un intendent ; intendentul meu a avut și el o idee. A ghicit, că pentru asta îl și plătesc ; este firesc ca intendentul unui ghicitor să ghicească, așa că a ghicit că veți veni la gazetar, că-l veți întîlni pe comisionarul meu, că-l veți iscodi pe comisionarul meu ; deci l-a urmă-

rit și l-a amenințat că-l va sili să înapoieze aurul pe care i l-ați dat : omului i-a fost frică și, în loc să-și continue drumul spre palatul dumneavoastră, l-a urmat pe intendentul meu aici. Vă îndoiți ?

— Mă îndoiesc.

— *Vide pedes, vide manus*[1] ! i-a spus Iisus sfîntului Toma. Iar eu vă voi spune dumneavoastră : „Domnule de Taverney, iată dulapul, pipăiți exemplarele !"

Zicînd acestea, deschise un dulap de stejar admirabil sculptat ; din sertarul cel mai încăpător îi arătă cavalerului cele o mie de exemplare care răspîndea încă acel miros de mucegai pe care-l are hîrtia umedă. Filip se apropie de conte. Acesta nici nu se mișcă, deși atitudinea cavalerului era foarte amenințătoare.

— Domnule — spuse Filip — îmi păreți un om curajos ; vă somez să-mi dați socoteală, cu spada în mînă.

— Socoteală în legătură cu ce ? întrebă Cagliostro.

— În legătură cu insulta adusă reginei, insultă la care sînteți complice păstrînd chiar și un singur exemplar din această foaie.

— Domnule — răspunse Cagliostro, fără să-și schimbe atitudinea — săvîrșiți o greșeală care mă întristează. Mie îmi plac noutățile, zvonurile scandaloase, lucrurile efemere. Am cumpărat gazeta aceasta în scopul de a-mi aminti mai tîrziu mii de lucruri de care aș uita fără această precauție. De ce dumneavoastră vi se pare că insult pe cineva cumpărînd-o ?

— M-ați insultat pe mine !

— Pe dumneavoastră ?

— Da, pe mine, domnule ! Înțelegeți ?

— Nu, pe onoarea mea că nu înțeleg.

— Cum se face, mă întreb, că țineți atît de mult să cumpărați o foaie de ziar atît de odioasă ?

— V-am spus, manie de colecționar.

— Cînd ești om de onoare, domnule, nu colecționezi infamii.

— Mă veți scuza, domnule, dar nu sînt de părerea dumneavoastră cînd calificați astfel această foaie de ziar : poate conține un pamflet, dar nu o infamie.

---

[1] Privește picioarele, privește mîinile (în limba latină în text) (n. t.).

— Veți recunoaște, cel puțin, că este o minciună ?

— Vă înșelați încă o dată, domnule, deoarece maiestatea sa regina a fost la hîrdăul lui Mesmer.

— Nu este adevărat, domnule.

— Vreți să spuneți că mint ?

— Nu vreau să spun, ci chiar o spun.

— Ei bine, deoarece așa stau lucrurile, vă voi răspunde cu cuvintele : am văzut-o.

— Ați văzut-o ?

— Cum vă văd, domnule.

Filip își privi interlocutorul drept în ochi. Vroia să lupte prin această privire atît de deschisă, de nobilă, de frumoasă, cu privirea sclipitoare a lui Cagliostro ; dar lupta sfîrși prin a-l obosi ; întoarse capul strigînd :

— Ei bine, continui să susțin că mințiți.

Cagliostro ridică din umeri, ca și cînd ar fi vorbit cu un nebun.

— N-auziți ce spun ? întrebă Filip, cu glas înăbușit.

— Dimpotrivă, domnule, n-am pierdut nici un cuvînt din tot ce ați rostit.

— Ei bine, oare nu știți cum se răspunde unei insulte?

— Ba da, domnule. În Franța există chiar și un proverb care zice că unei insulte i se răspunde cu o palmă.

— În cazul acesta, un singur lucru mă miră.

— Care ?

— De a nu fi văzut încă mîna dumneavoastră ridicîndu-se spre obrazul meu, de vreme ce sînteți gentilom și de vreme ce cunoașteți proverbul francez.

— Înainte de a fi devenit gentilom și de a fi învățat proverbul francez, am învățat să fiu om și să-mi ajut semenul.

— Așadar, domnule, refuzați să-mi dați satisfacție cu sabia în mînă ?

— Nu plătesc decît ceea ce datorez.

— Atunci îmi veți da satisfacție în alt fel ?

— Cum ?

— Nu mă voi purta cu dumneavoastră mai rău decît se poartă un nobil cu alt nobil ; pretind doar să ardeți în prezența mea toate exemplarele din dulap.

— Și eu voi refuza.

— Gîndiți-vă.

— M-am gîndit.

— Mă siliți să procedez și cu dumneavoastră la fel cum am procedat cu gazetarul.

— Aha ! Lovituri de baston ! exclamă Cagliostro, rîzînd fără să se clintească din loc aidoma unei statui.

— Nici mai mult, nici mai puțin, domnule ! Doar n-o să vă chemați servitorii.

— Eu ? Ia să vedem ! Și de ce mi-aș chema servitorii? Lucrul acesta nu-i privește ; o să-mi rezolv singur treburile. Sînt mai puternic decît dumneavoastră. Vă îndoiți ? V-o jur. Așa că, gîndiți-vă bine. Vă apropiați de mine cu bastonul ? Eu vă apuc de gît și de mijloc și vă arunc la zece pași, și fac asta, ascultați-mă bine, ori de cîte ori veți încerca să vă apropiați de mine.

— Maniere de lord englez, adică maniere de hamal. Ei bine, fie, domnule Hercule, primesc !

Și Filip, nebun de furie, se aruncă asupra lui Cagliostro, care într-o clipă își înțepeni brațele ca două cîrlige de oțel, îl prinse pe cavaler de gît și de cingătoare și-l zvîrli, cu desăvîrșire buimăcit, pe un morman de perne moi care împodobeau o canapea aflată în colțul salonului. Apoi, după acest prodigios tur de forță, se așeză în fața căminului în aceeași atitudine, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Filip se ridică, palid și spumegînd, dar, judecînd rece situația, își regăsi pe dată stăpînirea de sine. Se ridică, își netezi fracul și manșetele și rosti cu o voce înfiorătoare :

— Într-adevăr, sînteți puternic cît patru bărbați la un loc, domnule ; dar judecata vă este mai puțin rapidă decît pumnul. Purtîndu-vă cu mine așa cum ați făcut-o, ați uitat că, învins, umilit și dușmanul dumneavoastră pe vecie, am cîștigat dreptul de a vă spune : „Luați sabia în mînă, conte, sau vă ucid". Cagliostro nici nu se clinti. Sabia în mînă, vă repet, sau sînteți mort ! continuă Filip.

— Nu sînteți încă atît de aproape de mine ca să vă pot aplica același tratament ca și prima dată — rosti contele — și nu voi risca să fiu rănit de dumneavoastră, ucis chiar, ca acel biet Gilbert.

— Gilbert ? !... exclamă Filip, clătinîndu-se. Ce nume ați rostit ?...

— Din fericire, de data asta nu aveți pușcă, ci o sabie.

— Domnule — strigă Filip — ați rostit un nume...

— Da, nu-i așa ? Un nume care a trezit un ecou teribil în amintirile dumneavoastră.

— Domnule !

— Un nume pe care credeați că nu-l veți mai auzi niciodată, deoarece erați singur cu bietul copil cînd l-ați asasinat în acea peșteră din Açores, nu-i așa ?

— A ! urlă Filip. Apărați-vă ! Apărați-vă !

— Dacă ați ști — zise Cagliostro, privindu-l pe Filip — dacă ați ști ce ușor mi-ar fi să fac să vă cadă sabia din mînă.

— Cu sabia dumneavoastră ?

— Da, mai întîi cu sabia mea, dacă aș vrea...

— Haide... haide odată !...

— Ei bine, nu voi încerca, am un mijloc mai sigur.

— Luați sabia în mînă ! Pentru ultima dată, sau sînteți mort ! strigă Filip, năpustindu-se spre conte.

Acesta, amenințat acum de vîrful sabiei, care se afla doar la trei degete de pieptul său, luă din buzunar o sticluță, o destupă și-i azvîrli conținutul în obrazul lui Filip. În clipa cînd licoarea îl atinse pe cavaler, acesta se clătină, scăpă din mînă sabia, se răsuci cu tot trupul și, căzînd în genunchi, ca și cînd picioarele nu l-ar mai fi putut ține, își pierdu pentru cîteva clipe cunoștința.

Cagliostro îl împiedică să cadă de-a binelea, susținîndu-l, apoi îi vîrî sabia în teacă, îl așeză pe un fotoliu, așteptînd să-și vină în fire și-i spuse :

— La vîrsta dumneavoastră, cavalere, nu mai faci nebunii ; așadar, nu mai fiți nesocotit ca un copil, ascultați-mă pe mine.

Filip se scutură, se încordă ca un arc, alungă spaima ce-i copleșise judecata și murmură :

— Ah, domnule, domnule ! Acestea sînt deci ceea ce numiți dumneavoastră arme de gentilom ?

Cagliostro ridică din umeri.

— Repetați într-una aceeași frază — spuse el. Cînd noi, nobilii, am deschis gura și am rostit tare cuvîntul „gentilom !" am spus totul cu asta. Ia să vedem ce

numiți arma unui gentilom ? Nu cumva sabia dumneavoastră, care v-a servit atît de prost împotriva mea ? Nu cumva pușca dumneavoastră, care v-a servit atît de bine împotriva lui Gilbert ? Ce îi conferă unui om superioritate, cavalere ? Credeți că acest cuvînt sonor : gentilom ? Nu. Ci în primul rînd judecata, apoi forța sa și, în sfîrșit, știința sa. Ei bine, m-am folosit de toate acestea împotriva dumneavoastră ; cu judecata mea am sfidat injuriile dumneavoastră, crezînd că vă voi face să-mi dați ascultare ; cu forța mea, am sfidat forța dumneavoastră, cu știința mea v-am anulat și forța fizică și pe cea morală ; acum nu-mi mai rămîne decît să vă dovedesc că ați săvîrșit două greșeli venind aici cu amenințări. Vreți să-mi faceți cinstea de a mă asculta ?

— M-ați zdrobit — zise Filip — nu pot să fac nici o mișcare ; ați devenit stăpînul mușchilor mei, al gîndurilor mele, și-apoi îmi cereți să vă ascult cînd nu pot face altfel ?

Atunci Cagliostro luă un mic flacon de aur, așezat pe cămin, care avea ca suport un Esculap de bronz.

— Mirosiți acest flacon, cavalere — rosti el cu o caldă însuflețire.

Filip se supuse ; aburul care îi întuneca mintea se risipi și i se păru că soarele coborîse în adîncurile craniului său și îi luminase toate gîndurile.

— Oh, renasc... — zise el.

— Și vă simțiți bine, adică liber și puternic ?

— Da.

— Cu aceeași memorie ca în trecut ?

— O, da.

— Și cum am de-a face cu un om superior și de inimă, memoria, care vă revine, îmi dă speranța că veți fi îngăduitor în legătură cu ceea ce s-a întîmplat între noi.

— Nu — spuse Filip — deoarece eu acționam în virtutea unui principiu sfînt.

— Adică ?

— Apăram monarhia.

— Dumneavoastră apărați monarhia ?

— Da, eu.

— Dumneavoastră, un om care s-a dus în America pentru a apăra republica! Eh, Dumnezeule! Hai, fiți deci sincer! Ori poate că nu republica o apărați acolo, cum nici aici nu apărați monarhia?

Filip plecă ochii; un hohot uriaș era gata să-i zdrobească inima.

— Iubiți-i — continuă Cagliostro — iubiți-i pe cei ce vă disprețuiesc, iubiți-i pe cei ce vă uită, iubiți-i pe cei ce vă înșală; sufletele mari sînt trădate în marile lor afecțiuni; legea lui Iisus este să răsplătești răul cu binele. Sînteți creștin, domnule de Taverney?

— Domnule! strigă Filip, înspăimîntat de a-l vedea pe Cagliostro citind atît de exact în prezent ca și trecut. Nici un cuvînt mai mult; dacă nu apăram monarhia, o apăram pe regină, o femeie respectabilă, nevinovată, respectabilă chiar și dacă n-ar fi, căci este o lege sfîntă să-i aperi pe cei slabi.

— Cei slabi! O regină este, după dumneavoastră, o ființă slabă?! Cea în fața căreia douăzeci și opt de milione de ființe vii și cuvîntătoare își pleacă genunchii și fruntea, haida de!

— Domnule, este calomniată.

— Ce știți dumneavoastră?

— Vreau să cred.

— Credeți că este dreptul dumneavoastră?

— Fără îndoială.

— Ei bine, dreptul meu este de a crede contrariul.

— Vă purtați ca un duh rău.

— Cine v-o spune? strigă Cagliostro, ai cărui ochi scînteiară deodată, fulgerîndu-l pe Filip cu strălucirea lor. De unde îndrăzneala de a gîndi că dumneavoastră aveți dreptate, iar eu nu? De unde curajul de a vă susține principiile împotriva principiilor mele? Dumneavoastră apărați monarhia, dumneavoastră! Ei bine, și dacă eu apăr umanitatea? Dumneavoastră spuneți: „Dați Cezarului ce este al Cezarului"; eu vă spun: „Dați lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu". Domnule republican din America! Domnule cavaler al ordinului Cincinnatus! vă vorbesc în numele iubirii pentru oameni, în nu-

mele egalității. Dumneavoastră călcați peste popoare pentru a săruta mîinile reginelor. Eu le strivesc în picioare pe regine pentru a ajuta cît de cît popoarele. Nu vă tulbur adorația, nu mă tulburați în munca mea. Vă las lumina zilei, soarele din ceruri și soarele de la curte ; lăsați-mi umbra și singurătatea. Înțelegeți, nu-i așa, forța care mă face să vorbesc astfel, cum ați înțeles adineauri forța personalității mele ? Dumneavoastră îmi spuneți : „Mori, tu care ai jignit obiectul cultului meu" ; eu spun : „Trăiește, tu care lupți împotriva a ceea ce ador eu" ; și dacă vă spun aceasta, este pentru că mă simt atît de puternic cu principiile mele, încît nici dumneavoastră, nici alții ca dumneavoastră, oricît v-ați strădui, nu veți putea să mă opriți nici o clipă din drumul meu !

— Domnule, mă înspăimîntați — spuse Filip. Pentru prima dată, poate, întrevăd în această țară, datorită dumneavoastră, fundul unei prăpastii în care va sfîrși regalitatea.

— Fiți prudent, dacă ați văzut abisul.

— Dumneavoastră, care îmi spuneți aceasta — replică Filip, emoționat de tonul părintesc cu care îi vorbise Cagliostro — dumneavoastră, care îmi destăinuiți secrete teribile, tocmai dumneavoastră vă lipsește generozitatea, deoarece știți bine că mă voi arunca în prăpastie înainte de a-i vedea căzînd pe cei pe care îi apăr.

— Ei bine, deci v-am prevenit și, asemenea prefectului lui Tiberiu, mă voi spăla pe mîini, domnule de Taverney !

— Iar eu, eu — strigă Filip, îndreptîndu-se spre Cagliostro, cu înfrigurare — eu care nu sînt decît un om slab și inferior dumneavoastră, mă voi folosi împotriva dumneavoastră de armele celui slab, mă voi apropia, cu ochii umezi, cu vocea tremurătoare, cu mîinile împreunate ; vă voi implora să-i grațiați, de data aceasta, cel puțin, pe cei pe care îi urmăriți. Vă voi cere acest lucru pentru mine, pentru mine, auziți, pentru mine, care nu mă pot obișnui, nu știu de ce, să văd în dumneavoastră un dușman, vă voi aștepta, vă voi convinge, voi obține în sfîrșit de la dumneavoastră favoarea de a nu lăsa în urma

mea regretul de a fi văzut cum piere biata regină și de a nu mă fi luptat pentru ea. În fine, domnule, voi reuși, nu-i așa, să vă fac să distrugeți acest pamflet din pricina căruia va plînge o femeie ; voi obține acest lucru, sau, jur pe onoarea mea, jur pe această dragoste nefericită despre care știți atît de multe că îmi voi străpunge inima aici, la picioarele dumneavoastră, cu această sabie care s-a dovedit neputincioasă împotriva dumneavoastră.

— Ah ! murmură Cagliostro, privindu-l pe Filip cu vădită durere. Ah, dacă ar fi toți ca dumneavoastră, aș fi alături de ei, ca să nu piară !

— Domnule, domnule, vă rog, răspundeți la rugămintea mea — îl imploră Filip.

— Numărați cele o mie de exemplare de colo și ardeți-le cu mîna dumneavoastră pînă la ultimul — zise Cagliostro, după o clipă de tăcere.

Filip simți că îi sare inima din piept de bucurie ; alergă la dulap, smulse foile și le aruncă în foc, apoi, strîngînd cu efuziune mîna lui Cagliostro, spuse :

— Adio, adio, domnule, și vă mulțumesc de o mie de ori pentru ceea ce ați făcut pentru mine.

Și plecă.

— Datoram fratelui o compensație pentru ceea ce a suferit sora — murmură Cagliostro văzîndu-l cum se îndepărtează. Apoi, cu glas tare : Trăsura !

XXXV

CAPUL FAMILIEI DE TAVERNEY

În timp ce se întîmplau aceste lucruri în strada Neuve-Saint-Gilles, domnul de Taverney-tatăl se plimba prin grădină, urmat de doi valeți care împingeau un fotoliu. Pe atunci erau la Versailles, poate mai sînt și astăzi, niște vechi palate cu grădini franțuzești care, imitînd în mod servil gusturile și ideile maestrului, îți amin-

teau în mic Versailles-ul lui Le Nôtre [1] și al lui Mansard [2].

Mai mulți curteni — probabil că domnul de la Feuillade a rost primul — își construiră în mic o seră subterană de portocali, un elețeu și băi în stilul băilor lui Apolo. Mai erau și curți de onoare, și un Trianon, totul la o scară de cinci centimetri : bazinele erau cît o căldare.

Domnul de Taverney făcuse la fel de cînd maiestatea sa Ludovic al XV-lea construise Trianonul. Casei de la Versailles i se adăugase o copie a Trianon-ului, livezi și grădini cu flori. De cînd maiestatea sa Ludovic al XVI-lea își construise ateliere de lăcătușerie și strunguri, domnul de Taverney își făcuse și el potcovărie și tîmplărie. De cînd Maria-Antoaneta înconjurase palatul cu grădini englezești, pîrîiașe artificiale, poieni și colibe, domnul de Taverney își făcuse într-unul din colțurile grădinii un mic Trianon pentru păpuși și un rîuleț pentru rățuște.

În momentul despre care vorbim, el sorbea aerul însorit pe singura alee, rămasă neschimbată din marele secol : aleea de tei ale căror flori alcătuiau o dantelărie roșie ca sîrmele scoase din foc. Mergea cu pași mici, cu mîinile în manșon și, din cinci în cinci minute, fotoliul împins de valeți se apropia ca el să se poată odihni după atîta trudă. Savura odihna și clipea în soarele puternic, cînd un ușier ieși din casă strigînd :

— Domnul cavaler !

— Fiul meu ! exclamă bătrînul, cu o bucurie orgolioasă. Întorcîndu-se și văzîndu-l pe Filip, care îl urma pe ușier, spuse : Scumpul meu cavaler ! Și, cu un gest, îl concedie pe lacheu. Vino, Filip, vino — continuă baronul — pici la vreme, mi-e mintea plină de gînduri senine. Ei, da' ce mutră ai... Ești îmbufnat.

— Nu, domnule.

---

[1] Le Nôtre (1613—1700), celebru desenator francez de grădini și parcuri. Lui își datoresc faima cele mai multe parcuri și grădini de la Versailles, Vaux, Chantilly, Dijon (n. t.).

[2] Jules Hardouin Mansart (1656—1708), născut la Paris, primul arhitect al lui Ludovic al XIV-lea. El a adăugat noi construcții castelului de la Versailles, a construit Marele Trianon, Domul Invalizilor, Piața Vendôme etc. (n. t.).

— Știi.. cred că știi urmarea poveștii...

— Ce poveste? Bătrînul se întoarse vrînd să vadă dacă nu ascultă cineva. Puteți vorbi, domnule, nu ne-aude nimeni — îl încredință cavalerul.

— Mă refer la povestea cu balul.

— Înțeleg și mai puțin.

— Balul Operei... Filip se aprinse la față, ceea ce nu scăpă răutăciosului bătrînel. Imprudentule — spuse el — te porți ca un marinar nepriceput: cum au un vînt prielnic, înalță toate pînzele. Haide, așază-te ici pe bancă, ascultă-mă și o să fie bine.

— Domnule, în sfîrșit...

— În sfîrșit, ai întrecut măsura, tai în carne vie, tu care erai atît de sfios altădată, atît de delicat, atît de rezervat. Ei bine, acum o compromiți.

Filip se ridică:

— Despre cine vorbiți, domnule?

— Despre ea, ce naiba! Despre ea.

— Care ea?

— Ei, crezi că nu știu nimic despre escapada ta, despre escapada voastră, a amîndorura, la balul Operei... Bravo, frumos îți șade, n-am ce zice!

— Domnule, protestez...

— Haide, nu te supăra; ceea ce ți-am spus e spre binele tău; dacă nu ești prudent, vei fi prins, ce dracu! De data asta ai fost văzut cu ea la bal, altă dată vei fi văzut în altă parte.

— Am fost văzut?...

— La naiba! Aveai sau nu un domino albastru?

Taverney vroia să strige că nu avea nici un domino albastru, că se înșelau, că nu fusese la bal, că nu știa despre ce bal vroia să-i vorbească tatăl său; sînt însă ființe cărora le e silă să se apere în împrejurări delicate; numai cei ce se știu iubiți se apără cu înverșunare atunci cînd, apărîndu-se, îl ocrotesc pe prietenul care îi implică.

„La ce bun — își zise Filip — să-l lămuresc pe tata? De altfel, vreau să știu totul.“ Lăsă capul în piept, ca un vinovat care mărturisește.

— Vezi bine — reluă bătrînelul, triumfător — ai fost recunoscut, eram sigur. Prin urmare, domnul de Riche-

lieu, care te iubește mult și care se afla la acest bal, cu toți cei optzeci de ani ai lui, domnul de Richelieu, zic, a cercetat cine putea fi dominoul albastru căreia regina îi dădea brațul, și tu ești singurul care putea fi bănuit ; pe toți ceilalți îi văzuse, și știi și tu că domnul mareșal nu se înșală.

— Că au bănuit că sînt eu fie, nu mă împotrivesc, dar că regina a fost recunoscută, iată ce mi se pare nemaipomenit — replică cu răceală Filip.

— Nici nu era greu s-o recunoști, deoarece și-a scos masca. Oh, asta, vezi tu, depășește orice închipuire. Atîta îndrăzneală ! Femeia asta e nebună după tine, nu încape îndoială. Filip roși iar. Îi era cu neputință să continue convorbirea. Și dacă nu este îndrăzneală — urmă Taverney — atunci nu-i decît o foarte supărătoare întîmplare. Fii atent, cavalere, unii sînt geloși, geloși de temut. Locul de favorit al unei regine este de invidiat, mai ales cînd regina este adevăratul rege. Și Taverney-tatăl trase îndelung pe nas o priză de tabac. Îmi vei ierta morala, nu-i așa, cavalere ? Iartă-mă, scumpul meu ! Îți sînt recunoscător, și vroiam să împiedic ca întîmplarea, fiindcă este o întîmplare, să distrugă ceea ce ai clădit cu atîta iscusință.

Filip se ridică, scăldat de sudoare, cu pumnii strînși. Se pregătea să plece și să-i reteze vorba tatălui său cu bucuria cu care retezi un șarpe ; dar ceva îl împiedica, o curiozitate dureroasă, dorința furioasă de a cunoaște răul, un ghimpe nemilos care se răsucește în inimile îndrăgostite.

— Îți spuneam deci că sîntem invidiați — reluă bătrînelul — și e firesc. Cu toate astea, încă n-am atins culmea spre care tu ne vei urca. A ta va fi gloria de a fi făcut ca numele de Taverney să țîșnească deasupra umilei sale obîrșii. Fii prudent însă, altfel nu vom ajunge la țintă și planurile tale vor eșua pe parcurs. Ar fi, într-adevăr, păcat, să procedăm deci cu atenție.

Filip se întoarse cu spatele pentru a-și ascunde dezgustul profund, disprețul cumplit care dădeau trăsăturilor sale în acele clipe o expresie ce l-ar fi mirat din calc afară pe bătrîn, poate chiar l-ar fi îngrozit.

— Nu va trece mult și vei cere o slujbă importantă — continuă bătrînul, înviorat. Vei cere să mi se dea o locotenență regală undeva, nu departe de Paris ; vei ridica apoi la rangul de domeniu de *pair* al regelui Franței proprietatea Taverney-Maison-Rouge ; vei face în așa fel, să fiu printre primii care vor fi ridicați la acest rang. Așadar, vei putea fi duce, *pair* și general de divizie. Cum după acești doi ani voi mai fi în viață, vei cere să mi se dea...

— Destul ! Destul ! urlă Filip.

— A, dacă tu ești mulțumit, eu nu sînt. Tu ai toată viața înainte, eu doar vreo cîteva luni. Trebuie ca aceste luni să mă răsplătească pentru trecutul trist și mediocru. De altfel, nu mă pot plînge : Dumnezeu mi-a dat doi copii. E mult pentru un om fără avere ; iar dacă fiica mea n-a fost de folos casei noastre, tu repari totul. Tu ești arhitectul templului. Văd în tine pe marele Taverney eroul. Îmi inspiri respect și asta e ceva. Ce-i drept, purtarea ta la curte este admirabilă. O, nu mi-a fost dat să văd ceva mai abil !

— Cum adică ? întrebă tînărul, neliniștit că acest șarpe îi încuviințează purtarea.

— Conduita ta este superbă. Nu ești gelos în aparență. Lași drum liber tuturor, dar, în realitate, ții totul în mînă. Este o metodă forte, însă inteligentă.

— Nu înțeleg — replică Filip, din ce în ce mai înțepat.

— Lasă modestia ! Nu vezi că mergi, pas cu pas, pe urmele domnului Potemkin, care i-a uluit pe toți cu norocul lui. A văzut-o pe Caterina cît era de vanitoasă în dragoste ; dacă o lăsai liberă, zbura din floare în floare, întorcîndu-se la cea mai frumoasă ; dacă o urmăreai, n-o mai puteai atinge. Așa că s-a resemnat. Și el era cel care îi învăța pe noii favoriți cum să fie cît mai agreabili împărătesei, el era cel care, scoțîndu-le în evidență unele calități, le punea cu îndemînare în lumină partea lor vulnerabilă ; el era cel care o obosea pe suverană cu aceste capricii trecătoare, în loc să o lase să se plictisească cu distracțiile oferite de el, Potemkin. Și pregătind domnia efemeră a acestor favoriți, care, ironic, erau numiți cei

doisprezece Cezari, Potemkin își consolida o domnie veșnică, indestructibilă.

— Doamne, cîte infamii de neînțeles ! murmură bietul Filip, privindu-și tatăl cu uimire.

Bătrînul continuă imperturbabil :

— În comparație cu Potemkin, tu faci o mică greșeală : n-o prea supraveghezi. El era tot timpul cu ochii în patru.

La aceste cuvinte Filip, crezînd că tatăl său delirează, ridică din umeri, prea puțin respectuos.

— Da, da — zise bătrînelul — crezi oare că n-am ghicit ? Ai să vezi.

— Ce anume, domnule ?

Taverney încrucișă brațele.

— Poți să-mi spui — zise el — că nu-ți crești cu grijă succesorul ?

— Succesorul ? repetă Filip, pălind.

— Poți să-mi spui că nu știi că regina are idei fixe în dragoste și că, la o eventuală schimbare din partea ei, nu vrei să fii cu totul sacrificat, îndepărtat, așa cum se întîmplă întotdeauna cu regina, deoarece nu poate să iubească în prezent și să sufere în trecut ? !

— Vorbiți păsărește, domnule baron !

Bătrînul începu din nou să rîdă cu acel rîs strident și macabru care-l făcea pe Filip să tresară de parcă ar fi auzit țipătul unui duh rău.

— Vrei să mă faci să cred că nu-l menajezi în mod tactic pe domnul de Charny ?

— Charny ? !

— Da, viitorul tău succesor. Omul care, cînd va domni, ar putea să te exileze, cum și tu poți să-i exilezi pe domnii de Coigny, de Vaudreuil și pe alții.

Lui Filip i se urcă tot sîngele la cap.

— Destul ! strigă el. Vă repet : destul, domnule ! Mi-e rușine că v-am ascultat atîta vreme ! Cel care spune că regina Franței este o Messalină, acela, domnule, este un calomniator criminal !

— Bine ! Foarte bine ! exclamă bătrînelul. Ai dreptate, acesta este rolul tău ; te asigur însă că nu ne-aude nimeni.

— Ah, Doamne !

— Şi în ceea ce îl priveşte pe Charny, vezi bine că-ţi cunosc intenţiile. Oricît de abil este planul tău, am ghicit, vezi tu : asta e în sîngele celor din familia Taverney. Continuă, Filip, continuă. Măgulește-l, potolește-l, consolează-l pe Charny, ajută-l să se transforme, lin şi fără amărăciune, din iarbă în floare, şi fii încredinţat că este un gentilom care mai tîrziu, cînd va fi favorit, te va răsplăti pentru tot ce-ai făcut pentru el.

După aceste cuvinte, domnul de Taverney, foarte mîndru de perspicacitatea sa, făcu o mică săritură care amintea de vremea cînd era tînăr, tînăr şi înfloritor. Filip îl apucă de mînecă şi-l opri, furios.

— Va să zică aşa — începu el. Ei bine, domnule, logica dumneavoastră este admirabilă.

— Am ghicit, nu-i aşa, şi te-ai supărat pe mine? N-are nimic! Ai să mă ierţi fiindcă intenţiile mele sînt bune. De altfel, îmi place Charny şi mă bucur că procedezi cu el în felul ăsta.

— În clipa de faţă domnul de Charny al dumitale este în aşa măsură favoritul, răsfăţatul, elevul meu crescut cu mare grijă, încît adineauri i-am dat cu spada aceasta o lovitură în coaste. Şi Filip îi arătă tatălui său sabia.

— Aoleu! exclamă Taverney, înspăimîntat, văzînd cum îi ard ochii fiului său, precum şi ieşirea-i belicoasă. Doar nu vrei să spui că te-ai bătut cu domnul de Charny?

— Şi că l-am străpuns cu sabia! Ba da.

— Dumnezeule mare!

— Iată cum ştiu eu să îngrijesc, să răsfăţ şi să-i corcolesc pe succesorii mei — adăugă Filip. Acum că aţi aflat, aplicaţi-vă teoria la practică mea. Şi, făcînd o mişcare disperată, vru să fugă. Bătrînelul se agăţă de braţul lui.

— Filip! Filip! Spune-mi că glumeşti.

— Numiţi-o glumă dacă vreţi, dar aşa am procedat.

Bătrînul îşi ridică ochii spre cer, bîigui cîteva vorbe fără şir şi, părăsindu-şi fiul, se repezi în anticameră.

— Repede! repede! strigă el. Un om să încalece şi să alerge să se intereseze de soarta domnului de Charny, care a fost rănit. Să afle cum se simte şi să nu uite să-i

spună că este trimisul meu ! Trădătorul ăsta de Filip — zise el, întorcîndu-se — este leit fratele surorii sale ! Şi eu care-l credeam vindecat ! Ah, nu există decît un cap în familia mea... al meu !

XXXVI

CATRENUL DOMNULUI DE PROVENCE

În timp ce la Paris şi la Versailles se petreceau toate aceste evenimente, regele, liniştit ca de obicei, de cînd îşi ştia flotele victorioase şi de cînd iarna cea grea trecuse, se odihnea în cabinetul său, în mijlocul hărţilor şi planigloburilor în tovărăşia micilor maşinării şi visa să tragă noi brazde pe mări pentru vasele lui La Pérouse.

O bătaie uşoară în uşă îl trezi din visările sale înaripate şi din gustarea străşnică pe care tocmai o luase. În clipa aceea se auzi o voce care spuse :

— Pot să intru, frate dragă ?

„Domnul conte de Provence, nesuferitul !“ bombăni regele, împingînd la o parte cartea de astronomie deschisă la cele mai mari constelaţii.

— Intră — răspunse Ludovic.

Un personaj rotofei, scund şi roşcovan, cu ochii vii, intră într-un fel prea respectuos pentru un frate, prea familiar pentru un supus.

— Nu mă aşteptai, frate ? zise el.

— Nu, pe legea mea !

— Te deranjez ?

— Nu, dar ai ceva interesant să-mi spui ?

— Un zvon atît de caraghios, de grotesc...

— Ah, ah ! O răutate...

— Pe legea mea, da, frate dragă...

— Şi cine te-a amuzat spunîndu-ţi-o ?

— Eh, numai pentru că era ceva aparte...

— Vreo răutate împotriva mea.

— Dumnezeu mi-e martor că n-aş fi rîs dacă ar fi fost aşa.

— Atunci... împotriva reginei.

— Sire, închipuiți-vă că mi s-a spus serios, dar de data aceasta foarte serios... sută în sută, mie în mie...

— Frate, de cînd preceptorul meu mi-a cerut să admir aceste ocolișuri oratorice la doamna de Sévigné, ca model al genului, nu le mai admir de loc... Faptele.

— Ei bine, dragă frate — reluă contele de Provence, întrucîtva jignit de această primire brutală — se spune că regina n-a dormit acasă alaltăieri. Ha, ha, ha! Și se sili să rîdă.

— Ar fi foarte trist dacă ar fi adevărat — răspunse regele, cu gravitate.

— Dar nu este adevărat, nu-i așa, frate dragă?

— Nu.

— Și nu este adevărat nici că regina a fost văzută așteptînd la Poarta Rezervoarelor?

— Nu.

— În ziua aceea, știi, cînd ai dat ordin să se închidă poarta la orele unsprezece?

— Nu știu.

— Ei bine, închipuiește-ți, frate dragă, că zvonul pretinde...

— Ce vrea să însemne acest zvon? Unde este? Cine este?

— Iată o întrebare serioasă, da, foarte serioasă. Într-adevăr, cine este zvonul? Ei bine, acest cineva fără chip care nu poate fi prins, și care se numește zvon, pretinde că a văzut-o în noaptea aceea pe regină, braț la braț cu domnul conte d'Artois, pe la orele douăsprezece și jumătate.

— Unde?

— Îndreptîndu-se către o casă pe care domnul d'Artois o are în spatele grajdurilor. Maiestatea voastră n-a auzit vorbindu-se despre această enormitate?

— Ba da, frate dragă, sigur că am auzit vorbindu-se, era și firesc.

— Cum adică, sire?

— Cum îți spun: Oare dumneata n-ai făcut nimic ca să ajungă la urechile mele?

— Eu?

— Da, dumneata.

— Sire, ce-am făcut ?

— Un catren, de pildă, care a fost tipărit în *Mercur.*

— Un catren ? ! zise contele, mai roșu la față decît atunci cînd intrase.

— Vă merge faima că sînteți favoritul muzelor.

— Nu chiar pînă într-atît... ca să...

— Ca să faceți un catren care sfîrșește cu următorul vers : *Elena nu se sinchisește de bunul rege Menelau...*

— Eu, sire ? !...

— Nu tăgădui, iată catrenul cu autograf ; e scrisul dumitale... Ce-i drept, nu prea mă pricep la poezie, hei, dar la scris, sînt expert !...

— Sire, o nebunie aduce după sine altă nebunie...

— Domnule de Provence, te asigur că n-a fost nebunie decît din partea dumitale, și mă mir că un filozof a putut săvîrși asemenea nebunie ; să păstrăm acest calificativ pentru catrenul dumitale.

— Sire, maiestatea voastră este aspru cu mine.

— Legea talionului, frate. În loc să faci catrenul, ai fi putut să te informezi despre ceea ce a făcut regina ; eu așa am făcut ; și în locul unui catren împotriva ei, de fapt, împotriva mea, ai fi putut să scrii un oarecare madrigal pentru cumnata dumitale. Vei spune că este un subiect care nu prea te inspiră ; însă mie îmi place mai mult o epistolă stîngace decît o satiră bine făcută. Horațiu o spune și el, Horațiu, poetul dumitale.

— Sire, mă copleșiți.

— Fiindcă nu ești convins de nevinovăția reginei cum sînt eu — repetă regele, cu fermitate — ai face bine să-l recitești pe Horațiu al dumitale. Oare nu el a spus aceste cuvinte frumoase ? Rog să-mi fie cu iertare, eu cam stîlcesc latina : *Rectius hoc es : / Hoc faciens vivam melius, sic dulcis amicis occurram. „Este mai bine așa : / dacă o fac, voi fi mai cinstit ; dacă o fac, voi fi bun cu prietenii mei.“* Desigur, dumneata vei traduce mai elegant decît mine, frate dragă, dar cred că acesta este sensul.

Și după ce-i dădu această lecție, mai mult ca un părinte decît ca un frate, bunul rege așteptă ca vinovatul să înceapă să se justifice. Contele se gîndi un timp ce anume

trebuie să răspundă, însă nu ca un om aflat în încurcătură, ci ca un orator în căutare de efecte.

— Sire — începu el — oricît de severă a fost sentința maiestății voastre, am o scuză și nutresc speranța că voi fi iertat.

— Vorbește, frate dragă.

— Mă scuzați de a mă fi înșelat, nu-i așa, și nu de a fi avut o rea intenție ?

— De acord.

— Dacă-i așa, maiestatea voastră, care știe că nu este om cel ce nu se înșală, maiestatea voastră nu va admite oare că și eu m-am înșelat ?

— Spiritul dumitale, frate, este mare și generos, așa că nu-l voi acuza.

— Ei bine, sire, cum să nu mă înșel auzind tot ce se spune ? Noi, ceilalți prinți, trăim într-o atmosferă de calomnie, sîntem copleșiți. Nu am spus că am crezut, am spus ce mi s-a spus.

— Dacă-i așa, e perfect... dar...

— Catrenul ? Ah, poeții sînt ființe bizare ; și-apoi nu-i mai bine să răspunzi criticînd cu blîndețe... ceea ce poate fi și un avertisment, decît să te încrunți ? Amenințările puse în versuri nu jignesc, sire ; nu sînt ca pamfletele împotriva cărora maiestatea voastră ar trebui să ia măsuri ; pamflete ca cel pe care am să vi-l arăt eu însumi.

— Un pamflet ? !

— Da, sire ; îmi trebuie negreșit un ordin prin care să fie trimis la Bastilia ticălosul autor al acestei grozăvii.

Regele se ridică brusc și zise :

— Să văd !

— Nu știu dacă trebuie ca eu, sire...

— Ba da, ba da, ai datoria ; nimic nu trebuie cruțat în această împrejurare. Ai pamfletul ?

— Da, sire.

— Dă-mi-l.

Și contele de Provence scoase din buzunar un exemplar din *Povestea Etteniotnaei*, dovada fatală pe care bastonul lui Charny, sabia lui Filip, focul lui Cagliostro o lăsaseră să intre în circulație.

Regele își aruncă ochii pe foaie cu rapiditatea omului obișnuit să citească pasajele interesante ale unei cărți sau ale unui jurnal.

— Ce infamie — exclamă el — ce infamie !

— Vedeți, sire : se zice că sora mea a fost la hîrdăul lui Mesmer.

— Ei bine, da, a fost !

— A fost ? ! exclamă contele de Provence.

— Cu permisiunea mea.

— Oh, sire !...

— Și nu prezența ei la Mesmer mă face să mă îndoiesc de cuminţenia sa, deoarece eu i-am îngăduit să meargă în Piața Vendôme.

— Maiestatea voastră nu a îngăduit ca regina să se apropie de hîrdău pentru a experimenta ea însăși...

Regele bătu din picior. Contele rostise aceste cuvinte tocmai în clipa cînd ochii lui Ludovic al XVI-lea parcurgeau pasajul cel mai jignitor la adresa Mariei-Antoanetta, și anume descrierea pretinsei sale crize, a zvîrcolirilor, a voluptoasei neorînduieli a îmbrăcămintei sale, a tot ceea ce, în sfîrșit, atrăsese atenția asupra domnișoarei Oliva în trecere pe la Mesmer.

— Imposibil, imposibil ! repeta regele, pălind. A, poliția trebuie să știe ce se ascunde aici !

Sună.

— Domnul de Crosne — porunci el. Căutați-l pe domnul de Crosne !

— Sire, astăzi este ziua raportului săptămînal și domnul de Crosne așteaptă în Oeil-de-Boeuf.

— Să intre !

— Îngăduie-mi, dragă frate... — spuse contele de Provence, cu ipocrizie. Și se prefăcu că vrea să iasă.

— Rămîi ! îi ordonă Ludovic al XVI-lea. Dacă regina este vinovată, ei bine, domnule, dumneata faci parte din familie și poți s-o știi ; dacă este nevinovată, trebuie, de asemenea, să știi, pentru că ai bănuit-o.

Domnul de Crosne intră. Văzîndu-l pe domnul de Provence cu regele, el începu prin a prezenta omagiile sale respectuoase celor două mărimi ale regatului ; apoi, adresîndu-se regelui, spuse :

— Raportul este gata, sire.

— Înainte de orice, domnule, explicați-ne cum de s-a publicat la Paris un pamflet atît de mîrșav împotriva reginei ? îi ceru Ludovic al XVI-lea.

— *Etteniotna ?* zise domnul de Crosne.

— Da.

— Sire, e vorba despre un gazetar numit Reteau.

— Da. Îi cunoașteți numele, dar nici nu l-ați împiedicat să publice, nici nu l-ați arestat după publicare.

— Sire, nimic nu era mai ușor decît să-l arestăm ! Vă pot arăta ordinul de ridicare gata pregătit în portofelul meu.

— Atunci, de ce nu a fost arestat ?

Domnul de Crosne se întoarse spre domnul de Provence.

— Eu mă retrag, maiestate — spuse acesta, rar.

— Nu, nu — răspunse regele. Doar v-am cerut să rămîneți. Așa că vă rog să rămîneți.

Contele se înclină.

— Vorbiți, domnule de Crosne, vorbiți deschis, fără rezerve, vorbiți repede și clar.

— Ei bine, sire, iată ce vă răspunde șeful poliției : nu l-am arestat pe gazetarul Reteau pentru că trebuia să am negreșit, înainte de a face acest lucru, o explicație cu maiestatea voastră.

— Chiar o doresc.

— Poate, sire, ar fi mai bine să i se dea acestui gazetar o pungă cu bani și să fie trimis dracului undeva, destul de departe.

— De ce ?

— Pentru că, sire, cînd acești nemernici spun minciuni, publicul, cînd i se arată că este așa, se bucură dacă mincinoșii sînt bătuți, dacă li se taie urechile sau dacă sînt chiar spînzurați. Dar cînd, din nenorocire, dau peste un adevăr...

— Un adevăr ? ! Domnul de Crosne se înclină. Da. Știu. Regina a fost într-adevăr la hîrdăul lui Mesmer. S-a dus, da, este o nenorocire, cum spuneți ; dar eu i-am permis.

— O, sire !... murmură domnul de Crosne.

Exclamația scoasă de acest supus respectuos îl izbi pe rege mai mult chiar decît dacă ar fi ieșit de pe buzele rudei geloase.

— Presupun că regina nu este pierdută din cauza aceasta ?

— Nu, sire, dar este compromisă.

— Domnule de Crosne, să vedem ce v-a spus poliția dumneavoastră.

— Sire, multe lucruri care, cu tot respectul pe care îl datorez maiestății voastre, cu toată adorația respectuoasă pe care o simt pentru regină, se potrivesc cu unele afirmații din pamflet.

— Se potrivesc, ați spus ?

— Iată cum : o regină a Franței care se duce îmbrăcată ca o femeie oarecare în mijlocul acelei mulțimi dubioase, atrasă de acele ciudățenii magnetice ale lui Mesmer și care se duce singură...

— Singură ? ! exclamă regele.

— Da, sire.

— Vă înșelați, domnule de Crosne.

— Nu cred, sire.

— Rapoartele greșesc.

— Sînt atît de exacte, sire, încît vă pot descrie în amănunt toaleta maiestății sale, tot ceea ce are legătură cu persoana ei, pașii, gesturile, strigătele sale...

— Strigătele sale ? !

Regele păli și mototoli ziarul.

— Chiar și suspinele i-au fost notate de către agenții mei — adăugă timid domnul de Crosne.

— Suspinele !... Doamne, regina și-a pierdut capul pînă într-atît ? !... Regina pune atît de puțin preț pe onoarea mea de rege și pe onoarea sa de femeie ? !

— Este imposibil — interveni contele de Provence. Ar fi mai mult decît un scandal, și maiestatea sa nu este capabilă să-l facă.

Această frază era mai mult o exagerare a acuzației decît o scuză. Regele își dădu seama și se revoltă.

— Domnule — se adresă el șefului poliției — mențineți ceea ce ați spus ?

— Din păcate, pînă la ultimul cuvînt, sire.

— Frate, dumneavoastră vă datorez o dovadă asupra celor ce am afirmat — zise regele, trecîndu-şi batista peste fruntea năpădită de sudoare. Onoarea reginei şi a întregii mele case. Nu pot să risc. I-am îngăduit reginei să meargă la hîrdăul lui Mesmer, dar i-am ordonat să ia cu ea o persoană de încredere, ireproşabilă, sfîntă chiar.

— A, dacă ar fi fost aşa... — spuse domnul de Crosne.

— Da — întări şi contele de Provence — dacă o femeie ca doamna de Lamballe, de pildă...

— Frate, chiar pe doamna principesă de Lamballe i-am indicat-o reginei, numai pe ea.

— Din nefericire, sire, prinţesa nu a fost luată.

— Ei bine — adăugă regele, tulburat — dacă neascultarea a mers atît de departe, trebuie să pedepsesc cu asprime pe vinovat şi îl voi pedepsi. Şi un cumplit oftat îi pecetlui buzele, după ce îi sfîşiase inima. Numai că — reluă el , mai încet — tot mă mai îndoiesc ; este firesc, dumneavoastră nu împărtăşiţi această îndoială, dumneavoastră nu sînteţi regele, soţul, prietenul celei care este acuzată... Vreau să înlătur această îndoială. Sună ; apăru un ofiţer de serviciu. Aflaţi — porunci regele — dacă doamna prinţesă de Lamballe se află la regină sau este în apartamentul ei.

— Sire, doamna de Lamballe se plimbă în grădina cea mică împreună cu maiestatea sa şi o altă doamnă.

— Rugaţi-o pe doamna prinţesă să vină imediat aici. Ofiţerul plecă. Acum, domnilor, încă zece mniute ; n-aş şti ce hotărîre să iau pînă atunci.

Şi Ludovic al XVI-lea, contrar obiceiului său, se încruntă şi se uită la cei doi martori ai durerii sale, cu o privire aproape ameninţătoare. Cei doi martori păstrară tăcerea. Domnul de Crosne era cu adevărat mîhnit, domnul de Provence simula o tristeţe de care s-ar fi molipsit şi zeul Momus [1] în persoană.

Un foşnet uşor de mătase în spatele uşii îl vesti pe rege că prinţesa Lamballe se apropia.

[1] În mitologia greacă personifica sarcasmul.

XXXVII

PRINȚESA DE LAMBALLE

Prințesa de Lamballe intră, frumoasă și senină, cu fruntea netedă, cu buclele răzlețe ale pieptănăturii îndrăzneț ridicate de pe tîmple, cu sprîncenele negre și fine, parcă desenate cu tuș, cu ochii săi albaștri, limpezi, imenși, strălucitori ca sideful, cu nasul său drept și perfect, cu buzele caste și voluptoase totodată ; toată această frumusețe încununînd un trup fără egal, fermeca și impunea.

Prințesa aducea cu ea acel parfum de virtuți, de grație și imaterialitate, pe care La Vallière îl împrăștia înainte de a fi devenit favorită și după ce a căzut în dizgrație.

Cînd o văzu venind, zîmbitoare și modestă, regele se simți copleșit de durere. „Vai ! se gîndi el. Ceea ce va ieși din această gură va fi o osîndă fără drept de apel."

— Luați loc, prințesă ! zise suveranul, înclinîndu-se adînc.

Domnul de Provence se apropie și îi sărută mîna. Regele se reculese.

— Ce dorește maiestatea voastră de la mine ? întrebă prințesa, cu o voce de înger.

— O informație, doamnă, o informație exactă, verișoară.

— Aștept, sire.

— În ce zi ați fost cu regina la Paris ? Gîndiți-vă bine. Domnul de Crosne și contele de Provence se priviră surprinși. Înțelegeți-mă, domnilor — le spuse regele. Dumneavoastră nu vă îndoiți, eu însă da. În consecință, întreb ca un om care se îndoiește.

— Miercuri, sire — răspunse prințesa.

— Mă veți ierta — continuă Ludovic al XVI-lea — dar doresc să știu adevărul, verișoară.

— Îl veți ști întrebîndu-mă, sire — răspunse cu simplitate doamna de Lamballe.

— Și ce ați făcut la Paris, verișoară ?

— Am mers la domnul Mesmer, în Piața Vendôme, sire.

Cei doi martori tresăriră, regele se înroși de emoție.

— Singură ?, spuse el.

— Nu, sire, cu maiestatea sa regina.

— Cu regina ? Spuneți cu regina ? ! strigă Ludovic al XVI-lea, luîndu-i mîna cu ardoare.

— Da, sire. Domnul de Provence și domnul de Crosne se apropiară, uluiți. Maiestatea voastră i-a îngăduit reginei — continuă doamna de Lamballe — cel puțin așa mi-a spus maiestatea sa.

— Și maiestatea sa avea dreptate, verișoară... Acum... mi se pare că respir mai ușurat, deoarece doamna de Lamballe nu minte niciodată.

— Niciodată, sire — murmură prințesa.

— O, niciodată ! exclamă cu convingere și plin de cel mai mare respect domnul de Crosne. Atunci, permiteți-mi, sire...

— A, desigur, vă permit, domnule de Crosne ; întrebați, cercetați, o trec pe scumpa noastră prințesă pe banca acuzaților, o las în stăpînirea dumneavoastră.

Doamna de Lamballe zîmbi.

— Sînt gata — spuse ea. Numai că, sire, tortura a fost abolită.

— Da, am abolit-o pentru ceilalți — zise regele, surîzînd — dar n-am abolit-o pentru mine.

— Doamnă — începu șeful poliției — aveți bunătatea să-i spuneți regelui ce ați făcut împreună cu maiestatea sa la domnul Mesmer și, în primul rînd, cum era îmbrăcată maiestatea sa ?

— Maiestatea sa purta o rochie de tafta argintie, pelerină de muselină brodată, un manșon de hermină, o pălărie de catifea roz cu panglici mari negre.

Erau semnalmente cu totul diferite de cele ale Olivici. Domnul de Crosne se arătă nespus de surprins, contele de Provence își mușcă buzele. Regele își frecă mîinile.

— Și ce a făcut regina, îndată ce a intrat ? întrebă el.

— Sire, aveți dreptate să spuneți, „îndată ce a intrat", deoarece, de abia am intrat...

— Împreună ?

— Da, sire, împreună. Cum spuneam, de abia am intrat în primul salon, unde nimeni nu ne-a dat atenție, atît de mare era interesul pe care-l stîrneau misterele magnetis-

mului, că o femeie se apropie de maiestatea sa și îi oferi o mască, implorînd-o să nu facă nici un pas mai departe.

— Și dumneavoastră v-ați oprit ? întrebă grăbit contele de Provence.

— Da, domnule.

— Și n-ați mai trecut pragul primului salon ? întrebă domnul de Crosne.

— Nu, domnule.

— Și ați ținut-o tot timpul de braț pe regină ? interveni regele, cu o urmă de neliniște.

— Tot timpul ; brațul maiestății sale s-a sprijinit pe brațul meu.

— Ei bine — izbucni regele — ce credeți, domnule de Crosne ? Ce spuneți, frate dragă ?

— Este extraordinar, este nemaipomenit — zise domnul de Provence, simulînd o veselie care lăsa să se vadă, mai bine decît ar fi făcut-o îndoiala, tot necazul pe care îl simțea la auzul acestor vești.

— Nu este nimic nemaipomenit — se grăbi să răspundă domnul de Crosne, pe care bucuria nestînjenită a regelui îl făcea să aibă remușcări. Tot ce a spus doamna prințesă nu poate fi decît adevărul adevărat.

— Rezultă deci ?... zise domnul de Provence.

— Rezultă deci că agenții mei s-au înșelat, monseniore.

— Vorbiți serios ? întrebă contele de Provence, cu aceeași neliniște.

— Bineînțeles, monseniore, agenții mei s-au înșelat. Maiestatea sa a făcut ceea ce a spus doamna de Lamballe, nimic altceva. În ceea ce-l privește pe gazetar, dacă eu sînt convins de spusele cu desăvîrșire adevărate ale doamnei prințese, cred că și secătura asta trebuie să fie ; mă duc să trimit imediat ordinul de arestare.

Doamna de Lamballe întorcea capul cînd într-o parte, cînd în cealaltă, cu liniștea pe care ți-o dă inocența care vrea să știe ce se întîmplă, o inocență în aceeași măsură plină de curiozitate ca și de teamă.

— Un moment — interveni regele — un moment ; avem destul timp să-l spînzurăm pe gazetar. Ați pomenit despre o femeie care a oprit-o pe regină la intrarea în salon, prințesă. Spuneți-ne cine era femeia.

— Maiestatea sa părea că o cunoaște, sire ; voi spune chiar, deoarece nu mint niciodată, că știu că maiestatea sa o cunoaște.

— Așadar, verișoară, trebuie să vorbesc cu această femeie, este neapărată nevoie. Aici se află întregul adevăr ; numai aici se află cheia misterului.

— Asta-i și părerea mea — încuviință domnul de Crosne cînd regele se întoarse spre el.

— Vorbe... — murmură contele de Provence. Iată o femeie care mi se pare un fel de zeu al tuturor dezlegărilor. Verișoară — rosti el cu voce tare — regina n-a mărturisit că o cunoaște pe acea femeie ?

— Maiestatea sa nu mi-a mărturisit, monseniore, mi-a povestit.

— Fratele nostru vrea să vă spună — se amestecă regele — că dacă regina o cunoaște pe acea femeie, dumneavoastră de asemenea îi știți numele.

— Este doamna de La Motte Valois.

— Intriganta asta ! strigă regele, cu ciudă.

— Cerșetoarea asta ! exclamă contele. Drace, drace ! Va fi greu să-i punem întrebări ; e tare șireată.

— Vom fi și noi la fel de șireți cu ea — spuse domnul de Crosne. Și, de altfel, nu mai este nevoie de șiretenie, după cele relatate de doamna de Lamballe. Astfel că la primul cuvînt al regelui...

— Nu, nu — zise Ludovic al XVI-lea, descurajat — n-am nici un chef s-o văd pe regină într-o societate atît de neplăcută. Regina este atît de bună, încît, sub pretextul sărăciei, se adună în jurul ei tot ce este mai dubios din rîndurile nobilimii inferioare a regatului.

— Doamna de La Motte este o Valois autentică — precizează doamna de Lamballe.

— Să fie tot ce vrea, verișoară dragă, eu nu doresc să pună piciorul aici. Mai bine mă lipsesc de bucuria imensă pe care mi-ar fi făcut-o totala dezvinovățire a reginei ; prefer să renunț la această bucurie decît să mă aflu în prezența unei asemenea ființe.

— Și cu toate acestea vă veți afla ! strigă regina, palidă de mînie și, deschizînd ușa cabinetului, apăru înfrumusețată de o nobilă indignare, în fața ochilor uluiți ai contelui de Provence, care salută cu stîngăcie din spatele

ușii ce se trînti cu zgomot. Da, sire — continuă regina — nu este suficient să spui : „Mi-ar plăcea sau n-am chef să o văd pe ființa aceea". Această ființă este un martor căruia inteligența acuzatorilor mei... — și-l privi pe cumnatul său — ...și francheța judecătorilor mei... — se întoarse spre rege și domnul de Crosne — ...căruia, în fine, propria sa conștiință, oricît de pervertită ar fi, îi vor smulge adevărul. Eu, cea acuzată, cer să fie ascultată această femeie și o veți asculta.

— Doamnă — se grăbi să spună regele — cred că vă dați seama că n-o să trimitem să fie adusă doamna de La Motte pentru a-i face cinstea de a depune mărturie pentru sau împotriva dumneavoastră. Eu nu pun în aceeași balanță onoarea dumneavoastră cu sinceritatea acestei femei.

— Nu vom trimite după doamna de La Motte, sire, pentru că ea se află aici.

— Aici ? ! strigă regele, sărind de parcă ar fi călcat pe un șarpe. Aici ?

— Sire, după cum știți, am vizitat o femeie nefericită și care poartă un nume ilustru. În ziua aceea, cînd s-au spus atîtea lucruri... — și îl privi țintă peste umăr pe contele de Provence, care ar fi preferat să fie la o sută de picioare sub pămînt, dar a cărui față lătăreață și inexpresivă părea că aprobă cele ce se spuneau acolo.

— Ei bine ? zise Ludovic al XVI-lea.

— Ei bine, sire, în ziua aceea am uitat la doamna de La Motte un obiect, o cutiuță. Mi-a adus-o astăzi ; de aceea doamna de La Motte se află aici.

— Nu, nu... Eu m-am convins — spuse regele — mai bine să rămînă așa.

— A, nu, eu nu sînt mulțumită — replică regina. O voi aduce aici. De altfel, de ce atîta repulsie ? Ce a făcut ? Ce este la mijloc ? Dacă nu știu, spuneți-mi. Haide, domnule de Crosne, dumneata care le știi pe toate, vorbește.

— Nu știu nimic care să fie defavorabil acestei doamne, răspunse demnitarul.

— Adevărat ?

— Fără îndoială. E săracă, asta e tot ; puțin cam ambițioasă, poate.

— Ambiția este vocea sîngelui. Dacă nu ai decît acest lucru împotriva ei, regele poate să-i îngăduie să depună mărturie.

— Nu știu — răspunse Ludovic al XVI-lea — dar eu am presentimente, instincte, simt că femeia asta îmi va aduce nenorocire, va fi o sursă de neplăceri în viața mea... să o oprim la timp.

— Oh, sire, ce superstiție ! Du-te și-o cheamă — se adresă regina prințesei de Lamballe.

Cinci minute mai tîrziu, Jeanne, modestă, părînd de-a dreptul rușinată, dar avînd multă distincție în gesturi și îmbrăcăminte, intra cu pas domol în cabinetul regelui.

Ludovic al XVI-lea, de neclintit în antipatia sa, se întorsese cu spatele la ușă. Cu coatele pe birou, cu capul în palme, părea cu desăvîrșire străin în mijlocul celorlalți. Contele de Provence o privea pe Jeanne cu o insistență atît de stînjenitoare, încît dacă modestia ei ar fi fost reală, această femeie ar fi trebuit să se simtă paralizată și incapabilă să mai rostească măcar un singur cuvînt. Dar numai atîta era prea puțin ca s-o intimideze pe Jeanne. Nici un rege, nici un împărat cu toate sceptrele lor, nici un papă cu tiara sa, nici o forță divină, nici o putere a infernului n-ar fi vrut să tulbure această minte de fier, să o înspăimînte sau să o îngenuncheze.

— Doamnă — i se adresă regina, ducînd-o pînă la rege — vă rog să aveți amabilitatea și să spuneți ce ați făcut în ziua cînd eu am fost în vizită la domnul Mesmer ; vă rog să spuneți totul în amănunt.

Jeanne tăcea.

— Fără rezerve, fără menajamente. Nimic decît numai adevărul, așa cum s-a înscris în memoria dumneavoastră.

Și regina se așează într-un fotoliu pentru ca martorul să nu fie influențat de privirea ei.

Ce rol pentru Jeanne ! Pentru ea, a cărei perspicacitate ghicise că regina are nevoie de ea, pentru ea care simțea că Maria-Antoaneta este bănuită, iar ea o putea apăra fără să se îndepărteze de adevăr.

Oricare alta, avînd această convingere, ar fi cedat plăcerii de a demonstra nevinovăția reginei, exagerînd dovezile. Jeanne însă era o natură atît de subtilă, atît de rafi-

nată, atît de puternică, încît se mărgini la simpla expunere a faptelor.

— Sire — începu ea — m-am dus la domnul Mesmer din curiozitate, cum se duce întregul Paris. Spectacolul mi s-a părut întrucîtva cam grosolan. Am vrut să plec, cînd, deodată, în pragul uşii, la intrare, o zăresc pe maiestatea sa, pe care avusesem cinstea să o văd cu o seară mai înainte, fără să ştiu cine este, maiestatea sa, a cărei generozitate mi-a dezvăluit rangul său. Cînd am văzut augustele sale trăsături, care nu se vor şterge niciodată din memoria mea, mi s-a părut că prezenţa maiestăţii sale regina este nepotrivită în locul acela, unde multe suferinţe şi vindecări inexplicabile sînt înfăţişate ca un spectacol. Cer cu umilinţă iertare maiestăţii sale de a fi îndrăznit să-mi iau libertatea să mă gîndesc la comportamentul său, dar totul s-a petrecut fulgerător, poate a acţionat instinctul meu de femeie ; cer iertare în genunchi dacă am trecut dincolo de limita respectului pe care îl datorez celor mai mici gesturi ale maiestăţii sale.

Aici ea se opri, simulînd emoţia, plecînd capul, ajungînd printr-o artă nemaipomenită la sufocarea care precede lacrimile. Domnul de Crosne fu emoţionat, doamna de Lamballe se simţi atrasă de caracterul acestei femei care părea să fie delicată, timidă, spirituală şi bună. Domnul de Provence se zăpăci. Regina îi mulţumi Jeannei cu o privire, pe care aceasta o aştepta sau, mai precis, o pîndea cu o prefăcută nerăbdare.

— Ei bine — zise regina — aţi auzit, sire ?

Regele nu se mişcă.

— Nu aveam nevoie de mărturia doamnei — răspunse el.

— Mi s-a spus să vorbesc — obiectă cu timiditate Jeanne — şi a trebuit să mă supun.

— Destul ! izbucni cu vehemenţă Ludovic al XVI-lea. Cînd regina spune un lucru, nu are nevoie de martori pentru a fi crezută că spune adevărul. Cînd regina are învoirea mea, nu trebuie să caute sprijin la nimeni. Şi are învoirea mea.

Rostind aceste cuvinte, strivitoare pentru domnul de Provence, se ridică. Regina nu pierdu prilejul de a zîmbi disprețuitor. Regele întoarse spatele fratelui său şi sărută

mîna Mariei-Antoaneta și prințesei de Lamballe. Acesteia din urmă îi îngădui să se retragă, cerîndu-i iertare de a o fi deranjat, *pentru nimic,* adăugă el. Doamnei de La Motte nu îi adresă nici un cuvînt, nici o privire ; dar cum era obligat să treacă prin fața ei pentru a se întoarce la fotoliul său și cum se temea să nu o supere pe regină, fiind nepoliticos în prezența sa cu o invitată, se sili să-i adreseze Jeannei un mic salut, căruia aceasta îi răspunse fără grabă cu o reverență adîncă menită să-i scoată în evidență întreaga sa grație.

Doamna de Lamballe ieși prima din cabinet, apoi doamna de La Motte, pe care regina o pofti să iasă înaintea sa și, în sfîrșit, regina, care schimbă o ultimă privire, aproape tandră, cu regele.

Pe coridor se auziră apoi glasurile celor trei femei, care se îndepărtau șușotind. Atunci Ludovic al XVI-lea se întoarse spre contele de Provence :

— Frate dragă, nu te mai reții. Trebuie să pun la punct unele treburi împreună cu domnul comandant al poliției. Îți mulțumesc că ai acordat atenție acestei depline, totale și strălucitoare dezvinovățiri a sorei dumitale. E lesne de văzut că ești la fel de bucuros ca și mine, ca să nu spun decît atît. Între noi doi acum, domnule de Crosne. Așezați-vă aici, vă rog.

Contele de Provence salută, mereu cu zîmbetul pe buze, și ieși din cabinet numai după ce nu le mai auzi pe doamne și cînd socoti că se află departe de orice privire ironică sau de vreun cuvînt răutăcios.

XXXVIII

LA REGINĂ

După ce ieși din cabinetul lui Ludovic al XVI-lea, regina cîntări în sinea ei toată primejdia nespus de mare prin care trecuse. Știu să aprecieze delicatețea și rezerva cu care Jeanne își făcuse improvizata sa depoziție, ca și

tactul, într-adevăr remarcabil, cu care, după succesul său, rămăsese în umbră.

Într-adevăr, Jeanne, care, printr-un noroc nesperat, fusese inițiată dintr-un foc în acele secrete intime pe care curtenii cei mai abili le vînează zece ani fără să le afle și simțind că adusese servicii într-o zi importantă pentru regină, nu lăsă să i se citească pe față nici unul din acele semne pe care susceptibilitatea orgolioasă a celor mari știu să le descopere pe chipurile subalternilor. Astfel că regina nu se mulțumi ca Jeanne să-și prezinte omagiile și să plece, ci o reținu și, cu un zîmbet amabil, îi spuse :

— Este un adevărat noroc, contesă, că m-ai împiedicat să intru la Mesmer, cu prințesa de Lamballe. Ce mîrșăvie ! Am fost văzută, desigur, fie la ușă, fie în anticameră, și de aici s-a ajuns să se spună că am fost chiar în ceea ce numesc ei sala crizelor. Parcă așa i se spune ?

— Da, sala crizelor, doamnă.

— Dar cum se face că — zise prințesa de Lamballe — dacă cei de față au știut că regina era acolo, agenții domnului de Crosne s-au înșelat ? Aici este misterul, după mine ; agenții șefului poliției susțin cu tărie că regina a fost în sala crizelor.

— Ai dreptate... — rosti gînditoare regina. Și domnul de Crosne, care este un om cinstit și care mă iubește, nu are nici un interes ; însă agenții au putut fi plătiți, scumpa mea Lamballe. Am dușmani, după cum vezi. Trebuie că zvonul acesta se întemeiază pe ceva. Dezvăluiți-ne misterul, doamnă contesă. Mai întîi, ticăloasa fițuică mă descrie fascinată, pierdută și în asemenea măsură în puterea magnetismului, încît îmi pierdusem chiar demnitatea de femeie. Cît adevăr este în toată povestea asta ? Să fi fost oare în ziua aceea vreo femeie acolo ?...

Jeanne roși. Secretul pe care îl deținea îi apărea din nou, acel secret ce putea fi spulberat cu un cuvînt, năruind astfel nefasta sa influență asupra destinului reginei. Dacă Jeanne ar fi dezlegat taina, ar fi pierdut prilejul de a deveni utilă, indispensabilă chiar maiestății sale. Limpezirea situației i-ar fi distrus viitorul ; de aceea se arătă rezervată ca și prima oară.

— Doamnă — spuse ea — se afla, într-adevăr, acolo o femeie foarte agitată care atrăgea atenția tuturor prin convulsiile și delirul său. Dar mi se pare...

— Vi se pare — interveni grăbită regina — că această femeie era o actriță oarecare sau poate o fată din popor, și nu regina Franței, nu-i așa ?

— Desigur, doamnă.

— Contesă, ați răspuns foarte bine regelui ; acum este rîndul meu să vă întreb. Spuneți-mi în ce situație vă aflați ? Cînd socotiți că veți putea face să vi se recunoască drepturile ? N-ai impresia că vine cineva, prințesă ?

Intră doamna de Misery.

— Maiestatea voastră o poate primi pe domnișoara de Taverney ? întrebă camerista.

— Pe ea, desigur ! Oh, ce ceremonioasă este ! Nu uită niciodată eticheta. Andreea ! Andreea ! Intră !

— Maiestatea voastră este prea bună cu mine ! spuse tînăra fată, salutînd grațios.

Atunci o zări pe Jeanne, care, recunoscînd-o pe cea de a doua doamnă germană a societății de binefacere, deveni și mai modestă și roși la comandă. Prințesa de Lamballe profită de faptul că regina avea atîta lume în jur pentru a se întoarce la Sceaux, la ducele de Penthièvre. Andreea se așeză alături de Maria-Antoaneta, ațintind asupra doamnei de La Motte ochii săi liniștiți și pătrunzători.

— Andreea — spuse regina — iat-o pe doamna pe care ne-am dus s-o vedem în ultima zi a înghețului.

— Am recunoscut-o pe doamna — răspunse Andreea, înclinîndu-se.

Jeanne, trufașă, încercă să caute pe chipul Andreei o urmă de gelozie. Nu văzu însă nimic altceva decît o totală indiferență. Andreea — avînd aceleași pasiuni ca și regina, Andreea, femeie, dar superioară tuturor femeilor prin bunătate, inteligență și generozitate dacă ar fi fost fericită — se închidea într-o atitudine rece, de nepătruns, ceea ce întreaga curte lua drept mîndră pudoare de Diană fecioară.

— Știi ce i s-a spus regelui despre mine ? întrebă regina.

— I s-au spus probabil o mulțime de răutăți — răspunse Andreea — deoarece puțini sînt capabili să vadă binele și frumosul.

— Iată — zise Jeanne, cu simplitate — cea mai frumoasă frază pe care am auzit-o. Am spus frumoasă, pentru că exprimă perfect un sentiment pe care l-am avut toată viața și pe care biata mea minte n-ar fi știut să-l formuleze astfel niciodată.

— Andreea, îți voi istorisi totul.

— Ah, știu despre ce este vorba : domnul conte de Provence a povestit adineauri, una dintre prietenele mele l-a auzit.

— Este un joc îndemînatic — spuse cu mînie regina — să răspîndești minciuna după ce ai adus omagii adevărului. Să lăsăm asta. Tocmai discutam cu contesa despre situația sa. Cine vă protejează, contesă ?

— Dumneavoastră, doamnă — rosti cu îndrăzneală Jeanne. Dumneavoastră, care îmi permiteți să vă sărut mîna.

— Are curaj — i se adresă Andreei Maria-Antoaneta. Îmi place îndrăzneala ei.

Andreea nu răspunse.

— Doamnă — continuă Jeanne — puțini s-au aventurat să mă protejeze cînd mă zbăteam în lipsuri și în uitare ; acum însă, după ce am fost văzută la Versailles, toată lumea își va disputa dreptul de a fi pe placul reginei, vreau să spun al cuiva căreia maiestatea sa a binevoit să-i arunce o privire.

— Ei, cum ? întrebă regina, așezîndu-se. Nimeni n-a fost atît de curajos sau atît de corupt ca să vă protejeze pentru dumneavoastră însivă ?

— Întîi a fost doamna de Boulainvilliers, o femeie de suflet ; apoi domnul de Boulainvilliers, un protector corupt... De cînd m-am căsătorit însă, nimeni, vai, nimeni ! exclamă ea, prefăcîndu-se că se înăbușe. Ah, iertare, uitam un bărbat curtenitor, un prinț generos...

— Un prinț ? ! Cine oare, contesă ?

— Domnul cardinal de Rohan.

Regina se întoarse iute spre Jeanne.

— Dușmanul meu ! rosti ea, zîmbind.

— El, dușmanul maiestății voastre ?! exclamă Jeanne, Vai, doamnă !

— S-ar părea că vă miră, contesă, că o regină are dușmani. Se vede că n-ați trăit la curte !

— Dar, doamnă, cardinalul o adoră pe maiestatea voastră, cel puțin așa știam ; sînt sigură că nu m-am înșelat și că respectul său pentru augusta soție a regelui nu este egalat decît de devotamentul său.

— O, vă cred, contesă — reluă Maria-Antoaneta, dînd frîu liber obișnuitei sale bune dispoziții. Da, aveți dreptate, cardinalul mă iubește nespus. Rostind aceste cuvinte, se întoarse spre Andreea de Taverney și izbucni într-un puternic hohot de rîs. Ei bine, da, contesă, domnul cardinal mă adoră. Iată de ce și este dușmanul meu. Jeanne de la Motte se prefăcu a nu înțelege. Așadar, sînteți protejata domnului arhiepiscop, prințul Louis de Rohan ! continuă regina. Povestiți-ne, contesă !

— E foarte simplu, doamnă. Excelența sa m-a ajutat în felul cel mai mărinimos, mai delicat, alegînd mijloacele cele mai ingenioase.

— Foarte bine. Prințul Louis este generos, nu putem să n-o spunem. Ce zici, Andreea, oare domnul cardinal n-ar putea fi cuprins și de adorație pentru drăgălașa contesă ? Ei, ce spuneți, contesă ?

Și Maria-Antoaneta izbucni din nou în voioase triluri de rîs, veselie pe care domnișoara de Taverney. întotdeauna serioasă, nu o împărtășea deloc.

„Nu se poate ca această veselie zgomotoasă să nu fie prefăcută, își zise Jeanne. Să vedem."

— Doamnă — rosti ea, cu un aer grav și convins — am cinstea de a aduce la cunoștința maiestății voastre că domnul de Rohan...

— Bine, bine — o întrerupse regina. Deoarece îi țineți parte cu atîta zel... deoarece sînteți prietena lui...

— Oh, doamnă ! exclamă Jeanne, cu o grațioasă expresie, pudică și respectuoasă în același timp.

— Bine, scumpa mea, bine — reluă regina, cu un zîmbet cald. Dar întrebați-l ce-a făcut cu șuvița de păr, pe care a pus să mi-o fure unul dintre coafori ; omul, de altfel, a plătit scump această glumă, pentru că l-am alungat.

— Maiestatea voastră mă uluieşte — spuse Jeanne. Cum a putut face una ca asta, domnul de Rohan ?

— Ei, da... adoraţie, mereu adoraţie. După ce la Viena m-a detestat, după ce a folosit totul, după ce a încercat totul ca să împiedice căsătoria proiectată între rege şi mine, într-o bună zi şi-a dat seama că eram femeie şi că eram regina lui ; că el, marele diplomat, a învăţat ceva şi că voi avea un ghimpe împotriva lui. Atunci scumpul meu prinţ s-a temut pentru viitorul său. Şi a făcut şi el ca toţi cei de profesia sa, care nu mai ştiu cum să-i ridice în slava cerului pe cei de care se tem cel mai mult. Şi cum vedea că sînt tînără, cum mă credea proastă şi frivolă, s-a transformat în Céladon [1]. După suspine, priviri languroase, s-a cufundat în adoraţie, cum spuneţi. Mă adoră, nu-i aşa, Andreea ?

— Doamnă ! zise aceasta înclinîndu-se.

— Da... Andreea nu vrea nici ea să se compromită ; eu însă risc ; cel puţin coroana să fie bună de ceva. Contesă, cardinalul mă adoră, ştiu şi eu, ştiţi şi dumneavoastră. Este un lucru stabilit ; spuneţi-i că nu sînt supărată pe el.

Aceste cuvinte care închideau în ele o ironie amară pătrunseră adînc în inima coruptă a Jeannei de La Motte. Dacă ar fi fost nobilă, pură şi leală, n-ar fi văzut decît dispreţul absolut al femeii, decît dispreţul absolut al unei fiinţe fără de intrigile ce colcăie în jurul ei. Jeanne, fire vulgară şi coruptă, întrezări multă ciudă în această izbucnire de mînie a reginei faţă de purtarea domnului cardinal de Rohan. Ea îşi aminti de zvonurile de la curte, zvonuri scandaloase, care, ieşind din anticamera regelui, ajunseseră pînă în cele mai îndepărtate mahalale ale Parisului, găsind pretutindeni ecou.

Cardinalul, care iubea femeile pentru feminitatea lor, îi spusese lui Ludovic al XV-lea, care şi el, la rîndul său, le iubea pentru acelaşi motiv, că viitoarea regină a Franţei este lipsită de acest atribut.

Jeanne, ca femeie din creştet pînă-n tălpi, Jeanne, mîndră de fiece fir de păr al ei, Jeanne, care voia să placă

[1] Personaj din romanul pastoral *L'Astrée*, al scriitorului francez Honoré d'Urfé (1567—1625). Céladon este tipul îndrăgostitului sfios şi fidel în dragoste (n. t.).

și să învingă folosindu-și toate armele, era incapabilă să înțeleagă că o femeie poate să gîndească altfel decît ca în acest domeniu atît de delicat cum este dragostea.

„Maiestății sale îi e ciudă — își zise în sinea ei. Or, dacă îi e ciudă, trebuie să mai fie și altceva la mijloc." Socoti deci că trebuie să insiste ca să încerce să facă lumină și începu să-l apere pe domnul de Rohan, cu toată inteligența și indiscreția cu care natura, mamă bună, o înzestrase din belșug.

Regina asculta. „E atentă" — își spuse Jeanne. Și contesa, înșelată de firea ei rea, nici măcar nu-și dădu seama că regina asculta din bunăvoință, pentru că la curte se obișnuia ca nimeni, niciodată, să nu vorbească de bine pe cei despre care stăpînul gîndește rău. Această încălcare cu totul nouă a tradițiilor, această derogare de la obiceiurile palatului o bucura, aproape o încînta pe regină. Maria-Antoaneta credea că descoperise o inimă, acolo unde natura nu pusese decît un burete uscat și lacom.

Conversația continuă să se desfășoare cu familiaritatea pe care o permitea regina, în bunăvoința sa. Jeanne stătea ca pe ghimpi. Era stînjenită ; nu mai vedea posibilitatea de a pleca fără a fi concediată, ea care pînă mai adineauri jucase rolul atît de plăcut al străinei care nu cere decît să se retragă ; deodată însă, o voce tînără, veselă, zgomotoasă răsună în camera de alături.

— Contele d'Artois ! exclamă regina.

Andreea se ridică imediat. Jeanne se pregăti să plece, dar prințul intră atît de repede în camera unde se afla regina, încît a pleca fără să fii observat părea aproape cu neputință. Cu toate acestea, doamna de La Motte găsi ceea ce numim în teatru o ieșire din scenă. Văzînd-o pe drăgălașa făptură, prințul se opri și o salută.

— Doamna contestă de La Motte — zise regina, prezentînd-o prințului pe Jeanne.

— Ah ! ah ! exclamă contele d'Artois. Sper că nu vă alung, doamnă contesă.

Regina îi făcu un semn Andreei să o rețină pe Jeanne. Semnul voia să spună : „Doream să-dăruiesc ceva doamnei de La Motte ; nu am avut timpul ; să amînăm pe mai tîrziu."

— V-aţi întors deci de la vînătoarea de lupi — zise regina, dînd mîna cumnatului ei, după obiceiul englezesc, din nou foarte la modă.

— Da, dragă soră, şi a fost o vînătoare reuşită. Am omorît şapte, ceea ce este enorm — răspunse prinţul.

— I-aţi omorît singur ?

— Nu sînt foarte sigur — replică el, rîzînd — dar aşa mi s-a spus. Deocamdată însă, dragă soră, ştiaţi că am cîştigat şapte sute de livre ?

— Ei, cum ?

— Aflaţi că se plăteşte o sută de livre de cap pentru aceste dihănii înfricoşătoare. E scump, ce-i drept, dar eu aş da bucuros două sute pentru un cap de gazetar. Dumneavoastră, scumpă soră ?

— Ah ! Aţi şi aflat povestea ? zise regina.

— Domnul de Provence mi-a istorisit-o.

— Aha, lucrurile au ajuns la a treia mînă — reluă Maria-Antoaneta. Contele de Provence este un povestitor tenace, neobosit. Povestiţi-ne şi nouă cum v-a înfăţişat toată istoria asta...

— În versiunea lui sînteţi mai albă ca hermina, mai albă ca Venus-Afrodita.

— Şi chiar v-a povestit toată aventura ?

— Aventura gazetarului, da, dragă soră. Dar maiestatea voastră a fost la înălţime. Ba chiar s-ar putea spune, dacă am face un calambur, cum face domnul de Bièvre în fiecare zi, că „Afacerea hîrdăului este spălată".

— Oh, oribil joc de cuvinte !

— Soră scumpă, nu batjocoriţi un viteaz care vă pune la picioare lancea şi braţul său. Din fericire, n-aveţi nevoie de nimeni. Ah, sînteţi cu adevărat fericită !

— Aceasta numiţi fericire ?! Îl auzi, Andreea ?

Jeanne începu să rîdă. Contele, privind-o neîncetat, o încuraja. I se adresă Andreei, dar răspundea lui Jeanne.

— Bineînţeles că este o fericire — repetă contele d'Artois — deoarece, se putea prea bine : 1 — ca doamna de Lamballe să nu fi fost cu dumneavoastră.

— Vă închipuiţi că m-aş fi dus singură ?

— 2 — Să nu o întîlniţi acolo pe doamna de La Motte, care să vă împiedice să intraţi.

— Ah! Va să zică știți că doamna contesă era acolo?

— Dragă soră, cînd domnul conte de Provence povestește, povestește de-a fir-a-păr. S-ar mai fi putut apoi ca doamna de La Motte să nu se afle tocmai la țanc la Versailles, ca să poată depune pe loc mărturie. Îmi veți răspunde, fără îndoială, că virtutea și nevinovăția sînt ca violetele, care nu au nevoie să fie văzute pentru a fi simțite și recunoscute; dar violetele, dragă soră, sînt culese în buchete, cînd sînt văzute, și aruncate după ce au fost mirosite. Iată concluzia mea.

— Frumoasă, n-am ce zice!

— O iau așa cum este; v-am dovedit că ați avut noroc.

— N-ați dovedit-o bine.

— Trebuie s-o dovedesc mai bine?

— N-ar fi de prisos.

— Ei bine, sînteți nedreaptă învinovățind norocul — spuse contele și, făcînd o piruetă, se lăsă să cadă pe canapea lîngă regină — deoarece ați scăpat din faimoasa escapadă cu cabrioleta...

— Una — zise regina, numărînd pe degete.

— Ați fost salvată de hîrdău...

— Fie, o număr. Două. Altceva?

— Și de povestea cu balul — îi șuflă el la ureche.

— Ce bal?

— Balul Operei.

— Poftim?...

— Spun balul Operei, dragă soră.

— Nu vă înțeleg.

Contele începu să rîdă.

— Că prost mai sînt vorbindu-vă despre un secret...

— Un secret?! Frate dragă, văd că vorbiți despre balul Operei. Mă faceți, într-adevăr, curioasă.

Cuvintele bal, operă ajunseră la urechile Jeannei. Ea ciuli urechea.

— Ssst! făcu prințul.

— Ba de loc, ba de loc! Explicați-ne! ripostă regina. Vorbiți despre ceva ce s-a întîmplat la Operă; despre ce anume?

— Vă implor, fie-vă milă!...

— Insist să vorbiți, conte.

— Iar eu insist să tac, dragă soră.

— Vreți să mă supărați ?

— Nicidecum. Presupun că am spus destul ca să înțelegeți.

— N-ați spus absolut nimic.

— Ah, surioară, acum dumneavoastră sînteți cea care mă faceți curios... Ei bine, vorbiți serios ?

— Pe cuvînt de onoare, nu glumesc de loc.

— Doriți să vorbesc ?

— Imediat.

— Să mergem alături — zise el, arătînd spre Jeanne și spre Andreea.

— Aici ! Aici ! Nu este niciodată prea multă lume cînd e vorba de o explicație.

— V-am prevenit, soră dragă !

— Totuși risc.

— Nu ați fost la ultimul bal al Operei ?

— Eu ?! exclamă regina. Eu la balul Operei ?!

— Să tăcem ! Vă implor !

— A, nu, dimpotrivă, să strigăm, dragă frate... Spuneți că eu am fost la balul Operei ?

— Da, fără îndoială că ați fost.

— M-ați și văzut, poate ? zise ea, cu ironie, încercînd să glumească.

— Bineînțeles că v-am văzut.

— Pe mine ? Pe mine ?...

— Pe dumneavoastră ! Chiar pe dumneavoastră !

— De necrezut !

— Așa mi-am zis și eu.

— De ce nu spuneți că mi-ați și vorbit ? Ar avea și mai mult haz.

— Pe legea mea ! Am vrut să vă vorbesc, dar în clipa aceea un val de măști ne-a despărțit.

— Sînteți nebun !

— Eram sigur că veți spune asta. N-ar fi trebuit să mă expun, este greșeala mea.

Regina se ridică brusc și, neliniștită, făcu cîțiva pași prin cameră. Contele o privea mirat. Andreea se-nfioră de teamă și îngrijorare. Jeanne își înfipsese unghiile în carne ca să-și păstreze firea. Regina se opri locului.

— Prietene — se adresă ea tînărului prinț — să nu glumim. După cum vedeți, am un caracter urît, îmi pierd

iute răbdarea ; mărturisiți că ați vrut să vă distrați pe socoteala mea și voi fi foarte bucuroasă.

— Dacă doriți, mărturisesc, dragă soră.

— Te rog să fii serios, Charles.

— Uite că tac, tac ca peștele, soră dragă.

— Vă implor, spuneți-mi, nu-i așa că ați născocit toată povestea asta ?

Contele clipi cu tîlc privind spre doamne, apoi zise :

— Da, am născocit-o, binevoiți să mă iertați.

— Nu m-ați înțeles, dragă frate — repetă regina cu vehemență. Da sau nu, în fața acestor doamne, retrageți ceea ce ați spus ? Nu minți și nu cruțați !

Andreea și Jeanne dispărură în spatele unei tapiserii de Gobelins.

— Ei bine, surioară — zise prințul, cu voce scăzută, cînd nu le mai văzu pe cele două femei — am spus adevărul. Trebuia să mă avertizați mai devreme.

— M-ați văzut la balul Operei ?

— Cum vă văd acum, și dumneavoastră de asemenea m-ați văzut.

Regina scoase un țipăt, le chemă pe Jeanne și pe Andreea și, alergînd de cealaltă parte a tapiseriei, se întoarse ținîndu-le de mînă.

— Doamnelor, domnul conte d'Artois afirmă că m-a văzut la Operă — zise ea.

— Oh ! șopti Andreea.

— Nu mai puteți da înapoi — continuă regina — dovediți, dovediți...

— Prea bine — se învoi prințul. Eram cu mareșalul de Richelieu, cu domnul de Calonne, cu... drace ! cu multă lume. V-a căzut masca.

— Masca mea ?!

— Tocmai voiam să vă spun : „Este mai mult decît o îndrăzneală, dragă soră", dar ați dispărut, condusă de cavalerul căruia îi dădeați brațul.

— Cavalerul meu ?! Doamne, Dumnezeule ! Simt că-mi pierd mințile !

— Era un domino albastru — preciză prințul.

Regina își trecu mîna peste frunte.

— În ce zi a fost asta ? întrebă ea.

— Sîmbătă, în ajunul plecării mele la vînătoare. Încă mai dormeați dimineața cînd am plecat eu, altfel v-aș fi spus atunci tot ce v-am spus acum.

— Dumnezeule ! Dumnezeule ! La ce oră m-ați văzut ?

— Era între două și trei noaptea.

— Hotărît lucru : ori eu sînt nebună, ori dumneavoastră...

— Vă repet că eu... să mă fi înșelat ?... Totuși...

— Totuși...

— Totuși nu vă mai frămîntați atîta... nimeni n-a știut nimic... O clipă am crezut că sînteți cu regele, dar personajul vorbea germana, or regele nu știe decît engleza.

— Germana ?... Un neamț ? Ah, am o dovadă, frate dragă. Sîmbătă, m-am culcat la unsprezece. Surîzător, contele făcu o reverență, cu aerul unui om care nu este convins. Regina sună. Doamna de Misery vă va spune — adăugă ea.

Contele începu să rîdă.

— De ce nu-l chemați și pe Laurent, elvețianul de la poarta Rezervoarelor ? Va depune și el mărturie. Eu v-am dat arma aceasta, nu trageți cu ea în mine !

— Oh ! se mînie regina. Oh, să nu fi crezută !

— V-aș crede dacă nu v-ați mînia atîta. Chiar dacă eu vă cred, alții care vor veni după mine nu o vor face.

— Alții ? Care alții ?

— La naiba ! Cei care, ca și mine, au văzut.

— Ah ! Iată ceva într-adevăr ciudat ! Există oameni care m-au văzut. Ei bine, arătați-mi-i !

— Chiar acum... Filip de Taverney este aici ?

— Fratele meu ? ! zise Andreea.

— Da, domnișoară — răspunse prințul. Era acolo. Vreți să-l întrebați, scumpă soră ?

— Îl întreb imediat.

— Doamne ! murmură Andreea.

— Ce este ? o întrebă regina.

— Fratele meu chemat ca martor !

— Da, da, vreau să vină !

Regina sună ; alergară să-l aducă pe Filip, care, după scena pe care o cunoaștem, tocmai se despărțise de tatăl

său. Filip, învingător în duelul cu Charny ; Filip, care credea că făcuse un serviciu reginei, se îndrepta vesel spre palatul Versailles. Îl întîlniră în drum. I se comunică ordinul reginei. Tînărul veni imediat. Maria-Antoaneta alergă în întîmpinarea lui și, oprindu-se dinaintea sa, îi spuse :

— Domnule, sînteți în stare să spuneți adevărul ?

— Da, doamnă, și sînt incapabil să mint — răspunse el.

— Atunci, spuneți, spuneți sincer dacă... dacă m-ați văzut în vreun loc public în ultimele opt zile ?

— Da, doamnă — răspunse Filip.

În încăpere, inimile băteau atît de tare, încît aproape le puteai auzi.

— Unde m-ați văzut ? zise regina, cu un accent teribil în voce . Filip tăcu. Oh, nu mă cruțați în nici un fel, domnule ! Contele d'Artois susține că m-a văzut la balul Operei. Și dumneavoastră, dumneavoastră unde m-ați văzut ?

— Ca și monseniorul conte d'Artois, la balul Operei, doamnă.

Regina căzu pe sofa, ca lovită de trăsnet. Apoi, ridicîndu-se cu iuțeala unei pantere rănite, rosti :

— Este imposibil, pentru că nu am fost. Luați seama, domnule de Taverney, observ că vă dați aere de puritan ; se potriveau în America, cu domnul de Lafayette, dar la Versailles ne purtăm ca francezii, politicos și simplu.

— Maiestatea voastră îl învinuiește degeaba pe domnul de Taverney — interveni Andreea, palidă de mînie și de indignare. Dacă spune că a văzut înseamnă că a văzut într-adevăr.

— Și dumneata ? ! ripostă Maria-Antoaneta. Și dumneata ?! Nu mai lipsește într-adevăr decît un singur lucru și anume, să mă fi văzut și dumneata. Slavă Domnului, dacă am prieteni care să mă apere, am și dușmani care vor să mă ucidă. Un martor nu este suficient ca dovada să fie făcută.

— M-ați făcut să-mi amintesc — spuse contele d'Artois — că în clipa cînd v-am văzut și cînd mi-am dat

seama că dominoul albastru nu era regele, am crezut că este nepotul domnului de Suffren. Cum îl chema pe acel brav ofiţer care a săvîrşit isprava cu drapelul ? L-aţi primit cu atîta entuziasm zilele trecute, încît l-am crezut cavalerul dumneavoastră de onoare.

Regina roşi. Andreea deveni palidă ca o moartă. Amîndouă se priviră şi tresăriră. Filip era livid.

— Domnul de Charny ? şopti el.

— Da, Charny — încuviinţă contele d'Artois. Nu-i aşa, domnule Filip, că statura dominoului albastru era întrucîtva asemănătoare cu a domnului de Charny ?

— N-am observat, monseniore — răspunse Filip, respirînd anevoie.

— Dar — continuă domnul conte d'Artois — am băgat repede de seamă că mă înşelasem, deoarece l-am zărit aproape imediat pe domnul de Charny. Se afla lîngă domnul de Richelieu, chiar în faţa dumneavoastră, scumpă soră, în clipa cînd v-a căzut masca.

— Şi m-a văzut şi el ? strigă regina, lăsînd deoparte orice prudenţă.

— Numai dacă nu este orb — replică prinţul.

Regina făcu un gest deznădăjduit şi sună din nou.

— Ce faceţi ? întrebă prinţul.

— Vreau să-l întreb şi pe domnul de Charny, să beau cupa pînă la fund.

— Nu cred ca domnul Charny să fie la Versailles — murmură Filip.

— De ce ?

— Mi s-a spus, cred, că... că nu se simte bine.

— Ah ! Chestiunea este destul de serioasă ca să vină, domnule. Nici eu nu mă simt bine şi cu toate astea aş merge pînă la capătul lumii, în picioarele goale, numai ca să pot dovedi...

Filip, cu inima sfîşiată, se apropie de Andreea, care privea pe fereastra dinspre curte.

— Ce este ? o întrebă regina, apropiindu-se de ea.

— Nimic, nimic... Îl credeam bolnav pe domnul de Charny şi iată că îl văd venind.

— Îl vezi venind ? strigă Filip, alergînd la geam.

— Da, el este.

Regina, fără a mai ține seama de nimic, deschise ea însăși fereastra cu o energie uimitoare și strigă :

— Domnule de Charny !

Acesta întoarse capul și, cu desăvîrșire năucit, se îndreptă spre palat.

XXXIX

UN ALIBI

Domnul de Charny intră, cam palid, ținîndu-se însă drept și fără a avea aerul că suferă. Văzînd toată această aleasă societate, el adoptă ținuta respectuoasă și țeapănă a omului de lume și a soldatului.

— Fiți atentă, dragă soră — îi șopti contele d'Artois. Am impresia că interogați prea multă lume.

— Scumpul meu frate, voi interoga o lume întreagă pînă cînd voi reuși să găsesc pe cineva care să-mi spună că v-ați înșelat.

Între timp, Charny, văzîndu-l pe Filip, îl salutase curtenitor.

— Ești propriul dumitale călău, îți distrugi sănătatea — se adresă Filip, cu vocea scăzută, adversarului său. Să pleci de-acasă rănit ! Cred că vrei să te sinucizi !

— Nu moare nimeni că l-a zgîriat o cracă în pădurea Boulogne — replică Charny, fericit de a putea da dușmanului său o lovitură morală mult mai dureroasă decît o rană făcută de sabie.

Apropiindu-se, regina puse capăt acestui duel verbal, care părea mai curînd un dublu monolog decît o conversație, și spuse :

— Domnule de Charny, ați fost, după cum afirmă acești domni, la balul Operei ?

— Da, maiestate — răspunse Charny, înclinîndu-se.

— Spuneți-ne ce ați văzut acolo.

— Maiestatea voastră întreabă ce am văzut sau pe cine am văzut ?

— Mai exact... pe cine ați văzut și fără nici o discreție, domnule de Charny, fără false reticențe.

— Trebuie să spun totul... doamnă? Pe obrajii reginei se așternu din nou acea paloare care de zece ori în acea dimineață îi alungase culorile din obraji. Pentru a începe în conformitate cu ierarhia, cu legea respectului meu... — lămuri Charny.

— Bine, așadar, m-ați văzut?

— Da, maiestate, în clipa cînd, din păcate, masca reginei a căzut.

Maria-Antoaneta mototoli cu o mînă nervoasă dantela eșarfei.

— Domnule — spuse ea, cu o voce, din care un observator mai inteligent ar fi ghicit că regina este gata să izbucnească în plîns — priviți-mă bine, sînteți absolut sigur?

— Doamnă, trăsăturile maiestății voastre sînt întipărite în inimile tuturor supușilor săi. Cine a văzut-o o dată pe maiestatea voastră, o are mereu în fața ochilor.

Filip o privi pe Andreea, Andreea își cufundă privirile în cele ale lui Filip. Între cele două suferințe, între cele două gelozii se încheiase o dureroasă alianță.

— Domnule — repetă regina, apropiindu-se de Charny — vă asigur că nu am fost la balul Operei.

— Oh, doamnă! exclamă tînărul, înclinîndu-se pînă la pămînt. Oare maiestatea voastră nu are dreptul să meargă oriunde dorește? Nici chiar iadul, după ce maiestatea voastră ar fi pus piciorul acolo, nu ar mai fi iad.

— Nu vă cer să-mi scuzați fapta — spuse regina. Tot ce vă rog este să credeți că nu am săvîrșit-o.

— Voi crede tot ceea ce maiestatea voastră îmi va ordona să cred — răspunse Charny, emoționat pînă în adîncul sufletului de insistența reginei, de afectuoasa umilință a unei femei atît de mîndre.

— Scumpă soră! Scumpă soră! Este prea mult! murmură contele d'Artois la urechea Mariei-Antoaneta.

Scena îi înghețase pe toți cei de față; unii sufereau pentru dragostea lor sau pentru amorul propriu rănit; alții simțeau emoția pe care o inspiră întotdeauna o femeie care, acuzată, se apără cu tot curajul împotriva unor dovezi zdrobitoare.

— Toți sînt convinși ! Toți sînt convinși ! strigă regina, înnebunită de furie și, descurajată, se prăbuși pe un fotoliu, ștergînd pe furiș, cu vîrful degetului, urma unei lacrimi pe care orgoliul i-o aninase în colțul pleoapelor. Deodată se ridică.

— Surioară ! Surioară ! Iertați-mă — spuse afectuos contele d'Artois. Sînteți înconjurată de prieteni devotați ; secretul care vă înspăimîntă într-atîta, nu-l cunoaștem decît noi, și din inimile noastre unde l-am ferecat, nu-l va scoate nimeni decît o dată cu viața.

— Secretul ! Secretul ! strigă regina. Ah, n-am nevoie de secrete !

— Scumpă soră !

— Nici un secret ! O dovadă !

— Doamnă — spuse Andreea — vine cineva.

— Vine regele — zise încet Filip.

— Regele ! anunță un lacheu în anticameră.

— Regele ! Cu atît mai bine ! Oh, regele este singurul meu prieten, numai regele nu mă va socoti vinovată, chiar dacă i se va părea că m-a văzut făcînd o greșeală ; regele este binevenit ! Regele intră. Fața lui contrasta cu tulburarea și neliniștea oglindite pe chipurile celor din jurul reginei. Sire ! strigă aceasta. Sosiți la vreme ! Sire, încă o calomnie, încă o insultă cu care trebuie să lupt !

— Despre ce este vorba ? întrebă Ludovic al XVI-lea, înaintînd.

— Domnule, un zvon, un zvon infam ! Va începe să circule. Ajutați-mă, ajutați-mă, sire, pentru că de data aceasta nu dușmanii mă acuză, ci prietenii mei.

— Prietenii ?

— Acești domni : fratele meu, iertare, domnul conte d'Artois, domnul de Taverney, domnul de Charny, sînt încredințați și mă încredințează și pe mine că m-au văzut la balul Operei.

— La balul Operei ?! exclamă regele, încruntîndu-se.

— Da, sire.

O liniște cumplită se lăsă peste adunare. Doamna de La Motte observă sumbra îngrijorare a regelui. Văzu paloarea mortală a reginei ; cu un cuvînt, numai cu un singur cuvînt, ar fi putut să înceteze atîta suferință ; putea cu un singur cuvînt să năruiască toate acuzațiile trecutu-

lui și să o salveze pe regină în viitor. Dar inima nu-i dădu ghes ; interesul o împiedică. Își spuse că pierdu-se momentul, că minți se și mai devreme, în legătură cu hîrdăul, și că, dacă ea retractează ce-a spus, se va vedea că a mințit, va dovedi astfel reginei că a lăsat-o în voia primei acuzații, deci proaspăta favorită s-ar fi distrus dintr-un foc, și-ar fi tăiat singură craca de sub picioare în ce privește viitoarele favoruri ; de aceea tăcu.

În acest moment regele repetă nespus de neliniștit :

— La balul Operei ? Cine a spus așa ceva ? Domnul conte de Provence știe ?

— Dar nu-i adevărat ! strigă regina, cu glasul inocenței disperate. Nu-i adevărat ; domnul conte d'Artois se înșeală, domnul de Taverney se înșeală. Și dumneavoastră vă înșelați, domnule de Charny. În sfîrșit, oricine se poate înșela.

Toți se înclinară.

— Stați puțin ! strigă regina. Să vină slujitorii mei, să vină cu toții și să fie interogați. Balul a fost sîmbătă, nu-i așa ?

— Da, scumpă soră.

— Ei bine, ce-am făcut sîmbătă ? Spuneți-mi, căci simt că înnebunesc și, dacă lucrurile merg mai departe tot așa, voi crede eu însămi că m-am dus la acel mizerabil bal de la Operă ; dar dacă aș fi fost, domnilor, nu m-aș ascunde.

Deodată regele se apropie, cu ochii strălucitori de bucurie, cu fruntea descrețită, cu brațele întinse.

— Sîmbătă — rosti el — sîmbătă, nu-i așa, domnilor ?

— Da, sire.

— Ei bine — urmă regele, din ce în ce mai calm, din ce în ce mai zîmbitor — n-aveți decît s-o întrebați pe Maria, camerista dumneavoastră. Ea își va aminti, poate, la ce oră am intrat la dumneavoastră în ziua aceea : cred că era pe la 11 noaptea.

— Ah ! exclamă regina, copleșită de fericire. Așa e, sire. Și se aruncă în brațele lui ; apoi, de rușine că se simțea privită, își cuibări capul la pieptul regelui, care o sărută duios pe păr.

— Ei bine — zise contele d'Artois, uluit și bucuros în același timp — am să-mi cumpăr ochelari ; dar, slavă

Domnului, nu aș da această scenă nici pentru un milion, nu-i așa, domnilor ?

Sprijinit de perete, Filip era palid ca un mort. Charny, rece și impasibil, își ștergea fruntea acoperită de sudoare.

— Iată de ce, domnilor — continuă regele, subliniind bucuros efectul pe care îl produsese — iată de ce este imposibil ca regina să fi fost în acea noapte la balul Operei. Puteți crede ce vreți ; regina, sînt sigur, se mulțumește să fie crezută de mine.

— Ei bine — adăugă contele d'Artois — n-are decît să gîndească ce-o vrea domnul de Provence, dar îi desfid soția să găsească un astfel de alibi în ziua cînd va fi acuzată că a petrecut noaptea în altă parte.

— Frate !

— Sire, vă sărut mîna.

— Charles, merg cu dumneata — spuse regele, dînd reginei o ultimă sărutare.

Filip nu se mișcase.

— Domnule de Taverney — zise cu severitate regina — nu-l întovărășiți pe domnul conte d'Artois ?

Filip ridică deodată fruntea. Sîngele îi năvăli în cap și în ochi. Simțea că leșină. De-abia avu puterea să salute, să se uite la Andreea și să-i arunce o privire posomorîtă lui Charny, stăpînindu-și durerea nebună. Ieși. Regina îi reținu pe Andreea și pe domnul de Charny.

Situația Andreei, aflată între fratele ei și regină, între prietenie și gelozie, n-am fi putut s-o zugrăvim fără a micșora efectul dramaticei scene în care regele a apărut dînd un fericit deznodămînt întîmplărilor petrecute.

Cu toate acestea nimic nu merita mai mult atenția noastră ca suferința tinerei fete : ea simțea că Filip și-ar fi dat viața ca s-o împiedice pe regină să rămînă cu Charny între patru ochi, și ea însăși trebuia să-și mărturisească că și-ar fi simțit inima zdrobită dacă, pentru a-l urma și consola pe Filip, cum ar fi fost firesc, l-ar fi lăsat pe Charny singur, în voia lui, cu doamna de La Motte și cu regina, deci aproape mai nestingheriți decît dacă ar fi fost în doi. O ghicise după aerul totodată modest și familiar al Jeannei.

Cum să-și explice ceea ce simțea ? Oare aceasta era dragostea ? Dragostea, își spusese ea, nu înflorește, nu

creşte atît de iute în atmosfera rece de la curte. Dragostea, această floare rară, înfloreşte în inimile generoase, pure, neîntinate. Nu îşi înfige rădăcinile într-o inimă pîngărită de amintiri, într-un pămînt îngheţat de lacrimi adunate de ani de zile încoace. Nu, nu dragoste simţea domnişoara de Taverney pentru domnul de Charny. Nu credea. Respingea cu putere un astfel de gînd pentru că îşi jurase să nu iubească niciodată nimic pe această lume.

Atunci de ce suferise atîta cînd Charny îi adresase reginei cîteva cuvinte pline de respect şi devotament? Cu siguranţă, aici era vorba de gelozie. Da, Andreea îşi mărturisea că era geloasă, nu pe dragostea pe care un bărbat putea s-o simtă pentru altă femeie, ci geloasă pe femeia care putea să inspire, să primească, să îngăduie această dragoste.

Îi privea cu melancolie pe toţi îndrăgostiţii care se perindau în jurul ei la noua curte. Aceşti tineri curajoşi, plini de ardoare nu o înţelegeau şi se îndepărtau după ce îi aduceau omagii, unii pentru că răceala ei nu era de natură filozofică, alţii pentru că această răceală era în contrast ciudat cu vechile libertăţi în mijlocul cărora se născuse. Şi-apoi bărbaţii, fie că vor plăcerea, fie că visează dragostea, se feresc de răceala unei femei de douăzeci şi cinci de ani, care este frumoasă, bogată, care este favorita unei regine şi care trece singură, rece, tăcută şi palidă pe un drum pe care suprema bucurie, suprema fericire este să faci cît mai mult zgomot în jurul tău.

Nu este prea plăcut să fii o veşnică problemă; Andreea remarcase acest lucru: văzuse cum ochii se întorseseră încetul de la frumuseţea ei, minţile se fereau de inteligenţa ei sau o tăgăduiau. Văzu chiar mai mult: nepăsarea deveni un obicei, la cei mai vechi; un instinct, la cei mai noi; devenise un lucru neobişnuit să intri în vorbă cu domnişoara de Taverney, la fel ca şi cu Latona sau Diana de la Versailles, înconjurate de brîul lor de ape întunecate. Cine a salutat-o pe domnişoara de Taverney, iar după aceea s-a răsucit pe călcîie şi a zimbit alteia, şi-a făcut datoria.

Toate aceste nuanţe nu scăpau privirii pătrunzătoare a tinerei femei. Ea, a cărei inimă încercase toate durerile fără a cunoaşte o singură bucurie; ea, care se simţea îna-

întind în vîrstă, urmărită de un cortegiu de plictiseli insipide și sumbre amintiri, invoca în șoaptă mai mult numele celui ce pedepsește decît al celui care iartă și, în tristele sale insomnii, trecînd în revistă bucuriile oferite din plin fericiților îndrăgostiți ai Versailles-ului, suspina cu cumplită amărăciune :

— Și eu, Doamne, eu ?!

Cînd îl întîlnise pe Charny în seara aceea fragroasă, cînd văzuse ochii tînărului oprindu-se plini de curiozitate asupra ei și învăluind-o treptat cu simpatie, nu remarcă la el acea rezervă nefirească pe care i-o arătau toți curtenii. Pentru bărbatul acesta ea era o femeie. El deșteptase în ea tinerețea, învinsese moartea, făcuse să roșească marmura Dianei și a Latonei. Astfel, domnișoara de Taverney se atașă brusc de acest bărbat care o trezise la viață. Așa că fu fericită să-l privească pe tînărul pentru care ea nu era o problemă. Și fu nenorocită gîndindu-se că o altă femeie va tăia aripile seninei sale fantezii, îi va lua visul de-abia născut.

Să ne fie iertat că am lămurit atît de amănunțit de ce Andreea nu l-a urmat pe Filip după ce acesta părăsise cabinetul reginei, cu toate că suferea din pricina injuriei adresată fratelui său, cu toate că acest frate era pentru ea un idol, o religie, aproape o dragoste.

Domnișoara de Taverney, care nu vroia ca regina să rămînă între patru ochi cu Charny, nu se gîndea însă nici să ia parte la conversație, după plecarea fratelui ei. Se așeză în colțul șemineului, aproape întorcînd spatele grupului alcătuit de regină, care stătea jos, de Charny, care rămăsese în picioare, și de doamna de La Motte, instalată în dreptul ferestrei, unde falsa ei timiditate căuta un refugiu, iar curiozitatea ei reală, un loc favorabil de observație.

Cîteva minute, regina rămase tăcută ; nu știa cum să reînnoade conversația, după explicația atît de delicată care avusese loc. Charny părea suferind și atitudinea lui nu displăcea reginei. În sfîrșit, Maria-Antoaneta rupse tăcerea și, dînd glas propriului său gînd, precum și celorlalți, începu deodată :

— Aceasta dovedește că nu ne lipsesc dușmanii. Oare s-ar putea crede că se petrec lucruri atît de jalnice la

curtea Franței, domnule ? Ar putea crede cineva acest lucru ? Charny nu răspunse. Ce fericire să trăiești pe vasele voastre, sub cerul liber, în mijlocul mării — continuă regina. Nouă, celor de la oraș, ni se vorbește despre furia, despre răutatea valurilor. Ah, domnule, domnule, o priviți-vă ! Oare talazurile oceanului, cele mai furioase talazuri, nu au aruncat asupra dumneavoastră spuma mîniei lor ? Oare asalturile lor nu v-au zvîrlit uneori de pe puntea navei ? Adesea, nu-i așa ? Ei bine, iată, dumneavoastră sînteți sănătos, tînăr, copleșit de onoruri.

— Doamnă !

— Oare englezii — continuă regina, care se înflăcăra din ce în ce — nu v-au trimis mînia lor de foc și mitralii, mînie periculoasă pentru viață, nu-i așa ? Dar ce vă pasă ? Sînteți teafăr, sînteți puternic, și datorită acestei mîini a dușmanilor pe care i-ați învins, regele v-a felicitat, v-a răsfățat, poporul vă cunoaște numele și vă iubește.

— Ei bine, doamnă ? murmură Charny, văzînd cu oarecare teamă cum Maria-Antoaneta se lasă pradă exaltării.

— Unde vreau s-ajung ? zise ea. Iată : binecuvîntați fie dușmanii care aruncă asupra noastră flăcări, plumb și valuri înspumate ! Binecuvîntați fie dușmanii care ne amenință cu moartea !

— Dumnezeule, doamnă ! exclamă Charny. Maiestatea voastră nu are dușmani, nu mai mulți decît are vulturul în făptura șarpelui. Tot ce se tîrăște pe pămînt nu-i poate stingheri pe cei ce zboară printre nori.

— Domnule — se grăbi să răspundă regina — dumneavoastră v-ați întors sănătos și teafăr de la bătălie ; ați ieșit sănătos și teafăr din furtună ; ați ieșit triumfător și iubit ; în vreme ce dușmani ca cei pe care îi avem noi, ceilalți, ne terfelesc reputația cu veninul calomniei ; e drept că nu-ți pun viața în primejdie, dar te îmbătrînesc și te istovesc ; te învață să pleci fruntea, de teama de a nu întîlni. cum mi s-a întîmplat mie astăzi, prieteni și dușmani uniți în același atac. Și-apoi, domnule, dacă ați ști ce îngrozitor este să fii ținta urii !

Andreea aștepta neliniștită răspunsul tînărului ; tremura ca el să nu rostească afectuoasa consolare pe care regina părea că o așteaptă. Charny însă își șterse fruntea

cu batista, se sprijini de spatele unui fotoliu și păli. Privindu-l, regina zise :

— Nu este prea cald aici ?

Doamna de La Motte deschise fereastra cu mîna sa mică, trăgînd de cremonă, cu aceeași vigoare cu care ar fi făcut-o pumnul unui bărbat. Charny trase aerul în piept cu nesaț.

— Domnul este obișnuit cu vîntul mării, se va sufoca în iatacurile Versailles-ului.

— Nu despre asta este vorba, doamnă — răspunse Charny — dar la ora două am de îndeplinit o misiune și numai dacă maiestatea sa nu-mi ordonă să rămîn...

— Nu, domnule — răspunse regina — noi știm ce înseamnă un ordin, nu-i așa, Andreea ? Apoi, întorcîndu-se spre Charny, ușor iritată, zise : Sînteți liber, domnule. Și-l concedie cu un gest pe tînărul ofițer.

Charny salută în grabă și dispăru în spatele tapiseriei. După cîteva secunde se auzi în anticameră un fel de geamăt, precum și zgomotul pe care-l fac mai multe persoane care aleargă. Regina se afla aproape de ușă, fie din întîmplare, fie deoarece voise să-l urmărească din ochi pe Charny, a cărui plecare precipitată i se păruse nefirească. Ridică tapiseria, scoase un strigăt înăbușit și păru gata să dea fuga. Andreea însă, care nu o pierdea din ochi, se așeză între ea și ușă.

— Ah, doamnă ! exclamă tînăra fată.

Regina se uită țintă la Andreea, care îi susținu cu fermitate privirea. Doamna de la Motte își lungi gîtul. Prin spațiul mic dintre regină și Andreea, îl zări pe domnul de Charny care leșinase, iar în jurul său servitorii și gărzile adunate încercînd să-i dea ajutor. Regina surprinse gestul doamnei de La Motte și închise repede ușa. Era însă prea tîrziu : doamna de La Motte văzuse.

Maria-Antoaneta, încruntată, păși gînditoare spre fotoliu, unde se așeză din nou ; se afla în acea stare neplăcută care urmează după orice emoție puternică. Andreea, la rîndul ei, cu toate că rămăsese în picioare, sprijinită de perete, nu părea mai puțin gînditoare decît regina.

Se făcu liniște.

— Iată un lucru ciudat — spuse deodată cu glas tare regina, și la vorbele ei cele două doamne tresăriră, surprinse, într-atît nu se așteptau să le audă rostite. Domnul de Charny părea că tot se mai îndoiește...

— Se îndoiește de ce, doamnă ? întrebă Andreea.

— De faptul că n-am fost la palat în noaptea balului.

— O, doamnă !

— Nu-i așa, contesă — se încăpățînă regina — nu-i așa că am dreptate și că domnul de Charny tot se mai îndoiește ?

— Cu toate că regele și-a dat cuvîntul ? A, nu, e cu neputință, doamnă — replică Andreea.

— S-ar putea crede că regele mi-a venit în ajutor din amor propriu. Ah, nici el nu crede, nu, nu crede ! Se vede limpede.

Andreea își mușcă buzele.

— Fratele meu nu este atît de neîncrezător ca domnul de Charny — spuse ea — părea foarte convins.

— Ar fi rău, tare rău — continuă regina, care nici nu ascultase răspunsul Andreei. Și dacă-i așa, acest tînăr nu are o inimă credincioasă și curată cum credeam. Apoi, plesnind din palme enervată, strigă : La urma urmei, dacă a văzut, de ce ar crede ? Domnul conte d'Artois a văzut, de asemenea, domnul Filip a văzut și el, cel puțin așa zice ; toată lumea a văzut și a fost necesar cuvîntul regelui pentru ca să fiu crezută sau, mai precis, pentru ca toți să se prefacă a mă crede. Ah, este ceva la mijloc, ceva ce trebuie să lămuresc, deoarece nu se gîndește nimeni s-o facă. Nu-i așa, Andreea, că trebuie să caut și să descopăr de ce se întîmplă toate astea ?

— Maiestatea voastră are dreptate — răspunse Andreea — și sînt sigură că doamna de La Motte este de părerea mea și că maiestatea voastră trebuie să caute pînă găsește. Nu-i așa, doamnă ?

Doamna de La Motte, luată pe neașteptate, tresări și nu răspunse.

— Pentru că în fine — continuă regina — se zice că am fost văzută la Mesmer.

— Maiestatea voastră a fost acolo — se grăbi să spună surîzînd doamna de la Motte.

— Fie — încuviință regina — dar n-am făcut ce scrie în pamflet. Și-apoi am fost văzută la Operă, iar acolo n-am fost deloc. Se gîndi, apoi izbucni : Ah, știu care-i adevărul !

— Adevărul ? bîigui contesa.

— Atunci, cu atît mai bine ! se bucură Andreea.

— Să vină domnul de Crosne — îi porunci regina, veselă, doamnei de Misery, care intrase.

XL

DOMNUL DE CROSNE

Domnul de Crosne, care era un om extrem de politicos, se simțea cît se poate de stînjenit de cînd regele și regina avuseseră o explicație în prezența lui. Nu era deloc o treabă oarecare să fii în posesia tuturor secretelor unei femei, mai ales cînd această femeie este regina și cînd tu trebuie să fii atent la interesele coroanei și să-i asiguri reputația. Domnul de Crosne își dădu seama că va trebui să îndure mînia femeii și indignarea reginei ; se retrase însă curajos în spatele datoriei sale și conta pe cunoscuta lui bună-cuviință ca pe o platoșă capabilă să amortizeze primele lovituri. Intră liniștit, cu surîsul pe buze. Regina însă nu zîmbea.

— În sfîrșit, domnule de Crosne — spuse ea — este rîndul nostru să ne explicăm.

— Sînt la ordinele maiestății voastre.

— Ar trebui să cunoști cauza a tot ce mi se întîmplă, domnule comandant al poliției ! Domnul de Crosne privi în jurul său, cu un aer înspăimîntat. Nu te neliniști — continuă regina — le cunoști foarte bine pe aceste două doamne : doar dumneata cunoști toată lumea !...

— Aproape — îngăimă șeful poliției. Cunosc persoanele, cunosc efectele, dar nu cunosc cauza celor despre care vorbește maiestatea voastră.

— Voi avea deci neplăcerea de a ţi-o aduce eu la cunoştinţă — răspunse regina, înciudată de liniştea comandantului poliţiei. Ce-i drept, ţi-aş putea spune secretul, aşa cum se spun toate secretele ; în şoaptă sau luîndu-te deoparte, dar m-am hotărît, domnule, să fac totul la lumina zilei şi cu glas tare. Ei bine, eu atribui efectele, aşa le numeşti, efectele de care mă plîng, purtării nerușinate a unei persoane care îmi seamănă şi care se dă în spectacol peste tot unde dumitale ţi se pare că mă vezi pe mine, dumneata, domnule, sau agenţii dumitale.

— O asemănare ! strigă domnul de Crosne, mult prea grijuliu să facă faţă atacului reginei ca să bage de seamă trecătoarea tulburare a Jeannei ca şi exclamaţia Andreei.

— Oare găseşti această presupunere imposibilă, domnule comandant al poliţiei ? Oare îţi place să crezi că mă înşel sau că te înşel ?

— Nu spun asta, doamnă, dar, oricare ar fi asemănarea, între orice femeie şi maiestatea voastră există o asemenea diferenţă, încît nici o privire avizată nu s-ar putea înşela.

— S-ar putea înşela, domnule, de vreme ce se înşală.

— Şi chiar voi da un exemplu maiestăţii voastre — se amestecă în vorbă Andreea.

— Ah !...

— Cînd locuiam la Taverney-Maison-Rouge, împreună cu tatăl meu, aveam în serviciu o fată care, în mod bizar...

— Îmi semăna !

— Chiar şi maiestatea voastră s-ar fi lăsat înşelată.

— Şi ce-a devenit această fată ?

— Pe atunci nu ştiam cît de generoasă, de bună este maiestatea voastră ; tatăl meu se temea ca această asemănare să nu displacă reginei, şi cînd am venit la Trianon, o ascundeam pe fată de ochii tuturor.

— Vezi, vezi, domnule de Crosne ! Ah, se pare că te interesează !

— Foarte mult, doamnă.

— Continuă, scumpa mea Andreea.

— Ei bine, doamnă, această fată, care avea o minte ageră și o fire ambițioasă, s-a plictisit să tot fie sechestrată astfel. Sînt sigură că a cunoscut vreo haimana, deoarece într-o seară am rămas foarte surprinsă văzînd că nu mai apare. Am căutat-o peste tot. Nici o urmă. A dispărut...

— Nu v-a furat nimic ființa asta cu care seamănă ca două picături de apă ?

— Nu, doamnă, pentru că n-avea ce să-mi fure.

Jeanne ascultase conversația, cu o atenție lesne de înțeles.

— Deci nu știai nimic din toate astea, domnule de Crosne ?

— Nu, doamnă.

— Deci există o femeie a cărei asemănare cu mine este izbitoare și dumneata nu știi nimic ?! Deci un eveniment de o asemenea importanță are loc în regat și este cauza unor grave confuzii. Și oare nu dumneata trebuie să fii primul care să-l afli ? Haide să mărturisim, domnule : poliția funcționează destul de prost, nu-i așa ?

— Nu — răspunse domnul de Crosne — vă asigur că nu, doamnă. Plebeul este liber să înalțe funcțiile comandantului poliției pînă la înălțimea funcțiilor lui Dumnezeu ; dar maiestatea voastră, care stă mult mai sus decît mine în acest Olimp terestru, știe bine că funcționarii regelui nu sînt decît oameni. Eu nu mă pricep să descifrez evenimentele ; unele sînt atît de ciudate, încît mintea omului de-abia le poate înțelege.

— Domnule, cînd unui om i s-a dat pînă și puterea de a pătrunde în gîndurile semenilor săi, cînd cu ajutorul spionilor poate nota pînă și gesturile pe care eu le fac în fața oglinzii mele, ei bine, dacă acest om nu este stăpîn pe situație...

— Doamnă, cînd maiestatea voastră a petrecut noaptea afară din palat, am știut-o. Poliția mea funcționa bine atunci ? Da, nu-i așa ?, În ziua aceea, maiestatea voastră a fost la doamna aici de față, în strada Saint-Claude, cartierul Marais. Asta nu mă privește. Cînd v-ați dus la Mesmer cu doamna de Lamballe, și atunci poliția

mea a funcționat bine, deoarece agenții mei v-au văzut. Cînd v-ați dus la Operă... Regina ridică brusc capul. Lăsați-mă să termin, doamnă. Spun „dumneavoastră" cum a spus și contele d'Artois „dumneavoastră". Dacă un cumnat se poate înșela asupra trăsăturilor rudei sale, cu atît mai mult se poate înșela un agent care primește cîțiva bieți gologani pe zi. Agentul a crezut că vă vede, a spus-o. În acea zi, poliția mea a funcționat de asemenea bine. Puteți spune, doamnă, că agenții mei nu au urmărit cu atenție afacerea gazetarului Reteau, pe care domnul de Charny l-a snopit în bătaie ?

— Domnul de Charny ? ! strigară într-un glas Andreea și regina.

— Întîmplarea este destul de recentă, doamnă, și loviturile de baston sînt calde încă pe spinarea gazetarului. Iată o pățanie dintre acelea care îi asigurau succesul domnului de Sartine, predecesorul meu, atunci cînd le povestea, atît de spiritual, răposatului rege sau favoritei sale.

— Domnul de Charny a intrat în conflict cu acest nemernic ?

— Am aflat acest lucru datorită poliției mele atît de calomniată, doamnă. Recunoașteți că i-a trebuit o oarecare inteligență acestei poliții pentru a descoperi duelul care a urmat întregii afaceri.

— Domnul de Charny a avut un duel ?! Domnul de Charny s-a bătut ?! strigă regina.

— Cu gazetarul ? întrebă cu înflăcărare Andreea.

— A, nu, doamnelor ! Gazetarul, după ce a fost bătut măr, nu ar fi putut să-i aplice domnului de Charny lovitura de sabie care l-a făcut să leșine în anticamera domniei-voastre adineauri.

— Rănit ! Este rănit ! exclamă regina. Rănit ! Cînd ? Cum ? Te-nșeli, domnule de Crosne.

— O, doamnă, maiestatea voastră consideră că greșesc prea adesea ca să nu-mi acorde măcar o dată dreptate.

— Adineauri era aici.

— Știu foarte bine.

— Da — spuse Andreea — eu l-am văzut că suferă.

Și rosti aceste cuvinte cu atîta ostilitate, încît regina se întoarse brusc. Privirea reginei fu o ripostă pe care Andreea o susținu cu tărie.

— Ce tot vorbești ? zise Maria-Antoaneta. Ai băgat de seamă că domnul de Charny suferă și n-ai spus ni-'mic ? !

Andreea nu răspunse. Jeanne vru să sară în ajutorul favoritei, din care trebuia să-și facă o prietenă.

— Și mie — interveni ea — mi s-a părut că se ține anevoie pe picioare în timp ce maiestatea voastră îi făcea cinstea de a-i vorbi.

— Anevoie, da — repetă orgolioasa Andreea, care nu-i mulțumi contesei nici măcar cu o privire.

Domnul de Crosne, el, cel interogat, își savura în voie observațiile sale asupra celor trei femei dintre care nici una, în afară de Jeanne, nu părea să-și dea seama că se află în prezența unui comandant al poliției.

În sfîrșit, regina reluă :

— Domnule, cu cine și de ce s-a bătut domnul de Charny ?

Între timp, Andreea își mai veni în fire.

— Cu un gentilom care... Dar, Dumnezeule, doamnă, este de prisos... Cei doi adversari se înțeleg de minune acum... chiar adineauri vorbeau împreună în fața maiestății voastre.

— Aici... în fața mea ?

— Chiar aici... în camera asta... de unde învingătorul a ieșit primul, nu sînt nici douăzeci de minute.

— Domnul de Taverney ! strigă regina, cu un fulger de mînie în ochi.

— Fratele meu ! murmură Andreea, dojenindu-se că fusese prea egoistă, altfel ar fi înțeles totul.

— Cred că domnul Filip de Taverney s-a bătut cu domnul de Charny — precizează domnul de Crosne.

Regina își plesni violent palmele una de cealaltă, semn că era în prada unei mînii clocotitoare, și spuse :

— Este de neînchipuit... de neînchipuit ! Obiceiurile din America încetățenite la Versailles... A, nu, n-am să îngădui una ca asta ! Andreea își plecă fruntea, domnul de Crosne, de asemenea. Deci pentru că s-a luptat alături

de domnul Lafayette și Washington — regina îi pronunță dinadins numele cum se pronunță în franceză — curtea mea va fi transformată într-o arenă din secolul al XVI-lea. Ei bine, nu, încă o dată, nu! Andreea, dumneata ar fi trebuit să știi că fratele dumitale s-a bătut.

— Aflu și eu acum, doamnă — răspunse ea.

— Și de ce s-a bătut?

— Am fi putut să-l întrebăm pe domnul de Charny, cu care s-a duelat — spuse Andreea, palidă și cu ochii scînteietori.

— Eu nu întreb ce a făcut domnul de Charny, ci ce a făcut domnul Filip de Taverney — replică arogantă regina.

— Dacă fratele meu s-a bătut — rosti tînăra fată, lăsînd să-i cadă cuvintele unul cîte unul — nu a făcut-o decît pentru a aduce un serviciu maiestății voastre.

— Ceea ce ar însemna că domnul de Charny nu s-a bătut pentru a-mi aduce mie un serviciu, nu-i așa, domnișoară?

— Am onoarea să atrag atenția maiestății voastre — răspunse Andreea, pe același ton — că nu mă refer decît la fratele meu, la nimeni altcineva.

Maria-Antoaneta își păstră calmul și, ca să reușească, îi trebui toată forța de care era în stare. Se ridică, dădu ocol camerei, se prefăcu că se uită în oglindă, luă un volum dintr-un dulap lăcuit, parcurse șapte-opt rînduri, apoi îl aruncă și se adresă înaltului funcționar:

— Mulțumesc, domnule de Crosne, m-ai convins. Eram cam tulburată de toate aceste rapoarte, de toate aceste bănuieli. Da, poliția este foarte bine organizată, lucrează de minune; te rog numai, domnule, gîndește-te la această asemănare de care ți-am vorbit. Bună ziua.

Îi întinse mîna cu o grație inegalabilă și domnul de Crosne plecă, de două ori mai fericit și de zece ori mai informat. Andreea sesiză nuanța salutului; făcu o adîncă și respectuoasă reverență. Regina îi răspunse cu indiferență, dar fără aparentă supărare. Jeanne se înclină și ea, ca în fața unui altar sacru; se pregătea să plece. Doamna de Misery intră și-i spuse reginei:

— Doamnă, maiestatea voastră nu a fixat o oră domnilor Boehmer și Bossange?

— Ah, ba da, dragă Misery, ai dreptate ! Să intre ! Mai rămîi puțin, doamnă de La Motte, vreau ca regele să se împace definitiv cu dumneata.

Zicînd acestea, regina pîndea într-o oglindă expresia de pe chipul Andreei, care se îndrepta încet spre ușa vastului cabinet. Vroia poate să-i stîrnească gelozia, făcînd avansuri noii venite. Andreea dispăru sub faldurile tapiseriei ; nici nu se încruntase, nici nu tresărise.

— Ca oțelul ! Ca oțelul ! suspină regina. Da, sînt de oțel acești Taverney, dar și de aur. O, bună ziua, domnilor bijutieri ! Ce noutăți ? ! Știți doar că n-am bani...

XLI

ISPITITOAREA

Doamna de La Motte își reluă locul ; sta deoparte, în picioare, modestă, atentă și prevenitoare, ca una căreia i s-a făcut favoarea de a rămîne și de a asculta. Domnii Boehmer și Bossange, în haine de ceremonie, se prezentară în audiență la suverană. Își multiplicară reverențele pînă ajunseră la fotoliul Mariei-Antoaneta.

— Bijutierii nu vin aici decît pentru a vorbi despre bijuterii. N-ați nimerit-o, domnilor — spuse ea.

Domnul Boehmer luă cuvîntul : el era oratorul asociației.

— Doamnă — începu el — nu am venit să oferim marfă maiestății voastre, ne temeam să nu vă deranjăm.

— O ! exclamă regina, care își și reproșa că dăduse dovadă de atîta curaj — a vedea bijuterii nu înseamnă să le și cumperi.

— Fără îndoială, doamnă — continuă Boehmer, reluîndu-și șirul. Venim însă pentru a îndeplini o datorie, și acest lucru ne-a făcut să îndrăznim.

— O datorie ?... repetă mirată regina.

— Este vorba tot despre acel frumos colier de diamante pe care maiestatea voastră nu a binevoit să-l cumpere.

— A, da... colierul... Iată-ne din nou la el ! zise regina, rîzînd. Boehmer rămase serios. Adevărul este că era frumos, domnule Boehmer — continuă regina.

— Atît de frumos, doamnă — îngînă timid Bossange — încît numai maiestatea voastră îl putea purta.

— Ceea ce mă consolează — replică Maria-Antoaneta, cu un uşor suspin care nu scăpă doamnei de La Motte — ceea ce mă consolează este preţul lui... un milion şi jumătate, nu-i aşa, domnule Boehmer ?

— Da, maiestate.

— Şi că — urmă regina — în vremea minunată în care trăim şi în care sufletul poporului s-a răcit, nu prea mai există un suveran care să poată să cumpere un colier de diamante valorînd un milion cinci sute de mii de livre.

— Un milion cinci sute de mii de livre ! repetă ca un ecou doamna de La Motte.

— Astfel încît, domnilor, ceea ce n-am făcut eu, ceea ce n-am putut eu să cumpăr, nimeni nu va putea... O să-mi răspundeţi că pietrele, separat, au valoare. Este adevărat, dar n-aş invidia pe nimeni pentru două-trei diamante ; pentru şaizeci însă, da.

Şi regina îşi frecă mîinile, cu un fel de satisfacţie în care se putea ghici şi dorinţa de a-i sfida puţin pe domnii Boehmer şi Bossange.

— Maiestatea voastră se înşală — spuse Boehmer — şi de aceea este de datoria noastră s-o înştiinţăm : colierul s-a vîndut.

— Vîndut ? ! exclamă regina, întorcîndu-se spre ei.

— Vîndut ? ! repetă doamna de La Motte, căreia gestul pe care îl schiţase protectoarea sa îi inspira neîncredere cu privire la pretinsa renunţare a acesteia.

— Cui ? reluă regina.

— Doamnă, acesta este un secret de stat.

— Un secret de stat ? ! Mă faci să rîd ! rosti cu veselie Maria-Antoaneta. Ceea ce nu se spune, este mai totdeauna pentru că nu se poate spune, nu-i aşa, Boehmer ?

— Doamnă...

— O, secretele de stat ; pentru noi este ceva familiar. Ia seama, Boehmer, dacă nu-mi spui chiar dumneata, o să aflu printr-un funcţionar al domnului de Crosne.

Şi începu să rîdă din toată inima, arătîndu-şi făţiş părerea despre pretinsul secret care îi împiedica pe Boehmer şi Bossange să dea în vileag numele cumpărătorilor colierului.

— Cu maiestatea voastră nu ne purtăm aşa cum ne purtăm cu alţi clienţi — spuse cu gravitate Boehmer. Noi am venit să spunem maiestăţii voastre că s-a vîndut colierul, pentru că, într-adevăr, s-a vîndut şi a trebuit să trecem sub tăcere numele cumpărătorului, deoarece tranzacţia s-a încheiat în taină, în urma vizitei făcute de către un ambasador care călătoreşte incognito.

La cuvîntul ambasador, regina izbucni din nou în rîs. Se întoarse spre doamna de La Motte şi-i spuse :

— Ceea ce este nemaipomenit la Boehmer este faptul că el şi crede ceea ce mi-a spus. Haide, Boehmer, spune-mi doar ţara de unde vine acest ambasador... Ba nu, e prea mult — se răzgîndi ea. Numai prima literă cu care începe numele său. Numai atît... Şi rîdea fără să se mai poată opri.

— Domnul ambasador al Portugaliei — spuse Boehmer, coborînd vocea, ca pentru a-şi salva secretul cel puţin de urechile doamnei de La Motte.

La această replică atît de exactă, atît de clară, regina se opri brusc.

— Un ambasador al Portugaliei ?! repetă ea. Nu avem aşa ceva aici, Boehmer.

— A venit unul în mod special, doamnă.

— La dumneata, incognito ?

— Da, doamnă.

— Cine ?

— Domnul de Souza.

Regina nu răspunse. Rămase o clipă clătinînd din cap, apoi zise ca o femeie care îşi exprimă o părere :

— Ei, da ! Cu atît mai bine pentru maiestatea sa regina Portugaliei ; diamantele sînt frumoase. Să nu mai vorbim despre asta.

— Dimpotrivă, doamnă, maiestatea voastră va binevoi să-mi îngăduie să vorbesc... Să ne îngăduie... — se corectă Boehmer, privindu-şi asociatul.

Bossange se înclină.

— Ai văzut diamantele, contesă ? i se adresă regina doamnei de La Motte.

— Nu, doamnă.

— Frumoase diamante !... Păcat că aceşti domni nu le-au adus.

— Iată-le — se grăbi să spună Bossange. Şi scoase din fundul pălăriei pe care o ţinea sub braţ cutiuţa în care era închisă podoaba.

— Vino, vino, contesă, eşti femeie, te va încînta — zise regina.

Şi se îndepărtă puţin de măsuţa de Sèvres, pe care Boehmer etalase cu artă colierul, în aşa fel încît lumina zilei căzînd pe pietre făcea să scînteieze toate faţetele şlefuite ale diamantelor. Jeanne scoase un strigăt de admiraţie. Şi, într-adevăr, nimic nu putea fi mai frumos ; s-ar fi zis că e o văpaie cînd verde şi roşie, cînd albă ca lumina însăşi. Boehmer clătină uşor sipetul, făcînd să curgă ca un rîu miracolul acestor flăcări lichide.

— Admirabile ! Admirabile ! strigă Jeanne, pradă unui delir de entuziasm admirativ.

— Un milion cinci sute de mii de livre pe care le ţii în căuşul palmei — replică regina, afectînd o nepăsare filozofică pe care numai domnul Rousseau, de la Geneva, ar fi manifestat-o într-o astfel de împrejurare.

Dar Jeanne văzu altceva în acest dispreţ, nicidecum dispreţ, căci ea nu pierduse speranţa de a o convinge pe regină şi, după un lung examen al pietrelor preţioase, spuse :

— Domnul bijutier avea dreptate cînd zicea că în toată lumea nu se află decît o singură regină demnă să poarte acest colier : maiestatea voastră.

— Numai că maiestatea mea nu-l va purta — răspunse Maria-Antoaneta.

— Nu puteam să-l lăsăm să iasă din Franţa, doamnă, fără a depune la picioarele maiestăţii voastre toate regretele noastre. Este o bijuterie pe care o cunoaşte şi şi-o dispută acum întreaga Europă. Pentru ca una sau alta dintre regine să se împodobească cu ea în detrimentul reginei Franţei, orgoliul nostru naţional o va permite numai după ce domnia-voastră, doamnă, veţi fi refuzat încă o dată, definitiv şi irevocabil.

— Refuzul meu a și fost formulat — replică regina. A fost un refuz rostit în public. Am fost prea lăudată pentru aceasta, ca să regret.

— O, doamnă — interveni Boehmer — dacă poporului i s-a părut minunat faptul că maiestatea voastră a ales o corabie în locul unui colier, aristocrației însă, care este tot franceză, i s-ar fi părut firesc ca regina Franței să cumpere un colier după ce a cumpărat o corabie.

— Să nu mai vorbim despre asta — zise Maria-Antoaneta, aruncînd o ultimă privire sipetului.

Jeanne suspină pentru a acoperi suspinul reginei.

— Ah, suspini și dumneata, contesă. Dacă erai în locul meu, făceai ca mine.

— Nu știu — murmură Jeanne.

— L-ai privit îndeajuns ? se grăbi s-o întrebe regina.

— Nu m-aș mai sătura privindu-l, doamnă.

— S-o lăsăm să-l mai admire, domnilor, căci admirația nu scade cu nimic prețul diamantelor ; vor valora mereu un milion cinci sute de mii de livre, din nenorocire.

Acest cuvînt i se păru contesei un prilej potrivit. Regina regreta, deci și-l dorise. Îl dorise, deci îl mai dorea pentru că nu-l primise. Trebuie să presupunem că aceasta era logica Jeannei, deoarece adăugă :

— Un milion cinci sute de mii de livre, doamnă, care la gîtul domniei-voastre ar face să moară de gelozie orice femeie, fie ea Cleopatra sau Venus. Și luînd din sipet regescul colier, îl încheie cu atîta îndemînare, cu atîta iuțeală pe pielea mătăsoasă a Mariei-Antoaneta, încît aceasta se văzu într-o clipă inundată de sclipiri fosforescente și ape colorate. Ah, maiestatea voastră este sublimă ! exclamă Jeanne.

Maria-Antoaneta se apropie grăbită de oglindă : imaginea era orbitoare. Gîtul său mlădios și gingaș, acest gît delicat ca lujerul unui crin, menit, ca și floarea lui Virgiliu, să fie retezat de fier, se înălța cu grație, susținînd pieptănătura de bucle aurii, din mijlocul acestui șuvoi scînteietor. Jeanne îndrăznise să descopere umerii reginei, în așa fel încît ultimele rînduri ale colierului cădeau pe pieptul ei ca sideful. Regina era radioasă, femeia era superbă. Îndrăgostiți sau supuși, cu toții s-ar fi prosternat. Maria-Antoaneta își pierdu firea, admirîndu-se ast-

fel. Apoi, cuprinsă de teamă, vru să-şi smulgă colierul de la gît.

— Ajunge, ajunge ! spuse ea.

— A fost atins de către maiestatea voastră ! strigă Boehmer. Nu mai poate fi al nimănui.

— Imposibil — replică ferm regina. Domnilor, m-am jucat o clipă cu aceste diamante, dar a prelungi jocul ar fi o greşeală.

— Maiestatea voastră are tot timpul să se obişnuiască cu gîndul — strecură Boehmer reginei. Vom veni din nou mîine.

— Chiar dacă plăteşti mai tîrziu, tot trebuie să plăteşti. Şi-apoi, de ce să plăteşti mai tîrziu ? Doar sînteţi grăbiţi. Cu siguranţă că vi se oferă condiţii mult mai avantajoase.

— Da, maiestate, bani lichizi — răspunse negustorul, redevenit negustor.

— Luaţi-i ! Luaţi-i ! strigă regina. Locul diamantelor este în sipet. Repede ! Repede !

— Maiestatea voastră uită, poate, că o bijuterie ca asta înseamnă aur şi că peste o sută de ani colierul va valora exact cît valorează şi astăzi.

— Daţi-mi un milion cinci sute de mii de livre, contesă — zise regina, cu un zîmbet silit — şi vom vedea...

— Dacă aş avea ! exclamă Jeanne. Ah !... Şi tăcu.

De multe ori, o şovăială la momentul potrivit e mai preţioasă decît un şuvoi de cuvinte.

Degeaba Boehmer şi Bossange pierdură un sfert de ceas ca să-şi strîngă şi să-şi încuie diamantele în sipet ; regina nici nu clipi. Se vedea după zîmbetul său afectat, după tăcerea sa, că fusese foarte tulburată, că luptase din greu. Şi aia cum avea obiceiul, în momentele sale de ciudă, ea întinse mîna după o carte pe care o răsfoi fără să citească un rînd.

La plecare, bijutierii mai întrebară o dată :

— Deci maiestatea voastră refuză ?

— Da... da... — suspină regina, de astă dată ca să audă toată lumea.

Negustorii ieşiră, Jeanne văzu că piciorul Mariei-Antoaneta se mişcă nervos pe perna de catifea. „Suferă" —

se gîndi contesa, neîndrăznind să se miște. Brusc, regina se ridică, începu să se plimbe prin cameră, apoi oprindu-se în fața Jeannei, a cărei privire părea că o fascinează, rosti răspicat:

— Contesă, s-ar părea că regele nu mai vine. Îi vom da mica noastră jalbă data viitoare. Jeanne salută respectuos și se îndreptă spre ușă. Mă voi gîndi însă la dumneata — adăugă regina, cu bunăvoință.

Jeanne atinse cu buzele mîna reginei, ca și cînd și-ar fi depus acolo tot sufletul, și ieși lăsînd-o pe Maria-Antoaneta, pradă amărăciunii și zbuciumului.

„Amărăciunea neputinței, zbuciumul dorinței — își zise Jeanne. Și doar e regină! Ah, nu! E femeie!"

Și contesa dispăru.

XLII

DOUĂ AMBIȚII CARE VOR SĂ TREACĂ DREPT DOUĂ IUBIRI

Jeanne era și ea femeie, ba încă fără a fi regină. Rezultă de aici că, în clipa cînd se urcă în trăsură, compară frumosul palat de la Versailles, bogatul și splendidul lui mobilier, cu cel de al patrulea etaj de pe strada Sainte-Claude, lacheii impozanți cu bătrîna ei servitoare. Dar aproape numaidecît meschina mansardă și bătrîna servitoare se cufundară în umbra trecutului, ca acele fantasme care, nemaiexistînd, nu au existat niciodată, și Jeanne văzu căsuța sa din cartierul Saint-Antoine, atît de distinsă, atît de grațioasă, de confortabilă, cum s-ar spune în zilele noastre, cu lachei mai puțin împodobiți decît cei de la Versailles, dar tot atît de respectuoși, tot atît de ascultători. Casa și lacheii erau Versailles-ul ei; ea era tot atît de regină ca și Maria-Antoaneta, iar dorințele ei, cu condiția de a ști să și le înfrîneze, nu atît în limitele necesității cît ale raționamentului, erau la fel de bine și la fel de repede executate, ca și cînd ea ar fi ținut un sceptru.

Așa că Jeanne ajunse acasă foarte încîntată și cu surîsul pe buze. Era încă devreme ; luă hîrtie, o pană și cerneală, scrise cîteva rînduri, le puse într-un plic fin și parfumat, scrise adresa și sună. De-abia se stinsese ultimul clinchet al clopoțelului, și ușa se și deschise : un lacheu aștepta în prag.

— Aveam dreptate — murmură Jeanne — nici regina nu este mai bine slujită. Apoi, întinzînd mîna, spuse : Du scrisoarea monseniorului cardinal de Rohan.

Valetul înaintă, luă scrisoarea și ieși fără să rostească un cuvînt, cu acea supunere mută a servitorilor de casă mare. Contesa căzu într-o visare adîncă, o visare care era urmarea celei de pe drum. Nu trecură nici cinci minute, că cineva ciocăni la ușă.

— Intră ! spuse doamna de La Motte. Același lacheu apăru. Ce este ? întrebă doamna de La Motte, schițînd un mic gest de nerăbdare, deoarece ordinul său nu fusese încă executat.

— În clipa cînd ieșeam să execut ordinele doamnei contese — lămuri valetul — monseniorul bătea la poartă. I-am spus că mergeam la palatul său. A luat scrisoarea doamnei contese, a citit-o, a sărit din trăsură și a intrat zicînd : „Bine, anunță-mă !“

— Apoi ?

— Monseniorul este aici ; așteaptă ca doamna să binevoiască a-l primi.

Un surîs ușor flutură pe buzele contesei. După cîteva clipe, adăugă cu o vădită satisfacție :

— Spune-i să intre.

Oare cele două clipe avuseseră drept scop să-l facă pe un prinț al bisericii să aștepte în anticamera sa, sau fuseseră necesare doamnei de La Motte ca să-și schițeze planul ? Prințul se ivi în prag. Întorcîndu-se acasă, trimițînd să-l caute pe cardinal, simțind o atît de mare bucurie la sosirea cardinalului, oare toate acestea însemnau că Jeanne avea un plan ? Da, căci fantezia reginei, asemenea focurilor jucăușe ce luminează văile cînd se întîmplă vreun incendiu, acea fantezie de regină și, mai ales, de femeie, deschisese privirilor intrigantei contese toate un-

gherele tainice ale unui suflet, de altfel prea mîndru pentru a le ascunde.

Drumul de la Versailles la Paris este lung, și cînd îl faci avînd alături demonul cupidității, acesta are tot timpul să-ți sufle la ureche calculele cele mai îndrăznețe. Jeanne se simțea ametită de cele un milion cinci sute de mii de livre risipite în diamante pe mătasea albă a sipetului domnilor Boehmer și Bossange. Un milion cinci sute de mii de livre ! Nu era oare o avere princiară, mai ales în ochii unei sărmane cerșetoare care, doar cu o lună în urmă, cerea de pomană de la cei mari ?

De bună seamă, era mult mai mare distanța dintre Jeanne de Valois din strada Saint-Claude, la Jeanne de Valois din cartierul Saint-Antoine, decît dintre Jeanne de Valois din cartierul Saint-Antoine, la Jeanne de Valois, stăpînă a colierului.

Așadar, străbătuse mai mult de jumătate din drumul norocului. Și norocul la care rîvnea Jeanne nu era o iluzie, cum ar fi cuvîntul scris într-un contract sau posesiunea unui teritoriu, amîndouă foarte importante, dar pentru care ai nevoie de inteligența minții sau de agerimea ochiului. Nu, acest colier era cu totul altceva decît un contract sau pămîntul : acest colier era norocul care putea fi văzut : așa va arăta veșnic, strălucitor și fascinant ; și fiindcă regina îl dorea, putea și Jeanne de Valois să-l viseze ; fiindcă regina era în stare să renunțe la el, putea și doamna de La Motte să-și pună frîu ambiției.

Deci mii de gînduri nedeslușite, năluci stranii cu contururi încețoșate despre care poetul Aristofan spunea că omul le asimilează în clipele lui de pasiune, mii de pofte, mii de furii ale patimei de a poseda luară pentru Jeanne, în timp ce străbătea drumul de la Paris la Versailles, chipuri de lupi, de vulpi și de șerpi înaripați.

Cardinalul, care trebuia să-i împlinească visele, le curmă firul prin prezența lui neașteptată tocmai cînd doamna de La Motte ar fi dorit să-l vadă. El însuși avea visele sale, el însuși avea ambițiile sale pe care le ascundea sub masca amabilității, sub aparența dragostei.

— Ah, scumpă Jeanne ! exclamă el. Iată-vă ! Mi-ați devenit atît de necesară, încît întreaga zi mi-a fost umbrită

de gîndul că sînteţi departe de mine. Cel puţin v-aţi întors sănătoasă de la Versailles ?

— După cum vedeţi, monseniore.

— Şi mulţumită ?

— Încîntată.

— Deci regina v-a primit ?

— Imediat ce am ajuns, am şi fost introdusă la ea.

— Aveţi noroc. După aerul dumneavoastră triumfător, pariez că regina v-a vorbit.

— Am stat aproape trei ore în cabinetul maiestăţii sale.

Cardinalul tresări şi puţin a lipsit să nu repete după Jeanne, cu un glas plin de admiraţie : „Trei ore !“ Dar se stăpîni şi zise :

— Sînteţi o adevărată vrăjitoare şi nimeni nu vă poate rezista.

— Oh, oh, exageraţi, scumpul meu prinţ !

— Aţi stat într-adevăr trei ore cu regina ? Jeanne încuviinţă din cap. Trei ore ! repetă cardinalul, zîmbind. Cîte lucruri poate spune în trei ore o femeie inteligentă ca dumneavoastră !

— O, vă asigur, monseniore, că nu mi-am pierdut timpul.

— Pariez că în aceste trei ore — azvîrli ca un treacăt cardinalul — nu v-aţi gîndit nici măcar o clipă la mine...

— Sînteţi un ingrat !

— Adevărat ?! strigă cardinalul.

— Am făcut pentru dumneavoastră mai mult decît să mă gîndesc.

— Ce-aţi făcut ?

— Am vorbit despre dumneavoastră.

— Aţi vorbit despre mine ? Cui ? întrebă prelatul, cu o voce în care, cu toată stăpînirea de sine, se ghicea emoţia ; şi inima prinse să-i bată.

— Cui, dacă nu reginei ?

Şi rostind aceste cuvinte atît de preţioase pentru el, Jeanne avu delicateţea de a nu-l privi în faţă, ca şi cînd nici nu i-ar fi păsat de efectul spuselor ei. Domnul de Rohan era foarte emoţionat.

— Ah! se precipită el. Haide, scumpă contesă, povestiți-mi. Mă interesează atît de mult tot ce vi se întîmplă, încît nu vreau să pierd nici cel mai mic amănunt.

Jeanne zîmbi ; știa ce îl interesează pe cardinal, la fel de bine ca și el însuși. Cum însă își pregătise meticulos cele ce urma să povestească, cum ar fi făcut-o chiar dacă n-ar fi fost rugată, ea începu rar, lăsînd să-i fie smulsă aproape fiecare silabă ; istorisi în amănunt întrevederea, conversația, demonstrînd cu fiecare cuvînt că, printr-una dintre acele întîmplări fericite care fac uneori norocul unui curtean, picase la Versailles într-o circumstanță cu totul specială și devenise, într-o singură zi, dintr-o străină, o prietenă aproape indispensabilă. Într-adevăr, într-o singură zi, Jeanne de La Motte fusese inițiată în toate necazurile reginei, în toate neplăcerile domniei. Domnul de Rohan nu părea să rețină din povestire decît ceea ce regina spusese în legătură cu Jeanne. Jeanne, în povestirea sa, nu dădea importanță decît la ceea ce spusese regina în legătură cu domnul de Rohan. Povestirea tocmai se sfîrșise, cînd același lacheu intră, anunțînd că masa e servită. Jeanne îl invită pe cardinal din ochi. Cardinalul acceptă printr-un semn. Dădu brațul stăpînei casei, care se obișnuise atît de repede să-i facă onorurile, și trecură în sufragerie.

După ce mîncară, după ce prelatul sorbi cu înghițituri lungi speranță și iubire din relatările de zeci de ori reluate, de zeci de ori întrerupte ale acestei vrăjitoare, se văzu silit să-și dea seama că va trebui să țină cont de femeia din fața lui, care știa să țină în mîini inimile celor puternici. Căci observă, cu surprindere și spaimă totodată, că, în loc să se pună în valoare ca orice femeie care se știe răsfățată și de care ai nevoie, ea venea în întîmpinarea dorințelor interlocutorului său, cu o gingășie cu totul diferită de acea mîndrie de leoaică manifestată la ultima masă luată împreună în același loc și în aceeași casă.

De data aceasta, Jeanne făcea pe gazda nu numai ca o femeie stăpînă pe ea însăși, ci și ca o stăpînă a celorlalți. Nici urmă de sfială în privirea ei, nici o reținere în

glas. Oare nu stătuse ea întreaga zi în preajma celor mai iluștri aristocrați, floarea nobilimii franceze, pentru a lua exemplu de la ei ? Oare nu i se adresase cu „scumpă contesă“ o regină care nu avea rivală ?

Așa încît cardinalul, el însuși un bărbat stăpîn pe sine, îi recunoscu superioritatea, nu încercă să-i reziste și îi spuse luîndu-i mîna :

— Contesă, în dumneavoastră sînt două femei

— Cum asta ? întrebă contesa.

— Cea de ieri și cea de azi.

— Și pe care o preferă eminența voastră ?

— Nu știu. Știu numai că cea de astă-seară este o Armidă[1], o Circe[2], ceva cu totul irezistibil.

— Și cărcia, cu toate că sînteți prinț, nu veți încerca, sper, să-i rezistați, monseniore.

Prințul alunecă de pe scaun și îngenunche la picioarele doamnei de La Motte.

— Cereți pomană ? întrebă aceasta.

— Da, și aștept să mi-o dați.

— Astăzi e ziua îngăduințelor — răspunse Jeanne. Contesa de Valois și-a ocupat locul cuvenit, a intrat în rîndul femeilor de la curte : peste puțină vreme, ea se va număra printre cele mai mîndre femei de la Versailles. Așadar, poate să-și deschidă palma și să i-o întindă cui crede că o merită.

— Chiar și unui prinț ? întrebă domnul de Rohan.

— Chiar și unui cardinal — răspunse Jeanne.

Cardinalul depuse un sărut lung și arzător pe această mînă delicată : apoi, după ce cercetă din ochi privirea și zîmbetul contesei, se ridică. Trecînd în anticameră, spuse cîteva cuvinte mesagerului său. După două minute, se auzi zgomotul trăsurii care se îndepărta. Contesa înălță capul.

— Pe legea mea, contesă, mi-am dat foc la corăbii.

— Nu-i nimic deosebit într-asta, de vreme ce vă aflați în port — răspunse contesa.

---

[1] Eroină din „Ierusalismul eliberat“ de Torquato Tasso (n. t.).
[2] Vrăjitoare din „Odiseea“ lui Homer.

XLIII

ÎN CARE ÎNCEP SĂ SE ZĂREASCĂ CHIPURILE DE SUB MASCĂ

O conversație plăcută, pe îndelete este privilegiul oamenilor care nu mai au să-și spună mare lucru. Există bucuria de a tăcea sau de a te exprima prin interjecții, dar cea mai mare este, fără discuție, plăcerea de a pălăvrăgi fără a fi obligat să-ți compui frazele.

După două ceasuri de la plecarea trăsurii, cardinalul și contesa se aflau în acest punct. Contesa cedase, cardinalul învinsese ; cu toate acestea, cardinalul era cel subjugat, iar contesa era cea care triumfa. Doi bărbați se pot înșela strîngîndu-și mîna. Un bărbat și o femeie se pot înșela sărutîndu-se. Aici se înșelau unul pe altul, numai pentru că fiecare voia să se lase înșelat. Fiecare dintre cei doi avea un scop. Pentru a-și realiza scopul aveau nevoie de o atmosferă intimă. Scopul fiecăruia fusese atins.

Cardinalul nici nu-și dădea măcar osteneala de a-și ascunde nerăbdarea. Se mulțumi să facă doar un mic ocol și, revenind la conversația despre Versailles și la onorurile care o așteptau acolo pe noua favorită a reginei, spuse :

— Este generoasă și nimic nu i se pare prea mult pentru cei pe care îi iubește. Are un fel rar de a dărui tuturor cîte ceva, dar numai cîtorva prieteni aleși le dăruiește totul.

— Credeți deci că este bogată ? întrebă doamna de La Motte.

— Găsește aproape întotdeuna resurse, cu un cuvînt, un gest, un zîmbet. Nici un ministru, în afara lui Turgot, poate, nu a avut curajul să-i refuze ceva reginei.

— Ei bine, mie, — spuse doamna de La Motte — mie, biata regină, sau mai curînd biata femeie, mi se pare mult mai puțin bogată decît o credeți dumneavoastră !

— Cum așa ?

— Eşti oare bogat cînd eşti silit să-ţi impui privaţiuni ?

— Privaţiuni ? ! Povestiţi-mi, vă rog, scumpă Jeanne.

— O, Doamne, vă voi spune numai ceea ce am văzut, nici mai mult, nici mai puţin.

— Spuneţi, vă ascult.

— Închipuiţi-vă două suplicii îngrozitoare pe care această nefericită regină le-a îndurat.

— Două suplicii ? ! Care ?

— Ştiţi, scumpul meu prinţ, ce înseamnă dorinţa unei femei ?

— Nu, dar aş vrea să mă învăţaţi, contesă.

— Ei bine, regina are o dorinţă pe care nu şi-o poate satisface.

— De a avea pe cine ?

— Nu, de a avea ce.

— Fie, de a avea ce anume ?

— Un colier de diamante.

— Staţi, cred că ştiu. Nu-i vorba despre diamantele lui Boehmer şi Bossange ?

— Exact.

— Oh, chestie veche, contesă.

— Veche sau nouă, oare nu este o adevărată nefericire pentru o regină, spuneţi, să nu poată avea ceea ce ar fi putut avea pînă şi o simplă favorită ? Dacă regele Ludovic al XV-lea ar mai fi trăit încă cincisprezece zile, Jeanne Vaubernier ar fi avut ceea ce nu poate avea Maria-Antoaneta.

— Ei bine, scumpă contesă, sînt convins că vă înşelaţi, regina a putut avea de cinci sau de şase ori aceste diamante şi le-a refuzat de tot atîtea ori.

— Oh !

— Vă spun sigur că regele i le-a oferit şi că le-a refuzat chiar din mîna regelui.

Şi cardinalul povesti istoria cu vasul. Jeanne ascultă cu toată atenţia şi cînd cardinalul isprăvi, spuse :

— Ei, şi ?

— Cum, *ei, şi ?*

— Da, ce demonstrează asta ?

— Că nu le-a vrut, mi se pare limpede.

Jeanne ridică din umeri :

— Cunoașteți femeile, cunoașteți curtea, cunoașteți regii și vă lăsați înșelați de un asemenea răspuns ?

— De, constat numai refuzul !

— Scumpul meu prinț, aceasta demonstrează doar un lucru : că regina a simțit nevoia să spună ceva care să aibă răsunet, ceva foarte popular, și că a reușit.

— Oho ! exclamă cardinalul. Iată cum arată pentru dumneavoastră virtuțile regale ! Ah, ce sceptică sînteți ! Sfîntul Toma era încrezător pe lîngă dumneavoastră.

— Sceptică sau nu, eu afirm un lucru.

— Care ?

— Că regina, chiar după ce a refuzat colierul, a simțit o poftă nebună să-l aibă.

— Toate lucrurile acestea vi le-ați închipuit, draga mea, dar mai întîi, credeți-mă, dincolo de nenumărate defecte, regina are o mare calitate.

— Care ?...

— Este dezinteresată ! Nu iubește nici aurul, nici argintul, nici nestematele. Cîntărește mineralele la valoarea lor ; pentru ea, o floare prinsă în piept valorează cît un diamant la ureche.

— Nu zic ba. Numai că, acum, în clipa de față, susțin că are chef să-și pună diamantele la gît.

— Ah, contesă, demonstrați-mi !

— Nimic mai ușor ; adineauri am văzut colierul.

— Dumneavoastră ?

— Da, eu ; nu numai că l-am văzut, dar l-am și atins.

— Unde ?

— Tot la Versailles.

— La Versailles ?

— Bijutierii au venit cu el acolo pentru a o ispiti pe regină pentru ultima dată.

— Și e frumos ?

— Superb !

— Atunci dumneavoastră, care sînteți cu adevărat femeie, dumneavoastră înțelegeți că te poți gîndi la un asemenea colier.

— Înțeleg chiar că poți să-ți pierzi și pofta de mîncare, și somnul.

— Vai, de ce n-am un vas să-i dăruiesc regelui ? !

— Un vas ?

— Da, mi-ar dărui colierul și, după ce l-aș avea, ați putea să mîncați și să dormiți liniștită.

— Vă bateți joc ?

— Nu, sînt jur !

— Ei bine, am să vă spun un lucru care poate vă va mira foarte mult.

— V-ascult.

— N-aș vrea acest colier !

— Cu atît mai mult, contesă, cu cît nici n-aș putea să vi-l ofer.

— Păcat ! Nici domnia-voastră și nimeni pe lume ! Exact ceea ce simte și regina, și iată de ce și-l dorește.

— Dar vă repet că regele i l-a oferit.

Jeanne făcu un gest repezit, un gest aproape de plictiseală, și spuse :

— Și eu vă spun că femeilor le plac aceste daruri cînd nu vin din partea unor oameni care le obligă să le accepte.

Cardinalul o privi pe Jeanne cu mai multă atenție și zise :

— Nu prea înțeleg.

— Cu atît mai bine ; să lăsăm lucrurile așa cum sînt. De ce să mai vorbim despre acest colier, dacă tot nu putem să-l avem ?

— Ah, dacă eu aș fi regele și dumneavoastră ați fi regina, v-aș sili să-l acceptați.

— Ei bine, fără să fiți rege, obligați-o pe regină să-l primească și veți vedea dacă va fi chiar atît de supărată pe cît credeți pentru atare constrîngere.

Cardinalul o privi pe Jeanne încă o dată și spuse :

— Sînteți sigură că nu vă înșelați ? Oare, într-adevăr, regina nutrește această dorință ?

— Mistuitoare ! Ascultați, scumpul meu prinț : parcă mi-ați spus odată, sau am auzit spunîndu-se, că nu ați fi deloc supărat dacă ați fi numit ministru ?

— E foarte posibil să fi spus acest lucru, contesă.

— Ei bine, vă asigur, scumpul meu prinț...

— Ce ?

— Că regina îl va face ministru pe cel care va fi capabil să-i trimită colierul de acum în opt zile.

— Oh, contesă !

— Știu ce spun... V-ar plăcea mai mult s-o gîndesc numai în sinea mea ?

— Nicidecum.

— De altfel, ceea ce spun nu vă privește deloc. Este limpede că nu veți cheltui un milion și jumătate pentru un capriciu regesc. Pe legea mea, ar însemna să plătiți prea scump un portofoliu pe care l-ați putea avea pentru o nimica toată și care aproape vi se și datorează Luați deci tot ce v-am spus drept o conversație oarecare. Eu sînt ca și papagalii : am fost orbită de soare și iată-mă repetînd într-una că e cald. Ah, monseniore, ce grea încercare este o zi norocoasă pentru o mică provincială ! Trebuie să fii un vultur ca domnia-voastră pentru a putea privi în față strălucirea razelor. Cardinalul deveni visător. Vedeți — continuă Jeanne — iată că mă și judecați rău, că mă găsiți atît de vulgară și de păcătoasă, încît nici nu mai binevoiți să-mi vorbiți.

— Ei, asta-i !

— Cînd o judec astfel pe regină, mă judec și pe mine.

— Contesă !

— Ce vreți ? Am crezut că dorește diamantele pentru că a suspinat cînd le-a văzut ; am crezut, pentru că, în locul ei, și eu le-aș fi dorit ; iertați-mi slăbiciunea.

— Sînteți o femeie adorabilă, contesă ! Printr-o contopire de necrezut, în dumneavoastră se îmbină slăbiciunea inimii și tăria minții ; sînteți atît de puțin femeie în anumite clipe, încît mă sperii ; sînteți atît de minunată în altele, încît binecuvîntez cerul, vă binecuvîntez pe dumneavoastră... Și galantul cardinal punctă această galanterie cu un sărut. Să nu mai vorbim despre asta — încheie el.

„Fie — murmură pentru sine Jeanne. Cred că a muşcat din momeală"...

Dar, cu toate că spusese : „Să nu mai vorbim despre asta", cardinalul reluă :

— Și ziceți că Boehmer a revenit cu oferta ?

— Da, împreună cu Bossange — răspunse cu naivitate doamna de La Motte.

— Bossange... staţi puţin — rosti cardinalul, vrînd parcă să-şi amintească. Bossange nu este asociatul său ?

— Da, unul înalt şi uscăţiv.

— El este.

— Unde locuieşte ?

— Trebuie să locuiască undeva pe Ruai Ferraille sau de l'École, nu prea ştiu ; în orice caz, în împrejurările Pont-Neuf-ului.

— Da, pe lîngă Pont-Neuf, aveţi dreptate ; am citit, trecînd cu trăsura, aceste nume deasupra unei porţi. Haide, haide — murmură Jeanne — peştele muşcă din ce în ce mai tare...

Jeanne avea dreptate : cîrligul undiţei se înfipsese adînc în pradă.

Aşa că, a doua zi, plecînd din locuinţa sa din cartierul Saint-Antoine, cardinalul ceru să fie condus direct la Boehmer. Spera să-şi poată tăinui numele, dar Boehmer şi Bossange erau bijutierii curţii şi, de la primele cuvinte pe care le rosti, i se adresară cu „monseniore".

— Ei bine, da, monsenior — zise cardinalul — dar fiindcă m-aţi recunoscut, încercaţi cel puţin ca alţii să nu o facă.

— Monseniorul poate fi liniştit. Aşteptăm ordinele monseniorului.

— Am venit să cumpăr colierul de diamante pe care l-aţi arătat reginei.

— Sîntem, într-adevăr, deznădăjduiţi, dar monseniorul vine prea tîrziu.

— Cum aşa ?

— S-a vîndut.

— Imposibil, doar ieri l-aţi oferit din nou maiestăţii sale.

— Care l-a refuzat din nou, monseniore, iată de ce vechea tranzacţie se menţine.

— Şi cu cine s-a încheiat tîrgul ? întrebă cardinalul.

— Este un secret, monseniore.

— Prea multe secrete, domnule Boehmer. Şi cardinalul se ridică.

— Monseniore !

— Credeam, domnule — continuă înaltul prelat — că un bijutier al coroanei Franţei ar trebui să fie fericit

să vîndă în Franța frumoasele sale nestemate ; dacă preferi Portugalia, fă cum îți place, domnule Boehmer.

— Ah, monseniorul știe totul ! strigă bijutierul.

— Ce ți se pare uimitor în asta ?

— Dacă monseniorul știe totul, înseamnă că numai regina i-a putut spune ?

— Și dacă ar fi așa ? ! răspunse cardinalul, fără a respinge această ipoteză măgulitoare pentru amorul său propriu.

— Oh, aceasta ar schimba mult lucrurile, monseniore !

— Nu înțeleg, explică-te.

— Îmi permite oare monseniorul să vorbesc în toată libertatea ?

— Vorbește.

— Ei bine, regina își dorește colierul.

— Crezi ?

— Sîntem siguri.

— Și atunci de ce nu-l cumpără ?

— Pentru că l-a refuzat pe rege și, dacă ar reveni asupra acestei hotărîri, care i-a adus atîtea elogii din partea maiestății sale, ar însemna să se arate capricioasă.

— Regina este deasupra acestor lucruri.

— Da, cînd este vorba despre ce spune poporul, sau chiar despre ce spun curtenii ; dar cînd este vorba despre ce spune regele...

— Regele, o știi foarte bine, a vrut să-i dăruiască reginei colierul.

— Fără îndoială, dar s-a grăbit să-i mulțumească reginei cînd ea a refuzat.

— Și ce concluzii trage domnul Boehmer ?

— Că regina ar vrea să aibă colierul fără a părea că-l cumpără.

— Ei bine, te înșeli, domnule — replică prințul de Rohan. Nu despre asta este vorba.

— Atunci ne pare rău, monseniore, pentru că ar fi fost singurul motiv hotărîtor care ne-ar fi determinat să ne călcăm cuvîntul față de domnul ambasador al Portugaliei.

Cardinalul reflectă. Oricît de mare ar fi iscusința diplomaților, cea a negustorilor este mult superioară...

Mai întîi că diplomatul negociază aproape întotdeauna valori pe care nu le are ; negustorul ține și strînge în gheară obiectul care atîță curiozitatea : chiar cînd îl cumperi, chiar cînd îl plătești scump, tot înseamnă aproape că îl jefuiești. Domnul de Rohan, văzînd că se află la discreția acestui om, spuse :

— Domnule, presupune, dacă vrei, că regina dorește să aibă colierul.

— Asta schimbă totul, monseniore. Și pentru a da întîietate reginei, putem rupe toate tranzacțiile.

— Cu cît vinzi colierul ?

— Un milion cinci sute de mii de livre.

— Cum ți se va plăti ?

— Portugalia îmi plătește un aconto și eu însumi mă voi duce să livrez colierul la Lisabona, unde voi primi restul.

— Noi nu vom putea plăti în felul acesta, domnule Boehmer ; v-am putea da un aconto, dacă nu ar fi prea mare.

— O sută de mii de livre.

— Pot fi găsite. Restul ?

— Eminența voastră are nevoie de timp ? întrebă Boehmer. Dacă garantează eminența voastră, se poate face orice. Numai că întîrzierea implică o pierdere ; și fiți atent, monseniore : într-o afacere de o asemenea importanță, cifrele se umflă singure. O dobîndă de cinci la sută, pentru un milion de cinci sute de mii, face șaptezeci și cinci de mii de livre, iar o dobîndă de cinci la sută este o adevărată ruină pentru un negustor. Zece la sută este, în orice caz, singurul procent acceptabil.

— Ar însemna o sută cincizeci de mii de livre în contul dumitale ?

— Da, monseniore.

— Domnule Boehmer, să zicem că vinzi colierul cu un milion șase sute de mii de livre și împarți plata celor un milion cinci sute de mii de livre care rămîn la trei scadențe, pe timp de un an. S-a făcut ?

— Monseniore, dacă încheiem astfel tîrgul, pierdem cincizeci de mii de livre.

— Nu cred, domnule. Dacă ar trebui să încasezi mîine un milion cinci sute de mii de livre, ai fi cam stînjenit : un bijutier nu poate cumpăra o moşie la preţul ăsta.

— Sîntem doi, monseniore, asociatul meu şi cu mine.

— Este adevărat, dar n-are importanţă ; vă va fi mai la îndemînă să încasaţi cinci sute de mii de livre la fiecare patru luni ale anului, decît cîte două sute cincizeci de mii de livre fiecare.

— Monseniorul uită că diamantele nu ne aparţin. Ei, dacă ne-ar aparţine, am fi destul de bogaţi ca să nu ne neliniştim nici de plată, nici de plasamentul banilor.

— Cui aparţin pietrele ?

— Cel puţin la zece creditori : pietrele le-am cumpărat una cîte una. Una trebuie plătită la Hamburg, alta la Neapole, una la Buenos-Aires, două la Moscova. Creditorii noştri aşteaptă vînzarea colierului pentru a-şi primi banii. Singura noastră proprietate este doar beneficiul pe care îl vom realiza ; dar, vai, monseniore, de cînd acest nefericit colier este gata de vînzare, deci de doi ani, am şi pierdut două sute de mii dobîndă ! Judecaţi cît de mare este beneficiul nostru.

Domnul de Rohan îl întrerupse pe Boehmer ;

— De fapt, eu nici n-am văzut colierul.

— Adevărat, monseniore, iată-l.

Şi Boehmer scoase la iveală, cu toate precauţiile posibile, preţioasa bijuterie.

— Superb ! exclamă cardinalul, atingînd cu patimă încheietoarea care atinsese gîtul reginei. Cînd isprăvi şi cînd degetele sale se săturară să caute în neştire efluviile visate îndelung, spuse : Facem tîrgul ?

— Da, monseniore ; şi mă şi duc la ambasadă să-mi retrag cuvîntul.

— Nu credeam că se află acum un ambasador al Portugaliei la Paris.

— Ba da, monseniore, este domnul de Souza ; a venit incognito.

— Pentru a negocia afacerea — zise cardinalul, rîzînd.

— Da, monseniore.

— O, bietul Souza ! Îl cunosc bine. Bietul Souza !

Şi se înveseli şi mai mult.

Domnul Boehmer crezu că trebuie să se asocieze și el la veselia clientului său. Și rîseră astfel vreme îndelungată, pe seama Portugaliei. Domnul de Rohan vru să plece. Boehmer îl opri și întrebă :

— Poate să-mi spună monseniorul cum se va încheia afacerea ?

— Cît se poate de firesc.

— Prin intendentul monseniorului ?

— Nu, absolut nimeni în afară de mine ; nu vei avea de-a face decît cu mine.

— Cînd ?

— Începînd de mîine.

— Cele o sută de mii de livre ?...

— Le voi aduce mîine.

— Bine, monsenioare. Și hîrtiile ?

— Le voi semna chiar aici, tot mîine.

— Așa este cel mai bine, monsenioare.

— Și pentru că ești un om care știi să păstrezi un secret, domnule Boehmer, amintește-ți că deții unul dintre cele mai importante.

— Știu, monsenioare, și voi merita încrederea domniei-voastre, ca și pe cea a maiestății sale regina — adăugă el, cu tîlc.

Domnul de Rohan se împurpură la față și plecă tulburat, dar fericit, ca orice om care se ruinează într-un acces de patimă. A doua zi, domnul Boehmer se îndrepta, cu un aer important, către ambasada Portugaliei. Chiar în clipa cînd se pregătea să bată la poartă, domnul Ducorneau, primul secretar, îi prezenta conturile secretarului particular, domnul Beausire, în timp ce don Manuel y Souza, ambasadorul, îi explica un nou plan de campanie asociatului său, valetul.

De la ultima vizită a domnului Boehmer pe strada Jussienne, palatul suferise multe transformări. Întregul personal, sosit, după cum am văzut, în cele două trăsuri de poștă, se instalase cum putuse, avînd în vedere însă diversele atribuții pe care trebuia să le îndeplinească în casa noului ambasador. Trebuie să spunem că, împărțindu-și rolurile, pe care le jucau, de altfel, excelent, și fiind nevoiți să se înlocuiască reciproc, asociații aveau

prilejul să-şi supravegheze ei înşişi interesele, ceea ce dă mai multă siguranţă oricărei afaceri.

Domnul Ducorneau, încîntat de inteligenţa tuturor valeţilor, era plin de admiraţie faţă de ambasador, care se arătase prea puţin preocupat de prejudecăţi naţionale şi nu şovăise să angajeze un personal în întregime francez, de la secretarul particular pînă la cel de-al treilea valet. Acest lucru îl îndemnă ca, în timp ce făcea socotelile cu domnul de Beausire, să înceapă cu acesta din urmă o conversaţie foarte elogioasă la adresa şefului ambasadei.

— După cum vezi, familia de Souza — spunea Beausire — nu face parte dintre acei portughezi închistaţi în idei preconcepute care trăiesc ca în secolul al XIV-lea, cum sînt atîţia nobili prin ţinuturile noastre. Nu, ei sînt gentilomi care călătoresc, cu o avere de milioane, care ar putea fi regi oriunde ar avea ei chef să se ducă.

— Numai că un asemenea chef nu le vine — replică spiritual domnul Ducorneau.

— De ce ar face-o, domnule secretar ? Cînd ai un oarecare număr de milioane şi un nume princiar, nu crezi că valorezi cît un rege ?

— Ah, iată un punct de vedere filozofic, domnule secretar — spuse Ducorneau, surprins. Nu mă aşteptam să aud asemenea maxime despre egalitate din gura unui diplomat.

— Noi sîntem nişte excepţii — răspunse Beausire, oarecum contrariat de anacronismul său ; fără a fi voltarian sau rousseau-ist, avea şi el ideile lui filozofice despre lume.

— Ştiţi, este o adevărată fericire că Portugalia e o ţară mică ! exclamă Ducorneau, entuziasmat.

— Ei, şi de ce ?

— Pentru că, avînd asemenea oameni în fruntea sa, va prospera repede, domnule.

— Oh, ne flataţi, scumpul meu domn ! Nu, noi facem o politică filozofică. Este atrăgător, dar nu se poate aplica. Acum însă hai s-o lăsăm baltă. Spuneaţi deci că sînt o sută opt mii de livre în casa de bani ?

— Da, domnule secretar, o sută opt mii de livre.

— Şi nu sînt datorii ?

— Nici un bănuț.

— Demn de toată lauda. Dați-mi, vă rog, borderoul.

— Iată-l. Cînd se vor face prezentările, domnule secretar ? Trebuie să știți că subiectul acesta dă naștere la curiozitate, la nesfîrșite comentarii, aș zice chiar la agitație în tot cartierul.

— Oho !

— Da, din cînd în cînd, sînt văzuți dînd tîrcoale în jurul palatului tot felul de indivizi care se pare că ar dori ca poarta să fie de sticlă.

— Indivizi ? !... repetă Beausire. Indivizi din cartier ?

— Și alții. Ei bine, misiunea domnului ambasador fiind secretă, vă dați și dumneavoastră singur seama că poliția se va strădui cît mai grabnic să descopere totul.

— La fel mi-am zis și eu — încuviință Beausire, destul de neliniștit.

— Priviți, domnule secretar — îl îndemnă Ducorneau, ducîndu-l pe Beausire în dreptul unei ferestre prevăzută cu drugi de fier, care dădea spre unul din zidurile palatului. Priviți, vedeți în stradă un om cu un surtuc cafeniu-murdar ?

— Da, îl văd.

— Vedeți cum se uită încoace ?

— Într-adevăr. Cine credeți că este acest om ?

— Eu ? De unde să știu... Poate un spion al domnului de Crosne.

— Probabil.

— Între noi fie vorba, domnule secretar, domnul de Crosne nu este un magistrat de talia domnului de Sartine. L-ați cunoscut pe domnul de Sartine ?

— Nu, domnule, nu !

— Eh, acela ar fi ghicit pînă acum de zece ori cu ce vă ocupați. Este însă adevărat că sînteți și destul de precaut...

Se auzi clopoțelul.

— Mă cheamă domnul ambasador — zise foarte grăbit Beausire, pe care conversația începuse să-l cam stînjenească.

Și, împingînd ușa cu putere, îi răsturnă pe doi dintre asociați care, unul cu o pană la ureche, altul cu mătura în mînă, unul într-un post de mînă a patra, altul simplu

valet, găseau conversația prea lungă și doreau să participe, chiar dacă o făceau numai cu auzul. Beausire își zise că devenea suspect și-și făgădui să fie mai prevăzător. Urcă deci la ambasador, după ce strînsese în taină mîna celor doi prieteni și asociați.

XLIV

ÎN CARE DOMNUL DUCORNEAU NU MAI ÎNȚELEGE ABSOLUT NIMIC DIN CEEA CE SE ÎNTÎMPLĂ

Don Manuel y Souza era mai puțin gălbejit ca de obicei, ceea ce vrea să spună că obrazul său oferea ochiului o vagă nuanță purpurie. Tocmai avusese cu domnul comandor-valetul o explicație de-a dreptul penibilă. Și explicația încă nu se terminase. Cînd sosi Beausire, cei doi cocoși își mai smulgeau ultimele pene.

— Haide, domnule de Beausire, vino să ne pui de acord — zise comandorul.

— În ce privință? întrebă secretarul, cu aerul unui arbitru, după ce schimbase iute o privire cu aliatul său firesc, ambasadorul.

— Precum știi, domnul Boehmer trebuie să vină astăzi să încheiem afacerea cu colierul — începu valetul.

— Știu.

— Și că va trebui să-i numărăm cele o sută de mii de livre.

— Știu și asta.

— Aceste o sută de mii de livre sînt proprietatea asociației, nu-i așa?

— Se îndoiește cineva?

— Poftim! Domnul de Beausire îmi dă dreptate — zise comandorul, întorcîndu-se spre don Manuel.

— Să așteptăm, să așteptăm — replică portughezul, făcînd cu mîna un semn care însemna că trebuie răbdare.

— Nu-ți dau dreptate decît asupra acestui punct — precizează Beausire — și anume că cele o sută de mii de livre sînt ale asociaților.

— Asta e totul, nici nu cer mai mult.

— Păi dacă-i așa, atunci caseta cu bani nu trebuie să stea în singurul birou al ambasadei, care este vecin cu camera domnului ambasador.

— Și de ce nu ?! replică Beausire.

— Iar domnul ambasador — continuă comandorul — nu trebuie să ne dea fiecăruia cîte o cheie de la casetă ?

— Ba deloc — interveni portughezul.

— Ce motive ai ?

— Într-adevăr, ce motive ai? întrebă Beausire, la rîndul său.

— Dacă ei n-au încredere în mine — spuse portughezul, mîngîindu-și proaspăta bărbuță — de ce eu să am în alții ? Mi se pare că, dacă eu pot fi acuzat că fur banii asociației, la fel de bine pot și eu să suspectez asociația că vrea să mă fure. Și unii, și alții facem tot atîtea parale.

— De acord — spuse valetul — dar tocmai de aceea avem aceleași drepturi, drepturi egale, adică.

— Atunci, scumpul meu domn, dacă doreai egalitate, trebuia de la început s-o facem fiecare pe ambasadorul prin rotație. Ar fi fost mult mai neverosimil în ochii publicului, dar asociații ar fi fost liniștiți. Nu-i așa, ce părere ai ?

— Și mai întîi — se amestecă Beausire — află, domnule comandor, că nu te porți ca un bun camarad ; oare seniorul don Manuel nu are un privilegiu incontestabil, al omului care a născocit tot planul ?

— Ah, da... — zise ambasadorul — și domnul de Beausire împarte cu mine acest privilegiu...

— Eh, o dată ce o afacere este în curs de desfășurare, nu se mai acordă atenție privilegiilor — replică domnul comandor.

— De acord, dar se continuă a se da atenție procedeelor — sublinie Beausire.

— Nu sînt singurul care ridic această obiecție — murmură comandorul, întrucîtva rușinat. Toți ai noștri gîndesc ca mine.

— Și n-au dreptate — ripostă portughezul.

— Așa e, n-au dreptate — repetă Beausire.

Comandorul înălță capul.

— Nici eu n-am avut dreptate — spuse el, înciudat — cînd am vrut să aflu părerea domnului de Beausire. Secretarul nu putea să nu se înțeleagă cu ambasadorul!

— Domnule comandor — răspunse Beausire, cu o uimitoare liniște — ești un ticălos căruia îi voi rupe urechile, dacă mai ai cumva urechi; doar ți-au mai fost scurtate o dată...

— Ia te rog! se burzului comandorul, încruntîndu-se.

— Stăm liniștiți aici, în cabinetul domnului ambasador, și putem discuta întreaga afacere ca în familie. Or, dumneata mă insulți, pretinzînd că vreau să mă înțeleg cu don Manuel.

— Și pe mine m-ai insultat — rosti rece portughezul, venind în ajutorul lui Beausire.

— Aici este vorba să dăm socoteală, domnule comandor.

— Oh, nu sînt un spadasin de frunte! strigă valetul.

— Văd prea bine — replică Beausire. Drept care vei fi cotonogit, domnule comandor!

— Ajutor! strigă acesta, ținut zdravăn de către iubitul domnișoarei Oliva și aproape strangulat de portughez.

Dar în clipa cînd cei doi șefi tocmai vroiau să-și facă dreptate, clopoțelul de jos îi vestea că primesc o vizită.

— Să-l lăsăm acum — spuse don Manuel.

— Să-și ia serviciul în primire — spuse și Beausire.

— Am să povestesc totul celorlalți asociați — răspunse comandorul, netezindu-și hainele.

— N-ai decît să le spui ce vrei; știm noi ce să le răspundem.

— Domnul Boehmer! strigă de jos cel ce stătea de pază.

— Iată că totul ia sfîrșit, scumpul meu comandor — îi spuse Beausire, plesnindu-l ușor peste ceafă.

— Nu vom mai avea nici o discuție cu privire la cele o sută de mii de livre, pentru că aceste o sută de mii de livre vor dispare împreună cu domnul Boehmer. Așadar, fă frumos, domnule valet!

Comandorul ieși bombănind și pe dată își reluă înfățișarea umilă pentru a-i introduce, așa cum se cuvine, pe

bijutierii coroanei. În intervalul de timp dintre plecarea sa și intrarea lui Boehmer, Beausire și portughezul schimbară între ei o privire la fel de semnificativă ca și prima. Boehmer intră urmat de Bossange. Amîndoi aveau o atitudine umilă și descumpănită, asupra căreia subtilii observatori ai ambasadei nu se puteau înșela. În timp ce luau loc pe scaunele oferite de Beausire, acesta continuă să-i observe, pîndind în același timp privirea lui don Manuel, cu care vroia să se pună de acord. Manuel își păstra aerul său demn și oficial.

Boehmer, omul căruia îi reveneau inițiativele, luă cuvîntul și în această circumstanță oficială. Explică cum putu, că înalte rațiuni politice de o mare importanță îl împiedicau să dea urmare negocierilor începute. Manuel scăpă o exclamație. Beausire își drese vocea. Domnul Boehmer se încurcă din ce în ce mai rău. Don Manuel îl obligă să observe că tranzacția era încheiată și că banii pentru acont erau pregătiți. Boehmer persistă în hotărîrea sa. Ambasadorul, mereu prin intermediul lui Beausire, răspunse că guvernul său avea sau va avea foarte curînd cunoștință asupra rezultatului tranzacției ; că a o rupe ar însemna ca maiestatea sa regina Portugaliei să fie expusă unui afront.

Domnul Boehmer obiectă că și el cîntărise toate consecințele acestei situații, dar că a reveni asupra hotărîrii luate îi era cu neputință. Beausire nu se putea decide să accepte ruptura ; el îi declară net lui Boehmer că a se dezice acum, înseamnă că-i un prost negustor și un om fără cuvînt. Atunci se amestecă Bossange pentru a apăra comerțul reprezentat în persoana sa și a asociatului său. Nu fu însă deloc convingător. Beausire îi închise gura cu o întrebare : „Nu cumva ați găsit pe cineva care plătește mai mult ?“ Bijutierii, care nu erau prea tari în politică și care aveau despre diplomație, în general, și despre diplomații portughezi, în special, o părere foarte bună, se roșiră și părură impresionați, crezînd că au fost descoperiți. Beausire văzu că țintise bine ; și cum era foarte interesat să încheie o afacere din care presimțea că se va alege cu o avere, simulă că-l consultă în portugheză pe ambasadorul său.

— Domnilor — se adresă el apoi bijutierilor — vi s-a oferit probabil un beneficiu mai mare ; nimic mai firesc ; aceasta dovedește că diamantele sînt valoroase. Ei bine, maiestatea sa regina Portugaliei nu dorește să cumpere mai ieftin spre ruina unor negustori cinstiți. Pot să vă ofer cincizeci de mii de livre ?

Boehmer făcu un semn negativ.

— O sută de mii, o sută cincizeci de mii de livre — continuă Beausire, hotărît ca, fără să se compromită, să ofere chiar și un milion în plus numai pentru a-și cîștiga partea sa din cele un milion cinci sute de mii de livre.

Bijutierii, înmărmuriți, se codiră o clipă ; apoi, după ce se consultară, îi spuseră lui Beausire :

— Nu, domnule secretar, nu vă mai osteniți să ne înduplecați ; tîrgul este încheiat, o voință mai puternică decît a noastră ne determină să vindem colierul aici în țară. Sîntem siguri că ne înțelegeți ; scuzați-ne, nu noi sîntem cei ce refuzăm, deci nu ne purtați pică : cineva mai sus ca noi, mai sus decît dumneavoastră se opune.

Beausire și Manuel nu mai găsiră nimic de adăugat. Dimpotrivă, le adresară chiar complimente bijutierilor și încercară să se arate indiferenți. Ba o făcură cu o asemenea tragere de inimă, încît nici nu-l văzură în anticameră pe domnul comandor-valetul, foarte ocupat să asculte la ușă ca să știe ce se întîmplă cu afacerea din care cei doi voiau să-l excludă. Domnul asociat fu însă destul de neîndemînatic și, aplecîndu-se spre ușă, alunecă și căzu cu zgomot. Beausire alergă în anticameră, unde îl găsi pe nefericit dîrdîind de frică.

— Ce faci aici, nenorocitule ?! strigă Beausire.

— Aduceam poșta de dimineață, domnule — răspunse comandorul.

— Bine ! zise Beausire. Pleacă !

Și luînd depeșele, îl concedie pe comandor. Acestе depeșe alcătuiau întreaga corespondență a cancelariei : scrisori din Portugalia sau din Spania, majoritatea cu totul neînsemnate și care reprezentau munca de fiece zi a domnului Ducorneau. Dar, trecînd întotdeauna prin mîinile lui Beausire sau ale lui don Manuel, înainte de a merge la cancelarie, furnizaseră celor doi escroci informații fo-

lositoare asupra treburilor ambasadei. Cînd auziră cuvîntul depeșe, bijutierii se ridicară ușurați, ca niște oameni cărora li s-a îngăduit să plece, după o audiență stînjenitoare. Fură lăsați să plece, iar valetul primi ordinul de a-i însoți pînă în curte. Abia dispărură pe scară, că don Manuel și Beausire se și apropiară unul de celălalt, după ce se înțeleseseră din priviri.

— Ei bine — zise don Manuel — afacerea a căzut în baltă.

— Nu încape îndoială — încuviință și Beausire.

— Dintr-o sută de mii de livre, un furt obișnuit, ne revin fiecăruia cîte opt mii patru sute de livre.

— Nu merită osteneala — replică Beausire.

— Nu-i așa ? În vreme ce aici, în casa de bani... — și arătă spre casa de bani atît de mult rîvnită de către comandor — ...aici, în casa de bani, sînt o sută opt mii de livre.

— Cincizeci și patru de mii pentru fiecare.

— Ei bine, s-a făcut ! replică don Manuel. Să împărțim.

— Fie, dar comandorul nu se va mișca de lîngă noi, acum cînd știe că afacerea a dat greș.

— Voi căuta un mijloc — spuse don Manuel, cu un aer ciudat.

— Iar eu am și găsit unul — spuse Beausire.

— Care ?

— Iată-l. Comandorul se va întoarce.

— Da.

— Își va cere partea sa și pe cea a asociaților, nu-i așa ?

— Da.

— Și vom avea toată lumea pe cap ?

— Da.

— Să-l chemăm pe comandor ca pentru a-i împărtăși un secret și atunci lasă-mă pe mine să aranjez totul.

— Mi se pare că ghicesc — zise don Manuel. Să-i ieșim în întîmpinare.

— Tocmai voiam să-ți spun să te duci chiar dumneata.

Nici unul, nici celălalt nu voia să-l lase pe amicul său singur cu casa de bani. Încrederea este un lucru rar. Don

Manuel răspunse că, în calitate de ambasador, nu putea face un asemenea demers.

— Pentru el, nu ești ambasador — ripostă Beausire. Dar, în sfîrșit, n-are nici o importanță.

— Te duci dumneata ?

— Nu ; îl strig pe fereastră.

Într-adevăr, Beausire îl strigă pe fereastră pe domnul comandor, care se și pregătea să înceapă o discuție cu cel ce făcea de pază. Auzindu-se strigat, comandorul urcă. Îi găsi pe cei doi șefi în camera vecină celei unde se afla casa de bani. Beausire i se adresă cu un aer zîmbitor :

— Pariez că știu ce îi spuneai paznicului.

— Eu ?

— Da : îi povesteai că afacerea cu Boehmer a căzut în baltă.

— Pe legea mea, nu !

— Minți !

— Îți jur că nu !

— Să fie într-un ceas bun ; căci dacă ai fi vorbit, ai fi făcut o prostie cît capul tău de mare și ai fi pierdut o sumă frumușică de bani.

— Cum asta ? strigă comandorul, surprins. Ce sumă de bani ?

— Doar pricepi foarte bine că numai noi trei știm secretul.

— Este adevărat.

— Și că doar noi trei, în consecință, avem cele o sută opt mii de livre, de vreme ce toți cred că Boehmer și Bossange au luat cu ei suma.

— Drace ! strigă comandorul, în culmea bucuriei. Este adevărat !

— Treizeci și trei de mii trei sute treizeci și trei de franci, șase soli [1] fiecare — spuse Manuel.

— Mai mult ! Mai mult ! strigă comandorul. Mai rămîn încă opt mii de livre.

— Ai dreptate — zise Beausire. Primești ?

— Dacă primesc ?! Bineînțeles că da. Să fie într-un ceas bun ! Așa mai zic și eu... — răspunse valetul, frecîndu-și palmele.

[1] Sol — monedă peruviană (n. t.).

— Așa un ticălos mai zic și eu ! exclamă Beausire, cu o voce tunătoare. Cînd îți spun că nu ești decît un pungaș ! Haide, don Manuel, domneata, care ești voinic, ia-l pe mișelul ăsta și să-l dăm pe mîna asociaților noștri ca să știe și ei cu cine au de-a face.

— Îndurare ! Îndurare ! strigă nefericitul. Am vrut să glumesc doar...

— Haide-haide ! continuă Beausire. Să-l închidem pînă la judecată.

— Îndurare ! mai strigă comandorul.

— Atenție ! îi zise Beausire lui don Manuel, care îl înșfăcase pe perfidul comandor. Ai grijă să n-audă domnul Ducorneau !

— Dacă nu-mi dați drumul, am să vă denunț ! urlă comandorul.

— Iar eu am să te sugrum ! spuse don Manuel, cu o voce mînioasă, împingîndu-l pe valet spre un cabinet de toaletă alăturat. Fă-l să plece pe domnul Ducorneau — îi șopti el la urechea lui Beausire.

Acesta nu așteptă să i se spună de două ori. Trecu iute în camera vecină cu cea a ambasadorului, în timp ce acesta din urmă îl închidea pe comandor în tainica întunecime a ascunzătorii.

Se scurse un minut și Beausire nu se întoarse. Pe don Manuel îl fulgeră un gînd : era singur, casa de bani la zece pași ; a o deschide, a înhăța cele o sută opt mii de livre în bilete de bancă, a sări pe fereastră și a o șterge prin grădină cu prada era pentru orice hoț iscusit o chestiune de două minute. Don Manuel chibzui că Beausire, pentru a-l concedia pe Ducorneau și a se întoarce în cameră, pierdea cel mult cinci minute. Se repezi spre ușa încăperii unde se afla casa de bani. Ușa era închisă cu zăvorul, don Manuel era voinic, îndemînatic ; putea să deschidă poarta unei cetăți cu cheița unui ceas.

„Beausire s-a temut de mine — gîndi el — deoarece doar eu singur am cheia ; a tras zăvorul ; e firesc." Cu ajutorul sabiei, zăvorul sări cît colo. Ajungînd în dreptul casei de bani, scoase un strigăt înfiorător : casa se căsca asemenea unei uriașe guri știrbe. Absolut nimic în adîncu-

rile sale larg deschise. Beausire, care avea o a doua cheie, intrase pe cealaltă ușă și înhățase banii. Don Manuel alergă ca un nebun pînă la loja paznicului, pe care îl găsi cîntînd. Beausire avea cinci minute avans.

Cînd portughezul, prin strigătele și văicărelile sale, înștiință tot palatul de cele petrecute, cînd, pentru a se sprijini pe mărturia cuiva, îl puse în libertate pe comandor, fu întîmpinat numai de neîncredere și furie. Fu acuzat că a urzit acest complot împreună cu Beausire, care o șterse înainte și îi păstra jumătate din suma furată.

Cu cît sînt mai multe măști, cu atît este mai adînc misterul, și bunul domn Ducorneau nu mai pricepea deloc cu ce fel de oameni avea de-a face. Aproape că leșină cînd îi văzu pe diplomați pregătindu-se să-l spînzure sub o șură pe don Manuel, care nu mai era în stare să-i împiedice, dar...

— Să fie spînzurat domnul de Souza ?! strigă secretarul. Păi asta-i o crimă de lezmaiestate ! Luați seama !

Se hotărîră să-l arunce într-o pivniță, fiindcă urla prea tare. Chiar în acest moment, în poartă răsunară grav trei bătăi care-i făcură să tresară pe asociați. Îndată se așternu tăcerea. Cele trei bătăi se repetară, apoi o voce ascuțită strigă în portugheză :

— Deschideți ! În numele domnului ambasador al Portugaliei !

— Ambasadorul ! murmurară tîlharii, împrăștiindu-se prin tot palatul și, timp de cîteva minute, prin grădină, peste ziduri, pe acoperiș, toți fugeau de-a valma în dezordine.

Adevăratul ambasador, care tocmai sosise, nu putu să intre în propriul său palat decît cu ajutorul gărzilor polițienești, care sparseră porțile în prezența unei mari mulțimi atrasă de acest spectacol deosebit. Scotociră apoi peste tot și-l arestară pe domnul Ducorneau, care fu condus la Châtelet [1], unde a și rămas peste noapte.

Astfel luă sfîrșit aventura falsei ambasade a Portugaliei.

---

[1] Pe vremea aceea, faimoasă închisoare din Paris (n. t.).

XLV

ILUZIE ŞI REALITATE

Dacă paznicul ambasadei ar fi putut să alerge după Beausire, cum îi ordonase don Manuel, trebuie să mărturisim c-ar fi avut de furcă. Beausire, abia scăpat din bîrlogul fiarelor, ajunsese în goană în strada Saint-Honoré. Temîndu-se într-una să nu fie urmărit, el gonise în zigzag, strecurîndu-se pe străzile întortocheate şi construite fără noimă care înconjoară depozitele noastre de grîu. După cîteva minute era aproape sigur că nimeni nu-l putuse urmări ; şi, de asemenea, la fel de sigur că este mort de oboseală şi că nici chiar cel mai bun cal de curse n-ar fi putut face mai mult.

Beausire se aşeză pe un sac de grîu, pe strada Viarmes, care înconjoară de jur împrejur hala, şi aici se prefăcu de minune că priveşte cu cel mai mare interes Columna Medicilor, pe care Bachaumont o cumpărase pentru a o scăpa de ciocanul celor ce dărîmau şi o dăruise primăriei.

De fapt însă, domnul de Beausire nu privea nici coloana domnului Philibert Dolorne, nici cadranul solar cu care domnul de Pingré o împodobise. Îşi trăgea anevoie din adîncul plămînilor respiraţia şuierătoare şi răguşită, de parcă ar fi fost scoasă de nişte foale vechi. Timp de mai multe minute mai-mai că nu reuşi să lase să i se scurgă din laringe cantitatea de aer al cărei surplus îl sufoca. În cele din urmă se linişti şi scoase un asemenea suspin, încît ar fi putut fi auzit de către locuitorii străzii Viarmes, dacă aceştia nu ar fi fost preocupaţi să-şi vîndă sau să-şi cîntărească grînele.

„Ah ! gîndi Beausire. Iată, aşadar că mi s-a împlinit visul. Am făcut avere !“ Şi continuă să răsufle. „Voi putea să devin deci un om foarte cumsecade ; simt că am şi început să mă îngraş.“ De fapt, nu se îngrăşa, ci se umfla în pene. „Voi putea — îşi continuă el monologul interior — să fac din Oliva o femeie tot atît de onorabilă pe cît de onorabil voi fi eu însumi. Este atît de frumoasă, atît de copilăroasă !“ Nefericitul ! „Nu-i va displăcea o viaţă retrasă, de provincie, la o frumoasă fermă, pe care

o vom arenda și pe care o vom numi moșia noastră, undeva lîngă un orășel unde vom fi cu ușurință luați drept nobili. Nicole este bună ; n-are decît două defecte : lenevia și orgoliul.“ Nimic altceva ! Bietul Beausire ! Două păcate de moarte ! „Și cum aceste plăceri i le voi satisface, voi avea eu, dubiosul Beausire, o femeie desăvîrșită.“

Nu merse mai departe ; răsufla mai ușor. Își șterse fruntea de nădușeală, se încredință că cele o sută de mii de livre se aflau tot în buzunarul său și, simțindu-se mult mai vioi la trup ca și la suflet, începu să cumpănească lucrurile. Nu-l vor căuta în strada Vlarmes, dar îl vor căuta. Domnii de la ambasadă nu erau soiul acela de oameni care să piardă cu inima ușoară partea lor de pradă. Se vor împărți în mai multe cete și vor începe prin a explora domiciliul tîlharului. Aici era buba. În această locuință se afla Oliva. I se va spune totul, poate chiar o vor maltrata ; cine știe ? vor împinge cruzimea pînă acolo, încît o vor lua ca ostatec. Adică de ce asemenea ipochimeni n-ar fi știut că domnișoara Oliva este pasiunea lui Beausire și de ce, știind, n-ar specula această pasiune ? Beausire mai-mai să-și piardă mințile gîndindu-se la aceste două primejdii de moarte. Dragostea însă birui. Dorea ca nimeni să nu se atingă de obiectul iubirii sale. Alergă ca o săgeată spre casa din strada Dauphine. De altfel, avea o încredere fără margini în iuțeala pasului său ; dușmanii lui, oricît ar fi fost ei de iuți, nu putuseră să i-o ia înainte. Se aruncă totuși într-o trăsură și, arătînd vizitiului o piesă de șase livre, îi spuse :

— Spre Pont-Neuf !

Caii nu alergau, zburau. Se lăsa seara. Beausire ceru să fie dus pînă în spatele statuii lui Henric al IV-lea. Pe vremea aceea se obișnuia să acostezi femeile din trăsură ; și acela era un loc de întîlnire destul de trivial, dar des folosit. Apoi, încumetîndu-se să scoată capul pe fereastra portierei, iscodi cu privirea strada Dauphine. Beausire cunoștea destul de bine obiceiurile polițiștilor : petrecuse zece ani încercînd să le cunoască pentru a le putea evita la locul și timpul potrivit. El observă acolo unde cobora podul, în partea dinspre strada Dauphine, doi indivizi la oarecare distanță unul de celălalt care își întindeau gîtul spre această stradă, atenți la o priveliște oarecare. Oame-

nii erau spioni. A vedea spioni pe Pont-Neuf nu era un lucru rar, deoarece chiar proverbul spune că, pe vremea aceea, dacă voiai să vezi un prelat, o prostituată și un cal alb n-aveai decît să treci pe Pont-Neuf. Or, caii albi, hainele preoțești și prostituatele au fost întotdeauna ținta oamenilor poliției.

Beausire fu contrariat, stînjenit; se prefăcu îndată cocoșat și începu să șchioapăte ca să-și ascundă mersul, apoi, croindu-și drum prin mulțime, ajunse în strada Dauphine. Nici o urmă din ceea ce se temea el. Zări casa la ferestrele căreia se arătase adesea frumoasa Oliva, steaua lui. Ferestrele erau închise; fără îndoială că ea se odihnea pe sofa, citea cine știe ce carte proastă sau ronțăia niscai dulciuri. Deodată Beausire crezu că vede surtucul unui soldat la pîndă, pe aleea din față. Ba mai mult, văzu unul apărînd la geamul salonașului. Se simți scăldat de sudoare din creștet pînă-n tălpi; o sudoare rece, nesănătoasă. Nu putea să dea înapoi: trebuia să treacă prin fața casei.

Beausire avu acest curaj; trecu și privi casa. Ce spectacol! Aleea înțesată de infanteriștii gărzii Parisului, în mijlocul cărora se vedea un comisar de la Châtelet, îmbrăcat în negru. Toți acești oameni... o rapidă aruncătură de ochi îl convinse pe Beausire că sînt tulburați, speriați, descumpăniți. Ai sau n-ai obișnuința de a citi pe fețele celor de la poliție: cînd o ai, cum o avea Beausire, nu e nevoie să te uiți de două ori pentru a ghici că lovitura acestor domni dăduse greș. Beausire își spuse că domnul de Crosne, prevenit, fără îndoială, cine știe cum sau de către cine știe cine, voise să-l prindă pe Beausire și nu o găsise decît pe Oliva. *Inde fraе.* De aici, dezamăgirea. Cu siguranță că, dacă Beausire s-ar fi aflat în împrejurări normale, dacă nu ar fi avut cele o sută de mii de livre în buzunar, s-ar fi aruncat în mijlocul alguazililor [1], urlind ca Nisus [2]: „Iată-mă! Iată-mă! Numai eu am săvîrșit totul!"

Dar gîndul că indivizii ăștia vor pune mîna pe cele o sută de mii de livre și vor face haz pe socoteala lui toată

[1] Agent de poliție spaniol (n. t.).

[2] Personaj din *Eneida*, a cărui prietenie pentru Euryale a rămas proverbială (n. t.).

viața, gîndul că de lovitura atît de îndrăzneață și de rafinată dată de el, Beausire, nu vor profita decît agenții comandantului poliției, ei bine, acest gînd triumfă asupra tuturor scrupulelor, trebuie s-o spunem, și-i potoli toate chinurile amorului.

«Logic... — își spuse în gînd. Mă vor prinde... îmi vor lua cele o sută de mii. Nu o pot ajuta pe Oliva... Mă ruinez... Îi dovedesc că o iubesc ca un om fără minte... Merit să-mi spună : „Ești o brută ; trebuie să mă iubești mai puțin dar să mă salvezi !“ Cel mai bun lucru e să ne luăm picioarele la spinare și să punem în siguranță banii care ne pot da totul : libertate, fericire, înțelepciune.»

Spunînd acestea, Beausire își apăsă pe inimă biletele de bancă și alergă spre grădina Luxemburg, căci de un ceas se lăsa călăuzit doar de instinct, și cum de o sută de ori o căutase pe Oliva în această grădină, își lăsă picioarele să-l ducă într-acolo. Pentru un om cu o logică atît de riguroasă era cam nechibzuit. Într-adevăr, polițiștii, care cunoșteau obiceiurile hoților, tot așa cum Beausire cunoștea obiceiurile polițiștilor, fuseseră, bineînțeles, să-l caute pe Beausire la Luxemburg. Dar fie cerul, fie iadul hotărîse ca domnul de Crosne să nu pună mîna pe Beausire de data aceasta.

De-abia o luase pe strada Saint-Germain-des-Près, cînd iubitul frumoasei Nicole fu cît pe-aci să fie răsturnat de o superbă trăsură ai cărei cai alergau în trap întins spre strada Dauphine. Beausire avu doar răgazul, mulțumită acelei îndemînări pariziene, cu totul străină celorlalți europeni, de a se feri de oiște. E drept că nu se putu feri de înjurătura și de biciul vizitiului ; dar cel ce posedă o sută de mii de livre nu se împiedică în asemenea meschine socoteli de onoare, cu atît mai mult cu cît are pe urmele sale pe foștii săi tovarăși și poliția din Paris. Deci Beausire se aruncă într-o parte, însă, răsucindu-se, o văzu în trăsură pe Oliva împreună cu un bărbat foarte frumos, discutînd cu însuflețire. Scoase un mic țipăt care nu făcu decît să sperie și mai mult caii.

Ar fi urmărit el, fără îndoială, trăsura, numai că aceasta mergea glonț spre strada Dauphine, singura stradă

din Paris pe care, în clipa aceea, Beausire nu dorea să treacă. Și-apoi, de ce să fie negreșit Oliva femeia în trăsură ? Năluci, vedenii, absurdități, înseamnă să ai vederea încețoșată, să vezi dublu, să vrei s-o vezi cu orice chip pe Oliva.

Își mai făcu și o altă socoteală, și anume că Oliva nu putea fi în trăsură deoarece fusese arestată de polițiști la ea acasă, în strada Dauphine.

Bietul Beausire, cu desăvîrșire zdrobit atît sufletește cît și fizicește, se repezi în strada Fossés-Monsieur-le-Prince, ajunse la Luxemburg, străbătu cartierul, pustiu la ora aceea, și se refugie dincolo de barieră, într-o cămăruță a cărei gazdă se arătă cît se poate de grijulie cu el. Se instală deci în această cocioabă, ascunse biletele de bancă sub una din dalele pardoselii, trase piciorul patului deasupra și se culcă, asudînd și înjurînd, dar amestecîndu-și blestemele cu mulțumiri aduse lui Mercur, iar greața și fiorii ogoindu-le cu o infuzie de vin îndulcit cu scorțișoară, băutura cea mai potrivită să te facă să nădușești și să-ți redea încrederea. Era sigur că poliția nu-l va mai găsi. Era sigur că nimeni nu-l va putea prăda. Era sigur că Nicole, chiar dacă fusese arestată, nu putea fi învinuită de nimic și că trecuse timpul cînd puteai să fii întemnițat la nesfîrșit fără motiv. Era, de asemenea, sigur că cele o sută de mii de livre îi vor sluji să o smulgă din închisoare pe Oliva, neprețuita sa iubită, dacă ar fi fost arestată.

Rămîneau amicii de la ambasadă ; cu ei, socotelile erau mai greu de încheiat. Dar Beausire prevăzuse toate sîcîielile. Îi va lăsa pe toți în Franța, iar el va pleca în Elveția, țară liberă, morală, de îndată ce domnișoara Oliva va fi pusă în libertate.

Ei bine, nimic din tot ceea ce rumega în gînd Beausire, în timp ce-și sorbea vinul cald, nu se întîmplă după cum își închipuia el : așa era scris. Omul greșește aproape întotdeauna cînd își închipuie că vede lucrurile cînd, de fapt, nu le vede. Dar cu atît mai vîrtos greșește atunci cînd își închipuie că nu le-a văzut și cînd ele au existat în realitate.

Vom explica această glosă cititorilor.

XLVI

ÎN CARE DOMNIȘOARA OLIVA ÎNCEPE SĂ SE ÎNTREBE CE VOR DE LA EA

Dacă domnul Beausire s-ar fi încrezut mai mult în ochii săi atît de ageri, în loc să-și frămînte mintea, oarbă în acel moment, și-ar fi scutit multe necazuri și deziluzii. Cea pe care o văzuse în trăsură alături de un bărbat pe care nu-l recunoscuse, deoarece nu-i aruncase decît o singură privire, și pe care, fără îndoială, l-ar fi recunoscut dacă s-ar mai fi uitat încă o dată la el, era într-adevăr domnișoara Oliva ; Oliva, care, ca de obicei, își făcuse plimbarea de dimineață în grădina Luxemburg și, în loc să se întoarcă acasă la ora două să mănînce, se întîlnise cu acel straniu personaj, pe care îl cunoscuse în ziua balului de la Operă și care, acostînd-o, o potopise cu tot soiul de întrebări.

Prin urmare, tocmai cînd își plătea scaunul și se pregătea să plece surîzînd cafegiului grădinii, a cărui clientă asiduă era, îl văzu ivindu-se la capătul unei alei pe Cagliostro ; acesta alergă spre ea, prinzîndu-i brațul. Oliva scoase un țipăt slab.

— Unde te duci ? fu întrebată.

— Acasă, în strada Dauphine.

— Asta vor și cei ce te-așteaptă acolo — reluă seniorul necunoscut.

— Cei ce m-așteaptă..., Cum așa ? Nu m-așteaptă nimeni.

— O, ba da ; cel puțin o duzină de vizitatori.

— O duzină de vizitatori ?! exclamă Oliva, rîzînd. De ce nu un regiment ?

— Pe legea mea, dacă s-ar fi putut trimite un regiment pe strada Dauphine, s-ar fi trimis.

— Mă uluiți !

— Vei fi și mai uluită dacă te las să mergi în strada Dauphine.

— De ce ?

– Pentru că vei fi arestată, draga mea.

— Eu, arestată ?

— Fără îndoială ; cei doisprezece domni care te aşteaptă sînt poliţiştii trimişi de domnul de Crosne.

Oliva tresări : anumiţi oameni se tem tot timpul să nu li se întîmple anumite lucruri. Cu toate astea, după ce îşi cercetă mai profund conştiinţa, îşi veni în fire şi spuse :

— N-am făcut nimic. De ce să mă aresteze ?

— De ce este arestată, în general, o femeie ? Din cauza unor încurcături, a tot felul de prostii.

— N-am încurcături.

— Poate ai avut ?

— A, nu zic nu.

— Ce mai încoace şi-ncolo. De bună seamă că n-au nici un drept să te aresteze ; cu toate astea vor să te aresteze, e clar. Mai vrei să mergem în strada Dauphine ?

Oliva se opri, palidă şi tulburată.

— Vă jucaţi cu mine ca pisica cu bietul şoricel — zise ea. Ia să vedem : dacă ştiţi ceva, spuneţi-mi. Nu cumva este vorba despre Beausire ? Şi-l privi pe Cagliostro, cu un aer rugător.

— Se prea poate. Bănuiesc că are conştiinţa mai puţin curată decît a dumitale.

— Bietul băiat !...

— Poţi să-l plîngi, dar dacă l-au luat, de ce să te laşi prinsă şi dumneata ?

— Ce interes aveţi să mă ocrotiţi ? Ce interes aveţi să vă ocupaţi de mine ? Şi-apoi — rosti ea, cu îndrăzneală — nu este deloc firesc ca un om ca dumneavoastră...

— Mai bine nu mai continua, ai spune cu siguranţă o prostie ; şi minutele sînt preţioase pentru că agenţii domnului de Crosne, văzînd că nu te întorci, sînt în stare să vină să te caute aici.

— Aici ?! Ştiu că sînt aici ?

— Mare lucru să ştii ! Eu cum ştiu ?! Prin urmare, fiindcă mă interesează persoana dumitale şi îţi vreau binele, restul nu te priveşte. Repede, s-ajungem în strada d'Enfer. Trăsura mea te-aşteaptă acolo. Ah, încă te mai îndoieşti ?

— Da.

— Ei bine, vom face un lucru destul de imprudent, dar care te va convinge, sper, odată pentru totdeauna. Vom trece cu trăsura prin fața casei dumitale și, după ce-i vei vedea, îndeajuns de departe, pe domnii de la poliție ca să nu te aresteze, și destul de aproape ca să-ți dai seama în ce ape se scaldă, ei bine, atunci vei prețui intențiile mele la justa lor valoare.

Și, zicînd acestea, o conduse pe Oliva pînă la grilajul străzii d'Enfer. Trăsura se apropie, îi luă și îi duse pe Cagliostro și pe Oliva în strada Dauphine, acolo unde îi zărise Beausire. Cu siguranță că, dacă în acel moment Beausire ar fi strigat, dacă ar fi ajuns la trăsură, Oliva ar fi făcut orice ca să se apropie de el, să-l scape, dacă ar fi fost urmărit, sau să fugă împreună cu el, dacă ar fi fost liber.

Însă Cagliostro îl zărise pe nefericit și atrăsese atenția Olivei asupra mulțimii care se strînsese, curioasă, în jurul străjii. În clipa cînd tînăra femeie văzu oamenii poliției năvălind în casa ei, se aruncă în brațele protectorului său, cu o disperare care l-ar fi înduioșat pe oricare altul, numai pe acest om de fier nu. Așa că el se mulțumi să strîngă mîna fetei și să o ascundă privirilor trăgînd storul.

— Scăpați-mă ! Scăpați-mă ! repeta în acest timp biata Oliva.

— Îți făgăduiesc — zise el.

— Deoarece spuneți că acești oameni de la poliție știu totul, înseamnă că au să mă găsească oriunde m-aș duce.

— Nu, nu ; acolo unde te voi duce, n-o să te găsească nimeni ; căci dacă pot veni să te ia de la dumneata de acasă, n-o pot face și de la mine de-acasă.

— Oh ! exclamă ea, înspăimîntată. La dumneavoastră ?... Mergem la dumneavoastră ?

— Ți-ai pierdut mințile ! replică el. S-ar zice că nu-ți amintești de învoiala noastră. Nu sînt iubitul dumitale, frumoaso, și nici nu vreau să fiu.

— Așadar, îmi oferiți închisoarea ?

— Dacă preferi azilul, ești liberă.

— Bine — răspunse ea, înfiorată — mă las în seama dumneavoastră ; faceți ce vreți cu mine.

El o conduse în strada Neuve-Saint-Gilles, în casa unde am văzut că-l primise pe Filip de Taverney. După ce o instală departe de servitori și de priviri iscoditoare, într-un mic apartament la etajul al doilea, îi spuse :

— Doresc să te simți aici mai fericită decît ai fost.

— Fericită ?! Cum ? murmură Oliva, cu inima grea. Fericită ?! Fără libertate, fără plimbările mele ! Este atît de trist aici ! Nici măcar o grădină. Am să mor...

Și aruncă o privire disperată afară.

— Ai dreptate — zise el — nu vreau să-ți lipsească nimic ; nu te vei simți bine aici și, în cele din urmă, servitorii or să te vadă și or să te stingherească.

— Sau or să mă vîndă — adăugă ea.

— În privința aceasta, nu te teme, servitorii mei nu vînd decît ceea ce le cumpăr eu, scumpă copilă ; dar ca să ai toată liniștea pe care ți-o dorești, mă voi ocupa să-ți găsesc altă locuință.

Oliva se arătă mulțumită de aceste promisiuni. De altfel, noul său apartament îi plăcu. Era elegant mobilat și se găseau acolo cărți amuzante. Protectorul său o părăsi, spunîndu-i :

— Nu vreau să te silesc în nici un fel, copila mea. Dacă vrei să mă vezi, sună-mă, voi veni imediat, dacă sînt acasă, sau imediat ce mă întorc, dacă sînt plecat. Îi sărută mîna și ieși.

— Ah ! strigă ea. Aduceți-mi, vă rog, vești despre Beausire !

— Voi face tot posibilul — răspunse contele. Și o închise în cameră. Coborînd scările, zise : Ar fi o profanare să o duc să locuiască în strada Saint-Claude. Însă nu trebuie s-o vadă nimeni și numai în casa aceea nu o va vedea nimeni. Dacă, dimpotrivă, trebuie să fie văzută numai de către o singură persoană, acea persoană o va zări numai în casa din strada Saint-Claude. Haide, încă un sacrificiu. Să stingem și această ultimă scînteie care a mai rămas din torța de altădată.

Contele își aruncă pe umeri o mantie, căută în biroul său mai multe chei dintre care alese cîteva și, privindu-le cu înduioșare, plecă din palat singur, străbătînd pe jos strada Saint-Louis-du-Marais.

XLVII

CASA PĂRĂSITĂ

Domnul de Cagliostro ajunse singur în dreptul străvechei case din strada Saint-Claude. Cînd se opri în fața porții, se înserase de-a binelea și nu se mai zăreau decît cei cîțiva trecători pe bulevard. Tropotul unui cal răsunînd pe caldarîmul străzii Saint-Louis, o fereastră ce se închidea cu scrîșnet de fierărie ruginită, scîrțîitul uriașei porți cu canaturi pe care o închidea majordomul palatului vecin, iată singurele zgomote care se mai auzeau în cartier în acel moment. Din curtea mînăstirii, un cîine lătra sau mai curînd urla, iar o boare de vînt călduț trimitea pînă în strada Saint-Claude glasul melancolic al clopotului care bătea sferturile de ceas la Saint-Paul.

Era ora nouă fără un sfert.

Contele ajunse, după cum am spus, în fața portalului dublu, scoase de sub uriașa-i mantie îmblănită o cheie mare și o vîrî anevoie în broască, strivind gunoaiele adunate acolo, de-a lungul anilor : paie uscate, unul intrat chiar în deschizătura ogivală a broaștei ; mici semințe purtate spre miazăzi pentru a deveni ridiche sălbatică sau nalbă și care se treziseră închise în această tainiță întunecoasă ; așchii de piatră de la clădirea învecinată ; muște încartiruite cam de zece ani în acest azil de fier și ale căror trupuri sfîrșiseră prin a umple tot spațiul ; toată această lume scrîșni și se prefăcu în pulbere sub apăsarea cheii.

O dată ce cheia se răsuci in broască, nu mai rămase decît să se deschidă poarta. Timpul însă nu trece fără urme. Lemnul se umflase la încheieturi, rugina mușcase din balamale. Iarba crescuse printre pietrele pavajului, iar igrasia înverzise partea de jos a porții ; peste tot, un fel de mușchi asemănător celui din care își fac rîndunelele cuibul căptușea fiece locșor, în timp ce puternica colonie de madrepori tereștri, suprapunîndu-și brațele, mai că ascunseseră lemnul sub carnea vie a cotiledoanelor.

Cagliostro simți că poarta îi opune rezistență ; el apăsă întîi cu mîna, apoi cu cotul, apoi și cu umărul, reușind să învingă toate aceste piedici, care cedară una după alta, cu un scîncet înciudat. După ce deschise poarta, dinaintea lui Cagliostro se ivi curtea, în toată tristețea ei, acoperită de mușchi ca un cimitir. Închise poarta și pașii i se înfundară în măturica stufoasă, crescută la întîmplare, care năpădise chiar și piatra. Nimeni nu-l văzuse intrînd, și nici aici, la adăpostul acestor ziduri uriașe, nu-l putea vedea nimeni.

Se opri o clipă și simți cum încetul cu încetul intră în trecut, așa cum intrase și în casă. Unul era trist și pustiit, cealaltă ruinată și părăsită. Din cele douăsprezece trepte de la intrare nu mai rămăseseră întregi decît trei. Celelalte, măcinate de ploi, năpădite de parachemiță și maci, întîi se rupseseră spînzurînd pe la încheieturi, apoi se năruiseră cu totul. Pietrele se sfărîmaseră în cădere, iar întreagă această ruină era acum în stăpînirea ierburilor care fluturau pretutindeni asemenea unor stindarde ale distrugerii.

Cagliostro urcă scara care tremură sub pașii lui și, cu ajutorul unei a doua chei, pătrunse în imensa anticameră. De-abia aici se folosi de felinarul cu care avusese grijă să se înarmeze ; dar, oricît de atent aprinse lumînarea, suflul sinistru al casei o stinse imediat. Pala morții se ridica violent împotriva vieții : întunericul distrugea lumina.

Cagliostro aprinse din nou felinarul și își continuă drumul. În sufragerie, bufetele mucegăiseră prin colțuri și se surpaseră aproape cu totul, iar pe pardoseala mucedă îți aluneca piciorul. Toate ușile dinăuntru erau deschise, lăsînd închipuirea să pătrundă în voie, o dată cu privirea, în străfundurile sumbre unde moartea sălășluia de mult.

Contele tresări și își simți pielea încrețindu-se cînd, la capătul salonului, acolo unde odinioară se afla scara, se auzi un zgomot. Un astfel de zgomot vestea o prezență scumpă și trezea în întreaga ființă a stăpînului casei viață, speranță, fericire. Acum zgomotul nu mai însemna nimic altceva decît reînvierea trecutului.

Încruntat, abia respirînd, cu mîinile reci, Cagliostro se îndreptă spre statuia lui Harpocrate lîngă care se afla resortul ce punea în mișcare ușa comunicantă, mijloc de legătură tainică, de nedescoperit, care unea casa aceasta cu cea secretă. Resortul funcționă cu ușurință, deși lemnăria mîncată de carii dimprejur trosni. Dar de-abia puse contele piciorul pe scara secretă, că acel zgomot ciudat se auzi din nou. Cagliostro întinse mîna în care ținea felinarul ca să vadă ce este ; nu zări decît o uriașă năpîrcă ce cobora încet scara, lovind cu coada fiece treaptă. Reptila îl aținti liniștită pe Cagliostro, cu ochii săi negri, apoi se strecură în prima gaură a lemnăriei și dispăru. Era, fără îndoială, duhul singurătății.

Contele își continuă drumul. Pretutindeni îl întîmpina o amintire sau, mai bine zis, o umbră ; și cînd pe pereți lumina zugrăvi o siluetă mișcătoare, contele tresări gîndindu-se că însăși umbra sa era o umbră străină, ce revenise în acest loc tăinuit. Astfel, mergînd și visînd, ajunse pînă la acea placă a șemineului ce slujea de trecere între camera de arme a lui Balsamo și refugiul parfumat al Lorenzei Feliciani.

Zidurile erau goale, încăperile pustii. În căminul larg deschis zăcea un morman uriaș de cenușă în care scînteiau cîteva bucățele de aur și de argint. Cenușa fină, albă și înmiresmată era mobilierul Lorenzei, pe care Balsamo îl arsese pînă la ultima așchie ; erau dulapurile de baga, clavecinul și coșulețul din lemn de trandafir, frumosul pat smălțuit cu porțelanuri de Sévres, ale cărui resturi minerale semănau cu praful de marmură ; erau ciubucele și ornamentele de metal topit la căldura marelui foc ca într-un cuptor ; erau perdelele și cuverturile din brocart de mătase : erau cutiile de aloe și de santal ale căror mirosuri pătrunzătoare, ieșind pe coșul șemineului după incendiu, parfumaseră toată acea zonă a Parisului deasupra căreia se învălătucise fumul, așa fel încît, timp de două zile, trecătorii ridicaseră capul pentru a inspira acele arome stranii amestecate cu aerul nostru parizian ; așa fel încît burghezii din cartierul halelor și cochetele din cartierul Saint-Honoré trăiseră îmbătați de aceste miresme neobișnuite.

Aceste parfumuri, spuneam, le mai păstra încă încăperea pustie și rece. Cagliostro se aplecă, luă cîteva fire de cenușă între degete și trase în piept îndelung, cu o pasiune sălbatică, aroma suavă.

— Pot astfel — murmură el — să sorb o fărîmă din sufletul care altădată dădea viață acestei pulberi.

Văzu apoi drugii de fier, tristețea curții și crăpăturile adînci pe care incendiul le făcuse acestei case căreia îi distrusese etajul superior.

Frumos dar sinistru spectacol !

Cagliostro se lăsă purtat de vise. Deodată, privirea îi fu atrasă de un obiect încă strălucitor în mijlocul acestui dezastru și al tuturor acestor nenorociri. Se aplecă și văzu în crăpătura parchetului, pe jumătate îngropată în praf, o mică săgeată de argint ce părea căzută de curînd din părul unei femei. Era unul dintre acele ace italienești care plăceau atît de mult femeilor de odinioară și cu ajutorul cărora își susțineau buclele, prea grele cînd erau pudrate. Atunci Cagliostro ateul, șarlatanul, scepticul batjocoritor, culese acul de păr, îl apropie de buze și lăsă să se prelingă o lacrimă, sigur că nimeni nu o vede, murmurînd :

— Lorenza !

Asta a fost tot. În omul acesta sălășluia demonul. Îi plăcea lupta și pentru a fi fericit trebuia să lupte mereu. După ce sărută înfiorat această relicvă sacră, deschise fereastra, își trecu brațul printre drugii de fier și aruncă gingașa bucată de metal în curtea mînăstirii vecine, printre ramuri, în aer, în praf, cine știe unde.

Se pedepsea astfel de a-și fi ascultat inima.

— Adio ! șopti el obiectului neînsuflețit care dispărea poate pentru totdeauna. Adio, amintire care mi-ai apărut ca să mă înduioșezi, ca să mă faci să fiu slab, fără îndoială. De acum înainte nu mă voi mai gîndi decît la cele pămîntești. „Da, casa aceasta va fi profanată. Ce tot spun ?! A și fost ! Am deschis din nou ușile, am luminat zidurile, am privit înlăuntrul mormîntului, am scormonit cenușa morții.

Deci casa este profanată ! Atunci cel puțin să slujească la ceva bun. O altă femeie va traversa curtea, va pune piciorul său pe scară, o altă femeie va cînta, poate, sub această boltă unde mai tremură încă ultimul suspin al

Lorenzei ! Fie ! Toate aceste profanări vor fi făcute cu un scop, cu scopul de a servi cauza mea. Dacă Dumnezeu pierde, Satana va cîştiga."

Îşi puse felinarul pe scară.

„Întreagă această scară va dispare — îşi spuse. Toată casa interioară va dispare şi ea. Taina va pieri, palatul va rămîne numai o ascunzătoare şi va înceta de a mai fi un sanctuar."

Scrise în grabă în carneţelul său :

Domnului Lenoir, arhitectul meu : să fie curăţate curtea şi intrările ; să fie restaurate şoproanele şi grajdurile ; dărîmarea pavilionului interior ; reducerea palatului la două etaje ; opt zile.

„Acum, să vedem dacă se zăreşte bine de aici fereastra micuţei contese." Se apropie de o fereastră situată la etajul al doilea al palatului. De aici, pe deasupra porţii duble, puteai cuprinde cu privirea toată partea cealaltă a străzii Saint-Claude.

În faţă, la cel mult şaizeci de picioare, se vedea locuinţa ocupată de Jeanne de La Motte.

— Este un truc ce nu poate da greş : cele două femei se vor vedea cu siguranţă — spuse Cagliostro. Bun !

Îşi luă din nou felinarul şi coborî scara. Cam la o oră după aceea se întorcea acasă şi trimitea arhitectului său instrucţiunile.

Trebuie să spunem că chiar a doua zi, cincizeci de lucrători invadaseră palatul, unde ciocanele, ferăstraiele şi tîrnăcoapele răsunau pretutindeni, unde iarba strînsă în grămezi mari începea să fumege într-un colţ al curţii, iar seara, întorcîndu-se acasă, trecătorul, credincios obiceiului său de a-şi vîri nasul peste tot, văzu în curte un şobolan uriaş spînzurat de o labă într-un cerc de butoi, iar în jurul lui zidarii stînd roată şi zeflemisind cărunta mustaţă şi venerabila burticică a rozătoarei. Tăcutul locuitor al palatului rămăsese întemniţat în gaura lui din pricina unui bolovan ce căzuse şi-i astupase ieşirea. Pe jumătate mort cînd macaraua ridică piatra, el fu înhăţat de coadă şi sacrificat zburdălniciilor tinerelor calfe de zidari din Au-

vergne : a murit fie de rușine, fie asfixiat. Trecătorul îi ținu acest discurs funebru :

— Iată unul care a fost fericit vreme de zece ani.

Sic transit gloria mundi. [1]

În opt zile, casa fu restaurată așa cum poruncise Cagliostro arhitectului.

XLVIII

JEANNE PROTECTOARE

Domnul cardinal de Rohan primi, două zile după vizita sa la Boehmer, un bilet care suna astfel : „Eminența sa, domnul cardinal de Rohan, știe fără îndoială unde va cina în astă-seară".

— De la micuța contesă — spuse el după ce mirosi scrisorica. Mă voi duce.

Iată motivele care o îndemnau pe doamna de La Motte să ceară cardinalului această întrevedere.

Dintre cei cinci lachei puși în slujba ei de către eminența sa, alesese unul cu părul negru, cu ochii căprui și cu o față bucălată de sangvin și cărnoasă de coleric. Pe acest chip, o observatoare atentă ca ea deslușise semnele unui organism sănătos, inteligent și tenace. Îl chemă și, într-un sfert de oră, obținu de la supunerea și perspicacitatea lui tot ce vroia. Omul acesta îl urmări pe cardinal și raportă că văzuse pe eminența sa ducîndu-se de două ori în două zile la domnii Boehmer și Bossange.

Jeanne știa destul. Domnul de Rohan nu era omul care să se tîrguiască. Negustori pricepuți ca Boehmer nu-l lasă pe client să plece. Colierul trebuie că era vîndut. Vîndut de către Boehmer. Cumpărat de către domnul de Rohan ! Și acesta din urmă nu suflase o vorbă confidentei sale, iubitei sale !

[1] Astfel trece gloria lumii (în limba latină în text). (n.t.)

Simptomul era grav. Fruntea Jeannei se încreți, își mușcă buzele și îi scrise cardinalului biletul pe care l-am citit.

Domnul de Rohan veni seara. Trimisese înainte un coș cu vinuri alese și cîteva trufandale, exact așa cum făcea cînd cina la domnișoara Guimard sau la domnișoara Dangeville de la Comedia franceză. Jeanne observă nuanța, așa cum observase atîtea altele ; nu îngădui să se servească la masă nimic din ceea ce trimisese cardinalul ; apoi începu conversația îndată ce rămaseră singuri, zicînd pe un ton afectuos :

— Ca să vă spun drept, un lucru mă mîhnește grozav !

— Ce anume, contesă ? întrebă domnul de Rohan, nevrînd să pară mai afectuos decît era.

— Ei bine, monseniore, nu sînt mîhnită pentru că nu mă mai iubiți, de altfel nu m-ați iubit niciodată...

— Oh, contesă, ce tot spuneți !

— Nu vă scuzați, monseniore, vă pierdeți vremea...

— Eu ? rosti galant cardinalul.

— Da, dumneavoastră — rosti răspicat doamna de La Motte. De altfel...

— Vai, contesă ! protestă cardinalul.

— Nu vă necăjiți, monseniore, mi-e indiferent.

— Dacă vă iubesc sau nu ?

— Exact.

— Și de ce vă este indiferent ?

— Pentru că nici eu nu vă iubesc.

— Contesă, vă dați seama că ceea ce-mi spuneți nu-i deloc măgulitor pentru mine ?

— Într-adevăr, pare-se că nu începem cu vorbe dulci, dar asta-i realitatea, n-avem ce face...

— Care realitate ?

— Că nu v-am iubit niciodată, monseniore, mai mult decît m-ați iubit dumneavoastră pe mine.

— Oh, în ceea ce mă privește, nu trebuie să vorbiți așa ! strigă prințul, aproape sincer. Am avut pentru dumneavoastră multă afecțiune, contesă. Pozițiile noastre nu sînt asemănătoare...

— Monseniore, cred că ne stimăm îndeajuns unul pe celălalt pentru a ne spune adevărul.

— Care adevăr ?

— Intre noi există o legătură mai puternică decît dragostea.

— Care ?

— Interesul.

— Interesul ? Vai, contesă !...

— Monseniore, nu voi spune ce spunea țăranul normand fiului său despre spînzurătoare : „Dacă pe tine te scîrbește, nu-i scîrbi și pe alții". Vai, da, interes, monseniore, și încă ce interes !

— Ei bine, hai să vedem, contesă : să presupunem că sîntem interesați ; cu ce vă pot fi eu de folos și dumneavoastră mie ?

— Mai întîi, monseniore, și înainte de orice, tare am chef să vă fac un scandal.

— Faceți-mi, contesă.

— N-ați avut încredere în mine, deci nu mă respectați.

— Eu ?! Și cînd asta, vă rog ?

— Cînd ? Veți tăgădui oare că, după ce mi-ați smuls cu multă abilitate toate amănuntele pe care, de altfel, muream să vi le dau...

— Asupra cărui fapt, contesă ?

— Asupra dorinței pe care o mare doamnă a arătat-o pentru un anumit lucru ; ați făcut totul ca să satisfaceți această dorință fără să-mi spuneți.

— Să smulg amănunte, să ghicesc dorința unei oarecare doamne de a avea un oarecare lucru, să satisfac această dorință ?! Contesă, sînteți într-adevăr o enigmă, un sfinx. Ah, am văzut și gîtul femeii, dar încă n-am văzut ghearele leului. S-ar părea că mi le veți arăta. Fie.

— Ei, nu, nu vă voi arăta absolut nimic, monseniore, fiindcă văd că nu aveți chef să vedeți nimic. O să vă dau, pur și simplu, cheia enigmei : amănuntele, adică ceea ce s-a petrecut la Versailles, dorința unei anumite doamne, adică regina, și împlinirea acestei dorințe a reginei este tîrgul pe care l-ați încheiat ieri cu domnii Boehmer și Bossange, cumpărînd faimosul lor colier.

— Contesă ! șopti cardinalul, palid și clătinîndu-se pe scaun.

Jeanne îl fixă cu privirea sa cea mai calmă :

— Haide, monseniore, de ce mă priviți atît de speriat? Nu ați fost ieri să vă tocmiți cu bijutierii de pe Quai de l'École?

Un Rohan nu minte, nici chiar față de o femeie. Cardinalul tăcu. Și cum era pe punctul de a roși, neplăcere pe care un bărbat nu o iartă niciodată femeii care i-a pricinuit-o, Jeanne se grăbi să-i ia mîna, zicînd:

— Îmi cer iertare, dragul meu prinț, și mă grăbesc să vă spun care este greșeala pe care o faceți în ce mă privește. M-ați crezut proastă și răutăcioasă, nu-i așa?

— Oh, contesă!...

— În sfîrșit...

— Nici un cuvînt mai mult! Îngăduiți-mi să vorbesc și eu. Poate vă voi convinge, pentru că, din clipa asta, văd cu cine am de-a face. Mă așteptam să găsesc în dumneavoastră o femeie drăguță, dar sînteți mai mult decît atît. Ascultați. Jeanne se apropie de cardinal, lăsîndu-și mîna în mîna lui. Ați fost de acord să fiți prietena mea, fără să mă iubiți. Mi-ați spus-o chiar dumneavoastră înșivă — zise domnul de Rohan.

— Și o repet — interveni doamna de La Motte.

— Aveți deci un scop?

— Bineînțeles.

— Care anume, contesă?

— Mai este nevoie să-l spun?

— Nu, am pus degetul pe rană. Vreți să mă vedeți fericit. Și oare nu este firesc ca atunci cînd voi fi fericit, prima mea grijă să fie de a vă asigura și fericirea dumneavoastră? Despre asta este vorba, așa-i că nu m-am înșelat?

— Nu v-ați înșelat, monseniore, într-adevăr, despre asta este vorba. Numai că, vă rog să mă credeți pe cuvînt, nu am urmărit scopul acesta, croindu-mi drum cu ură și repulsie, drumul l-am făcut cu plăcere.

— Sînteți o femeie desăvîrșită, contesă, și este o adevărată plăcere să discute cineva afaceri cu dumneavoastră. Ziceam deci că ați ghicit întocmai. Știți că mă leagă de cineva o afecțiune plină de respect...

— Am văzut la balul Operei, dragul meu prinț.

— Această afecțiune nu va fi niciodată împărțită cu nimeni. Ah, Dumnezeu să mă păzească de așa ceva!

— Eh ! exclamă contesa. O femeie nu se simte tot timpul regină, şi dumneavoastră valoraţi, desigur, tot atît cît domnul cardinal Mazarin.

— El era un bărbat foarte arătos — replică rîzînd domnul de Rohan.

— Şi un excelent prim-ministru — adăugă Jeanne, cu cel mai desăvîrşit calm.

— Contesă, cu dumneavoastră omul nu trebuie să-şi mai frămînte mintea şi să gîndească ; e prea de ajuns să deschidă gura şi să spună ce doreşte. Dumneavoastră gîndiţi şi vorbiţi pentru prietenii dumneavoastră. Da, vreau să devin prim-ministru. Totul mă determină : obîrşia, deprinderea cu treburile de stat, o oarecare bunăvoinţă pe care mi-o arată guvernele străine, marea simpatie pe care mi-o acordă poporul francez.

— În fine, totul, cu excepţia unui singur lucru — interveni iar Jeanne.

— Cu excepţia unui dispreţ, vreţi să spuneţi ?

— Întocmai : al reginei ; şi acest dispreţ este adevăratul obstacol. Ceea ce îi place reginei, pînă la urmă sfîrşeşte prin a-i place şi regelui ; ceea ce urăşte ea, regele detestă dinainte.

— Şi ea mă urăşte ?

— Oh !...

— Să fim cinstiţi ! De vreme ce am hotărît să spunem totul, ar fi păcat să ne oprim la mijlocul drumului, contesă.

— Ei bine, monseniore, regina nu vă iubeşte.

— Atunci sînt pierdut ! Nici colierul nu mă poate ajuta.

— Iată un lucru asupra căruia vă înşelaţi, dragul meu prinţ.

— Colierul este cumpărat !

— Cel puţin regina va vedea că, dacă ea nu vă iubeşte, dumneavoastră o iubiţi.

— Oh, contesă !

— Ştiţi, monseniore, că am convenit să spunem lucrurilor pe nume.

— Fie. Deci dumneavoastră n-aţi pierdut nădejdea ca într-o zi să mă vedeţi prim-ministru ?

— Sînt sigură de asta.

— Îmi reproșez că nu v-am întrebat care sînt ambițiile dumneavoastră.

— Vi le voi spune, monseniore, cînd veți fi în stare să mi le împliniți.

— Rămîne hotărît, aștept acea zi.

— Mulțumesc, acum să stăm la masă.

Cardinalul luă mîna Jeannei și i-o strînse în felul în care Jeanne dorise atît de mult să i-o strîngă cu cîteva zile mai înainte. Dar vremea aceea trecuse. Ea își retrase mîna.

— Ce este, contesă ?

— Să mîncăm, vă rog, monseniore.

— Dar nu mai mi-e foame.

— Atunci să stăm de vorbă.

— Nu mai am nimic de spus.

— Atunci să ne despărțim.

— Iată ce numiți dumneavoastră pactul nostru. Deci mă concediați ?

— Pentru a fi cu adevărat unul al altuia, monseniore, să fim în primul rînd și unul, și altul stăpîni pe noi înșine.

— Aveți dreptate, contesă. Iertați-mă că m-am înșelat încă o dată în privința dumneavoastră. Vă jur că este pentru ultima oară. Și, luînd din nou mîna contesei, o sărută atît de respectuos, încît nu văzu răutăciosul, diabolicul zîmbet al doamnei de La Motte în clipa cînd rosti : „Este pentru ultima dată cînd mă înșel asupra dumneavoastră". Jeanne se ridică și îl conduse pe prinț pînă în anticameră. Aici el se opri și-i șopti : Continuarea, contesă ?

— E foarte simplu...

— Ce am de făcut ?

— Nimic. Așteptați-mă.

— Dumneavoastră unde vă duceți ?

— La Versailles.

— Cînd ?

— Mîine.

— Și eu cînd primesc răspunsul ?

— Imediat.

— Mă las în grija dumneavoastră, dumneavoastră sînteți protectoarea mea.

— Bine, am să aranjez totul.

Se întoarse în camera ei, se așeză în pat și, privind distrată spre frumosul Endemion de marmură care o aștepta pe Diana, murmură :

— Hotărît lucru, libertatea este mai de preț.

XLIX

JEANNE FAVORITĂ

Deținătoarea unui asemenea secret, avînd perspectiva unui viitor măreț, întemeindu-se pe două puncte de sprijin deosebit de importante, Jeanne se simți nespus de puternică, în stare să răstoarne lumea. Își acordă un răgaz de cincisprezece zile înainte de a începe să se înfrupte cu toată ardoarea din ciorchinele mustos pe care norocul i-l întindea.

Să apară la curte nu ca o solicitantă, ca o biată cerșetoare susținută de către doamna de Boulainvilliers, ci ca descendentă a familiei Valois, cu o rentă de o sută de mii de livre, să aibă drept soț un duce și pair al Franței, să fie favorita reginei și, în vremurile acestea cînd se urzeau comploturi și răsturnări, să guverneze statul conducîndu-l pe rege prin Maria-Antoaneta, iată, în mare, panorama ce se desfășura în nesecata imaginație a contesei de La Motte.

Cînd sosi ziua hotărîtă, ajunse dintr-un salt la Versailles. Nu, nu i se fixase nici o audiență, dar încrederea în steaua ei devenise atît de mare, încît Jeanne nu se îndoia că voința sa va zdrobi pînă și eticheta curții. Și avea dreptate. Toți lingușitorii de la curte, atît de preocupați să ghicească dorințele stăpînilor, observaseră cu cită plăcere acceptă Maria-Antoaneta societatea drăgălașei contese. A fost destul pentru ca, la sosirea ei, un ușier inteligent, hotărît să se facă remarcat, să se așeze în drumul reginei, care se întorcea de la capelă și să se adreseze, ca din întîmplare, cavalerului de serviciu :

— Domnule, cum să procedez cu doamna contesă de La Motte-Valois, care nu este pe lista audiențelor ?

Regina vorbea în șoaptă cu doamna de Lamballe. Numele Jeannei rostit cu abilitate de către ușier întrerupse conversația. Regina se întoarse.

— Nu cumva doamna de La Motte-Valois se află aici ? întrebă ea.

— Cred că da, maiestate — replică gentilomul.

— Cine v-a spus ?

— Ușierul acesta, doamnă

Ușierul se înclină cu modestie.

— O voi primi pe doamna de La Motte-Valois — zise regina, continuîndu-și drumul. Apoi, în drum spre apartamentele sale, mai adăugă : O veți conduce în sala de baie. Și intră.

Jeanne, căreia omul îi povesti cu simplitate ce făcuse, duse imediat mîna la pungă, dar ușierul o opri zîmbind :

— Binevoiască doamna contesă să amîne recompensa ; veți putea în curînd să mă recompensați mult mai larg.

Jeanne puse banii înapoi în buzunar :

— Ai dreptate, prietene, îți mulțumesc. „De ce n-aș ajuta un ușier care m-a ajutat la rîndul său ? Fac ceva asemănător pentru un cardinal."

Curînd, Jeanne se află în prezența reginei. Maria-Antoaneta era gravă, părînd în aparență prost dispusă, poate tocmai pentru că îi acordase o prea mare favoare contesei, primind-o astfel. „În fond — gîndi prietena domnului de Rohan — regina își imaginează că voi începe iar să cerșesc... Mai înainte de a apuca să rostesc douăzeci de cuvinte, se va însenina sau mă va da pe ușă afară."

— Doamnă — încă nu am găsit prilejul de a vorbi regelui... — începu regina.

— Ah, doamnă, maiestatea voastră a fost mult prea bună cu mine și nu aștept nimic mai mult. Am venit...

— Pentru ce ? întrebă regina, căreia nu-i scăpă nuanța. Nu ai cerut audiență. Este poate ceva urgent... pentru dumneata ?

— Urgent este... doamnă, însă nu... pentru mine.

— Atunci este pentru mine... Haide, vorbește, contesă !

Și regina o conduse pe Jeanne în sala de baie, unde o așteptau cameristele. Văzînd în jurul reginei atîta lume, contesa tăcu. Odată intrată în baie, regina își concedie cameristele.

— Doamnă — zise Jeanne — recunosc în fața maiestății voastre că mă simt destul de încurcată...

— De ce ? Poți să-mi spui.

— Maiestatea voastră știe, cred că i-am spus cît de mult se ostenește domnul cardinal de Rohan ca să mă îndatoreze...

Regina se încruntă :

— Nu știu.

— Credeam...

— N-are a face... vorbește.

— Ei bine, doamnă, eminența sa mi-a făcut alaltăieri cinstea de a mă vizita.

— Ah !...

— Venise pentru a mă ajuta la o operă de binefacere pe care o prezidez.

— Foarte bine, contesă, foarte bine. Voi da și eu.... pentru opera dumitale de caritate.

— Maiestatea voastră se înșală. Am mai avut cinstea de a vă spune că nu cer nimic pentru mine. Domnul cardinal, după obiceiul său, mi-a vorbit despre bunătatea reginei, despre farmecul său fără margini.

— Și a cerut să-i protejez protejații ?

— Mai întîi da, maiestate...

— O voi face, dar nu pentru domnul cardinal, ci pentru bieții nenorociți pentru care încerc mereu să fac cîte ceva, indiferent cine îi trimite. Spune-i însă eminenței sale că în acest moment nu prea am bani.

— Din păcate, doamnă, este exact ceea ce i-am spus și eu și de aici mi se trage încurcătura de care am amintit reginei.

— Oho !...

— Am vorbit domnului cardinal despre bunătatea și dorința arzătoare a maiestății voastre de a veni în ajutor ori de cîte ori aude despre o nenorocire, oricare ar fi ea, despre generozitatea care golește necontenit punga reginei, mereu prea neîncăpătoare.

— Bine ! Bine !

— „Iată, monseniore, i-am spus eu, spre exemplu. Maiestatea sa este sclava propriei sale bunătăți. Se sacrifică pentru săraci. Binele pe care îl face se întoarce împotriva sa și m-am acuzat chiar și pe mine."

— Cum asta, contesă ? o întrebă regina, care asculta fie pentru că Jeanne știuse să-i atingă coarda simțitoare, fie deoarece inteligența deosebită a Mariei-Antoaneta ghicise că sub tot acest preambul se ascunde ceva interesant pentru ea.

— Spun, doamnă, că maiestatea voastră mi-a dăruit o sumă mare cu cîteva zile în urmă ; că, de doi ani, acest lucru se întîmplă reginei pentru a mia oară, cel puțin, și că, dacă regina ar fi fost mai puțin sensibilă, mai puțin generoasă, ar fi avut două milioane și nimic n-ar fi împiedicat-o să-și ia acel frumos colier de diamante pe care atît de nobil, atît de curajos, da, îngăduiți-mi să spun, doamnă, atît de pe nedrept, l-a refuzat.

Regina roși, privind-o pătrunzător pe Jeanne. În mod neîndoielnic, concluzia era conținută în ultima frază. Era o capcană ? Era doar lingușire ? Dacă punea problema în felul acesta, nu se putea să nu o pîndească vreo primejdie pe regină. Dar maiestatea sa întîlni pe chipul Jeannei atîta blîndețe, atîta naivă bunăvoință, atîta adevăr, încît nimeni n-ar fi putut acuza această fizionomie de ipocrizie sau de lingușire. Maria-Antoaneta răspunse suspinînd :

— Da, colierul este frumos... era frumos, am vrut să spun, și-mi pare bine că o femeie de gust mă laudă că l-am refuzat.

— Dacă ați ști, doamnă — interveni Jeanne, tăindu-i vorba cu multă abilitate — cum ajungi să cunoști sentimentele cuiva, după cum îl interesează ceea ce place acelora pe care-i iubește !

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun, doamnă, că auzind despre eroicul sacrificiu pe care l-ați făcut în legătură cu colierul, l-am văzut pe domnul de Rohan pălind.

— Pălind ?!...

— În clipa aceea, ochii îi înotau în lacrimi. Nu știu, doamnă, dacă este adevărat că domnul de Rohan este un bărbat frumos și un senior desăvîrșit, așa cum pretind mulți ; ceea ce știu însă este că în acel moment chipul său

luminat de focul inimii și brăzdat de lacrimile pricinuite de generosul dumneavoastră dezinteres... ce zic eu ?... de sublima dumneavoastră renunțare, chipul acesta nu se va șterge niciodată din mintea mea.

Regina se opri o clipă, lăsînd să curgă apa din ciocul lebedei aurite care se pleca spre baia ei de marmură.

— Dragă contesă — zise ea — dacă domnul de Rohan ți s-a părut atît de frumos, atît de desăvîrșit, cum spui, nu te sfătuiesc să i-o arăți. Este un prelat monden, un preot care-și păstorește oițele atît pentru plăcerea lui cît și pentru a lui Dumnezeu.

— Vai, doamnă !

— Ce este ? Îl calomniez ? Nu este oare asta faima lui ? Nu-și face el din asta o glorie ? Nu-l vezi în zilele de sărbătoare fluturîndu-și frumoasele sale mîini, ce e drept, sînt frumoase, pentru a le face să pară și mai albe, iar asupra acestor mîini, pe care strălucește inelul pastoral, dreptcredincioasele își ațintesc ochii, mai strălucitori decît diamantul cardinalului ? Jeanne se înclină. Cuceririle cardinalului — continuă regina, iritată — sînt numeroase. Unele au iscat și scandaluri. Prelatul se îndrăgostește la moment. Să-l laude cine vrea pentru asta, eu mă abțin.

— Ei bine, doamnă — reluă Jeanne, mai la largul ei, datorită tonului familiar al reginei, cît și faptului că interlocutoarea sa se afla în baie — nu știu dacă domnul cardinal se gîndea la dreptcredincioasele lui cînd îmi vorbea cu atîta ardoare despre virtuțile maiestății voastre ; tot ce știu este că, în loc să-și fluture frumoasele sale mîini, și le dusese la inimă.

Regina clătină din cap, rîzînd cu poftă.

„Da, da ! își zise Jeanne, în sinea ei. Nu cumva lucrurile merg mai bine decît credeam ? Nu cumva năduful ne va ajuta ? Eh, atunci o să ne fie foarte ușor."

Regina își reluă pe dată aerul său indiferent și spuse :

— Continuați.

— Maiestatea voastră mă îngheață ; modestia o face să respingă orice laudă...

— Din partea cardinalului ? Ei bine, da.

— De ce, doamnă ?

— Pentru că mi se pare suspect, contesă.

— Nu se cuvine — grăi Jeanne, cu cel mai adînc respect — să-l apăr pe cel ce a putut fi atît de nefericit, încît să cadă în dizgrația maiestății voastre ; nu mă îndoiesc nici o clipă că este vinovat, de vreme ce a displăcut reginei.

— Domnul de Rohan nu mi-a displăcut, ci m-a ofensat. Dar sînt regină și creștină ; și această dublă calitate mă obligă, în consecință, să uit jignirile. Și regina rosti aceste cuvinte cu multă bunăvoință. Jeanne tăcu. Nu mai spuneți nimic ?

— Aș părea suspectă maiestății voastre, mi-aș atrage dizgrația, oprobiul său, exprimînd o părere care ar contrazice-o pe a sa.

— Dumneata ai altă părere decît mine despre cardinal ?

— Diametral opusă, doamnă.

— N-ai să mai vorbești așa în ziua cînd vei ști ce a făcut prințul Louis împotriva mea.

— Știu numai ce l-am văzut făcînd în slujba maiestății voastre.

— Galanterii ? Jeanne se înclină. Politețe, urări, complimente... — continuă regina. Jeanne tăcu. Dumneata ai pentru domnul de Rohan o puternică prietenie, contesă ; nu-l voi mai ataca în fața dumitale. Și regina începu să rîdă.

— Doamnă — răspunse Jeanne — preferam să stîrnesc mînia decît batjocura dumneavoastră. Ceea ce simte domnul cardinal pentru maiestatea voastră este un sentiment atît de respectuos, încît sînt sigură că, dacă ar vedea-o pe regină rîzînd de el, ar muri.

— Oh, oh ! Deci s-a schimbat mult.

— Dar maiestatea voastră mi-a făcut cinstea de a-mi spune zilele trecute că încă de acum zece ani domnul de Rohan era îndrăgostit pătimaș de...

— Glumeam, contesă — spuse cu severitate regina.

Jeanne, redusă la tăcere, păru reginei resemnată să mai continue lupta, dar Maria-Antoaneta se înșela amarnic. Pentru acest soi de femeie, amestec de tigru și de șarpe, momentul retragerii este preludiul atacului : repausul concentrat precede saltul.

— Vorbeai despre diamante — reluă cu imprudență regina. Mărturisește că te-ai gîndit la ele.

— Zi și noapte, doamnă — zise Jeanne, cu bucuria unui general care își vede dușmanul făcînd o greșeală decisivă pe cîmpul de bătaie. Sînt atît de frumoase și vor sta atît de bine maiestății voastre !

— Cum așa ?

— Da, doamnă, da, maiestății voastre.

— Dar au fost vîndute !

— Da, au fost vîndute.

— Ambasadorului Portugaliei ? Jeanne clătină cu drăgălășenie din cap. Nu ? zise bucuroasă regina.

— Nu, doamnă.

— Cui, atunci ?

— Domnul de Rohan le-a cumpărat.

Regina sări ca arsă, dar se stăpîni imediat, exclamînd :

— Ah !

— Iată, doamnă — începu Jeanne, cu o elocință năvalnică — ceea ce face domnul de Rohan este superb : este un act de generozitate din toată inima, este un gest frumos ; un suflet ca al maiestății voastre va fi, de bună seamă, mișcat de tot ce este bun și simțitor. Domnul de Rohan de-abia a aflat, de la mine, mărturisesc, lipsurile momentane ale maiestății voastre, că a și strigat : „Cum ?! Regina Franței își refuză ceea ce nu ar îndrăzni să-și refuze soția unui perceptor general ? Cum ? Regina este expusă s-o vadă într-o bună zi pe doamna Necker, împodobită cu aceste diamante ?!“ Domnul de Rohan încă nu știa că ambasadorul Portugaliei le cumpărase. I-am spus. Indignarea lui a fost și mai violentă. „Nici nu se mai pune problema de a face o plăcere reginei, este o problemă de demnitate a coroanei. Cunosc felul de a gîndi al curților străine : vanitate, ostentație... Vor rîde de regina Franței, care nu mai are bani să-și îndeplinească o dorință legitimă ; iar eu n-aș putea îngădui să fie batjocorită regina Franței ! Nu, niciodată !“ Și a plecat imediat. După un ceas am aflat că a cumpărat diamantele.

— Un milion cinci sute de mii de livre ?

— Un milion șase sute de mii de livre.

— Și cu ce intenție le-a cumpărat ?

— S-a gîndit că, dacă nu pot fi ale maiestății voastre, să nu fie ale altei femei.

— Și ești sigură că domnul de Rohan nu a cumpărat colierul pentru a-l dărui cine știe cărei iubite ?

— Sînt sigură că mai curînd l-ar fărîma decît să-l vadă strălucind la gîtul altcuiva decît al reginei.

Maria-Antoaneta se gîndi și chipul său lăsa să se vadă limpede tot ce se petrece în sufletul ei.

— Ceea ce a făcut domnul de Rohan e bine — zise ea — este un gest nobil și de un devotament deosebit. Jeanne îi sorbea cu nesaț cuvintele. Îi vei mulțumi deci domnului de Rohan — continuă regina.

— Oh, da, doamnă !

— Vei adăuga că domnul de Rohan mi-a dovedit prietenia sa și că eu, ca un om cinstit, cum spune Caterina, primesc orice cînd este din prietenie, cu condiția să mă revanșez. Așa că accept, nu darul domnului de Rohan...

— Atunci ce ?

— Avansul pe care l-a dat... Domnul de Rohan a binevoit să avanseze banii sau creditul său ca să-mi facă plăcere. Îi voi înapoia banii. Boehmer a cerut bani lichizi, cred ?

— Da, doamnă.

— Cît ? Două sute de mii de livre ?

— Două sute cincizeci de mii de livre.

— Este suma trimestrială a rentei pe care mi-o dă regele. Mi-a fost trimisă azi-dimineață, puțin înainte de termen, dar, în fine, mi-a fost trimisă.

Regina își sună imediat cameristele, care o îmbrăcară, după ce o înfășuraseră bine în prosoape fine, încălzite. Rămasă singură cu Jeanne, în camera sa, i se adresă contesei :

— Deschide, te rog, sertarul acela.

— Primul ?

— Nu, al doilea. Ai găsit un portofel ?

— Iată-l, doamnă.

— Conține două sute cincizeci de mii de livre. Numără-le. Jeanne se supuse. Du-le cardinalului și mulțumește-i încă o dată. Spune-i că voi face în așa fel, ca să-i plătesc lunar. În felul acesta voi avea colierul care mi-a plăcut atît de mult și chiar dacă plata lui va însemna o

strîmtorare pentru mine, cel puțin nu va fi și pentru rege. O clipă căzu pe gînduri. În plus, mă bucur că am aflat cu acest prilej că am un prieten delicat care m-a slujit... Făcu o pauză, apoi continuă : Și o prietenă care mi-a ghicit gîndurile — și-i întinse Jeannei mîna, pe care contesa se grăbi s-o acopere de sărutări. Apoi, cum aceasta se pregătea să plece, după un minut de ezitare, Maria-Antoaneta rosti foarte încet, ca și cînd i-ar fi fost frică de ceea ce spunea : Contesă, îi vei comunica domnului de Rohan că va fi binevenit la Versailles și că doresc să-i mulțumesc.

Jeanne se repezi afară din apartament, nu beată, ci aproape nebună de bucurie și de orgoliu satisfăcut. Strîngea biletele de bancă cum strînge vulturul în gheare prada furată.

L

PORTOFELUL REGINEI

Nimeni nu simți mai bine, la propriu și la figurat, importanța averii pe care o purta cu sine Jeanne, decît caii care o aduceau de la Versailles. Dacă vreodată niște armăsari puși să cîștige un premiu au zburat pe o pistă, au fost cu siguranță acești doi bieți cai de trăsură închiriată. La cererea contesei, birjarul îi făcu să se creadă că sînt sprintenele patrupede din țara Elis și că au de cîștigat doi talanți de aur pentru stăpîn și o rație întreită de ovăz pentru ei.

Cardinalul încă nu plecase cînd doamna de La Motte își făcu intrarea la el la palat, unde-l găsi cu suita sa. Se anunță mai ceremonioasă decît la regină.

— Veniți de la Versailles ? întrebă el.

— Da, monseniore.

O privi, dar fața ei era de nepătruns. Ea văzu tresărirea, tristețea, tulburarea lui : nu avu nici un fel de milă.

— Ei bine ? întrebă el.

— Ei bine, să vedem, monseniore, ce doriți ? Vorbiți, ca să nu am prea multe mustrări de cuget.

— Ah, contesă, mi-o spuneți cu un aer...

— Întristător, s-ar zice ?

— Ucigător.

— Doreați s-o văd pe regină ?

— Da.

— Am văzut-o. Doreați să-mi îngăduie să-i vorbesc despre dumneavoastră, ea care de mai multe ori a mărturisit antipatia ce vi-o poartă, ba chiar aversiune numai auzind numele vostru.

— Dacă am avut această dorință, văd că trebuie să renunț de a-mi fi vreodată îndeplinită.

— Nu, regina mi-a vorbit despre dumneavoastră.

— Sau, mai degrabă, dumneavoastră ați fost atît de bună și i-ați vorbit despre mine ?

— Este adevărat.

— Maiestatea sa a ascultat ?

— Asta merită o lămurire.

— Nici un cuvînt mai mult, contesă, îmi dau seama ce neplăcere a pricinuit acest lucru maiestății sale.

— Nu, nu prea mare. Am îndrăznit să-i vorbesc despre colier.

— Ați îndrăznit să spuneți că m-am gîndit...

— Să-l cumpărați pentru ea, da.

— Ah, contesă, e sublim ! Și ea a ascultat ?

— Desigur.

— I-ați spus că îi ofer aceste diamante ?

— A refuzat categoric.

— Sînt pierdut !

— A refuzat să accepte darul, da, dar împrumutul...

— Împrumutul ?!... Ați prezentat cu atita delicateță darul ?

— Cu atîta delicatețe, încît a acceptat.

— Eu s-o împrumut pe regină ? Eu ?!... Contesă, este cu putință ?

— Este mai mult decît dacă i l-ați dărui, nu-i așa ?

— De o mie de ori.

— Așa am gîndit și eu. Cu toate acestea, maiestatea sa acceptă.

Cardinalul se ridică și se așează din nou ; se apropie de Jeanne și, luîndu-i mîinile, spuse :

— Să nu mă înșelați, gîndiți-vă că puteți, cu un cuvînt, să faceți din mine ultimul dintre oameni.

— Nu ne jucăm cu pasiunile, monseniore : asta se potrivește saltimbancilor ; oamenii de rangul și cu meritele dumneavoastră nu pot fi niciodată ridicoli.

— Așadar, este adevărat ceea ce îmi spui ?

— Este purul adevăr.

— Am un secret cu regina ?

— Un secret... mortal.

Cardinalul alergă spre Jeanne și îi strînse mîna cu duioșie.

— Îmi place strîngerea aceasta de mînă ca între bărbați.

— Nu, este a unui om fericit cu îngerul său protector.

— Monseniore, să nu exagerăm nimic.

— Ba da, ba da, bucuria, recunoștința mea... niciodată...

— Dar dumneavoastră exagerați și una, și alta. Oare vroiați să-i împrumutați reginei un milion și jumătate, numai asta voiați ? Cardinalul suspină. Buckingham ar fi cerut altceva Anei de Austria, monseniore, după ce ar fi presărat cu perle parchetul camerei regale.

— Ceea ce a avut Buckingham, contesă, eu nu vreau să sper nici măcar în vis.

— Veți explica toate acestea reginei, monseniore, deoarece mi-a poruncit să vă aduc la cunoștință că vă va vedea cu plăcere la Versailles.

Nici nu lăsase bine să-i scape aceste cuvinte, și cardinalul se albi la față, ca un adolescent la primul sărut de dragoste. Se așeză în fotoliul pe care îl avea la îndemînă, bîjbîind ca un om beat.

„Ah, ah ! se gîndi Jeanne. Este mult mai grav decît credeam ; am visat un ducat, un domeniu, o sută de mii de livre rentă, dar voi cere un principat, o jumătate de milion rentă ; căci domnul de Rohan nu este mînat nici de ambiție, nici de lăcomie, este mînat de dragoste !"

Domnul de Rohan își reveni repede. Bucuria nu este o boală care durează mult timp, și cum prințul avea o minte ageră, se gîndi că era foarte potrivit să discute

afaceri cu Jeanne spre a o face să uite că discutaseră despre dragoste. Ea nu-l opri.

— Dragă prietenă — începu el, strîngînd-o pe Jeanne în brațe — cum dorește să procedeze regina cu împrumutul pe care-l contractează ?

— Mă întrebați fiindcă se știe că regina nu are bani !

— Exact.

— Ei bine, vrea să vă plătească așa cum i-ar plăti lui Boehmer, cu singura diferență că, dacă ar fi cumpărat de la Boehmer, ar fi știut tot Parisul, lucru imposibil de cînd ea a rostit faimosul cuvînt *corabie*, căci dacă regele s-ar supăra, Franța ar sări în sus. Deci regina vrea să aibă și să plătească diamantele în rate. Dumneavoastră îi veți oferi acest prilej ; sînteți pentru ea un casier discret și solvabil în cazul cînd s-ar afla în încurcătură, asta e tot ; este fericită și plătește, nu cereți mai mult.

— Bine, bine, plătește. Dar cum ?

— Regina, femeie care înțelege totul, știe foarte bine că aveți datorii, monseniore ; și apoi este și mîndră, nu este o prietenă care primește cadouri... Cînd i-am spus că ați avansat două sute cincizeci de mii de livre...

— I-ați spus ?

— De ce nu ?

— Aceasta face ca afacerea să devină imposibilă.

— Aceasta face ca regina să aibă un motiv de a accepta. Nimic pentru nimic, iată deviza reginei.

— Dumnezeule !

Jeanne scotoci liniștită în buzunar și scoase portofelul maiestății sale.

— Ce este asta ? întrebă domnul de Rohan.

— Un portofel care conține bilete de bancă în valoare de două sute cincizeci de mii de livre.

— Da, și ?

— Regina vi le trimite, cu multe mulțumiri.

— Oh !

— Este exact cît am spus. Am numărat.

— Nu despre asta e vorba.

— Dar la ce vă uitați ?

— Mă uit la acest portofel pe care nu l-am mai văzut la dumneata.

— Vă place ? Cu toate acestea nu este nici frumos și nici scump.

— Nu știu de ce, dar îmi place.

— Aveți gust.

— Vă bateți joc de mine ? Ce înțelegeți cînd spuneți că am gust ?

— Fără îndoială, aveți gust de vreme ce aveți același gust cu regina.

— Portofelul...

— Era al reginei, monseniore...

— Țineți să-l păstrați ?

— Oh, mult !

Domnul de Rohan suspină și zise :

— Se înțelege...

— Numai că, dacă vă face plăcere... — continuă contesa, cu unul din acele surîsuri care îi duc în ispită și pe sfinți.

— Sînteți foarte amabilă, contesă, dar nu vreau să vă lipsesc de el.

— Luați-l.

— Contesă ! izbucni cardinalul, într-un elan de bucurie. Sînteți prietena cea mai prețioasă, cea mai inteligentă, cea mai...

— Da, da.

— Și mă leg...

— Pe viață și pe moarte... Așa se spune întotdeauna. Nu, eu nu am decît un merit.

— Care ?

— Acela de a mă fi ocupat de treburile dumneavoastră cu destul noroc și cu multă tragere de inimă.

— Dacă vorbim despre noroc, dragă prietenă, aș zice că aproape vă semăn, deoarece eu, în vreme ce vă duceați la Versailles, scumpa mea, am lucrat și eu pentru dumneavoastră. Jeanne îl privi pe cardinal, surprinsă. Da, nimica toată — zise el. A venit cineva din partea bancherului meu, care-mi propunea acțiuni în legătură cu asanarea sau exploatarea unei mlaștini, cam așa ceva...

— Ah !

— Era un profit sigur ; am acceptat.

— Și bine ați făcut.

— O ! Vă veți convinge că ocupați întotdeauna primul loc în gîndul meu.

— Al doilea este mai mult decît merit. Dar să vedem.

— Bancherul meu mi-a dat două sute de acțiuni. Eu am luat un sfert, celelalte sînt pentru dumneavoastră.

— Oh, monseniore !

— Lăsați-mă să sfîrșesc. După două ore s-a întors. Faptul că am plasat acțiunile la timp a determinat o creștere de sută la sută. Mi-au revenit o sută de mii de livre.

— Frumoasă speculație !

— Din care iată partea dumneavoastră, scumpă contesă, vreau să spun, scumpă prietenă. Și din teancul de două sute cincizeci de mii de livre date de regină, strecură în mîna Jeannei douăzeci și cinci de mii de livre.

— Prea bine, monseniore, o mînă spală pe alta ; ceea ce mă măgulește cel mai mult este că v-ați gîndit la mine.

— Așa va fi întotdeauna — răspunse cardinalul, sărutîndu-i mîna.

— La fel va fi și din partea mea — zise Jeanne. Pe curînd, la Versailles, monseniore !

Și plecă, după ce înmînase cardinalului lista scadențelor fixate de regină, și dintre care prima, fixată peste o lună, era în valoare de cinci sute de mii de livre.

LI

ÎN CARE ÎL ÎNTÎLNIM PE DOCTORUL LOUIS

Poate că cititorii noștri, amintindu-și în ce situație dificilă l-am lăsat pe domnul de Charny, ne-ar fi recunoscători dacă ne-am întoarce în acea anticameră a micului apartament de la Versailles, unde bravul marinar, pe care nu l-au intimidat niciodată nici oamenii, nici forțele naturii, fugise de teamă să nu leșine în fața a trei femei : regina, Andreea, doamna de La Motte.

Ajuns în mijlocul anticamerei, domnul de Charny își dădu seama că îi va fi de-a dreptul imposibil să meargă

mai departe. Tot împleticindu-se, cu brațele întinse, atrase atenția celor din preajmă, care, văzînd că-l părăsesc puterile, îi săriră în ajutor. Tînărul ofițer leșină, dar își reveni pe dată, fără să bănuiască o clipă că regina l-a văzut și că poate ar fi alergat spre el în primul moment de neliniște, dacă Andreea nu ar fi oprit-o, mai mult dintr-o aprigă gelozie decît dintr-un rece imbold al conveniențelor.

De altfel, bine a făcut regina că, la sfatul Andreei, indiferent de sentimentul care-i dictase acest sfat, intrase în camera ei, întrucît de-abia se închise ușa după ea, că și auzi ușierul strigînd :

— Regele !

Era într-adevăr regele. Ieșind din apartamentele sale, el o luă spre terasă, vrînd, înainte de consiliu, să-și viziteze echipajele de vînătoare, care, de la un timp, i se păreau a nu fi destul de bine îngrijite. Intrînd în anticameră, regele, urmat de cîțiva dintre ofițerii săi, se opri ; văzu un bărbat sprijinindu-se de arcada unei ferestre, într-o poziție ce-i îngrijora pe cei doi ostași de gardă care îi săriseră în ajutor și care nu erau obișnuiți să-i vadă pe ofițeri leșinînd cu una cu două. Astfel că, în timp ce-l susțineau pe domnul de Charny, îi strigau :

— Domnule, domnule ! Ce aveți ?

Bolnavului însă îi pierise glasul și nu putea răspunde.

Regele, înțelegînd din această tăcere că starea omului este gravă, grăbi pasul.

— Acolo este cineva care-și pierde cunoștința — zise el.

Auzind glasul regelui, cei doi soldați de gardă se întoarseră și, cu un gest mașinal, îi dădură drumul domnului de Charny, care, la capătul puterilor, căzu sau mai curînd se lăsă ușor, gemînd, pe pardoseală.

— Domnilor, ce faceți, domnilor ? strigă regele.

Se repeziră cu toții, îl ridicară binișor pe domnul de Charny, care își pierduse cunoștința, și-l întinseră pe un fotoliu.

— Oh ! exclamă regele, recunoscîndu-i deodată pe tînărul ofițer. Păi este domnul de Charny !

— Domnul de Charny ?! repetară cei de față.

— Da, nepotul domnului de Suffren.

Cuvintele avură un efect magic. Într-o clipă, Charny fu inundat cu tot felul de săruri mirositoare, nici mai mult nici mai puțin decît dacă s-ar fi aflat în mijlocul a zece femei. A fost chemat un doctor, care îl examină cu atenție pe bolnav. Regele nu vru să se îndepărteze ; el asistă la consultație. Prima grijă a doctorului a fost să deschcie vesta și cămașa tînărului, astfel ca bolnavul să aibă mai mult aer ; dar, făcînd acest lucru, găsi ceea ce nu căuta.

— O rană ! exclamă regele, și mai curios, apropiindu-se în așa fel încît să vadă cu ochii săi.

— Da, da — murmură domnul de Charny, încercînd să se ridice și plimbînd jur împrejur o privire obosită — o rană veche care s-a redeschis. O nimica toată... nimica toată....

Și mîna sa strînse imperceptibil degetele doctorului. Un doctor înțelege și trebuie să înțeleagă totul. Dar acela nu era un doctor de curte, ci un practician din comunele de pe lîngă Versailles. Așa că vru să-și dea importanță.

— Ce veche ?!... Așa vă place să spuneți dumneavoastră, domnule ; marginile sînt prea proaspete, iar sîngele, sîngele e prea roșu ; rana asta nu are nici douăzeci și patru de ore.

Charny, căruia faptul că era contrazis îi dădu puteri, se ridică în picioare și spuse :

— Presupun că nu vreți să-mi spuneți mie cînd am fost rănit, domnule ; v-am spus și vă repet că este o rană veche. Chiar în clipa aceea îl zări și-l recunoscu pe rege. Se încheie la vestă, rușinat de a fi avut un atît de ilustru spectator al slăbiciunii sale. Regele ! rosti el.

— Da, domnule de Charny, da, eu însumi și binecuvintez cerul că am venit aici la timp ca să te pot ajuta.

— O zgîrietură, sire... — se bîlbîi Charny. O rană veche, sire, asta e tot...

— Veche sau nouă — zise Ludovic al XVI-lea — datorită ei ți-am văzut sîngele, sînge prețios al unui brav gentilom.

— Căruia două ceasuri de odihnă la pat îi vor reda sănătatea — adăugă Charny, vrînd din nou să se scoale ; nu-și cumpănise însă bine forțele. Cu mintea împăienje-

nită, împleticindu-se, el se ridică, dar se prăbuși din nou în fotoliu.

— Ce să mai vorbim, este bolnav de-a binelea — spuse regele.

— Da, da — încuviință doctorul, cu diplomație, simțind că se apropie avansarea. Cu toate acestea îl putem salva.

Regele se arătă discret ; ghicise că Charny ascunde ceva. Îi respectă secretul. Oricare altul l-ar fi smuls de pe buzele doctorului, care atît aștepta ; dar Ludovic al XVI-lea preferă să lase taina în posesia proprietarului ei.

— Nu vreau ca domnul de Charny să înfrunte vreun risc întorcîndu-se acasă. Domnul de Charny va primi îngrijiri la Versailles ; va fi chemat urgent unchiul său, domnul de Suffren, și după ce i se va fi mulțumit domnului pentru îngrijirile sale — și făcu un semn către înimosul doctor — va fi căutat medicul nostru de casă, doctorul Louis. Cred că locuiește prin apropiere.

Un ofițer alergă să execute ordinele regelui. Alți doi îl ridicară pe Charny și-l transportară la capătul galeriei, în camera ofițerului de gardă. Scena se petrecu mai repede decît cea dintre regină și domnul de Crosne. Fu chemat domnul de Suffren și, în locul celui ce dăduse primele îngrijiri, veni doctorul Louis, un om cinstit, înțelept și modest, cu o inteligență mai puțin scînteietoare decît folositoare, curajos lucrător pe cîmpul uriaș al științei.

În spatele doctorului, care se și aplecase asupra bolnavului, se îndesa domnul de Suffren, căruia o ștafetă îi adusese vestea. Ilustrul marinar nu înțelegea în nici un chip de unde sincopa, răul acesta subit. După ce luă mîna lui Charny și îi văzu ochii cu privirea stinsă, spuse :

— Ciudat ! Ciudat ! Doctore, știți că nepotul meu n-a fost bolnav niciodată ?

— Asta nu dovedește nimic, domnule amiral — răspunse doctorul.

— Aerul de la Versailles este probabil prea încărcat, căci, vă repet, l-am văzut pe Olivier, pe mare, timp de zece ani, întotdeauna zdravăn, drept ca un catarg.

— E din cauza rănii — zise unul dintre ofițerii de față.

— Care rană ?! exclamă mirat amiralul. Olivier nu a fost niciodată rănit.

— Iertați-mă — rosti sfios ofițerul, arătînd batista înroșită. Credeam că...

Domnul de Suffren văzu sîngele.

— Bine, bine, — îl întrerupse brusc doctorul, dar fără asprime, simțind că pulsul bolnavului se accelerează — n-o să discutăm acum de unde vine boala ! Răul există, să ne mulțumim să-l vindecăm, dacă este posibil.

Amiralului îi plăceau lucrurile limpezi ; nu-i obișnuise pe medicii echipajelor sale să vorbească pe ocolite.

— Există vreun pericol, doctore ? întrebă el, mult mai emoționat decît ar fi vrut să pară.

— Aproape tot atîta ca atunci cînd îți lunecă briciul pe bărbie.

— Bine. Mulțumiți-i regelui din partea mea, domnilor. Olivier, o să mă întorc să te văd.

Olivier clipi din ochi și mișcă din degete ca pentru a mulțumi în același timp unchiului său, care pleca, și doctorului, care îl lăsa să plece. Apoi, fericit că se află într-un pat, fericit că fusese lăsat în grija unui om inteligent și blînd, se prefăcu că doarme. Doctorul expedie toată lumea.

Adevărul este că Olivier adormi nu fără a mulțumi cerului pentru tot ce i se întîmplase sau, mai bine zis, că nu i se întîmplase nimic rău în împrejurări atît de grave. Febra puse stăpînire pe el, acea minunată febră regeneratoare, eterna sevă care mustește în sîngele omului, care face să încolțească sănătatea din boală sau curmă viața, în plină sănătate.

După ce Olivier rumegă bine, în focul temperaturii, scena cu Filip, scena cu regina, scena cu regele, se prăbuși în lațul înspăimîntător pe care sîngele mînios îl aruncă asupra inteligenței. Aiura. Trei ceasuri mai tîrziu putea fi auzit din galeria unde se plimbau cîțiva ofițeri de gardă ; văzînd aceasta, doctorul își chemă lacheul, căruia îi porunci să-l ia pe Olivier în brațe. Olivier scînci de durere.

— Înfășoară-i capul în cuvertură.

— Cu asta nu fac mare lucru — zise valetul. Este prea greu și se zbate prea tare. Mă duc să cer ajutor unuia dintre domnii care fac de gardă.

— Eşti o curcă plouată dacă ţi-e teamă de un bolnav — se oţărî doctorul.

— Domnule...

— Şi dacă ţi se pare prea greu, înseamnă că nu eşti atît de puternic pe cît credeam. Am să te trimit înapoi în Auvergne.

Ameninţarea îşi făcu efectul. Charny, zbierînd, urlînd, delirînd şi gesticulînd, fu ridicat ca un fulg de către omul nostru din Auvergne, în văzul gărzilor. Aceştia îl înconjuraseră pe Louis, potopindu-l cu întrebări.

— Domnilor — le răspunse doctorul, strigînd mai tare decît Charny pentru a-i acoperi glasul — pricepeţi că n-am să fac o leghe din oră în oră ca să văd un bolnav pe care mi l-a încredinţat regele. Galeria voastră este la capătul lumii.

— Şi unde îl duceţi, doctore ?

— La mine, ca un leneş ce sînt. Am aici, după cum ştiţi, două camere ; am să-l culc într-una dintre ele, şi poimîine, dacă sînt lăsat în pace, am să vă dau socoteală despre ce am făcut.

— Dar, domnule doctor — interveni un ofiţer — vă asigur că aici bolnavul se simte foarte bine ; noi toţi îl iubim pe domnul de Suffren, şi...

— Da, da, cunosc îngrijirile care se dau între camarazi. Rănitului îi este sete, ne este milă de el, îi dăm de băut şi moare. La naiba cu minunatele îngrijiri ale domnilor din gardă ! Aşa mi-au fost omorîţi zece bolnavi ! Doctorul mai vorbea încă, în vreme ce Oliver nu mai putu fi auzit. Da, da ! continuă bravul medic. Iată un lucru bine făcut, admirabil judecat. Nu se mai poate întîmpla decît o singură nenorocire, şi anume ca regele să vrea să-l vadă pe bolnav... Şi dacă îl vede... o să-l şi audă... Drace, nu-i timp de stat pe gînduri. Trebuie s-o previn pe regină, ea îmi va da un sfat.

Luînd această hotărîre cu promptitudinea omului căruia soarta îi numără secundele, bunul doctor spălă cu apă proaspătă faţa rănitului şi-l aşeză în pat, în aşa fel încît să nu poată, mişcîndu-se sau căzînd, să se lovească mortal. Ferecă apoi obloanele, încuie de două ori uşa camerei, puse cheia în buzunar şi se duse la regină, după ce

mai întîi se asigură, ascultînd de afară, că nici unul din strigătele lui Olivier nu pot fi auzite sau deslușite. Se înțelege de la sine că, pentru ca toate precauțiunile să fie luate, omul din Auvergne fu închis împreună cu bolnavul. În fața ușii, doctorul tocmai o întîlni pe doamna de Misery, pe care regina o trimisese să afle veşti despre rănit. Ea stăruia să intre.

— Veniți, veniți cu mine, doamnă — spuse el — tocmai plec...

— Bine, doctore, dar regina așteaptă !

— Merg la regină, doamnă.

— Regina dorește...

— Regina va ști tot ce dorește să știe, vă asigur, doamnă. Să mergem. Și o luă la picior atît de repede, încît o sili pe doamna din suita Mariei-Antoaneta să alerge ca să poată ajunge în același timp cu el.

LII

AEGRI SOMNIA [1]

Regina aștepta răspunsul doamnei de Misery, nicidecum pe doctor. Acesta intră, cu familiaritatea lui obișnuită.

— Doamnă — spuse el, cu voce tare — bolnavul de care se interesează regele și maiestatea voastră se simte bine atît cît te poți simți cînd ai febră.

Regina îl cunoștea pe doctor ; știa cît de mult îl supără cei care, spunea el, țipă de două ori mai tare decît suferă. Își imagină că domnul de Charny îl cam supărase pe medic. Femeile tari sînt dispuse să-i creadă slabi pe bărbații tari.

— Rănitul — zise ea — numai rănit nu este.

— Eh, eh !... mormăi doctorul.

— O zgîrietură...

— Ba nu, nu, doamnă ; în fine, zgîrietură sau rană, tot ce știu e că are febră.

[1] Vise chinuite, bolnave (în limba latină în text). (n. t.)

— Bietul băiat ! Are febră mare ?

— Îngrozitoare.

— Hm ! făcu regina, înspăimîntată. Nu credeam că așa... deodată... febră.

Doctorul o privi o clipă.

— Sînt febre și febre — rosti el.

— Scumpul meu Louis, mă înspăimînți. Dumneata, care de obicei ești atît de calm, nu-mi dau seama ce ai astă-seară.

— Nimic deosebit.

— Ah, într-adevăr ! Te sucești, te răsucești, privești în dreapta, privești în stînga, ai aerul unui om care vrea să-mi încredințeze un mare secret.

— Eh ! Cine zice că nu ?

— Păi vezi ! Un secret în legătură cu febra ?!

— Chiar așa...

— Cu febra domnului de Charny ?

— Da, da, întocmai.

— Și m-ai căutat ca să-mi spui acest secret ?

— Așa e.

— Hai, treci la subiect. Știi că sînt curioasă. Să începem cu începutul.

— Ca Petit-Jean [1], nu-i așa ?

— Da, scumpul meu doctor.

— Ei bine, doamnă...

— Ei bine, aștept, doctore.

— Nu, eu sînt cel care așteaptă.

— Ce-aștepți ?

— Să fiu întrebat, doamnă. Nu știu să povestesc, dar dacă mă întrebați, răspund ca din carte.

— Ei bine, te-am întrebat ce se-aude cu febra domnului de Charny.

— Nu, ați început-o prost. Întrebați-mă mai întîi cum se face că domnul de Charny se află la mine, într-una dintre cele două cămăruțe, în loc să se afle în galerie sau la postul ofițerului de gardă.

— Fie, te-ntreb. Într-adevăr, e curios.

[1] Personaj din piesa *Împricinații* de Jean Baptiste Racine (1639—1669); singura comedie a dramaturgului francez, care a excelat în tragedii. (n. t.)

— Doamnă, n-am vrut să-l las pe domnul de Charny în galerie sau la post, după cum era firesc, pentru că domnul de Charny nu are febră ca toată lumea.

Regina păru surprinsă.

— Ce vrei să spui ?

— Domnul de Charny, cînd are febră, începe să delireze.

— Oh ! exclamă regina, împreunîndu-și mîinile.

— Și — continuă Louis, apropiindu-se de regină — în timp ce delirează, bietul băiat spune o groază de lucruri foarte delicate pentru urechile domnilor din garda regelui sau pentru oricare altă persoană.

— Doctore !

— Ah, drace ! Nu trebuia să mă întrebați dacă nu vroiați să vă răspund.

— Totuși, spune, dragă doctore. Și regina îi luă mîna bunului om. Tînărul este, poate, ateu, și cînd delirează, hulește numele Domnului ?

— Nici pomeneală ! Dimpotrivă, are un sentiment religios foarte adînc.

— Este, poate, un exaltat ?

— Exaltat ! Asta-i cuvîntul.

Chipul reginei căpătă o expresie de nepătruns.

— Domnul de Charny mi-a fost recomandat — zise ea. El este nepotul domnului de Suffren, eroul nostru. Mi-a făcut servicii ; vreau să mă port față de el ca o rudă, ca o prietenă. Spune-mi deci adevărul ; trebuie și vreau să-l aud.

— Eu însă nu vă pot spune — replică Louis — și deoarece maiestatea voastră ține atît de mult să afle, nu cunosc decît un mijloc : acela ca maiestatea voastră să audă ea însăși. În felul acesta, dacă tînărul spune ceva nelalocul lui, regina nu se va putea supăra nici pe indiscretul care a dezvăluit secretul, nici pe neprevăzătorul care l-ar înăbuși.

— Mă bucură prietenia dumitale și, din acest moment, încep să cred că domnul de Charny, în delirul său, spune lucruri ciudate.

— Lucruri pe care trebuie cît mai degrabă să le audă și maiestatea voastră ca să-și poată face o părere — pre-

ciză bunul doctor. Și atinse cu gingășie mîna tremurătoare a reginei.

— Dar mai întîi, ia seama — zise regina — știi că nu pot să fac nici măcar un pas fără a avea pe urme un spion devotat.

— Astă-seară nu mă veți avea decît pe mine. Trebuie să străbatem coridorul, care are o ușă la fiecare capăt. Am să încui ușa pe care vom intra și în felul acesta nimeni nu se va afla în apropierea noastră, doamnă.

— Mă las în grija scumpului meu doctor — se învoi regina. Și luînd brațul lui Louis, se strecură afară din apartament, fremătînd de curiozitate.

Doctorul își ținu promisiunea. Niciodată un rege mergînd la luptă sau făcînd o inspecție în plin război, niciodată o regină însoțită într-o plimbare tainică nu a fost mai bine escortată, în adevăratul înțeles al acestui cuvînt, de către un căpitan de gardă sau un ofițer al palatului. Doctorul încuie prima ușă și se apropie de a doua de care își lipi urechea.

— Așadar, aici este bolnavul dumitale ? zise regina.

— Nu, doamnă, este în cealaltă cameră. Dacă ar fi fost în camera asta, l-ați fi auzit încă din capătul coridorului. Ascultați puțin la ușă.

Într-adevăr, se auzea un murmur nearticulat, scîncete.

— Geme, suferă, doctore !

— Nu, nu, nu geme deloc. Pur și simplu vorbește. Iată, voi deschide ușa.

— Dar nu vreau să intru la el ! exclamă regina, trăgîndu-se îndărăt.

— Nici nu vă propun așa ceva — o liniști doctorul. Vă spun doar să intrați în prima încăpere, și de acolo, fără să vă temeți că veți fi văzută sau că veți vedea ce se petrece dincolo, veți auzi ce va vorbi rănitul în odaia lui.

— Tot acest mister, toate aceste măsuri mă înspăimîntă — murmură regina.

— Doamne, ce se va întîmpla după ce veți auzi ? !... replică doctorul.

Și intră singură la Charny.

Îmbrăcat în uniforma sa, cu brațele întinse și țepene ca ale unui cadavru, în mînecile mototolite, Charny încerca să-și ridice de pe pernă capul mai greu ca plumbul.

O sudoare fierbinte îi îmbrobona fruntea, lipindu-i pe tîmple buclele răvășite. Abătut, zdrobit, nemișcat, nu mai era decît un gînd, o simțire, o licărire ; trupul său trăia animat de o singură flacără care se aprindea, învolburîndu-i mintea, asemenea opaițului în lampa de alabastru.

Charny tocmai își povestea lui însuși întîlnirea cu doamna de origine germană din trăsura cu care străbătuse drumul de la Paris la Versailles.

— Germană ! Germană ! repeta el într-una.

— Da, germană, asta o știu — spuse doctorul — drumul Paris-Versailles...

— Regină a Franței ! țipă el deodată.

— Oho ! exclamă Louis, privind în camera unde se afla regina. Poftim ? Ce spuneți, doamnă ?

— Iată ceva înspăimîntător ! murmură Charny. Să iubești un înger, o femeie, s-o iubești nebunește, să-ți dai și viața pentru ea, și să nu mai ai în față, cînd te apropii, decît o regină de catifea și aur, un metal sau o stofă lipsită de suflet !

— Oho ! exclamă din nou doctorul, cu un rîs forțat.

Charny nici nu băgă de seamă întreruperea.

— Așadar, iubesc — continuă el — o femeie măritată. Așadar, iubesc cu acea dragoste sălbatică care te face să uiți totul. Ei bine... îi voi spune acelei femei : „Ne mai rămîn cîteva zile fericite pe pămînt ; cele ce ne-așteaptă în afara dragostei noastre nu merită să fie trăite. Vino, iubita mea ! Atîta timp cît mă iubești și te iubesc, sîntem deasupra tuturor. După aceea... după aceea... va fi moartea, cu nimic deosebită de viața pe care o trăim acum. Să profităm deci de dragoste".

— Nu gîndește prea rău pentru un om care are febră mare — murmură doctorul — cu toate că morala nu e deloc riguroasă.

— Dar copiii !... urlă deodată ca turbat Charny. Nu-i va părăsi pe cei doi copii ai ei...

— Iată obstacolul, *hic nodus*[1] — comentă Louis, ștergînd sudoarea de pe fruntea lui Charny, cu un amestec sublim de ironie și milă.

[1] Aici e buba (în limba latină în text). (n. t.)

— Oh ! reîncepu tînărul, fără să-și dea seama de nimic. Copiii... copiii pot fi foarte bine luați în poalele mantalei. Hai, Charny, deoarece o iei pe mamă, pe ea, mai ușoară decît un fulg, în brațele tale, deoarece o ridici fără să-i simți povara, cuprins de fiorii dragostei, vei putea lua și copiii Mariei... Ah !... Și scoase un țipăt înfiorător.

Louis îl părăsi pe bolnav și se apropie de regină. O găsi în picioare, rece, tulburată ; îi luă mîna, care tremura.

— Ai dreptate — zise ea. Este mai mult decît un delir, tînărul se află în pericol dacă cineva aude ce spune.

— Ascultați ! Ascultați ! o rugă doctorul.

— Nu, nici un cuvînt mai mult.

— Se mai îmblînzește. Iată-l că se roagă.

Într-adevăr, Charny se ridicase în capul oaselor și, cu mîinile împreunate, privea uimit, cu ochii lui mari, spre zări necunoscute.

— Maria — zicea el, cu o voce vibrantă și afectuoasă — Maria, am simțit că mă iubești. A, nu voi spune nimic ! Piciorul tău, Maria, s-a lipit de al meu în trăsură și atunci am simțit că mor. Mîna ta a atins-o pe a mea... nu... n-am să suflu un cuvînt, este taina inimii mele. Oricît sînge îmi curge din rană, Maria, secretul nu va ieși odată cu el. Dușmanul și-a muiat spada în sîngele meu, dar dacă a ghicit cît de cît taina mea, nu știe nimic despre a dumitale. Nu te teme de nimic, Maria ; nu-mi spune nici măcar că mă iubești : este de prisos ; după cum roșești, nu mai am nimic de aflat.

— Oho ! exclamă doctorul. Nu este deci numai febra de vină ; vedeți că e foarte calm... este...

— Este, ce ?... întrebă regina, neliniștită.

— Este o stare de extaz, doamnă : extazul seamănă cu memoria. Este ca o memorie a sufletului care își amintește de paradis.

— Am auzit destul — murmură regina, atît de tulburată, încît vru să fugă.

Doctorul o opri, luînd-o de mînă.

— Doamnă, doamnă — zise el — ce vreți să faceți?

— Nimic, doctore, nimic

— Dar dacă regele vrea să-și vadă protejatul ?
— Ah, da, ai dreptate. Ar fi o nenorocire !
— Ce să-i spun ?
— Doctore, n-am nici o idee, nu-mi vine nimic în minte ; spectacolul acesta îngrozitor m-a copleșit.
— Și v-ați molipsit, văd. Aveți febră ca și bolnavul meu căzut în extaz. Pulsul dumneavoastră are cel puțin 100 de bătăi pe minut.
Regina nu răspunse, își retrase mîna și dispăru.

LIII

ÎN CARE SE DEMONSTREAZĂ CĂ AUTOPSIA SUFLETULUI ESTE MAI GREA DECÎT CEA A TRUPULUI

Doctorul rămase gînditor, privind-o pe regină cum se îndepărtează. Apoi își zise, clătinînd din cap : „Aici, în palat, există taine ce nu pot fi dezlegate de știință. Împotriva unora mă înarmez cu bisturiul ca să pătrund pînă-n vine și să-i vindec pe bolnavii mei ; împotriva altora mă înarmez cu mustrări și pătrund în suflet ; îi voi tămădui oare ?“ Apoi, cum criza se potolise, îi închise ochii lui Charny, căci tînărul rămăsese cu privirile rătăcite, îi răcori tîmplele cu apă și oțet și-i dădu acele îngrijiri ce schimbă atmosfera înăbușitoare din jurul pacientului într-un paradis desfătător.

După ce se încredință că asupra bolnavului a coborît din nou liniștea, după ce văzu că hohotele se transformau în suspine, că în locul cuvintelor mînioase îi scăpau de pe buze șoapte fără șir, doctorul zise :

— Da, da, nu era numai simpatie, era ca și cînd ar fi suferit o înrîurire ; delirul ăsta părea că vine în întîmpinarea vizitei pe care a primit-o bolnavul ; da, atomii omului se schimbă, așa cum se întîmplă în regnul vegetal

cu pulberea fecundatoare ; da, gîndirea are căile ei de comunicare invizibile, inimile au legături tainice.

Deodată tresări și se întoarse pe jumătate, ascultînd în același timp și cu urechea, și cu ochiul.

— Să vedem, oare cine o mai fi acolo ? șopti el. Auzise, într-adevăr, un fel de murmur și un foșnet de rochie la capătul coridorului. Cu neputință să fie regina — continuă Louis, tot în șoaptă. Ea nu va reveni asupra unei hotărîri probabil nestrămutate. Să vedem.

Se duse tiptil să deschidă o altă ușă ce dădea tot pe coridor și, scoțînd capul fără zgomot, văzu la zece pași de el o femeie îmbrăcată într-o rochie lungă, cu falduri nemișcate, semănînd cu o rece și neclintită statuie a disperării. Era noapte, lumina slabă de pe coridor nu izbutea să-l lumineze de la un capăt la celălalt ; dar pe fereastră intra o rază de lună care, căzînd asupra necunoscutei, îi dădu în vileag trăsăturile pînă în clipa cînd trecu un nor. Doctorul se-ntoarse încetișor, străbătu spațiul ce despărțea o ușă de alta, apoi, iute și fără zgomot, o deschise pe cea în spatele căreia se ascundea femeia. Aceasta scoase un strigăt, întinse mîinile și întîlni mîinile doctorului Louis.

— Cine este ? întrebă medicul, cu un glas mai degrabă plin de milă decît amenințător ; căci ghicise, după imobilitatea umbrei, că ea asculta mai mult cu inima decît cu urechea.

— Eu, doctore, eu sînt — răspunse o voce dulce și tristă. Dar cu toate că nu-i era necunoscută doctorului, vocea nu trezi în el decît o vagă și îndepărtată amintire. Eu, Andreea de Taverney, doctore.

— Ah, Dumnezeule ! Ce s-a mai întîmplat ? strigă Louis. Nu cumva ea se simte rău ?

— *Ea ? !* repetă Andreea. *Ea !* Care *Ea ?*

Doctorul își dădu seama că săvîrșise o imprudență.

— Iartă-mă, dar am văzut adineauri o femeie îndepărtîndu-se. Nu erai dumneata ?

— Așa este — răspunse Andreea. A fost o femeie înaintea mea aici, nu-i așa ?

Andreea rosti aceste cuvinte cu atîta mistuitoare curiozitate, încît nu-i lăsă nici o îndoială doctorului asupra sentimentelor care le dictaseră.

— Scumpă copilă — zise doctorul — mi se pare că ne jucăm de-a v-ați-ascunselea. Despre cine vorbești ? Ce vrei de la mine ? Explică-mi !

— Doctore — începu Andreea, cu un glas atît de trist, încît pătrunse pînă în adîncul inimii celui cu care vorbea — bunul meu doctor, nu încerca să mă înșeli, dumneata care ai obiceiul să spui adevărul ; mărturisește că a fost o femeie aici adineauri, mărturisește fiindcă am văzut-o foarte bine.

— Eh, cine spune că n-a fost nimeni ?

— Da, dar o femeie, o femeie, doctore.

— Fără îndoială, o femeie ; numai dacă nu vrei să susții cumva că o femeie nu e femeie decît pînă la patruzeci de ani.

— Cea care a venit avea patruzeci de ani, doctore ?! strigă Andreea, respirînd pentru prima dată. Ah !...

— Cînd zic patruzeci de ani, o scutesc încă de cinci sau șase, însă trebuie să fii curtenitor cu prietenele, și doamna de Misery este una dintre prietenele mele, ba chiar una foarte bună.

— Doamna de Misery ?

— Desigur.

— Ea a fost ?

— Ei, fir-ar să fie ! Nu ți-aș spune dacă ar fi fost alta ?

— Oh, credeam...

— De fapt, femeile sînt toate la fel : de neînțeles. Credeam că pe dumneata totuși te cunosc. Ei bine, nu, nu te cunosc mai bine decît pe celelalte. Să mă bată Dumnezeu !

— Doctorul meu bun și drag !

— Destul ! Să trecem la subiect. Andreea îl privi neliniștită. Oare s-a simțit mai rău ? întrebă el.

— Cine ?

— Ei, cine ?! Regina.

— Regina ?!

— Da, regina, pentru care doamna de Misery a venit să mă caute adineauri ; regina, care are din nou sufo-

cățile, palpitațiile sale obișnuite. O boală deprimantă, scumpă domnișoară, incurabilă. Spune-mi cum se simte, dacă vii din partea ei, și să mergem la ea.

Și doctorul Louis făcu un gest, ca și cum ar fi vrut să părăsească încăperea. Andreea însă îl opri cu blîndețe și respiră mai în voie.

— Nu, scumpul meu doctor — spuse ea — nu vin din partea reginei. Nici nu știam că este bolnavă. Biata regină ! Dacă aș fi știut... Ah, iartă-mă, doctore, nu mai știu ce vorbesc.

— Văd și eu.

— Nu numai că nu mai știu ce spun, dar nici nu mai știu ce fac.

— Ei, ce faci, văd eu : nu te simți bine.

Și, într-adevăr, Andreea lăsase brațul doctorului ; mîna rece îi căzuse de-a lungul trupului ; se clătină, palidă, și doctorul o sprijini, o readuse la viață, o încurajă. Andreea făcu un efort nemaipomenit spre a-și veni în fire. Acest suflet tare, care nu se lăsase niciodată doborît nici de durerea fizică, nici de suferințe morale, își încordă resorturile de oțel.

— Doctore — se justifică ea — știi că sînt nervoasă și că întunericul îmi provoacă spaime cumplite. M-am rătăcit în întuneric și de aceea sînt într-o stare atît de ciudată.

— Păi de ce naiba umbli prin întuneric ? Cine te silește, dacă nu te-a trimis nimeni, dacă nimic nu te-a făcut să vii încoace ?

— N-am spus nimic, doctore, am spus nimeni.

— Ah, ah, cîte subtilități, scumpa mea bolnăvioară ! Nu stăm prea bine aici pentru o discuție ca asta. Să mergem în altă parte, mai ales dacă ai să-mi spui mai multe.

— Zece minute, doctore, asta e tot ce-ți cer.

— Zece minute, fie, dar nu în picioare, căci ele refuză categoric acest fel de a întreține un dialog. Să ne așezăm.

— Unde ?

— Pe bancheta de pe coridor dacă vrei.

— Și crezi că de acolo n-o să ne-audă nimeni, doctore ? întrebă Andreea, cu teamă.

— Nimeni.

— Nici chiar rănitul din odaie? continuă ca, pe același ton, arătînd doctorului spre camera de unde venea o lumină blîndă, albăstruie, spre care își îndreptase privirea.

— Nu — o încredință doctorul — nici chiar acest biet băiat și mai adaug că, și dacă ne-ar auzi cineva, în orice caz nu ar fi el acela.

Andreea își împreună mîinile și spuse :

— O, Doamne, îi este deci atît de rău ?

— Adevărul e că nu-i merge bine deloc. Dar să vorbim despre ceea ce te-aduce la mine ; repede, copila mea, repede ; știi că regina m-așteaptă.

— Ei bine, doctore — zise Andreea, oftînd — după cîte mi se pare, chiar despre asta vorbim.

— Cum ? Domnul de Charny ?

— Despre el este vorba, doctore, și am venit să te întreb ce face.

Doctorul Louis ascultă aceste cuvinte, la care, de altfel, trebuia să se aștepte, într-o tăcere de gheață. În realitate, doctorul făcea acum legătura dintre demersurile reginei și cele ale Andreei ; vedea că cele două femei sînt tulburate de același sentiment și, după simptome, i se păru că recunoaște în acest sentiment o iubire pătimașă. Andreea, care nu știa nimic despre vizita reginei și nu putea citi în sufletul doctorului toată trista bunăvoință și mila pe care acesta le resimțea, luă tăcerea lui drept o mustrare cam aspră, și pe loc se oțeli, ca de obicei, sub povara grea a mustrării nerostite.

— Pare-mi-se că poți să-mi ierți intervenția mea, doctore — spuse ea — deoarece domnul de Charny s-a îmbolnăvit în urma unei răni primite în duel, iar rana i-a fost făcută de fratele meu.

— Fratele dumitale ?! strigă doctorul Louis. Deci domnul Filip de Taverney l-a rănit pe domnul de Charny ?

— Desigur.

— Ah, nu știam !

— Acum însă, că știi, înțelegi că sînt datoare să mă interesez de starea în care se află ?

— Da, ai dreptate, copila mea — spuse bunul doctor, încîntat de a avea ocazia să fie îngăduitor. Nu știam, nu puteam ghici adevărata cauză. Și accentuă ultimele cuvinte, în așa fel încît să arate Andreei că mai avea rezerve.

— Haide, doctore, haide, spune tot ce gîndești — se rugă Andreea, agățîndu-se cu amîndouă mîinile de brațul interlocutorului ei și privindu-l drept în față.

— Păi am spus. De ce mi-aș ascunde gîndurile ?

— Un duel între gentilomi este ceva banal, un eveniment de fiece zi.

— Singurul lucru care ar putea să-i confere importanță ar fi dacă tinerii s-ar fi bătut pentru o femeie.

— Pentru o femeie, doctore ?

— Da, pentru dumneata, de pildă.

— Pentru mine ? ! Și Andreea scoase un suspin adînc. Nu, doctore, domnul de Charny nu s-a bătut pentru mine.

Doctorul păru că se mulțumește cu acest răspuns, dar într-un fel sau altul vru să se lămurească asupra suspinului.

— Acum înțeleg — zise el — te-a trimis fratele dumitale, care a vrut să aibă un buletin exact al sănătății rănitului.

— Da, da, doctore, fratele meu m-a trimis ! izbucni Andreea.

Doctorul o privi drept în ochi.

„Ah, voi ști numaidecît ce ascunzi tu, suflet neîndoplecat" — își zise în sinea lui. Apoi cu voce tare :

— Ei bine, atunci am să-ți spun întregul adevăr, așa cum trebuie să-l știe cine are dreptul. Transmite-i fratelui dumitale să-și ia toate măsurile deoarece... Cred că înțelegi...

— Nu, doctore, încerc să înțeleg ce vrei să spui prin cuvintele : să-și ia toate măsurile.

— Iată... Un duel nu este nici astăzi ceva care să-i placă regelui. Regele, este adevărat, nu cere o aplicare strictă a decretelor, dar dacă un duel iscă un scandal, maiestatea sa ori te surghiunește, ori te aruncă în închisoare.

— Ai dreptate, doctore.

— Și cînd, din nenorocire, a murit un om, oh, atunci regele este necruțător. Așa că sfătuiește-l pe scumpul dumitale frate să se pună la adăpost pentru un timp oarecare.

— Doctore! țipă Andreea. Doctore, domnului de Charny îi merge așa de rău?

— Ascultă, dragă domnișoară, ți-am făgăduit adevărul, iată-l, îl vezi pe bietul băiat care doarme sau, mai bine zis, horcăie acolo în cameră?

— Da, doctore — bîigui Andreea, cu glas sugrumat. Da... și?...

— Dacă nu scapă pînă mîine la ora asta, dacă febra care s-a ivit și care îl mistuie nu dispare, domnul de Charny, mîine, pe vremea asta, va fi mort.

Andreea simți că îi vine să urle, își apăsă mîna pe gît, își înfipse unghiile în carne ca să astîmpere cît de cît printr-o durere fizică spaima ce-i sfîșia sufletul. Louis nu citi pe fața ei nimic din înfricoșătoarele ravagii ale luptei lăuntrice. Andreea se stăpîni ca o spartană și spuse:

— Fratele meu nu va fugi; s-a bătut cu domnul de Charny ca un om de onoare; dacă a avut nenorocirea să-l lovească, a făcut-o în legitimă apărare; dacă a ucis, Dumnezeu îl va judeca.

„Deci n-a venit din îndemnul inimii ei — își spuse doctorul — atunci a făcut-o pentru regină. Să vedem dacă maiestatea sa a împins ușurința pînă acolo."

— Ce părere a avut regina despre duel? întrebă el.

— Regina? Nu știu — răspunse Andreea. De ce să o intereseze pe regină?

— Totuși îl simpatizează pe domnul de Taverney, presupun?

— Domnul de Taverney este teafăr; să sperăm că maiestatea sa îl va apăra ea însăși pe fratele meu, dacă va fi acuzat.

Louis, bătut pe cele două fronturi ale ipotezelor sale, abandonă partida zicîndu-și: „Nu sînt psiholog, nu sînt decît medic. Ce naiba, cînd mă pricep atît de bine la jocul mușchilor și al nervilor, o să mă amestec acuma în jocul capriciilor și al pasiunilor unor femei?"

— Domnișoară, ai aflat ceea ce doreai să știi. Îl convingi sau nu să fugă pe domnul de Taverney, asta te privește. Cît despre mine, datoria mea este să încerc să-l salvez pe rănit... în noaptea asta, altfel moartea, care își vede liniștită de drum, mi-l va răpi în următoarele douăzeci și patru de ore. Rămîi cu bine!

Și îi închise încet, dar hotărît, ușa în nas.

Andreea își trecu mîna tremurătoare peste frunte; se văzu singură, singură cu acea tristă realitate. I se păru că moartea, despre care doctorul vorbise cu atîta nepăsare, coborîse în încăpere și trecea înfășurată într-un giulgiu alb de-a lungul coridorului întunecat. Adierea sumbrei apariții îi îngheță sîngele în vine și fata alergă pînă în apartamentul său, încuie ușa de două ori și, căzînd în genunchi pe covorul de lîngă pat, strigă sălbatic în timp ce vărsa șiroaie de lacrimi fierbinți:

— Doamne! Sfinte Dumnezeule! Tu nu ești nici nedrept, nici fără minte, nici nemilos! Doamne, tu poți să faci totul, n-ai să-l lași să moară pe acest tînăr, care n-a făcut nici un rău și care este iubit pe această lume. Doamne, noi, ceilalți, bieți oameni, nu credem cu adevărat decît în puterea bunătății tale și tremurăm în fața mîniei tale. Dar eu... eu... care te implor, am fost destul de încercată pînă acum, am suferit fără să fi făcut nici o fărădelege. Ei bine, nu m-am plîns niciodată, nici măcar ție, nu m-am îndoit niciodată de tine. Dacă astăzi, cînd te rog, cînd îți cer viața acestui tînăr... dacă astăzi nu-mi îndeplinești ruga, o, Doamne, voi spune că ai ridicat împotriva mea toată puterea ta și că ești Dumnezeul negrelor mînii, al răzbunărilor fără pricină, voi spune... Ah, hulesc, iertare! Hulesc!... Și tu nu mă lovești! Iartă-mă, iartă-mă!...

Andreea simți că i se întunecă vederea, că puterile o părăsesc; căzu fără viață, cu părul despletit, și rămase astfel ca moartă pe podea. Cînd se trezi din acest somn înghețat, își aminti de toate, fantome și dureri, și murmură cu glas înfricoșat:

— O, Doamne! Ai fost neîndurător; m-ai pedepsit, îl iubesc!... Ei, da, îl iubesc! Este destul, nu? Acum o să mi-l omori?

LIV

DELIRUL

Dumnezeu a auzit, fără îndoială, rugăciunea Andreei. Domnul de Charny nu a murit din pricina febrei.

A doua zi, în timp ce sorbea cu lăcomie toate vestile venite de la bolnav, acesta, grație îngrijirilor bunului doctor Louis, trecea de la moarte la viață. Infecția cedase vitalității și leacurilor. Începea vindecarea. Charny, odată salvat, doctorul Louis nu se mai ocupă de el decît pe jumătate ; încetase să mai fie un caz interesant. Pentru un medic, un om viu nu este mare lucru, mai ales dacă-i convalescent sau se simte bine.

Numai că, după opt zile, vreme în care Andreea se liniști cu totul, Louis, amintindu-și toate manifestările bolnavului în criză, se gîndi că e mai bine să-l transporte pe Charny într-un loc mai îndepărtat : doctorul vroia să stîrpească rădăcinile delirului. Însă, la primele încercări făcute, Charny se revoltă. Îl privi pe doctor cu ochii plini de mînie, îi spuse că el a fost găzduit de rege și că nimeni nu are dreptul să alunge un om căruia maiestatea sa îi oferă adăpost. Doctorul, care nu prea avea răbdare cu convalescenții încăpățînați, aduse pur și simplu patru valeți, poruncindu-le să-l ridice pe rănit. Charny se agață însă de lemnul patului, îl lovi zdravăn pe unul dintre ei și-i amenință pe ceilalți.

Doctorul Louis încercă să-l convingă. La început Charny se arătă destul de înțelegător, dar cum valeții stăruiră, făcu un asemenea efort, încît rana se deschise și, o dată cu sîngele, se scurse și luciditatea sa. Intră într-un acces de delir mai violent decît primul. Striga în gura mare că vor să-l îndepărteze pentru a-l lipsi de vedeniile avute în somn, dar că totul e zadarnic, fiindcă vedeniile acelea îi vor zîmbi mereu, că este iubit și i se vor arăta mereu chiar împotriva voinței doctorului : cea care îl iubea avea un asemenea rang, încît nimeni nu-i putea refuza nimic.

La aceste cuvinte, doctorul începu să tremure, se grăbi să dea drumul valeților, se apucă să lecuiască din nou rana și, hotărît să se ocupe de minte, după ce va isprăvi cu trupul, îl îngriji cît putu mai bine. Din păcate, nu reuși să stăvilească delirul, ceea ce avu darul să-l sperie pe bietul doctor, deoarece, de la simple rătăciri, bolnavul putea să ajungă la nebunie.

Totul se înrăutăți într-o singură zi în așa fel, încît doctorul Louis se gîndi să apeleze la mijloace de șoc. Bolnavul nu numai că se distrugea pe sine, dar o distrugea și pe regină ; sforțîndu-se să vorbească, zbiera, sforțîndu-se să-și amintească, născocea ; mai rău era că în momentele de luciditate — destul de multe la număr — Charny se dovedea și mai nebun decît în momentele de nebunie.

Încurcat la culme, Louis, neputînd să se prevaleze de autoritatea regelui, deoarece bolnavul însuși se prevala de ea, hotărî să se ducă la regină și profită de faptul că Charny adormi, obosit să tot își povestească visele, să tot își cheme nălucile.

O găsi pe Maria-Antoaneta gînditoare dar voioasă, deoarece presupunea că doctorul îi va spune lucruri îmbucurătoare despre bolnav. Dar o aștepta o surpriză ; de la prima întrebare, doctorul îi răspunse răspicat că bolnavul se simte mai rău.

— Cum ? exclamă regina. Ieri îi mergea foarte bine.

— Nu, doamnă.

— Cu toate astea am trimis-o pe Misery și i-ai spus că totul merge bine.

— Mă amăgeam și doream să vă amăgesc și pe dumneavoastră.

— Cum adică ? replică regina, devenind foarte palidă. Dacă e rău, de ce să-mi ascunzi ? Nu mă pot teme, doctore, decît de o nenorocire care ne pîndește pe toți, din păcate !

— Doamnă...

— Iar dacă se simte bine, de ce să-mi provoci o neliniște, firească atunci cînd e vorba de un slujitor al regelui ? Așa că, răspunde deschis prin da sau nu. Ce este cu boala ? Ce este cu bolnavul ? Care-i primejdia ?

— Mai mică pentru el decît pentru alții, doamnă.

— Iată că au și început misterele, doctore — zise regina, pierzîndu-și răbdarea. Lămurește-mă!

— Mi-e foarte neplăcut, doamnă — răspunse doctorul. Ajunge dacă vă spun că boala contelui de Charny este de natură sufletească. Nu rana este adevărata cauză a suferințelor lui, rana e doar un pretext pentru delir.

— De natură sufletească... boala domnului de Charny?

— Da, doamnă; și numesc suflet tot ce nu poate fi analizat cu scalpelul. Cruțați-mă, maiestate, nu vă pot spune mai mult!

— Crezi despre conte că... — insistă regina.

— Vreți neapărat s-o spun? făcu doctorul.

— Fără îndoială că vreau.

— Ei bine, cred despre conte că este îndrăgostit, iată ce cred. Maiestatea voastră a vrut o lămurire, i-am dat-o.

Regina ridică din umeri, ceea ce însemna: „Și ce dacă!"

— Și credeți că te vindeci în felul acesta de o rană, doamnă? reluă doctorul. Nu, răul se întețește și, de la un delir trecător, domnul de Charny va cădea într-o monomanie mortală. Așa că...

— Așa că, doctore?

— Îl veți distruge pe acest tînăr, doamnă.

— Într-adevăr, doctore, felul dumitale de a vorbi este nemaipomenit. Îl voi distruge pe acest tînăr! Eu sînt de vină dacă e nebun?

— Fără îndoială.

— Mă revolți, doctore.

— Dacă nu sînteți dumneavoastră cauza în acest moment — continuă inflexibil doctorul, ridicînd din umeri — veți fi mai tîrziu.

— Atunci dă-mi un sfat, doar e meseria dumitale — spuse regina, ceva mai blînd.

— Adică să prescriu un remediu?

— Dacă vrei.

— Iată-l: tînărul trebuie să fie vindecat fie cu binele, fie că răul; femeia al cărei nume îl invocă în fiece clipă să-l ucidă sau să-l lecuiască.

— Dumneata nu cunoști decît extremele — îl întrerupse regina, pierzîndu-și din nou răbdarea. Să omori... să vindeci... cuvinte mari ! Poți să omori un om cu o vorbă aspră ? Poți să vindeci un biet nebun cu un zîmbet ?

— Ah, dacă nici dumneavoastră nu mă credeți — zise doctorul — nu mai îmi rămîne altceva de făcut decît să prezint respectele mele maiestății voastre.

— Stai puțin ! Dar mai întîi de toate, e vorba despre mine ?

— Nu știu nimic și nici nu vreau să știu ; vă repet numai că domnul de Charny este un nebun rațional, că rațiunea poate la fel de bine să te ducă la nebunie și să te omoare, după cum nebunia poate să te cumințească și să te vindece. Așa că, atunci cînd veți dori să scăpați palatul de urlete, vise și scandal, veți lua o hotărîre.

— Care ?

— Ah, da, care ? Eu nu scriu decît rețete, nu dau sfaturi. Sînt sigur numai de ceea ce am auzit, de ceea ce am văzut !

— Atunci, presupunînd că pricep ce vrei să spui, ce va ieși din toate astea ?

— Există două căi : una, cea mai bună pentru dumneavoastră și pentru noi toți, și anume ca bolnavul, lovit în inimă de stiletul fără greș care se numește rațiune, să vadă sfîrșindu-se agonia începută ; cealaltă... ei bine cealaltă... Ah, doamnă, iertați-mă, nu trebuia să văd două ieșiri din labirint. Nu este decît una pentru Maria-Antoaneta, pentru regina Franței.

— Te-nțeleg, doctore, mi-ai vorbit deschis. Trebuie ca femeia pentru care domnul de Charny și-a pierdut mințile să-l facă să-și vină în fire, de voie sau de nevoie.

— Foarte bine ! Asta-i !

— Trebuie să aibă curajul să-l smulgă din visările lui, cu alte cuvinte să gonească șarpele care-l roade si care trăiește ascuns în fundul inimii lui.

— Da, maiestate.

— Anunță pe cineva ; pe domnișoara de Taverney, de pildă.

— Pe domnișoara de Taverney ?! se miră doctorul.

— Da, vei lua toate măsurile ca rănitul să ne primească așa cum se cuvine.

— Desigur, doamnă.

— O să fim necruțătoare.

— Trebuie negreșit.

— Dar este mult mai trist decît crezi să te duci așa să dai viață sau moarte unui om — șopti regina.

— Asta fac de fiecare dată cînd am de-a face cu o boală necunoscută. O atac cu un leac care ucide răul sau cu unul care ucide bolnavul.

— Dumneata, doctore, ești absolut sigur că poți ucide bolnavul, nu-i așa? rosti regina, înfiorîndu-se.

— Eh! zise doctorul, posomorîndu-se. Și ce dacă ar muri un om pentru onoarea unei regine? Cîți nu mor zilnic din toana unui rege? Haideți, doamnă, haideți!

Regina oftă și-l urmă pe bătrînul doctor, fără s-o fi putut găsi pe Andreea.

Erau ceasurile unsprezece dimineața; Charny, îmbrăcat, dormea pe un fotoliu, după ce se zbuciumase cumplit toată noaptea. Obloanele camerei, închise cu grijă, nu lăsau să pătrundă decît o lumină slabă. Totul îi menaja bolnavului acea sensibilitate nervoasă care era cauza principală a suferințelor sale. Nici un zgomot, nici o vizită, nici o priveliște. Doctorul Louis evita cu abilitate orice ar fi putut să-i înrăutățească starea, și totuși, hotărît să aplice lovitura de grație, nu dădea înapoi în fața unei crize care-l putea ucide pe bolnav. Este adevărat însă că aceeași lovitură putea să-l și salveze.

Regina, îmbrăcată cu o rochie de dimineață, pieptănată cu o eleganță sobră, intră pe nepregătite în coridorul ce ducea la camera lui Charny. Doctorul îi recomandase să nu șovăie, să nu facă mai multe încercări, ci să apară brusc, cu hotărîre, spre a produce un efect puternic. Ea răsuci deci atît de violent ivărul cizelat al ușii anticamerei, încît o persoană rezemată de ușa camerei lui Charny, o femeie înfășurată într-o mantie, de-abia avu timp să se îndrepte și să încerce a-și redobîndi cumpătul pe care fața răvășită și mîinile tremurătoare arătau că și-l pierduse.

— Andreea! strigă regina, surprinsă. Dumneata aici?

— Eu! replică Andreea, palidă și tulburată... Eu, da, maiestate. Eu! Maiestatea voastră însăși nu se află oare aici?

— Oh, oh! Complicații... — murmură doctorul.

— Te-am căutat peste tot — zise regina. Unde ai fost?

În glasul Mariei-Antoaneta se simțea asprimea. Suna ca preludiul unui interogatoriu, era indiciul unei bănuieli. Pe Andreea o cuprinse spaima, se temea, mai ales, ca intervenția ei nesăbuită să nu dea în vileag sentimentele care o înfiorau pe ea însăși. Astfel că, deși era foarte mîndră, se hotărî să mintă pentru a doua oară.

— Aici, după cum vedeți.

— Bine, dar ce făceai aici?

— Doamnă, mi s-a spus că maiestatea voastră mă caută și am venit — răspunse ea.

Regina, îndoindu-se încă, insistă:

— Cum de-ai ghicit unde mă duceam?

— Foarte ușor, doamnă; erați cu domnul doctor Louis și ați fost văzută trecînd prin apartamentele mici; de acolo nu puteați ajunge decît în acest pavilion.

— Ai ghicit perfect — reluă regina, încă nehotărîtă, dar mai puțin aspră — ai ghicit perfect...

Andreea făcu un ultim efort.

— Doamnă — zise ea, zîmbitoare — dacă maiestatea voastră a avut intenția să se ascundă, nu trebuia să se arate pe galeriile descoperite, cum a făcut adineauri, ca să vină aici. Cînd regina traversează terasa, domnișoara de Taverney o vede din apartamentul său, și nu este prea greu să urmezi sau să i-o iei înainte celui pe care l-ai văzut de departe.

„Are dreptate — își zise regina — de o sută de ori dreptate. Am un obicei nenorocit: acela de a nu fi în stare să ghicesc niciodată; fiindcă eu nu mă gîndesc prea mult, cred că nici alții nu o fac."

Regina își dădea seama că ea însăși va avea nevoie de înțelegere, de vreme ce avea nevoie de o confidentă. De altfel, ea nefiind un amestec de cochetărie și suspiciuni, avea încredere în prietenie, ea însăși știind să iu-

bească. Femeile care n-au încredere în ele însele, cu atît mai mult nu au în celelalte. Marea nefericire cu care sînt pedepsite cochetele este că ele nu se cred niciodată iubite de cei pe care ele îi iubesc.

Maria-Antoaneta uită deci repede impresia pe care i-o făcuse domnișoara de Taverney cînd o văzuse în fața ușii domnului de Charny. Luă mîna Andreei, o puse să răsucească cheia în broască și, repezindu-se prima cu iuțeala fulgerului, intră în camera bolnavului, în timp ce doctorul rămase afară cu Andreea. Aceasta de-abia o văzu dispărînd pe regină, că ridică spre cer o privire plină de mînie și durere, a cărei expresie semăna cu un blestem. Bunul doctor o luă de braț și făcu împreună cu ea cîțiva pași pe coridor, spunîndu-i :

— Crezi că va reuși ?

— Să reușească ? Ce anume ? Doamne ! murmură Andreea.

— Să-l facă să plece de aici pe acest biet nebun, care va muri, dacă febra mai durează.

— Se va vindeca deci în altă parte ? țipă Andreea.

Doctorul o privi surprins, neliniștit.

— Cred că da — spuse el.

— Ah, atunci doresc să reușească ! zise biata fată.

LV

CONVALESCENȚA

În acest timp, regina se duse drept la fotoliul pe care stătea Charny. La auzul zgomotului pe care îl făceau pantofii ei pe parchet, tînărul ridică fruntea.

— Regina, murmură el, încercînd să se scoale.

— Da, domnule, regina — se grăbi să spună Maria-Antoaneta — regina, care a aflat cum te zbuciumi vrînd să-ți pierzi mintea și viața, regina, pe care o insulți în vise și cînd ești treaz, regina, care are grijă de onoarea

sa și de sănătatea dumitale ! Iată de ce vine la dumneata și n-ar trebui să o primești astfel.

Charny se ridicase, clătinîndu-se, pierdut, apoi, la ultimele cuvinte, se lăsase în genunchi, atît de strivit de durere fizică și de durere morală, încît rămase încovoiat sub povara vinovăției lui, neputînd și nedorind să se ridice de jos.

— Este oare cu putință — continuă regina, mișcată de atîta respect și tăcere — este oare cu putință ca un gentilom, recunoscut altă dată pentru credința lui, să atace ca un dușman reputația unei femei ? Căci, te fac atent, domnule de Charny, de la prima noastră întrevedere, nu ai văzut-o și nici eu nu ți-am arătat-o pe regină, ci pe femeie, o femeie oarecare, și dumneata n-ar fi trebuit să uiți asta niciodată. Charny, emoționat la auzul acestor cuvinte pornite din inimă, încercă să spună ceva în apărarea lui ; Maria-Antoaneta nu-i dădu răgazul, adăugînd : Ce vor face dușmanii mei, dacă și dumneata mă trădezi ?

— Eu să vă trădez ? !... se bîlbîi Charny.

— Domnule, vrei să alegi ? Ori ești un om care ți-ai pierdut mințile, și am să încerc să te fac nepericulos ; ori ești un trădător, și atunci te voi pedepsi.

— Doamnă, vă rog, nu-mi spuneți că sînt un trădător. Rostită de regi, această acuzație precede condamnarea la moarte, rostită de o femeie, îl dezonorează pe cel asupra căruia se abate. Regina mă poate ucide ; femeii îi cer îndurare.

— Ești în toate mințile, domnule de Charny ? rosti regina, cu vocea schimbată.

— Da, doamnă.

— Îți dai seama că ai greșit față de mine, că ai săvîrșit o crimă față de... rege ?

— Dumnezeule ! murmură nefericitul.

— Căci uitați cu prea multă ușurință, domnilor gentilomi, că regele este soțul acestei femei pe care o insultați cu toții, ridicîndu-vă privirea spre ea ; regele este tatăl viitorului vostru rege, prințul moștenitor. În ochii mei, regele este un om mai bun decît voi toți, un om pe care-l respect și pe care-l iubesc.

— Oh ! șopti Charny, scoțînd un geamăt surd și, ca să nu cadă, trebui să se sprijine cu o mînă de parchet.

Strigătul său străpunse inima reginei. Ea citi în privirea stinsă a tînărului că fusese lovit de moarte dacă ea nu va scoate cît mai repede săgeata pe care i-o înfipsese în rană. De aceea fu cuprinsă de milă și de spaimă totodată, văzînd paloarea și slăbiciunea vinovatului, astfel că o clipă se gîndi să strige după ajutor. Își zise însă că doctorul și Andreea vor interpreta greșit starea de slăbiciune a bolnavului, dacă îl vor găsi îngenuncheat în fața ei. Îl ajută să se ridice de jos cu propriile sale mîini.

— Să stăm de vorbă — spuse ea — eu ca regină, dumneata ca bărbat. Doctorul Louis a încercat să te vindece ; rana pe care o ai este neînsemnată, cu toate acestea se înrăutățește din cauza ciudățeniilor ce se petrec în mintea dumitale. Cînd ți se va vindeca rana ? Cînd ai să încetezi de a-i mai oferi bunului doctor un spectacol revoltător, al unei nebunii care-i pricinuiește atîtea griji ? Cînd ai de gînd să pleci de la palat ?

— Doamnă — îngăimă Charny — maiestatea voastră mă alungă... plec, plec !

Și făcu atît de brusc gestul de a pleca, încît, pierzîndu-și echilibrul, căzu în brațele reginei, care îi tăiase calea. De-abia simți atingerea pieptului fierbinte, de-abia se adăposti în strînsoarea involuntară a brațelor ce-l susțineau, că rațiunea îl părăsi cu totul, buzele se întredeschiseră într-un suflu înfocat care nu era cuvînt, dar nu îndrăznea să fie nici sărut. Regina însăși tresări la această atingere, se înduioșă văzîndu-i slăbiciunea, dar avu timp să împingă trupul fără viață în fotoliul său și vru să fugă ; capul lui Charny căzu pe spate și se lovi de spetează de lemn a fotoliului. O spumă roz îi colora buzele, o picătură caldă și trandafirie căzuse de pe fruntea sa pe mîna Mariei-Antoaneta.

— Ah, cu atît mai bine — bolborosi el — cu atît mai bine ! Mor ucis de dumneavoastră...

Regina uită totul. Se întoarse, îl luă pe Charny în brațe, îl ridică, îi strînse fruntea de mort la piept și-i puse mîna ei înghețată pe inimă. Dragostea făcu minuni, Charny învie. Deschise ochii, vedenia dispăru. Femeia se înspăimîntă, dîndu-și seama că lăsase o amintire celui

de la care voise să-și ia un ultim rămas bun. Făcu trei pași spre ușă, atît de grăbită, încît Charny de-abia avu răgazul să se agațe de poalele rochiei sale, strigînd :

— Doamnă, în numele respectului pe care îl am pentru Dumnezeu, mult mai mic decît cel pe care vi-l port...

— Adio, adio ! spuse regina.

— Doamnă, oh, iertați-mă !

— Te iert, domnule de Charny.

— Doamnă, o ultimă privire !

— Domnule de Charny — rosti regina, tremurînd de emoție și de mînie — dacă nu ești ultimul dintre oameni, astă-seară sau mîine vei fi ori mort, ori vei pleca de la palat.

Împreunîndu-și mîinile, Charny căzu în genunchi. Maria-Antoaneta se grăbi să iasă din odaie.

Andreea, care, de la începutul întrevederii, sorbea ușa din ochi, îl văzu pe tînăr îngenuncheat, pe regină, foarte tulburată ; văzu ochii tînărului strălucind de speranță și mîndrie, ai ei stinși, ațintiți în pămînt. Lovită în inimă, disperată, înfiorată de ură și dispreț, nu plecă însă capul. Cînd o văzu pe regină întorcîndu-se, i se păru că soarta fusese prea darnică cu această femeie dacă, pe lîngă tron și frumusețe, îi mai dăruise și această jumătate de oră cu domnul de Charny. Doctorul văzuse prea multe lucruri în viața lui pentru a da importanță vreunuia. Preocupat exclusiv de succesul negocierilor întreprinse de regină, el se mulțumi să spună :

— Ce se-aude, doamnă ?

Reginei îi trebui un minut ca să-și vină în fire și să-și regăsească vocea, gîtuită de bătăile inimii.

— Ce va face bolnavul ? repetă doctorul.

— Va pleca — murmură regina.

Și, fără a se uita nici la Andreea, care se încruntase, nici la Louis, care își freca mîinile, ea străbătu grăbită coridorul, se înfășură mașinal în mantia-i cu volan de dantelă și intră în apartamentele sale.

Andreea strînse mîna doctorului, care alergă la bolnavul său ; apoi, pășind rar, ca o fantomă, se întoarse în camera ei, cu capul în piept, cu privirea fixă și mințile duse. Nici nu se gîndise să întrebe care sînt poruncile

reginei. Pentru o fire ca a Andreei, o regină nu înseamnă nimic ; o rivală, totul.

Charny, rămas în grija doctorului, părea alt om decît cel din ajun. Mai mult decît în depline puteri, îndrăzneț pînă la fanfaronadă, îi puse bunului doctor întrebări atît de grăbite și de precise asupra apropiatei sale convalescențe, asupra regimului pe care trebuia să-l urmeze, asupra mijloacelor de transport, încît Louis crezu că boala i-a revenit într-o formă și mai primejdioasă, caracterizată printr-o manie de altă natură. Charny îi demonstră repede că se înșală ; el semăna cu un fier înroșit în foc a cărui culoare se stinge pe măsură ce dispare fierbințeala ; fierul își recapătă culoarea neagră și nu se mai vede nimic, dar este încă destul de fierbinte pentru a arde tot ce atinge. Louis îl văzu pe tînăr redobîndindu-și calmul și logica de altădată. Charny se dovedi atît de rezonabil, încît se crezu dator să-i explice medicului de ce își schimbase atît de brusc hotărîrea :

— Regina — spuse el — m-a ajutat să mă vindec făcîndu-mă să-mi fie rușine, mult mai bine decît întreaga dumitale știință, cu minunatele ei leacuri, dragă doctore ; a face apel la amorul meu propriu, vezi dumneata, înseamnă să mă strunești, așa cum strunești un cal cînd îi pui zăbala.

— Foarte bine, foarte bine — murmură doctorul.

— Da, mi-aduc aminte că un spaniol lăudăros îmi spunea odată, ca să-mi arate cîtă voință are, că i-a fost de ajuns ca într-un duel în care fusese rănit să vrea să-și oprească sîngele, pentru ca, într-adevăr, sîngele să nu mai curgă și adversarul său să nu se mai bucure. Am rîs atunci, cu toate astea văd că semăn cu acel spaniol ; dacă febra sau delirul, care te-au supărat atîta, ar avea chef să reapară, pun rămășag că le-aș goni spunînd doar atît : „Delir și febră, pieriți !"

— Am mai avut asemenea cazuri — rosti cu gravitate doctorul. În orice caz, permite-mi să te felicit. Crezi că mintea dumitale s-a însănătoșit într-adevăr ?

— O, da !

— Ei bine, nu vei întîrzia să vezi legătura dintre mintea și trupul omului. Este o superbă teorie din care

ar ieși o carte, dacă aș avea timp. Dacă ai mintea sănătoasă, și trupul se va însănătoși în opt zile.

— Scumpul meu doctor, îți mulțumesc !

— Și ca să obții aceasta, vei pleca ?

— Cînd vei dori. Chiar acum.

— Să așteptăm să vină seara. Să nu ne pripim. A cădea în cealaltă extremă, înseamnă să riști totul.

— Atunci să așteptăm seara, doctore.

— Vei pleca departe ?

— Pînă la capătul lumii, dacă trebuie.

— Pentru început, este prea departe — replică doctorul flegmatic. Să ne mulțumim cu Versailles-ul, deocamdată, ce zici ?

— Fie și Versailles-ul, dacă ții neapărat.

— Aș zice că nu trebuie chiar să te expatriezi ca să te vindeci de rana dumitale.

Atîta sînge rece sfîrși prin a-l pune în gardă pe Charny.

— Ai dreptate, doctore, am o casă la Versailles.

— Ei bine, este exact ce ne trebuia : vei fi transportat acolo astă-seară.

— Dar nu m-ai înțeles, doctore ; doresc să plec să-mi vizitez moșiile !

— A, păi de ce nu spui așa ? La naiba, va să zică moșiile ? Păi moșiile astea nu pot fi la capătul lumii !

— Sînt la hotarele Picardiei, la cincisprezece sau douăzeci de leghe de aici.

— Ei vezi !...

Charny îi strînse doctorului mîna în semn că-i mulțumește pentru toate amabilitățile lui. Seara, cei patru valeți, pe care îi îndepărtase cu atîta asprime prima oară, îl transportară pe Charny pînă la trăsura care-l aștepta la poartă. Regele, deoarece vînase toată ziua, mîncase și dormea. Charny, oarecum nemulțumit că pleacă fără să-și ia rămas bun, fu liniștit de către doctor, care-i făgădui să-l scuze arătînd maiestății sale că pacientul a avut nevoie de o schimbare. Înainte de a se sui în trăsură, Charny își oferi trista satisfacție de a privi îndelung ferestrele apartamentului reginei. Nimeni nu-l vedea. Unul dintre lachei lumina cu o torță drumul fără a-i lumina însă fața. Pe scări, Charny întîlni

numai cîțiva ofițeri, prieteni de-ai săi, care fuseseră anunțați din timp, așa fel încît plecarea să nu aibă aerul unei fugi. Escortat pînă la trăsură de către acești tovarăși veseli, Charny își lăsă privirea să-i zboare spre ferestre: cele ale reginei scînteiau. Maiestatea sa, nițel cam suferindă, le primise pe doamnele de onoare în dormitorul său. Cele ale Andreei, posomorîte și negre, ascundeau după faldurii perdelelor de damasc o femeie neliniștită, care tremura, care urmărea, fără să fie văzută, toate mișcările bolnavului și ale escortei sale. În sfîrșit, trăsura se urni din loc atît de încet, încît se auzea fiecare lovitură de potcoavă pe caldarîmul răsunător.

— Dacă nu este al meu — murmură Andreea — cel puțin nu mai este al nimănui.

— Dacă îi mai vine chef să moară — spuse doctorul, întorcîndu-se acasă — cel puțin nu va muri nici la mine, nici în brațele mele. La naiba cu bolile sufletului!

Charny ajunse teafăr acasă la el. Ducîndu-se seara să-l vadă, doctorul îl găsi atît de bine, încît se grăbi să-l anunțe că este ultima vizită pe care i-o face. Bolnavul ceru la cină un piept de pui și o linguriță de dulceață. A doua zi primi vizita unchiului său, domnul de Suffren, a domnului de Lafayette și pe cea a unui trimis al regelui. Cam la fel se întîmplă și a treia zi, apoi nu se mai ocupă nimeni de el. Se sculă din pat și începu să se plimbe prin grădină.

Opt zile mai tîrziu putea să încalece cu destulă ușurință; puterile îi reveniră. Ceru medicului unchiului său, și trimise, de asemenea, să fie întrebat și doctorul Louis, permisiunea să plece la moșiile sale. Louis răspunse fără șovăire că schimbarea era ultimul stadiu al tratamentului, că domnul de Charny să aibă grijă să călătorească în condiții bune și că drumul spre Picardia, fiind neted ca oglinda, ar fi o nebunie să rămînă la Versailles cînd putea călători.

Charny porunci să i se încarce bagajele într-o trăsură încăpătoare, își luă rămas bun de la rege, care fu nespus de generos cu el, îl rugă pe domnul de Suffren să prezinte respectele sale reginei, care fiind bolnavă, nu primea. Apoi, urcîndu-se în trăsură, chiar la poarta pala-

tului regal, plecă spre orășelul Villers-Cotterêts, de unde trebuia să ajungă la castelul Boursonnes, aflat la o leghe de micul oraș pe care începuse, în acea vreme, să-l descrie Dumoustier, în primele sale poezii.

LVI

DOUĂ INIMI CARE SÎNGEREAZĂ

A doua zi, următoare celei în care regina fusese văzută de Andreea în timp ce fugea de Charny, îngenuncheat la picioarele ei, domnișoara de Taverney intră, conform obiceiului său, în camera reginei, la ora cînd aceasta se îmbrăca pentru a merge la slujba religioasă. Regina nu primise încă nici o vizită. Citise doar un bilet trimis de doamna de La Motte și era foarte voioasă.

Andreea, și mai palidă încă decît în ajun, avea în întreaga sa ființă acea răceală și severitate care atrage atenția și care-i obligă pe cei mari să țină seama de cei mici. Simplă, austeră în îmbrăcăminte, Andreea semăna cu un sol al nenorocirii, fie că vestea nenorocirea pentru sine sau pentru alții.

Regina era într-una dintre zilele sale de bună dispoziție, astfel încît nu dădu atenție mersului încet și grav al Andreei, ochilor săi roșii, palorii frunții și mîinilor sale. Întoarse doar capul cît să audă salutul prietenesc.

— Bună dimineața, scumpa mea...

Andreea aștepta ca regina să-i dea un prilej de a vorbi. Aștepta, convinsă că tăcerea și nemișcarea ei vor sfîrși prin a atrage privirea Mariei-Antoaneta. Așa se și întîmplă. Neprimind alt răspuns decît o reverență adîncă, regina întoarse capul spre tînăra fată și-i văzu chipul împietrit de durere.

— Dumnezeule, ce s-a întîmplat, Andreea? întrebă ea, întorcîndu-se cu totul. Ți s-a întîmplat vreo nenorocire?

— Da, o mare nenorocire, doamnă — răspunse tînăra femeie.

— Ce nenorocire ?

— Trebuie s-o părăsesc pe maiestatea voastră.

— Să mă părăsești ? ! Pleci ?

— Da, doamnă.

— Unde te duci ? Și care-i motivul acestei plecări precipitate ?

— Doamnă, sînt nefericită în dragoste... Regina o privi atent. În dragostea față de familia mea — adăugă Andreea, roșind.

Regina roși la rîndul său și privirile lor se încrucișară scînteind ca două spade. Regina își recăpătă prima calmul și spuse :

— Nu te înțeleg prea bine ; ieri, pare-mi-se, erai fericită ?

— Nu, doamnă — răspunse fără șovăire Andreea. Ieri a fost încă una dintre zilele nenorocite ale vieții mele.

— A ! exclamă regina, rămînînd pe gînduri. Și adăugă : Ai putea să-mi explici ?

— Ar trebui s-o obosesc pe maiestatea voastră cu amănunte care sînt mai prejos de urechile sale. N-am nici o bucurie din partea familiei mele, nu m-aștept la nimic pe acest pămînt și cer maiestății voastre îngăduința să plec pentru a mă ocupa de mîntuirea sufletului meu.

Regina se ridică și, deși cererea Andreei părea să-i zgîndăre orgoliul, luă totuși mîna fetei, spunînd :

— Ce înseamnă această hotărîre nesăbuită ? Oare ieri nu aveai un frate și un tată, tot ca și azi ? Te stînjeneau mai puțin, îți făceau mai puține necazuri decît azi ? Crezi că pot să te las cînd ai neplăceri și că nu mai sînt mama care ține loc de familie celor care n-o mai au ?

Andreea începu să tremure ca o vinovată și, înclinîndu-se dinaintea reginei, grăi :

— Doamnă, sînt mișcată de bunătatea dumneavoastră, dar rămîn neclintită în hotărîrea mea. M-am decis să părăsesc curtea, simt nevoia de a-mi relua singurătatea și nu vreau să ajung să trădez îndatoririle față de dumneavoastră prin lipsa de vocație pe care o am.

— Doar de ieri ?

— Binevoiască maiestatea voastră să nu-mi ordone să vorbesc despre acest subiect.

— Reia-ți libertatea — încuviință regina, cu amărăciune. Vreau să știi însă că am avut atîta încredere în tine, încît s-ar fi cuvenit ca și tu să ai în mine. Numai că ar fi o nebunie să ceri unui om să vorbească atunci cînd nu vrea s-o facă. Păstrează-ți taina, domnișoară! Fii mai fericită departe de locul unde n-ai putut să fii. Amintește-ți însă un singur lucru, și anume că eu nu-i părăsesc pe oameni chiar cînd au unele capricii și că nu vei înceta să fii o prietenă pentru mine. Acum du-te, Andreea, ești liberă. Andreea făcu o reverență protocolară și ieși. Cînd ajunse la ușă, regina îi strigă: Unde te duci, Andreea?

— La mînăstirea Saint-Denis, doamnă — răspunse domnișoara de Taverney.

— La mînăstire?! Oh, foarte bine, domnișoară. Poate că nu ai nici o mustrare de cuget, dar dacă te vei căi pentru nerecunoștință și uitare, tot va fi de ajuns! Ești destul de vinovată față de mine! Du-te, domnișoară de Taverney, du-te!

Rezultatul a fost că, fără să mai dea alte explicații pe care inima reginei le așteptase, fără să se umilească sau să se înduioșeze, Andreea luă de bună permisiunea obținută și dispăru. Maria-Antoaneta putu să vadă și văzu într-adevăr că domnișoara de Taverney părăsi pe dată castelul.

Ea se duse acasă la tatăl său, unde, după cum se aștepta, îl găsi pe Filip în grădină. Fratele visa; sora acționa. La apariția Andreei, care, la acea oră, ar fi trebuit să fie la palat, în slujba reginei, Filip înaintă surprins, aproape înspăimîntat; înspăimîntat mai ales de chipul ei posomorît, căci sora lui obișnuia să-l întîmpine întotdeauna cu un zîmbet cald și prietenos; de aceea Filip începu ca și regina: puse întrebări. Andreea îl anunță că o părăsise pe regină, plecînd din serviciul ei, că plecarea sa fusese acceptată și că ea urma să intre la mînăstire.

Filip își plesni palmele una de cealaltă, ca un om care primește o lovitură neașteptată.

— Cum ? ! spuse el. Şi tu, soră dragă ?

— Cum, şi eu ? Ce vrei să zici ?

— Aşadar, orice legătură a familiei noastre cu Bourbonii este blestemată ? ! strigă el. Crezi că trebuie să te călugăreşti ? Tu ? ! Tu, credincioasă din fire, prin simţămintele tale ? Tu, cea mai puţin mondenă dintre femei şi totuşi cea mai puţin capabilă să se supună legilor veşnice ale ascetismului ? ! Spune, cu ce ţi-a greşit regina ?

— Regina nu mi-a greşit cu nimic, Filip — răspunse rece fata. Tu care ai contat atîta pe favorurile curţii, tu care mai mult ca oricine trebuia să contezi pe ele, de ce n-ai putut rămîne ? De ce n-ai rămas nici trei zile ? Eu am rămas trei ani !

— Regina este uneori capricioasă, Andreea.

— Dacă este aşa, Filip, tu puteai să rabzi, tu, un bărbat ; eu, care sînt femeie, nici nu trebuie, nici nu vreau ; dacă are capricii, ei bine, are servitori pentru asta.

— Tot ce-mi spui, soră dragă — zise tînărul, stînjenit — nu-mi explică cum de te-ai certat cu regina.

— Dar nu m-am certat, îţi jur ; tu te-ai certat cu ea, Filip, tu care ai părăsit-o ? Oh, ce ingrată este această femeie !

— Trebuie s-o ierţi, Andreea. Linguşeala a deprins-o rău, dar în fond este bună.

— Dovadă ce ţi-a făcut ţie, Filip.

— Ce mi-a făcut ?

— Cum, ai şi uitat ? Eu însă am o memorie mai bună. Aşa că, în aceeaşi zi, luînd o singură hotărîre, plătesc şi pentru tine, şi pentru mine, Filip.

— Mi se pare prea scump, Andreea ; nu se poate ca la vîrsta ta, cu frumuseţea ta, să renunţi la bucuriile vieţii. Fii atentă, scumpă prietenă, acum, cînd părăseşti lumea, eşti încă tînără, dar mai tîrziu, cînd vei fi bătrînă, vei regreta şi te vei întoarce cînd va fi prea tîrziu, nemulţumindu-ţi prietenii de care această nebunie te va despărţi pentru totdeauna.

— Nu gîndeai aşa, tu, un viteaz ofiţer acoperit de glorie şi cu inima caldă, atît de nepăsător în ce priveşte propria faimă şi avere, încît, acolo unde o sută alţii au

adunat titluri și aur, tu ai rămas cu mîna goală, pierzînd și ce aveai : nu gîndeai așa cînd mi-ai spus : „Este capricioasă, Andreea, este cochetă, este perfidă ; nu mai vreau să rămîn în slujba ei". Iar ca să pui în practică această teorie, dintre noi doi, acela care se află mai aproape de legămîntul sacru nu sînt eu, care urmează să-l fac, ci tu, care l-ai și făcut.

— Ai dreptate, soră, și dacă nu ar fi tatăl nostru...

— Tatăl nostru ! Ah, Filip, nu vorbi astfel — zise Andreea, cu amărăciune. Un tată nu trebuie să fie oare sprijinul copiilor săi sau să caute un sprijin la aceștia ? Numai în aceste condiții le poate fi părinte. Ce face al nostru, te întreb ? Ți-a trecut vreodată prin minte să-i încredințezi un secret domnului de Taverney ? Sau îl crezi în stare să te cheme ca să-ți spună o taină a lui ? Nu — continuă Andreea, îndurerată — nu, domnul de Taverney este făcut să trăiască singur pe lume.

— S-ar putea, Andreea, dar nu-i făcut să moară singur.

Aceste cuvinte, rostite cu o tandră severitate, îi amintiră tinerei fete că lăsase un loc prea mare în inima ei mîniei, amărăciunii și disprețului față de lume.

— Nu vreau să mă crezi o fiică fără suflet — răspunse ea. Tu știi că sînt o soră iubitoare ; dar aici, pe pămînt, fiecare a vrut să ucidă în mine sentimentul care mi se potrivea cel mai bine. Dumnezeu mi-a dat, cînd m-am născut, ca oricărei făpturi, o inimă și un trup ; de acea inimă și de acel trup orice ființă omenească poate să dispună pentru a-și atinge fericirea aici, pe pămînt, sau în ceruri. Un bărbat pe care nu-l cunoșteam mi-a răpit inima : Balsamo. Un bărbat pe care de-abia îl cunoșteam și care nu mi se potrivea mi-a avut trupul : Gilbert. Îți repet, Filip, că pentru a fi o fiică drăgăstoasă și respectuoasă nu-mi lipsește decît un tată. Să trecem la tine și să vedem cu ce te-ai ales slujindu-i pe mai-marii lumii, tu care îi iubeai.

Filip plecă fruntea și spuse :

— Cruță-mă, mai-marii lumii nu erau pentru mine decît făpturi asemănătoare mie ; îi iubeam ; scriptura ne-a poruncit să ne iubim unii pe alții...

— Ah, Filip — îl întrerupse ea — niciodată n-o să se întîmple pe pămînt ca o inimă iubitoare să răspundă celei care o iubește ; cei pe care îi dorim noi se dăruiesc, la rîndul lor, altora.

Filip își înălță fruntea palidă, privindu-și îndelung și mirat sora.

— De ce-mi spui asta ? Ce urmărești ? întrebă el.

— Nimic, nimic — răspunse Andreea, nevrînd să ajungă la mărturisiri și la comparații. Sînt abătută, frate. Cred că aiurez ; nu da atenție vorbelor mele...

— Cu toate astea...

Andreea se apropie de Filip și îi luă mîna :

— Am vorbit destul despre asta, scumpul meu frate. Am venit să te rog să mă conduci la o mînăstire : am ales mînăstirea Saint-Denis ; nu vreau să mă călugăresc, fii liniștit. Dacă va fi nevoie, o voi face mai tîrziu. În loc să caut într-un loc retras ceea ce vor să găsească majoritatea femeilor, adică uitarea, eu, dimpotrivă, voi chema aducerea aminte. Singurătatea, frate, numai singurătatea ne poate duce la împăcare pentru totdeauna !...

Cu un gest, Filip o opri pe Andreea și-i spuse :

— Să nu uiți că mă împotrivesc acestei hotărîri nefericite : nu m-ai făcut judecătorul cauzei disperării tale.

— Disperare ! repetă ea, cu un suveran dispreț. Spui disperare ! Ah, slavă Domnului, nu plec disperată ! Nu mă uit în urmă cu disperare ! Nu, nu, de o mie de ori nu !

Și cu un gest plin de o sălbatică mîndrie, își aruncă pe umeri mantia de mătase, pe care o azvîrlise alături de ea pe un fotoliu.

— Chiar acest dispreț exagerat pe care îl manifești arată că ești într-o stare ce nu poate dura — zise Filip. Nu-ți place cuvîntul disperare, Andreea, să-i zicem atunci ciudă.

— Ciudă ! replică tînăra fată, și zîmbetul sardonic de pînă atunci se schimbă într-un zîmbet plin de mîndrie. Doar nu crezi, frate, că domnișoara de Taverney este atît de lipsită de forță, încît își cedează locul ei în lume numai de ciudă. Ciuda este slăbiciunea cochetelor

și a proastelor. Ochii care s-au aprins de ciudă se umplu curînd de lacrimi și focul se stinge. Nu mi-e ciudă, Filip. Vreau să mă crezi, și pentru asta n-ai decît să te-ntrebi pe tine însuți, dacă nu ai dreptul să dai glas supărării. Răspunde, Filip : dacă mîine te-ai retrage la Trappe [1] și te-ai călugări, cum ai numi cauza care te-ar împinge să iei o asemenea hotărîre ?

— Aș numi-o o durere fără leac, soră — rosti Filip, cu glasul grav și blînd al unei adînci suferințe.

— În sfîrșit, ai înțeles, Filip. Iată cuvenita lămurire pe care mi-o însușesc. Fie, deci, o durere fără leac mă împinge spre singurătate.

— Vai — răspunse Filip — fratele și sora au vieți asemănătoare ! La fel de fericiți cîndva, nenorocirea i-a atins mereu în aceeași măsură pe amîndoi. Așa se întîmplă în familiile strîns unite, Andreea.

Andreea crezu că Filip, tulburat cum era, îi va pune o nouă întrebare, și poate că sufletul ei neînduplecat s-ar fi frînt la căldura dragostei de frate. Filip însă știa din experiență că sufletele mari își ajung lor însele : nu încercă să o scoată pe Andreea din rezerva pe care ea și-o impusese.

— La ce oră și în ce zi te gîndești să pleci ? o întrebă el.

— Mîine... sau chiar astăzi, dacă mai am timp.

— Nu vrei să faci o ultimă plimbare cu mine prin parc ?

— Nu — răspunse ea.

Și strîngerea de mînă care însoți refuzul îl făcu să înțeleagă că fata vrea să evite orice prilej de a se înduioșa.

— Voi fi gata îndată ce-mi vei da de știre — mai zise el și îi sărută mîna, fără a mai adăuga vreun cuvînt care ar fi făcut să li se reverse amărăciunea din suflet.

După unele pregătiri, Andreea se retrase în camera ei, unde primi următorul bilet de la Filip.

„Poți să-l vezi pe tatăl nostru astă-seară la ora cinci. Este cu neputință să pleci fără a-ți lua rămas bun. Dom-

[1] Mînăstire înființată în 1140, ai cărei călugări se supun unor reguli deosebit de aspre. (n. t.)

nul de Taverney s-ar plînge că îl părăsești și că te porți urît cu el".

Răspunse :

„La orele cinci voi fi la domnul de Taverney, gata îmbrăcată de drum. La orele șapte am putea ajunge la Saint-Denis. Ai vrea să petreci această seară cu mine ?"

Drept orice răspuns, Filip strigă pe fereastră, care era destul de aproape de apartamentul Andreei, pentru ca aceasta să audă :

— La cinci, caii vor fi înhămați la trăsură.

LVII

UN MINISTRU DE FINANȚE

Am văzut că regina, înainte de a o primi pe Andreea, citise biletul doamnei de la Motte și zîmbise. Biletul conținea numai aceste cuvinte, cu toate cuvenitele formule protocolare : „...Și maiestatea voastră poate fi sigură că i se va acorda creditul și că marfa îi va fi livrată fără întîrziere". Deci regina zîmbise și-apoi arsese bilețelul Jeannei.

Stătea, mîhnită după întrevederea cu domnișoara de Taverney, cînd doamna de Misery intră să o anunțe că domnul de Calonne așteaptă să i se facă cinstea de a fi primit.

Nu este lipsit de rost să vorbim cititorului despre acest nou personaj. Istoria l-a făcut destul de cunoscut, dar romanul, care descrie mai puțin exact perspectivele și marile evenimente, dă poate imaginației amănunte mai semnificative.

Domnul de Calonne era un om inteligent, chiar foarte inteligent, care, făcînd parte din acea generație din a doua jumătate a secolului, neobișnuită să se înduioșeze și învățată să gîndească, se resemnase în ce privește nefericirea care stătea suspendată deasupra Franței. Amestecîndu-și interesele sale cu cele generale, spunea,

ca și Ludovic al XV-lea : „După noi, potopul", și căuta într-una flori cu care să-și împodobească ultima sa zi.

Era un cunoscător în materie de afaceri, era un curtean perfect. Cultivase toate femeile care se remarcaseră prin inteligența, bogăția și frumusețea lor, aducîndu-le omagii asemănătoare cu cele pe care le aduce albina plantelor încărcate de arome și sevă. Era, prin urmare, un fel de rezumat al conversației a șapte sau opt bărbați și zece pînă la douăsprezece femei. Domnul de Calonne putea să socotească împreună cu d'Alembert, să raționeze alături de Diderot, să ironizeze cu Voltaire, să viseze cu Rousseau. În fine, a fost destul de tare ca să-și permită să rîdă de popularitatea domnului Necker.

Pe domnul Necker, înțeleptul greu de înțeles, al cărui raport păruse a lămuri întreaga Franță, Calonne, după ce îl studiase bine pe toate fețele, sfîrșise prin a-l face ridicol în ochii acelora pe care îi înspăimîntase cel mai tare. Regele și regina, care tresăreau la auzul acestui nume, nu se obișnuiseră decît înfiorîndu-se să-l audă batjocorit de către un om de stat elegant, bine dispus care, pentru a răspunde atîtor cifre clare, se mulțumea să spună : „La ce bun să dovedești că nu poți dovedi nimic ?" Într-adevăr, Necker nu dovedise decît un lucru, și anume imposibilitatea în care se afla de a continua să gireze finanțele. Domnul de Calonne le acceptă ca pe o povară prea ușoară pentru umerii săi, și chiar din primul moment, se poate spune, se frînse sub ea.

Ce vroia domnul Necker ? Reforme. Acele reforme parțiale care înspăimîntau pe toată lumea. Puțini cîștigau și chiar cei care cîștigau cîștigau prea puțin ; mulți, dimpotrivă, pierdeau și pierdeau mult. Cînd Necker vru să facă o mai judicioasă împărțire a impozitului, cînd înțelese că trebuie să lovească în moșiile nobililor și în veniturile clerului, părea să indice cu brutalitate o revoluție ce nu era de conceput. El fracționa națiunea și o slăbea de la bun început, cînd, de fapt, ar fi trebuit să-i concentreze toate forțele spre a o duce la o stare generală de înviorare. Necker arăta pe față acest scop, care devenea imposibil de atins tocmai pentru că nu se sfia să-l arate. Să vorbești despre reprimarea abuzurilor celor

care nu vor ca aceste abuzuri să fie reprimate, nu înseamnă oare să te expui opoziției celor interesați ? Oare trebuie să-ți previi adversarul asupra orei la care vei da asaltul ?

Iată ce înțelesese Calonne, mult mai atașat intereselor națiunii în această privință, decît genovezul Necker ; mult mai atașat, spunem, gîndindu-ne la faptele întîmplate, deoarece, în loc să prevină un rău inevitabil, Calonne, dimpotrivă, a făcut tot ce-a putut ca prăpădul să vină cît mai repede.

Planul său era îndrăzneț, uriaș, perfect realizabil : trebuia să împingă, timp de doi ani, pe rege și nobilime spre un faliment, pe care, altfel, ei l-ar fi prelungit pînă la zece ani ; apoi falimentul, odată declarat, să spună :

— Cei bogați sînt datori să plătească pentru cei săraci fiindcă acestora le este foame și altfel îi vor înghiți pe cei ce nu-i hrănesc.

Cum de n-a văzut regele de la început consecințele acestui plan sau nu și-a dat seama de însăși existența lui ? Cum de el, care a turbat de furie cînd a citit raportul, nu a tresărit și nu a ghicit ce vroia ministrul său ? Cum de nu a ales între cele două sisteme și a preferat să se lase tîrît la întîmplare ? Dar ca regele să se fi lăsat treptat legat la ochi, ca regina, avînd un spirit de observație atît de dezvoltat, să fie la fel de orbită ca și soțul ei asupra purtării ministrului, romanul va da unele amănunte revelatoare, foarte binevenite în această împrejurare.

Domnul de Calonne intră la regină. Era frumos, înalt și plin de eleganță în purtări : știa să le facă să rîdă pe regine și să plîngă pe iubitele sale. Convins că Maria-Antoaneta îl chemase avînd nevoie urgentă de el, sosi cu zîmbetul pe buze. Atîția alții ar fi venit posomorîți la față, ca să poată face apoi și mai plin de merite consimțămîntul lor. Regina, de asemenea, fu încîntătoare, îl pofti pe ministru să ia loc și vorbi mai întîi despre o mie de lucruri neînsemnate.

— Avem bani, scumpe domnule de Calonne ? întrebă ea la un moment dat.

— Bani ? repetă domnul de Calonne. Bineînțeles că avem, doamnă, noi totdeauna avem bani.

— Minunat! răspunse regina. N-am cunoscut pe nimeni care să răspundă în felul acesta la cereri de bani; ești un bancher incomparabil.

— Care este suma de care are nevoie maiestatea voastră? întrebă Calonne.

— Explică-mi întîi cum ai făcut să găsești bani, cînd domnul Necker spunea tot timpul că nu sînt?

— Domnul Necker avea dreptate, doamnă, casa de bani era goală, și acest lucru este atît de adevărat, încît în ziua cînd am preluat ministerul, la 5 noiembrie 1783 — sînt date pe care nu le poți uita, doamnă — cercetînd vistieria statului, nu am găsit în tezaur decît două pungi cu cîte o mie două sute de livre. Nici un ban mai mult.

Regina izbucni în rîs.

— Ei bine?... zise ea.

— Ei bine, doamnă, dacă domnul Necker, în loc să spună: „Nu mai sînt bani", ar fi început să împrumute, cum am făcut eu, o sută de milioane în primul an și o sută douăzeci și cinci în anul următor, dacă s-ar fi asigurat, cum am făcut eu, de un nou împrumut de optzeci de milioane în al treilea, domnul Necker ar fi fost un adevărat om de afaceri; oricine poate spune: „Nu am bani", dar nu oricine poate răspunde: „Sînt".

— Exact ceea ce spuneam și eu; de aceea te și felicit, domnule. Cum vom plăti însă? Iată unde cred eu că este dificultatea.

— Oh, doamnă — răspunse Calonne, cu un zîmbet căruia nici o privire omenească nu-i putea pătrunde adînca, înspăimîntătoarea semnificație — vă asigur că vom plăti, vom plăti...

— Mă încred în dumneata — zise regina. Dar să continuăm să discutăm operațiuni financiare; cu dumneata este o știință extrem de interesantă; o chestiune spinoasă, pentru alții, este un arbore încărcat de fructe pentru dumneata. Calonne se înclină. Ai vreo idee nouă? întrebă regina. Te rog să-mi acorzi întîietate în a o afla.

— Am o idee, doamnă, care va aduce douăzeci de milioane în pungile francezilor și șapte sau opt milioane

în a dumneavoastră... iertare, în casa de bani a maiestății sale.

— Milioanele acestea vor fi binevenite și aici, și acolo. Pe ce cale le vom primi ?

— Maiestatea voastră știe, desigur, că monedele de aur nu mai au aceeași valoare în toate statele Europei.

— Știu. În Spania, aurul este mai scump decît în Franța.

— Maiestatea voastră are perfectă dreptate și este o adevărată plăcere să discut cu dînsa treburi financiare. Aurul valorează în Spania, încă de acum cinci sau șase ani, cu optsprezece uncii mai mult per marcă decît în Franța. Rezultă de aici că exportatorii cîștigă la o marcă de aur pe care o trimit din Spania în Franța cam cît valorează patruzeci de uncii de argint.

— O sumă considerabilă ! spuse regina.

— Atît de considerabilă, încît, într-un an — continuă ministrul — dacă oamenii de afaceri ar ști ceea ce știu eu, nu s-ar mai găsi la noi nici un singur ludovic de aur.

— Vei încerca să împiedici asta ?

— Cît mai neîntîrziat, doamnă ; voi ridica valoarea aurului la cincisprezece mărci patru uncii, deci cincisprezece la sută-beneficiu. Maiestatea voastră înțelege că nimeni nu va mai păstra în casa de bani nici măcar un ludovic atunci cînd se va afla că la Monetărie cei ce aduc aur cîștigă atît. Vom retopi deci monedele și, la o marcă de aur care azi valorează treizeci de ludovici, vom avea treizeci și doi.

— Cîștigăm și în prezent, cîștigăm și în viitor ! se entuziasmă regina. Este o idee încîntătoare care va avea un succes extraordinar.

— Așa cred și eu, doamnă, și sînt de-a dreptul fericit că o aprobați întru totul.

— Dacă vei avea întotdeauna soluții asemănătoare, sînt sigură că vei putea să achiți toate datoriile.

— Permiteți-mi, doamnă — reluă ministrul — să revin la ceea ce doreați de la mine.

— Domnule, ar fi oare posibil să am chiar acum...

— Ce sumă ?

— Oh ! Poate prea mare... Calonne zîmbi într-un fel care o încurajă pe regină. Cinci sute de mii de livre — spuse ea.

— Vai, doamnă ! exclamă el. Maiestatea voastră mă înfricoșase de-a binelea ! Credeam că-i vorba de o sumă serioasă.

— Deci se poate ?

— Bineînțeles.

— Fără ca regele...

— Ah, doamnă, iată ceva cu adevărat imposibil ; în fiecare lună prezint regelui toate conturile : pînă acum însă nu s-a întîmplat să le și citească, și acest lucru îmi face cinste.

— Cînd voi putea avea această sumă ?

— În ce zi are maiestatea voastră nevoie de ea ?

— Nu mai devreme de cinci ale lunii viitoare.

— Ordonanța va fi emisă în ziua de două ; veți avea banii în ziua de trei, doamnă.

— Domnule de Calonne, îți mulțumesc.

— Cea mai mare fericire a mea este să fiu pe placul maiestății voastre și o implor să nu se sfiască niciodată cînd e vorba de bani. Va fi o adevărată măgulire pentru amorul-propriu al ministrului său de finanțe.

Se sculă și salută cu grație ; regina îi dădu mîna să i-o sărute.

— Încă un cuvînt — adăugă ea.

— Ascult, doamnă.

— Banii aceștia mă fac să am remușcări.

— Remușcări ?... zise el.

— Da. Îmi satisfac cu ei un capriciu.

— Cu atît mai bine, cu atît mai bine... În felul acesta, cel puțin jumătate din sumă va fi un beneficiu pentru industria, comerțul sau plăcerile noastre.

— În fond, este adevărat — murmură regina — și dumneata, domnule, ai un fel încîntător de a mă consola.

— Domnul fie lăudat, doamnă ! Să n-aveam niciodată astfel de remușcări decît cele ale maiestății voastre și vom ajunge cu toții drept în paradis !

— Numai că, vezi dumneata, domnule de Calonne, ar fi prea trist pentru mine să știu că sărmanul popor plătește capriciile mele... — rosti ea, zîmbitoare.

— Ei bine, doamnă — replică ministrul, subliniind cu zîmbetul său sinistru fiecare cuvînt — nu merită să avem scrupule, pentru că, vă jur, nu sărmanul popor va fi cel care va plăti.

— De ce ? întrebă regina, surprinsă.

— Pentru că sărmanul popor nu mai are nimic — răspunse imperturbabil ministrul — și că acolo unde nu mai există nimic, regele își pierde drepturile.

Și după ce salută, părăsi încăperea.

LVIII

ILUZII REGĂSITE — SECRET PIERDUT

De-abia străbătuse domnul de Calonne coridorul spre a se întoarce acasă la el, că unghia unei mîini nerăbdătoare zgîrie la ușa iatacului reginei. Jeanne se ivi în prag și spuse :

— Doamnă, el este aici.

— Cardinalul ? întrebă regina, mirată întrucîtva de cuvîntul *el*, care, rostit de o femeie, înseamnă atîtea lucruri.

Nu avu însă timp să se gîndească : Jeanne îl și introdusese pe domnul de Rohan și plecase, strîngînd pe furiș mîna protectorului protejat. Prințul se află singur, la trei pași de regină, pe care o salută cu tot respectul. Regina, văzînd această rezervă plină de tact, fu mișcată și-i întinse cardinalului, care nici nu îndrăznise să-și ridice ochii spre dînsa, mîna.

— Domnule — spuse ea — mi s-a adus la cunoștință un gest al dumneavoastră care șterge multe greșeli.

— Permiteți-mi — rosti prințul, tremurînd, cuprins de o emoție deloc prefăcută — permiteți-mi, doamnă, să afirm că greșelile despre care vorbește maiestatea voastră ar fi mult atenuate de unele explicații pe care le-aș putea da.

— Nu vă interzic să vă apărați — răspunse cu demnitate regina — dar ceea ce îmi veți spune va arunca o umbră asupra dragostei și respectului pe care îl port țării și familiei mele. Nu vă puteți dezvinovăți decît jignindu-mă, domnule cardinal. Mai bine să nu ne atingem de acest foc a cărui cenușă mai este caldă, poate, și care ne va arde iarăși degetele, pe ale dumneavoastră sau pe ale mele ; lăsați-mă să vă privesc în felul în care vă arătați ochilor mei astăzi : îndatoritor, respectuos, devotat...

— Devotat pînă la moarte — interveni cardinalul.

— Să fie într-un ceas bun ! Dar — continuă Maria-Antoaneta, zîmbind — deocamdată nu e vorba decît de ruină. Îmi veți fi devotat pînă la a vă ruina, domnule cardinal ? E prea frumos, într-adevăr prea frumos. Din fericire, voi încerca să nu fie așa. Veți trăi și nu vă veți ruina, numai dacă, așa cum se spune, nu o veți face singur.

— Doamnă...

— Este treaba dumneavoastră. Cu toate acestea, ca prietenă, fiindcă iată-ne prieteni buni, v-aș da un sfat : fiți cumpătat, este o virtute preoțească ; regelui o să-i plăceți mai mult dacă sînteți cumpătat decît risipitor.

— Voi deveni avar ca să fiu pe placul maiestății voastre.

— Regele — reluă cu subtilitate regina — nu-i iubește prea mult nici pe avari.

— Voi deveni tot ce va dori maiestatea voastră — o întrerupse cardinalul, cu o pasiune rău ascunsă.

— Vă spuneam deci — i-o reteză brusc regina — că nu vă veți ruina din vina mea. Ați garantat pentru mine, vă mulțumesc, dar am cu ce să-mi onorez angajamentele, nu vă mai ocupați deci de aceste treburi care, începînd de la prima scadență, nu mă vor mai privi decît pe mine.

— Pentru ca tranzacția să fie încheiată, doamnă — spuse atunci cardinalul, înclinîndu-se — nu-mi rămîne decît să ofer maiestății voastre colierul.

Și-n vreme ce rostea aceste cuvinte, scoase din buzunar sipetul, pe care-l puse în fața reginei. Aceasta nici măcar nu îl privi, ceea ce însemna la ea că arde de dorința

de a-l vedea, și, tremurînd de bucurie, îl așeză pe o comodă la îndemînă. După cîteva fraze politicoase, care furâ bine primite, cardinalul reveni asupra celor spuse de regină privitor la împăcarea lor. Dar cum ea își jurase să nu se uite la diamante în prezența lui și cum ardea de dorința să le vadă, îl asculta distrată. Tot pentru că era distrată, îi lăsă mîna, pe care el o sărută simțindu-se în al șaptelea cer. Apoi cardinalul se retrase, dîndu-și seama că o stingherește, ceea ce îl umplu de bucurie. Un simplu prieten nu te stingherește niciodată, o persoană oarecare, cu atît mai puțin.

Așa se desfășură această întrevedere care cicatriză toate rănile din sufletul prințului de Rohan. Ieși de la regină entuziasmat, îmbătat de speranțe și gata să dovedească doamnei de La Motte o recunoștință fără margini pentru negocierile pe care ea le dusese la un sfîrșit atît de fericit. Jeanne îl aștepta în trăsură, o sută de pași înaintea barierei; primi asigurări arzătoare de prietenie.

— Ei bine! zise ea, după prima explozie de recunoștință. Veți fi Richelieu sau Mazarin? Gura austriacă v-a încurajat ambiția sau sentimentele? V-ați lansat în politică sau la curte?

— Nu rîdeți, scumpă contesă — spuse prințul. Sînt nebun de fericire.

— Numai dintr-atît?

— Fiți alături de mine și, în trei săptămîni, voi avea un minister.

— Drace! Trei săptămîni! E cam mult; scadența primei plăți este fixată peste cincisprezece zile.

— O, toate bucuriile vin în același timp; regina are bani și va plăti; voi avea față de ea doar meritul intenției. Este prea puțin, contesă, pe onoarea mea, prea puțin! Dumnezeu mi-e martor că aș fi plătit bucuros această împăcare la prețul de cinci sute de mii de livre.

— Fiți liniștit — îl întrerupse contesa, zîmbind — veți avea și acest merit alături de altele. Țineți așa de mult?

— Mărturisesc că aș prefera; regina să-mi fie obligată mie...

— Monsenior, ceva îmi spune că veți avea această satisfacție. Sînteți pregătit ?

— Mi-am vîndut ultimele bunuri și am negociat veniturile și beneficiile mele pe anul viitor.

— Deci aveți cele cinci sute de mii de livre ?

— Le am, numai că, după ce voi plăti, nu știu ce voi face.

— După ce veți plăti — zise Jeanne — vom fi liniștiți un trimestru întreg. În trei luni, cîte nu se pot întîmpla, Dumnezeule !...

— Aveți dreptate ; regele însă nu-mi permite să mai fac datorii.

— Un popas de două luni la ministor o să vă netezească toate conturile.

— Oh, contesă...

— N-are rost să vă revoltați. Chiar dacă n-o veți face dumneavoastră, o vor face verii dumneavoastră.

— Aveți întotdeauna dreptate. Unde vă duceți acum ?

— La regină, vreau să știu ce impresie i-a făcut vizita dumneavoastră.

— Perfect. Eu mă întorc la Paris.

— De ce ? Mai bine ați reveni aici astă-seară. Este o tactică bună ; nu trebuie abandonat terenul.

— Din păcate, am o întîlnire care mi-a fost cerută azi-dimineață înainte de a pleca.

— O întîlnire ?

— Ceva serios, dacă judec după conținutul biletului care mi-a fost trimis. Vedeți...

— Un scris de bărbat ! spuse contesa și citi :

Monseniore, cineva dorește să discute cu dumneavoastră recuperarea unei sume importante. Persoana se va prezenta în seara asta la dumneavoastră, la Paris, și speră să-i faceți cinstea unei audiențe. Anonimă... Un cerșetor.

— Nu, contesă, nu te expui cu bucurie să fii ciomăgit de servitorii mei numai ca să mă păcălești

— Credeți ?

— Nu știu de ce, dar mi se pare cunoscut scrisul.

— Dacă-i așa, duceți-vă, monseniore ; de altfel, nimeni nu riscă prea mult cînd este vorba despre oameni

care promit bani. Tot ce poate fi mai rău, este ca ei să nu se țină de cuvînt. Adio, monseniore.

— Sper că am fericirea să vă revăd, contesă.

— Fiindcă veni vorba, monseniore, încă două chestiuni.

— Care ?...

— Dacă, din întîmplare, veți încasa pe negîndite o sumă mare...

— Ei, da, contesă ?....

— Ceva pierdut, ceva de mult uitat, o comoară...

— Ah, vă înțeleg, vicleano ! Sigur, împărțim pe din două, asta vreți să spuneți, nu ?

— Pe legea mea, monseniore...

— Îmi purtați noroc, contesă ; de ce să nu țiu seama de dumneavoastră ?... E ca și făcut. Ce mai doreați să-mi spuneți ?

— Iată : să nu v-atingeți de cele cinci sute de mii de livre.

— A, nu vă temeți !

Și se despărțiră. Cardinalul se înapoie la Paris, într-al nouălea cer. Într-adevăr, de două ore viața lui se schimbase. Dacă n-ar fi fost decît îndrăgostit, regina îi dăduse mai mult decît îndrăznise el să spere ; dacă era un ambițios, îl lăsase să spere încă și mai și. Regele, condus cu îndemînare de către soția sa, devenea instrumentul unei reușite pe care nimic nu o mai putea împiedica. Prințului Louis îi veniră în cap o mulțime de idei ; avea mai mult geniu politic decît oricare dintre rivalii săi, se pricepea la problema îmbunătățirilor, de asemenea să realizeze alianța clerului cu poporul pentru a forma una dintre acele solide majorități care guvernează vreme îndelungată atît prin forță cît și prin lege. Să pună în fruntea acestor reforme pe regină, pe care o adora, și să schimbe lipsa de simpatie mereu crescîndă față de ea într-o popularitate fără seamăn : acesta era visul prelatului, și acest vis, un singur cuvînt afectuos al reginei Maria-Antoaneta putea să-l transforme în realitate.

Astfel, nestatornicul renunța la cuceririle ușoare, mondenul devenea filozof, leneșul un muncitor neobosit. Domnul de Rohan ar fi ajuns departe, tras de acei armăsari focoși numiți iubire și ambiție.

Se puse pe lucru imediat după întoarcerea la Paris, arse un teanc de scrisori de dragoste, își chemă intendentul și îi ordonă tot felul de schimbări, ceru să i se ascută pene pentru a-și scrie memoriile asupra politicii Angliei, pe care o înțelegea de minune, și cînd, după o oră de muncă, începuse să se regăsească pe sine, clopoțelul îl anunță că va primi o vizită importantă.

Se ivi un ușier.

— Cine este ? întrebă prelatul.

— Persoana care a scris azi-dimineață monseniorului.

— Fără să iscălească ?

— Da, monseniore.

— Dar persoana aceasta are un nume. Întreabă-l.

Ușierul se înapoie după un minut.

— Domnul conte de Cagliostro — spuse el.

Prințul tresări :

— Să intre !

Contele intră, ușile se închiseră în urma lui.

— Dumnezeule ! strigă cardinalul. Ce văd ?...

— Nu-i așa, monseniore — vorbi contele — că nu m-am schimbat deloc ?

— Este oare cu putință ? murmură domnul de Rohan. Joseph Balsamo trăiește, el despre care se zicea că a murit în timpul incendiului... Joseph Balsamo...

— Conte de Foenix, da, monseniore, sînt viu, ba chiar mai viu ca niciodată.

— Dar, domnule, sub ce nume vă prezentați, în acest caz, și de ce nu vi l-ați păstrat pe cel vechi ?

— Tocmai fiindcă este vechi și amintește, mie, în primul rînd, apoi și altora, prea multe întîmplări triste sau neplăcute. Să vă luăm, de pildă, pe dumneavoastră, monseniore... spuneți, nu-i așa, că nu l-ați fi primit pe Joseph Balsamo ?

— Ei, ba da, domnule, ba da.

Și cardinalul, uluit, nu-l pofti pe Cagliostro nici măcar să ia loc.

— Atunci — urmă acesta — eminența voastra înseamnă că nu uită și este mult mai cinstită decît toți ceilalți oameni la un loc.

— Domnule, mi-ați făcut odinioară un mare, un foarte mare serviciu.

— Nu-i așa, domnule, că am aceeași vîrstă și că sînt o minunată mostră a rezultatelor care se pot obține cu ajutorul picăturilor mele de viață lungă ? îl întrerupse abilul șarlatan.

— Sînt obligat să-ți recunosc acest merit, domnule, dumitale, care împarți de bună voie aur și sănătate tuturor.

— Sănătate, nu zic ba, monseniore, dar aur... nu, o, asta nu...

— Nu mai faci aur ?

— Nu, monseniore.

— Și de ce ?

— Pentru că am pierdut ultima bucățică dintr-un ingredient indispensabil pe care maestrul meu, înțeleptul Althotas, mi-l dăduse cînd a plecat din Egipt. Era singura rețetă pe care nu o aveam eu personal.

— A păstrat-o pentru el ?

— Nu... adică da, a păstrat-o sau a dus-o cu sine în mormînt, cum vreți.

— A murit ?

— L-am pierdut.

— Cum de n-ai prelungit viața acestui om, neprețuitul păstrător al neprețuitei rețete, dumneata care ți-ai păstrat viața și tinerețea de secole, așa cum pretinzi ?

— Pentru că pot să fac totul împotriva bolii, împotriva rănilor, dar n-am nici o putere împotriva accidentelor care ucid înainte să fiu chemat.

— Și Althotas și-a sfîrșit zilele într-un accident ?

— Ar fi trebuit să știți, deoarece ați aflat de moartea mea.

— Acel incendiu de pe strada Saint-Claude, în care ai dispărut ?

— Incendiul l-a ucis numai pe Althotas singur sau, mai bine-zis, înțeleptul, obosit de viață, a vrut să moară.

— Ciudat...

— Nu, e firesc. Eu însumi m-am gîndit de o sută de ori să termin cu viața.

— Da, însă cu toate acestea ai continuat.

— Pentru că eu am ales o vîrstă la care ești încă tînăr și te bucuri de sănătate și de iubire ; Althotas, dimpotrivă, a ales vîrsta bătrîneții.

— Ar fi trebuit ca Althotas să facă și el ca dumneata.

— Ba nu, el era un om profund și superior ; dintre toate lucrurile de pe lume, el a ales știința. Și tinerețea, cu impetuozitatea, pasiunile, plăcerile ei, i-ar fi tulburat contemplația veșnică ; este important, monseniore, să fii ferit de agitație ; ca să gîndești bine, trebuie să te cufunzi într-o liniște desăvîrșită. Bătrînul este mai meditativ decît tînărul, astfel că atunci cînd îl cuprinde tristețea, nimic nu-l poate lecui. Althotas a murit, victimă a devotamentului său pentru știință. Eu trăiesc ca un monden, îmi pierd timpul și nu fac absolut nimic. Sînt o plantă... nu îndrăznesc să spun o floare ; eu nu trăiesc, eu respir.

— Ah... — murmură cardinalul — ...dumneata, domnule, îmi amintești cele două vise ale tinereții mele. Știi că sînt zece ani de cînd ne-am întîlnit pentru prima oară.

— Știu, monseniore, ne-am schimbat mult amîndoi, eu nu mai sînt un înțelept, ci un savant. Dumneavoastră nu mai sînteți un tînăr frumos, ci un prinț chipeș. Vă amintiți, monseniore, ziua cînd, în cabinetul meu, astăzi împrospătat cu o altă tapiserie, v-am prezis dragostea unei femei cu părul blond ?

Cardinalul păli, apoi roși brusc. Spaima și bucuria îi apreau pe rînd bătăile inimii.

— Mi-aduc aminte, dar destul de vag... — răspunse el.

— Să vedem — zise Cagliostro, zimbind — să vedem dacă mai pot trece drept magician. Așteptați să mă concentrez asupra acestei idei. Și căzu pe gînduri. Blonda copilă a viselor dumneavoastră de dragoste — începu el să înșire, după o clipă de tăcere — ...unde este ? Ce face ? Ah, drace ! O văd, da... și dumneavoastră ați văzut-o azi. Ba chiar mai mult, veniți de la dînsa.

Cardinalul își apăsă mîna înghețată pe inima care bătea să-i spargă pieptul.

— Domnule — vorbi el, atît de încet, încît Cagliostro de-abia îl auzea — te implor...

— Vreți să vorbim despre altceva ? rosti politicos abilul prezicător. Sînt cu totul la dispoziția dumneavoastră, monseniore, vă rog să dispuneți de mine.

Și se tolăni nestingherit pe canapeaua pe care cardinalul uitase să-l invite să ia loc la începutul acestei interesante convorbiri.

LIX

DATORNICUL ȘI CREDITORUL

Văzîndu-l cum se așază, cardinalul își privi buimăcit oaspetele.

— Ei, și acum că am reînnoit cunoștința, dacă vreți să discutăm, monseniore — începu Cagliostro.

— Da — spuse prelatul, venindu-și încetul cu încetul în fire — da, să vorbim despre acea recuperare, despre care... asupra căreia...

— Asupra căreia vă atrăgeam atenția în scrisoare, nu-i așa ? Eminența voastră este grăbită să afle...

— Era doar un pretext, presupun.

— Nu, monseniore, nici vorbă, era pura realitate și chiar ceva foarte serios, vă asigur. Recuperarea merită din plin să fie efectuată, mai ales că este vorba despre cinci sute de mii de livre și că cinci sute de mii de livre înseamnă o sumă.

— Este chiar suma pe care ai avut gentilețea să mi-o împrumuți ! rosti cardinalul, îngălbenindu-se.

— Da, monseniore, pe care v-am împrumutat-o — sublinie Balsamo. Mă bucur să constat că un mare prinț ca dumneavoastră are o memorie atît de bună.

Cardinalul primise o lovitură și simți cum sudoarea i se prelinge de-a lungul tîmplelor pe obraji.

— Am crezut la un moment dat — zise el, încercînd să surîdă — că Joseph Balsamo, omul miraculos, a luat cu sine în mormînt polița, căci a aruncat în foc chitanța mea.

— Monseniore — răspunse cu gravitate contele — viața lui Joseph Balsamo nu poate fi nimicită, ca și această foaie de hîrtie pe care o credeați mistuită de flăcări. Moartea n-are nici o putere asupra elixirului meu, focul nici o putere asupra azbestului.

— Nu înțeleg — îngînă cardinalul, năucit.

— Veți înțelege, monseniore, sînt absolut sigur — repetă șarlatanul.

— Cum așa ?

— Recunoscîndu-vă semnătura. Și îi întinse o hîrtie păturită prințului, care, chiar înainte de a o desface, exclamă :

— Chitanța mea !

— Da, monseniore, chitanța dumneavoastră — răspunse Cagliostro, cu un zîmbet ușor, însoțit de o reverență glacială.

— Și cu toate astea ai ars-o, domnule, am văzut flacăra.

— Am aruncat hîrtia în foc, este adevărat — încuviință contele — dar, după cum v-am spus, monseniore, hazardul a vrut să scrieți pe o hîrtie de azbest și nu pe o foaie obișnuită, astfel încît am găsit chitanța neatinsă între tăciunii stinși.

— Domnule — spuse cardinalul, cu trufie, părîndu-i-se că prezentarea chitanței era o dovadă de neîncredere — domnule, fii sigur că n-aș fi tăgăduit datoria, chiar fără această hîrtie, așa cum nu tăgăduiesc nici acum ; prin urmare, degeaba m-ai înșelat.

— Eu să vă înșel, monseniore, n-am avut nici o clipă intenția, vă jur !

Cardinalul schiță un gest elocvent.

— Domnule, m-ai făcut să cred că ai distrus dovada — zise el.

— Pentru a vă lăsa să vă bucurați în liniște și fericire de cele cinci sute de mii de livre — răspunse la rîndul său Balsamo, ridicînd din umeri.

— Dar, în sfîrșit, domnule — continuă cardinalul — cum se face că, vreme de zece ani, n-ai întreprins nimic ca să-ți recapeți banii ?

— Monseniore, știam cui îi dădusem. Întîmplarea, jocurile de noroc, hoții m-au prădat unii după alții de tot ce aveam. Știind însă că acești bani ai mei sînt în siguranță, am răbdat și am așteptat pînă în ultima clipă.

— Și ultima clipă a sosit ?

— Din păcate, da, monseniore.

— În așa fel încît nu mai poți avea răbdare să aștepți.

— Nu, acest lucru îmi este cu neputință — răspunse Cagliostro.

— Drept care acum îmi ceri banii ?

— Da, monseniore.

— Chiar astăzi ?

— Vă rog.

Cardinalul rămase tăcut, copleșit de disperare. Apoi, zise cu o voce schimbată :

— Domnule conte, nefericiții prinți ai pămîntului nu pot improviza averi tot atît de repede ca voi, vrăjitorii, care porunciți forțelor întunericului și luminii.

— Oh, monseniore, credeți-mă că nu v-aș fi cerut banii dacă n-aș fi știut dinainte că-i aveți — îl întrerupse Cagliostro.

— Am cinci sute de mii de livre ? Eu ?! strigă cardinalul.

— Treizeci de mii de livre în aur, zece mii în argint și restul în bonuri. Cardinalul păli. Și se află aici, în acest dulap făcut de Boule [1] — continuă Cagliostro.

— Oh, știi și asta, domnule ?

— Da, monseniore, și mai știu și cîte sacrificii a trebuit să faceți ca să vă procurați banii. Am auzit chiar că ați dat pentru această sumă de două ori valoarea ei.

— Da, absolut adevărat.

— Dar...

— Dar ?!... exclamă nefericitul prinț.

— Dar eu, monseniore — turui mai departe contele — timp de zece ani era de multe ori să mor de foame, sau m-am înglodat în datorii, avînd în mînă această hîrtie care însemna o jumătate de milion pentru mine ; și cu toate astea, ca să nu vă tulbur, am așteptat. Cred deci că sîntem chit, monseniore.

— Chit, domnule ? ! strigă prințul. A, să nu spui că sîntem chit, deoarece îți rămîne avantajul de a-mi fi împrumutat cu atîta generozitate o sumă atît de importantă. Chit ? ! Oh, nu, nu ! Sînt și îți voi rămîne veșnic îndatorat.

[1] André Charles Boule (1642—1732), sculptor în lemn, născut la Paris, ale cărui lucrări se deosebesc prin incrustații de baga și aramă. (n. t.)

Un singur lucru te întreb, domnule conte : de ce dumneata, care de zece ani puteai să-mi ceri banii, ai tăcut ? De-a lungul celor zece ani aș fi găsit douăzeci de ocazii să-ți înapoiez suma, fără să fiu cîtuși de puțin strîmtorat...

— Pe cînd azi ?... întrebă Cagliostro.

— Ah, astăzi, nu-ți ascund că restituirea lor, deoarece îmi ceri să ți-i restitui, nu ?...

— Din păcate, da, monseniore.

— Ei bine, restituirea lor mă pune în mare încurcătură.

Cagliostro clătină din cap și ridică din umeri, de parc-ar fi vrut să spună : „Ce vrei, monseniore, asta este și nu se poate face nimic".

— Dar dumneata, care ghicești totul — se aprinse prințul — dumneata care știi să citești în fundul inimilor și chiar în fundul dulapurilor, ceea ce este uneori mult mai rău, ai aflat probabil și de ce țin atît de mult la acești bani și cărui scop tainic și sacru i-am destinat ?

— Vă înșelați, monseniore — replică glacial Cagliostro — nu, nu bănuiesc, și propriile mele secrete mi-au adus destule necazuri, decepții și sărăcie, ca să mă mai ocup și de secretele altora, dacă ele nu mă interesează. Vroiam să știu dacă aveți sau nu banii, întrucît banii vroiam să vi-i cer. Știind că-i aveți, puțin îmi pasă în ce scop voiați să-i folosiți. De altfel, monseniore, dac-aș ști în clipa asta motivul încurcăturii în care vă aflați, el mi s-ar părea poate foarte serios și atît de demn de luat în seamă, încît aș avea slăbiciunea să mai amîn restituirea, ceea ce, în împrejurările de față, vă repet, mi-ar prilejui cele mai mari neplăceri. Prefer deci să nu știu.

— Oh, domnule ! exclamă cardinalul, căruia ultimele cuvinte îi treziseră orgoliul și susceptibilitatea. Crede-mă că nu vreau să-ți stîrnesc mila cu necazurile mele personale ; dumneata ai interesele dumitale ; ele sînt demonstrate și susținute de acest bilet ; acest bilet este semnat de mîna mea și este destul. Vei avea cele cinci sute de mii de livre. Cagliostro se înclină. Știu foarte bine — continuă cardinalul, ros de durerea de a pierde într-un minut toți acești bani strînși cu atîta trudă — știu, domnule, că hîrtia nu înseamnă decît o recunoaștere a datoriei și nu fixează nici un termen de plată.

— Rog pe eminența voastră să mă ierte — răspunse contele — mă refer însă la ceea ce scrie pe chitanță și citesc :

Recunosc că am primit de la domnul Joseph Balsamo suma de 500 000 de livre, pe care mă oblig s-o plătesc imediat ce mi-o va cere.

Semnat, Louis de Rohan.

Cardinalul simți că se-nfioară din creștet pînă-n tălpi : uitase nu numai de datorie, dar și de termenii în care o recunoștea. Vedeți, dar, monseniore — continuă Balsamo — că eu nu cer imposibilul. Fie, nu puteți. Regret numai că eminența voastră pare să uite că suma a fost dată spontan de către Joseph Balsamo, într-un moment de mare cumpănă. Și cui ? Domnului de Rohan, pe care nici nu-l cunoștea. Iată ce mi se pare a fi gestul unui mare senior, pe care domnul de Rohan, atît de mare senior în orice împrejurare, l-ar fi putut imita cu prilejul restituirii. Dacă v-ați decis să nu procedați astfel, să nu mai vorbim ; îmi iau biletul și plec. Adio, monseniore.

Și Cagliostro, distant, păturи hîrtia și se pregăti s-o pună în buzunar. Cardinalul îl opri spunîndu-i :

— Domnule conte, un Rohan nu suportă ca nimeni pe lume să-i dea lecții de generozitate. De altfel, în acest caz ar fi o simplă lecție de probitate. Dă-mi te rog biletul, domnule, vreau să plătesc.

Fu rîndul lui Cagliostro acum să șovăie. Fața palidă, ochii umflați, mîinile tremurătoare ale cardinalului părură să stîrnească în el o vie compasiune. Oricît de mîndru ar fi fost, cardinalul ghici gîndul bun al lui Cagliostro. O clipă, speră să fie urmat de un rezultat favorabil. Deodată însă, privirea contelui se întunecă, un nor trecu peste fruntea sa încruntată și el întinse mîna în care ținea biletul cardinalului. Lovit drept în inimă, domnul de Rohan nu mai așteptă nici o clipă ; se îndreptă către dulapul pomenit de Cagliostro și scoase un teanc de bonuri ale Casei administrației apelor și pădurilor, apoi arătă cu mîna mai mulți saci cu argint și trase un sertar plin cu aur.

— Iată, domnule conte — zise el — cele cinci sute de mii de livre ale dumitale ; îți mai datorez însă încă două

sute cincizeci de mii de livre dobîndă, admiţînd că vei refuza dobînda progresivă care ar alcătui o sumă mult mai însemnată. Voi da dispoziţii intendentului meu să facă socoteala şi-ţi voi da garanţii asupra plăţii, rugîndu-te să binevoieşti a-mi acorda un răgaz.

— Monseniore — răspunse Cagliostro — am împrumutat cinci sute de mii de livre domnului de Rohan. Domnul de Rohan îmi datorează cinci sute de mii de livre, nimic mai mult. Dacă aş fi vrut să primesc dobîndă, aş fi stipulat în chitanţă. Ca mandatar sau moştenitor al lui Joseph Balsamo, cum vă place să mă numiţi, căci Joseph Balsamo este mort, nu pot primi decît sumele trecute în poliţă ; mi le plătiţi, le primesc şi vă mulţumesc, rugîndu-vă să acceptaţi respectuoasele mele plecăciuni. Iau deci bonurile, monseniore, şi cum am nevoie urgentă de întreaga sumă chiar astăzi, voi trimite să ridice aurul şi argintul, pe care vă rog să mi le ţineţi la dispoziţie.

După aceste cuvinte la care cardinalul nu putu răspunde nimic, Cagliostro puse teancul de bonuri în buzunar, îl salută respectuos pe prinţ, în mîinile căruia lăsă chitanţa, şi ieşi.

— Nenorocirea se abate numai asupra mea — suspină domnul de Rohan, după plecarea lui Cagliostro — deoarece regina poate plăti şi cel puţin ei un nepoftit ca Joseph Balsamo nu va veni să-i ceară înapoi o datorie uitată de cinci sute de mii de livre

LX

SOCOTELI ÎN FAMILIE

Era cu o seară înainte de data primului termen de plată fixat de regină. Domnul de Calonne încă nu-şi ţinuse promisiunea. Conturile sale nu fuseseră semnate de către rege. Ministrul avusese multe de făcut. Cam uitase nitel de regină. La rîndul său, aceasta nu crezu de demnitatea ei să împrospăteze memoria controlorului general al finan-

ţelor. Avînd promisiunea lui, aştepta. Cu toate astea începu să se neliniştească şi să se intereseze cum ar găsi mijlocul de a vorbi domnului de Calonne fără a o compromite pe regină, cînd tocmai primi un bilet de la ministru.

Afacerea — scria el — *cu care maiestatea voastră mi-a făcut cinstea să mă însărcineze, va fi semnată astăzi în consiliu şi fondurile vor fi în posesia reginei mîine dimineaţă.*

Pe buzele Mariei-Antoaneta înflori din nou zîmbetul. Nu se mai gîndi la nimic, nici măcar la acel apăsător mîine. Fu văzută chiar cum caută, în plimbările sale, aleile cele mai tainice, ca pentru a-şi feri gîndurile de orice contact material şi monden. Se mai plimba încă împreună cu doamna de Lamballe şi cu contele d'Artois, care veniseră s-o întovărăşească, cînd regele intră în consiliu după ce luase dejunul.

Regele era posomorît. Ştirile din Rusia erau proaste. Un vas pierise în golful Leului. Cîteva provincii refuzaseră să plătească impozitul. Un frumos glob pămîntesc colorat şi lustruit de către însuşi regele crăpase la căldură în aşa fel, încît Europa se tăiase tocmai la întîlnirea a 30 de grade latitudine cu 55 de grade longitudine. Maiestatea sa se arătă bosumflat faţă de toată lumea, chiar şi faţă de domnul de Calonne. Degeaba îi oferi acesta mapa înmiresmată, cu o faţă surîzătoare. Regele începu, tăcut şi morocănos, să mîzgălească pe o bucată de hîrtie linioare, care însemnau Furtună, aşa cum omuleţii şi caii însemnau Timp frumos.

Regele avea mania să deseneze în timpul consiliului. Lui Ludovic al XVI-lea nu-i plăcea să privească oamenii drept în faţă, era un timid ; o pană în mînă îi dădea siguranţă şi ţinută. În timp ce-şi făcea astfel de lucru, vorbitorul putea să-şi dezvolte teoria ; regele, ridicînd ochii pe furiş, cerceta atît cît trebuie omul spre a-i putea judeca mai bine ideea. Cînd vorbea chiar el, şi vorbea foarte bine, desenul făcea ca discursul să fie lipsit de preţiozitate şi-l scutea să gesticuleze ; putea să se întrerupă sau să se înfierbînte pe îndelete, semnele de pe hîrtie înlocuiau la nevoie înfloriturile de stil.

Deci regele luă pana, după obiceiul său, și miniștrii începură să citească diversele proiecte sau note diplomatice. El nu scoase nici un cuvînt, lăsînd să treacă corespondența străină, ca și cum n-ar fi înțeles nimic din toate astea. Se ajunse la amănuntele cheltuielilor lunare ; regele ridică fruntea. Domnul de Calonne tocmai începuse să citească un memoriu relativ la împrumutul proiectat pentru anul următor. Regele începu să hașureze cu furie.

— Împrumutăm mereu — spuse el — fără să știm cum vom restitui ; și totuși aceasta este o problemă serioasă, domnule de Calonne.

— Sire, un împrumut este ca și cînd ai seca un izvor : apa dispare aici pentru ca să țîșnească în altă parte. Ba chiar mai mult, este alimentată de izvoare subterane. Și mai întîi, în loc să zicem : cum vom plăti ? ar trebui să zicem : cum și cu ce girăm împrumutul ? deoarece problema despre care vorbea maiestatea voastră nu este : cu ce vom plăti ? ci : vom găsi cine să ne crediteze ?

Regele hașură pînă la negru ca smoala ; dar nu mai adăugă un cuvînt : chipul său vorbea de la sine. Cum domnul de Calonne își expusese planul, avînd aprobarea colegilor săi, regele, deși oftînd, îl semnă.

— Acum că avem bani — spuse domnul de Calonne, rîzînd — să cheltuim.

Regele îl fulgeră cu privirea pe ministru, se strîmbă și mîzgăli desenul, transformîndu-l într-o pată de cerneală uriașă. Domnul de Calonne îi arătă o listă de pensii, gratificații, încurajări, donații și solde. Lucrarea era scurtă, dar amănunțită. Regele dădu repede paginile ca să ajungă la total.

— Un milion o sută de mii de livre pentru nimica toată ?! Cum se face ? Și puse pana alături.

— Citiți, sire, citiți și binevoiți să observați că din toată suma numai un singur punct ne ia cinci sute de mii de livre.

— Care punct, domnule controlor general ?

— Avansul către maiestatea sa regina, sire.

— Către regină ?! strigă Ludovic al XVI-lea. Cinci sute de mii de livre reginei ?! Ei, domnule, este imposibil !

— Iertare, sire, cifra este exactă.

— Cinci sute de mii de livre reginei ! repetă regele. Trebuie să fie o greșeală. Acum o săptămînă... ba nu, acum două săptămîni i-am plătit maiestății sale pentru tot trimestrul.

— Sire, dacă regina a avut nevoie de bani, și știm pe ce cheltuiește maiestatea sa, nu este deloc extraordinar...

— Nu, nu ! zise regele, care simți nevoia să vorbească despre cît este de econoamă și să-i asigure niscaiva aplauze reginei pentru cînd se va duce la Operă. Regina nu vrea această sumă, domnule de Calonne. Regina m-a asigurat că o corabie face mai mult decît niște bijuterii. Deci dacă regina are nevoie de bani, meritul său va fi și mai mare dacă va aștepta ; și vă garantez eu că va aștepta.

Miniștrii aplaudară zgomotos elanul patriotic al regelui, pe care divinul Horațiu nu-l putea numi *Uxorius* în clipa aceea ; singur domnul de Calonne, care cunoștea încurcătura în care se afla regina, insistă să i se dea alocația.

— Într-adevăr, — spuse regele — dumneata ești mai interesat în ce ne privește decît sîntem noi înșine. Calmează-te, domnule de Calonne.

— Regina, sire, mă va acuza că n-am slujit-o cu destul zel.

— Am să-ți pledez eu cauza în fața ei.

— Sire, regina nu cere niciodată fără să aibă absolută nevoie.

— Nevoile reginei nu sînt, sper, atît de imperioase și ea va înțelege prima să mai aștepte.

— Sire...

— Să trecem peste acest punct — rosti hotărît regele.

Și luă pana cu care mîzgălea.

— Tăiați suma, sire ? întrebă domnul de Calonne, consternat.

— O tai — răspunse țanțoș Ludovic al XVI-lea. Și mi se pare că aud de-aici vocea generoasă a reginei mulțumindu-mi că am înțeles-o atît de bine.

Domnul de Calonne își mușcă buzele. Ludovic, mulțumit de acest eroic sacrificiu personal, semnă tot restul, cu

o încredere oarbă. Și desenă o frumoasă zebră înconjurată de zerouri, repetînd :

— Am cîștigat astăzi cinci sute de mii de livre : o minunată zi pentru un rege, Calonne ! Dumneata vei duce reginei această veste bună ; vei vedea, vei vedea !

— Ah, Dumnezeule, sire ! murmură ministrul. Aș fi mîhnit să vă răpesc bucuria acestei mărturisiri. Fiecăruia după meritele sale.

— Fie — replică regele. Să ridicăm ședința. Cînd muncești bine, nu trebuie să muncești mult. Ah, iată că vine și regina. Să mergem în întîmpinarea ei, Calonne !

— Sire, cer iertare maiestății voastre, dar mai am de lucru. Și dispăru cu cea mai mare iuțeală pe coridor.

Regele merse vitejește și cu voioșie înaintea Mariei-Antoaneta, care fredona în vestibul, sprijinindu-se de brațul contelui d'Artois.

— Doamnă — spuse el — ați făcut o plimbare plăcută ?

— Minunată, sire ; dar dumneavoastră ați lucrat bine ?

— Judecați singură : am cîștigat pentru dumneavoastră cinci sute de mii de livre.

„Calonne și-a ținut cuvîntul" — se gîndi regina.

— Închipuiți-vă — adăugă Ludovic al XVI-lea — că domnul de Calonne voia să mă facă să cred că cereți un credit de o jumătate de milion.

— Oh ! exclamă Maria-Antoaneta, zîmbind.

— Și eu... eu am tăiat această sumă. Iată cinci sute de mii de livre cîștigate dintr-un condei.

— Cum... tăiat ? îngăimă regina, pălind.

— Foarte simplu ; asta vă va prinde foarte bine. Bună seară, doamnă, bună seara !

— Sire ! Sire !

— Mi-e o foame îngrozitoare. Vă las. Nu-i așa că mi-am cîștigat cina ?

— Sire, vă rog să ascultați !...

Ludovic al XVI-lea țopăi însă încîntat de gluma lui și dispăru, lăsînd-o pe regină înmărmurită, mută și consternată.

— Frate dragă, trimiteți pe cineva să-l caute pe domnul de Calonne — spuse ea, în sfîrșit, contelui d'Artois. Trebuie să fie vorba de o farsă de prost gust .

În momentul acesta, reginei i se aduse următorul bilet din partea ministrului :

Maiestatea voastră a aflat desigur că regele a refuzat cererea. Este de neînțeles, doamnă, și am plecat de la consiliu bolnav și zdrobit de durere.

— Citiți — zise ea, întinzînd biletul contelui d'Artois.

— Și mai sînt oameni care spun că delapidăm finanțele, scumpă soră ! strigă prințul. Ce procedeu...

— De soț... — murmură regina. Adio, frate !

— Primiți condoleanțele mele, scumpă soră ! Mîine voiam să cer și eu, acum sînt avertizat.

— Aduceți-mi-o pe doamna de La Motte — spuse regina doamnei de Misery, după ce chibzui îndelung — cît mai repede, de oriunde ar fi !

LXI

MARIA-ANTOANETA REGINĂ, JEANNE DE LA MOTTE FEMEIE

Curierul trimis la Paris, la doamna de La Motte, o găsi pe contesă, sau mai curînd nu o găsi la cardinalul de Rohan. Jeanne se dusese în vizită la eminența sa ; luase masa de prînz, iar acum cina și discutau despre nefasta restituire a banilor, cînd curierul întrebă dacă nu cumva contesa se află la domnul de Rohan. Portarul palatului Rohan, ca un om abil ce era, răspunse că eminența sa ieșise și că doamna de La Motte nu se află acolo, dar că nimic nu era mai ușor decît să-i comunice mesajul reginei, întrucît contesa va veni probabil seara.

— Să vină la Versailles, cît mai repede cu putință — spuse curierul și plecă lăsînd pretutindeni același cuvînt de ordine la toate presupusele domicilii ale nomadei contese.

De-abia plecă însă mesagerul, și portarul își îndeplini comisionul fără să se ducă prea departe, trimițîndu-și soția să o prevină pe doamna de La Motte la domnul de Rohan, unde cei doi asociați filozofau pe îndelete asupra instabilității marilor sume de bani. Vestea aceasta o convinse pe contesă că trebuie să plece cît mai degrabă. Ceru cardinalului doi cai buni, iar acesta o instală el însuși într-o berlină fără blazon și, în timp ce el făcea diverse presupuneri în legătură cu mesajul, contesa merse atît de repede, încît într-o oră ajunse în fața palatului regal. O aștepta cineva care o introduse fără întîrziere la Maria-Antoaneta. Regina se retrăsese în camera ei. Serviciul de seară luase sfîrșit : în apartament nu se mai afla nici una dintre cameristele sale, afară de doamna de Misery, care citea în micul iatac.

Maria-Antoaneta broda sau se prefăcea că brodează trăgînd cu urechea la zgomotele de afară, cînd Jeanne năvăli în cameră.

— Ah, iată-te ! strigă regina. Cu atît mai bine. Am o noutate... contesă.

— Bună, doamnă ?

— Judecă singură. Regele a refuzat să aprobe cele cinci sute de mii de livre.

— Domnului de Calonne ?

— Tuturor. Regele nu mai vrea să-mi dea bani. Numai mie mi se poate întîmpla așa ceva.

— Dumnezeule ! murmură contesa.

— Este de necrezut, nu-i așa, contesă ? A refuzat, a tăiat creditul după ce ordinul de plată era gata. În fine, să nu mai vorbim despre ceva ce nu mai poate fi schimbat. Te vei întoarce imediat la Paris.

— Da, doamnă.

— Și-i vei spune cardinalului, fiindcă s-a arătat atît de devotat în dorința sa de a-mi face o plăcere, că accept cele cinci sute de mii de livre pînă la trimestrul următor. Sînt egoistă, contesă, dar trebuie... știu, e un abuz.

— Ah, doamnă — murmură Jeanne — sîntem pierdute, domnul cardinal nu mai are banii !

Regina sări în sus, ca și cînd ar fi fost jignită sau insultată.

— Nu mai are... banii... — îngăimă ea.

— Doamnă, o datorie de care domnul de Rohan a uitat a trebuit restituită. Era o datorie de onoare și a plătit.

— Cinci sute de mii de livre ?

— Da, doamnă.

— Dar...

— Erau ultimii săi bani... Este cu desăvîrșire lipsit de resurse !

Regina se opri, buimăcită de această nenorocire.

— Sînt oare trează ? zise ea. Mie mi se întîmplă toate aceste încurcături ? Cum de știi, contesă, că domnul de Rohan nu mai are bani ?

— Tocmai îmi povestea dezastrul acum o oră și jumătate, doamnă. Acest dezastru nu se poate îndrepta în nici un fel, cu atît mai mult cu cît cele cinci sute de mii de livre erau ceea ce se cheamă ultima lui lăscaie.

Regina își sprijini fruntea în mîini.

— Trebuie să luăm o hotărîre — spuse ea.

„Ce va face regina ?“ gîndi Jeanne.

— Vezi, contesă, primesc o lecție îngrozitoare drept pedeapsă că m-am ascuns de rege ca să făptuiesc ceva lipsit de importanță, ceva dictat de o cochetărie meschină, de o ambiție nedemnă. N-aveam nici o nevoie de colier, recunoaște.

— Este adevărat, doamnă, dar o regină nu stă să asculte numai de nevoi și de gusturi.

— Înainte de orice, vreau să ascult de liniștea mea și de fericirea pentru familia mea. Nimic nu a fost mai pilduitor decît această primă înfrîngere pentru a-mi arăta la cîte necazuri m-aș fi expus, cît de periculos era drumul pe care-l alesesem ; renunț. Să trăim cinstit, sincer, simplu.

— Doamnă !

— Și pentru început, să ne sacrificăm vanitatea pe altarul datoriei, cum ar spune domnul Dorat, poetul nostru. Apoi murmură suspinînd : Ah, și totuși colierul era minunat !

— Mai este doamnă, și pe urmă colierul înseamnă și o mare investiție.

— Din acest moment, nu mai este pentru mine decît o grămadă de pietre. Cu pietrele faci, după ce te-ai jucat cu ele, ceea ce fac copiii : le aruncă, le uită.

— Ce vrea să spună regina ?

— Regina vrea să spună, scumpă contesă, că vei lua înapoi sipetul adus de... de domnul de Rohan... și-l vei duce bijutierilor Boehmer și Bossange.

— Să-l dau înapoi ?

— Exact.

— Dar bine, doamnă, maiestatea voastră a dat două sute cincizeci de mii de livre acont.

— Cîștig însă două sute cincizeci de mii de livre, contesă ; în felul acesta nu-l voi mai supăra pe rege.

— Doamnă, doamnă ! strigă contesa. Să pierdeți în felul acesta un sfert de milion ?! Deoarece este foarte posibil ca bijutierii să facă dificultăți în ce privește restituirea unor bani pe care, poate, i-au cheltuit.

— Accept și nu am nici o pretenție asupra acontului, cu condiția să rupem tîrgul. De cînd am luat această hotărîre, mă simt mult mai ușurată, contesă. O dată cu colierul au apărut și grijile, supărările, temerile, bănuielile. Niciodată aceste diamante nu vor avea destule flăcări ca să usuce toate lacrimile care amenință să se reverse ca norii negri ai furtunii. Contesă, du sipetul imediat ! În felul acesta, bijutierii fac o afacere strălucită. Două sute cincizeci de mii de livre bacșiș este un beneficiu frumos ; este exact cît ar fi cîștigat de la mine, dar, în plus, au colierul. Cred că nu se vor plînge și nimeni nu va ști nimic. Cardinalul a făcut totul numai ca să-mi facă plăcere. Spune-i că plăcerea mea este de a nu avea colierul, și dacă este un om inteligent, mă va înțelege ; dacă este un preot bun, mă va aproba și mă va încuraja să fac acest sacrificiu.

Spunînd acestea, regina întinse sipetul închis Jeannei. Aceasta îl îndepărtă încet.

— Doamnă — spuse ea — de ce să nu încercăm să obținem o amînare ?

— Să cerem... a, nu !

— Am spus să obținem, doamnă.

— Să ceri înseamnă să te umilești, contesă, să obții înseamnă că ai și fost umilit. Aș concepe poate să te umilești pentru o ființă iubită, pentru a salva o făptură vie, fie și un cîine, dar pentru a putea păstra niște pietre care ard ca jarul fără a străluci mai tare și fiind la fel de trecătoare, ah, contesă, iată un sfat pe care niciodată nu mă

voi decide să-l urmez. Niciodată ! Du sipetul, draga mea, du-l !

— Gîndiți-vă însă, doamnă, la toată zarva pe care o vor face bijutierii, cel puțin din politețe și pentru a vă compătimi. Refuzul dumneavoastră va fi tot atît de compromițător ca și acceptarea. Toată lumea va ști că ați putut dispune de diamante.

— Nimeni nu va ști nimic. Nu le mai datorez nimic acestor bijutieri ; de altfel, nici nu-i voi mai primi ; cel puțin să tacă, dacă tot le-am dat două sute cincizeci de mii de livre ; și dușmanii mei, în loc să spună că-mi cumpăr diamante valorînd un milion și jumătate de livre, vor spune numai că-mi arunc banii pe tejghelele negustorilor. Este, oricum, mai puțin neplăcut. Ia-l cu dumneata, contesă, ia-l cu dumneata și mulțumește-i din tot sufletul domnului de Rohan pentru amabilitatea și bunăvoința sa. Și, cu un gest poruncitor, regina îi dădu sipetul Jeannei, care îl luă cu mare emoție. Nu ai nici un moment de pierdut — continuă regina — cu cît bijutierii vor fi mai puțin neliniștiți, cu atît vom fi mai sigure, că vor păstra taina ; pleacă repede și nimeni să nu vadă sipetul. Du-te întîi la dumneata acasă, căci mă tem ca o vizită la Boehmer, la această oră, să nu trezească bănuielile poliției, care cu siguranță se interesează de tot ce se întîmplă în jurul meu ; apoi, după ce, ducîndu-te acasă, spionii îți vor pierde urma, pornește-o degrabă la giuvaergii și adu-mi o chitanță din partea lor.

— Da, doamnă, așa voi face dacă doriți.

Ascunse sipetul sub pelerină, avînd grijă să nu se vadă mărimea cutiei, și se urcă în trăsură, cu toată rîvna pe care i-o ceruse augusta sa complice. Mai întîi, ascultătoare, ea se întoarse acasă și expedie domnului de Rohan trăsura, astfel încît vizitiul să nu poată ghici nimic. Apoi se schimbă, îmbrăcă un costum mai puțin elegant și mai potrivit cu această cursă nocturnă.

Camerista sa o îmbrăcă repede, observînd că stăpîna ei este gînditoare și distrată în timpul acestei operații căreia, de obicei, îi dădea toată atenția, ca o doamnă de la curte.

Jeanne se lăsă îmbrăcată fără a se preocupa de toaleta sa, toate gîndurile fiindu-i concentrate în jurul unei idei

ciudate care tocmai îi venise în minte. Se întreba dacă nu cumva cardinalul săvîrșește o greșeală gravă lăsînd-o pe regină să restituie podoaba, și dacă această greșeală nu se va răsfrînge în mod defavorabil asupra viitorului la care domnul de Rohan visa și pe care se lăuda că-l va atinge, luînd parte la micile secrete ale reginei. Să îndeplinească ordinul Mariei-Antoaneta, fără să-l consulte pe domnul de Rohan, nu însemna oare să trădeze îndatoririle elementare de asociată ? Chiar fiind lipsit de orice mijloace, cardinalul n-ar prefera să se vîndă pe el însuși decît s-o lase pe regină să renunțe la un obiect la care rîvnise ? „Nu pot face altfel, trebuie să-l consult pe cardinal. Un milion patru sute de mii de livre ! adăugă ea în gînd. El nu va avea niciodată un milion patru sute de mii de livre !“ Apoi, întorcîndu-se către cameristă, îi spuse :

— Poți pleca, Rose.

Camerista ascultă porunca și doamna de La Motte își continuă în gînd monologul : „Ce sumă ! O avere ! Ce viață strălucitoare, cîtă fericire, ce renume pot aduce banii reprezentați de acest mic șarpe sclipitor care stă în cutia lui !“ Deschise sipetul și privirea îi fu arsă de șuvoiul de flăcări. Scoase colierul din culcușul său de satin, îl încolăci după degete, îl strînse în palmele sale mici, spunînd: „Un milion patru sute de mii de livre sînt aici... colierul merită un milion patru sute de mii de livre bani gheață, și chiar și astăzi giuvaergiii ar da pe el tot atît. Ciudățenia sorții îi îngăduia micuței Jeanne de Valois, cerșetoare și necunoscută, să atingă cu mîna, mîna unei regine, cea mai mare din lume, și să țină în pumn, numai o oră, e drept, un milion patru sute de mii de livre, o sumă care nu umblă niciodată singură prin lume și care este, de obicei, escortată de gărzi înarmate sau de garanții care, în Franța, nu pot fi mai mici decît un cardinal și o regină. Toate astea în palmele mele !... Cît de greu și totuși ce ușor este ! Pentru a transporta în aur, metal prețios, echivalentul conținutului acestei cutii, aș avea nevoie de doi cai ; ca să-i transport în bonuri de casă... dar bonurile sînt oare plătite întotdeauna ?... nu trebuie să semnezi, să controlezi ? Și-apoi, bonurile sînt de hîrtie : focul, aerul, apa o distrug. Un bon de casă nu are valoare în toată țara ; își trădează originea, dezvăluie numele autorului său, numele

purtătorului său. Un bon de casă, după un timp oarecare, își pierde o parte din valoare sau chiar toată valoarea. Diamantele, dimpotrivă, sînt materie dură care rezistă veșnic și pe care orice om o cunoaște, o apreciază, o admiră și o cumpără la Londra, la Berlin, la Madrid, și chiar în Brazilia. Oricine știe ce este un diamant, mai ales diamante de mărimea și strălucirea acestora ! Cît sînt de frumoase, de extraordinare ! Ce îmbinare reușită și ce splendide sînt fiecare în parte ! Fiece piatră face aproape mai mult, păstrînd proporțiile, decît toate laolaltă !

Dar cum de-am ajuns să mă gîndesc la așa ceva ? spuse ea deodată. Trebuie să mă hotărăsc repede, fie să-l caut pe cardinal, fie să dau colierul înapoi lui Boehmer, așa cum m-a însărcinat regina."

Se ridică, ținînd în căușul palmelor diamantele care ardeau și scînteiau.

„Se vor duce deci înapoi la bijutier, care le va examina și le va lustrui cu periile sale. Ele, care ar fi putut să strălucească la pieptul Mariei-Antoaneta... La început, Boehmer va protesta, apoi se va consola gîndindu-se că păstrează și acontul, și marfa. Ah, am uitat ! Oare cum trebuie să redactez chitanța giuvaergiului ? Este foarte important ; da, trebuie făcută cu toată diplomația. Trebuie ca nici Boehmer, nici regina, nici cardinalul, nici eu să nu fim implicați. Niciodată nu voi putea redacta un astfel de act. Am nevoie de un sfat. Cardinalul... A, nu ! Dacă prințul de Rohan m-ar iubi mai mult sau dacă ar fi mai bogat și mi-ar dărui diamantele..."

Se așeză pe canapea, cu diamantele încolăcite în jurul mîinii, cu capul înfierbîntat, plin de gînduri nedeslușite care uneori o îngrozeau și pe care le alunga cu o energie înfrigurată. Deodată privirea îi deveni mai calmă, mai fixă, oprindu-se asupra unei imagini mai clare ; nu-și dădea seama că, clipă de clipă, ea devenea tot mai îndrăzneață, o îndrăzneală de neclintit ; că, asemenea înotătorilor care au intrat cu piciorul în mîlul de pe fundul fluviilor, fiece mișcare pe care o făcea ca să se desprindă o cufunda și mai mult în adînc. Se scurse astfel o oră în această contemplare mută și profundă a unui scop misterios. După aceea se ridică încet, palidă ca o preoteasă asupra căreia pogorîse harul, și își sună camerista.

Era ora două noaptea.

— Caută-mi o trăsură mare sau mică — zise ea.

Camerista îi găsi o trăsură mare, staționînd în strada Temple. Doamna de La Motte urcă singură, fără cameristă. Zece minute mai tîrziu trăsura se oprea la poarta pamfletarului Reteau de Villette.

LXII

CHITANȚA LUI BOCHMER ȘI ACTUL DE RECUNOAȘTERE AL REGINEI

Rezultatul acestei vizite nocturne făcută pamfletarului Reteau de Villette se văzu numai a doua zi și iată în ce fel.

La ora șapte dimineața, doamna de La Motte îi trimise reginei o scrisoare care conținea chitanța giuvaergiilor. Această piesă importantă suna astfel:

Subsemnații recunoaștem că ni s-a înapoiat colierul de diamante pe care îl vîndusem inițial reginei cu suma de un milion șase sute de mii de livre, diamantele nefiindu-i pe plac maiestății sale, care ne-a despăgubit de osteneala și cheltuielile avute, lăsîndu-ne suma de două sute cincizeci de mii de livre, pe care am primit-o.

Semnat: Boehmer și Bossange

Liniștită în privința afacerii care o frămîntase atîta vreme, regina închise chitanța într-un scrin și nici nu se mai gîndi la ea. Dar printr-o stranie contradicție cu acest bilet, bijutierii Boehmer și Bossange primiră, două zile mai tîrziu, vizita cardinalului de Rohan, care era neliniștit asupra plății primei rate stabilite între vînzători și regină. Domnul de Rohan îl găsi pe Boehmer acasă la el, pe Quai de l'École. Dacă scadența primului termen ar fi trecut, plata fiind în întîrziere sau nefiind onorată deloc, chiar de dimineață ar fi trebuit să se dea alarma în tabăra bijutie-

rilor. Dar, contrar tuturor așteptărilor, în casa Boehmer totul respira calmul, și domnul de Rohan fu fericit să observe că valeții îl introduc cu surîsul pe buze, iar cîinele îl întîmpină dînd din coadă. Boehmer își primi ilustrul client, plin de mulțumire.

— Ei bine — deschise vorba primul — astăzi era termenul de plată. Deci regina a plătit ?

— Nu, monseniore — răspunse Boehmer. Maiestatea sa nu a putut da banii. Știți că domnul de Calonne a fost refuzat de rege. Toată lumea vorbește.

— Da, toată lumea vorbește, Boehmer, și chiar acest refuz mă aduce aici.

— Da — continuă bijutierul — maiestatea sa este extraordinară și are toată bunăvoința. Neputînd plăti, a garantat datoria și noi nu cerem mai mult.

— Ah, cu atît mai bine ! exclamă cardinalul. A garantat datoria, zici ? A, foarte bine, dar... cum ?...

— În felul cel mai simplu și mai delicat — replică bijutierul — într-un fel cu totul regal.

— Prin intermediul acelei spirituale contese, poate ?

— Nu, monseniore, nu. Doamna de La Motte nici măcar n-a apărut, iată ceva ce ne-a măgulit în mod deosebit pe domnul Bossange și pe mine !

— N-a apărut ?! Contesa n-a apărut ?... Totuși, te rog să crezi, domnule Boehmer, că este amestecată și ea. Orice idee bună trebuie să vină de la contesă. Nu vreau, desigur, să răpesc nici un merit maiestății sale.

— Monseniorul va judeca singur cît de amabilă și delicată a fost maiestatea sa cu noi. Circulau zvonuri despre refuzul regelui de a aproba cele cinci sute de mii de livre ; am scris doamnei de La Motte.

— Cînd asta ?

— Ieri, monseniore.

— Și ce-a răspuns ?

— Eminența voastră nu știe nimic ? întrebă Boehmer, cu o imperceptibilă nuanță de respectuoasă familiaritate.

— Nu, sînt trei zile de cînd n-am avut cinstea de a o vedea pe doamna contesă — răspunse prințul.

— Ei bine, monseniore, doamna de la Motte a răspuns cu un singur cuvînt : *Așteptați !*

— În scris ?

— Nu, monseniore, prin viu grai. Scrisoarea noastră o ruga pe doamna de La Motte să vă ceară o audiență și s-o prevină pe regină că se apropie termenul de plată.

— Cuvîntul *Așteptați* era foarte potrivit — spuse cardinalul.

— Deci am așteptat, monseniore, și aseară am primit de la regină, printr-un curier secret, o scrisoare.

— O scrisoare ? Adresată dumitale, Boehmer ?

— Sau mai curînd un act de recunoaștere a datoriei în toată regula, monseniore.

— Să vedem ! ceru cardinalul.

— Ah, vi l-aș arăta dacă n-am fi jurat, asociatul meu și cu mine, să nu-l arătăm nimănui.

— De ce ?

— Pentru că aceasta a fost condiția pe care ne-a impus-o însăși regina, monseniore ; vedeți și dumneavoastră, maiestatea sa ne recomandă să păstrăm secretul.

— Ei, asta schimbă lucrurile, și sînteți niște oameni fericiți, domnilor bijutieri, dacă aveți scrisorf de la regină.

— Pentru un milion trei sute cincizeci de mii de livre, monseniore — replică ironic giuvaergiul — putem avea...

— Nici cu zece, nici chiar cu o sută de milioane nu poți avea unele lucruri, domnule — rosti cu severitate prelatul. În sfîrșit, aveți deci o garanție sigură ?

— Cît se poate de sigură, monseniore.

— Regina își recunoaște datoria ?

— Clar și cu forme în regulă.

— Și se angajează să plătească...

— Peste trei luni, cinci sute de mii de livre ; restul în decursul semestrului.

— Și... dobînzile ?

— Oh, monseniore, un cuvînt al maiestății sale le garantează : *Să facem,* adaugă cu generozitate maiestatea sa, *să facem afacerea între noi ; excelența voastră înțelege perfect recomandarea : nu veți avea de ce să vă plîngeți.* Și semnează ! Vedeți, dar monseniore, că din acest moment, atît pentru mine cît și pentru asociatul meu, este o chestiune de onoare.

— Sînt deci chit față de dumneata, domnule Boehmer — spuse cardinalul, încîntat. Pe curînd, o altă afacere!

— Oricînd va binevoi excelența voastră să ne onoreze cu încrederea sa.

— Observați însă că aici a fost mîna scumpei noastre contese...

— Sîntem profund recunoscători doamnei de La Motte, monseniore, și domnul Bossange și cu mine am căzut de acord să-i recunoaștem meritele în clipa cînd colierul va fi achitat în întregime și vom primi banii în numerar.

— Sst, sst! făcu cardinalul. Nu m-ai înțeles.

Și se urcă în trăsură, însoțit de ploconelile respectuoase ale întregii case.

Și acum putem să socatem masca. Pentru nimeni statuia n-a rămas nedezvelită. Ceea ce a făcut Jeanne de La Motte împotriva binefăcătoarei sale, a înțeles toată lumea văzînd-o că se servește de pana pamfletarului Reteau de Villette. Bijutierii sînt liniștiți, regina nu e roasă de scrupule, cardinalul nu bănuiește nimic. Se cîștigă trei luni pentru înfăptuirea furtului și crimei; în aceste trei luni, fructele otrăvitoare se vor coace îndeajuns pentru ca mîna nelegiuită să le poată culege.

Jeanne se întoarse la domnul de Rohan, care o întrebă cum a procedat regina pentru a potoli astfel pretențiile bijutierilor. Doamna de La Motte răspunse că regina făcuse giuvaergiilor o confidență, că le recomandase să păstreze secretul, că o regină, chiar cînd plătește, e nevoită să o facă în taină, cu atît mai mult trebuie să se ascundă atunci cînd cere credit. Cardinalul conveni că are dreptate și întrebă în același timp dacă suverana își amintea de bunele sale intenții. Jeanne îi prezentă în asemenea termeni recunoștința reginei, încît domnul de Rohan fu mult mai entuziasmat ca bărbat galant decît ca supus; îi fu stimulat mai mult orgoliul decît devotamentul.

După ce duse la bun sfîrșit convorbirea, Jeanne se hotărî să se întoarcă liniștită acasă, să intre în contact cu un negustor de pietre scumpe, să vîndă diamante în valoare de o sută de mii de scuzi și să plece în Anglia sau aiurea, unde ar putea să trăiască pe picior mare cu această sumă timp de cinci sau șase ani, după care, fără să se

mai teamă de ceva, ar începe să vîndă în mod avantajos restul diamantelor, bucată cu bucată. Dar nu merge totul cum vrei. După primele diamante pe care le arătă la doi experți, uimirea acestor arguși și rezerva lor băgară spaima în posesoare. Unul oferi o sumă neînsemnată, altul se extazie cînd se uită la pietre, spunînd că n-a văzut în viața lui altele mai frumoase decît poate în colierul făcut de Boehmer.

Jeanne se opri. Încă un pas și s-ar fi trădat. Înțelese că imprudența, într-un asemenea caz, însemna ruină, că ruina însemna stîlpul infamiei și închisoare pe viață. Băgînd diamantele în cea mai ascunsă dintre tainițe, hotărî să-și făurească arme de apărare atît de solide, arme de atac atît de ascuțite, încît, în caz de război, toți cei ce vor dori să lupte cu ea să fie învinși dinainte. Să fie mereu înghesuită între dorințele cardinalului, care va căuta neîncetat să știe, și lipsa de discreție a reginei, care se va lăuda mereu că a refuzat, era o primejdie de moarte. Un singur cuvînt schimbat între regină și cardinal, și totul ar fi ieșit la iveală. Jeanne se liniștea gîndindu-se că, îndrăgostit de regină, cardinalul era, ca toți îndrăgostiții, legat la ochi și, în consecință, va cădea în toate capcanele pe care i le va întinde viclenia purtînd masca amorului. Dar capcana va trebui pusă de o mînă abilă și prezentată astfel, încît ambii interesați să cadă în ea. Trebuia ca regina, în cazul cînd ar fi descoperit furtul, să nu îndrăznească să se plîngă, iar cardinalul, descoperind înșelătoria, să se simtă fără apărare, pierdut.

Era o lovitură de maestru pregătită unor adversari care aveau de la început aplauzele galeriei asigurate.

Jeanne nu dădu înapoi. Era dintre acele firi cutezătoare care împing răul pînă la limita extremă. Un singur gînd o preocupă din acest moment : acela de a împiedica o întrevedere între cardinal și regină. Atîta timp cît ea, Jeanne, se va afla între ei, nimic nu era pierdut ; dacă în spatele ei vor schimba, fie și un singur cuvînt, acel cuvînt îi va nărui Jeannei toate șansele de viitor, șanse clădite pe un trecut fără pată.

„Nu se vor mai vedea — hotărî doamna de La Motte. Niciodată ! Și totuși — își obiectă singură — cardinalul va dori s-o revadă pe regină, va încerca. Să nu așteptăm

să încerce — gîndi vicleana. Să-i inoculăm ideea, să vrea s-o vadă, să i-o ceară insistent, să se compromită cerînd. Da, dar dacă se compromite numai el ?"

Gîndul acesta îi pricinui o dureroasă nedumerire. Dacă se compromitea numai cardinalul, regina se putea dezvinovăți ; ea, regina, știe să vorbească răspicat ; știe atît de bine să smulgă masca de pe fețele ipocrite !

Ce este de făcut ? Ca regina să nu poată acuza, trebuie să nu poată deschide gura ; ca să închidă gura, trebuie să existe conștiința unei vinovății.

Numai acela nu îndrăznește să-l acuze de hoție, în fața tribunalului, pe valetul său, care, la rîndu-i, a fost împins de acest valet să făptuiască el însuși o crimă la fel de dezonorantă ca și hoția. Domnul de Rohan să fie compromis în legătură cu regina, și este aproape sigur că în viitor și regina va fi compromisă de către domnul de Rohan. Numai hazardul să nu-i apropie pe cei doi interesați să descopere secretul. La început, Jeanne se înspăimîntă în fața stîncii uriașe pe care singură și-o suspenda deasupra capului. Să trăiești zi de zi, gîfîind îngrozită, sub amenințarea unei astfel de căderi. Da, dar cum să scapi de spaimă ? Fugind, exilîndu-te, transportînd într-o țară străină diamantele din colierul reginei.

Să fugă ! Lucru destul de ușor. O trăsură bună se procură în zece ore ; atît cît durează un somn bun al Mariei-Antoaneta ; atît cît îi trebuie cardinalului să cineze cu prietenii și pînă cînd se trezește dimineața. Doar să vrea, și șoseaua se desfășoară în fața Jeannei ; doar să vrea, și caldarîmul se așterne nesfîrșit sub picioarele înaripate ale cailor. Jeanne va fi liberă, sănătoasă și teafără în zece ore.

Dar ce scandal ! Ce rușine ! Dispărută, deși liberă ; în siguranță, dar proscrisă. Jeanne nu mai este o femeie din lumea bună, este o hoață condamnată în lipsă, pe care justiția nu o poate atinge, dar o arată cu degetul, care nu-i stigmatizată cu fierul roșu al călăului, fiindcă este prea departe, însă opinia publică o prinde în gheare și o face fărîme. Nu, nu va fugi. Jeanne hotărî să aibă cutezanța de a rămîne. Hotărî aceasta mai ales cînd întrevăzu posibilitatea de a crea, între cardinal și regină, o solidaritate născută din spaimă pentru ziua cînd unul

sau celălalt ar vrea să bage de seamă că s-a săvîrșit un furt în imediata lor apropiere.

Jeanne se întrebă ce profituri va realiza în doi ani de pe urma favorurilor reginei și a dragostei cardinalului; evaluase cîștigul acestor două reușite la cinci sau șase sute de mii de livre, după care dezgustul, dizgrația și uitarea vor pune capăt favorurilor, importanței și influenței sale.

„Cîștig, față de planul meu, între șapte și opt sute de mii de livre" — își spuse contesa.

Vom vedea cum acest suflet întunecat își va croi întortocheatul drum care trebuia să sfîrșească prin a o acoperi de rușine pe ea, prin a-i duce la disperare pe alții.

„Trebuie să rămîn la Paris, să supraveghez cu atenție jocul celor doi actori; să nu-i las să joace decît rolul care convine cel mai bine intereselor mele; să aleg momentul cel mai propice ca să fug; fie cînd voi fi trimisă cu vreun comision de regină, fie cînd voi simți că mă pîndește dizgrația."

Să-l împiedice pe cardinal să aibă orice legătură cu Maria-Antoaneta. Iată prima dificultate, deoarece domnul de Rohan este îndrăgostit, este prinț, are dreptul să intre la maiestatea sa de mai multe ori pe an, și pentru că regina, o cochetă dornică de complemente, de altfel, recunoscătoare cardinalului, nu se va feri dacă va fi căutată. Mijlocul de a despărți cele două ilustre personaje îl va furniza evenimentele. N-aveai decît să contribui la desfășurarea lor.

Nimic nu va fi mai potrivit, mai abil, decît să-i atîțe reginei orgoliul. Fără doar și poate că unele avansuri mai îndrăznețe din partea cardinalului vor jigni o femeie susceptibilă. Firilor asemănătoare cu a reginei le plac omagiile, dar se tem de atacuri și le resping.

Da, metoda nu putea da greș. Sfătuindu-l pe domnul de Rohan să facă declarații nestăvilite, acest lucru îi va produce Mariei-Antoaneta dezgust și antipatie care vor îndepărta pentru totdeauna nu pe prinț de prințesă, ci pe bărbat de femeie. În felul acesta, Jeanne va avea împotriva cardinalului arma cu care îi va paraliza toate mișcările în marea zi a bătăliei.

Fie. Dar iată din nou aceeași problemă : în cazul cînd cardinalul devine antipatic reginei, este scos din luptă doar cardinalul ; virtutea reginei continuă să strălucească, cu alte cuvinte poziția acestei prințese este întărită și ea dobîndește acea libertate a cuvîntului care face mai ușoară orice acuzație și dă greutate autorității. Este nevoie deci de o dovadă atît împotriva domnului de Rohan, cît și a reginei ; este nevoie de o sabie cu două tăișuri care rănește și în dreapta și în stînga, care rănește ieșind din teacă, care rănește sfărîmînd însăși teaca. Este nevoie deci de o acuzație care s-o facă pe regină să se îngălbenească, iar pe cardinal să-l facă să roșească, o acuzație care, cînd va fi rostită, să o spele de orice altă bănuială pe Jeanne, confidenta celor doi principali vinovați. Este nevoie deci de o uneltire, la adăpostul căreia Jeanne să se poată retrage la timpul și locul potrivit, spunînd : „Nu mă acuzați dacă nu vreți să vă acuz și eu, nu mă distrugeți dacă vreți să nu vă distrug și eu. Lăsați-mi banii și vă las onoarea".

„Merită să caut soluția și o voi căuta — își zise perfida contesă. Voi începe chiar de azi."

Și într-adevăr, doamna de La Motte se lăsă pe perne, se trase mai spre fereastră, încălzindu-se la soarele blînd și, în prezența lui Dumnezeu și a făcliei sale, începu să caute.

LXIII

PRIZONIERA

În timp ce contesa se frămînta astfel, în timp ce ea visa, în strada Saint-Claude, chiar în fața casei locuită de Jeanne se petrecea o scenă cu totul diferită. Domnul de Cagliostro, vă amintiți, o adăpostise în vechiul palat al lui Balsamo pe fugara Oliva, urmărită de poliția domnului de Crosne. Îngrijorată, domnișoara Oliva acceptase cu bucurie prilejul de a scăpa în același timp de poliție și de Beausire ; trăia deci retrasă, ascunsă și înspăimîn-

tată, în această locuință misterioasă. Cagliostro o copleșise cu atențiile lui ; îi era plăcut tinerei femei să fie ocrotită de către acest mare senior, care nu cerea nimic, dar care părea că așteaptă foarte mult. Numai că, ce aștepta oare ? Iată ce se întreba în van biata singuratică.

Pentru domnișoara Oliva, domnul de Cagliostro, care îl îmblînzise pe Beausire și îi trăsese pe sfoară pe agenții poliției, era un fel de Dumnezeu salvator. Era și un adevărat îndrăgostit, deoarece o respecta. Amorul-propriu al Olivei nu-i îngăduia să creadă despre Cagliostro că ar avea alte planuri în privința ei decît să o facă metresa lui. Este virtutea femeilor fără virtute să creadă că sînt iubite și respectate. Trebuie să ai o inimă prea veștejită, prea stearpă și moartă ca să nu te mai aștepți la dragoste și la respectul care urmează dragostei.

Oliva începu deci să-și construiască minunate castele în Spania din fundul palatului său de pe strada Saint-Claude, castele himerice în care bietul Beausire, trebuie s-o mărturisim, își găsea rareori locul. Astfel, dimineața, înconjurată de toate podoabele cu care Cagliostro îi mobilase cabinetul de toaletă, ea juca rolul doamnei din lumea mare și nu trăia decît pentru acea oră a zilei cînd Cagliostro venea, de două ori pe săptămînă, să se informeze dacă viața i se pare mai ușoară. Atunci, în frumosul său salon, în mijlocul unui lux real, al unui lux rafinat, micuța creatură, năucită, își spunea că totul în viața sa dinainte fusese deziluzie, greșeală, că, în pofida afirmației moraliștilor : „Virtutea aduce fericirea", dimpotrivă, fericirea aduce întotdeauna virtutea.

Din păcate, în împlinirea acestei fericiri lipsea un element indispensabil pentru ca fericirea să dureze. Oliva era fericită, dar se plictisea. Cărți, tablouri, instrumente muzicale nu o amuzau îndeajuns. Cărțile nu erau destul de ușoare, iar cele care îi plăcuseră le citise prea repede. Tablourile sînt mereu aceleași o dată ce le-ai privit — așa judeca Oliva, nu noi — iar instrumentele muzicale nu scot decît strigăte, niciodată o melodie, în mîna neștiutoare care le atinge.

Trebuie s-o spunem deschis : Oliva nu întîrzie să se plictisească crunt de fericirea sa și adesea regreta pînă la lacrimi acele minunate dimineți petrecute la fereastra

din strada Dauphine cînd, cu privirea sa ca un magnet, îi făcea pe trecători să-și înalțe toți capetele. Și ce dulci plimbări în cartierul Saint-Germain, cînd sandala cochetă, ridicînd pe tocul de două șchioape piciorul cambrat și voluptos, făcea ca fiece pas al frumoasei femei să fie o victorie și smulgea admiratorilor un mic strigăt fie de spaimă, cînd ea aluneca, fie dorință, cînd i se zărea, nu numai piciorușul, ci și glezna.

Iată care erau gîndurile întemnițatei Nicole. Este adevărat că agenții domnului comandant al poliției erau oameni de temut, este adevărat că azilul în care femeile se sting într-o sordidă captivitate nu se compară cu prizonieratul trecător și plin de farmec din strada Saint-Claude. Dar de ce mai ești femeie și de ce mai ai dreptul de a fi capricioasă dacă nu ca să te revolți împotriva binelui și să-l schimbi în rău, cel puțin în vis? Și-apoi, cel ce se plictisește vede totul în regru. Nicole îl regreta pe Beausire, după ce regretase libertatea pierdută.

Ne aflăm într-o zi neagră și enervantă, în care Oliva, lipsită de orice tovărășie și distracție de mai bine de două săptămîni, intra în cea mai nesuferită fază a plictiselii. Săturîndu-se de toate, neîndrăznind nici să se arate la fereastră, nici să iasă, începu să-și piardă pofta de mîncare, dar nu și pofta de a visa care, dimpotrivă, spo rea pe măsură ce cealaltă scădea. În acest moment de zbucium moral primi, cu totul pe neașteptate, vizita lui Cagliostro.

El intră, după obiceiul său, pe portița din dos a palatului și veni prin grădinița de curînd amenajată să bată la obloanele apartamentului ocupat de Oliva. Patru lovituri date la intervalele stabilite era semnalul convenit dinainte pentru ca tînăra femeie să tragă zăvorul, pe care ea ceruse să i-l pună ca să se simtă în siguranță față de orice vizitator înarmat cu chei. Olivei nici nu-i trecea prin cap ce inutile erau măsurile menite să-i apere virtutea, pe care de multe ori o găsea apăsătoare.

La semnalul dat de Cagliostro, deschise cu o iuțeală care dovedea cît de mare nevoie avea de cineva. Vioaie ca o mică pariziană, se repezi în calea nobilului temniciér ca să-l îmbrățișeze și, cu o voce iritată, spartă, sacadată, strigă :

— Aflați că mă plictisesc, domnule !

Cagliostro o privi clătinînd ușor capul.

— Te plictisești... — spuse el, închizînd ușa. Păcat. scumpa mea copilă, iată o pacoste cumplită !

— Nu-mi place aici. Mă sting.

— Adevărat ? !

— Da, am gînduri negre.

— Lasă, lasă ! zise contele, mîngîind-o cum ar fi mîngîiat un prepelicar. Dacă nu te simți bine aici, nu fi prea rău supărată pe mine. Păstrează-ți mînia pentru domnul comandant al poliției, el este dușmanul dumitale.

— Mă exasperați cu calmul dumneavoastră, domnule — se răţoi Oliva. Îmi place mai mult o ceartă zdravănă decît asemenea dulcegării ; totdeauna găsiți mijlocul de a mă liniști și asta mă face să turbez de furie.

— Mărturisește că ești nedreaptă, domnișoară — ripostă Cagliostro, așezîndu-se departe de ea, cu acea afectare a respectului sau a indiferenței care avea un efect atît de mare asupra Olivei.

— Păi dumneavoastră vă dă mîna să vorbiți — zise ea. Plecați, veniți, respirați ; viața dumneavoastră se compune dintr-o serie de plăceri la libera alegere, pe cînd eu vegetez în spațiul în care m-ați închis ; nu respir, ci tremur. Vă previn, domnule, că sprijinul dumneavoastră este de prisos dacă nu m-ajută să nu mor.

— Să mori ? ! Dumneata ? ! rosti contele, zîmbind. Haida-de !

— Vă atrag atenția că vă purtați foarte rău cu mine, uitați că iubesc profund, cu pasiune pe cineva.

— Pe domnul Beausire ?

— Da, pe Beausire. Vă spun sus și tare că-l iubesc. De altfel, nu v-am ascuns-o niciodată. Doar nu v-ați închipuit că-l voi uita pe scumpul meu Beausire ?

— Atît de puțin mi-am închipuit acest lucru, încît m-am făcut luntre și punte ca să am știri din partea lui pe care să ți le-aduc.

— Ah !

— Domnul de Beausire — continuă Cagliostro — este un băiat fermecător.

— Firește ! îl aprobă Oliva, care nu vedea unde bate contele.

— Tînăr și drăguț...

— Nu-i așa ?

— Plin de imaginație...

— Înflăcărat... Puțin cam prea brutal pentru mine, dar... cum știe să iubească, știe și să pedepsească.

— Vorbe de aur. Ai tot atîta suflet cîtă minte și tot atîta minte cîtă frumusețe ; și eu care știu asta, eu care ocrotesc tot ce este iubire pe lume — mania mea — m-am gîndit să te apropii de domnul de Beausire.

— Nu aveați această părere acum o lună — zise Oliva, cu un zîmbet silit.

— Dragă copilă, e firesc ca orice bărbat galant, care vede o ființă drăgălașă, să încerce să-i placă, mai ales dacă este liber cum sînt eu. Cu toate astea trebuie să recunoști că, dacă ți-am făcut un pic de curte, n-a fost de lungă durată, nu ?

— E adevărat — replică Oliva, cu același ton. Cel mult un sfert de oră.

— Era firesc să mă retrag, văzînd cît de mult îl iubești pe domnul de Beausire.

— Ei, nu vă mai bateți joc de mine !

— Nu, pe onoarea mea, mi-ai rezistat strașnic.

— Ah, nu-i așa ? strigă Oliva, încîntată că fusese prinsă în flagrant delict de rezistență. Da, recunoașteți că am rezistat.

— Era efectul firesc al dragostei pe care o porți în suflet — rosti flegmatic Cagliostro.

— Dar nici n-ați perseverat în dragostea dumneavoastră — ripostă Oliva.

— Domnișoară, nu sînt nici destul de bătrîn, nici destul de urît, nici destul de prost, nici destul de sărac pentru ca să îndur să fiu refuzat sau înfrînt ; l-ai preferat întotdeauna pe domnul de Beausire mie, am simțit asta și m-am resemnat.

— O, nicidecum, nicidecum ! îl asigură cocheta. Această faimoasă asociație pe care mi-ați propus-o, știți foarte bine, dreptul de a-mi oferi brațul, de a mă vizita, de a-mi face curte pe față, nu lăsau oare loc nici unei speranțe ?

Și zicînd aceste cuvinte, infama își ațintì ochii arzători, care leneviseră prea îndelung, asupra vizitatorului ce părea gata să cadă în cursă.

— Mărturisesc că nimic nu-ți poate scăpa — răspunse Cagliostro.

Și se prefăcu că-și pleacă ochii pentru a nu fi mistuit de flăcările ce țîșneau din privirile Olivei.

— Să revenim la Beausire — spuse ea, jignită de indiferența contelui. Ce face ? Unde este scumpul meu prieten ?

Atunci Cagliostro continuă, privind-o cu o urmă de timiditate :

— Spuneam că aș vrea să te-ajut să-l întîlnești.

— Nu, nu despre asta vorbeați — murmură ea, disprețuitoare — însă, deoarece mi-o spuneți, o iau ca și cînd ar fi așa. Continuați. De ce nu l-ați adus cu dumneavoastră ? Ar fi fost un gest caritabil. El e liber...

— Pentru că — răspunse Cagliostro, fără să ia în seamă ironia — domnul de Beausire, care ca și dumneata e înzestrat cu prea multă imaginație, are și el o mică încurcătură cu poliția.

— Și el ? ! țipă Oliva, pălind ; de data asta deslușise un sîmbure de adevăr.

— Ce-a făcut ? bîigui tînăra femeie.

— O încîntătoare șmecherie, o scamatorie absolut ingenioasă, o festă, cum o numesc eu, dar nu și indivizii ursuzi ai domnului de Crosne... Știi doar că domnul de Crosne nu înțelege de glumă ; ei bine, dumnealor numesc asta un furt.

— Un furt ? ! exclamă Oliva, speriată. Dumnezeule !...

— Un furt bunicel însă : asta dovedește că bietul Beausire are un gust foarte ales.

— Domnule... domnule... și l-au arestat ?

— Nu, dar îl caută.

— Jurați-mi că nu este arestat, că nu-l amenință nici o primejdie !

— Pot să jur că încă nu este arestat ; în privința punctului doi însă, nu pot să-mi dau cuvîntul. Știi și dumneata, copilă dragă, că atunci cînd ești căutat, urmărit, cînd ești ținta unor cercetări, cu chipul, statura și toate celelalte binecunoscute semnalmente ale sale, dacă

domnul de Beausire se va arăta, copoii îl vor mirosi numaidecît. Gîndește-te ce lovitură măiastră ar fi pentru domnul de Crosne să te prindă pe dumneata datorită domnului de Beausire, și pe domnul de Beausire datorită dumitale.

— Ah, da, da, trebuie negreșit să se ascundă ! Bietul băiat ! Am să m-ascund și eu. Lăsați-mă să fug din Franța, domnule. Făceți-mi acest serviciu ; pentru că aici, vedeți dumneavoastră, închisă, mă înăbuș și nu mai rezist, așa că într-o bună zi am să fac vreo imprudență.

— Ce numești dumneata imprudență, scumpă domnișoară ?

— Să ies... să iau puțin aer.

— Dar bine, dragă prietenă, nu trebuie să exagerezi ; ești palidă și vei sfîrși prin a-ți pierde înfloritoarea-ți sănătate. Domnul de Beausire nu te va mai iubi. Nu ! Ia oricît aer vrei, distrează-te privind trecătorii...

— Așa !... țipă Oliva. Văd că v-am dezamăgit și că vreți să mă lăsați în plata Domnului. Vă încurc, poate ?

— Pe mine ? Ești nebună ! De ce să mă încurci ? întrebă el, pe un ton de gheață.

— Pentru că... un bărbat care are chef de o femeie, un bărbat atît de important ca dumneavoastră, un senior atît de frumos cum sînteți, are dreptul să se înfurie și chiar să se simtă dezgustat dacă o ființă fără minte ca mine îl respinge. Ah, nu mă părăsiți, nu mă duceți la pierzanie, nu mă priviți cu ură, domnule !

Și tînăra, tot atît de îngrozită pe cît fusese de cochetă, își încolăci brațul în jurul gîtului lui Cagliostro.

— Biata micuță ! spuse acesta, depunînd un sărut cast pe fruntea Olivei. Ce frică îi este ! Nu trebuie să ai o părere atît de proastă despre mine, fata mea ! Te pîndește o primejdie, am vrut să-ți vin în ajutor ; plănuisem unele lucruri în legătură cu dumneata ; m-am răzgîndit, asta e tot. Nu te urăsc cîtuși de puțin, după cum nici dumneata nu-mi datorezi cîtuși de puțin recunoștință. Eu am lucrat în folosul meu, dumneata în folosul dumitale ; sîntem chit.

— Oh, domnule, ce bun sînteți, cît de generos !

Şi Oliva încolăci cu amîndouă braţele, în loc de unul singur, umerii lui Cagliostro. Acesta însă spuse, privind-o cu liniştea sa obişnuită :

— Vezi bine, Oliva, acum, dacă mi-ai oferi iubirea dumitale...

— Ei, ei ?... făcu ea, roşie ca focul.

— Dacă mi-ai oferi fermecătoarea dumitale făptură, aş refuza, într-atît îmi place să inspir doar sentimente adevărate, pure şi lipsite de orice interes. M-ai crezut interesat, ai căzut în puterea mea, te socoteai obligată ; de ceea ce aş bănui că eşti mai mult recunoscătoare decît tandră, mai mult înspăimîntată decît îndrăgostită : să rămînem aşa cum sîntem. Îţi îndeplinesc astfel dorinţa, îţi înlătur toate complicaţiile.

Oliva lăsă să-i cadă frumoasele sale braţe şi se îndepărtă ruşinată, umilită, înşelată de generozitatea lui Cagliostro, pe care nu contase.

— În felul acesta — continuă contele — scumpa mea Oliva, rămînem înţeleşi : mă vei păstra ca prieten, vei avea o totală încredere în mine, te vei putea folosi de casa, averea şi creditul meu, şi...

— Şi îmi voi spune — îl întrerupse Oliva — că sînt pe lume oameni mult superiori celor pe care i-am cunoscut.

Şi rosti aceste cuvinte, cu un farmec şi o demnitate ce săpară o urmă în acea inimă de bronz al cărui trup se numise altădată Balsamo.

„Orice femeie este bună, cu condiţia să-i atingi acea coardă care îi mişcă inima“ — îşi zise el în sinea lui. Apoi, apropiindu-se de Nicole :

— Începînd de astă-seară vei locui la ultimul etaj al palatului. Este un apartament compus din trei camere, aşezate ca un observator deasupra bulevardului şi a străzii Saint-Claude. Ferestrele dau spre Mênilmontant şi spre Belleville. Unele persoane vor putea să te vadă. Sînt vecini liniştiţi, să nu-ţi fie teamă. Oameni cumsecade, fără relaţii, incapabili să bănuiască cine eşti. Poţi să te laşi văzută de ei, dar fără să exagerezi, bineînţeles, mai ales să nu te arăţi trecătorilor, căci strada Saint-Claude este uneori cercetată de agenţii domnului de Crosne ; cel puţin acolo vei avea soare.

Oliva bătu veselă din palme.

— Vrei să te conduc acolo ? spuse Cagliostro.

— Astă-seară ?

— Astă-seară, desigur. Te deranjează ?

Oliva îl privi lung pe Cagliostro. O vagă speranță reveni în inima sau, mai precis, în capul ei ușuratic și pervertit.

— Să mergem ! hotărî ea.

Contele luă un felinar din anticameră, deschise el însuși mai multe uși și, urcînd o scară, ajunse, urmat de Oliva, la etajul al treilea, în apartamentul despre care îi vorbise. Ea găsi casa complet mobilată, împodobită cu flori, gata de locuit.

— S-ar zice că eram așteptată aici — se bucură fata.

— Nu dumneata, ci eu — spuse contele — căci mie îmi place vederea din acest pavilion și uneori dorm aici.

În privirea Olivei se aprinseră scîntei sălbatice ca în ochii pisicilor. Buzele i se mișcară, gata să rostească un cuvînt, dar Cagliostro o opri spunînd :

— N-o să-ți lipsească nimic, camerista va fi aici într-un sfert de oră. Bună seara, domnișoară !

Și dispăru, după ce făcu o plecăciune adîncă, însoțită de un surîs grațios. Biata prizonieră căzu, consternată, zdrobită, pe patul făcut pentru noapte, care aștepta în elegantul alcov.

— Nu mai pricep absolut nimic din tot ce mi se întîmplă — murmură ea, urmărindu-l cu privirea pe acel om cu adevărat de neînțeles pentru ea.

LXIV

OBSERVATORUL

După plecarea cameristei trimisă de Cagliostro, Oliva se băgă în pat. Dormi puțin, căci gînduri de tot felul îi încolțiseră în minte după convorbirea cu contele și o făceau să viseze trează și să se zbuciume cînd ațipea ; nu

poți fi fericit multă vreme cînd ești prea bogat sau prea liniștit, după ce ai fost prea sărac sau prea neastîmpărat.

Oliva îl plîngea pe Beausire, îl admira pe conte, pe care nu-l înțelegea, nu-l mai credea timid, nu mai bănuia că este insensibil. Îi era foarte teamă să nu fie tulburată de vreun spiriduș în timpul somnului și cele mai mici trosnete ale parchetului o făceau să tresară.

O dată cu zorile, zburară și spaimele care, de altfel, aveau farmecul lor. Spre ziuă, ea își îngădui să adoarmă, savurînd voluptatea de a simți intrînd în camera sa plină cu flori razele împurpurate ale soarelui ce se înalța pe cer, apoi de a vedea păsărelele zburînd pe pervazul ferestrei și atingîndu-și aripile, cu un foșnet mătăsos, de frunzele trandafirilor și ale florilor de iasomie de Spania. Așa că se trezi tîrziu, foarte tîrziu, după ce două sau trei ore de somn ușor îi mîngîiaseră pleoapele, după ce dormise cînd legănată de zgomotele străzii, cînd toropită de o odihnă molatică. Se simți destul de în putere ca să vrea să se miște, prea în putere ca să mai lenevească.

Scotoci prin toate colțurile noului apartament în care acel spiriduș de neînțeles nu găsise, prostuțul de el, nici o trapă pe unde să intre și să se strecoare lîngă pat, bătînd din aripi, cu toate că pe vremea aceea spiridușii, mulțumită contelui de Gabalis, nu pierduseră încă nimic din inocenta lor reputație.

Locuința Olivei era bogat împodobită în simplitatea ei neașteptată. Acest interior de femeie fusese la început un interior de bărbat. Puteai găsi aici tot ce face deliciul vieții, mai ales multă lumină și mult aer, care ar schimba temnițele în grădini dacă vreodată aerul și lumina ar pătrunde într-o închisoare.

Să vorbim despre bucuria copilăroasă, cu alte cuvinte desăvîrșită, cu care Oliva alergă pe terasă, se întinse pe dale în mijlocul florilor și verdeții, întocmai ca o șopîrlă ieșită din cuib, am face-o, desigur, dacă n-ar fi greu de zugrăvit exclamațiile ce însoțeau descoperirea fiecărui lucru nou.

Mai întîi, culcată, cum am spus, pe dale, ca să nu poată fi văzută de afară, ea privi printre drugii balconului coroanele arborilor, bulevardele, casele cartierului Popin-

court, coșurile, un ocean încețoșat ale cărui valuri inegale se-nvolburau la dreapta.

Scăldată în soare, cu urechea ațintită la zgomotul trăsurilor ce treceau destul de rar, e drept, dar oricum treceau pe bulevard, ea zăbovi acolo, fericită, timp de două ceasuri. Își bău ciocolata adusă de cameristă și citi o gazetă înainte de a se gîndi să se uite pe stradă. Era o plăcere periculoasă. Copoii domnului de Crosne, acești dulăi omenești care vînează adulmecînd aerul, ar fi putut s-o vadă. Ce cumplită trezire, după un somn atît de dulce!

Dar poziția aceasta orizontală nu putea să dureze, oricît de plăcută ar fi fost. Nicole se sprijini într-un cot. Atunci văzu nucii de la Mënilmontant, uriașii arbori ai cimitirului, puzderia de case pestrițe ce se înșirau pe coastele dealului de la Charonne pînă la colinele Chaumont, boschetele de verdeață sau șanțurile argiloase ale falezelor acoperite cu arbuști și scaieți. Ici și colo de-a lungul drumurilor — panglici subțiri șerpuind pe versantele acestor dealuri și printre vii — pe cărările albite, se zăreau minuscule ființe vii : țărani călare pe catîri, copii plivind, aplecați deasupra gliei, podgorence dezgropînd via. Toată această viață rustică o fermecă pe Nicole, care suspinase neîncetat după frumoasa moșie de Taverney, de cînd o părăsise pentru Parisul atît de mult rîvnit.

Dar, în cele din urmă, ea sfîrși prin a se sătura de priveliștea de țară, și cum stătea tolănită fără teamă printre flori, cum știa să se uite fără a fi văzută, își coborî privirea de pe creasta muntelui în vale, din zona îndepărtată la casa din față.

Pretutindeni, mai bine zis în spațiul pe care-l ocupau trei case, Oliva nu zări decît ferestre închise și nu prea îmbietoare. Ici, trei etaje locuite de bătrîni rentieri, unii care-și țineau coliviile agățate afară, alții care-și hrăneau pisicile înăuntru ; colo, etajul patru, unde locuia unul din Auvergne, singurul care putea fi zărit, ceilalți locuitori părînd a fi plecați undeva la țară. În sfîrșit, puțin mai la stînga, în cea de-a treia casă, perdele de mătase galbenă, flori și, ca o dovadă de bunăstare, lîngă fereastră, un fotoliu moale care parcă își aștepta pe visătorul sau visătoarea-i stăpînă. Oliva avu impresia că zărește în camera

de unde soarele izgonise întunericul un fel de umbră umblînd de colo-colo, cu mișcări regulate.

Își mărgini doar la atîta curiozitatea, apoi se ascunse și mai bine decît o făcuse pînă atunci și, chemîndu-și camerista, începu să discute cu ea pentru a amesteca plăcerile singurătății cu cele ale tovărășiei unei ființe gînditoare, dar mai ales vorbitoare. Însă, contrar tuturor tradițiilor, camerista era foarte rezervată. Binevoi să-i vorbească stăpînei sale despre Belleville, Charonne și Père-Lachaise, rosti numele bisericilor Saint-Ambroise și Saint-Laurent, arătă curba pe care o făcea bulevardul și panta spre malul drept al Senei, dar cînd veni vorba despre vecini, camerista tăcu mîlc : nu știa mai mult decît stăpîna ei. Despre apartamentul cufundat în semiîntuneric, cu perdele de mătase galbenă, nu i se suflă un cuvînt Olivei. Nimic despre umbra care se mișca, nimic despre fotoliu. Dacă mai înainte Oliva nu avusese plăcerea s-o cunoască pe vecina ei, acum își făgădui să facă ea însăși cunoștință cu dînsa. O trimise în casă pe mult prea discreta servantă și se dedică, fără nici un martor, cercetărilor sale.

Prilejul nu întîrzie să se arate. Vecinii începură să-și descuie ușile, să-și facă siesta de după-masă, să se îmbrace pentru plimbarea în Place Royale sau pe Chemin Vert. Oliva îi numără. Erau șase, destul de potriviți în nepotrivirea lor, cum se cuvine unor oameni care au hotărît să se stabilească în strada Saint-Claude. Oliva petrecu o parte din zi privindu-le gesturile, studiindu-le obiceiurile. Îi trecu pe toți în revistă, cu excepția acelei umbre agitate care, fără să-și arate chipul, se cuibărise în fotoliul de lîngă fereastră și se cufundase într-o adîncă visare. Era o femeie. Își lăsase părul în seama coaforului, iar acesta, în răstimp de o oră și jumătate, îi construise în vîrful capului și pe tîmple unul din acele edificii babiloniene în alcătuirea căruia intrau minerale și vegetale, în care ar fi intrat și animale, dacă Leonard, coaforul Mariei-Antoaneta, s-ar fi amestecat și el, sau dacă vreo femeie din vremea aceea ar fi consimțit să poarte pe cap o arcă a lui Noe cu toți pasagerii săi.

După aceea, femeia, pieptănată, pudrată, învăluită în albeața podoabelor și a dantelelor, se așeză din nou în

fotoliu, cu gîtul sprijinit pe cîteva perniţe destul de tari pentru ca această parte a trupului să ţină în echilibru tot restul corpului şi să îngăduie monumentalei pieptănături să rămînă intactă indiferent de cutremurele care ar fi zdruncinat temelia.

Femeia nemişcată semăna cu un zeu indian stînd pe tronul său, cu privirea fixă, pe care i-o dădea fixitatea gîndirii. După nevoile trupului sau capriciile spiritului, paznici şi slujitori neobosiţi, ei singuri trăiau pe chipul idolului.

Oliva băgă de seamă cît de drăgălaşă era doamna proaspăt coafată. Cît de delicat şi graţios era piciorul pe care îl sprijinea de marginea ferestrei, legănîndu-l uşor, într-un mic papuc de satin roz. Admiră rotunjimea braţului şi a pieptului care se ghicea sub corset şi rochia de casă. Dar ceea ce o izbi mai mult decît orice fu atitudinea ei vădind o concentrare a gîndurilor spre un ţel nevăzut şi îndepărtat, un gînd atît de poruncitor, încît îi osîndise întregul trup la nemişcare şi îi acaparase cu desăvîrşire voinţa.

Femeia, pe care noi am recunoscut-o, dar pe care Oliva nu avea cum s-o recunoască, nu bănuia că poate fi văzută. Niciodată nu se deschisese vreo fereastră în faţa ferestrelor sale. Palatul domnului de Cagliostro nu-şi dezvăluise nimănui tainele, în ciuda florilor pe care le găsise Nicole şi a păsărelelor pe care le văzuse zburînd, şi în afară de zugravii care îl restauraseră, nici un om nu se arătase pe la geamuri.

Pentru a explica acest fenomen contrazis de Cagliostro, care afirmase că a locuit acolo, în apartament, va fi de ajuns un cuvînt. Seara, în ajun, contele dăduse dispoziţii să se amenajeze locuinţa pentru Oliva, ca şi cînd ar fi făcut-o pentru el însuşi. Se minţise deci singur, într-atît de bine îi fuseseră îndeplinite poruncile.

Doamna cu pieptănătura ei minunată rămase deci cufundată în gîndurile sale. Oliva îşi închipui că frumoasa făptură visătoare îşi trece în revistă iubirile.

Simpatia ce se naşte datorită frumuseţii, solitudinii, vîrstei, plictiselii, iată cîte motive pot lega una de alta două inimi care poate că se căutau, după voia combinaţiilor tainice, irezistibile şi inexplicabile ale hazardului.

Din clipa cînd o văzu pe singuratica gînditoare, Oliva nu-şi mai luă ochii de la ea. Era un fel de puritate morală în această atracţie a unei femei către o altă femeie. Asemenea gingăşii sînt mai des întîlnite decît s-ar crede la aceste nefericite făpturi care-şi duc viaţa numai prin frumuseţea trupului. Biete exilate din paradisul spiritului, Olivei i se păru că găseşte o soră în frumoasa solitară. Construi un roman asemănător cu al ei, închipuindu-şi, biată copilă naivă, că nu poţi fi frumoasă, elegantă şi să locuieşti, pierdută, în strada Saint-Claude, fără a avea o gravă neliniştе în adîncul inimii.

După ce făuri din bronz şi diamant o poveste romantică, Oliva, ca toate firile deosebite, se lăsă furată de propria-i feerie : ea zbură în întîmpinarea vecinei sale, căreia, plină de nerăbdare, ar fi vrut să vadă cum îi cresc aripi ca ale ei. Doamna cu monumentul în creştetul capului nu făcu însă nici o mişcare, părînd că a aţipit pe locul său. Trecură două ore fără să se clintească. Oliva era disperată. N-ar fi făcut pentru Adonis sau pentru Beausire nici măcar un sfert din avansurile pe care le făcu pentru necunoscută.

Obosită de luptă şi trecînd de la tandreţe la ură, deschise şi închise de zece ori fereastra ; de zece ori înspăimîntă păsărelele din frunziş şi făcu gesturi telegrafice atît de compromiţătoare, încît cel mai prost dintre oamenii domnului de Crosne, dac-ar fi trecut pe bulevard sau pe la capătul străzii Saint-Claude, n-ar fi putut să nu le zărească şi să nu se întrebe ce se întîmplă.

În sfîrşit, Nicole ajunse să se convingă că doamna cu frumosul păr împletit văzuse toate gesturile sale, înţelesese toate semnele, dar că le dispreţuia ; că era sau încrezută, sau idioată. Idioată ?! Cu nişte ochi atît de pătrunzători şi de inteligenţi, cu un picior atît de fin şi o mînă atît de nervoasă ! Cu neputinţă. Îngîmfată, da ; îngîmfată cum putea fi pe vremea aceea o femeie din înalta aristocraţie faţă de o burgheză. Deslusind în trăsăturile tinerei femei toate caracteristicile aristocratei, Oliva trase concluzia că necunoscuta era orgolioasă şi că nu te puteai împrieteni cu ea. Renunţă.

Întorcîndu-i spatele, fermecător de bosumflată, ea se întinse din nou la soare, de data asta un soare în asfinţit,

și se înapoie în mijlocul florilor, tovarășe inimoase care, la fel de mobile, de elegante, de pudrate, de cochete ca cele mai nobile doamne, se lăsau atinse, mirosite și răspundeau cu parfumul, prospețimea și mîngîierea lor fremătătoare unui sărut prietenesc sau unui sărut drăgăstos.

Nicole nici nu bănuia că pretinsa orgolioasă era Jeanne de Valois contesă de La Motte, care încă din ajun căuta o soluție ; că această soluție avea drept scop s-o împiedice pe Maria-Antoaneta și pe cardinalul de Rohan să se întîlnească ; că un interes și mai mare cerea ca prelatul, fără s-o mai vadă, de fapt, pe regină în intimitate, să creadă cu tărie că o vede ca mai înainte și, mulțumindu-se cu această viziune, să înceteze, în consecință, de a mai cere s-o întîlnească în realitate.

Gînduri grave, deci scuze foarte legitime pentru faptul că o tînără femeie nu a întors nici măcar o dată capul timp de două ore infernale.

Dacă Nicole ar fi știut toate astea, nu s-ar fi refugiat de furie în mijlocul florilor. Și n-ar fi împins de pe balcon un ghiveci cu frăsinele, care căzu în strada pustie cu un zgomot asurzitor.

Înspăimîntată, Oliva privi repede ce stricăciune făcuse. Îngîndurata doamnă se trezi auzind zgomotul, văzu ghiveciul pe caldarîm, ajunse de la efect la cauză, cu alte cuvinte își ridică privirea de la pavajul străzii la terasa palatului. În clipa aceea o văzu pe Oliva. Văzînd-o, scoase un țipăt sălbatic, un țipăt plin de groază, un țipăt care se sfîrși printr-o înfiorare a întregului trup, atît de rece și de nemișcat pînă atunci. Privirea Olivei și cea a doamnei se încrucișară, în sfîrșit, cufundîndu-se întrebătoare una în cealaltă.

În primul moment, Jeanne strigă :

— Regina ! Apoi, dintr-o dată, împreunîndu-și mîinile și încruntîndu-se, fără a îndrăzni să se miște de teama de a nu face să dispară ciudata apariție, murmură : Ah, căutam o soluție, iat-o !

În clipa aceea, Oliva auzi pași în spatele său și se întoarse iute. Contele se afla în camera ei ; surprinsese schimbul de priviri.

„S-au văzut !“ își zise el.

Oliva părăsi brusc terasa.

LXV

VECINELE

Din clipa cînd cele două femei se văzură, Oliva, fascinată de drăgălășenia vecinei sale, nu se mai preocupă nepăsătoare și, întorcîndu-se cu precauție în mijlocul florilor sale, răspunse zîmbind zîmbetelor ce i se trimiteau. Vizitînd-o, Cagliostro nu uitase să-i recomande cea mai mare prudență.

— Mai ales — zise el — nu trebuie să ai de-a face cu vecinii.

Cuvîntul căzuse ca o grindină nimicitoare peste capul Olivei, care începuse să-și facă o plăcere din semnele și saluturile pe care le schimba cu stăpîna casei de alături. Să nu aibă de-a face cu vecinii însemna să întoarcă spatele acestei femei încîntătoare ai cărei ochi erau atît de strălucitori și de calzi, ale cărei gesturi erau atît de seducătoare, însemna să renunțe să comunice prin semne ba despre una, ba despre alta, însemna să părăsească o prietenă. Căci imaginația Olivei ajunsese atît de departe, încît Jeanne devenise pentru ea un obiect ciudat și scump. Fățarnica îi răspunse protectorului său că se va feri să nu-i dea ascultare și că nu va stabili nici o legătură cu vecinii. Dar nici nu plecă el bine, că Oliva se și instală pe terasă, în așa fel încît să atragă cît mai mult atenția vecinei sale. Aceasta, putem fi siguri, nici nu vroia altceva, astfel că primele semne amicale, răspunse cu fluturări de mînă și sărutări din vîrful degetelor. Oliva făcu față cît putu mai bine acestor avansuri prietenești ; observă că necunoscuta nu se mai dezlipea de fereastră și că, mereu atentă să trimită ba un semn de rămas bun, cînd pleca, ba o salutare, cînd se întorcea, părea că-și concentrase toată afecțiunea ei asupra balconului Olivei.

Lucrurile ajungînd în acest punct, trebuia să urmeze rapide tentative de apropiere.

Iată ce se întîmplă.

Peste două zile, venind s-o vadă pe Oliva, Cagliostro se plînse că o doamnă necunoscută sosise în vizită la palatul lor.

— Cum se poate ? ! se miră Oliva, roșind.

— Da — răspunse contele — o doamnă frumoasă, tînără, elegantă a venit și a vorbit cu un valet, care i-a deschis datorită insistenței cu care a sunat. Ea l-a întrebat cine este tînăra persoană care locuiește la etajul trei, în apartamentul tău, scumpa mea. Nu încape îndoială că femeia aceea se referea la tine. Voia să te vadă, deci te cunoaște și are unele intenții cu tine ; a descoperit cine ești ? Fii atentă, poliția are spioni femei, ca și bărbați, și te previn că nu voi putea refuza să te predau dacă domnul de Crosne mi te cere.

Olivia, în loc să se sperie, recunoscu numaidecît portretul vecinei sale ; îi făcu o plăcere nespusă politețea acesteia și, foarte hotărîtă să-i mulțumească prin orice mijloc care îi stătea la îndemînă, îi ascunse totul contelui.

— Nu ți-e teamă ? întrebă Cagliostro.

— Nimeni nu m-a văzut — replică Nicole.

— Așadar, nu pe tine vroia să te vadă ?

— Nu cred.

— Cu toate astea, să ghicești că acolo sus se află o femeie... Ah, fii atentă, fii atentă !...

— O, domnule conte — spuse Oliva — de ce m-aș teme ? Dacă am fost văzută, ceea ce nu cred, nu voi mai fi, iar dacă m-ar mai vedea, ar fi de la distanță, deoarece în această casă nu poate pătrunde nimeni, nu-i așa ?

— Nimeni, într-adevăr — răspunse contele — numai dacă nu sare peste zid, ceea ce nu-i tocmai ușor, sau nu deschide portița din dos cu o cheie ca a mea, ceea ce ar fi la fel de greu, avînd în vedere că o port neîncetat la mine... Și spunînd acestea, îi arătă cheia cu care deschidea portița din dos. Așadar — continuă el — cum n-am nici un interes să te dau pe mîna lor, nu voi împrumuta nimănui cheia ; și cum tu n-ai nici un interes să cazi in ghearele domnului de Crosne, nu vei lăsa pe nimeni să sară peste zid. Așa că, scumpă copilă, te-am prevenit, aranjează-ți treburile cum vrei.

Oliva protestă în toate felurile și se grăbi să-l conducă pe conte, care, de altfel, nici nu insistă prea mult să rămînă. A doua zi, la șase dimineața, ea se și instalase pe terasă, trăgînd în plămîni aerul curat ce venea dinspre colinele învecinate și fixînd, plină de curiozitate, ferestrele închise ale curtenitoarei sale prietene. Aceasta, care de obicei se trezea de-abia pe la unsprezece, se și arătă imediat ce apăru Oliva. S-ar fi zis că și ea pîndea de după perdele prilejul de a se face remarcată. Cele două femei se salutară, și Jeanne, aplecîndu-se peste fereastră, privi de jur împrejur să vadă dacă ar putea s-o audă cineva. Nu se zărea nimeni. Nu numai strada, dar și ferestrele celorlalte case erau pustii. Își duse mîinile pîlnie la gură și, cu acel accent vibrant și stăruitor care nu este un strigăt, dar care se aude mai departe decît un glas puternic, îi spuse Olivei :

— Am vrut să vin să te văd, doamnă.

— Sst ! făcu Oliva, trăgîndu-se înapoi cu spaimă. Și își puse un deget pe buze.

La rîndul său, Jeanne sări în spatele draperiilor, crezînd că s-a ivit vreun indiscret ; reapăru însă aproape imediat, liniștită de zîmbetul Nicolei.

— Deci nu pot veni să te văd ? reluă ea.

— Vai, nu ! îi răspunse printr-un gest fata.

— Stai puțin — i se adresă din nou Jeanne — dar poți să primești scrisori ?

— Ah, nu ! strigă îngrozită Oliva.

Jeanne se gîndi cîteva clipe. Ca să-i mulțumească pentru calda ei prietenie, Oliva îi trimise un fermecător sărut, sărut pe care Jeanne îl înapoie de două ori ; după care, închizînd fereastra, deslușise asta în privirea-i scăpărătoare cînd necunoscuta o părăsise. Într-adevăr, după două ceasuri, Jeanne se întoarse ; soarele ardea cu toată puterea ; pavajul străzii se înfierbîntase ca nisipul Spaniei pe vreme de arșiță. Oliva o văzu pe vecina ei apărînd la fereastră, cu o arbaletă. Rîzînd, Jeanne îi făcu semn Olivei să se dea la o parte. Fata ascultă, rîzînd și ea, și se adăposti în spatele oblonului. Țintind cu grijă, Jeanne lansă un mic proiectil de plumb, care din nenorocire însă, în loc să treacă peste parapetul balconului, se lovi de unul din drugii de fier și căzu în stradă. Oliva

scoase un strigăt de dezamăgire. Ridicînd mînioasă din umeri, Jeanne își căută din ochi proiectilul, apoi dispăru cîteva clipe. Oliva, aplecată, privea în jos de la balcon ; trecu un gunoier, căutînd în stînga și în dreapta ; oare văzuse proiectilul din rigolă ? Oliva nu-și dădu seama ; se ascunse spre a nu fi văzută ea însăși. Cea de-a doua încercare a Jeannei fu mai fericită. Arbaleta se aruncă cu precizie peste balcon, chiar în odaia Nicolei, un al doilea glonț în jurul căruia era înfășurat un bilet în care scria :

M-ai fermecat, prea frumoasă doamnă. Te găsesc încîntătoare și îmi place nespus chiar numai să te privesc. Deci ești prizonieră ? Știi că am încercat zadarnic să te vizitez ? Mă va lăsa oare vreodată vrăjitorul, care te ține astfel numai pentru el, să mă apropii de dumneata pentru a-ți spune ce multă simpatie am pentru o biată victimă a tiraniei bărbaților ?

După cum vezi, am multă imaginație cînd este vorba să-mi servesc prietenii. Vrei să fii prietena mea ? Se pare că dumneata nu poți ieși ; dar, fără îndoială, că poți să scrii, și cum eu pot să ies cînd vreau, așteaptă să trec pe sub balconul dumitale și aruncă-mi răspunsul.

Dacă se întîmplă ca jocul de-a arbaleta să fie periculos și să fie descoperit, să adoptăm un mijloc de corespondență mai ușor. Lasă să atîrne de la înălțimea balconului dumitale, pe înserat, un ghem de ață ; leagă de el biletul, după aceea eu îl voi lega pe al meu și-l vei putea trage fără a fi văzută.

Gîndește-te că, dacă ochii dumitale nu mint, contez pe un pic din prietenia pe care dumneata mi-ai inspirat-o și că împreună putem să înfrîngem lumea.

A dumitale prietenă.

P. S. Ai văzut pe cineva luînd primul meu bilet ?

Jeanne nu se iscălise : ba își schimbase cu desăvîrșire scrisul.

Oliva fremată de bucurie primind biletul. Răspunse cu următoarele rînduri :

Și dumneata îmi placi la fel de mult, cum ți-am plăcut și eu dumitale. Sînt, într-adevăr, victima răutății oamenilor. Dar cel ce mă ține aici este cineva care mă ocrotește, nu un tiran. Vine să mă vadă pe ascuns o dată pe zi. Am să-ți explic totul mai tîrziu. Prefer biletul tras de un capăt de ață, arbaletei.

Din nenorocire nu pot ieși : sînt ținută sub zăvor : spre binele meu însă. Ah, cîte lucruri aș putea să-ți spun dacă aș avea fericirea să stau de vorbă cu dumneata ! Sînt atîtea amănunte pe care e greu să le scrii !

Primul dumitale bilet n-a fost luat de nimeni, poate cel mult de un gunoier care tocmai trecea pe-acolo ; dar acești amărîți nu știu să citească și pentru ei plumbul e plumb.

Prietena dumitale
Oliva Legay

Oliva iscăli apăsat. Făcu către contesă gestul de a desfășura un fir, apoi, cînd se înseră, desfășură ghemul. Jeanne se afla sub balcon, prinse firul și luă biletul, mișcări, pe care cea cu care coresponda le simți prin fir, apoi se întoarse acasă ca să citească.

După o jumătate de oră, legă de binecuvîntatul șnur un bilet cu aceste cuvinte :

Putem face tot ce vrem. Nu ești păzită de nimeni, de vreme ce te văd mereu singură. Ar trebui deci să ai toată libertatea de a primi vizite sau chiar de a ieși dumneata însăți. Cum se încuie casa ? Cu cheia ? La cine se află cheia ? La cel ce vine să te vadă, nu-i așa ? Oare a ascuns-o atît de bine, încît nu poți s-o iei pe furiș sau să-i scoți tiparul ? Nu-i vorba să faci ceva rău ; ci doar să ai cîteva ore de libertate, de plimbări plăcute la brațul unei prietene care te va consola de toate nefericilie și-ți va dărui mai mult decît ai pierdut. E vorba chiar, dacă ai să vrei cu orice preț, de întreaga libertate. Vom dezbate amănunțit subiectul, la prima întîlnire.

Oliva sorbi cu nesaț biletul. Simți cum îi ard obrajii de febra libertății, și inima de voluptatea de a mușca din fruct oprit. Băgase de seamă că, după ce intra în casă, contele, care îi aducea fie o carte, fie un giuvaer, își punea micul felinar ce ardea mocnit pe o comodă, iar cheia pe felinar. Oliva pregăti din vreme o bucată de ceară pe care întipări forma cheii, la prima vizită a lui Cagliostro. Acesta nu întoarse capul nici măcar o singură dată și, în timp ce ea îndeplinea această operație, el privi pe balcon florile ce se deschiseseră de curînd. Oliva putu deci să-și ducă la bun sfîrșit planul, fără a se teme de nimic.

Contele plecă. Oliva coborî într-o cutie tiparul cheii, pe care Jeanne îl primi împreună cu un bilet. Și chiar a doua zi, pe la amiază, arbaleta, mijloc extraordinar de expeditiv, care era, față de corespondența cu ajutorul firului, ceea ce este telegraful față de curierul călare, arbaleta lansă un bilet astfel conceput :

Scumpa mea, astă-seară la unsprezece, după ce va pleca tiranul, vei coborî, vei trage zăvorul și te vei afla în brațele celei care se numește a dumitale afectuoasă prietenă.

Oliva tresări de bucurie mai tare decît o făcuse vreodată la cele mai tandre bilete ale lui Gilbert, în primăvara primei iubiri și a primelor întîlniri.

Coborî la unsprezece, fără să fi observat nici un fel de bănuială la conte. O găsi jos pe Janne, care o strînse cu drag în brațe, o urcă într-o trăsură ce aștepta pe bulevard și, buimăcită, emoționată și tulburată, făcu împreună cu prietena ei o plimbare de două ore în timpul căreia se urziră planuri, se schimbară sărutări și se destăinuiră secrete.

Jeanne fu prima care își sfătui prietena să se întoarcă pentru a nu trezi nici o bănuială protectorului său. Aflase că acest protector este Cagliostro. Se temea de forța acestui om și nu-și vedea planurile îndeplinindu-se decît în cea mai desăvîrșită taină. Oliva se destăinuise fără rezerve : Beausire, poliția, mărturisise totul. Jeanne se dădu drept o persoană de rang mare, avînd un iubit, împotriva

voinței familiei sale. Una dintre ele știa totul, cealaltă nu știa nimic ; așa arăta prietenia pe care și-o juraseră cele două femei.

Începînd din acea zi, nu mai aveau nevoie de arbaletă, nici chiar de fir, Jeanne avea cheie. O făcea pe Oliva să coboare ori de cîte ori avea chef. O cină aleasă, o plimbare pe ascuns erau capcane în care Oliva se lăsa întotdeauna prinsă.

— Domnul de Cagliostro n-a descoperit nimic ? întreba uneori neliniștită Jeanne.

— El ? ! Chiar dacă i-aș spune, tot n-ar crede — răspundea Oliva.

După opt zile de asemenea escapade nocturne, ele deveniră un obicei, o necesitate și, mai ales, o plăcere. După opt zile, numele Jeannei se afla pe buzele Olivei, mult mai des decît se aflase vreodată cel al lui Gilbert sau Beausire.

LXVI

ÎNTÎLNIREA

De-abia ajunse domnul de Charny la moșia sa, că după primele vizite se și închise în casă, doctorul recomandîndu-i să nu primească pe nimeni și nici să iasă, ordonanță pe care tînărul o aduse la îndeplinire cu atîta strășnicie, încît nici un locuitor din district nu-l zări pe eroul bătăliei navale care făcuse atîta vîlvă în întreaga Franță și pe care toate fetele încercau să-l vadă, deoarece se știa că este viteaz și se spunea că este și frumos.

Charny nu era însă atît de bolnav la trup pe cît se zicea. Răul nu se afla decît în inimă și la cap, și ce rău, Dumnezeule ! O durere ascuțită, permanentă, nemiloasă, durerea pricinuită de o amintire care arde, de o părere de rău sfîșietoare.

Dragostea nu este decît nostalgie : cel ce lipsește plînge un paradis ideal, deși trebuie să admitem, oricît

de dornici de poezie am fi, că femeia iubită este un paradis mult mai material decît cel al îngerilor.

Domnul de Charny nu rezistă nici trei zile. Furios că toate visele sale fuseseră năruite de imposibilitate, distruse de depărtare, dădu zvon în tot districtul că medicul îi interzice să iasă, după cum știm ; apoi, lăsînd de pază la poartă un servitor de încredere, Olivier plecă de la castel într-o noapte, încălecînd un cal pe cît de blînd pe atît de iute. După opt ore era la Versailles și închiria o căsuță din spatele parcului, prin intermediul valetului său.

Casa, părăsită de la moartea tragică a unuia dintre gentilomi, care, la o vînătoare de lupi, își tăiase beregata, îi convenea de minune lui Charny, care vroia să se ascundă aici mai bine decît la moșia lui.

Găsise căsuța gata mobilată și pusă la punct. Avea două uși, una care dădea pe o stradă pustie, alta pe aleea ce înconjura parcul ; și, de la ferestrele dinspre miazăzi, Charny putea să privească pe aleile carpenilor, căci ferestrele, deschizîndu-și obloanele acoperite de viță și iederă, erau ca niște uși la înălțimea unui parter destul de jos pentru oricine ar fi vrut să sară în parcul regal.

Această vecinătate, lucru rar pe vremea aceea, era privilegiul acordat unui inspector de vînătoare pentru ca, fără să se obosească prea mult, să poată supraveghea cerbii și fazanii maiestății sale.

Și-acum, privind ferestrele vesel încadrate de verdeața bogată, să ni-l închipuim pe vînătorul de lupi stînd melancolic, sprijinit în coate, la geamul din mijloc, într-o seară de toamnă, în timp ce căprioarele, făcînd să foșnească sub picioarele lor gingașe frunzele uscate, se zbenguiau prin poieni sub razele însîngerate ale asfințitului. Singurătatea îi plăcu lui Charny mai mult decît orice. Oare iubea atît de mult natura ? O să vedem numaidecît.

Odată instalat, după ce toate ușile fură închise, după ce valetul său potolise politicoasa curiozitate a vecinilor, Charny, fiind dat uitării, după cum el însuși uitase totul, începu o viață, că doar gîndindu-se la ea, cel care în trecerea sa pe pămînt a iubit sau a auzit vorbindu-se despre iubire, ar tresări înfiorat.

În mai puțin de cincisprezece zile, află toate obiceiurile palatului, ale gărzilor, orele la care veneau păsărelele să bea apă din bălți, orele la care treceau antilopele, cu gîtul lungit de spaimă. Află care sînt ceasurile de liniște, cele în care se plimba regina sau doamnele sale de onoare, clipa în care trecea rondul ; într-un cuvînt, trăi din depărtare viața pe care o duceau cei de la Trianon, templul iubirii sale nebunești.

Vremea, frumoasă și nopțile calme și înmiresmate ofereau ochilor săi putința de a răzbate departe, iar sufletului său posibilitatea unei dulci visări ; astfel, Olivier își petrecea o parte din noapte sub iasomia de la fereastră, pîndind zgomotele îndepărtate ce veneau dinspre palat, urmărind prin răritura frunzișului jocurile de lumini pînă la ceasul cînd toți se duceau la culcare.

Curînd, fereastra nu-i mai fu de ajuns. Se simțea prea departe de acel zgomot, de acele lumini. Sări din casă, jos pe iarbă, sigur că la ceasul acela nu va întîlni nici cîini, nici gărzi, și încercă delicioasa, primejdioasa voluptate de a merge pînă la liziera crîngului, hotar ce separa umbra deasă de strălucirea clarului de lună, ca să privească întrebător din locul acela siluetele negre și nedeslușite ce se mișcau neîncetat în spatele perdelelor albe ale reginei.

În felul acesta el o vedea în fiecare zi fără ca ea să știe. O recunoștea de la un sfert de leghe cînd, mergînd însoțită de doamnele sale sau de unul dintre prietenii ei gentilomi, se juca cu umbrela chinezească ce adăpostea uriașa-i pălărie împodobită cu flori. Era cu neputință să-i confunde mersul sau gesturile... Știa pe dinafară toate rochiile reginei și deslușea, în mijlocul frunzișului, fusta largă, verde cu dungi negre, lucioase ce unduia la orice nevinovată legănare a trupului. Și cînd viziunea dispărea, cînd seara, alungîndu-i pe plimbăreți, îi îngăduia să se așeze la pîndă lîngă statuile din peristil ca să urmărească ultimele mișcări ale umbrei adorate, Charny se înapoia la fereastră și privea de departe, printr-un fel de spărtură pe care și-o croise prin frunzișul codrului, lumina scînteietoare de la geamurile reginei, apoi dispariția luminii ; și atunci trăia din amintire și speranță, cum trăise din urmărire și admirație.

Într-o seară, după ce se înapoiase la el acasă, după ce trecuseră două ceasuri de cînd îi trimisese ultimul său rămas bun umbrei care dispăruse, iar roua căzînd din stele începuse să presare perle albe pe frunzele de iederă, Charny tocmai vroia să plece de la fereastră și să se culce, cînd urechea lui deslușì scîrțiitul ușor al unei porți ; se întoarse la postul său de observație și ascultă. Era tîrziu, bătuse miezul nopții chiar și în parohiile cele mai îndepărtate de Versailles, și Charny se miră de acest zgomot neobișnuit. Broasca neascultătoare era a uneia din porțile parcului aflată la vreo douăzeci și cinci de pași de casa lui Olivier și care nu se deschidea niciodată decît poate în zilele marilor vînători ca să poată trece coșurile pentru vînat.

Charny observă că cei ce deschideau poarta nu vorbeau ; traseră zăvoarele la loc și o luară pe aleea ce trecea pe sub fereastra casei. Desișul arborilor, vița de vie care atîrna ascundeau obloanele și zidurile atît cît să nu fie zărite. De altfel, oaspeții nocturni își țineau capul plecat și se grăbeau. Charny îi vedea anevoie prin întuneric. Auzind însă un foșnet de fuste, recunoscu două femei ale căror pelerine de mătase foșneau la atingerea crengilor tăiate. Dînd colțul aleii mari aflate în fața ferestrei lui Charny, femeile fură scăldate de razele lunii și Olivier aproape că scoase un strigăt de mirare plină de bucurie, recunoscînd ținuta și pieptănătura Marieи-Antoaneta, ca și jumătate din obraz, luminat, cu toată umbra pălăriei. Ținea în mînă un minunat trandafir.

Cu inima bătîndă, Charny se lăsă să alunece în parc de la înălțimea ferestrei, apoi alergă pe iarbă ca să nu facă zgomot, se ascunse în spatele arborilor mai mari și le urmări cu privirea pe cele două femei, care își încetineau pasul pe măsură ce înaintau.

Ce trebuia să facă ? Regina era însoțită, nu o pîndea nici o primejdie. Ah, de ce nu era singură ! Ar fi îndurat orice chin ca să se apropie și să-i spună în genunchi : „Te iubesc !“ Ah, de ce nu era amenințată de un mare pericol ! Și-ar fi dat viața ca să salveze această prețioasă viață ! Cum se gîndea la toate astea, visînd la mii de nebunii ale dragostei, cele două doamne se opriră deodată ; cea mai scundă șopti ceva însoțitoarei sale și o

părăsi. Regina rămase singură ; cealaltă iuțea pasul spre o țintă pe care Charny nu putea s-o ghicească. Bătătorind nisipul cu piciorul ei micuț, regina se sprijini de un copac și se înfășură în pelerină în așa fel, încît aproape că-și ascunse și capul sub gluga care, puțin mai înainte, căzuse în largi falduri mătăsoase pe umerii săi.

Cînd Charny o văzu singură și visătoare, făcu un salt, ca și cînd ar fi vrut să i se arunce la picioare. Se gîndi însă că se află la cel puțin treizeci de pași de ea ; că înainte de a străbate această distanță, ea îl va vedea, nu-l va recunoaște și o va cuprinde spaima ; va striga sau va fugi ; că țipetele ei vor atrage atenția însoțitoarei sale, în primul rînd, apoi a gărzilor ; că parcul va fi răscolit, că indiscretul va fi descoperit, ba, poate, chiar și ascunzătoarea lui și s-ar alege praful din taina, fericirea și dragostea lui.

Izbuti să se stăpînească și făcu foarte bine, căci de-abia își înfrînă elanul înflăcărat, că însoțitoarea reginei se întoarse ; și nu era singură. Charny văzu mergînd în spatele ei, la doi pași, un bărbat înalt și impunător, înfășurat într-o mantie uriașă, ascuns sub o pălărie largă.

Bărbatul, a cărui înfățișare îl făcu să tremure de ură și de gelozie pe domnul de Charny, nu înainta ca un învingător. Clătinîndu-se, cu pasul șovăielnic, el părea că merge prin noapte pe dibuite, ca și cînd n-ar fi fost condus de tovarășa reginei, ca și cînd n-ar fi văzut-o pe regina însăși, albă și dreptă, sub copac. De cum o zări pe Maria-Antuaneta, tulburarea necunoscutului, remarcată și de Charny, spori și mai mult. El își scoase pălăria și aproape că mătură pămîntul cu ea. Continuă să înainteze. Charny îl văzu intrînd într-o pată de umbră deasă, salută adînc și de mai multe ori.

Tînărul ofițer nu mai era surprins, era uluit. De la uimire avea să treacă în curînd la o emoție mult mai dureroasă. Ce căuta regina în parc la o oră atît de înaintată ? Ce căuta bărbatul acela ? De ce așteptase ascuns ? De ce regina o trimisese pe tovarășa ei să-l caute, în loc să se ducă ea la el ?

Charny simțea că-și pierde capul. Cu toate astea își aminti că regina se ocupa în secret de politică și că țesea unele intrigi la curtea germană, că întreținea relații ce

stîrneau gelozia regelui și pe care acesta le interzicea cu severitate. Poate cavalerul misterios era un curier de la Schoenbrunn sau de la Berlin, vreun gentilom aducînd un mesaj secret, una dintre acele figuri germane pe care Ludovic al XVI-lea nu mai voia să le vadă la Versailles de cînd împăratul Iosif al II-lea își permisese să vină în Franța să țină un curs de filozofie și de politică critică pentru cumnatul său, regele preacreștin.

Gîndul acesta asemănător cu punga de gheață pe care medicul o pune pe o frunte înfierbîntată îl înviora pe bietul Olivier, făcu să-i vină mintea la cap și-i potoli prima pornire de furie. De altfel, regina rămase într-o atitudine plină de decență și demnitate.

Însoțitoarea, trei pași mai departe, neliniștită, atentă, stînd la pîndă ca acele prietene sau bătrîne dame de companie din serbările galante ale lui Watteau, năruia, prin teama ei complice, ipotezele pline de candoare ale domnului de Charny. Este însă tot atît de periculos să fii descoperit la o întîlnire politică, pe cît este de rușinos să fii surprins la o întîlnire amoroasă. Și nimic nu seamănă mai mult cu un conspirator decît un îndrăgostit. Amîndoi au aceleași pelerine, aceeași ureche ciulită ca să prindă orice zgomot, același pas nesigur.

Charny nu prea avea mult timp să chibzuiască mai adînc la toate astea ; însoțitoarea, care urmărea scena, întrerupse convorbirea. Cavalerul făcu o reverență adîncă, aproape prosternîndu-se ; fusese, desigur, concediat : audiența se sfîrșise.

Charny se ascunse în dosul unui copac uriaș. De bună seamă că grupul, despărțindu-se, avea să treacă pe rînd prin fața lui. Să-și țină respirația, să implore spiridușii să oprească toate ecourile pămîntului și cerului, iată singurul lucru care îi rămînea de făcut. În acea clipă i se păru că vede un obiect de culoare deschisă alunecînd de-a lungul mantiei regale ; gentilomul se aplecă iute căutînd în iarbă, apoi se ridică și, salutînd respectuos, o luă la fugă, căci ar fi cu neputință să numim altfel iuțeala cu care plecă.

Fu însă oprit în fuga sa de către însoțitoarea reginei, care-l strigă încet, și cînd el se opri, ea îi spuse cu glas scăzut :

— Aşteptaţi !

Era un cavaler foarte ascultător, fiindcă se opri chiar în aceeaşi clipă şi aşteptă. Charny le văzu pe cele două femei trecînd braţ la braţ, la doi paşi de ascunzătoarea lui ; rochia reginei stîrni o adiere şi firele de iarbă unduiră pînă sub palmele lui Charny. El simţi parfumul pe care se obişnuise să-l adore, parfumul reginei ; verbină amestecată cu rezeda ; dublă ţepţie a simţurilor şi a amintirii.

Femeile trecură mai departe şi dispărută în noapte. Apoi, după cîteva minute, se ivi, necunoscutul, pe care tînărul îl lăsase în plata Domnului în timp ce regina se îndrepta spre portiţă ; acesta sărută cu patimă, cuprins de nebunie, un trandafir proaspăt, parfumat, care, cu siguranţă, era acel a cărui frumuseţe o admirase Charny cînd regina intrase în parc şi pe care îl văzuse căzînd din mîinile suveranei.

Un trandafir, o sărutare dată acestui trandafir ! Să fie oare vorba despre o ambasadă şi secrete de stat ?...

Charny simţi că înnebuneşte. Vroia să se repeadă la acel bărbat şi să-i smulgă floarea, cînd însoţitoarea reginei se ivi strigînd :

— Veniţi, monseniore !

Charny înţelese că este vorba de un prinţ de sînge şi se sprijini de un arbore ca să nu cadă în iarbă, mai mult mort decît viu. Necunoscutul se îndreptă spre locul de unde venise glasul şi dispăru împreună cu doamna.

LXVII

MÎNA REGINEI

Cînd Charny se înapoie, zdrobit de cumplita lovitură, se simţi cu desăvîrşire sleit de puteri în faţa ultimei nenorociri ce se abătuse asupra lui. Aşadar, providenţa îl adusese la Versailles, îi pusese la îndemînă această ascunzătoare preţioasă numai ca să-i stîrnească gelozia şi să-i dezvăluie crima săvîrşită de regină împotriva probităţii

conjugale, a demnității regale și a credinței în dragoste. Fără îndoială, omul primit astfel în parc era un nou iubit. În zadar încerca Charny să se convingă, înfierbîntat cum era, delirînd de deznădejde, că bărbatul căruia îi fusese dăruit trandafirul era un ambasador și că floarea nu însemna nimic altceva decît semnul unei convenții secrete menite să înlocuiască o misivă compromițătoare. Nimic nu fu mai tare decît bănuiala.

Nefericitului Olivier nu-i mai rămase decît să-și cerceteze purtarea și să se întrebe de ce nu întreprinsese nimic fiind martor la o asemenea nenorocire. Gîndindu-se puțin, își dădu lesne seama că instinctul îi ordonase să stea liniștit.

În clipa marilor încercări din viață, hotărîrea de a acționa țîșnește într-o clipă din străfundurile firii, și instinctul, care comandă acțiunea, nu este altceva, la oamenii echilibrați, decît o combinație a obișnuinței și gîndirii, laolaltă, împinsă la cel mai înalt grad de repeziciune și necesitate.

Dacă Charny nu acționase, era pentru că treburile reginei nu-l priveau ; fiindcă, arătîndu-și curiozitatea, și-ar fi dezvăluit iubirea ; fiindcă, dacă ar fi compromis-o pe regină, s-ar fi trădat, și nu e prea convingătoare mărturia privitor la o trădare depusă de un trădător. Dacă nu acționase, era pentru că a te repezi la un om pe care îl onora încrederea regală, însemna să riști un scandal odios, de prost gust, să cazi într-un fel de capcană, ceea ce regina nu i-ar fi iertat niciodată.

În sfîrșit, cuvîntul „monseniore", aruncat la sfîrșit de către politicoasa însoțitoare, fusese un avertisment salutar, deși sosea cam tîrziu, care îl salvase pe Charny, deschizîndu-i ochii, dincolo de furia sa. Ce s-ar fi întîmplat, dacă, cu sabia în mînă, s-ar fi repezit la acel necunoscut în clipa cînd era strigat „monseniore" ? Și cît de greu ar fi atîrnat greșeala sa căzînd de la o asemenea înălțime !

Aceste gînduri îl frămîntară pe Charny toată noaptea și în prima jumătate a zilei următoare. Cînd bătu ora douăsprezece, își șterse din minte seara din ajun. Nu-i mai rămînea decît să aștepte, înfrigurat, hărțuit de îndoieli, sosirea nopții, cînd putea face alte descoperiri. Cu cîtă neliniște se așeză bietul Charny la fereastra devenită

singurul loc unde trăia cu adevărat. Dacă l-ai fi văzut sub viţa de vie, în spatele găurilor făcute în obloane, căci se temea să lase să se vadă că acea casă este locuită, dacă l-ai fi văzut, ziceam, încadrat de frunze de stejar şi de verdeaţă, ai fi zis că e unul din acele portrete vechi, ascunse după draperii, portrete ale strămoşilor, care în castelele de demult sînt aruncate de către pioasa grijă a familiei.

Veni seara, aducînd înflăcăratului ce sta de veghe dorinţe sumbre şi gînduri nesăbuite. Zgomotele obişnuite i se păreau a avea alte semnificaţii. În depărtare, o văzu pe regină mergînd în spatele cîtorva purtători de torţe. Îi făcu impresia că regina este gînditoare, nesigură pe ea, tulburată de cele ce se petreceau. Treptat-treptat, se stinseră toate luminile ; parcul tăcut se cufundă în linişte şi răcoare. S-ar putea spune că arborii şi florile, care ziua îşi dau osteneala să înflorească pentru a place privirilor şi a-i mîngîia pe trecători, noaptea, cînd nimeni nu le vede şi nu le atinge, se străduiesc să-şi refacă prospeţimea, mireasma şi supleţea. De aceea pădurile şi plantele dorm ca şi noi.

Charny îşi fixase bine în minte ceasul cînd avusese loc întîlnirea reginei. Bătu miezul nopţii. Inima lui Charny mai-mai să se spargă în piept. El se rezemă de pervazul ferestrei pentru a-i înăbuşi bătăile răsunătoare. În curînd, îşi spunea, poarta se va deschide, zăvoarele vor scîrţîi. Nimic nu tulbură pacea pădurii.

Charny îşi dădu seama că este cu neputinţă ca două zile la rînd să se întîmple aceleaşi lucruri, că nimic nu era obligatoriu în dragoste decît dragostea însăşi şi că îndrăgostiţii ar fi de-a dreptul imprudenţi, dacă, alegînd asemenea căi primejdioase, n-ar lăsa să treacă nici măcar două zile fără să se vadă. „Cînd te-apucă nebunia, se duce de ripă taina" — îşi zise Charny.

Da, era un adevăr de netăgăduit, regina nu va repeta a doua zi imprudenţa din ajun.

Deodată zăvorul ieni şi portiţa se deschise. Olivier se făcu galben ca ceara zărindu-le pe cele două femei, îmbrăcate la fel ca şi noaptea trecută.

— Trebuie că e tare îndrăgostită ! murmură el.

Cele două femei făcură aceeaşi manevră ca şi în ajun şi trecură grăbite pe sub fereastra lui Charny. El, tot ca

și în ajun, sări în parc îndată ce vizitatoarele fură destul de departe pentru a nu-l auzi ; și mergînd așa în spatele copacilor mai groși, își jura să fie prudent, tare, nepăsător; să nu uite că el este un supus, iar ea regină ; că este bărbat, deci obligat la respect ; că ea este femeie, deci are dreptul să pretindă să fie menajată ; și cum se temea de firea lui înflăcărată, năvalnică, își aruncă spada într-o tufă de nalbă, la rădăcina unui castan.

Între timp, cele două doamne ajunseră în același loc ca și noaptea trecută. Ca și atunci, Charny o recunoscu pe regină ; aceasta își ascunsese fruntea sub glugă, iar mult prea îndatoritoarea prietenă se duse să-l caute în ascunzătoare pe necunoscutul căruia i se adresa cu titlul de monseniore.

Unde se afla ascunzătoarea ? Iată întrebarea pe care și-o punea Charny. Ah, da, mieroasa însoțitoare se ducea glonț spre băile lui Apolo, care nu puteau fi zărite din pricina carpenilor înalți și a umbrei proiectate de pilaștrii de marmură ; dar cum de se putea ascunde acolo străinul ? Pe unde intra ? Charny își aminti că și în partea aceea a parcului se afla o portiță asemănătoare celei pe care doamnele o deschideau spre a veni la întîlnire. Fără îndoială, necunoscutul avea o cheie a portiței. El se strecura pe acolo pînă sub acoperișul băilor lui Apolo, unde aștepta să vină însoțitoarea și să-l cheme.

Totul era pus la cale în felul acesta ; apoi, pe aceeași portiță, monseniorul o ștergea după întrevederea cu regina.

După cîteva minute, Charny zări pelerina și pălăria pe care le văzuse în ajun. De data aceasta, necunoscutul nu mai înainta spre regină, reținut și respectuos ca în ajun ; el mergea cu pași mari, neîndrăznind chiar să alerge ; mergînd ceva mai iute, ar fi alergat.

Regina, care la început stătuse sprijinită cu spatele de uriașul copac, se așeză pe mantia pe care noul Raleigh [1] o întinsese pe jos, și în timp ce vigilenta amică stătea de veghe, ca și în ajun, îndrăgostitul senior, îngenunchind pe mușchiul de pădure, începu să vorbească iute și pătimaș. Regina plecă fruntea, pradă unei melancolii specifice

[1] Walter Raleigh (1552—1618) — om de stat englez, favorit al reginei Elisabeta I a Angliei. (n. t.)

îndrăgostiților. Charny nu deslușea vorbele cavalerului, dar ele respirau o patimă arzătoare. Regina nu răspundea nimic. Cu toate acestea necunoscutul continuă s-o alinte cu vorbele lui, mereu mai tandre, încît uneori, lui Charny, nenorocitului Charny, i se părea că vorbele învăluite într-o asemenea tulburătoare vrajă vor ajunge deslușit pînă la el și că în clipa aceea el va muri de furie și de gelozie. Nimic însă, nimic. Cînd cavalerul ridica glasul, un gest semnificativ din partea celei ce sta la pîndă îl silea pe pătimașul orator să coboare diapazonul elegiilor sale.

Regina se încăpățîna să tacă. Celălalt, implorînd mereu, ceea ce Charny ghicea după melodia vibrantă a inflexiunilor, nu obținea decît consimțămîntul gingaș al tăcerii, favoare neîndestulătoare pentru buzele arzătoare care încep să soarbă din iubire. Deodată însă regina lăsă să-i scape cîteva cuvinte. Cel puțin așa se părea. Cuvinte înăbușite, stinse, deoarece numai necunoscutul le putu auzi ; dar de-abia le auzi, că, nebun de fericire, exclamă ca și cînd ar fi dorit să se audă pe el însuși :

— Mulțumesc, o, mulțumesc, gingașa mea regină ! Deci pe mîine !

Regina își acoperi în întregime fața, și așa destul de bine ascunsă. Charny simți o sudoare rece, sudoarea morții, curgîndu-i încet pe tîmple în broboane grele. Necunoscutul văzu amîndouă mîinile reginei întinzîndu-se spre el. Le strînse într-ale sale, depunînd pe fiecare un sărut atît de lung și atît de pătimaș încît Charny trecu în ăst răstimp prin toate chinurile iadului. După ce primi sărutul, regina se sculă sprintenă și luă brațul însoțitoarei sale. Amîndouă trecură fugind, ca și în ajun, pe lîngă Charny.

Necunoscutul fugi și el, iar Charny, care nu-și putuse părăsi locul, unde îl ținea țintuit o durere năucă de nedescris, auzi ca prin vis zgomotul a două porți ce se închideau în aceeași clipă.

Nu vom încerca să zugrăvim starea în care se afla Charny după această descoperire înfiorătoare. El își petrecu noaptea alergînd mînios pe aleile parcului, pe care le învinuia cu disperare de criminala lor complicitate. Nebun cîteva ceasuri în șir, el își veni în fire doar cînd se împiedică, în rătăcirea-i oarbă, de spada pe care o aruncase spre a nu fi ispitit s-o folosească. Lama de care se

izbi și din pricina căreia căzu la pămînt îi dădu dintr-o dată sentimentul forței sale, ca și pe cel al demnității. Un bărbat care ține o spadă în mînă nu mai poate, dacă este cuprins de nebunie, decît să se străpungă cu acea spadă sau să-l străpungă pe cel ce l-a jignit ; nu mai are dreptul nici să fie slab, nici să se teamă.

Charny deveni ceea ce fusese întotdeauna : o minte sănătoasă, un trup viguros. Încetă să mai alerge nebunește lovindu-se de copaci și o porni liniștit pe aleea pe care se mai puteau vedea încă urmele pașilor celor două femei și ale necunoscutului. Se duse pînă la locul unde se așezase regina. Ierburile încă strivite îi amintiră lui Charny nenorocirea sa și fericirea altuia ! În loc să geamă, în loc să lase clocotul mîniei să-l amețească din nou, Olivier începu să se gîndească la acea dragoste tăinuită și la calitatea persoanei care o inspira. Cercetă pașii seniorului, cu aceeași atenție rece cu care ar fi examinat trecerea unui animal sălbatic. Recunoscu poarta din spatele băilor lui Apolo. Văzu, cățărîndu-se pe coama zidului, urme de copite de cal și iarba răvășită.

«Pe aici vine ! Deci nu vine de la Versailles, ci de la Paris — chibzui Olivier. Vine singur și mîine va veni din nou, deoarece i s-a spus : „Pe mîine !“ Pînă mîine să îndurăm în tăcere, nu lacrimile care îmi curg din ochi, ci sîngele care curge în valuri din inima mea. Mîine va fi ultima zi din viața mea, iar dacă nu, înseamnă că sînt un laș și n-am iubit niciodată. Haide-haide — își spuse el, lovindu-se ușurel peste piept, așa cum călărețul își bate pe grumaz armăsarul în spume — haide, calm, forță, încercarea încă nu s-a sfîrșit.»

Zicîndu-și acestea, aruncă o ultimă privire jur împrejur, privi spre palat, unde se temea că va vedea lumină la ferestrele perfidei regine ; lumina ar fi fost o minciună, o pată mai mult.

De fapt, o fereastră luminată nu înseamnă o cameră locuită ? Și de ce să minți astfel cînd ai dreptul de a fi nerușinat și necinstit, cînd este atît de mică distanța între rușinea ascunsă, și scandalul public ?

Fereastra reginei era luminată.

— Vrea să ne facă să credem că este acasă în timp ce hoinărește prin parc împreună cu iubitul ei ! Într-adevăr,

păcat de toată demonstrația asta de cumințenie ! zise Charny, vorbind sacadat și cu o amară ironie. O, e prea bună regina noastră, ca să se străduie să ne tragă în felul ăsta pe sfoară ! Ce-i drept însă, poate că se teme să nu-și supere soțul !... Și Charny, înfigîndu-și unghiile în carne, își reluă cu pași măsurați drumul spre casă. Au spus „Pe mîine" — adăugă el, după ce încălecă pervazul. Da, pe mîine... pentru toată lumea, căci mîine vom fi patru la întîlnire, doamnă !

LXVIII

FEMEIE ȘI REGINĂ

Ziua următoare aduse aceleași peripeții. Poarta se deschise la ultima bătaie a miezului de noapte. Cele două femei apărură. Era ca în basmele arabe : zînele și vrăjitorii veneau la ore fixe, dînd ascultare talismanelor. Charny se hotărîse ; vroia să-l identifice în astă-seară pe fericitul personaj aflat în grațiile reginei. Credincios obiceiurilor sale de curînd dobîndite, o porni, ascunzîndu-se în desiș, dar cînd ajunse la locul unde de două zile se întîlneau îndrăgostiții, nu găsi pe nimeni. Însoțitoarea reginei o ducea pe maiestatea sa spre băile lui Apolo. O neliniște cumplită, o suferință cu totul nouă îl doborî pe Charny. În inocența lui neîntinată nu-și închipuise că se va merge pînă la asemenea mîrșăvie.

Regina, zîmbind și șușotind, se îndrepta spre sumbrul adăpost, în pragul căruia o aștepta, cu brațele deschise, gentilomul necunoscut. Intră întinzînd și ea brațele. Grilajul de fier se închise în urma ei. Complicea rămase afară, sprijinită de o piatră funerară tocită de vreme și îngropată sub frunziș.

Charny se-ncrezuse prea mult în forțele sale. Șocul era prea violent. În clipa cînd, cuprins de turbare, vru să se năpustească asupra confidentei reginei ca să-i smulgă masca, s-o recunoască, s-o insulte, ba poate chiar s-o sugrume, sîngele i se urcă la cap ca un torent învingător, îi

năvăli în gîtlej și-l sufocă. El se prăvăli pe mușchiul moale, gemînd ușor, suspin ce tulbură o secundă liniștea santinelei care sta de pază la porțile băilor lui Apolo. O hemoragie pricinuită de rana sa care se redeschisese îl înăbușea.

Charny fu readus la viață de roua înghețată, de umezeala pămîntului și de durerea-i vie. Se sculă clătinîndu-se, recunoscu locurile, își aminti totul și începu să caute. Santinela dispăruse, nu se auzea nici un zgomot. Un orologiu bătînd ceasurile două la Versailles îl făcu să-și dea seama că leșinul durase foarte mult. Fără îndoială, înfiorătoarea priveliște dispăruse : regină, amant, însoțitoare avuseseră timp să fugă. Charny se încredință privind peste coama zidului urmele proaspete ale plecării cavalerului. Aceste semne și cîteva crengi rupte în preajma grilajului băilor lui Apolo erau tot atîtea dovezi pentru bietul Charny.

Noaptea fu un lung delir. Dimineața încă nu se liniștise. Palid ca un mort, îmbătrînit cu zece ani, el își chemă valetul și-i porunci să-l îmbrace în catifea neagră, ca pe un bogătaș din starea a treia. Întunecat, mut, stăpînindu-și durerea, se îndreptă spre palatul Trianon în clipa cînd se schimba garda, deci către ora zece. Regina tocmai ieșea din capelă, unde ascultase slujba. La trecerea ei, capete și spade se plecau cu respect.

Charny văzu cîteva femei roșind de ciudă că regina este atît de frumoasă. Frumoasă, într-adevăr, cu părul său minunat ridicat pe tîmple. Chipul său delicat, gura surîzătoare, ochii obosiți, dar strălucind de o dulce lumină. Deodată îl zări pe Charny la capătul șirului. Se împurpură toată și scoase o exclamație de uimire. Charny nu-și plecă fruntea. Continuă s-o privească pe regină, care citi în privirile lui o nouă nenorocire. Se apropie de el.

— Te credeam la moșia dumitale, domnule de Charny — zise ea, severă.

— M-am întors, doamnă — răspunse el scurt și aproape nepoliticos.

Regina se opri, uluită, ea, căreia nu-i scăpa nici o nuanță. După acest schimb de priviri și de cuvinte aproape dușmănos, Maria-Antoaneta se întoarse spre doamnele de onoare.

— Bună dimineața, contesă — i se adresă, prietenoasă, doamnei de La Motte.

Și clipi din ochi cu familiaritate. Charny tresări și o privi lung pe contesă. Jeanne, neliniștită de atenția cu care o cerceta tînărul conte, întoarse capul. Charny o urmări ca un nebun, vrînd să-i mai vadă o dată fața. Apoi se învîrti în jurul ei, examinîndu-i mersul. Regina, salutînd în dreapta și în stînga, urmărea totuși manevra celor doi.

„Oare și-a pierdut mințile ? gîndi ea. Bietul băiat !“ Și veni din nou spre el.

— Cum te simți, domnule de Charny ? îl întrebă cu o voce dulce.

— Foarte bine, doamnă, dar, mulțumesc lui Dumnezeu, nu atît de bine ca maiestatea voastră. Și salută în așa fel, încît s-o înspăimînte pe regină, după ce mai înainte o uluise.

„Se întîmplă ceva“ — își zise Jeanne, atentă.

— Unde locuiești acum ? reluă regina.

— La Versailles, doamnă.

— De cînd ?

— De trei nopți — răspunse tînărul, întărind cu gestul, privirea și cuvîntul această mărturisire.

Regina nu se arătă tulburată ; Jeanne însă tresări.

— Nu mai ai nimic să-mi spui ? îl întrebă regina pe Charny, cu blîndețe.

— Ah, doamnă — replică acesta — aș avea prea multe de spus maiestății voastre.

— Vino ! îi porunci ea brusc.

„Să veghem“ — își zise Jeanne.

Regina se îndreptă cu pași mari spre apartamentele sale. Unii o urmară, la fel de tulburați ca și ea. Ceea ce îi păru providențial doamnei de La Motte fu faptul că Maria-Antoaneta, pentru a evita să rămînă între patru ochi cu cineva anume, porti cîteva persoane s-o însoțească. În rîndul acestora se strecură și Jeanne. Regina ajunse în apartamentele sale și o concedie pe doamna de Misery, precum și pe celelalte cameriste.

Vremea era plăcută, ușor înnegurată, soarele nu străpungea norii, dar își lăsa căldura și lumina să se strecoare prin blănurile lor dese, albe și vineții. Regina deschise

fereastra ce dădea spre o mică terasă, se așeză în fața măsuței sale de scris ticsită de scrisori și așteptă. Încetul cu încetul, persoanele care o urmaseră își dădură seama că ea dorește să rămînă singură și se îndepărtară.

Charny, nerăbdător și clocotind de mînie, își mototolea pălăria în mîini.

— Vorbește ! Vorbește ! îi porunci regina. Pari foarte tulburat, domnule.

— Cum să încep ? rosti Charny, gîndind cu glas tare. Cum să îndrăznesc să acuz cinstea, să acuz credința, să acuz maiestatea ?

— Ce-ai spus ? strigă Maria-Antoaneta, răsucindu-se brusc și cu ochii în flăcări.

— Și cu toate astea, n-am să spun ce-am văzut ! continuă Charny.

Regina se ridică.

— Domnule — rosti ea, cu răceală — este prea devreme ca să te cred beat ; totuși ai o atitudine nepotrivită cu un gentilom treaz.

Se aștepta să-l vadă zdrobit de această insultă disprețuitoare ; el însă, nemișcat, vorbi astfel :

— De fapt, ce este o regină ? O femeie. Și eu ce sînt ? Un bărbat și un supus în același timp.

— Domnule !

— Doamnă, să nu complicăm ceea ce vreau să spun, cu o furie care mă poate duce la nebunie. Cred că v-am dovedit îndeajuns că am tot respectul pentru maiestatea sa regală ; mă tem chiar că am dovedit o dragoste nebunească pentru persoana reginei. Așa că alegeți : căreia dintre amîndouă, reginei sau femeii, vreți ca adoratorul să-i arunce acuzația de infamie și necinste ?

— Domnule de Charny ! strigă regina, pălind și îndreptîndu-se spre tînăr. Dacă nu pleci imediat, voi chema gărzile să te alunge !

— Mai înainte însă de a fi alungat, vă voi spune de ce cred că sînteți o regină nedemnă și o femeie fără cinste ! urlă Charny, beat de furie. De trei nopți vă urmăresc în parc !...

În loc s-o facă pe regină să sară în sus, cum spera după o asemenea lovitură cumplită, Charny o văzu ridicînd fruntea și apropiindu-se de el.

— Domnule de Charny — zise ea, luîndu-i mîna — ești într-o stare care mă umple de milă. Fii atent, ochii îți scapără, mîna îți tremură, obrajii îți sînt palizi, sîngele ți-a năvălit la inimă. Cred că ești bolnav, vrei să chem pe cineva ?

— V-am văzut, v-am văzut ! repeta el, rece. V-am văzut cu acel bărbat, v-am văzut cînd i-ați dat trandafirul, v-am văzut cînd v-a sărutat mîna, v-am văzut cînd ați intrat cu el în băile lui Apolo.

Regina își trecu mîna peste frunte, vrînd parcă să se încredințeze că nu visează.

— Haide — zise ea, cu blîndețe — haide, așază-te, căci dacă nu te țin eu, ai să cazi. Așază-te, îți spun ! Charny se prăbuși într-un fotoliu. regina se așeză lîngă el pe un taburet. apoi, luîndu-i ambele mîini și privindu-l lung, îi spuse : Stai liniștit, limpezește-ți mintea și inima și repetă-mi ceea ce mi-ai spus adineauri.

— Ah, vreți să mă ucideți ! șopti nefericitul.

— Lasă-mă să te întreb eu. De cînd te-ai întors de la moșie ?

— De cincisprezece zile.

— Unde locuiești ?

— În casa vînătorului de lupi, pe care am închiriat-o special.

— A, da, casa sinucigașului din capătul parcului ? Charny încuviință din cap. Pomeneai de cineva pe care l-ai văzut cu mine ?...

— În primul rînd spun că v-am văzut pe dumneavoastră.

— Unde ?

— În parc.

— La ce oră și în ce zi ?

— La miezul nopții, marți, pentru prima dată.

— M-ai văzut ?

— Cum vă văd acum, și am văzut-o și pe însoțitoarea dumneavoastră.

— Mă însoțea cineva ? Ai recunoaște-o pe acea persoană ?

— Adineauri mi s-a părut c-o văd aici, dar n-aș îndrăzni să susțin cu tărie. Numai ținuta seamănă ; fața însă ți-o ascunzi cînd săvîrșești asemenea ticăloșii.

— Bine! rosti regina, calmă. Nu ai recunoscut-o pe însoțitoarea mea, dar pe mine?...

— O, pe dumneavoastră, doamnă, v-am văzut... Iată... acum nu vă văd?...

Ea bătu din picior cu mînie, curmîndu-i vorba:

— Și... cel ce mă întovărășea, cel căruia i-am dat trandafirul... căci m-ai văzut dăruind un trandafir, nu?

— Da, însă pe cavalerul acela n-am putut niciodată să-l văd de aproape.

— Cel puțin știi cum îl cheamă?

— I se spune monseniore; e tot ce știu.

Regina se lovi peste frunte, cu o furie nemărginită.

— Continuă — porunci ea. Așadar, marți i-am dat un trandafir... și miercuri?...

— Miercuri i-ați îngăduit să vă sărute amîndouă mîinile.

— Oh! murmură ea, frîngîndu-și mîinile. În sfîrșit, joi, ieri?

— Ieri ați stat o oră și jumătate în grota lui Apolo cu bărbatul acela, iar însoțitoarea dumneavoastră v-a lăsat singuri.

Regina sări ca arsă.

— Și... dumneata... m-ai văzut? întrebă ea, accentuînd fiecare silabă.

Charny ridică mîna spre cer ca să jure.

— Ah! scrîșni regina, înfuriată de-a binelea. Uite că și jură! Charny repetă solemn gestul acuzator. Pe mine? Pe mine? insistă regina, izbindu-se cu pumnii în piept. Zici că pe mine m-ai văzut?

— Da, pe dumneavoastră. Marți purtați rochia verde cu dungi lucioase aurii, miercuri, rochia înflorată, albastru cu ruginiu, ieri... ieri, rochia de mătase galben-închis, pe care o purtați în ziua cînd v-am sărutat mîna pentru prima dată! Dumneavoastră erați, chiar dumneavoastră! Mor de durere și de rușine spunîndu-vă: „Jur pe viața mea! Jur pe onoarea mea! Jur pe Dumnezeu! Dumneavoastră erați, doamnă, dumneavoastră!"

Regina începu să se plimbe cu pași mari pe terasă, fără să-i pese că toți îi văd tulburarea, ciudată pentru spectatorii care, de jos, o priveau cu curiozitate lacomă.

— Dacă, la rîndul meu, și eu aș jura... dacă aș jura pe fiul meu, pe Dumnezeu... am, ca și dumneata, un Dumnezeu... Nu, nu mă crede !... Nu mă crede !... Charny plecă fruntea. Nebunule ! strigă regina, zgîlțîindu-l cu putere de mînă ; apoi îl duse de pe terasă în cameră. Ascultă — zise ea. Așadar, este o voluptate rară să acuzi o femeie nevinovată, a cărei purtare este fără pată ; este deci o cinste neobișnuită să dezonorezi o regină... Mă crezi cînd îți spun că nu pe mine m-ai văzut ? Mă crezi cînd îți jur pe Cristos că de trei zile n-am ieșit din casă după ora patru după-amiază ? Vrei să-ți dovedesc cu mărturia cameristelor, cu mărturia regelui, care m-a văzut aici, că nu puteam fi în altă parte ? Nu... nu... nu mă crede, nu mă crede !

— Am văzut ! replică glacial Charny.

— Ah ! strigă deodată regina. Știu, acum știu ! N-am mai fost oare calomniată și altă dată ? N-am fost oare văzută la balul Operei scandalizînd curtea ? N-am fost oare văzută la Mesmer, căzînd în extaz, intrigîndu-i pe curioși și pe curtezane ?... Dumneata știi foarte bine, dumneata care te-ai bătut pentru mine !

— Pe vremea aceea, doamnă, m-am bătut pentru că nu credeam. Astăzi m-aș bate deoarece cred.

Regina își ridică spre cer brațele cu disperare, și două lacrimi fierbinți îi alunecară de pe obraji pe piept.

— Dumnezeule ! rosti ea. Trimite-mi un gînd care să mă salveze ! Nu vreau, Doamne, ca omul acesta să mă disprețuiască !

Charny fu zguduit pînă în adîncul sufletului de rugăciunea ei atît de simplă, de convingătoare. Își ascunse fața în palme. Regina tăcea, apoi i se adresă, după ce chibzui o clipă :

— Domnule, trebuie să-mi dai satisfacție. Iată ce-ți cer. Trei nopți la rînd m-ai văzut noaptea în parc, întovărășită de un bărbat. Cu toate astea, știi că s-a vorbit despre o asemănare : o femeie, nu știu cine este, seamănă la chip și la mers cu mine, cu mine, nefericita regină ; dar pentru că-ți place mai mult să crezi că eu sînt aceea care hoinărește noaptea, pentru că susții că eu eram, să mergem în parc la aceeași oră, vino împreună cu mine. Dacă pe mine m-ai văzut ieri, cu siguranță nu mă vei ve-

dea și astăzi, fiindcă voi fi lîngă dumneata. Dacă este o alta, de ce nu am vedea-o împreună ? Și dacă o vedem... Ah, domnule, vei regreta oare că m-ai făcut să sufăr atîta ?

Charny, cu mîna pe inimă, zise :

— Faceți prea mult pentru mine, doamnă. Merit să mor ; nu mă striviți cu bunătatea dumneavoastră.

— Te voi strivi cu dovezi — spuse regina. Nu sufla un cuvînt nimănui. Astă-seară, la zece, așteaptă singur la ușa căsuței de vînătoare, căci am hotărît să te conving. Du-te, domnule, și nu lăsa să se observe nimic.

Charny înghenunche fără să rostească un cuvînt și ieși. Străbătînd cel de-al doilea salon, trecu fără să vrea prin fața Jeannei, care-l sorbea din ochi și care, la prima chemare a reginei, se pregăti să intre la maiestatea sa împreună cu toată lumea.

LXIX

FEMEIE ȘI DEMON

Jeanne observase tulburarea lui Charny, interesul reginei, graba amîndurora de a sta de vorbă. Pentru o femeie ca ea era mai mult decît îi trebuia ca să ghicească o mulțime de lucruri ; este de prisos să mai adăugăm ceva la ceea ce a înțeles de mult toată lumea. După întîlnirea dintre doamna de La Motte și Oliva, pusă la cale, de fapt, de Cagliostro, comedia ultimelor trei nopți se poate lipsi de comentarii.

Intrînd la regină, Jeanne asculta, observa, încerca să descifreze pe chipul Mariei-Antoaneta dovada bănuielilor sale. Dar de la un timp încoace, regina învățase să se ferească de oricine. Ea nu lăsă să se vadă nimic. Jeanne fu deci nevoită să se mulțumească doar cu presupuneri. Îi și poruncise unuia dintre lachei să-l urmărească pe domnul de Charny. Valetul se întoarse, anunțînd-o că domnul conte dispăruse într-o casă la capătul parcului lîngă liziera de carpeni.

Nu mai încăpea nici o îndoială : tînărul era un îndrăgostit care văzuse totul. O auzi pe regină spunînd doamnei de Misery :

— Mă simt cam slăbită, dragă Misery, așa că astă-seară mă voi culca la opt. Cum doamna de onoare insista, regina adăugă : Nu voi primi pe nimeni.

— „E limpede — își zise Jeanne. Trebuie să fii nebun ca să nu înțelegi !"

Regina, pradă încă emoțiilor prin care trecuse după scena cu Charny, nu întîrzie să-și concedieze suita. Jeanne se felicită pentru prima dată de la venirea ei la curte. „Cărțile sînt măsluite — își zise ea. La Paris ! E timpul să desfac ce am făcut."

Și părăsi imediat Versailles-ul.

Ajunsă acasă, în strada Saint-Claude, găsi un splendid dar de argint, trimis din partea cardinalului chiar în dimineața aceea. După ce-și aruncă ochii indiferentă asupra cadoului, cu toate că era de preț, privi, ascunsă după perdele, spre locuința Olivei, ale cărei ferestre nu se deschiseseră încă. Oliva dormea, obosită desigur ; era foarte cald în acea zi. Jeanne se duse la cardinal, pe care îl găsi radios, somnoros, mîndru și vesel pînă la insolență ; așezat în fața prețiosului său birou, operă a lui Boule, rupea și scria din nou neobosit o scrisoare care începea mereu la fel și nu se sfîrșea niciodată. Cînd valetul anunță vizita, domnul cardinal strigă :

— Scumpă contesă ! Și alergă în întîmpinarea ei.

Jeanne primi sărutările cu care prelatul îi acoperea brațele și mîinile, apoi se așeză comod pe o canapea, gîndind să susțină cît mai bine discuția ce avea să urmeze.

Monseniorul începu cu exclamații de recunoștință, nu lipsite de o grăitoare sinceritate. Jeanne îl întrerupse din efuziunile sale.

— Știți că sînteți un prieten foarte delicat, monseniore, și că vă mulțumesc !

— Pentru ce ?

— Pentru încîntătorul dar pe care mi l-ați trimis azi-dimineață ; pentru grija pe care ați avut-o de a mi-l expedia acasă. Într-adevăr, foarte delicat. Dumneavoastră nu vă drămuiți inima, o dați în întregime.

— Cine altul a dovedit vreodată mai multă delicatețe, dacă nu dumneavoastră ! răspunse cardinalul.

— Nu sînteți numai un om fericit, sînteți un zeu triumfător — replică Jeanne.

— Vă mărturisesc că așa este și fericirea mă sperie, mă stînjenește, îmi face de nesuportat prezența celorlalți oameni. Îmi vine în minte fabula aceea păgînă cu Iupiter, obosit de propria sa strălucire. Jeanne zîmbi. Veniți de la Versailles ? întrebă el, lacom.

— Da.

— Ați... văzut-o ?

— Tocmai... ne-am despărțit.

— N-a spus... nimic ?

— Eh, ce voiați să spună ?...

— Iertați-mă, n-am întrebat din curiozitate, ci din disperare.

— Nu mă mai întrebați nimic.

— Ah, contesă !...

— Nu, vă rog.

— Vai, cum rostiți aceste cuvinte ! S-ar crede, după chipul dumneavoastră, că-mi aduceți o veste rea.

— Monseniore, nu mă faceți să vorbesc.

— Contesă, contesă... Și cardinalul păli. O prea mare fericire — zise el — seamănă, în momentul culminant, cu roata norocului : lîngă apogeu se află începutul declinului. Nu mă cruțați însă, dacă trebuie să aflu că s-a întîmplat vreo nenorocire... dar nu s-a întîmplat... nu-i așa ?

— Aș numi-o, dimpotrivă, monseniore, o mare bucurie — replică Jeanne.

— Cum ?... Despre ce-i vorba ?... Ce vreți să spuneți ?... Ce bucurie ?...

— De a nu fi fost descoperit — zise răspicat Jeanne.

— Oh !... Și cardinalul zîmbi. Cu toate măsurile de precauție, cu inteligența a două inimi și a unei minți...

— O minte și două inimi, monseniore, nu pot împiedica doi ochi să vadă prin frunziș.

— Am fost văzuți ?! strigă îngrozit domnul de Rohan.

— Am toate motivele să cred că da.

— Atunci... dacă am fost văzuți, am fost și recunoscuți ?

— Asta nu, monseniore, nici gînd ; dacă aţi fi fost recunoscuţi, dacă taina ar fi în puterea cuiva, Jeanne de Valois s-ar afla acum la capătul lumii, iar dumneavoastră, dumneavoastră ar trebui să fiţi mort.

— Aveţi dreptate. Toate şovăielile dumneavoastră, contesă, mă fac să mă perpelesc, însă la foc mic. Am fost văzuţi, bun. Au fost văzuţi însă nişte oameni care se plimbau prin parc. Este interzis oare ?

— Întrebaţi-l pe rege.

— Regele ştie !

— E la mintea cocoşului că, dacă regele ar şti, dumneavoastră aţi fi la Bastilia, eu într-un azil. Dar cum o nenorocire pe care o poţi evita face cît două fericiri promise, am venit să vă spun să nu-l ispitiţi pe Dumnezeu încă o dată.

— Ce spui ? strigă cardinalul. Ce sens au cuvintele dumneavoastră, scumpă contesă ?

— Nu pricepeţi ?

— Mi-e teamă...

— Eu m-aş teme dacă nu m-aţi asigura.

— În ce privinţă ?

— Că nu vă veţi mai duce la Versailles.

Cardinalul sări în sus.

— Ziua ? întrebă el, surîzînd.

— Mai întîi ziua, apoi şi noaptea !

Domnul de Rohan tresări.

— Imposibil — spuse el.

— Acum este rîndul meu să vă privesc drept în faţă — răspunse el. Aţi spus, cred, imposibil. De ce imposibil, rogu-vă ?

— Pentru că port în inimă o dragoste care nu se va sfîrşi decît o dată cu viaţa mea.

— Bag de seamă — zise ea, cu ironie — că, deoarece vreţi să ajungeţi mai repede la acest rezultat, stăruiţi să vă reîntoarceţi în parc. Da, dacă vă veţi mai duce, dragostea dumneavoastră nu se va sfîrşi decît o dată cu viaţa şi amîndouă vor fi retezate cu aceeaşi lovitură.

— De unde atîta spaimă, contesă ?! Dumneavoastră, atît de curajoasă ieri !

— Am curajul animalelor. Nu mă tem de nimic atîta vreme cît nu există nici o primejdie.

— Iar eu am curajul stirpei mele. Nu mă simt fericit decît cînd simt primejdia.

— Foarte bine, atunci însă permiteți-mi să vă spun...

— Nu vreau s-aud nimic, contesă, nimic ! strigă prelatul. Am sacrificat totul, zarurile sînt aruncate, moartea dacă trebuie, dar împreună cu dragostea ! Mă voi întoarce la Versailles.

— Singur ? rosti întrebător contesa.

— Mă veți părăsi ? zise mustrător domnul de Rohan.

— Mai întîi eu.

— Ea însă va veni.

— Vă înșelați, nu va veni.

— Îmi spuneți asta din partea ei ? întrebă cardinalul, tremurînd.

— Este lovitura pe care încerc s-o îndulcesc de o jumătate de oră.

— Nu vrea să mă mai vadă ?

— Niciodată, și eu am sfătuit-o astfel.

— Doamnă — rosti prelatul, cu glas solemn — este urît din partea dumneavoastră să implîntați cuțitul într-o inimă pe care o știți cît este de iubitoare.

— Ar fi și mai urît din partea mea, monseniore, dac-aș lăsa două ființe fără minte să se distrugă și nu le-aș da o povață bună. Eu le-o dau, cine vrea, să asculte.

— Contesă, contesă, mai bine moartea !

— Asta vă privește pe dumneavoastră, e calea cea mai simplă.

— Să mor fără nici o noimă — zise cardinalul, cu glas sumbru. Prefer sfîrșitul renegatului. Binecuvîntat fie iadul în care-mi voi regăsi complicea.

— Sfinte părinte, blestemați ! zise contesa. Ca supus, vă detronați regina ! Ca bărbat, duceți la pierzanie o femeie !

Cardinalul apucă pe contesa de mînă și-i vorbi pătimaș :

— Mărturisiți că nu v-a spus așa ceva — urlă el — și că nu mă va renega !

— Vă vorbesc în numele său.

— Îmi cere doar un răgaz.

— Luați-o cum vreți, dar respectați porunca.

— Parcul nu este singurul loc unde ne putem vedea, sînt mii de locuri mult mai sigure. În sfîrșit, regina a fost și la dumneavoastră acasă !

— Monseniore, nici un cuvînt mai mult ; port pe umerii mei povara cumplită a acestei taine. Nu mă simt în stare s-o mai duc multă vreme. Ceea ce nu va face indiscreția dumneavoastră, întîmplarea sau răutatea unui dușman, o vor face remușcările. O cred capabilă, vedeți dumneavoastră, să mărturisească totul regelui, într-un moment de disperare.

— Dumnezeule ! Este cu putință ?! strigă domnul de Rohan. Ar face ea asta ?

— Dacă ați vedea-o, v-ar fi milă de ea.

Cardinalul se ridică brusc.

— Ce este de făcut ? întrebă el.

— Să o consolăm tăcînd.

— Va crede că am uitat-o. Jeanne ridică din umeri. Mă va acuza că sînt laș.

— Laș nu puteți fi dacă o salvați.

— Te iartă o femeie cînd te poți lipsi de prezența ei ?

— Nu o judecați pe ea cum mă judecați pe mine.

— O cred mare și puternică. O iubesc pentru curajul și inima ei nobilă. Poate să se încreadă în mine, cum mă încred și eu în ea. O voi vedea pentru ultima dată ; va ști tot ce gîndesc, și ceea ce va hotărî ea, după ce mă va asculta, voi îndeplini ca pe un jurămînt sacru.

Jeanne se ridică.

— Faceți cum doriți — spuse ea. Duceți-vă ! Numai că vă veți duce singur. Venind aici, am aruncat cheia de la poarta parcului în Sena. Vă veți duce la Versailles, după cum doriți, în timp ce eu voi pleca în Elveția sau Olanda. Cu cît voi fi mai departe de bombă, cu atît mă voi teme mai puțin de explozie !

— Contesă, mă părăsiți, mă lăsați ?! O, Doamne ! Atunci cu cine voi vorbi despre ea ?

Aici Jeanne jucă adevărate scene din Molière ; niciodată un Valère mai nesocotit nu a dat replici mai potrivite unei Dorine mai viclene.

— Nu aveți parcul și ecuriile ? zise Jeanne. Le veți învăța numele ei.

— Contesă, aveți milă ! Sînt disperat ! se tîngui prelatul, cu un glas pornit din inimă.

— Ei bine — replică Jeanne, cu violența și brutalitatea chirurgului care hotărăște amputarea unui picior — dacă sînteți disperat, domnule de Rohan, nu faceți copilării care sînt mai periculoase decît praful de pușcă, ciuma sau moartea ! Dacă țineți atît de mult la această femeie, păstrați-o în loc s-o pierdeți, și dacă aveți un drum de inimă și minte, nu tîrîți, în căderea dumneavoastră, și pe cei care v-au slujit din prietenie. Eu nu mă joc cu focul. Îmi jurați că nu veți face un pas pentru a o vedea pe regină ? A o vedea, am zis, rețineți, nu a-i vorbi, de acum în cincisprezece zile ? Jurați ? Rămîn și vă mai pot face încă multe servicii. Sînteți hotărît să înfruntați totul pentru a trece peste măsurile mele de apărare și ale ei ? Voi afla, și zece minute mai tîrziu, plec ! Vă veți descurca cum veți putea.

— Îngrozitor — murmură cardinalul — căderea mă zdrobește ! Să pierzi o asemenea fericire ! Am... am să mor !

— Haide-haide ! îi șopti Jeanne la ureche. Altfel înseamnă că nu iubiți decît din amor-propriu.

— Acum iubesc cu adevărat — răspunse cardinalul.

— Atunci trebuie să suferiți — replică Jeanne. Este condiția firească a acestei stări. Haideți, monseniore, hotărîți-vă : rămîn aici ? Mă aflu în drum spre Lausanne ? Ce fac ?

— Rămîneți, contesă, dar găsiți ceva ca să mă liniștesc. Rana e prea dureroasă.

— Jurați să-mi dați ascultare ?

— Aveți cuvîntul unui Rohan !

— Bine ! Am și găsit cu ce să vă liniștiți. Vă interzic întîlnirile, dar nu vă interzic scrisorile.

— Adevărat ?! exclamă nesocotitul, însuflețindu-se la această speranță. Voi putea să-i scriu ?

— Încercați.

— Și... ea îmi va răspunde ?

— Voi încerca...

Cardinalul acoperi cu sărutări mîna Jeannei, numind-o îngerul său păzitor.

Ce strașnic se mai distra diavolul ascuns în inima contesei !

LXX

NOAPTEA

În aceeași zi, la ceasurile patru după-amiază, un bărbat călare se opri la marginea parcului, în spatele băilor lui Apolo. Cavalerul se plimba la pas ; gînditor ca Hipolit, frumos ca acesta, mîna sa lăsase frîul în voia armăsarului. Se opri, după cum am spus, acolo unde domnul de Rohan își strunise calul în ultimele trei zile. În locul acela, pămîntul era răscolit de copite, iar arbuștii din vecinătatea stejarului, de al cărui trunchi fusese legat căpăstrul, nu mai aveau frunze : calul păscuse în voie.

Cavalerul descălecă, spunîndu-și : „Iată un loc răvășit de-a binelea. Și se apropie de zid. Iată urmele escaladării ; iată o poartă deschisă de curînd. Este întocmai cum mi-am închipuit. Nu te lupți cu pieile-roșii din savane fără să te pricepi la urme de cai și de oameni. Or, de cincisprezece zile, domnul de Charny s-a întors ; de cincisprezece zile, domnul de Charny nu s-a arătat. Iată poarta pe care a folosit-o domnul de Charny ca să intre la Versailles".

Spunînd acestea, cavalerul suspină zgomotos, ca și cînd și-ar fi smuls sufletul o dată cu suspinul.

— Să lăsăm aproapelui nostru fericirea sa — murmură el, privind, una cîte una, urmele ce vorbeau de la sine pe gazon și pe ziduri. Ceea ce soarta dă unora, refuză altora. Nu degeaba îi face pe unii fericiți, iar pe alții nenorociți !

„Ar trebui totuși o dovadă. Cu ce preț, prin ce mijloace s-o obțin ? Ah, nimic mai simplu ! Stînd trîntit într-un tufiș, noaptea, un om nu poate fi descoperit, și din ascun-

zătoarea sa, el îi poate vedea pe cei care vin. Astă-seară mă voi piti în tufiș."

Cavalerul luă frîul calului, se urcă încet în șa și, fără să se grăbească sau să-și îmboldească armăsarul, dispăru la colțul zidului.

Cît despre Charny, acesta, ascultînd de ordinul reginei, se închisese în casă și aștepta un mesaj din partea ei. Coborî noaptea și nimic nu se întîmplă. Charny, în loc să stea la pîndă la fereastra căsuței ce dădea în parc, pîndea din aceeași cameră ce dădea pe străduță. Regina spusese : „La ușa căsuței de vînătoare" ; dar fereastra sau ușa erau totuna, deoarece se aflau pe aceeași parte. Principalul era să poți vedea tot ce se întîmplă.

Charny privea întrebător în noaptea adîncă, sperînd dintr-o clipă în alta să audă galopul unui cal sau pasul grăbit al unui curier. Bătură orele zece și jumătate. Nimic. Regina îl păcălise. Îi făcuse o concesie, apoi, rușinată, îi făcuse o promisiune de care nu se putea ține ; și, lucru îngrozitor, ea îi făgăduise știind că nu va veni. Cu acea ușurință de a da curs bănuielii care îi caracterizează pe îndrăgostiții înflăcărați, tînărul conte se mustra că fusese prea încrezător.

— Cum de-am putut — strigă el în gura mare — eu care am văzut-o cu ochii mei, să cred în niște minciuni și să-mi sacrific convingerea, certitudinea pentru o speranță stupidă ?

Dădea cu furie frîu liber acestui gînd nefast, cînd zgomotul unui pumn de nisip aruncat în geamul celeilalte ferestre îi atrase atenția și-l făcu să alerge pînă acolo și să se uite în parc. Atunci văzu jos, sub știrul de carpeni, învăluită într-o uriașă mantie neagră, silueta unei femei care ridica spre el o față palidă și tulburată. Nu-și putu reține un strigăt de bucurie și de părere de rău în același timp. Femeia care-l aștepta, care-l chema era regina !

Dintr-un salt se aruncă pe fereastră și căzu la picioarele Mariei-Antoaneta.

— Ah, iată-te, domnule ! În sfîrșit ! spuse ea în șoaptă, foarte emoționată. Ce făceai ?

— Dumneavoastră ! Dumneavoastră, doamnă ! Dumneavoastră înșivă ! Este oare cu putință ? îngăimă Charny, prosternîndu-se.

— Așa mă așteptai ?

— Așteptam la fereastra dinspre stradă, doamnă.

— De ce să vin pe stradă cînd este atît de simplu să vin prin parc ?

— Nu mai speram să vă văd, doamnă — spuse Charny cu un accent de recunoștință pasionată.

Ea îl întrerupse :

— Să nu rămînem aici, e prea lumină ; ai spada la dumneata ?

— Da.

— Bun !... Pe unde zici că au intrat cei pe care i-ai văzut ?

— Pe poarta aceasta.

— Și la ce oră ?

— De fiecare dată la miezul nopții.

— Nu au nici un motiv ca să nu vină și în noaptea asta. Sper că n-ai suflat nimănui vreun cuvînt ?

— Nimănui.

— Să ne ascundem în desiș și să așteptăm.

— Ah, maiestate...

Regina trecu înainte și, cu un pas hotărît, parcurse drumul în sens invers.

— Înțelegi, desigur — spuse ea deodată, ca pentru a veni în întîmpinarea gîndului lui Charny — că nu m-a amuzat să-i povestesc istoria șefului poliției. De cînd m-am plîns și pînă acum, domnul de Crosne ar fi trebuit să descopere adevărul. Dacă ființa care îmi uzurpă numele, după ce mi-a uzurpat asemănarea, n-a fost încă arestată, dacă tot misterul acesta n-a fost încă lămurit, vezi și dumneata că nu pot fi decît două cauze : sau incapacitatea domnului de Crosne — ceea ce n-ar fi nimic — sau ralierea lui cu dușmanii mei. Căci mi se pare greu de crezut ca în parcul meu, la mine, să-și permită cineva mîrșava comedie pe care dumneata mi-ai semnalat-o, fără a fi sigur de un sprijin direct sau de o tacită complicitate. Iată de ce aceia care s-au făcut vinovați îmi par a fi destul de primejdioși pentru a nu mă încrede decît în mine însămi ca să-i demasc. Dumneata ce crezi ?

— Cer permisiunea maiestății voastre de a nu spune nimic. Sînt disperat ; acum nu mai am bănuieli, am numai temeri.

— Cel puțin dumneata ești un om cinstit — zise cu însuflețire regina. Dumneata spui lucrurilor pe nume; este o calitate care uneori poate răni un nevinovat atunci cînd te înșeli în privința lui; dar o rană se vindecă.

— Oh, doamnă, este ora unsprezece; tremur...

— Convinge-te că nu este nimeni aici — spuse regina ca să-l îndepărteze pe însoțitorul ei.

Charny ascultă. Străbătu în goană desișul pînă la zid.

— Nimeni — raportă el cînd se întoarse.

— Unde s-a petrecut scena pe care mi-ai descris-o?

— Chiar în clipa asta, doamnă, întorcîndu-mă din cercetările mele, am simțit ca un cuțit în inimă. V-am zărit chiar în locul unde am văzut în ultimele trei nopți pe... pe falsa regină a Franței.

— Aici ?! exclamă regina, îndepărtîndu-se repede de locul unde se afla.

— Da, doamnă, sub acest castan.

— Atunci să nu rămînem aici, domnule — spuse Maria-Antoaneta — fiindcă, dacă au fost, vor mai veni.

Charny o urmă pe regină pe o altă alee. Inima îi bătea atît de tare, încît se temea că nu va auzi zgomotul portiței cînd se va deschide. Ea, tăcută și dreaptă, aștepta ca dovada vie a nevinovăției sale să apară. Bătu miezul nopții. Poarta nu se deschise. Se scurse o jumătate de oră în care timp Maria-Antoaneta îl întrebă de cel puțin zece ori pe Charny dacă impostorii fuseseră punctuali la întîlnire.

Unu fără un sfert la capela Saint-Louis din Versailles. Regina bătu nerăbdătoare din picior.

— Ai să vezi că astăzi n-au să vină — zise ea. Numai mie mi se poate întîmpla asemenea nenorocire!

Și spunînd acestea, îl privi pe Charny, gata să se ia la harță dacă ar fi surprins în ochii lui cea mai mică scînteie de triumf sau ironie. El însă, pălind pe măsură ce-l năpădeau din nou bănuielile, păstră o atitudine atît de gravă și melancolică, încît cu siguranță fața sa oglindea în acele clipe senina răbdare a martirilor și a îngerilor. Regina îl luă de braț și îl duse din nou sub castanul sub care se opriseră prima dată.

— Spui că aici i-ai văzut? murmură ea.

— Chiar aici, doamnă.

— Aici femeia i-a dat un trandafir bărbatului.

— Da, maiestate.

Regina era istovită : obosise de atîta umblet prin parcul umed, așa că se rezemă cu spatele de trunchiul unui copac și-și lăsă capul în pipt. Pe nesimțite, genunchii i se înmuiară ; Charny nu o sprijini cu brațul și ea mai degrabă căzu decît se așeză pe iarbă. El rămase neclintit și posomorît. Ea își acoperi fața cu mîinile, așa că Charny nu putu să-i vadă lacrimile lunecîndu-i printre degetele lungi și albe. Deodată, ea înălță capul și zise :

— Domnule, ai dreptate ; sînt condamnată. Am făgăduit să dovedesc astăzi că m-ai calomniat. Dumnezeu nu vrea, mă supun.

— Doamnă... — șopti Charny.

— Am făcut ceea ce nici o femeie n-ar fi făcut în locul meu — continuă ea. Nu vorbesc de regine. Ah, domnule, ce este o regină care nu poate să domnească nici asupra unei singure inimi ? Ce este o regină dacă nu se bucură nici măcar de respectul unui om cinstit ? Haide, domnule, ajută-mă cel puțin să mă ridic, ca să plec ; nu mă disprețui într-atît, încît să-mi refuzi mîna dumitale.

Ca un nebun, Charny, se aruncă la picioarele ei.

— Doamnă — spuse el, lovindu-se cu fruntea de pămînt — dacă nu eram un nefericit care vă iubește, m-ați fi iertat, nu-i așa ?

— Dumneata ? ! exclamă regina, cu un rîs amar. Dumneata mă iubești și mă crezi o ticăloasă ?...

— Oh, doamnă...

— Dumneata, dumneata care ar trebui să ai memorie, mă acuzi de a fi dăruit aici o floare, colo un sărut, dincolo iubirea mea unui alt bărbat... domnule, fără minciuni ; nu mă iubești !

— Doamnă, fantoma era acolo, fantoma reginei îndrăgostite. Și chiar aici unde sînt eu acuma, stătea fantoma iubitului. Smulgeți-mi inima, fiindcă aceste două imagini infernale sînt vii în inima mea și mi-o sfîșie.

— Ea îi luă mîna și-l trase spre ea, cu un gest exaltat.

— Da, ai văzut ! Ai auzit... eram eu, nu-i așa ! rosti cu voce înăbușită. Da, eram eu, nu mai căuta altă dezlegare. Ei bine, dacă în același loc, sub același castan, așa

cum ședeam, cu dumneata la picioarele mele, cum stătea și celălalt, dacă îți strîng mîna, dacă mă apropii de dumneata, dacă te iau în brațe, dacă-ți spun... eu care am făcut același lucru cu celălalt, nu-i așa? Eu care am spus același lucru celuilalt, nu-i așa? Dacă-ți spun: „Domnule de Charny, nu am iubit, nu iubesc și nu voi iubi decît o singură ființă pe lumea asta... pe dumneata"... Doamne Dumnezeule! Asta oare te va convinge că nu pot fi o ticăloasă cînd port în inimă flacăra divină a unei asemenea iubiri?

Charny gemu ca un om care-și dă duhul.

Vorbindu-i, regina îl vrăjise cu răsuflarea ei; o simțise vorbindu-i, mîna ei se odihnea arzătoare pe umărul său, pieptul ei înfierbîntat îi fripsese inima, răsuflarea ei îi arsese buzele.

— Lăsați-mă să-i mulțumesc lui Dumnezeu— murmură el. Ah, dacă nu m-aș gîndi la Dumnezeu, m-aș gîndi prea mult la dumneavoastră! Ea se ridică încet și privi cu ochi pătimași, înotînd în lacrimi. Vreți viața mea? întrebă el, năuc.

Ea tăcea, privindu-l într-una.

— Dă-mi brațul dumitale — spuse — și du-mă peste tot unde au fost ceilalți. Mai întîi aici, aici unde a fost dăruit un trandafir. Ea își smulse de la piept un trandafir, fierbinte încă de focul ce o mistuia. Ia-l! zise. El respiră mireasma parfumată a florii și o strînse la piept. Aici — continuă ea — *cealaltă* i-a dat mîna să i-o sărute?

— Amîndouă mîinile! spuse Charny, clătinîndu-se ca beat în clipa cînd își simți fața cuprinsă în palmele fierbinți ale reginei.

— Iată un loc purificat— zise regina, cu un surîs adorabil. Apoi nu s-au dus oare la băile lui Apolo? Charny, ca și cînd îi căzuse cerul în cap, se opri uluit, pe jumătate mort. Este un loc — rosti veselă regina — unde nu intru niciodată decît ziua. Hai să mergem să vedem împreună ușa pe unde dispărea acel iubit al reginei.

Ușoară, voioasă, la brațul celui mai fericit om de pe pămînt, ea străbătu aproape alergînd peluzele ce despărțeau crîngul de zidul rondului. Ajunseră astfel la poarta în spatele căreia se vedeau urmele copitelor de cai.

— Aici, afară... — zise Charny.

— Am toate cheile— răspunse regina. Deschide, domnule de Charny, să ne lămurim.

Trecură pragul porții și se aplecară ca să vadă : luna ieși dintr-un nor, vrînd parcă să-i ajute în cercetările lor.

Razele albe se plimbară blînd pe chipul frumos al reginei, care se sprijinea de brațul lui Charny, ascultînd și privind ierburile din jur. După ce se încredință, ea îi făcu semn gentilomului să intre din nou în parc, trăgîndu-l spre ea și strîngîndu-l afectuoasă.

Poarta se închise în urma lor. Bătu ora două.

— Adio ! spuse ea. Du-te acasă. Pe mîine.

Ea îi strînse mîna și, fără a mai rosti un cuvînt, se îndepărtă repede pe sub carpeni, în direcția palatului.

În spatele porții pe care o închiseseră, un bărbat se ridică din mijlocul tufișurilor și dispăru în pădurea ce mărginea drumul.

Plecînd, acest om ducea cu el taina reginei.

LXXI

DESPĂRȚIREA

A doua zi, regina ieși, zîmbitoare și frumoasa, și se duse să asiste la slujba religioasă. Gărzile aveau ordin să lase pe toată lumea să treacă. Era într-o duminică și maiestatea sa se trezise spunînd :

— Ce zi frumoasă ! E plăcut să trăiești într-o asemenea zi.

Păru că respiră cu mai mare plăcere decît de obicei parfumul florilor preferate ; fu mai mărinimoasă ca oricînd, făcînd daruri bogate ; se grăbi mai mult decît altă dată să se apropie de oameni. Ascultă întreaga liturghie în cea mai deplină reculegere, niciodată nu-și plecase atît de mult capul ei maiestuos. În timp ce se ruga cu ardoare, curtenii se înghesuiau, ca și în alte duminici, pe porțiunea dintre apartament și capelă, ba chiar și scările erau ticsite de gentilomi și doamne. Printre acestea din

urmă strălucea, modest dar elegant îmbrăcată, doamna de La Motte. Și în șirul dublu, format din gentilomi, se afla în dreapta domnul de Charny, pe care prietenii îl felicitau pentru că se însănătoșise, pentru că se afla din nou printre ei, dar mai ales fiindcă arăta atît de bine.

Fovoarea este un parfum subtil care se împrăștie atît de iute în văzduh, încît, mult înainte de a fi deschis capacul cutiuței cu dresuri, aroma este definită, recunoscută și apreciată de către cunoscători. Olivier era prietenul reginei doar de șase ore, dar de îndată toți voiau să se numere printre prietenii lui Olivier.

În timp ce primea felicitările, cu voia bună a unui om într-adevăr fericit, și-n timp ce întregul șir din stînga trecea la dreapta pentru a-i dovedi cît de mult îl cinstea, Olivier, silit să-și plimbe privirile peste grupul ce forfotea în jurul lui, zări dinaintea sa, solitar, un chip a cărui sumbră păloare și imobilitate îl izbiră. Îl recunoscu pe Filip de Taverney, cu trupul strîns în uniformă și cu mîna pe spadă. De la vizitele de politețe făcute de Taverney în anticamera adversarului său, după duel, de la sechestrarea lui Charny de către doctorul Louis, nici o relație nu mai existase între cei doi rivali.

Charny, văzîndu-l pe Filip cum îl privește liniștit, fără bunăvoință, dar nici amenințător, schiță un salut, la care Filip răspunse de departe. Apoi își croi drum printre cei ce-l înconjurau, spunîndu-le :

— La o parte, domnilor, lăsați-mă să-mi fac datoria la care mă obligă politețea.

Și tranversînd spațiul aflat între șirul din dreapta și cel din stînga, se îndreptă spre Filip, care nici nu se clinti.

— Domnule de Taverney — îi spuse, salutîndu-l cu mai mare curtenie decît prima dată — ar fi trebuit să vă mulțumesc pentru interesul pe care ați binevoit să-l arătați pentru sănătatea mea, dar de-abia ieri m-am întors. Filip roși, îl privi țintă, apoi plecă ochii. Voi avea onoarea, domnule — continuă Charny — să vă pot vizita de mîine și sper că nu mi-ați purtat pică.

— Deloc, domnule — replică Filip.

Charny voia tocmai să-i întindă mîna, cînd tobosarul anunță sosirea reginei.

— Iat-o pe regină, domnule — rosti rar Filip, fără să răspundă gestului prietenesc al lui Charny.

Și-și sublinie cuvintele printr-o reverență mai mult melancolică decît glacială. Charny, oarecum surprins, se grăbi să se întoarcă în mijlocul prietenilor săi, în șirul din dreapta. Filip rămase la locul său, ca și cînd ar fi pîndit ceva. Regina se apropie ; fu văzută zîmbind multora, primind jalbe ; de departe ea îl zărise pe Charny și, fără să-și mai dezlipească ochii de la el, cu acea temerară sfidare pe care o punea în prietenie și pe care dușmanii o numeau nerușinare, ea rosti cu glas tare :

— Astăzi puteți cere, domnilor, cereți, n-aș putea să refuz nimic.

Charny fu pătruns pînă în adîncul inimii de tonul și sensul acestor cuvinte vrăjite. Tresări de mulțumire, și în acest chip îi mulțumi în sufletul său reginei. Deodată, aceasta fu smulsă din dulcea dar primejdioasa sa contemplare de zgomotul unui pas, de sunetul unui glas necunoscut.

Pasul se făcea auzit dinspre stînga, glasul emoționat dar profund o chemă :

— Doamnă !...

Regina îl zări pe Filip ; nu-și putu stăpîni un gest de uimire, văzîndu-se din nou între cei doi bărbați dintre care pe unul se mustra că îl iubește prea mult, pe celălalt prea puțin.

— Dumneata, domnule de Taverney ! exclamă ea, revenindu-și. Dumneata ?! Vrei să-mi ceri ceva ? Vorbește !

— O audiență de zece minute cînd dorește maiestatea voastră — zise Filip, încleștîndu-și fruntea palidă și severă.

— Chiar acum, domnule — răspunse regina, privindu-l pe furiș pe Charny, de care, fără să vrea, se temea văzîndu-l atît de aproape de fostul său adversar. Urmează-mă !

Grăbi pasul cînd îl auzi pe Filip venind în urma ei și trecu de Charny. După ce dădu cîteva porunci, se îndreptă

spre palat. Un sfert de oră mai tîrziu, Filip era introdus în bibliotecă, unde maiestatea sa primea duminica.

— Poftim, intră, domnule de Taverney — zise ea, cu glas voios — intră și spune-mi ceva drăguț. Trebuie să-ți mărturisesc că sînt cuprinsă de neliniște de cîte ori un Taverney dorește să-mi vorbească. Familia dumitale este prevestitoare de rele. Liniștește-mă repede, domnule de Taverney, și spune-mi că n-ai venit să-mi aduci la cunoștință vreo nenorocire.

Filip, și mai palid după acest preambul decît fusese după întîlnirea cu Charny și văzînd cît de puțină căldură punea regina în vorbele ei, se mulțumi să răspundă :

— Doamnă, am onoarea de a afirma în fața maiestății voastre că îi aduc de data aceasta o veste bună.

— Ah ! Așadar, o veste ! exclamă regina.

— Din păcate, da, maiestate.

— Doamne ! răspunse ea, reluîndu-și acel aer vesel care-l făcea pe Filip atît de nenorocit. Iată că ai spus „din păcate". „Sărmanul de mine !" ar zice un spaniol. Domnul de Taverney a spus : „Din păcate !"

— Doamnă-zise solemn Filip — două cuvinte o vor liniști cu desăvîrșire pe maiestatea voastră, și nu numai că nobila sa frunte nu se va înnora astăzi la apropierea unui Taverney, dar niciodată nu se va mai înnora din vina unui Taverney Maison-Rouge. Începînd de astăzi, doamnă, ultimul din această familie, căreia maiestatea voastră a binevoit să-i acorde o oarecare atenție, va dispare pentru totdeauna de la curtea Franței.

Părăsind imediat voioșia pe care o arătase ca să se apere și presimțind emoțiile ce s-ar putea ivi în urma acestei întrevederi, regina exclamă :

— Pleci !

— Da, maiestate.

— Și... dumneata ?!

Filip se înclină.

— Sora mea, doamnă, a avut înaintea mea regretul de a o părăsi pe maiestatea voastră — spuse el. Și eu eram, în felul meu, nefolositor reginei, așa că plec.

Regina se așeză, foarte tulburată, gîndindu-se că Andreea o părăsise a doua zi după întrevederea de la

Louis, cînd domnul de Charny deslușise primul semn al afecțiunii ce i se purta.

— Ciudat ! murmură ea, visătoare, și nu mai adăugă nici un cuvînt.

Filip rămase în picioare ca o statuie de marmură, așteptînd să i se îngăduie să se retragă. Ieșind din letargia sa, regina îl întrebă :

— Și unde te duci ?

— Vreau să-l întîlnesc pe domnul de la Pérouse răspunse Filip.

— Domnul de La Pérouse se află în Terra-Nova în clipa asta.

— Am făcut toate pregătirile ca să-l ajung din urmă.

— Știi că i s-a prezis o moarte tragică ?

— Tragică, n-am auzit — spuse Filip — subită, după cîte știu.

— Și cu toate acestea pleci...

El zîmbi, frumos, nobil și blînd, apoi zise :

— De aceea mă și duc să-l întîlnesc pe La Pérouse.

Regina se cufundă în tăcerea ei îngrijorată. Filip așteptă din nou, respectuos. Deodată ea se ridică, se apropie de tînăr și, încrucișîndu-și albele-i brațe pe piept, îl întrebă :

— De ce pleci ?

— Fiindcă îmi place mult să călătoresc — răspunse el, pașnic.

— Dar ai făcut ocolul lumii — reluă regina, înșelată o clipă de calmul acesta eroic.

— Al lumii noi, da, doamnă — precizează Filip — dar nu al lumii vechi și noi laolaltă.

Regina făcu un gest de ciudă și repetă ceea ce îi spusese și Andreei :

— Oameni de fier, inimi de oțel acești Taverney ! Sora dumitale și dumneata sînteți niște oameni teribili, prieteni pe care ajungi să-i urăști. Nu pleci ca să călătorești, te-ai săturat de atîtea drumuri, ci ca să mă părăsești. Sora dumitale, care zicea că simte o chemare spre călugărie, ascunde o inimă în flăcări sub cenușă. În sfîrșit, a vrut să plece, a plecat. Dele Domnul să fie fericită !

Dumneata, dumneata, care puteai fi fericit, pleci și dumneata ! Cînd îți spuneam adineauri că cei din familia Taverney îmi poartă nenoroc !

— Îndurare, doamnă ! Dacă maiestatea voastră ar binevoi să privească mai atent în inimile noastre, n-ar vedea decît un devotament fără margini.

— Ascultă ! strigă regina, mînioasă. Dumneata ești un quaker și ea o filozoafă, niște creaturi imposibile ; ea își închipuie lumea ca pe un paradis în care nu intri decît cu condiția de a fi sfînt ; dumneata, dumneata crezi că lumea este un infern în care nu trăiesc decît diavoli ; și amîndoi fugiți de lume ; unul pentru că găsește ceea ce nu caută, celălalt pentru că nu găsește ceea ce caută. N-am dreptate ? Eh, dragă domnule de Taverney, lasă-i pe oameni să fie imperfecți, nu cere familiilor regale decît să fie cele mai puțin imperfecte dintre speciile umane ; fii îngăduitor sau, mai exact, nu fi egoist !

Accentuă cu prea multă pasiune ultimele cuvinte. Filip cîștigase.

— Doamnă — spuse el — egoismul este o virtute cînd îl folosești pentru a-i înălța pe cei pe care-i iubești.

Ea se împurpură la față și zise :

— Tot ce știu este că o iubeam pe Andreea și ea m-a părăsit, că țin la dumneata, și totuși mă părăsești. Este umilitor pentru mine să văd cum două persoane atît de desăvîrșite — nu glumesc, domnule — se îndepărtează de casa mea.

— Nimic nu poate umili o augustă persoană ca domnia-voastră, doamnă — zise cu răceală Taverney. Rușinea nu atinge frunțile care se ridică atît de sus, cum este a dumneavoastră.

— Încerc să aflu cu toată grija ce anume a putut să te jignească continuă regina.

— Nu m-a jignit nimic, doamnă — protestă cu asprime Filip.

— Gradul dumitale a fost confirmat, averea este în creștere, te prețuiam...

— Repet maiestății voastre că nu-mi place nimic la curte.

— Și dacă ți-aș spune să rămîi... dacă ți-aș porunci ?...

— Aș avea durerea de a o refuza pe maiestatea voastră.

Pentru a treia oară, regina se cufundă în tăcere. Și cum ieșea întotdeauna din aceste răgazuri printr-o nouă izbucnire, întrebă :

— Poate că este cineva care îți displace aici ? Ești o fire ascunsă — spuse ea, privindu-l pe Filip cu ochii săi limpezi.

— Nimeni nu-mi displace.

— Credeam că nu te ai bine... cu un gentilom... cu domnul de Charny... pe care l-ai rănit în duel... — zise regina, înflăcărîndu-se încetul cu încetul. Și cum e simplu să fugi de cei care nu-ți plac, îndată ce ai văzut că domnul de Charny s-a întors, ai și vrut să părăsești curtea.

Filip nu răspunse. Regina, înșelîndu-se asupra acestui om atît de cinstit și de viteaz, crezu că are de-a face cu un gelos obișnuit. Îl execută fără nici o milă.

— Știi — continuă ea — că domnul de Charny s-a întors abia astăzi. Spun astăzi ! Și chiar astăzi dumneata vrei să pleci ?

Filip deveni livid. Atacat astfel, călcat în picioare, răspunse cu cruzime :

— Doamnă, este adevărat că de-abia astăzi am aflat despre întoarcerea domnului de Charny ; numai că știam mai demult decît își închipuie maiestatea voastră, deoarece l-am întîlnit pe domnul de Charny, către ora două noaptea, la poarta parcului ce dă spre băile lui Apolo.

Regina păli la rîndul său ; și după ce privi cu o admirație amestecată cu groază desăvîrșita curtenie pe care gentilomul o păstra în mîna lui, murmură cu voce stinsă :

— Bine, du-te domnule, nu te mai reții.

Filip salută pentru ultima oară și plecă cu pași măsurați.

Regina căzu fulgerată într-un fotoliu, spunînd :

— Franța, țara inimilor nobile !

LXXII

GELOZIA CARDINALULUI

În acest timp, cardinalul văzu trecînd trei nopți cu totul diferite de cele pe care imaginația sa le reînvia neîncetat. Nici o veste de la nimeni, nici o speranță să primească vreo știre. Această desăvîrșită tăcere, după zbuciumul patimei, venea ca întunericul după lumina soarelui.

La început, cardinalul se legănase cu speranța că iubita sa, mai mult femeie decît regină, va dori să afle ce fel de dragoste îi poartă el și dacă o iubește tot atît de mult după mărturisire ca și înainte.

Prin urmare, văzînd că nu se întîmplă nimic și ascultînd într-una numai liniștea, cum zice domnul Delille[1], începu să se teamă, nefericitul, că a căzut în dizgrație. De aici, o spaimă, o groază, o neliniște pe care nimeni nu și le poate închipui dacă n-a suferit de acele nevralgii generale care fac din capătul fiecărei fibre nervoase un șarpe de foc ce se răsucește încoace și încolo, după cum are chef. Această stare îi deveni insuportabilă cardinalului; trimitea de zece ori, într-o jumătate de zi, acasă la doamna de La Motte, de zece ori la Versailles. Cel de-al zecilea curier i-o aduse, în sfîrșit, pe Jeanne, care îi supraveghea acolo pe Charny și pe regină și care se bucura în sinea ei de nerăbdarea cardinalului, căruia îi va datora curînd izbîndirea celor ce punea la cale.

Văzînd-o, cardinalul izbucni:

— Cum puteți fi atît de liniștită?! Cum?! Știți în ce hal mă chinui și dumneavoastră, dumneavoastră care ziceți că sînteți prietena mea, mă lăsați să mă perpelesc, să mor!...

— Eh, monseniore — replică Jeanne — răbdare, vă rog! Ceea ce făceam eu la Versailles, departe de dumneavoastră, este mult mai folositor decît ce faceți dumneavoastră aici, așteptîndu-mă.

[1] Delille (1738—1813) — poet francez, plin de delicatețe, traducător al operelor lui Virgiliu și Milton. (n. t.)

— Doar nu puteți fi atît de crudă — spuse excelența sa, potolit de speranța că va primi vești. Vorbiți, ce zice, ce face lumea acolo ?

— Absența este un rău îngrozitor, fie că suferi la Paris, fie că suferi la Versailles.

— Iată ceva care îmi face plăcere și vă mulțumesc, dar... .

— Dar ce ?...

— Dovezi !

— Ah, Dumnezeule ! strigă Jeanne. Ce tot spuneți, domnule ! Dovezi ! Ce înseamnă acest cuvînt ? Dovezi !... Sînteți oare în toate mințile, monseniore, cînd îi cereți unei femei dovezi de vinovăție ? .

— Nu cer o piesă de proces, contesă, cer o dovadă de dragoste.

— Mi se pare — făcu ea, după ce o privi pe excelența sa într-un anume fel — că începeți să fiți extrem de exigent, dacă nu chiar foarte uituc.

— Ah, știu ce-mi veți spune, știu că trebuie să fiu foarte fericit, foarte onorat ; dar gîndiți-vă la inima mea ca și cînd ar fi a dumneavoastră, contesă ! Ați accepta să fiți astfel aruncată deoparte, după ce se părea că vi s-au acordat toate favorurile ?

— Am impresia că ați spus „se părea", nu ? zise Jeanne, pe același ton batjocoritor.

— O, vezi bine, mă puteți certa pentru pretențiile mele nerușinate, contesă ; vezi bine, nimic nu-mi dă dreptul să mă plîng, cu toate astea mă plîng...

— Atunci, monseniore, nu pot fi răspunzătoare de nemulțumirea dumneavoastră dacă nu are decît cauze frivole sau dacă n-are nici un fel de cauză.

— Contesă, ce urît vă purtați cu mine !

— Monseniore, repet cuvintele dumneavoastră. Urmăresc șirul lor.

— Mai bine v-ați gîndi la ce e de făcut decît să mă dojeniți pentru nebuniile mele ; ajutați-mă, în loc să mă chinuiți.

— Nu vă pot ajuta acum pentru că nu cred că se poate face ceva.

— Nu credeți că se poate face ceva ? repetă cardinalul, apăsînd pe fiecare cuvînt.

— Nu.

— Ei bine, doamnă — ripostă domnul de Rohan, cu vehemență — poate nu toată lumea este de acord cu dumneavoastră.

— Vai, monseniore, iată că v-ați înfuriat și nu ne mai înțelegem. Excelența voastră mă va ierta că îi atrag atenția.

— M-am înfuriat ! Da... din cauză că sînteți atît de răuvoitoare, contesă.

— Nu credeți că sînteți nedrept ?

— Deloc ! Dacă nu vreți să-mi faceți servicii, este pentru că nu mai puteți, o văd prea bine.

— Aveți o părere bună despre mine ; atunci de ce mă acuzați ?

— Pentru că erați datoare să-mi spuneți întregul adevăr, doamnă.

— Adevărul ? ! V-am spus tot ce știam.

— Nu mi-ați spus că regina este o perfidă, că este o cochetă, că-i face pe oameni s-o adore și-i lasă apoi să înnebunească de disperare.

Jeanne îl privi, surprinsă.

— Explicați-vă — zise ea, tremurînd, dar nu de teamă, ci de bucurie.

Întrevedea în gelozia cardinalului o ieșire din situația dificilă în care se afla, pe care poate împrejurările nu i-ar fi pus-o la îndemînă.

— Mărturisiți — continuă cardinalul, orbit de patimă — mărturisiți, vă implor, că regina refuză să mă vadă.

— Nu pot spune așa ceva, monseniore.

— Mărturisiți că, deși nu mă respinge de bunăvoie, ceea ce încă mai sper, mă îndepărtează ca să nu neliniștească cine știe ce alt iubit căruia insistențele mele i-au trezit gelozia.

— Ah, monseniore !... exclamă Jeanne, pe un ton atît de mieros, încît lăsa să se bănuiască cu mult mai mult decît vroia ea să ascundă.

— Ascultați-mă — reluă domnul de Rohan — ultima dată cînd am văzut-o pe maiestatea sa, cred că am auzit pe cineva umblînd prin tufișuri.

— Curată nebunie !

— O să vă spun tot ce bănuiesc.

— Nu mai spuneți nici un cuvînt în plus, monsenîore, o jigniți pe regină ; și, de altfel, chiar dacă-i adevărat că era atît de nefericită, încît să se teamă că este pîndită de către un iubit, ceea ce nu cred, sînteți oare atît de nedrept încît să-i faceți o vină dintr-un trecut pe care îl părăsește pentru dumneavoastră ?

— Trecutul ! Trecutul ! Iată un cuvînt mare care își pierde înțelesul, contesă, dacă acest trecut este, de fapt, prezent și va deveni viitor.

— Rușine, monseniore ! Îmi vorbiți ca unui misit pe care îl acuzi că ți-a mijlocit o afacere proastă. Bănuielile dumneavoastră, monseniore, o jignesc atît de mult pe regină, încît se răsfrîng și asupra mea.

— Atunci, contesă, dovediți.

— Monseniore, dacă mai repetați aceste cuvinte, voi considera că mă insultați pe mine.

— În sfîrșit !... Mă iubește puțin ?

— Dar este foarte simplu, monseniore — răspunse Jeanne, arătînd cardinalului masa lui de lucru și tot ce trebuia pentru scris. Așezați-vă și întrebați-o pe ea însăși.

Cardinalul, în al nouălea cer, îi strînse mîinile Jeannei, rostind :

— O să-i dați biletul ?

— Dacă nu i-l dau eu, cine i-l va da ?

— Și... îmi făgăduiți un răspuns ?

— Dacă nu veți avea răspuns, cum veți ști ce să credeți ?

— Ah, să fie într-un ceas bun ! Așa îmi plăceți, contesă.

— Nu-i așa — făcu Jeanne, cu zîmbetul ei șăgalnic.

El se așeză, luă pana și începu să scrie. Domnul de Rohan avea o pană înaripată, se exprima cu ușurință ; cu toate astea rupse zece foi înainte de a fi mulțumit de sine.

— Dacă o să continuați în felul acesta, nu veți termina niciodată.

— Știți, contesă, mă tem de dragostea mea ; ea se revarsă, oricît aș vrea s-o stăvilesc ; n-aș vrea s-o obosesc pe regină.

— Ei — zise Jeanne, ironică — dacă o să-i scrieți ca un om politic, o să vă răspundă ca o diplomată. Vă privește.

— Aveți dreptate și sînteți o adevărată femeie și la suflet, și la minte. Spuneți, contesă de ce să avem secrete față de dumneavoastră, care știți totul ?

Ea zîmbi și răspunse :

— Adevărul este că nu aveți ce să-mi ascundeți.

— Citiți peste umărul meu — citiți la fel de repede cum scriu, dacă se poate ; fiindcă inima mea arde și pana aleargă mistuind hîrtia.

Într-adevăr, scrise ; așternu o scrisoare atît de înflăcărată, de nebunească, de plină de dojeni de dragoste și asigurări compromițătoare, încît, cînd isprăvi, Jeanne, care îl urmărise pînă la iscălitură, își zise în sinea ei : „A scris ceea ce eu n-aș fi îndrăznit să-i dictez".

Cardinalul reciti și o întrebă pe Jeanne :

— E bine așa ?

— Dacă vă iubește — răspunse trădătoarea — o să vedeți mîine. Acum stați liniștit.

— Pînă mîine, da.

— Nici nu cer mai mult, monseniore.

Luă biletul pecetluit și, spre seară, se întoarse acasă. Aici, se dezbrăcă, își răcori obrazul și începu să se gîndească. Situația era cea la care vroise chiar de la început să ajungă. Încă doi pași, și își va atinge țelul. Pe care din doi să-l ia drept scut : pe regină sau pe cardinal ?

Scrisoarea îl punea pe cardinal în imposibilitatea de a o acuza vreodată pe doamna de La Motte, în ziua cînd ea îl va sili să plătească sumele datorate în contul colierului. Admițînd că regina și cardinalul s-ar vedea și ar descoperi totul, cum ar îndrăzni ei s-o compromită pe doamna de La Motte, care deținea un asemenea scandalos secret ? Regina nu va da lucrurile în vileag și va crede că prelatul o urăște ; cardinalul va crede că regina este o cochetă ; dezbaterile însă, dacă vor fi, vor avea loc cu ușile închise, și doamna de La Motte, chiar dacă ar fi cît de cît bănuită, s-ar hotărî, sub acest pretext, să se expatrieze, realizînd frumoasa sumă de un milion și jumătate. Cardinalul va ști precis că Jeanne a luat diamantele, regina va ghici, desigur ; la ce le-ar servi însă să facă zarvă în jurul unei

împrejurări atît de strîns legată de cea din parc și de la băile lui Apolo ?

Numai că nu era de ajuns o scrisoare ca să construiască tot acest sistem de apărare. Cardinalul avea o pană minunată, va mai scrie încă de șapte sau opt ori. În ceea ce o privește pe regină, cine știe dacă în clipa asta nu făurește, împreună cu domnul de Charny, arma de care să se folosească Jeanne de La Motte !

Atîtea tulburări și discuții vor sfîrși în cel mai rău caz cu o fugă, și Jeanne își închipuia dinainte etapele. Mai întîi va fi scadența, bijutierii își vor cere banii. Regina se va duce drept la domnul de Rohan. Cum ? Prin intermediul Jeannei, este inevitabil. Jeanne îl va preveni pe cardinal și-l va pofti să plătească. Dacă va refuza, îl va amenința că publică scrisorile ; el va plăti. Odată plata făcută, nici un pericol. În ce privește scandalul public, rămîne să se pună capăt intrigii. Asupra acestui punct, satisfacție deplină. Onoarea unei regine și a unui prinț al bisericii la prețul de un milion și jumătate este mult prea ieftin plătită. Jeanne era aproape sigură că ar putea scoate trei milioane dacă ar vrea.

Pe ce se-ntemeia Jeanne în privința intrigii ? Pe convingerea cardinalului că o văzuse trei nopți în șir pe regină în tufișurile de la Versailles, și nici o putere din lume nu putea să-i dovedească acum că s-ar fi înșelat. Exista o singură mărturie a escrocheriei, o dovadă vie și zdrobitoare, și această dovadă Jeanne o va face să nu poată intra în discuție.

Ajunsă la acest punct al meditațiilor sale, ea se apropie de fereastră și o văzu pe Oliva stînd pe balcon, neliniștită și curioasă.

„Între noi două acum" — gîndi Jeanne, salutîndu-și cu toată afecțiunea complicea.

Contesa îi făcu Olivei semnul convenit ca să coboare diseară. Bucuroasă că primise această comunicare oficială Oliva intră din nou în cameră ; Jeanne își continuă meditațiile.

Să sfarmi instrumentul de care nu te mai poți folosi este obiceiul tuturor intriganților ; numai că cei mai mulți dau greș, fie că în clipa în care se sfarmă, unealta mai scoate un geamăt care dezvăluie taine, fie că nu o sfarmă

de tot, așa fel încît mai poate sluji și altora. Jeanne se gîndi că micuța Oliva, toată numai poftă de viață, nu se va lăsa zdrobită fără să scoată un țipăt. Era necesar să născocești pentru ea o poveste care s-o hotărască să fugă ; alta care să o facă să fugă bucuroasă.

Greutățile apar la fiecare pas ; unele minți însă găsesc în a birui aceste greutăți tot atîta plăcere ca alții în a rupe trandafiri.

Oliva, oricît de mult ar fi fost fermecată de tovărășia noii sale prietene, nu era decît relativ fermecată. Cu alte cuvinte, prin gratiile închisorii în care se afla, găsea această legătură delicioasă. Dar Nicole, foarte sinceră din fire, nu-i ascundea deloc prietenei sale că i-ar plăcea mai mult să trăiască la lumina zilei, să se plimbe la soare, să guste din toate bucuriile reale ale vieții decît să facă plimbări nocturne, îmbrăcînd haina unei fictive regalități.

Lucrurile în afara vieții obișnuite erau Jeanne, cu mîngîierile și confesiunile ei ; realitatea însemna bani și Beausire.

Jeanne, care studiase în amănunt această teorie, își făgădui să o pună în aplicare la prima ocazie. Pe scurt, își propusese ca temă a întrevederii cu Nicole nevoia absolută de a face să dispară dovada criminalei escrocherii comise în parcul de la Versailles.

O dată cu venirea nopții, Oliva coborî. Jeanne o aștepta la poartă. Străbătură amîndouă strada Saint-Claude pînă la bulevardul pustiu, se suiră în trăsura care le aștepta și care, ca ele să poată discuta în voie, mergea la pas pe drumul ce duce la Vincennes. Nicole, deghizată într-o rochie simplă și purtînd o glugă mare, Jeanne îmbrăcată ca o femeiușcă oarecare, erau de nerecunoscut. De altfel, ca să le poți vedea, ar fi trebuit să intri în trăsură, și numai poliția avea acest drept. Nimic însă nu trezise curiozitatea poliției. Mai ales că trăsura nu era una oarecare, ci purta pe portiere armele familiei de Valois, respectabile santinele cărora nici un agent n-ar fi îndrăznit să le nesocotească prezența.

Oliva începu prin a acoperi cu sărutări pe Jeanne, care i le întoarse însutit.

— Oh, ce tare m-am plictisit ! strigă Oliva. Te-așteptam, mă rugam în gînd să vii.

— Era imposibil, scumpa mea, să vin să te văd ; mă pîndea și, mai ales, te-ar fi pîndit pe tine o primejdie prea mare.

— Cum asta ? întrebă Nicole, mirată.

— O primejdie teribilă, draga mea, de teama căreia mai tremur încă.

— Oh, povestește-mi, hai repede !

— Aici te plictiseai de moarte...

— Da, din păcate.

— Și ca să te distrezi puțin, ai vrut să ieși.

— Și m-ai ajutat ca o adevărată prietenă.

— De asemenea, ți-am vorbit de acel ofițer, nițel cam trăsnit, dar foarte politicos, care s-a îndrăgosti de regină, cu care semeni puțin.

— Da, știu.

— Am avut slăbiciunea să-ți propun o distracție nevinovată, și anume să ne amuzăm pe seama bietului băiat și să-l facem să creadă că regina îl place.

— Vai !... suspină Oliva.

— Nu-ți voi mai aminti cele două plimbări pe care le-am făcut noaptea în grădina Versailles-ului, întovărășite de acest sărman băiat. Oliva suspină din nou. De cele două nopți în care ți-ai jucat atît de bine rolișorul, încît cavalerul nostru a luat lucrurile în serios.

— N-a fost frumos din partea noastră — spuse încet Oliva — să-l înșelăm, n-o merita ; e un cavaler cu adevărat fermecător.

— Nu-i așa ?

— O, da !

— Dar ia stai, nu aici e buba ; să-i dai un trandafir, să te lași numită maiestate, să întinzi mîinile să ți le sărute, astea sînt simple șotii... Dar... micuța mea. Oliva se pare că n-a fost totul...

Oliva roși atît de tare, încît, dacă noaptea n-ar fi fost atît de neagră, Jeanne ar fi fost silită să bage de seamă. Ce-i drept însă, ca o femeie binecrescută, privea drept înainte și nicidecum spre tovarășa sa.

— Cum adică... — se bîlbîi Nicole. Cum... cum n-a fost totul ?

— A mai avut loc și o a treia întrevedere — spuse Jeanne.

— Da — zise Oliva, șovăitoare. Doar știi, că erai acolo.

— Iertare, scumpa mea, mă aflam, ca de obicei, la oarecare distanță, pîndind sau prefăcîndu-mă că pîndesc pentru ca rolul tău să fie cît mai veridic. Deci n-am văzut, nici n-am auzit ce s-a întîmplat în grotă. Nu știu decît ce mi-ai povestit. Or, la întoarcere, mi-ai spus că v-ați plimbat, că ați discutat, că ați continuat jocul cu trandafirul și cu sărutatul mîinilor. Eu cred tot ce mi se spune, draga mea.

— Păi... păi... — bîigui Oliva, tremurînd.

— Păi, drăguța mea, se pare că nebunul pretinde că așa-zisa regină i-a acordat mult mai mult.

— Ce ?...

— Se pare că, beat de fericire, năuc, înnebunit, s-a lăudat că a obținut de la regină o nedezmințită dovadă de dragoste împărtășită. Nu încape îndoială că sărmanul om este nebun de legat.

— Doamne Dumnezeule ! murmură Oliva.

— E nebun, în primul rînd, pentru că minte, nu-i așa ? întrebă Jeanne, perfidă.

— Sigur că minte... — se bîlbîi Oliva.

— Doar nu te-ai fi expus unei primejdii atît de îngrozitoare fără să-mi spui. Pe biata fată o trecură fiorii. Ce aparențe neplăcute — continuă teribila prietenă — pentru tine, care-l iubești pe domnul Beausire și căreia eu îi dedic timpul meu, tocmai tu, căreia îi face curte domnul de Cagliostro și pe care îl refuzi, să dai, dintr-un simplu capriciu, acestui nebun... dreptul... de... a spune... Nu, și-a pierdut mințile, părerea asta nu mi-o schimb.

— Și ce primejdie mă paște ? strigă Nicolae. Să vedem !

— Iat-o. Avem de-a face cu un nebun, deci cu un om care nu se teme de nimic și care nu ține seama de nimeni. Atîta timp cît era vorba numai de trandafiri și sărutări de mîini, nimeni n-avea ce spune : o regină are mulți trandafiri în parc și mîinile îi sînt la dispoziția supușilor săi ; dar dacă-i adevărat că la cea de-a treia întîlnire... Ah, scumpă copilă, nu mai îmi vine deloc să rîd de cînd mă frămîntă gîndul ăsta.

Oliva simți cum îi clănțăne dinții de frică.

— Și ce-o să se întîmple, draga mea prietenă, întrebă fata.

— În primul rînd, după cîte știu eu, cel puțin nu ești regină.

— Nu.

— Și uzurpînd această calitate a maiestății sale pentru a săvîrși o... nesocotință ca asta...

— Ei, ei ?...

— Ei bine, asta se numește lezmaiestate. Și odată rostit acest cuvînt, lucrurile pot ajunge departe. Oliva își ascunse fața în mîini. La urma urmei — continuă Jeanne — cum n-ai făcut ce se laudă el că ai făcut, vei putea dovedi oricînd ; celelalte nesocotințe vor fi pedepsite cu închisoare de la doi la patru ani și surghiunul.

— Închisoare ? ! Surghiun ? ! strigă Oliva, îngrozită.

— Nu-i o nenorocire atît de mare ; dar eu va trebui să-mi iau măsuri de precauție și să mă pun la adăpost.

— Ești și dumneata neliniștită ?

— Ba bine că nu ! N-o să mă denunțe imediat și pe mine nebunul ăsta ? Ah, biata mea Oliva ! Înșelătoria asta ne va costa scump.

Oliva începu să plîngă.

— Și eu, eu — spuse ea — care nu pot să stau liniștită nici o clipă ! Ah, minte nesăbuită ! Ah, satană ! Parcă a intrat dracu-n mine, nu vezi ! După nenorocirea asta, sînt sigură c-am să m-arunc în ghearele alteia.

— Nu dispera, încearcă numai să eviți un scandal.

— Mă duc să mă închid imediat în casa protectorului meu. Dacă i-aș mărturisi totul ?

— Grozavă idee, n-am ce zice ! Un om care te crește cu toată grija, încercînd să-și ascundă iubirea, un om care nu așteaptă decît un cuvînt ca să te adore și căruia tu îi vei spune că ai săvîrșit o astfel de imprudență cu un altul. Notează : spun imprudență... fără a mai pune la socoteală bănuielile ce se vor trezi în mintea lui.

— Dumnezule, ai dreptate !

— Și mai e ceva : zvonul se va răspîndi, cercetările magistraților vor trezi scrupulele protectorului tău. Cine știe dacă, spre a se pune bine cu curtea, nu te va preda ?

— Oh !

— Să admitem că te va goni, pur și simplu, ce se va alege de tine ?

— Știu, sînt pierdută.

— Și cînd va afla totul domnul de Beausire... — spuse rar Jeanne, studiind efectul acestei ultime lovituri.

Oliva sări în sus. Cu gesturi repezite, începu să-și smulgă părul din cap.

— O să mă omoare ! Ah, nu... — murmură ea — am să mă omor eu... Apoi, întorcîndu-se spre Peanne, zise cu disperare : Nu mă poți salva pentru că ești și dumneata în primejdie.

— Am o bucată de pămînt în Picardia, undeva departe... o fermă — răspunse Jeanne. Dacă am putea s-o ștergem fără a fi văzute înainte să izbucnească scandalul, poate ne-ar mai rămîne o șansă ?...

— Dar nebunul ăla te cunoaște, te va găsi oriunde te vei duce.

— Dacă tu pleci, te-ascunzi și nu te poate găsi, eu nu mă mai tem de smintit. O să-i spun sus și tare : „Ți-ai pierdut mințile de poți să afirmi așa ceva. Dovedește !" Or, lucrul ăsta îi va fi cu neputință și-atunci am să-i șoptesc la ureche : „Ești un laș !"

— Plec cînd vrei și unde vrei — hotărî Oliva.

— Cred că așa este mai cuminte — încuviință Jeanne.

— Trebuie să plec imediat ?

— Nu, așteaptă să pregătesc totul, în așa fel încît reușita să fie sigură. Ascunde-te, nu te mai arăta nici măcar pentru mine. Deghizează-te chiar și cînd te uiți în oglindă.

— Da, da, bizuie-te pe mine, scumpă prietenă.

— Să începem prin a ne întoarce ; nu mai avem ce ne spune.

— Să ne-ntoarcem. Cît timp îți trebuie să faci toate pregătirile ?

— Nu știu ; dar ia aminte ce-ți spun : de azi pînă în ziua plecării tale n-am să mă mai arăt la fereastră. Dacă mă vezi, înseamnă că vei pleca în aceeași zi, așa că fii gata !

— Da, îți mulțumesc, scumpă prietenă.

Se întoarseră încet spre strada Saint-Claude, Oliva nemaiîndrăznind să-i vorbească Jeannei, Jeanne cugetînd

mult prea adînc ca să-i mai vorbească Olivei. Cînd ajunseră, se îmbrățișară ; Oliva îi ceru cu umilință iertare prietenei sale pentru toate nefericitele încurcături în care intraseră din cauza prostiei sale.

— Sînt femeie — replică doamna de La Motte, parodiindu-l pe poetul latin — și înțeleg slăbiciunea femeii.

LXXIII

FUGA

Oliva se ținu de cuvînt. Chiar de-a doua zi, Nicole își tăinui existența față de toată lumea ; nimeni n-ar fi putut bănui că ea locuiește în casa din strada Saint-Claude. Stătea ascunsă tot timpul în dosul unei perdele sau a unui paravan, cu ferestrele veșnic închise, în ciuda razelor de soare care băteau în geam. Jeanne, care pregătea totul din umbră, știind că a doua zi aducea cu sine termenul primei plăți a celor cinci sute de mii de livre, orîndui lucrurile în așa fel, încît să nu existe nici o umbră în clipa cînd va exploda bomba. Acea clipă îngrozitoare era țelul final al cercetărilor sale.

Ea calculase cu înțelepciune alternativa de a fugi, lucru ușor, de altfel, dar fuga însemna o acuzație categorică. Să rămînă, să rămînă neclintită, asemenea duelistului care îndură loviturile adversarului ; contesa decise deci să rămînă cu riscul de a cădea, dar și cu șansa de a-și ucide dușmanul.

Iată de ce, chiar a doua zi după întrevederea cu Oliva, se arătă la fereastră către ora două, semn pentru falsa regină că e timpul să se pregătească s-o șteargă în aceeași seară. Să descriem bucuria, să descriem groaza Olivei, ar fi imposibil. Necesitatea fugii era determinată de primejdie ; posibilitatea de a fugi însemna salvarea. Oliva îi trimise o sărutare pătimașă Jeannei, apoi își făcu pregătirile punînd în micul său pachet cîteva din lucrurile prețioase ale protectorului său.

După ce dăduse semnalul, Jeanne dispăru de acasă și se ocupă să găsească o trăsură căreia să-i încredințeze prețioasa soartă a domnișoarei Nicole.

Și asta a fost totul — tot ceea ce chiar cel mai atent observator ar fi putut descifra din semnele, de obicei, grăitoare, prin care comunicau cele două prietene.

Perdele trase, ferestre închise, lumini mișcătoare pînă tîrziu în noapte. Apoi unele foșnete, cîteva zgomote misterioase, o ușoară agitație căreia îi urmară întunericul și liniștea. Băteau orele unsprezece noaptea la Saint-Paul și vîntul sufla în rafale dinspre rîu, ajungînd pînă în strada Saint-Claude, cînd Jeanne ajunse în strada Saint-Louis, cu o trăsură de poștă la care erau înhămați trei cai zradveni. Pe capra trăsurii, un om înfășurat într-o mantie îl îndruma pe surugiu. Jeanne îl trase pe acest om de poalele veșmîntului și-i spuse să oprească la colțul străzii Roi-Doré. Omul veni să vorbească cu stăpîna.

— Trăsura să rămnă aici, dragă domnule Reteau — zise Jeanne. O jumătate de oră va fi de ajuns. Voi veni aici cu o persoană, care se va urca și pe care o vei duce, mînînd cît se poate de repede, la căsuța mea de la Amiens.

— Da, doamnă contesă.

— Acolo o vei preda arendașului meu Fontaine, care știe ce are de făcut.

— Da, doamnă.

— Ah, uitam.... ești înarmat, scumpul meu Reteau ?

— Da, doamnă.

— Doamna este urmărită de un nebun... Poate o să vrea s-o oprească pe drum...

— Ce să fac ?

— Vei trage asupra oricui te împiedică să mergi mai departe.

— Da, doamnă.

— Mi-ai cerut o gratificație de douăzeci de ludovici pentru ceea ce știi, îți voi da o sută și-ți plătesc și călătoria pe care o vei face la Londra, unde mă vei aștepta peste cel puțin trei luni.

— Da, doamnă.

— Iată cei o sută de ludovici. Fără îndoială că nu ne vom mai vedea, deoarece este mai prudent pentru dum-

neata să ajungi la Saint-Valéry și să te îmbraci imediat pentru Anglia.

— Puteți conta pe mine.

— Este în folosul dumitale.

— Este în folosul nostru — zise domnul Reteau, sărutînd mîna contesei. Așa că aștept.

— Și eu ți-o trimit pe doamna.

Reteau se urcă în trăsură, în locul Jeannei, care, cu pas sprinten, ajunse în strada Saint-Claude și intră în casă. Totul dormea în acest nevinovat cartier. Jeanne aprinse lumînarea și o duse pe balcon : era semnalul convenit pentru ca Oliva să coboare.

„Este o fată extrem de precaută" — își spuse contesa, văzînd fereastra întunecată.

Jeanne ridică și coborî de trei ori lumînarea. Nimic. I se păru însă că aude un fel de suspin sau un *da*, abia susurat prin văzduh, sub frunzișul de pe fereastră.

„Va coborî fără să aprindă luminarea — își zise Jeanne. Nu-i nimic rău în asta." Și coborî și ea în stradă. Poarta nu se deschise. Oliva se încurcase fără îndoială în cine știe ce pachete grele și stînjenitoare.

— Proasta ! bombăni contesa. Pierdem atîta vreme pentru niște cîrpe !

Nu venea nimeni. Jeanne se duse pînă la ușa din față. Nimic. Ascultă lipindu-și urechea de ghinturi. Trecu astfel un sfert de oră ; bătu trei și jumătate. Jeanne se duse pe bulevard, să vadă de departe dacă ferestrele se luminau. I se păru că zărește strecurîndu-se o lumină blîndă prin golul lăsat de frunziș, de sub perdelele duble.

„Ce face, pentru Dumnezeu ! Ce face nemernica asta ? Poate n-a văzut semnalul ? Haide, curaj, să urcăm din nou !"

Așadar, se duse din nou acasă și reîncepu jocul lumînărilor. La semnalele sale nu răspunse nimeni.

„Cu siguranță că e bolnavă — își spuse Jeanne, mototolindu-și furioasă manșetele. E bolnavă și nu se poate mișca ticăloasa asta. Dar ce importanță are ! Vie sau moartă, va pleca astă-seară !"

Coborî încă o dată scara, grăbindu-se ca o leoaică urmărită. Ținea în mînă cheia care, de atîtea ori, îi dăduse Olivei libertatea nocturnă. În clipa cînd vîrî cheia în

broască, se opri. „Și dacă este cineva sus, lîngă ea ? gîndi contesa. Imposibil, voi auzi glasurile și voi avea timp să cobor dacă voi întîlni pe cineva pe scară... Oh !"

În fața acestei periculoase perspective fu gata să dea înapoi. Tropotul cailor pe pavajul sonor o făcu să se hotărască. „Fără primejdie, nu se înfăptuiește nimic mare ! Îndrăzneala învinge primejdia !" își zise ea și răsuci cheia în broasca uriașă : poarta se deschise.

Jeanne cunoștea dispoziția încăperilor ; datorită inteligenței sale, fără să-și dea seama, și le închipuise de multe ori cînd o aștepta seara pe Olivia. Scara fiind la stînga, Jeanne se îndreptă spre scară. Nici un zgomot, nici o lumină, nimeni. Ajunse astfel pe palierul de la apartamentul Nicolei. Acolo, sub ușă, se vedea o dungă de lumină ; acolo, în dosul ușii, se auzea zgomotul unui pas fără odihnă.

Jeanne, gîfîind dar ținîndu-și răsuflarea, ascultă. Nu vorbea nimeni. Oliva, singură deci, umbla de colo-colo : își făcea bagajele, fără îndoială. Așadar, nu era bolnavă și nu era vorba decît de o mică întîrziere.

Jeanne zgîrie încetișor lemnul ușii, șoptind :

— Oliva ! Oliva ! Scumpă prietenă ! Draga mea !... Pașii de pe covor părură că se apropie. Deschide ! Deschide ! o grăbi Jeanne.

Ușa se deschise și un val de lumină o scăldă pe Jeanne, din creștet pînă-n tălpi : în fața ei se afla un bărbat ținînd în mînă un sfeșnic cu trei brațe. Contesa scoase un strigăt îngrozitor ascunzîndu-și fața.

— Oliva, nu ești tu ? zise bărbatul și ridică ușurel gluga contesei. Doamna contesă de La Motte ! strigă la rîndul său, jucînd admirabil rolul omului uimit la culme.

— Domnul de Cagliostro ? murmură Jeanne, clătinîndu-se gata să leșine.

Dintre toate primejdiile pe care și le închipuise Jeanne numai asta nu-i trecuse prin minte. La prima vedere, nu părea ceva înspăimîntător, dar dacă te gîndeai puțin, dacă luai seama cît de sumbru și ascuns era acest om straniu, primejdia trebuia să fie cumplită. Jeanne aproape că-și pierdu cumpătul, se trase înapoi, mai-mai să se repeadă în jos pe scări și să nu se mai oprească pînă în stradă.

Cagliostro îi întinse politicos mîna și o pofti să ia loc.

— Cărui fapt datorez cinstea vizitei dumneavoastră, doamnă ? întrebă el, cu voce tăioasă.

— Domnule — bîigui intriganta, care nu-și putea lua ochii de la conte — venisem... căutam...

— Permiteți-mi, doamnă, să sun ca să-i pedepsesc pe servitorii mei care au avut neîndemînarea, grosolănia de a lăsa să vină neanunțată o femeie de rangul dumneavoastră. Jeanne tremura. Opri mîna contelui. Nu încape îndoială — continuă acesta netulburat — că ați dat peste ticălosul acela de portar neamț care se îmbată. Nu v-a recunoscut. V-a deschis poarta fără să zică nimic, fără să facă nimic ; o fi și adormit după ce v-a deschis.

— Nu-l certați, domnule — îngăimă Jeanne, ceva mai stăpînă pe sine și fără a bănui capcana. Vă rog....

— El v-a deschis, nu-i așa, doamnă ?

— Cred că da... Mi-ați făgăduit însă că nu-l veți certa.

— Mă voi ține de cuvînt — spuse contele, zîmbind. Acum însă, doamnă, binevoiți și lămuriți-mă.

O dată ce i se oferea această portiță de scăpare, Jeanne, care nu mai era bănuită de a fi deschis ea însăși poarta, putea să mintă și asupra scopului vizitei sale. Nu pierdu prilejul.

— Am venit — zise ea repede — să vă consult, domnule conte, asupra unor zvonuri care circulă.

— Ce zvonuri, doamnă ?

— Nu mă zoriți, vă rog — spuse ea, alintîndu-se. Intervenția mea este delicată...

„Caută, caută ! gîndi Cagliostro. Eu am și găsit."

— Sînteți prieten cu eminența sa monseniorul cardinal de Rohan — începu Jeanne.

„Oho, nu-i rău deloc ! își zise Cagliostro. Mergi pînă la capătul firului care este în mîna mea ; mai departe însă, îți interzic".

— Sînt, într-adevăr, în termeni buni cu eminența sa — răspunse el.

— Și am venit — continuă Jeanne — să mă informez la dumneavoastră despre...

— Despre ?... repetă Cagliostro, cu o nuanță de ironie.

— V-am spus că situația mea e delicată, domnule, vă rog să nu abuzați. Probabil nu vă este necunoscut faptul

că domnul de Rohan are pentru mine oarecare afecțiune și aș fi vrut să știu pînă unde pot conta... În fine, domnule, se spune că dumneavoastră citiți în cele mai ascunse cute ale minții și sufletului...

— Lămuriți-mă încă puțin pentru a putea să citesc în adîncurile minții și sufletului dumneavoastră.

— Domnule, se zice că eminența sa iubește pe altcineva ; că eminența sa iubește pe cineva cu o poziție foarte înaltă... Se zice chiar...

Aici Cagliostro fixă asupra Jeannei, care simți că-și pierde cumpătul, o privire încărcată de fulgere.

— Doamnă, pot, într-adevăr, să descifrez tenebrele — zise el — dar ca s-o pot face bine, am nevoie să fiu ajutat. Binevoiți să răspundeți la următoarele întrebări : Cum de-ați venit să mă căutați aici ? Eu nu locuiesc aici. Jeanne tresări. Cum ați intrat aici, deoarece nu există nici un fel de portar beat sau valet în această parte a palatului ? Și dacă nu pe mine mă căutați, atunci pe cine ? Nu răspundeți ? se adresă el contesei, care dîrdîia de frică. Am să vă ajut eu să vă aduceți aminte. Ați intrat cu o cheie pe care cred că o aveți în buzunar : iat-o. Ați venit să o căutați pe tînăra femeie pe care, din pură bunătate, o ascundeam aici.

Jeanne se clătină ca un pom smuls din rădăcină.

— Și... dacă ar fi așa ? șopti ea. Ce crimă aș fi comis ? Nu este îngăduit unei femei să viziteze o altă femeie ? Chemați-o și vă va spune că prietenia noastră nu are nimic de ascuns...

— Îmi spuneți asta, doamnă, pentru că știți că nu se mai află aici.

— Nu se mai află aici ?!... strigă Jeanne, îngrozită. Oliva nu mai e aici ?

— Oh ! exclamă Cagliostro. Nu cumva nu știți că a plecat, tocmai dumneavoastră care ați ajutat să fie răpită ?

— Să fie răpită ?! Eu ?! strigă Jeanne, care începu din nou să spere. A fost răpită și mă acuzați pe mine ?

— Fac chiar mai mult, vă conving — spuse Cagliostro.

— Dovediți-o ! zise imprudenta contesă.

Cagliostro luă o hîrtie de pe masă și i-o arătă :

Monseniore și generos protector — scria în biletul adresat lui Cagliostro — iertați-mă că vă părăsesc ; da îl iubesc mai mult decît orice pe domnul de Beausire ; vine să mă ia, îl urmez. Adio ! Primiți expresia recunoștinței mele.

— Beausire !... rosti Jeanne, înmărmurită. Beausire... El care nici nu știa adresa Olivei !...

— A, ba da, doamnă — răspunse Cagliostro, arătîndu-i o a doua hîrtie, pe care o scoase din buzunar. Iată, am ridicat hîrtia asta de pe scară, venind aici să fac obișnuita mea vizită. Hîrtia o fi căzut din buzunarele domnului Beausire.

Contesa citi înfiorată :

Domnul de Beausire o va găsi pe domnișoara Oliva în strada Saint-Cloude, colț cu bulevardul ; o va lua cu el imediat. Este sfatul unei prietene sincere. A sosit momentul.

Oh, făcu contesa, mototolind hîrtia,

— Și a luat-o cu el — conchise cu răceală Cagliostro.

— Cine a scris biletul ? întrebă Jeanne.

— Dumneavoastră, după cît se pare, sincera prietenă a Olivei.

— Cum a intrat însă aici ? strigă Jeanne, privindu-l cu furie pe impasibilul ei interlocutor.

— Nu cumva cu cheia dumneavoastră ? zise Cagliostro.

— Dacă o am eu, nu putea s-o aibă domnul de Beausire.

— Cînd ai o cheie, poți să ai și două — răspunse Cagliostro, privind-o drept în ochi.

— Aveți dovezi — rosti rar contesa — în timp ce eu n-am decît bănuieli.

— Am și eu bănuieli, chiar mai temeinice decît ale dumneavoastră, doamnă.

Zicînd acestea, o concedie cu un gest abia schițat. Ea se grăbi să coboare, dar pe tot parcursul acestei scări

pustii, întunecate, pe care o urcase, găsi douăzeci de lumînări și douăzeci de lachei așezați din loc în loc, dinaintea cărora Cagliostro strigă cu voce tare de zece ori: „Doamna contesă de La Motte".

Jeanne ieși pufnind de furie și dor de răzbunare, așa cum suflă iguana flăcări și otravă.

LXXIV

SCRISOAREA ȘI CHITANȚA

A doua zi era ultimul termen de plată fixat de însăși regină bijutierilor Boehmer și Bossange. Cum misiva maiestății sale le recomanda discreție, ei așteptară să le fie aduse cele cinci sute de mii de livre. Și cum pentru toți negustorii, oricît de bogați ar fi, încasarea a cinci sute de mii de livre este o treabă serioasă, asociații pregătiră chitanța cu cea mai înflorită scriere a casei. Chitanța rămase nefolosită, căci nu veni nimeni s-o schimbe contra a cinci sute de mii de livre.

Noaptea trecu, chinuitoare pentru bijutieri, în așteptarea unui mesager ce nu mai apărea. Poate reginei îi venise vreo idee mai neobișnuită; avea poate nevoie să se ascundă, deci curierul său va sosi poate după miezul nopții.

Dar zorile zilei următoare îi încredințară pe Boehmer și pe Bossange că era vorba de o himeră. Boehmer se hotărî să meargă la Versailles, într-o trăsură în fundul căreia aștepta asociatul său. Ceru să fie introdus la regină. I se răspunse că, dacă nu are audiență, nu poate intra. Uluit, neliniștit, insistă; și cum cunoștea lumea, și cum avusese talentul să lase ici și colo prin anticamere cîteva pietre nu prea grozave, fu protejat și i se permise să se așeze pe drumul pe care îl făcea maiestatea sa în plimbarea-i la Trianon.

Așadar, Maria-Antoaneta, încă tulburată în urma întîlnirii cu Charny, cînd îi devenise iubită fără a-i deveni amantă, se întorcea de la plimbare, cu inima plină de

bucurie, cu cugetul curat, cînd zări chipul cam necăjit, dar plin de respect al lui Boehmer. Ea îi zîmbi într-un fel pe care bijutierul îl interpretă ca pe un semn cît se poate de bun și îndrăzni să ceară o scurtă audiență, pe care regina i-o promise pentru ora două, deci după masa de prînz. Boehmer se duse să-i ducă această veste minunată lui Bossange, care aștepta în trăsură și care, fiind suferind, nu dorise să arate reginei o față bolnavă.

— Nici o îndoială — își spuseră ei, comentînd cele mai mici gesturi, cele mai neînsemnate cuvinte ale Marieі-Antoaneta — nici o îndoială că maiestatea sa are în sertar suma pe care nu a putut-o avea ieri ; a spus la ora două pentru că la două va fi singură.

Și se întrebară, ca cei doi prieteni din fabulă, dacă vor lua suma în bilete, în aur sau în argint. Bătu ora două, bijutierul se află la postul său ; fu introdus în iatacul maiestății sale.

— Ce mai este, Boehmer — zise regina — cum îl zări intrînd — iar vrei să-mi vorbești despre bijuterii ? Să știi că ai picat prost.

Boehmer crezu că cineva stă ascuns prin apropiere, că regina se temea să nu fie auzită. Luă deci aerul că a priceput și răspunse privind în jur :

— Ce te uiți așa cercetător ? îl întrebă regina mirată. Nu cumva ai o taină, hm ? El nu răspunse nimic, năucit cum era de acest joc. Aceeași taină ca și altă dată : o bijuterie de vînzare — continuă regina — cine știe ce piesă rară ? Nu-ți fie frică, nu e nimeni să ne audă.

— Atunci... — murmură Boehmer.

— Atunci...? Ce vrei să spui ?

— Atunci pot să spun maiestății sale...

— Spune repede, dragă Boehmer.

Bijutierul se apropie, cu un surîs curtenitor.

— Pot să spun maiestății sale că regina ne-a uitat ieri — rosti el, arătîndu-și dinții puțin îngălbeniți, dar cu totul binevoitori.

— V-am uitat ?! În ce privință ? făcu regina, surprinsă.

— Fiindcă ieri... era termenul.

— Termenul ?!... Ce termen ?...

— Cer iertare, maiestate, dacă-mi permit... Știu că este o indiscreție. Poate că regina nu este pregătită. Ar fi o mare nenorocire, dar, în sfîrșit...

— Ascultă, Boehmer, nu pricep nici un cuvînt din tot ce-mi spui. Lămurește-mă deci, dragul meu.

— Mi se pare că maiestatea voastră a uitat cu totul. Este foarte firesc, avînd atîtea preocupări.

— Încă o dată te întreb : am uitat ce ?

— Ieri a fost primul termen de plată a colierului — zise timid Boehmer.

— Așadar, ați vîndut colierul ? spuse regina.

— Păi... — îngăimă Boehmer, privind-o uluit — ... păi... mi se pare că da.

— Și cei cărora l-ai vîndut nu ți-au plătit, bietul meu Boehmer ! Cu atît mai rău ! Trebuia ca acei oameni să facă așa cum am făcut eu : dacă nu pot cumpăra colierul, să ți-l înapoieze, lăsîndu-ți acontul.

— Poftim ?... bîigui bijutierul, clătinîndu-se asemenea călătorului neprevăzător, bătut în cap de soarele Spaniei. Ce binevoiește maiestatea voastră să-mi spună ?

— Spun, sărmanul meu Boehmer, că dacă zece cumpărători îți înapoiază colierul, așa cum am făcut eu, lăsîndu-ți două sute de mii de livre bacșiș, vei aduna două milioane și-ți va rămîne și colierul.

— Maiestatea voastră zice că mi-a înapoiat colierul ? strigă Boehmer, lac de nădușeală.

— Asta zic, bineînțeles — răspunse liniștită regina. Dar ce ai ?

— Cum, maiestatea voastră tăgăduiește că a cumpărat colierul ?

— Ah, iarăși !... Dar ce înseamnă comedia asta ? rosti cu asprime regina. Oare acest blestemat colier este sortit să facă mereu pe cîte cineva să-și iasă din fire ?

— Dar — reluă Boehmer, tremurînd din cap pînă în picioare — mi se pare că am auzit chiar din gura maiestății voastre... că mi-a *înapoiat,* maiestatea voastră a spus ÎNAPOIAT colierul de diamante.

Regina îl privi pe Boehmer, încrucișîndu-și brațele.

— Din fericire, am cu ce să-ți împrospătez memoria, căci ești un om într-adevăr uituc, domnule Boehmer, ca să nu spun un cuvînt și mai neplăcut. Se duse glonț la comodă, scoase o hîrtie pe care o despături, și plimbă ochii peste ea și i-o întinse, calmă, nefericitului Boehmer. Presupun că ți-e destul de limpede. Și se așează ; astfel încît să-l vadă mai bine pe bijutier în timp ce acesta citea.

Chipul lui Boehmer exprimă întîi o totală neîncredere, apoi, din ce în ce mai mult, o groază de nedescris.

— Ei bine — reluă regina — recunoști chitanța care dovedește în modul cel mai clar că ai primit colierul ? Dacă nu cumva ai uitat că te cheamă Boehmer...

— Doamnă — țipă Boehmer, cu glas sugrumat de furie și de spaimă în același timp — nu eu am semnat această chitanță.

Regina făcu un pas înapoi, fulgerîndu-l cu privirea.

— Tăgăduiești ?!

— Da, tăgăduiesc... chiar de ar fi să-mi luați libertatea sau chiar viața. N-am primit niciodată colierul ; n-am semnat niciodată această chitanță. Chiar de-ar fi aici butucul și călăul, am să repet mereu : „Nu, maiestate, chitanța nu e semnată de mine !"

— Așadar, domnule — rosti regina, pălind ușor — eu te-am furat, colierul este deci la mine ?

Boehmer căută înfrigurat în portofel și scoase o scrisoare pe care, la rîndul său, o întinse reginei...

— Nu cred, doamnă — zise el, cu o voce respectuoasă, dar schimbată de emoție — nu cred că, dacă maiestatea voastră mi-ar fi înapoiat colierul, mi-ar fi trimis această scrisoare.

— Ce-i cu peticul ăsta de hîrtie ? strigă regina. N-am scris niciodată așa ceva ! Nu vezi că nu e scrisul meu ?

— E semnat ! bolborosi Boehmer, distrus.

— *Maria-Antoaneta de Franța*... Ești nebun ! Ce, eu sînt *de Franța ?* Eu sînt arhiducesă de Austria ! Nu, este absurd ca eu să fi scris asta ! Haide, domnule Boehmer, farsa este mult prea grosolană ! Du-te și debiteaz-o falsificatorilor dumitale.

— Falsificatorilor mei... — bîigui bijutierul, care aproape leșină auzind aceste cuvinte. Maiestaea voastră mă bănuiește pe mine, Boehmer ?

— Dumneata îndrăznești să mă bănuiești pe mine, Maria-Antoaneta ! replică regina, cu trufie.

— Dar scrisoarea ? obiectă el, arătînd hîrtia pe care ea încă o mai ținea în mînă.

— Dar chitanța ? ripostă ea, arătînd hîrtia pe care el nu o lăsase din mînă.

Boehmer se văzu silit să se sprijine de un fotoliu ; podeaua începu să se învîrtească cu el. Trăgea aer în piept cît mai adînc, și culoarea purpurie a apoplexiei înlocuia paloarea cadaverică a leșinului.

— Înapoiază-mi chitanța — zise regina — o iau de bună, și ia-ți scrisoarea semnată *Antoaneta de Franța,* primul procuror îți va spune că nu are nici o valoare.

Și zvîrlindu-i hîrtia, după ce-i smulsese din mînă chitanța, ea îi întoarse spatele și trecu într-o cameră alăturată, lăsîndu-l singur pe nefericitul om, cu desăvîrșire buimac și care, împotriva oricărei etichete, se prăbuși pe un fotoliu. Totuși, după cîteva minute, mai venindu-și în fire, el se repezi, cu totul zdrobit, afară din apartament și se duse să-l găsească pe Bossange, căruia în așa fel îi povesti cele petrecute, încît asociatul său bănui că-i ascunde ceva. Boehmer repetă însă atît de exact și de atîtea ori toată istoria, încît Bossange începu să-și smulgă peruca, în timp ce asociatul său își smulse părul, ceea ce pentru trecătorii care aruncau o privire în trăsură era un spectacol negrăit de trist și de comic totodată.

Cum însă nu se poate sta o zi întreagă într-o trăsură, cum, după ce și-au smuls părul sau peruca, au dat de craniu și, sub craniu, sînt, sau trebuie să fie, ideile, cei doi bijutieri ajunseră la concluzia că e neapărată nevoie să-și unească forțele pentru a încerca, de era cu putință, să-și croiască drum pînă la regină și să obțină ceva ce ar semăna cu o explicație. O luară deci înapoi spre palat, într-o stare demnă de milă, cînd se întîlniră cu unul dintre ofițerii reginei care îl chema pe unul dintre ei la ea. Ne putem închipui bucuria și graba lor de a se supune. Fură introduși fără întîrziere.

LXXV

REGE NU POT FI, PRINȚ NU VREAU, RĂMÎN UN ROHAN

Regina părea că așteaptă nerăbdătoare ; așa că, imediat ce-i zări pe bijutieri, zise cu însuflețire :

— Ah, iată-l și pe domnul Bossange ! Ți-ai adus întăriri, Boehmer ! Cu atît mai bine !

Boehmer nu avea nimic de zis ; el chibzuia adînc. Lucrul cel mai bun de făcut într-un asemenea caz este un gest grăitor, și Boehmer se aruncă la picioarele Mariei-Antoaneta. Gestul era într-adevăr expresiv. Bossange, ca un desăvîrșit asociat, îl imită.

— Domnilor — zise regina — m-am calmat și nu mă voi mai enerva. De altfel, mi-a venit o idee care îmi schimbă sentimentele față de voi. Nu încape nici o îndoială că în toată afacerea asta am fost, atît eu cît și voi, victimele unui mic mister... care nu mai este un mister pentru mine.

— Ah, doamnă ! strigă Boehmer, entuziasmat de vorbele reginei. Așadar, nu mă mai bănuiți... că aș fi... Ah, ce cumplit sună cuvîntul falsificator !

— Vă rog să mă credeți că și mie mi-e la fel de greu să-l aud, cum vă este și vouă să-l rostiți — zise regina. Nu, nu vă mai bănuiesc.

— Maiestatea voastră bănuiește pe altcineva ?

— Răspundeți la întrebările mele. Pretindeți deci că nu mai aveți diamantele ?

— Nu le mai avem — răspunseră într-un glas cei doi bijutieri.

— Și nu vă interesează cui le-am dat ca să vi le înapoieze, aceasta mă privește pe mine. N-ați văzut-o cumva... pe doamna contesă de La Motte ?

— Iertare, doamnă, am văzut-o...

— Și nu v-a dat nimic... din partea mea ?

— Nu, doamnă. Doamna contesă ne-a spus doar atît : „Așteptați".

— Dar scrisoarea semnată de mine cine v-a dat-o ?

— Scrisoarea — răspunse Boehmer — cea pe care maiestatea voastră a avut-o în mînă, ne-a adus-o în timpul nopții un mesager necunoscut. Și arătă falsa scrisoare.

— Ah, ah ! exclamă regina. Bun ! Vedeți deci că n-a venit direct de la mine. Sună și se înființă un valet. Să fie chemată doamna contesă de La Motte — porunci liniștită regina. Și n-ați mai văzut și pe altcineva, nu l-ați văzut cumva pe domnul de Rohan ? continuă ea, cu același calm.

— Pe domnul de Rohan ? Ba da, doamnă, a venit și ne-a vizitat spre a ne informa...

— Foarte bine ! răspunse regina. Să nu mergem prea departe ; din moment ce și domnul de Rohan este amestecat în această afacere, n-aveți dreptul să disperați. Încep să ghicesc : doamna de La Motte, spunîndu-vă : *Așteptați*, a vrut... Nu, nu pot ghici nimic și nici nu vreau să ghicesc... Duceți-vă și căutați-l pe domnul cardinal și povestiți-i tot ce mi-ați spus mie ; nu pierdeți timpul și adăugați că știu totul.

Reînsuflețiți de această mică scînteie de speranță, bijutierii schimbară între ei o privire ceva mai puțin îngrozită.

Bossange, vrînd doar să-și spună și el părerea, îndrăzni să șoptească :

— Totuși, regina are în mînă o chitanță falsă, și un fals este o fărădelege.

Maria-Antoaneta se încruntă și zise :

— Într-adevăr, dacă n-ați primit colierul, înscrisul acesta constituie un fals. Dar pentru a constata falsul, este absolut necesar să vă pun față în față cu persoana pe care am însărcinat-o să vă înapoieze diamantele.

— Cînd vrea maiestatea voastră ! exclamă Bossange. Noi nu ne temem de lumină, noi sîntem negustori cinstiți.

— Atunci duceți-vă și căutați să vă lumineze domnul cardinal, el singur poate lămuri toate astea.

— Și maiestatea voastră ne va permite să o încunoștințăm de răspuns ? întrebă Boehmer.

— Îl voi afla înaintea voastră — spuse regina — tot eu vă voi scoate din încurcătură. Duceți-vă.

Îi concedie și, după ce bijutierii plecară, lăsîndu-se pradă tulburării de care era cuprinsă, trimise curier după curier la doamna de La Motte. Nu o vom mai urma în cercetările și bănuielile sale, dimpotrivă, o vom părăsi spre a alerga, împreună cu bijutierii, în întîmpinarea acestui adevăr atît de rîvnit.

Cardinalul era acasă, citind cu o furie imposibil de descris o scrisoare pe care tocmai i-o trimisese doamna de La Motte și care venea de la Versailles, după cum spunea. Scrisoarea era crudă, îi lua cardinalului orice speranță ; îl soma să nu mai spere nimic ; îi interzicea să mai apară, după obicei, la Versailles ; făcea apel la loialitatea lui de a nu încerca să reia relații *devenite imposibile*. Recitind aceste cuvinte, prințul sări în sus ; cîntărea fiecare silabă, părea să ceară cont hîrtiei de duritățile care fuseseră așternute de o mînă crudă.

— Cochetă, capricioasă, perfidă ! striga el, în disperarea care îl cuprinsese. Ah, mă voi răzbuna !...

Îngrămădi în mintea sa, una după alta, toate învinuirile care alină sufletele slabe de durerile iubirii, dar nu le vindecă de dragostea însăși.

— Iată — zise el — cele patru scrisori pe care mi le-a trimis, una mai nedreaptă, și mai despotică decît alta. N-am fost pentru ea decît un capriciu ! Este o umilință pe care n-am să i-o iert cu una cu două, dacă nu cumva mă sacrifică unui capriciu mai nou.

Sărmanul amăgit recitea cu fervoarea speranței scrisorile, care, cu toată asprimea lor, aveau o nemiloasă armonie. Ultima era o capodoperă de răutate. Inima nefericitului cardinal era răscolită pînă în cele mai ascunse unghere, dar cu toate astea el iubea în asemenea măsură, încît, din spirit de contradicție, se delecta citind și recitind aceste rînduri tăioase și reci trimise, după cum pretindea doamna de La Motte, de la Versailles.

În acest moment cei doi bijutieri se prezentară la palatul său. Fu extrem de surprins, văzînd insistența cu care cereau să fie primiți. Îl alungă de trei ori pe valetul său, care reveni a patra oară, spunînd că Boehmer și Bossange declaraseră că nu vor pleca decît dacă vor fi siliți s-o facă.

— Ce să însemne asta ? zise cardinalul. Lăsați-i să intre !

Și cei doi intrară. Fețele lor răvășite dovedeau cît de grea fusese lupta morală și fizică pe care o dăduseră. Chiar dacă ar fi fost învingători într-una din aceste lupte, ar fi fost biruiți în cealaltă. Niciodată capete mai buimace nu trebuiseră să stea să judece în fața unui prinț al bisericii.

— În primul rînd — strigă cardinalul, văzîndu-i — ce înseamnă o asemenea barbarie, domnilor bijutieri ! Vă purtați de parcă vi s-ar datora ceva în această casă !

Tonul acesta îi îngheță de spaimă pe cei doi asociați.

— Nu cumva scenele de dincolo reîncep ? murmură Boehmer, trăgînd cu coada ochiului spre asociatul său.

— A, nu, nicidecum — răspunse acesta din urmă, înfundîndu-și peruca, cu un gest războinic. Eu sînt hotărît să rezist la orice.

Și făcu un pas amenințător, în timp ce Boehmer, mai prudent, rămase în spate. Cardinalul îi crezu nebuni și le-o spuse răspicat.

— Monseniore — zise Boehmer, disperat, punctîndu-și fiecare silabă cu un suspin — făceți-ne dreptate, aveți milă, nu vă supărați și nu ne obligați să fim nerespectuoși față de cel mai mare, cel mai ilustru prinț.

— Domnilor, ori sînteți în toate mințile, și atunci veți fi aruncați pe fereastră — replică prelatul — ori nu sînteți în toate mințile, și atunci veți fi pur și simplu dați afară. Alegeți !

— Monseniore, nu sîntem nebuni, am fost prădați !

— Și ce-mi pasă mie — răspunse monseniorul de Rohan. Nu sînt ofițer de poliție.

— Dar ați avut colierul în mînă, monseniore — spuse Boehmer, hohotind. Veți putea depune mărturie în fața justiției, monseniore, veți...

— Am avut colierul ? repetă prințul. Deci colierul a fost furat ? !

— Da, monseniore.

— Ei bine, și ce spune regina ? strigă cardinalul, foarte curios.

— Regina ne-a trimis la dumneavoastră, monseniore.

— Este foarte amabil din partea maiestății sale. Dar ce pot face în privința asta, bieții de voi ?

— Puteți totul, monseniore ; puteți spune ce s-a făcut cu colierul.

— Eu ?

— Sigur că da.

— Dragă Boehmer, ai fi fost îndreptățit să-mi vorbești astfel dacă aș fi făcut parte din banda de tîlhari care i-a furat reginei colierul.

— Nu reginei i-a fost furat colierul.

— Atunci cui, Doamne sfinte ? !

— Regina tăgăduiește să-l fi avut.

— Cum tăgăduiește ? zise cardinalul, șovăind. Doar aveți o chitanță de la dînsa.

— Regina spune că această chitanță e falsă.

— Haida-de ! se stropși la ei cardinalul. Nu mai știți ce vorbiți, domnilor !

— Așa a spus — și Boehmer se întoarse către Bossange, care încuviință dînd din cap de trei ori.

— Regina a tăgăduit, fiindcă era cineva la ea cînd i-ați vorbit — spuse cardinalul.

— Nimeni, monseniore ; dar asta nu e totul.

— Ce mai e ?

— Nu numai că regina a tăgăduit, nu numai că a pretins că scrisoarea era falsă, dar ne-a arătat și o chitanță din partea noastră prin care se dovedește că am primit colierul.

— O chitanță din partea voastră ? repetă cardinalul. Și ce e cu ea ?

— Este falsă, ca și cealaltă, domnule cardinal, știți foarte bine.

— Falsă... Două falsuri... Și spuneți că eu știu foarte bine ?

— Cu siguranță, de vreme ce ați venit să confirmați cele ce ne spusese doamna de La Motte ; dumneavoastră știați foarte bine că am vîndut colierul și că se afla în mîinile reginei.

— Stați să vedem — rosti cardinalul, trecîndu-și mîna peste frunte. Iată niște lucruri nespus de grave, după cît mi se pare. Să ne înțelegem. Haideți să recapitulăm cele petrecute.

— Da, monseniore.

— Mai întîi cumpărarea de către mine, în contul maiestății sale, a unui colier pe care l-am acontat cu două sute cincizeci de mii de livre.

— Este adevărat, monseniore.

— Apoi vînzarea lui direct reginei... așa mi-ați spus, cel puțin... la termenele fixate de ea și avînd garanția semnăturii sale, da?

— A semnăturii sale... Ați spus că este semnătura reginei, nu-i așa, monseniore?

— Arătați-mi-o.

— Iat-o.

Bijutierii scoaseră scrisoarea din portofelul lor. Cardinalul o cercetă dintr-o aruncătură de ochi.

— Ei, dar sînteți niște copii!... strigă el. *Maria-Antoaneta de Franța*... Păi regina este o fiică a casei de Austria! Ați fost prădați; scrisul și semnătura sînt amîndouă false!

— Atunci, doamna de La Motte trebuie să-l cunoască pe falsificator și pe tîlhar! țipară bijutierii, în culmea exasperării.

Adevărul acestei afirmații îl izbi pe cardinal.

— S-o chemăm pe doamna de La Motte — hotărî el, tulburat.

Și sună, cum făcuse și regina. Slujitorii săi porniră în urmărirea Jeannei, a cărei trăsură nu putea fi prea departe. Cu toate astea, Boehmer și Bossange, cuibărindu-se în promisiunile reginei ca iepurele în culcuș, repetau neîncetat: „Unde este colierul? Unde este colierul?"

— O să mă asurziți — rosti supărat cardinalul. Ce știu eu unde-i colierul? L-am dat eu însumi reginei, iată tot ce știu.

— Colierul! Dacă n-avem banii... colierul! repetau cei doi negustori.

— Domnilor, nu mă privește — mai spuse cardinalul, ieșindu-și din fire, gata să-i dea afară pe cei doi creditori.

— Doamna de La Motte! Doamna contesă! strigară Boehmer și Bossange, răgușiți de atîtea țipete. Numai ea ne-a pierdut!

— Vă interzic să suspectați probitatea doamnei de La Motte, altfel o să pun să vă snopească în bătaie!

— În sfîrșit, trebuie să existe un vinovat — îngăimă Boehmer, cu o voce jalnică. Cele două falsuri au fost făcute de cineva.

— Nu cumva de mine ? se oțări trufaș domnul de Rohan.

— Vai de mine, monseniore, nu asta vrem să spunem!

— Atunci ce ?

— Pentru Dumnezeu, monseniore, trebuie să existe o explicație !

— Așteptați să mă lămuresc întîi eu însumi.

— Ce să-i spunem însă reginei, monseniore, deoarece maiestatea sa ne învinuiește tot pe noi ?

— Și ce spune ?

— Spune că dumneavoastră sau doamna de La Motte aveți colierul, nu dînsa.

— Ei bine ! ripostă cardinalul, palid de rușine și de furie. Duceți-vă și spuneți-i reginei că... Nu, nu-i spuneți nimic. Destul scandal și așa. Mîine însă... mîine, auziți, țin slujba în capela de la Versailles ; veniți. O să mă vedeți apropiindu-mă de regină, îi vorbesc, o întreb dacă n-are colierul și veți auzi ce-mi va răspunde ; dacă neagă și în fața mea... atunci, domnilor, eu sînt un Rohan și voi plăti !

Și după ce rosti aceste cuvinte cu o măreție ce nu poate fi descrisă, prințul îi concedie pe cei doi asociați, care plecară de-a-ndăratelea, cot la cot.

— Pe mîine, deci — bîigui Boehmer — nu-i așa, monseniore ?

— Pe mîine, la unsprezece dimineața, la capela de la Versailles — răspunse cardinalul.

LXXVI

SCRIMĂ ȘI DIPLOMAȚIE

A doua zi către ora zece intra la Versailles o trăsură cu blazonul domnului de Breteuil. Domnul de Breteuil, rival și dușman personal al domnului de Rohan,

pîndea de mult ocazia de a da o lovitură mortală dușmanului său.

Diplomația este superioară scrimei deoarece în această din urmă știință o ripostă bună sau rea trebuie să fie dată într-o secundă, în timp ce diplomații au cincisprezece ani și chiar mai mult dacă trebuie ca să combine lovitura pe care o dau și ca s-o facă cît mai nimicitoare cu putință. Domnul de Breteuil ceruse, o oră mai înainte, audiență regelui, și o găsi pe maiestatea sa îmbrăcîndu-se ca să meargă la slujbă.

— E o vreme splendidă — spuse Ludovic al XVI-lea, bine dispus, văzîndu-l pe diplomat intrînd în cabinetul său. Așa cum se cuvine pentru sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului. Priviți, nici urmă de nor pe cer.

— Sînt extrem de dezolat, sire, dar trebuie să aduc o înnorare seninătății voastre — răspunse ministrul.

— Oh, Doamne! exclamă regele, posomorîndu-se. Văd că ziua începe prost. Ce este?

— Sînt cam încurcat, sire, că trebuie să vă istorisesc toate astea, cu atît mai mult cu cît, la prima vedere, nu este o afacere de resortul ministerului meu. Este un fel de furt, așa că îl privește pe șeful poliției.

— Un furt?! făcu regele. Sînteți ministru de justiție și, în ultimă instanță, tîlharii ajung în fața justiției. Deci îl privește și pe ministrul de justiție. V-ascult!

— Sire, iată despre ce este vorba. Maiestatea voastră a auzit vorbindu-se despre un colier de diamante?

— Cel al domnului Boehmer?

— Da, sire.

— Cel pe care l-a refuzat regina?

— Exact.

— Refuz datorită căruia au putut cumpăra un minunat vas: pe *Suffren* — spuse regele, frecîndu-și mîinile.

— Ei bine, sire — continuă baronul de Breteuil, nesimțitor la tot răul pe care îl declanșa — acel colier a fost furat.

— Ah, cu atît mai rău, cu atît mai rău! rosti regele. Era prețios; diamantele însă, pot fi recunoscute. A le separa ar însemna să pierzi roadele furtului. Colierul va fi lăsat așa cum este și poliția îl va găsi.

— Sire — interveni baronul de Breteuil — nu este un furt oarecare. A stîrnit unele zvonuri.

— Zvonuri ?! Ce vreți să spuneți ?

— Sire, se susține că regina a păstrat colierul.

— Cum ? L-a păstrat ? Doar l-a refuzat în prezența mea, chiar fără să-l privească. Prostii, absurdități, baroane ! Regina n-a păstrat colierul.

— Sire, nu am folosit cuvîntul cel mai potrivit ; calomniile la adresa suveranilor pot fi complet lipsite de temei, iar expresiile folosite rănesc prea tare urechile regale... Cuvîntul *a păstrat*...

— Ah, domnule de Breteuil — spuse regele, zîmbind — sper că nu se spune că regina a furat colierul de diamante !

— Sire — vorbi apăsat domnul de Breteuil — se spune că regina a reluat pe ascuns tîrgul rupt în fața domniei-voastre ; se spune, și nu este nevoie să repet maiestății voastre, că respectul și devotamentul meu respinge aceste infame presupuneri, se spune deci că giuvaergiii au primit, din partea maiestății sale regina, o chitanță prin care atestă că păstrează colierul.

Regele păli.

— Se spune așa ceva ?! repetă el. Dar cîte lucruri nu se spun ? Totuși mă mir. Chiar dacă regina ar fi cumpărat pe ascuns colierul, tot n-aș învinui-o. Regina este femeie, colierul este o piesă rară și superbă ! Mulțumesc lui Dumnezeu, dacă vrea, regina poate cheltui un milion și jumătate pentru toaletele ei. Voi fi de acord ; n-ar avea decît o vină : aceea de a nu-mi fi spus. Dar nu regele trebuie să se amestece în asemenea treburi : ele îl privesc pe soț. Soțul o va certa pe soția sa, dacă vrea sau dacă poate : nu recunosc nimănui dreptul de a se amesteca nici măcar bîrfind.

Baronul se înclină în fața cuvintelor atît de hotărîte ale regelui. Ludovic al XVI-lea nu era însă nici pe departe atît de hotărît cum părea. O clipă mai tîrziu redevenise neliniștit, șovăitor.

— Și-apoi — reluă el — despre ce furt vorbeați ?... Ați spus furt, mi se pare ?... Dacă s-a furat colierul, atunci nu poate fi la regină. Nu e logic.

— Am încremenit, văzînd-o pe maiestatea voastră atît de mînioasă — zise baronul — și n-am mai putut să termin.

— Oh, mînia mea !... Eu să fiu mînios !... Despre asta însă, baroane... baroane... Și regele începu să rîdă în hohote. Haide, continuați, spuneți-mi absolut tot ; spuneți-mi chiar că regina a vîndut colierul unor cămătari. Biata femeie are adesea nevoie de bani și eu nu-i pot da întotdeauna.

— Este exact ce vroiam să spun maiestății voastre. Regina ceruse acum două luni cinci sute de mii de livre prin domnul de Calonne, și maiestatea voastră a refuzat să semneze.

— Este adevărat.

— Ei bine, sire, cu banii aceia, SE SPUNE, trebuia plătită prima rată a datoriei contractate la cumpărarea colierului. Regina, neavînd bani, a refuzat să plătească.

— Și mai departe ? zise regele, care, încetul cu încetul, devenise interesat, așa cum se întîmplă cînd printre îndoieli apar și lucruri ce par a fi adevărate.

— Ei bine, sire, aici începe povestea pe care datoria îmi ordonă s-o aduc la cunoștința maiestății voastre.

— Cum ? ! Spuneți că povestea de-abia începe ? Ce mai e, pentru Dumnezeu ? ! strigă regele, trădîndu-și neliniștea în fața baronului, care începînd din acest moment, păstră avantajul.

— Sire, se spune că regina a cerut bani de la cineva.

— De la cine ? De la un cămătar, nu-i așa ?

— Nu, sire, nu de la un cămătar.

— Ei, pentru Dumnezeu, mi-o spuneți cu un aer bizar, Breteuil. Mai departe, ghicesc : trebuie să fie ceva în legătură cu amestecul străinilor : regina a cerut bani fratelui său, familiei sale. Simt că aici este amestecată casa de Austria.

Se știe cît de susceptibil era regele față de curtea de la Viena.

— Ar fi fost mai bine — replică domnul de Breteuil.

— Cum ar fi fost mai bine ? ! Cui a putut regina să ceară bani ?

— Sire, nu îndrăznesc...

— Mă uluiți, domnule — rosti regele, bravînd. Vă rog să vorbiți imediat și să-mi spuneți numele acestui domn care împrumută bani.

— Domnul de Rohan, sire.

— Mă mir că nu roșiți rostind numele domnului de Rohan, omul cel mai ruinat din întregul regat!

— Sire... — reluă domnul de Breteuil, lăsînd ochii în jos.

— Nu-mi place tonul dumneavoastră — spuse regele. Vă rog să vă explicați imediat, domnule ministru de justiție.

— Nu, sire, pentru nimic în lume, deoarece nimic pe lume nu mă poate sili să las să-mi iasă din gură vreun cuvînt care ar compromite onoarea regelui meu și pe cea a reginei.

Regele se încruntă.

— La ce mahalagisme ne coborîm, domnule de Breteuil! exclamă el. Raportul dumneavoastră răspîndește miasmele din cloaca de unde a ieșit.

— Orice calomnie răspîndește miasme otrăvitoare, sire, și iată de ce regii sînt datori să intervină, fie chiar și prin mijloace radicale, dacă nu vor ca onoarea lor să fie ucisă de aceste otrăvuri ajunse pînă la tron.

— Domnul de Rohan! murmură regele. Dar ce legătură este?... Cardinalul spune deci?...

— Maiestatea voastră se va convinge, sire că domnul de Rohan a dus tratative cu bijutierii Boehmer și Bossange, că afacerea a fost încheiată de el și că el a stipulat și reglementat condițiile de plată.

— Nu mai spuneți! strigă regele, mușcat de gelozie și furie.

— Este un fapt pe care îl va dovedi cel mai simplu interogatoriu. Îmi iau această însărcinare în fața maiestății voastre.

— Spuneți că vă luați această însărcinare?

— Fără nici o rezervă, îmi asum întreaga responsabilitate, sire.

Regele începu să măsoare cabinetul în lung și-n lat.

— Ce lucruri îngrozitoare ! repetă el. Dar în toate acestea nu văd ce caută furtul.

— Sire, bijutierii au primit o chitanță semnată, spun ei, de către regină, deci regina trebuie să aibă colierul.

— Ah ! izbucni regele, plin de speranță. Ea neagă ! Vedeți bine că neagă, Breteuil !

— Sire, am lăsat-o eu vreodată pe maiestatea voastră să creadă că nu cunosc nevinovăția reginei ? Sînt atît de neghiob, încît maiestatea voastră nu vede tot respectul, toată dragostea pe care le port în suflet celei mai curate dintre femei ?!..

— Nu-l acuzați decît pe domnul de Rohan, deci ?...

— Sire, aparențele ne impun...

— Gravă acuzație, baroane !

— Care va cădea, poate, cu prilejul unei anchete : ancheta însă este indispensabilă. Imaginați-vă, sire, că regina pretinde că n-are colierul ; că bijutierii susțin că l-au vîndut reginei ; că diamantele nu sînt găsite și că în popor se rostește cuvîntul *furt*, legat de numele domnului de Rohan și de numele sacru al reginei.

— Aveți dreptate, aveți dreptate — zise regele, foarte tulburat — aveți dreptate, Breteuil ! Trebuie ca întreaga afacere să fie clarificată.

— Negreșit, sire.

— Dumnezeule ! Cine trece acolo jos, prin galerie ? Nu este domnul de Rohan, care se duce la capelă ?

— Nu încă, sire, domnul de Rohan nu poate să se ducă la capelă. Nu este încă ora unsprezece, și-apoi domnul de Rohan, care predică astăzi, ar fi îmbrăcat în veșminte pontificale. Nu e el. Maiestatea voastră dispune de încă o jumătate de oră.

— Dar ce să fac ? Să-i vorbesc ? Să-l chem la mine ?

— Nu, sire. Permiteți-mi să dau un sfat maiestății voastre : nu faceți cunoscută povestea înainte de a discuta cu maiestatea sa regina.

— Da înțeleptă regele — ea îmi va spune adevărul.

— Să nu ne îndoim nici o clipă, sire.

— Haide, baroane, așezați-vă colo și spuneți-mi, fără nici o rezervă, fără nici un menajament, tot ce s-a întîmplat, tot ce se comentează.

— Am expus totul cît se poate de amănunțit, cu dovezile cele mai grăitoare.

— La treabă, atunci! Așteptați numai să spun să se închidă ușa cabinetului. Aveam două audiențe în dimineața asta, le voi amîna. Regele dădu poruncile necesare și, așezîndu-se, aruncă o ultimă privire pe fereastră. De data asta este chiar cardinalul, priviți!

Breteuil se ridică, se apropie de fereastră și, din dosul perdelei, îl zări pe domnul de Rohan, care, în mare ținută de cardinal și arhiepiscop, se îndrepta spre apartamentul care îi era rezervat de fiecare dată cînd venea să țină solemna slujbă de la Versailles.

— În sfîrșit, iată-l că vine! izbucni, ridicîndu-se.

— Cu atît mai bine — spuse domnul de Breteuil. Explicația nu va fi amînată.

Și începu să-l informeze pe rege, cu zelul celui hotărît să-și distrugă adversarul. Cu o artă infernală, adunase în geanta lui tot ce putea să-l zdrobească pe cardinal. Regele vedea îngrămădindu-se, una după alta, dovezile vinovăției domnului de Rohan, dar fu disperat văzînd că nu sosesc tot atît de repede și dovezile nevinovăției reginei. Îndura nerăbdător de un sfert de oră acest chin, cînd niște țipete răsunară în coridorul alăturat. Regele trase cu urechea. Breteuil își întrerupse lectura. Un ofițer veni să ciocănească la ușa cabinetului.

— Ce este? întrebă regele, ai cărui nervi erau încordați la culme de cînd domnul de Breteuil îi adusese totul la cunoștință.

— Ofițerul se prezentă:

— Sire, maiestatea sa regina roagă pe maiestatea voastră să binevoiți a veni pînă la dînsa.

— S-a mai întîmplat ceva — spuse regele, pălind.

— Poate — zise Breteuil.

— Mă duc la regină — declară regele. Așteptați-mă aici, domnule de Breteuil.

— Cu atît mai bine, înseamnă că ne apropiem de deznodămînt — murmură ministrul de justiție.

LXXVII

GENTILOM, CARDINAL ŞI REGINĂ

La ora la care domnul de Breteuil intrase la rege, domnul de Charny, palid, tulburat, ceruse o audienţă reginei. Aceasta se îmbrăca ; văzu pe fereastra budoarului său, care dădea spre terasă, pe Charny insistînd să fie primit. Dădu ordin să fie introdus chiar înainte ca el să-şi fi formulat pînă la sfîrşit cererea.

Regina ceda dorinţei inimii sale ; îşi spunea că o dragoste curată ca a lui, cu desăvîrşire dezinteresată, avea dreptul să intre la orice oră chiar şi în palatul reginelor. Charny intră, atinse tremurînd mîna pe care i-o întindea regina şi spuse cu glas înăbuşit :

— Ah, doamnă, ce nenorocire !

— Dar ce ai ? strigă ea, văzîndu-l atît de palid.

— Doamnă, ştiţi ce am aflat ? Ştiţi ce se spune ? Ştiţi ce ştie şi regele, poate, sau ce va şti, în orice caz, mîine ?

Ea se înfioră, gîndindu-se la acea noapte de plăceri nevinovate cînd, poate, o privire plină de invidie sau duşmănie o văzuse în parcul de la Versailles cu Charny.

— Spune-mi totul, sînt tare — răspunse ea, apăsîndu-şi o mînă pe inimă.

— Doamnă, se spune că aţi cumpărat un colier de la Boehmer şi Bossange.

— L-am dat înapoi — zise ea repede.

— Ascultaţi ! Se spune că v-aţi prefăcut numai că-l restituiţi, că aţi contat că-l puteţi plăti, că regele v-a împiedicat refuzînd să semneze cererea domnului de Calonne ; că atunci v-aţi adresat altcuiva ca să vă procure banii şi că acea persoană este... ibovnicul dumneavoastră.

— Dumneata ! exclamă regina, făcînd un gest de totală şi sublimă încredere. Dumneata, domnule, lasă-i să vorbească pe cei ce spun aşa ceva. Titlul de ibovnic nu este pentru ei o insultă atît de plăcută de aruncat cum

titlul de prieten este o dulce realitate consacrată pentru totdeauna între noi doi.

Charny se opri, tulburat de această declarație energică și atît de sinceră care izvorăște întotdeauna dintr-o dragoste adevărată.

Pauza pe care o făcu însă spori neliniștea reginei. Ea strigă :

— Despre ce vorbești, domnule de Charny ? Calomnia se servește de un limbaj pe care nu-l înțeleg niciodată. Dumneata ai înțeles ceva ?

— Doamnă, binevoiți a-mi acorda toată atenția, circumstanțele sînt grave. Ieri am fost cu unchiul meu, domnul de Suffren, la bijutierii curții, Boehmer și Bossange. Unchiul meu a adus diamante din India și dorea să le evalueze. S-a vorbit despre o mulțime de lucruri. Bijutierii au povestit domnului amiral o istorie îngrozitoare, răspîndită de dușmanii maiestății voastre. Doamnă, sînt disperat ! Dacă ați cumpărat colierul, spuneți-mi ; dacă nu l-ați plătit, spuneți-mi, dar nu mă lăsați să cred că l-a plătit domnul de Rohan pentru dumneavoastră !

— Domnul de Rohan ? ! strigă regina.

— Da, domnul de Rohan, cel ce trece drept iubnicul reginei, cel de la care regina împrumută bani, cel pe care un nefericit cu numele de Charny l-a văzut în parcul de la Versailles, zimbind reginei, îngenunchind în fața reginei și sărutîndu-i mîinile, cel care...

— Domnule — strigă Maria-Antoaneta — dacă ești în stare să crezi toate cîte se spun în spatele meu, înseamnă că nu mă iubești îndeajuns nici cînd sînt în fața dumitale.

— Oh ! exclamă tînărul. Ne pîndește o mare primejdie ; nu vă cer nici să fiți sinceră, nici curajoasă, vă rog să-mi faceți un serviciu.

— Mai întîi — spuse regina — despre ce primejdie este vorba, dacă ești bun ?

— Primejdia ? ! Dar bine, doamnă, numai un nesocotit nu o întrevede ! Răspunzînd în locul reginei, plătind în locul reginei, cardinalul o distruge pe regină. Nu vreau să vă vorbesc despre teribilele suferințe pe care i

le pot pricinui domnului de Charny o încredere asemănătoare cu cea pe care v-o inspiră domnul de Rohan. Nu. Durerea aceasta te ucide, dar nu te plîngi.

— Ești nebun! izbucni Maria-Antoaneta, supărată.

— Nu sînt nebun, doamnă, dumneavoastră sînteți nefericită, pierdută. V-am văzut în parc... Nu m-am înșelat, sînt sigur. Astăzi s-a aflat oribilul, fiorosul adevăr... Domnul de Rohan poate se laudă...

Regina îl apucă de braț pe Charny.

— Nebun! Nebun! repetă ea, cu o spaimă nemaipomenită. N-ai decît să urăști, n-ai decît să vezi fantome, n-ai decît să crezi într-un lucru imposibil, dar, pentru numele lui Dumnezeu, după tot ce ți-am spus, nu mă socoti vinovată... Vinovată! Acest cuvînt mă face să mă simt de parc-aș sta pe cărbuni aprinși... Vinovată... eu... Eu care nici o singură dată nu m-am gîndit la dumneata fără să-l rog pe Dumnezeu să-mi ierte chiar și acest gînd pe care îl numeam o crimă! Ah, domnule de Charny, dacă nu vrei să mă vezi astăzi zdrobită, mîine poate moartă, nu-mi mai spune că mă bănuiești, sau fugi atît de departe, încît să nu auzi zgomotul căderii mele în clipa cînd voi muri.

Olivier își frîngea mîinile, înspăimîntat.

— Ascultați-mă — spuse el — dacă vreți să vă fac un adevărat serviciu...

— Un serviciu... dumneata?... strigă regina. Dumneata, care ești mai crud chiar decît dușmanii mei... căci ei doar mă acuză în timp ce dumneata, dumneata mă bănuiești. Un serviciu din partea omului care mă disprețuiește? Niciodată... domnule, niciodată!

Olivier se apropie și luă mîna reginei.

— Veți vedea — spuse el — că nu sînt un om care geme și plînge; clipele sînt prețioase; diseară va fi prea tîrziu ca să facem ceea ce ne mai rămîne de făcut. Vreți să mă salvați de disperare, salvîndu-vă de oprobiu?

— Domnule!

— În fața morții, n-am să-mi drămuiesc cuvintele. Dacă nu mă ascultați astă-seară, mîine, vă spun, vom fi amîndoi morți, dumneavoastră de rușine, eu văzîndu-vă murind. Țineți-vă dreaptă în fața dușmanului, doamnă,

ca în bătăliile noastre! Dreaptă în fața primejdiei! Dreaptă în fața morții! Să mergem împreună, eu ca soldat obscur, cum și sînt, dar viteaz, veți vedea; dumneavoastră cu maiestate, cu forță, în focul bătăliei. Dacă veți cădea, ei bine, nu veți fi singură. Doamnă, priviți-mă ca pe un frate... Aveți nevoie... de bani ca să... plătiți colierul?

— Eu?

— Nu mai tăgăduiți.

— Îți spun...

— Nu-mi spuneți că n-aveți colierul.

— Îți jur...

— Nu jurați dacă vreți să vă mai pot iubi.

— Olivier!

— Vă mai rămîne un mijloc să vă salvați și onoarea, și dragostea ce vă port. Colierul face un milion șase sute de mii de livre, ați plătit pînă acum două sute cincizeci de mii. Iată un milion și jumătate, luați-l.

— Ce este asta?

— Nu vă uitați, luați și plătiți.

— Ți-ai vîndut proprietățile? Moșiile pe care eu ți le-am dăruit, scoase la mezat? Olivier! Ai ajuns sărac pentru mine! Inima dumitale este bună și nobilă și nu mai vreau să-mi drămuiesc declarațiile în fața unei asemenea iubiri. Olivier, te iubesc!

— Așadar, acceptați.

— Nu, dar te iubesc!

— Va plăti deci domnul de Rohan? Gîndiți-vă bine, doamnă, nu mai este vorba, din partea dumneavoastră, de generozitate, ci de o cruzime zdrobitoare... Acceptați din partea cardinalului...

— Eu? Dar bine, domnule de Charny, eu sînt regina, și dacă dau supușilor mei dragoste sau bogății, nu accept niciodată nimic.

— Atunci ce veți face?

— Numai dumneata îmi poți dicta ce să fac. Ce spuneai că gîndește domnul de Rohan?

— Crede că sînteți iubita lui.

— Ești crud, Olivier...

— Vorbesc cum vorbești în fața morții.

— Ce spuneai că gîndesc bijutierii ?

— Că dacă regina nu va putea plăti, domnul de Rohan va plăti pentru ea.

— Ce spuneai că gîndește lumea cu privire la colier ?

— Că este la dumneavoastră, că l-ați ascuns, că veți mărturisi totul doar după ce va fi plătit, fie de cardinal, din dragoste pentru dumneavoastră, fie de către rege, de teama unui scandal.

— Bine ! Și dumneata, Charny, la rîndul dumitale, te privesc în față și te întreb : ce crezi despre scenele pe care le-ai văzut în parcul de la Versailles ?

— Cred, doamnă, că e nevoie să-mi dovediți nevinovăția dumneavoastră — răspunse hotărît gentilomul.

Regina își șterse sudoarea care îi șiroia pe tîmple.

— Prințul Louis, cardinalul de Rohan, mare prelat al Franței ! strigă un ușier pe coridor.

— El ! murmură Charny.

— Iată-te servit la cerere — spuse regina.

— Îl veți primi ?

— Mă pregăteam să-l chem.

— Dar eu...

— Intră în iatacul meu și lasă ușa întredeschisă ca să auzi mai bine.

— Doamnă !

— Repede, vine cardinalul !

Îl împinse pe domnul de Charny în camera pe care i-o arătase, trase ușa cum spusese și porunci să intre cardinalul. Domnul de Rohan apăru în prag. Era strălucitor îmbrăcat în odăjdii.. În spatele său se ținea, la distanță, o suită numeroasă, ale cărei veșminte sclipeau ca și cele ale stăpînului lor. Printre cei care i se-nchinau în cale puteau fi zăriți Boehmer și Bossange, oarecum stînjeniți în hainele lor de ceremonie.

Regina ieși în întîmpinarea cardinalului, încercînd să-i surîdă, dar zîmbetul i se stinse pe buze. Louis de Rohan era serios, trist chiar. Avea calmul omului curajos care merge la luptă, și aerul vag amenințător al preotului care poate va trebui să ierte. Regina îi arătă un taburet ; cardinalul rămase în picioare.

— Doamnă — începu el, după ce se înclinase tremurînd vizibil — aveam mai multe lucruri importante să comunic maiestății voastre, care se străduiește mereu să mă evite.

— Eu vă evit atît de puțin, domnule cardinal, încît tocmai trimitem să vă cheme — replică regina.

Cardinalul aruncă o privire spre iatac.

— Voi fi singur cu maiestatea voastră ? întrebă el cu voce scăzută. Am dreptul să vorbesc în voie ?

— În toată voia, domnule cardinal ; nu vă rețineți, sîntem singuri.

Și cu glas ferm, părea că trimite cuvintele gentilomului ascuns în camera vecină. Se bucura, mîndră de curajul ei și sigură că încă de la primele cuvinte domnul de Charny era, fără îndoială, foarte atent. Cardinalul se hotărî. Apropie taburetul de fotoliul reginei, în așa fel încît să se țină cît mai departe cu putință de ușa cu două canaturi.

— Iată o introducere cam lungă — spuse regina, prefăcîndu-se veselă.

— Aș vrea... — începu cardinalul.

— Ați vrea... — repetă regina.

— Nu va veni regele ? întrebă domnul de Rohan.

— Nu vă temeți nici de rege, nici de altcineva — vorbi tare Maria-Antoaneta.

— Ah, numai de dumneavoastră mă tem — șopti emoționat cardinalul.

— Atunci, cu atît mai mult, eu nu prea sînt de temut ; spuneți în cîteva cuvinte și cu glas tare ca să se înțeleagă, fiindcă îmi place franchețea, și dacă mă veți lua pe ocolite, voi crede că nu sînteți un om de onoare. A, vă rog să nu faceți nici un gest ; mi s-a spus că vă plîngeți împotriva mea. Vorbiți, îmi place lupta, sînt dintr-un neam care nu se sperie ! Și dumneavoastră la fel, știu. Ce aveți să-mi reproșați ?

Cardinalul suspină și se ridică părînd că vrea să aspire mai profund aerul încăperii. În sfîrșit, stăpîn pe el, începu în felul următor.

LXXVIII

EXPLICAȚII

După cum am spus, regina și cardinalul se aflau, în sfîrșit, față în față. Charny, din iatac, putea să audă cel mai mic cuvînt al interlocutorilor, și explicațiile așteptate cu atîta nerăbdare de ambele părți aveau să aibă, în sfîrșit, loc.

— Doamnă — spuse cardinalul, înclinîndu-se — știți ce se întîmplă în legătură cu colierul nostru ?

— Nu, domnule, nu știu și de-abia aștept să aflu de la dumneavoastră.

— De ce maiestatea voastră mă obligă de atîta vreme să comunic cu ea doar prin intermediar ? De ce, dacă are vreun motiv să mă urască, nu mi-l mărturisește, lămurindu-mă ?

— Nu știu la ce vă referiți, domnule cardinal, n-am nici un motiv să vă urăsc ; dar nu cred că acesta este obiectul discuției noastre. Binevoiți deci să-mi dați despre acel nenorocit de colier informații mai exacte și spuneți-mi mai întîi unde este doamna de La Motte.

— Tocmai vroiam s-o întreb pe maiestatea voastră.

— Iertați-mă, dar dacă există cineva care să știe unde se află doamna de La Motte, cred că acela sînteți numai dumneavoastră.

— Eu, doamnă ? În ce calitate ?

— Nu sînt aici să vă ascult confesiunile, domnule cardinal, am avut nevoie să-i vorbesc doamnei de La Motte, am trimis să o cheme, a fost căutată acasă de zece ori și n-a fost găsită. Trebuie să recunoașteți și dumneavoastră că dispariția ei este bizară.

— Și eu, de asemenea, doamnă, sînt uimit de această dispariție, fiindcă am trimis la doamna de La Motte, cu rugămintea să treacă pe la mine ; nu mi-a răspuns nici mie, așa cum n-a răspuns nici maiestății voastre.

— Atunci, domnule, să lăsăm povestea cu contesa și să vorbim despre noi.

— Ba nu, doamnă, mai întîi să vorbim despre dînsa, deoarece unele cuvinte ale maiestății voastre m-au făcut să am o îngrozitoare bănuială, și anume mi se pare că maiestatea voastră mă învinuiește de o prea mare insistență față de contesă.

— Domnule, încă nu v-am adus nici o învinuire, răbdare însă !...

— Doamnă, o asemenea bănuială mi-ar explica toate susceptibilitățile dumneavoastră, și atunci aș înțelege, deși aș fi disperat, severitatea, pînă acum inexplicabilă, de care ați dat dovadă față de mine.

— Iată că începem să nu ne mai înțelegem — spuse regina. Ceea ce spuneți mi se pare de neînțeles, și doar nu ca să apară neînțelegeri și mai mari vă cer explicații. Să trecem la obiect !

— Doamnă ! strigă cardinalul, împreunîndu-și mîinile și apropiindu-se de regină. Faceți-mi favoarea și nu schimbați subiectul : încă două cuvinte asupra celor ce am discutat adineauri și totul se va lămuri.

— Într-adevăr, domnule, vorbiți un limbaj pe care nu-l înțeleg ; să folosim din nou limbajul obișnuit, vă rog. Unde se află colierul pe care l-am restituit bijutierilor ?

— Colierul pe care l-ați restituit ?! strigă domnul de Rohan.

— Da, ce-ați făcut cu el ?

— Eu ? ! Nu știu nimic, doamnă !

— Un moment, faptele sînt simple : doamna de La Motte a luat colierul și l-a restituit în numele meu ; bijutierii pretind că nu l-au primit. Eu am o chitanță care arată contrariul ; bijutierii spun că această chitanță este falsă. Doamna de La Motte ar putea, cu un cuvînt, să lămurească totul... Nu e de găsit. Ei bine, lăsați-mă să fac presupuneri în locul acestor fapte atît de încîlcite. Doamna de La Motte a vrut să înapoieze colierul. Dumneavoastră, care ați avut întotdeauna mania, binevoitoare, fără îndoială, să mă faceți să cumpăr colierul, dumneavoastră, care mi l-ați adus, oferindu-vă să plătiți în locul meu, ofertă...

— Pe care maiestatea voastră a respins-o atît de energic — îi luă vorba din gură cardinalul, suspinînd.

— Ei bine, da, dumneavoastră aţi perseverat în această idee fixă ca eu să păstrez colierul, şi nu l-aţi înapoiat bijutierilor pentru a mă face să-l iau eu o altă ocazie. Doamna de La Motte a fost slabă, cunoscîndu-mi împotrivirea şi ştiind foarte bine că-mi era imposibil să plătesc şi că luasem ferma hotărîre să nu primesc colierul fără bani ; doamna de La Motte a conspirat cu dumneavoastră din devotament faţă de mine, şi acum, de teamă că mi-a stîrnit mînia, nu are curajul să vină. Nu-i aşa ? Nu-i aşa că am reconstituit totul, exact, din mijlocul acestor tenebre ? Lăsaţi-mă să vă dojenesc pentru că aţi fost uşuratic şi n-aţi ascultat ordinele mele ; am să vă dojenesc şi totul se va sfîrşi. Fac chiar mai mult, vă promit iertarea pentru doamna de La Motte, spuneţi-i să iasă din locul unde îşi ispăşeşte greşeala. Dar, pentru Dumnezeu, lumină, lumină, domnule, nu vreau ca în clipa asta să existe o pată în viaţa mea, nu vreau, înţelegeţi ? !

Regina rostise aceste cuvinte cu atîta patimă, le accentuase cu atîta ardoare, încît cardinalul nu îndrăznise, nici nu putuse s-o întrerupă, dar îndată ce ea se opri, spuse înăbuşindu-şi un suspin :

— Doamnă, voi răspunde tuturor presupunerilor dumneavoastră. Nu, nu am perseverat în ideea că trebuie să aveţi colierul, întrucît eram sigur că el se află în mîinile domniei-voastre. Nu, n-am conspirat absolut nimic împreună cu doamna de La Motte în privinţa colierului. Nu, nu se află la mine, cum nu se află nici la bijutieri şi, după cum spuneţi, nici la dumneavoastră.

— Nu este posibil ! exclamă regina, uluită. Nu aveţi colierul ?

— Nu, doamnă.

— Nu aţi sfătuit-o dumneavoastră pe doamna de La Motte să se ţină pentru moment departe ?

— Nu, doamnă.

— Nu o ascundeţi dumneavoastră ?

— Nu, doamnă.

— Nu ştiţi unde se află ?

— Tot atît de puțin cît și dumneavoastră, doamnă.

— Atunci cum vă explicați toate astea ?

— Doamnă, mă văd silit să mărturisesc că nu mi le explic în nici un fel. Mai mult decît atît, nu este prima dată cînd mă plîng reginei că nu mă înțelege.

— Cum asta, domnule ? Nu-mi amintesc...

— Fiți bună, doamnă — spuse cardinalul — și recitiți în esență scrisorile mele.

— Scrisorile dumneavoastră ?! zise regina, mirată. Mi-ați scris dumneavoastră ?

— Foarte rar, doamnă, față de ce era în sufletul meu.

Regina se ridică.

— Am impresia — spuse ea — că ne înșelăm și unul, și celălalt : să isprăvim cît mai repede această glumă. Despre ce scrisori e vorba ? Ce scrisori și ce aveți pe inimă sau în inimă, nu prea știu cum ați zis ?

— Dumnezeule, doamnă, poate nu m-am stăpînit îndeajuns și am spus prea tare taina sufletului meu.

— Ce taină ? ! Sînteți în toate mințile, domnule cardinal ?

— Doamnă !

— A, să n-o mai lungim atîta ! Vorbiți ca un om care vrea să-mi întindă o cursă sau care vrea să mă facă să mă simt stînjenită în fața unor martori.

— Vă jur, doamnă, că n-am spus nimănui nimic... ne ascultă oare cineva ?

— Nu, domnule, de o mie de ori nu, nu este nimeni ! Vă rog să-mi explicați totul și, dacă aveți mintea întreagă, demonstrați-o.

— Oh, doamnă, de ce nu este aici doamna de la Motte ? Ea, prietena noastră, m-ar ajuta să trezesc, dacă nu afecțiunea, cel puțin amintirile maiestății voastre.

— Prietena *noastră ?* Afecțiunea mea ? Amintirile mele ? Sînt picată din nori !

— Doamnă, vă rog — replică prelatul, revoltat de tonul acru al reginei — cruțați-mă. Sînteți liberă să încetați de a iubi, dar nu mă insultați.

— Dumnezeule ! strigă regina, pălind. Ah, Doamne! ...Ce tot îndrugă omul acesta !

— Foarte bine ! continuă domnul de Rohan, care se înflăcăra pe măsură ce începea să clocotească de mînie. Foarte bine ! Doamnă, cred că am fost destul de discret și de rezervat, ca să nu vă purtați astfel cu mine ; nu vă învinuiesc decît că ați fost frivolă. Greșesc cînd stărui într-una. Ar fi trebuit să știu că, dacă o regină spune : „Nu mai vreau", este o hotărîre la fel de imperioasă ca și a unei femei care spune : „Vreau".

Regina scoase un țipăt sălbatic și-l apucă pe cardinal de mîneca de dantelă.

— Domnule, spuneți-mi repede — rosti ea, cu voce tremurătoare. Am spus eu : *Nu mai vreau* după ce spusesem : *Vreau ?* Cui i-am spus una sau alta ?

— Mie, mie, și una, și alta.

— Sînteți un om de nimic, domnule de Rohan, sînteți un mincinos !

— Eu ?

— Sînteți un laș, calomniați o femeie.

— Eu ?

— Sînteți un trădător, o insultați pe regină.

— Și dumneavoastră sînteți o femeie fără inimă, o regină nedemnă.

— Nefericitule !

— M-ați făcut ca, puțin cîte puțin, să ajung să vă iubesc ca un nebun. M-ați lăsat să mă hrănesc cu speranțe...

— Speranțe ? ! Dumnezeule ! Nu cumva sînt nebună? Sau acest om este un scelerat ?

— Aș fi îndrăznit eu să vă cer întîlnirile nocturne pe care mi le-ați acordat ? Regina scoase un răcnet de furie, căruia îi răspunse din iatac un lung suspin. Aș fi îndrăznit eu să vin singur în parcul de la Versailles, dacă n-ați fi trimis-o la mine pe doamna de La Motte ?

— Dumnezeule !

— Aș fi îndrăznit eu să fur cheia care deschide poarta de lîngă căsuța de vînătoare ?

— Dumnezeule !

— Aș fi îndrăznit eu să vă cer acest trandafir, pe care-l port la mine ? Trandafir adorat ! Trandafir blestemat ! Ofilit, ars de sărutările mele ?!...

— Dumnezeule !

— V-am silit eu să veniți a doua zi și să mă lăsați să vă sărut amîndouă mîinile, al căror parfum îmi tulbură fără încetare mintea și mă face să înnebunesc ? Aveți dreptate să-mi imputați toate acestea.

— Oh, destul, destul !

— În sfîrșit, sînt eu acela care, stăpînit de un nemărginit orgoliu, am îndrăznit să visez la acea a treia noapte cu cer limpede, cu tăceri mîngîietoare, cu manifestări de dragoste mincinoase ?

— Domnule ! Domnule ! strigă regina, îndepărtîndu-se de cardinal. Afirmați niște nelegiuiri !

— Dumnezeule ! răspunse cardinalul, ridicîndu-și ochii spre cer. Mi-ești martor că pentru a păstra dragostea acestei femei înșelătoare mi-aș fi dat averea, libertatea, chiar și viața !

— Domnule de Rohan, dacă vreți să vă păstrați libertatea, averea și viața, va trebui să declarați imediat că nu căutați decît să mă distrugeți, că ați născocit toate aceste orori, că nu v-ați dus noaptea la Versailles...

— Am fost — replică tăios cardinalul.

— Sînteți ca și mort dacă continuați să vorbiți astfel.

— Un Rohan nu minte. Am fost !

— Domnule de Rohan, domnule de Rohan, în numele cerului, spuneți că nu m-ați văzut în parc...

— Voi muri dacă va fi nevoie, cum m-ați amenințat adineauri, dar numai pe dumneavoastră v-am văzut în parcul de la Versailles, unde veneam condus de doamna de La Motte.

— Iarăși ! strigă regina lividă, tremurînd toată. Retrăgeți-vă cuvintele !

— Nu !

— Pentru a doua oară vă întreb : recunoașteți că ați pus la cale împotriva mea această infamie ?

— Nu !

— Pentru ultima oară, domnule de Rohan, recunoașteți că v-au putut înșela și pe dumneavoastră, că toate astea sînt calomnii, o închipuire, ceva imposibil sau mai știu eu ce ; recunoașteți că sînt sau că aș putea fi nevinovată ?

— Nu!

Regina se ridică, amenințătoare :

— Veți avea de-a face cu justiția regelui, deoarece recuzați justiția lui Dumnezeu.

Cardinalul se înclină fără să spună nimic. Regina sună atît de energic, încît mai multe dintre doamnele sale intrară buluc.

— Să fie anunțată maiestatea sa că o rog să-mi facă cinstea să vină aici.

Un ofițer plecă să îndeplinească ordinul. Cardinalul, hotărît să meargă pînă la capăt, rămase curajos într-un colț al camerei. Maria-Antoaneta se duse de zece ori pînă la ușa iatacului, fără să intre, ca și cum de fiecare dată, pierzîndu-și mințile, le-ar fi regăsit dinaintea acelei uși. Nu trecură nici zece minute de la acest fioros joc de scenă, că regele și apăru în prag, cu mîna pe jaboul de dantelă.

În tot acest timp puteau fi văzute, în ultimele rînduri ale grupului de curteni, fețele speriate ale lui Boehmer și Bossange, care presimțeau furtuna. ..

LXXIX

ARESTAREA

De-abia se ivi regele în pragul cabinetului, că regina îl și interpelă, cu o nemaipomenită vioiciune :

— Sire — zise ea — iată-l pe domnul cardinal de Rohan, care spune niște lucruri de necrezut ; binevoiți și rugați-l să vi le repete.

La auzul acestor cuvinte neașteptate, a unei mustrări atît de directe, cardinalul păli. Situația era atît de bizară, încît prelatul nu mai înțelegea nimic. El, pretinsul iubit, putea oare să repete regelui său, el, supusul respectuos, putea oare să declare soțului tot ceea ce îl făcea să creadă că are drepturi asupra reginei și femeii ?

Regele însă, întorcîndu-se către cardinal, absorbit în gîndurile sale, spuse

— În legătură cu un oarecare colier, nu-i așa, domnule, aveți să-mi spuneți niște lucruri de necrezut, iar eu va trebui să aud asemenea lucruri de necrezut, nu ? Vorbiți, vă ascult.

Domnul de Rohan se hotărî pe loc ; dintre două rele îl alegea pe cel mai mic ; dintre două atacuri, va riposta celui mai onorabil pentru rege și regină ; și dacă, din imprudență, va trebui să înfrunte și cea de-a doua primejdie, ei bine, va căuta să iasă ca un om curajos și ca un cavaler.

— Da, în legătură cu colierul, sire — murmură el.

— Domnule — întrebă regele — deci ați cumpărat colierul ?

— Sire...

— Da sau nu ?

Cardinalul o privi pe regină și nu răspunse.

— Da sau nu ? repetă și ea. Adevărul, domnule, adevărul ; nu vi se cere nimic mai mult.

Domnul de Rohan întoarse capul și nu răspunse.

— Deoarece domnul de Rohan nu vrea să răspundă, răspundeți dumneavoastră, doamnă — zise regele. Trebuie să știți ceva din toate acestea. Ați cumpărat colierul, da sau nu ?

— Nu ! rosti categoric regina.

Domnul de Rohan tresări.

— Iată cuvîntul unei regine ! exclamă regele, solemn. Fiți atent, domnule cardinal !

Pe buzele domnului de Rohan trecu un zîmbet de dispreț.

— Nu spuneți nimic ? zise regele.

— Care este acuzația care mi se aduce, sire ?

— Bijutierii pretind că au vîndut colierul, dumneavoastră sau reginei. Arată o chitanță dată de maiestatea sa.

— Chitanța este falsă ! interveni regina.

— Bijutierii — continuă regele — spun că dumneavoastră ați garantat și v-ați luat angajamente în numele reginei, domnule cardinal...

— În privința plății, nu discut, sire — rosti domnul de Rohan. Acesta trebuie să fie adevărul de vreme ce regina îi lasă să vorbească.

Şi îşi sfîrşi fraza şi gîndul, cu o altă privire şi mai dispreţuitoare decît prima. Regina se înfioră. Dispreţul cardinalului nu era o insultă pentru ea fiindcă nu o merita, dar simţea că este răzbunarea unui om cinstit şi se sperie.

— Domnule cardinal — reluă regele — aceasta nu schimbă faptul că e la mijloc un fals care a compromis semnătura reginei Franţei.

— Un alt fals — strigă regina — şi acesta poate fi imputat unui gentilom : este falsul care pretinde că bijutierii au primit înapoi colierul.

— Regina este liberă — zise domnul de Rohan, cu acelaşi ton — să-mi atribuie ambele falsuri ; dacă am comis unul sau două, ce mai contează !

Regina aproape se sufocă de indignare, regele îi făcu semn să se stăpînească.

— Băgaţi de seamă — i se adresă el cardinalului — vă agravaţi situaţia, domnule... Eu vă spun : justificaţi-vă, iar dumneavoastră aveţi aerul de a acuza.

Cardinalul se gîndi o clipă, apoi, ca şi cînd ar fi fost zdrobit de greutatea acestei misterioase calomnii ce îi păta onoarea, spuse :

— Să mă justific ? Cu neputinţă !

— Domnule, unii oameni afirmă că un colier a fost furat ; propunînd să-l plătiţi, recunoaşteţi că sînteţi vinovat.

— Cine va crede ? rosti cardinalul, semeţ.

— Chiar dacă presupuneţi că nu va crede nimeni, totuşi se va crede.

Şi regele tresări de mînie.

— Sire, nu ştiu nimic din ceea ce s-a spus — reluă cardinalul — nu ştiu nimic din ceea ce s-a făcut ; tot ce pot spune este că n-am avut colierul ; tot ce pot afirma este că diamantele sînt în posesia cuiva care ar trebui să recunoască acest lucru, dar care nu vrea s-o facă şi mă sileşte astfel să rostesc cuvintele sfintei scripturi : răul se abate asupra capului celui ce l-a săvîrşit.

La aceste cuvinte, regina vru să-l ia pe rege de braţ, dar acesta îi spuse :

— Lupta se dă între dumneavoastră și el, doamnă! Pentru ultima oară : aveți colierul ?

— Nu ! Pe onoarea mamei mele, pe viața fiului meu ! răspunse regina.

Vesel și liniștit după această declarație, regele se întoarse spre cardinal :

— Deci este o afacere între justiție și dumneavoastră, domnule. Dacă nu cumva preferați să vă adresați milei mele.

— De mila regilor au nevoie vinovații — răspunse cardinalul. Prefer justiția oamenilor.

— Nu vreți să mărturisiți nimic ?

— N-am nimic de spus.

— Dar bine, domnule — strigă regina — tăcerea dumneavoastră pune onoarea mea în joc ! Cardinalul tăcu. Ei bine, eu n-am să tac — continuă regina. Această tăcere mă arde, dovedește o generozitate de care n-am nevoie. Aflați, sire, că domnul cardinal nu se face vinovat doar de vînzarea sau de furtul colierului.

Domnul de Rohan ridică fruntea și păli.

— Adică ? făcu regele, neliniștit.

— Doamnă... — murmură cardinalul, înspăimîntat.

— Nici o rațiune, nici o teamă, nici o slăbiciune nu-mi va închide gura ; am aici, în inima mea, motive care mă împing să-mi strig nevinovăția chiar și într-o piață publică.

— Nevinovăția dumneavoastră ?! rosti regele. Doamnă, cine ar putea fi atît de îndrăzneț sau de laș ca să oblige pe maiestatea voastră să rostească acest cuvînt ?!

— Doamnă, vă implor ! spuse cardinalul.

— Aha ! Ați început să tremurați ! Deci am ghicit ; comploturile pe care le puneți la cale au nevoie de întuneric ! Mie îmi place lumina ! Sire, somați-l pe domnul cardinal să vă spună ce mi-a spus mie adineauri, aici, în acest loc.

— Doamnă, doamnă ! se precipită domnul de Rohan. Luați seama, depășiți orice limită !

— Ce-ați spus ? rosti regele, cu trufie. Cine vorbește astfel reginei ? Presupun că n-am vorbit eu ?

— Într-adevăr, sire — zise Maria-Antoaneta. Domnul cardinal vorbește astfel reginei pentru că pretinde că are dreptul.

— Dumneavoastră, domnule ? ! murmură regele, devenind livid.

— El ! strigă regina, cu dispreț. El !...

— Domnul cardinal are dovezi ? reluă regele, făcînd un pas către prinț.

— Domnul de Rohan are scrisori, sau cel puțin așa pretinde ! făcu regina.

— Haide, domnule ! insistă regele.

— Scrisorile ! strigă regina, înfuriată. Scrisorile !

Cardinalul își trecu mîna peste fruntea scăldată de o sudoare rece și păru că întreabă cerul cum de-a putut să dea unei ființe atîta îndrăzneală și perfidie. Tăcu însă.

— A, și asta nu-i totul — continuă regina, care se înflăcăra încetul cu încetul, mînată de propria-i impetuozitate. Domnul cardinal a obținut și întîlniri.

— Doamnă, fie-vă milă ! făcu regele.

— În numele pudoarei ! spuse cardinalul.

— În fine, domnule — încheie regina — dacă nu sînteți ultimul dintre oameni, dacă aveți ceva sfînt pe lume, aveți dovezi, arătați-le !

Domnul de Rohan ridică încet capul și rosti :

— Nu, doamnă, nu am.

— Nu veți adăuga și această crimă celorlalte — continuă regina — nu mă veți copleși cu infamie după infamie. Aveți o ajutoare, o complice, un martor la toate astea : rostiți-i numele.

— Cine este ? strigă regele.

— Doamna de La Motte, sire — răspunse regina.

— Ah ! exclamă regele, triumfător, văzînd că presimțirile sale în privința Jeannei se adeveream. Va să zică așa... Ei bine, să fie adusă și interogată.

— Bine ar fi — vociferă regina — numai că a dispărut. Întrebați-l pe domnul ce s-a întîmplat cu ea. Avea cel mai mare interes să nu fie găsită.

— Alții, care aveau un și mai mare interes, au făcut-o să dispară — răspunse cardinalul. De aceea probabil că n-o vom mai regăsi.

— Dar, deoarece sînteți nevinovat, domnule, ajutați-ne să-i găsim pe vinovați — spuse regina.

Însă cardinalul de Rohan, după ce aruncase o ultimă privire, întoarse spatele și încrucișă brațele.

— Domnule! rosti regele, jignit. Vă voi trimite la Bastilia.

Cardinalul se înclină, apoi zise cu îndrăzneală:

— Îmbrăcat astfel? În veșminte pontificale? În fața întregii curți? Binevoiți să vă gîndiți, sire, scandalul va fi uriaș. Va fi cu atît mai zdrobitor pentru capul asupra căruia va cădea.

— Așa vreau! hotărî regele, nespus de agitat.

— Este o nemeritată durere pe care un prelat o îndură mult prea devreme, sire, și tortura nu este legală înainte de a se formula acuzarea.

— Trebuie să procedez astfel — răspunse regele, deschizînd ușa camerei ca să caute din ochi pe cineva căruia să-i transmită ordinul.

Domnul de Breteuil era acolo; ochii săi arzători ghiciseră, în exaltarea reginei, în tulburarea regelui, în atitudinea cardinalului, distrugerea dușmanului său. Nici nu terminase regele să-i vorbească în șoaptă, că ministrul justiției, uzurpînd funcția căpitanului gărzilor, strigă din răsputeri, cu un glas ce răsună pînă în fundul coridoarelor:

— Arestați-l pe domnul cardinal!

Domnul de Rohan tresări. Murmurele pe care le auzea pe sub bolți, agitația curtenilor, sosirea grabnică a gărzilor dădeau scenei un caracter de rău augur. El trecu prin fața reginei fără s-o salute, ceea ce o făcu să spumege pe mîndra principesă. Se înclină cu toată umilința în fața regelui și, trecînd pe lîngă domnul de Breteuil, se prefăcu atît de bine că-l privește cu milă, încît baronul trebui să-și spună că nu se răzbunase îndeajuns. Un locotenent al gărzilor se apropie timid și păru că cere însuși cardinalului confirmarea ordinului pe care îl auzise.

— Da, domnule — îi spuse domnul de Rohan — da, eu sînt cel arestat.

— Îl veți conduce pe domnul în apartamentele sale în așteptarea hotărîrii pe care o voi lua în timpul slujbei — zise regele în mijlocul unei tăceri de moarte.

Regele rămase singur la regină, cu ușile închise, în timp ce cardinalul se îndepărta încet pe coridor, în urma locotenentului gărzilor, cu pălăria în mînă.

— Doamnă — spuse regele, gîfîind, deoarece se stăpînise cu mare greutate — știți că totul va sfîrși cu o judecată publică, deci cu un scandal în care vinovații vor fi dezonorați ?

— Vă mulțumesc ! strigă regina, strîngînd entuziasmată mîinile regelui. Ați ales singura cale de a-mi face dreptate.

— Îmi mulțumiți ?

— Din tot sufletul. V-ați purtat ca un rege ! Eu, ca o regină ! Credeți-mă !

— Foarte bine — răspunse regele, copleșit de o mare bucurie. Cel puțin vom pune capăt tuturor acestor josnicii. După ce șarpele va fi, o dată pentru totdeauna strivit, atît eu cît și dumneavoastră sper să putem trăi liniștiți.

O sărută pe regină pe frunte și se întoarse în apartamentele sale. În acest timp, la capătul coridorului, domnul de Rohan îi găsi pe Boehmer și Bossange, pe jumătate leșinați, unul în brațele celuilalt. Apoi, cîțiva pași mai încolo, cardinalul îl zări pe omul său de încredere, care, înspăimîntat de întreaga nenorocire, pîndea o privire a stăpînului său.

— Domnule — se adresă cardinalul ofițerului care-l conducea — petrecînd toată ziua aici, voi neliniști o mulțime de lume ; n-aș putea să anunț acasă că sînt arestat ?

— Monseniore, numai să nu vă vadă nimeni — spuse tînărul ofițer.

Cardinalul mulțumi, apoi, vorbind în germană cu omul său de încredere, scrise cîteva cuvinte pe o foaie din cartea sa de rugăciuni, pe care o rupse. Și în spatele ofițerului, care stătea de pază pentru a nu fi descoperiți, cardinalul răsuci foaia și o lăsă să cadă.

— Vă urmez, domnule — îi spuse el apoi ofițerului.

După aceea, dispărură amîndoi. Omul de încredere se aruncă asupra hîrtiei, ca un vultur asupra prăzii, alergă

afară din palat, încălecă și goni spre Paris. Cardinalul îl văzu alergînd peste cîmpuri, uitîndu-se pe una dintre ferestrele scării pe care o cobora împreună cu călăuza lui.

— Ea mă distruge — murmură el — eu o salvez ! Fac asta pentru tine, Doamne ! Îndură-te de mine !

LXXX

RAPOARTELE

— Regele de-abia se înapoiase radios în apartamentele sale, de-abia semnase ordinul ca domnul de Rohan să fie dus la Bastilia, că și apăru domnul conte de Provence, care intră în cabinet făcînd domnului de Breteuil semne pe care acesta, cu tot respectul și bunăvoința sa, nu le înțelese. Dar nu ministrului de justiție îi erau adresate semnele, prințul le făcea în scopul de a atrage atenția regelui, care privea într-o oglindă în timp ce redacta ordinul. Manevrele își atinseră scopul : regele le observă și, după ce-l concedie pe domnul de Breteuil, îl întrebă pe fratele său :

— De ce-i făceai semne lui Breteuil ?

— Oh, sire...

— Ce trebuie să înțeleg din toată agitația asta, din aerul tău preocupat ?

— Fără îndoială... trebuie să.... însă...

— Ești liber să taci, scumpul meu frate — zise regele, înțepat.

— Sire, am aflat despre arestarea domnului cardinal de Rohan.

— Ei, și ! Întrucît această știre te face să te frămînți în halul acesta, dragă frate ? Ai impresia că domnul de Rohan nu e vinovat ? Făc rău să pedepsesc chiar pe unul dintre cei puternici ?

— Rău ? Desigur că nu, frate. Nu faci rău. Nu asta vroiam să zic.

— M-ar surprinde foarte mult, domnule conte de Provence, dacă ați da crezare de cauză, împotriva reginei, omului care încearcă să o dezonoreze. Am vorbit cu regina, scumpul meu frate, și cu un singur cuvînt, m-a convins...

— Sire, Doamne ferește, nu o acuz pe regină! Știți foarte bine. Maiestatea sa, scumpa mea soră, n-are alt prieten mai devotat decît pe mine. De cîte ori nu mi s-a întîmplat să fiu nevoit s-o apăr, v-o spun fără imputare, chiar în fața dumneavoastră?

— Deci, dragă frate, este acuzată deseori?

— Sînt nefericit, sire: răstălmăciți fiecare cuvînt pe care îl scot... Vroiam să spun că nici regina n-ar crede că mă îndoiesc de nevinovăția sa.

— Atunci vă bucurați împreună cu mine de umilința la care-l supun pe cardinal, de procesul care va urma, de scandalul care va pune capăt tuturor calomniilor pe care nu ar îndrăzni să și le permită nici chiar față de o simplă doamnă de onoare și pe care atîția le repetă cu nerușinare, pentru că regina, după cum spuneam, stă deasupra acestor josnicii?

— Da, sire, aprob întru totul conduita maiestății voastre și spun că totul este spre a lămuri lucrurile cît mai bine în afacerea colierului.

— Pe naiba, scumpul meu frate, nimic mai limpede! Nu se vede oare nici mîna domnului de Rohan, care își face un titlu de glorie din relațiile lui amicale cu regina, încheind, în numele său, un tîrg cu diamantele refuzate de ea și lăsînd să se spună că diamantele au fost luate de regină și că se află la dînsa? O monstruozitate... și cum spunea și ea: „Ce s-ar crede dacă aș fi avut drept complice în acest trafic misterios pe domnul de Rohan?

— Sire....

— Și-apoi, dragă frate, nu știi că o calomnie nu se oprește niciodată la jumătatea drumului, că ușurința domnului de Rohan o compromite pe regină, iar darea în vileag a acestei ușurințe o dezonorează.

— O, desigur, scumpul meu frate, desigur, o repet, ai avut perfectă dreptate în ce privește afacerea colierului.

— Cum — spuse regele, uluit — mai este și altceva ?

— Sire, dar... regina v-a spus, fără îndoială...

— Să-mi spună ?... Ce anume ?

— Sire, sînt de-a dreptul încurcat. Este imposibil ca regina să nu vă fi spus...

— Vorbește, domnule ! Ce anume ?

— Sire...

— Ah, lăudăroșeniile domnului de Rohan, prefăcătoriile, pretinsa corespondență ?

— Nu, sire, nu.

— Atunci, ce ? Întîlnirile pe care regina i le-ar fi acordat domnului de Rohan în vederea afacerii colierului în chestiune ?

— Nu, sire, nu despre asta e vorba.

— Tot ce știu — reluă regele — este că am în regină o încredere absolută, pe care o merită prin noblețea caracterului său. Îi era ușor maiestății sale să nu spună nimic din tot ce se întîmplă. Îi era ușor să plătească sau să-i lase pe alții să plătească, să plătească sau să lase lumea să vorbească : curmînd brusc toate aceste mistere care deveniseră scandaloase, mi-a dovedit că apelează la mine înainte de a apela la marele public. Pe mine m-a chemat regina, mie mi-a încredințat grija de a-i răzbuna onoarea. M-a luat drept confident, drept judecător, deci regina mi-a spus totul.

— Ei bine — răspunse contele de Provence, mai puțin stînjenit decît ar fi trebuit să fie, fiindcă simțea că regele nu este atît de convins cum vrea să pară — iată că iar începeți să puneți la îndoială prietenia și respectul pe care-l port scumpei mele surori, regina. Dacă sînteți atît de susceptibil față de mine, nu vă mai spun nimic, fiindcă mă tem ca eu, care o apăr, să nu trec drept dușmanul sau acuzatorul ei. Și cu toate astea, vedeți bine că nu judecați cu chibzuială. Mărturisirile reginei v-au făcut să aflați adevărul care dă dreptate scumpei mele surori. De ce nu vreți să vi se dezvăluie și alte lucruri care să aducă și mai multă lumină în privința nevinovăției reginei noastre ?

— Scumpe frate... — spuse regele, stînjenit — începi întotdeauna prin niște ocolișuri în care mă pierd.

— Introduceri oratoricești, sire, lipsite de patimă. Cer, vai ! iertare maiestății voastre ; este un viciu de educație.

Am fost răsfățat de Cicero.

— Scumpe frate, Cicero nu este echivoc decît atunci cînd apără o cauză rea ; dumneavoastră vă aflați de partea unei cauze bune, fiți clar, pentru Dumnezeu !

— A-mi critica felul de a vorbi, înseamnă a mă reduce la tăcere.

— Haide, iată *irritabile genus rhetorum* care se înfurie ! strigă regele, supărat de toate sforăriile contelui de Provence. La obiect, domnule avocat, la obiect ! Ce știți mai mult decît mi-a spus regina ?

— Dumnezeule, sire, nimic și totul ! Să precizăm mai întîi ce v-a spus regina.

— Regina mi-a spus că nu are colierul.

— Bun !

— Mi-a spus că n-a semnat chitanțe bijutierilor.

— Bun !

— Mi-a spus că orice părea un aranjament făcut cu domnul de Rohan era fals și născocit de dușmanii săi.

— Foarte bine, sire !

— Mi-a mai spus că niciodată n-a dat domnului de Rohan dreptul să creadă că este altceva decît unul dintre supușii săi, o ființă oarecare, un necunoscut.

— Ah... a spus așa ceva ?...

— Și cu un ton care nu admitea nici o replică, iar cardinalul, într-adevăr, n-a replicat.

— Atunci, sire, deoarece cardinalul n-a replicat, înseamnă că recunoaște că este un mincinos și, prin aceasta, îndreptățește alte zvonuri cu privire la unele preferințe acordate de regină anumitor persoane.

— Ei, Doamne ! Ce mai e ? rosti regele, descurajat.

— Nimic altceva decît niște absurdități, după cum veți vedea. Din moment ce s-a constatat că domnul de Rohan nu s-a plimbat cu regina...

— Cum ? ! strigă regele. Se spune că domnul de Rohan s-a plimbat cu regina ?

— Ceea ce a fost dezmințit de însăși regina, sire, și tăgăduit de domnul de Rohan ; în sfîrșit, din moment ce s-a constatat, vă dați seama că a trebuit să se cerceteze — răutatea oamenilor nu s-a putut stăpîni — cum se face

atunci că regina se plimba noaptea în parcul de la Versailles ?

— Noaptea ? ! În parcul de la Versailles ? ! Regina ?...

— Şi cu cine se plimba ? continuă cu răceală contele de Provence.

— Cu cine ?... murmură regele.

— Fără îndoială !... Oare nu toţi ochii sînt îndreptaţi asupra faptelor unei regine ? Oare aceşti ochi, pe care nu-i orbeşte nici strălucirea zilei, nici strălucirea maiestăţii, nu sînt mai clarvăzători atunci cînd e vorba să vadă noaptea ?

— Dar, dragă frate, fii atent, spui nişte infamii !

— Sire, repet, şi repet cu o asemenea indignare, încît, sînt sigur, o voi constrînge pe maiestatea voastră să descopere adevărul.

— Cum, domnule ? ! Se spune că regina s-a plimbat noaptea... însoţită... în parcul de la Versailles ? !

— Nu însoţită, sire, ci doar în doi... Dacă nu s-ar spune decît *însoţită*, chestiunea n-ar merita să-i dăm atenţie.

Deodată regele izbucni :

— Va trebui să dovediţi ceea ce repetaţi — zise el — şi de asemenea să dovediţi că s-a spus aşa ceva.

— E foarte uşor, mult prea uşor — replică domnul de Provence. Sînt patru mărturii : prima, cea a căpitanului meu de vînătoare, care a văzut-o pe regină două zile la rînd, sau mai bine zis, două nopţi la rînd, ieşind din parcul de la Versailles prin poarta de lîngă căsuţa de vînătoare. Iată raportul : este semnat. Citiţi. Regele luă hîrtia tremurînd, o citi şi o înapoie fratelui său. Sire, veţi vedea unul şi mai ciudat ; este al gărzii de noapte care veghează la Trianon. Omul declară că noaptea a trecut cu bine, că în pădurea de la Satory s-a tras un foc, fără îndoială de către braconieri ; că în parc a domnit liniştea, în afara zilei în care maiestatea sa regina a făcut o plimbare împreună cu un gentilom căruia îi oferea braţul. Raportul, vedeţi, este limpede. Regele citi, îl trecură fiorii şi braţele îi căzură de-a lungul trupului. Al treilea — continuă imperturbabil domnul conte de Provence — este al elveţianului de la poarta dinspre răsărit. Acesta a văzut-o şi a recunoscut-o pe regină în clipa cînd ieşea pe poarta căsu-

ţei de vînătoare. Descrie felul în care era îmbrăcată regina... vedeţi, sire ; scrie că, de departe, n-a putut să-l recunoască pe gentilomul *de care se despărţea maiestatea sa,* dar că, după ţinută, părea să fie un ofiţer. Şi acest raport este semnat. În raport este menţionat un lucru interesant de reţinut, şi anume că prezenţa reginei nu poate fi pusă la îndoială, deoarece maiestatea sa era însoţită de doamna de La Motte, prietena reginei.

— Prietena reginei ! strigă regele, furios. Da, asta e : prietena reginei !

— Nu-i purtaţi pică acestui slujitor cinstit, sire ; nu poate fi vinovat decît de exces de zel. Este însărcinat să păzească şi păzeşte ; să vegheze, şi veghează. Ultimul — continuă contele de Provence — mi se pare cel mai clar dintre toate. Este al lăcătuşului-şef, însărcinat să verifice dacă toate porţile sînt închise după ce a sunat stingerea. Omul acesta, maiestatea voastră îl cunoaşte, declară că a văzut-o pe regină intrînd la băile lui Apolo, în grotă, împreună cu un gentilom...

Palid, înăbuşindu-şi mînia, regele smulse hîrtia din mîinile contelui şi o citi.

Cu toate acestea, în timp ce regele citea, domnul de Provence continuă :

— Este adevărat că doamna de La Motte a rămas afară, la vreo douăzeci de paşi, şi că regina a zăbovit doar un ceas înăuntru.

— Numele gentilomului ? strigă regele.

— Sire, în raport nu este trecut numele. De aceea trebuie ca maiestatea sa să-şi dea osteneala să parcurgă acest ultim document. Este a unui pădurar care se afla în spatele zidului ce înconjoară băile lui Apolo.

— Poartă data zilei următoare — obiectă regele.

— Da, sire, şi el a văzut-o pe regină ieşind din parc pe portiţă şi privind afară ; dădea braţul domnului de Charny ?

— Domnul de Charny ? !... strigă regele, pe jumătate turbat de furie şi ruşine. Bine... bine... Aşteptaţi-mă aici, conte, vom şti, în sfîrşit, care este adevărul.

Şi regele ieşi valvîrtej din cabinet.

LXXXI

O ULTIMĂ ACUZAȚIE

După ce regele părăsi camera reginei, aceasta alergă în iatac, de unde domnul de Charny putuse să audă totul. Deschise ușa și se întoarse ca să închidă ea însăși pe cea a apartamentului său ; apoi, căzînd într-un fotoliu ca și cînd s-ar fi simțit prea slabă ca să reziste acestor șocuri, așteptă în tăcere părerea pe care și-o făcuse despre ea domnul de Charny, judecătorul cel mai de temut. Nu așteptă însă mult timp ; contele ieși din iatac, mai trist și mai palid ca niciodată.

— Ei bine ?... zise ea, întrebător.

— Doamnă — răspunse el — vedeți că totul se împotrivește ca noi să fim prieteni. Dacă de acum înainte nu vă voi mai jigni părerile mele, o vor face zvonurile publice ; după scandalul de astăzi, eu nu voi mai avea liniște, iar dumneavoastră veți fi hărțuită fără încetare. Dușmanii, și mai îndîrjiți după ce-au făcut prima rană, se vor năpusti asupra dumneavoastră să vă soarbă tot sîngele, așa cum fac muștele cu gazela rănită...

— Văd că nu găsești acea vorbă pornită din inimă pe care o cauți — rosti regina, melancolică.

— Nu cred să fi dat vreodată prilej maiestății voastre să se îndoiască de sinceritatea mea — răspunse Charny. Dacă uneori am izbucnit cu prea multă brutalitate, vă cer iertare.

— Atunci — spuse regina, foarte tulburată — tot ce am făcut eu, toată zarva, tot războiul primejdios declanșat împotriva unuia dintre cei mai puternici seniori ai regatului, ostilitatea mea declarată bisericii, reputația mea la cheremul zizaniilor parlamentului, toate acestea nu sînt de ajuns. Nu mai vorbesc despre încrederea regelui, zdruncinată pentru totdeauna ; probabil că asta nu-ți spune nimic, nu-i așa ?... Regele, ce poate să însemne... un soț ? !

Și ea zîmbi cu amărăciune și deznădejde, și lacrimi îi izvorîră din ochi.

— Oh ! strigă Charny. Sînteți cea mai nobilă, cea mai generoasă dintre femei. Dacă nu vă răspund pe loc, așa

cum îmi dictează inima, este pentru că mă simt inferior și că nu îndrăznesc să profanez acest suflet sublim cerînd un loc într-insul.

— Domnule de Charny, mă crezi vinovată.

— Doamnă !...

— Domnule de Charny, ai dat crezare cuvintelor cardinalului.

— Doamnă !...

— Domnule de Charny, te somez să-mi spui ce impresie ți-a făcut atitudinea domnului de Rohan.

— Trebuie să spun, doamnă, că domnul de Rohan nu mi s-a părut a fi un om cu mințile rătăcite, cum îl credeți dumneavoastră, și nici slab, cum s-ar putea presupune ; este un om convins, un om care vă iubea, care vă iubește și care, în clipa aceasta, este victima unei erori menită să-l ducă pe el la pierzanie, pe dumneavoastră...

— Pe mine ?

— Pe dumneavoastră, în mod inevitabil, la dezonoare.

— Dumnezeule !

— În fața mea se ridică amenințător un spectru, o femeie odioasă, doamna de La Motte, dispărută în momentul cînd mărturia ei ne-ar reda pe viitor totul : liniștea, onoarea, siguranța. Această femeie este geniul dumneavoastră rău, este flagelul regalității, această femeie căreia cu atîta imprudență i-ați împărtășit secretele și, poate, din nenorocire, chiar secrete intime...

— Secrete... secrete intime, oh, domnule, vă rog ! replică regina.

— Doamnă, cardinalul v-a spus destul de clar și a și dovedit în chip convingător că ați pus la cale împreună cu el cumpărarea colierului.

— Ah... din nou acest lucru, domnule de Charny ! spuse regina, roșind.

— Iertare, iertare, vedeți bine că sufletul meu este mai puțin generos decît al dumneavoastră, vedeți bine că sînt nedemn să vă cunosc gîndurile. Încerc să mîngîi și jignesc.

— Domnule — rosti regina, cu orgoliu amestecat cu mînie — ceea ce crede regele, poate crede oricine ; nu vreau să fiu mai binevoitoare cu prietenii mei decît cu soțul meu. Mi se pare că un bărbat nu poate să iubească

o femeie dacă nu o și stimează. Nu vorbesc de dumneata, domnule — se întrerupse ea brusc — eu nu sînt o femeie, sînt regină ; dumneata nu ești un bărbat, ci un judecător pentru mine. Charny se înclină atît de adînc, încît regina fu satisfăcută de umilința acestui devotat *supus*. Te-am sfătuit — continuă ea — să rămîi la moșia dumitale ; era un sfat înțelept. Să fi stat departe de curtea ale cărei obiceiuri te dezgustă, dumneata care ești atît de cinstit și, permite-mi să ți-o spun, atît de lipsit de experiență. Departe de curte, spuneam, ai fi putut să apreciezi mai bine personajele care joacă un rol în acest teatru. Iluzia optică trebuie menajată, domnule de Charny, în fața mulțimii trebuie să-ți păstrezi fardul și tocurile înalte. Regină preaplină de bunăvoință, nu m-am îngrijit destul să întrețin la cei care mă iubesc prestigiul orbitor al regalității. Ah, domnule de Charny, aureola pe care o desenează coroana pe fruntea reginelor le dispensează de castitate, căldură, inteligență și, mai adesea, le dispensează de suflet. Cînd ești regină, domnule, domnești ; la ce servește să te faci iubită ?

— Nu pot să vă spun, doamnă — rosti Charny, foarte emoționat — cît de rău îmi face asprimea maiestății sale. Am putut uita că sînteți regină, dar recunoașteți că n-am uitat că sînteți prima femeie demnă de respectul și de...

— Nu mai continua, eu nu cerșesc. Da, am spus, ar fi fost bine să lipsești un timp. Ceva îmi spune că și numele dumitale va fi rostit în toate astea.

— Imposibil, doamnă !

— Spui imposibil ! Ei bine, gîndește-te la puterea celor care de șase luni se joacă cu reputația mea, cu viața mea. Nu spuneai chiar dumneata că domnul cardinal este *convins* și acționează în virtutea unei *erori* la care a fost împins ? Cei care sînt capabili să opereze asemenea convingeri, domnule conte, cei care pun la cale asemenea *erori* vor avea și forța să-ți dovedească dumitale că ești un supus neloial față de rege și un prieten imoral al meu. Cei care născocesc falsuri atît de reușite vor descoperi cu ușurință adevărul ! Nu pierde timpul, primejdia este mare ; retrage-te la moșiile dumitale, fugi de scandalul cu care se va sfîrși procesul ce mi se va intenta : nu vreau să fii amestecat în destinul meu, nu vreau să-ți distrugi

cariera. Eu, care, mulțumesc lui Dumnezeu, sînt nevinovată și puternică, eu, care sînt hotărîtă să-mi deschid pieptul dacă trebuie pentru a arăta dușmanilor curățenia inimii mele, eu voi rezista. Pentru dumneata ar însemna ruina, defăimarea, poate chiar închisoarea ; ia cu dumneata banii pe care mi i-ai oferit cu atîta noblețe, precum și asigurarea că nu mi-a rămas necunoscută nici una din frămîntările sufletului dumitale generos ; să știi că nici una dintre îndoielile dumitale nu m-a jignit, că nici una dintre suferințele dumitale nu m-a lăsat indiferentă. Pleacă și caută în altă parte ceea ce regina Franței nu-ți mai poate da : încredere, speranță, fericire. Pînă cînd întregul Paris va afla vestea arestării cardinalului, pînă cînd va fi convocat parlamentul, pînă cînd se vor face cercetările, cred că vor trece cincisprezece zile. Pleacă ! Alege unul dintre cele două vase pe care unchiul dumitale le are la Cherbourg și la Nantes ; îndepărtează-te însă de mine. Eu aduc nenorocire ; fugi departe de mine ! Nu țineam decît la un singur lucru pe lume și, deoarece îmi lipsește, mă simt pierdută.

Spunînd acestea, regina se ridică brusc și păru că-l concediază pe Charny, așa cum se obișnuiește la sfîrșitul audiențelor. El se apropie de ea, cu același respect, dar mai repede.

— Maiestatea voastră — spuse el, cu o voce schimbată — mi-a ordonat ce trebuie să fac. Nu la moșia mea, nu în afara Franței este primejdie, ci la Versailles, unde apasă bănuiala asupra dumneavoastră, ci la Paris, unde veți fi judecată. Important este, doamnă, să dispară orice bănuială pentru ca sentința să fie o dezvinovățire, și cum nu puteți avea un martor mai loial, un sprijin mai hotărît, rămîn. Cei ce știu atîtea lucruri, doamnă, le vor spune. Dar cel puțin vom avea cinstea, de neprețuit pentru cei cu inima tare, de a ne vedea dușmanii în față. Să tremure în fața unei regine nevinovate și în fața curajului unui om mai bun decît ei ! Da, doamnă, rămîn și, credeți-mă, maiestatea voastră nu mai trebuie să-mi ascundă gîndurile sale ; ceea ce este clar este că nu voi fugi ; ce trebuie să știți este că nu mă tem de nimic ; ceea ce trebuie să știți este că nu trebuie să mă exilați ca să nu mă mai

vedeți niciodată. Doamnă, de departe, inimile se înțeleg, de departe, dorințele sînt mai arzătoare decît de aproape. Vreți să plec pentru dumneavoastră, nu pentru mine ; nu vă temeți de mine, voi fi aproape ca să vă ajut, ca să vă apăr, nu ca să vă insult și să vă dăunez. Așa-i că nu m-ați văzut vreme de opt zile cînd am locuit la o sută de stinjeni de dumneavoastră, urmărindu-vă toate gesturile, numărîndu-vă pașii, trăind doar ca un reflex al vieții voastre ?... Ei bine, la fel va fi și acum, deoarece nu pot să mă supun voinței voastre, nu pot pleca ! De altfel, ce vă pasă !... Parcă vă veți gîndi la mine ?

— Regina făcu o mișcare, îndepărtîndu-se de tînăr.

— Cum vrei — spuse ea — dar... m-ai înțeles, nu trebuie să te înșeli asupra mea, nu sînt o cochetă, domnule de Charny ; să spună ce gîndește, să gîndească ce spune, iată privilegiul unei adevărate regine : eu așa sînt. Într-o zi, domnule, te-am ales dintre toți. Nu știu ce mă atrăgea la dumneata. Eram însetată de o prietenie puternică și curată și te-am lăsat să vezi asta destul de limpede, nu ? Astăzi nu mai este același lucru, nu mai gîndesc ce gîndeam. Sufletul dumitale nu mai este frate cu al meu. Ți-o spun la fel de deschis : să ne cruțăm unul pe celălalt.

— Bine, doamnă — răspunse Charny — n-am crezut niciodată că m-ați ales, n-am crezut niciodată... Ah, doamnă, nu suport gîndul de a vă pierde. Doamnă, sînt înnebunit de gelozie și de teamă. Doamnă, nu voi putea suporta să-mi smulgeți inima pe care mi-ați dăruit-o ; este a mea, mi-ați dăruit-o, nimeni nu mi-o va lua decît o dată cu viața. Fiți femeie, fiți bună, nu abuzați de slăbiciunea mea, deoarece mi-ați reproșat chiar adineauri îndoielile mele în timp ce acum mă zdrobiți cu ale dumneavoastră.

— Inimă de copil, inimă de femeie — spuse ea... Vrei să contez pe dumneata ! Grozavi apărători mai sîntem unul pentru celălalt ! Slab, oh, da, ești slab, și eu, din păcate, nu sînt mai tare decît dumneata !

— Nu v-aș iubi dacă ați fi altfel decît sînteți — murmură el.

— Cum — rosti ea, cu pasiune — această regină blestemată, această regină pierdută, această femeie care va fi

judecată în parlament, pe care opinia publică o va osîndi, pe care un soț, regele său, o va alunga poate, această femeie găsește o inimă care o iubește ?

— Un slujitor care o venerează și care îi oferă tot sîngele său în schimbul unei lacrimi pe care a vărsat-o adineauri.

— Această femeie — exclamă regina — se simte binecuvîntată ! Este mîndră, este cea dintîi dintre femei, cea mai fericită dintre toate. Această femeie este mult prea fericită, domnule de Charny, nu știu cum de a putut să se plîngă, te rog s-o ierți !

Charny căzu la picioarele Mariei-Antoaneta, pe care le îmbrățișă într-un elan sfînt de dragoste. În clipa aceea ușa coridorului secret se deschise și regele rămase ca fulgerat în prag : îl suprinsese pe cel pe care îl acuza domnul de Provence la picioarele Mariei-Antoaneta.

LXXXII

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Regina și Charny schimbară o privire atît de speriată, încît și celui mai crud dintre dușmanii lor i-ar fi fost milă de ei. Charny se ridică încet și-l salută pe rege, cu un profund respect. Sub dantela jaboului se vedea cît de tare bate inima lui Ludovic al XVI-lea.

— Ah ! exclamă el, cu voce surdă. Domnul de Charny !... Contele nu răspunse decît printr-un alt salut. Regina simți că nu poate deschide gura și că este pierdută. Regele continuă, cu un calm de necrezut : Domnule de Charny, nu prea este onorabil pentru un gentilom să fie prins în flagrant delict de furt.

— De furt ?! murmură Carny.

— De furt ?! repetă regina, căreia i se părea că aude din nou șuierînd la ureche îngrozitoarele acuzații cu privire la colier și închipuindu-și că va fi amestecat și contele alături de ea.

— Da — continuă regele — să înghenunchezi în fața soției altuia este un furt ; și cînd această femeie este o regină, se numește crimă de lezmaiestate, domnule. O să vi se spună acest lucru de către ministrul de justiție.

Contele vru să vorbească, vru să se disculpe, dar regina, în generozitatea ei, nu suportă să fie acuzat de necinste omul pe care îl iubea ; îi veni în ajutor.

— Sire — se repezi ea — sînteți, după cum mi se pare, pe cale să credeți tot felul de lucruri urîte și să faceți presupuneri neplăcute ; bănuielile acestea sînt false, vă previn. Văd că, din respect, contele nu este în stare să deschidă gura ! eu însă, care îl cunosc pînă în adîncul sufletului, nu-l voi lăsa să fie acuzat fără să-l apăr.

Ea se opri, sfîrșită de emoție, înspăimîntată de minciuna pe care trebuia neapărat s-o găsească și pe care, rătăcită, vedea că n-o găsește. Dar ezitarea aceasta a fost pur și simplu mîntuirea femeii.

— O să-mi spuneți cumva — replică Ludovic al XVI-lea, căzînd, din rolul de rege, în rolul de soț neliniștit — că nu l-am văzut pe domnul de Charny îngenunchiat în fața dumneavoastră, doamnă ? Or, ca să îngenuncheze, trebuie...

— Trebuie, domnule — replică regina — ca un supus al reginei Franței să aibă o favoare de cerut... Este, parcă-mi-se, un lucru destul de frecvent la curte.

— Să vă ceară o favoare ?! strigă regele.

— Și încă o favoare pe care nu o puteam acorda — continuă regina. Fără de care, domnul de Charny n-ar fi insistat, vă jur, și i-aș fi spus să se ridice repede, bucuroasă să pot să îndeplinesc dorințele unui gentilom pe care îl stimez în mod deosebit.

Charny respiră. Privirea regelui deveni nehotărîtă, fruntea i se descreți puțin cîte puțin și amenințarea ce plutise în aer din clipa cînd îl surprinsese dispărea. În tot acest timp Maria-Antoaneta căuta să găsească ceva, furioasă de a fi silită să mintă și chinuită de a nu putea născoci nimic. Crezuse că, mărturisindu-și neputința de a acorda contelui favoarea pe care acesta o solicita, va stăvili curiozitatea regelui. Sperase că interogatoriul se va opri aici. Se înșela : orice altă femeie ar fi fost mai înde-

mînatică, arătîndu-se mai puțin rigidă ; pentru ea însă era un supliciu îngrozitor să mintă în fața omului pe care îl iubea. A se arăta în lumina asta urîtă și falsă, jucînd o asemenea comedie, însemna să întărească toate neadevărurile, vicleniile, toate manevrele intrigii din parc printr-un deznodămînt pe măsura acestor infamii ; însemna aproape să arate ca o vinovată ; era mai rău decît moartea.

Mai șovăia încă. Și-ar fi dat viața ca Charny să găsească minciuna ; el însă, gentilom loial, nu putea, nici nu se gîndea măcar. În delicatețea lui, se temea prea mult chiar și să pară că apără onoarea reginei. Maria-Antoaneta aștepta, neputîndu-și desprinde privirea de buzele regelui, și întrebarea veni în cele din urmă.

— Haideți, doamnă, spuneți-mi ce favoare a solicitat zadarnic domnul de Charny și care l-a făcut să îngenuncheze în fața dumneavoastră ? Și, ca și cum vroia să îndulcească brutalitatea unei întrebări atît de bănuitoare, regele adăugă : Voi fi poate mai norocos decît dumneavoastră, doamnă, și nu va fi nevoie ca domnul de Charny să îngenuncheze și în fața mea.

— Sire, v-am spus că domnul de Charny cerea ceva imposibil.

— Cel puțin vreau să știu ce !

„Ce poate fi cerut în genunchi ?... se întreba în gînd regina. Ce poate să-mi fie implorat și eu să nu pot acorda ?... Iată ! Ah, da..."

— Aștept — adăugă regele.

— Sire, cererea domnului de Charny este un secret de familie.

— În fața regelui nu există secrete, el e stăpîn în regatul său și tată de familie, care se ocupă de onoarea și siguranța supușilor, care sînt copiii săi... chiar și-atunci cînd — adăugă Ludovic al XVI-lea, cu o voce care inspira teamă — chiar și atunci cînd acești copii denaturați atacă onoarea și liniștea părintelui lor.

La această ultimă amenințare a primejdiei, regina sări imediat.

— Domnul de Charny — strigă ea, cu mintea rătăcită, cu mîinile tremurătoare — domnul de Charny vroia să obțină de la mine...

— Ce anume, doamnă ?

— Îngăduința de a se căsători.

— Adevărat ?! strigă regele, liniștindu-se. Apoi, simțind din nou chinurile geloziei, el zise, fără să bage de seamă cît de mult suferea biata femeie că trebuise să rostească acele cuvinte și cît de palid era Charny, văzînd suferința reginei : Ei bine, și de ce, mă rog, este atît de imposibil ca domnul de Charny să se căsătorească ? Nu este de viță nobilă ? Nu are avere ? Nu este viteaz și frumos ? Într-adevăr, de ce să nu fie primit într-o familie ? Ca să fie refuzat de o femeie, trebuie ca aceasta să fie ori dintr-o casă princiară, ori să fie măritată. Nu văd decît aceste două motive care ar face imposibilă căsătoria. Așa că spuneți-mi mie, doamnă ,numele celei cu care vrea să se căsătorească domnul de Charny, și dacă nu este vorba de nici unul din cazurile amintite, vă promit că voi înlătura dificultatea... spre a vă face plăcere.

Împinsă de primejdia mereu mai mare, antrenată în mod firesc de prima minciună, regina reluă cu toată forța :

— Nu, domnule, nu ; sînt greutăți pe care nu le puteți învinge. Cea de care ne ocupăm este de acest fel.

— Un motiv în plus ca să aflu ce anume este imposibil pentru rege — replică Ludovic al XVI-lea, stăpînindu-și mînia.

Charny o privi pe regină, care părea gata să se prăbușească. Era cît pe ce să facă un pas spre ea ; regele însă nu se mișcă, ceea ce îl făcu să se oprească. Cu ce drept el, care nu era nimic pentru această femeie, i-ar fi oferit brațul, ca să se sprijine, celei pe care regele și soțul său o abandonau ?

„Care este — se întreba ea — puterea împotriva căreia regele n-are nici un drept ? Doamne, mai ajută-mă o dată, trimite-mi un gînd salvator !“ Deodată, o rază de lumină îi trecu fulgerător prin minte.

— Ah, Dumnezeu însuși îmi trimite acest ajutor — murmură ea. Cele care aparțin lui Dumnezeu nu-i pot fi luate nici chiar de către rege. Așa că, ridicînd capul, îi răspunse, în sfîrșit, regelui : Domnule, cea cu care vrea să se căsătorească domnul de Charny se află într-o mănăstire.

— Ah ! exclamă regele. Iată un motiv grav ; este, într-adevăr, foarte greu să răpești ce este al Domnului și să-l dăruiești oamenilor. Ciudat este că domnul de Charny s-a îndrăgostit așa, deodată : nimeni nu mi-a spus nimic pînă azi, nici chiar unchiul său, care poate obține orice de la mine. Cine este femeia pe care o iubești, domnule de Charny ? Spune-mi, te rog.

Regina simți o durere sfîșietoare. Va auzi un nume rostit de buzele lui Olivier ; va îndura chinurile acestei minciuni. Și cine știe dacă Charny nu va rosti fie un nume pe care îl iubise cîndva, amintire a trecutului care încă mai singera, fie un nume, ofrandă a dragostei, speranță nedeslușită a viitorului ? Ca să nu primească această lovitură îngrozitoare, Maria-Antoaneta se grăbi să spună :

— Sire, dar dumneavoastră o cunoașteți pe cea pe care domnul de Charny vrea s-o ceară în căsătorie, este... domnișoara Andreea de Taverney.

Charny scoase un strigăt și-și ascunse fața în mîini. Regina își apăsă mîna pe inimă și căzu aproape leșinată pe fotoliu.

— Domnișoara de Taverney ! repetă regele. Domnișoara de Taverney, care s-a retras la Saint-Denis ?

— Da, sire... — de-abia reuși să îngaime regina.

— Dar încă n-a făcut legămîntul, după cîte știu ?

— Trebuie să-l facă în curînd.

— O vom împiedica — zise regele. Nu înțeleg însă — adăugă el, cu un ultim grăunte de îndoială — de ce a trebuit să se ducă la mînăstire ?

— Este săracă — răspunse Maria-Antoaneta — nu i-ați dat avere decît tatălui său — adăugă ea, cu asprime.

— Este o greșeală pe care o voi repara, doamnă. Domnul de Charny o iubește...

Regina se-nfioră și-i aruncă tînărului o privire rătăcită, ca și cînd l-ar fi implorat să nege. Charny o privi țintă pe Maria-Antoaneta și nu răspunse.

— Bine ! spuse regele, luînd tăcerea contelui drept o respectuoasă încuviințare. Și fără îndoială că și domnișoara de Taverney îl iubește pe domnul de Charny ? Îi voi face o dotă domnișoarei de Taverney, îi voi dărui cele 500 000 de livre pe care am fost nevoit să vi le refuz zilele trecute prin domnul de Calonne. Mulțumește-i re-

ginei, domnule de Charny, pentru că a binevoit să-mi povestească totul, asigurînd astfel fericirea vieții dumitale.

Charny făcu un pas înainte și se înclină asemenea unei palide statui care, printr-un miracol, învie o clipă.

— Merită osteneala de a mai îngenunchea o dată — spuse regele, cu o ușoară nuanță zeflemitoare.

Regina tresări și-i întinse tînărului, cu un gest spontan, amîndouă mîinile. El îngenunche în fața sa și depuse pe frumoasele-i mîini înghețate un sărut în care imploră cerul să-i îngăduie să-și dea sufletul.

— Haide — zise regele — s-o lăsăm acum pe doamna să se ocupe de treburile dumitale. Vino, domnule, vino.

Și părăsi atît de repede încăperea, încît Charny putu să se întoarcă din prag și să vadă durerea de nedescris a acestui rămas bun pentru totdeauna pe care i-l trimiteau ochii reginei.

Și așa se închise între ei, barieră de netrecut în viitor pentru dragostea lor nevinovată.

LXXXIII

SAINT-DENIS

Regina rămase singură și deznădăjduită. Primise atîtea lovituri dintr-o dată, încît nici nu mai știa care dintre ele îi pricinuise durerea cea mai mare. După ce rămase o oră pradă îndoielii și descurajării, își spune că era timpul să găsească o soluție. Primejdia crescuse.

Mîndru de victoria sa împotriva aparențelor, regele se va grăbi să răspîndească zvonul. Se putea întîmpla ca zvonul să fie primit în afară în așa fel, încît tot beneficiul înșelătoriei pe care o săvîrșise să se piardă.

Și înșelătoria asta! Ah, cum se mai mustra regina! Cum ar fi vrut să-și ia înapoi cuvîntul, cum ar fi vrut să-i smulgă chiar și Andreei fericirea nemăsurată, pe care poate, ea o va refuza! Aici se ivi însă o altă dificultate. Numele Andreei salvase totul în fața regelui. Dar cine putea să garanteze cît de cît în privința acelei ființe capri-

cioase, independente, voluntare care era domnişoara de Taverney ? Cine putea fi sigur că acea persoană mîndră îşi va pierde libertatea, viitorul pentru o regină pe care, cu cîteva zile în urmă, o părăsise ca pe o duşmancă.

Ce se va întîmpla atunci ? Andreea va refuza mai mult ca sigur ; tot eşafodajul clădit din minciuni se va prăbuşi. Regina se transforma într-o intrigantă de duzină, Charny într-un filfizon banal, într-un mincinos, şi calomnia, preschimbată în acuzaţie, va lua proporţiile unui adulter incontestabil. Maria-Antoaneta simţi că începe să-şi piardă mintile la aceste gînduri ; trebui să admită posibilitatea lor de a deveni o realitate ; îşi sprijini în palme fruntea arzătoare şi aşteptă. În cine să aibă încredere ? Cine oare era prietena reginei ? Doamna de Lamballe ? Raţiune pură, recea şi inflexibila raţiune ! De ce să apeleze la această minte virginală, de altfel neînţeleasă de doamnele de onoare, servile adulatoare ale prosperităţii, tremurînd să nu cadă în dizgraţie, dispuse poate să dea o lecţie reginei, care acum avea nevoie de ajutor ?

Nu mai rămînea decît însăşi domnişoara de Taverney. Era o inimă de diamant cu care puteai să tai sticla, dar numai ea singură, cu seriozitatea ei fără egal, cu cinstea-i nemaipomenită, putea să înţeleagă marile dureri ale unei regine. Maria-Antoaneta se va duce deci s-o caute pe Andreea. Îi va arăta cît este de nenorocită şi o va implora să se sacrifice. Andreea va refuza, fără îndoială, fiindcă nu era dintre acele fiinţe cărora le poţi impune ceva ; încetul cu încetul însă, înduioşată de rugăminţile sale, va consimţi. Cine ştie dacă nu vor obţine astfel o amînare, şi dacă, odată trecut primul şoc, regele, liniştit de consimţămîntul aparent al celor doi logodnici, nu va sfîrşi prin a uita ?... În acest caz, o călătorie va aranja totul. Andreea şi Charny se vor îndepărta pentru cîtăva vreme pînă cînd hidra calomniei se va potoli şi vor putea spune că se despărţeau prin bună înţelegere ; nimeni nu va ghici că acest proiect de căsătorie fusese un joc. Astfel, libertatea domnişoarei de Taverney nu va fi compromisă şi nici Charney nu şi-o va pierde pe a sa. Iar regina nu va mai avea acele îngrozitoare remuşcări de a fi sacrificat două vieţi egoismului de a-şi păstra onoarea ; şi această onoare, care era şi onoarea soţului şi a copiilor săi, nu va fi pusă în discuţie.

Va fi transmisă fără pată viitoarei regine a Franței. Acestea erau gîndurile sale.

Așa credea ea că a împăcat totuși și convenințe, și interese particulare. Trebuia să raționeze cît mai bine, cît mai ferm și logic în fața unui pericol atît de crîncen. Trebuia să se înarmeze cu toate armele împotriva unui adversar atît de dificil de combătut cum era domnișoara de Taverney, atunci cînd ea își asculta orgoliul, și nu inima.

Cînd se simți pregătită, Maria-Antoaneta se hotărî să plece. Ar fi vrut să-l prevină pe Charny, ca să nu facă nici un demers nepotrivit, dar se abținu la gîndul că este, fără îndoială, pîndită de spioni ; că, din partea sa, totul ar fi greșit interpretat într-un asemenea moment ; și, de altfel, cunoștea destul de bine cinstea, devotamentul și hotărîrea lui Olivier spre a fi convinsă că el va accepta tot ce va găsi ea de cuviință.

Se făcu ora trei ; dineul ceremonios, prezentările, vizitele. Regina primi pe toată lumea, cu o figură senină și o amabilitate ce nu răpea nimic binecunoscutului său orgoliu. Față de cei pe care-i considera dușmanii săi se arătă mult mai fermă, ceea ce nu prea se potrivește în mod obișnuit cu sentimentul de vinovăție. Niciodată nu fusese atîta lume la curte ; niciodată curiozitatea nu scormonise atît de adînc trăsăturile unei regine în primejdie. Maria-Antoaneta făcu față tuturor, își zdrobi dușmanii și își vrăji prietenii : îi preschimbă pe indiferenți în zeloși, pe zeloși în entuziaști ; și păru atît de frumoasă și de puternică, încît însuși regele îi adresă felicitări în public. Apoi, cînd totul se sfîrși cu bine, lăsînd să-i piară de pe buze zîmbetul de comandă, întorcîndu-se la amintirile sale, adică la zbuciumul său, singură, cu totul singură pe lume, își schimbă îmbrăcămintea, luă o pălărie cenușie cu panglici și flori albastre, o rochie cenușiu-închis, se urcă în trăsură și, fără gardă, cu o singură doamnă de onoare, ceru să fie condusă la Saint-Denis.

Era ceasul la care călugărițele, înapoindu-se în chiliile lor, treceau de la zgomotul stins al sălii de mese la tăcerea meditațiilor ce preced rugăciunea de seară.

Regina ceru să vină la vorbitor domnișoara Andreea de Taverney. Aceasta, îngenuncheată, înfășurată în veș-

mîntul său de lînă albă, privea pe fereastră cum se ridică luna în spatele teilor uriași și, în armonia nopții ce pogorîse, ea găsi subiectul rugilor sale fierbinți, arzătoare, pe care le trimitea cerului ca să se îndure de sufletul său. Își sorbea cu înghițituri lungi durerea iremediabilă a izolării pe care singură și-o hărăzise.

Andreea părăsise de bunăvoie curtea, rupsese chiar ea cu tot ce putea să-i hărăzească dragostea. Trufașă ca și Cleopatra, n-a îndurat nici măcar ideea ca domnul de Charny să se gîndească la altă femeie, nici chiar dacă acea femeie era însăși regina. Nu avusese nici o dovadă în legătură cu această iubire fierbinte pentru o alta. Cu siguranță, geloasa Andreea ar fi scos din această dovadă toate pricinile care fac să sîngereze o inimă. Nu-l văzuse oare pe Charny trecînd indiferent pe lîngă ea ? N-o bănuise ea pe regină că atrage — fără să vrea, bineînțeles — omagiile și preferințele lui Charny ?

La ce bun, din acea clipă, să mai rămînă la Versailles ? Ca să cerșească complimente ? Să colecționeze zîmbete ? Să i se ofere din cînd în cînd brațul, să i se strîngă mîna, cînd, în timpul plimbărilor, regina îi va împrumuta atențiile lui Charny, neputînd în acel moment să le păstreze pentru ea ? Nu, această inimă stoică nu avea nici o slăbiciune lașă, nu înțelegea să facă nici un fel de tranzacție. Viața — cu dragostea și întîietatea în inima celui iubit ; mînăstirea — cu dragostea și orgoliul rănit.

„Niciodată, niciodată ! își repeta trufașă Andreea. Cel pe care îl iubesc din umbră, cel care nu este pentru mine decît un nor, un portret, o amintire, acela nu mă insultă, îmi zîmbește mereu, îmi zîmbește doar mie !"

Iată de ce ea petrecuse atîtea nopți chinuite dar libere, iată de ce era fericită să plîngă atunci cînd se simțea slabă, să blesteme cînd se exalta. Andreea prefera să dispară cu totul, așa cum îi cerea integritatea iubirii și demnității sale, decît să revadă un om pe care-l ura fiind constrînsă să-l iubească.

De altfel, aceste contemplații mute ale iubirii pure, acest extaz al visului solitar însemnau mult mai multă viață pentru sălbatica Andreea decît serbările luminoase de la Versailles, cu obligația de a se apleca în fața riva-

lelor și cu teama de a lăsa să-i scape taina ferecată în inimă.

Am spus că în seara Sfîntului Ludovic, regina a venit s-o caute pe Andreea la Saint-Denis și a găsit-o visătoare, în chilia sa.

Așadar, i se spuse Andreei că a sosit regina, că a fost primită de consiliul canonicilor în marele vorbitor și că maiestatea sa, după primele cuvinte de politețe, a întrebat dacă poate să vorbească cu domnișoara de Taverney.

Ce lucru ciudat! Atît i-a trebuit Andreei, inimă copleșită de dragoste, ca să țîșnească în întîmpinarea acelui parfum care venea de la Versailles — parfum blestemat încă în ajun, și cu atît mai prețios cu cît se îndepărta mai mult, prețios ca tot ce se evaporă, ca tot ce se uită, prețios ca iubirea!

— Regina! murmură Andreea. Regina la Saint-Denis! Regina mă cheamă!

— Repede, grăbește-te! i se răspunse.

Prin urmare, se grăbi: își aruncă pe umeri lunga mantie de călugăriță, își strînse cingătoarea de lînă peste rochia largă și, fără să-și arunce măcar ochii în micuța oglindă, o urmă pe călugărița care venise s-o cheme. Dar de-abia făcuse o sută de pași, că se simți umilită fiindcă simțise atîta bucurie.

„De ce mi-a tresărit inima? se întreba în sinea ei. Întrucît o privește pe Andreea de Taverney că regina Franței vizitează mînăstirea Saint-Denis? Îmi satisface orgoliul? Regina nu se află aici pentru mine. Sînt fericită? Nu, o mai iubesc pe regină. Haide! Calm, călugăriță proastă care nu aparții nici lui Dumnezeu, nici oamenilor; încearcă cel puțin să-ți aparții ție însăți..."

Andreea se mustra astfel, coborînd marea scară și, stăpînă pe voința sa, făcu să i se stingă din obraji roșeața trecătoare a grabei, își domoli mișcările. Dar ca să reușească, îi trebui mai mult timp să coboare ultimele șase trepte decît îi trebuise ca să le străbată pe primele treizeci. Cînd ajunse în spatele corului, în vorbitorul de zile mari unde strălucirea candelabrelor și a lumînărilor creștea sub îngrijirea înfrigurată a cîtorva surori gospodine, Andreea era rece și palidă. Cînd își auzi numele rostit de către maica portăreasă care o condusese, cînd o zări pe Maria-

Antoaneta, așezată în jilțul abațial, în timp ce lîngă ea se înclinau, îngrămădindu-se, frunțile cele mai nobile ale sfîntului lăcaș, bătăile grăbite ale inimii o siliră pe Andreea să stea pe loc mai multe secunde.

— Ah, în sfîrșit, ai venit și putem vorbi, domnișoară — spuse regina, schițînd un zîmbet. Andreea se apropie și plecă fruntea. Îngăduiți, doamnă — spuse regina, întorcîndu-se către maica stareță.

Aceasta răspunse printr-o reverență și părăsi vorbitorul, urmată de toate maicile. Regina rămase singură cu Andreea, a cărei inimă bătea atît de tare, încît puteai s-o auzi dacă n-ar fi fost ticăitul bătrînei pendule.

LXXXIV

O INIMĂ MOARTĂ

Regina vorbi prima, cum era și firesc.

— Iată-te deci, domnișoară — spuse ea, cu un zîmbet blînd — știi că, așa, călugăriță, îmi faci o impresie ciudată. Andreea nu răspunse. Să vezi o veche prietenă — continuă regina — pierdută pentru lumea în care noi încă trăim, este ca un avertisment sever de dincolo de mormînt. Nu ești de aceeași părere, domnișoară ?

— Doamnă — replică Andreea — cine și-ar permite să dea sfaturi maiestății voastre ? Moartea însăși nu o va avertiza pe regină decît în ziua în care o va lua. Într-adevăr, cum ar putea face altfel ?

— De ce nu ?

— Pentru că, doamnă, o regină este sortită, prin însăși felul în care este crescută, să nu suporte pe lumea asta decît ceea ce nu se poate evita. Are tot ce poate face viața mai plăcută ; spre a-și înfrumuseța existența, o regină poate lua tot ce posedă un altul. Regina schiță un gest de mirare. Și este dreptul său — se grăbi să adauge Andreea. Pentru o regină, ceilalți înseamnă o colecție de supuși ale căror bunuri, onoare și viață aparțin suvera-

nilor. Viață, onoare și bunuri morale sau materiale sînt deci proprietatea reginelor.

— Iată niște teorii care mă miră — rosti rar Maria-Antoaneta. În țara asta faceți dintr-o suverană un fel de căpcăun din basme care înghite averea și fericirea muritorilor de rînd. Sînt eu o asemenea femeie, Andreea? Te-ai putut plînge în mod serios de mine pe vremea cînd erai la curte?

— Maiestatea voastră a avut bunătatea să-mi mai pună această întrebare atunci cînd am părăsit-o — răspunse Andreea. Am răspuns ca și astăzi: „Nu, doamnă".

— Uneori — reluă regina — ne mîhnește o greșeală săvîrșită față de cineva. Am jignit oare pe careva dintre ai dumitale și, prin urmare, merit să-mi vorbești atît de aspru? Andreea, refugiul pe care l-ai ales este un adăpost împotriva tuturor pornirilor rele din lume. Dumnezeu te învață să fii blîndă, calmă, să uiți insultele, virtuți a căror pildă desăvîrșită este el însuși. Trebuie oare să găsesc, venind aici, o frunte încruntată și cuvinte veninoase? Trebuie oare ca eu, care vin ca prietenă, să întîlnesc mustrările și dușmănia de-abia ascunsă a unei potrivnice pe viață?

Andreea ridică ochii, uluită de atîta îngăduință cu care Maria-Antoaneta nu-și răsfățase supușii. De obicei era trufașă și nu suporta să i se împotrivească nimeni. Să asculte, fără să se enerveze, cuvintele pe care le rostise Andreea, era un efort de răbdare și o dovadă de prietenie care o impresionară profund pe sălbatica solitară.

— Maiestatea sa știe foarte bine — spuse ea în șoaptă — că cei din familia de Taverney nu pot fi dușmanii săi.

— Înțeleg — răspunse regina — nu mă poți ierta că am fost rece cu fratele dumitale și el însuși mă acuză de ușurință, poate chiar că sînt capricioasă?

— Fratele meu este un supus mult prea cinstit ca s-o acuze pe regină — replică Andreea, silindu-se să-și păstreze tonul înghețat.

Regina pricepu că devenea suspectă arătînd prea multă blîndețe destinată să îmblînzească cerberul. Se opri în mijlocul avansurilor.

— Venind la Saint-Denis să mă rog Sfintei Fecioare, am vrut să te văd și să te asigur că, de aproape sau de departe, rămîn prietena dumitale.

Andreea simți nuanța; se temea, la rîndul său, că jignise pe cea care venise s-o mîngîie; se temea și mai mult să nu dezvăluie dureroasa-i rană ochiului întotdeauna pătrunzător al unei femei.

— Maiestatea voastră mă copleșește cu prea multă cinste și bucurie — răspunse ea, cu tristețe.

— Nu vorbi astfel, Andreea — zise regina, strîngîndu-i mîna. Îmi sfîșii inima. Cum, nu se poate oare ca o regină nefericită să aibă o prietenă, să fie sigură de inima cuiva, să-și odihnească, încrezătoare, privirea într-o privire plină de farmec, așa cum este a dumitale, fără să bănuiască în adîncul acestor ochi interesul sau ura ?! Da, da, Andreea, invidiază-le pe aceste regine, pe aceste stăpîne ale averilor, ale onoarei și ale vieții tuturor. Oh, da, sînt regine ! Da, posedă aurul și sîngele popoarelor lor, sufletul însă, niciodată, niciodată ! Nu-l pot lua, trebuie să li se dăruiască.

— Vă asigur, doamnă — murmură Andreea, zguduită de aceste cuvinte atît de calde — că am iubit-o pe maiestatea voastră mai mult decît aș putea iubi pe oricine pe lumea asta.

Și spunînd acestea, roși și plecă fruntea.

— M-ai... iubit ! exclamă regina, prinzînd din zbor cuvintele. Deci nu mă mai iubești ?

— Oh, doamnă !

— Nu te întreb nimic, Andreea... Blestemată fie mînăstirea care stinge atît de repede amintirea din unele inimi !

— Nu-mi învinuiți inima — rosti cu patimă Andreea — ea este moartă.

— Inima dumitale este moartă ? ! Dumneata, Andreea, atît de tînără, de frumoasă, spui că inima dumitale este moartă ? Ah, nu te juca cu aceste cuvinte nefaste. Inima unei ființe care are un asemenea zîmbet, o asemenea frumusețe nu poate muri; nu spune așa ceva, Andreea.

— Vă repet, doamnă, pentru mine nu mai există nimic, nici la curte, nici pe lume. Aici trăiesc ca iarba sau altă plantă; am bucurii pe care numai eu le înțeleg; iată

de ce adineauri, cînd v-am revăzut în toată splendoarea voastră, n-am înțeles imediat, eu care sînt o timidă și obscură călugăriță ; ochii mei s-au închis, orbiți de strălucirea voastră ; vă implor să mă iertați : nu este o crimă prea mare aceea de a uita vanitoasele glorii ale lumii ; duhovnicul meu mă felicită în fiecare zi, doamnă, nu fiți, vă rog, mai severă decît el.

— Cum ? ! Îți place la mînăstire ? întrebă regina.

— Mă cufund cu bucurie în singurătate.

— Nu-ți mai rămîne nimic pe lume care să te atragă ?

— Nimic.

„Dumnezeule ! gîndi regina. Nu cumva voi da greș ?" Și o spaimă de moarte o cuprinse. „Să încercăm s-o ispitim — își spuse ea. Dacă nici acest mijloc nu reușește, am să recurg la rugăminți. Ah, s-o rog așa ceva, s-o rog să-l accepte pe domnul de Charny ! Cerule, să fiu atît de nefericită !"

— Andreea — reluă Maria-Antoaneta, stăpînindu-și emoția — ți-ai exprimat mulțumirea în cuvinte care înlătură speranțele pe care mi le făcusem.

— Ce speranțe, doamnă ?

— Să nu mai vorbim, dacă ești atît de hotărîtă cum pari... ce păcat ! Ar fi fost pentru mine o umbră de bucurie, a dispărut. Pentru mine, toate sînt umbre ! Să nu ne mai gîndim.

— Cu toate astea, doamnă, mai ales că ar fi trebuit să fie pentru dumneavoastră o bucurie, explicați-mi...

— La ce bun ? Te-ai retras din lume, nu-i așa ?

— Da, doamnă.

— De bunăvoie ?

— Da, din toată inima !

— Și te feliciți că ai făcut așa ?

— Mai mult ca oricînd.

— Vezi bine deci că este în zadar să mai vorbesc. Cu toate astea, Dumnezeu mi-e martor, am vrut o clipă să te fac fericită.

— Pe mine ?

— Da, pe dumneata, nerecunoscătoare care mă învinuiești. Astăzi însă ai găsit alte bucurii, știi mai bine decît mine care îți sînt gusturile și vocația. Renunț...

— Dar, doamnă, făceți-mi cinstea unui amănunt.

— Foarte simplu, vroiam să te aduc înapoi la curte.

— Ah ! exclamă Andreea, zîmbind cu amărăciune. Eu să mă întorc la curte ?... Dumnezeule !... Nu ! Nu !... Niciodată, doamnă !... Oricît de greu mi-ar fi să nu dau ascultare maiestății voastre.

Regina se înfioră. Sufletul i se umplu de o durere fără margini. Ea, o corabie atît de puternică, eșua pe un atom de granit.

— Refuzi ? murmură.

Și pentru a nu-și arăta tulburarea, își ascunse obrazul în mîini. Andreea, crezînd-o zdrobită, veni lîngă ea și îngenunche spre a îndulci, prin respectul său, rana pe care o pricinuise prieteniei sau orgoliului.

— Gîndiți-vă — spuse ea — ce-ați putea face cu mine la curte, tristă cum sînt, fără viață, săracă, blestemată, cu mine pe care o ocolesc toți fiindcă n-am știut să inspir, femeilor obișnuite, neliniștea rivalității, iar bărbaților, obișnuita simpatie a diferenței dintre sexe ?... Ah, doamnă și scumpă stăpînă, lăsați-o pe această călugăriță, încă neprimită de Dumnezeu, care o găsește prea păcătoasă, el, care primește atîția infirmi ai trupului și sufletului. Lăsați-mă în mizeria și izolarea mea, lăsați-mă !

— Ah ! Ceea ce vroiam să-ți propun — reluă regina, ridicînd ochii — dezminte toate umilințele de care te plîngeai ! Căsătoria despre care este vorba te face una dintre cele mai mari doamne ale Franței.

— O... căsătorie ? ! bîigui Andreea, uluită.

— Refuzi — spuse regina, din ce în ce mai descurajată.

— Da, refuz, refuz !

— Andreea... — mai încerca regina.

— Refuz, doamnă, refuz !

Cu o cumplită strîngere de inimă, Maria-Antoaneta se pregăți s-o implore. În clipa cînd se ridică, nehotărîtă, tremurînd, neștiind cum să-și înceapă rugămintea, Andreea i se așeză în drum.

— Cel puțin, doamnă — zise ea, apucînd-o de rochie deoarece credea că vrea să plece — făceți-mi deosebita favoare și spuneți-mi numele celui care ar accepta să-i fiu tovarășă de viață. Am suferit atîtea umilințe în viața mea, încît numele acestui bărbat generos... — și zîmbi

cu o ironie sfîșietoare — ...va fi balsamul pe care îl voi pune de-acum înainte pe toate rănile orgoliului meu.

Regina păru nehotărîtă, însă dorea să meargă pînă la capăt.

— Domnul de Charny — rosti cu o voce tristă, indiferentă.

— Domnul de Charny ?! țipă Andreea, cu o patimă cumplită. Domnul Olivier de Charny ?!...

— Domnul Olivier, da — repetă regina, privind-o uimită pe tînăra fată.

— Nepotul domnului de Suffren ? continuă Andreea, cu obrajii în flăcări și ochii scînteind ca niște stele.

— Nepotul domnului de Suffren — zise Maria-Antoaneta, din ce în ce mai uluită de schimbarea petrecută pe chipul Andreei.

— Cu domnul Olivier voiați să mă căsătoriți, doamnă ?

— Cu el...

— Și... el consimte ?...

— Te cere în căsătorie.

— Ah, accept, accept ! izbucni Andreea, ca nebună, cu desăvîrșire transportată. Deci pe mine mă iubește ! Mă iubește așa cum îl iubesc și eu ! Regina se trase înapoi lividă, clătinîndu-se cu un geamăt surd ; căzu zdrobită într-un fotoliu în timp ce Andreea, cu mintea rătăcită, îi săruta genunchii, rochia, îi scălda mîinile în lacrimi și le acoperea cu sărutări fierbinți. Cînd plecăm ? întrebă fata cînd, în sfîrșit, putu să articuleze și altceva decît strigăte sugrumate și suspine.

— Vino ! murmură regina, simțind că-și dă sufletul și vrînd să-și salveze onoarea înainte de a muri.

Se ridică și se sprijini de Andreea, ale cărei buze fierbinți îi căutau obrajii înghețați ; și în timp ce tînăra fată se pregătea de plecare, nefericita regină, în mîinile căreia se afla viața și onoarea a treizeci de milioane de supuși, rosti suspinînd cu amărăciune :

— Doamne, ajung atîtea suferințe pentru o singură inimă ! Și cu toate astea trebuie să-ți mulțumesc, Dumnezeule ! adăugă ea. Căci îmi salvezi copiii de oprobiu și îmi dai dreptul să mor sub mantia mea regală !

LXXXV

ÎN CARE SE EXPLICĂ DE CE SE ÎNGRĂȘA BARONUL

În timp ce la Saint-Denis regina hotăra soarta domnișoarei de Taverney, Filip, cu inima sfîșiată de tot ce aflase, de tot ce descoperise, grăbea pregătirile plecării. Un soldat obișnuit să străbată lumea e mai tot timpul gata să-și facă bagajele și să îmbrace mantaua de călătorie. Filip avea însă motive mai puternice decît oricare altul ca să se îndepărteze în cea mai mare grabă de Versailles : nu voia să fie martorul dezonoarei, aproape sigure și de neînlăturat, a reginei, unica sa iubire.

Astfel încît fu văzut mai zelos ca oricînd înșeuîndu-și caii, încărcîndu-și armele, îndesînd în valize ceea ce îi era necesar pentru viața cu care se obișnuise ; cînd isprăvi toate astea, îl anunță pe domnul de Taverney-tatăl că dorește să-i vorbească.

Bătrînelul se întorcea de la Versailles, mișcîndu-și pe cît putea picioarele subțiri ce purtau o burtă rotunjoară. De trei sau patru luni baronul se îngrășa, ceea ce-i dădea o mîndrie ușor de înțeles dacă ne gîndim că, pentru el, obezitatea era semnul unei mulțumiri desăvîrșite.

Or, la domnul de Taverney, mulțumirea desăvîrșită însemna ceva ce cuprindea o mulțime de lucruri.

Baronul se întorcea deci foarte bine dispus din plimbarea sa la palat. Seara luase cuvenita parte la scandalul din timpul zilei. Zîmbise domnului de Breteuil împotriva domnului de Rohan ; domnilor de Soubise și de Guéménée împotriva domnului de Breteuil ; domnului de Provence împotriva reginei ; domnului d'Artois împotriva domnului de Provence ; la o sută de persoane care erau împotriva altor o sută de persoane ; nimănui care susținea pe cineva. Își făcuse provizii de răutate, de mici infamii. Cu coșul plin, se întorcea fericit.

Cînd valetul îi spuse că fiul său dorește să-i vorbească, în loc să aștepte vizita lui Filip, el fu cel care străbătu întregul palier spre a veni să-l vadă pe călător. Intră, fără

să se anunțe, în camera unde domnea neorînduiala, ca de obicei înaintea unei plecări.

Filip nu se aștepta nici la izbucniri tandre din partea tatălui său cînd îi va comunica hotărîrea pe care o luase, dar nici nu se aștepta la un exces de indiferență. Andreea părăsise casa părintească, deci o ființă mai puțin de chinuit; bătrînul baron trebuie că simțea golul, și atunci cînd golul se va mări prin plecarea ultimului martir, baronul, asemenea copiilor cărora li se ia cîinele și pasărea cu care se jucau, ar putea să scîncească, chiar dacă ar face-o numai din egoism.

Filip fu însă de-a dreptul mirat cînd îl auzi pe baron izbucnind într-un rîs plin de satisfacție:

— Ah, Doamne, pleacă, pleacă... Filip se opri, uitîndu-se uluit la baron. Eram sigur — continuă bătrînul. Aș fi pus rămășag. Bine jucat, Filip, bine jucat!

— Poftim? Ce spuneți, domnule? întrebă tînărul. Ce este bine jucat, vă rog?

Bătrînul începu să fredoneze, sărind într-un picior și ținîndu-și începutul de burtă cu amîndouă mîinile. Totodată, îi făcea lui Filip cu ochiul, ca acesta să-și concedieze valetul. Înțelegînd, tînărul se supuse. Baronul îl împinse afară pe Champagne și închise imediat ușa după el; apoi, întorcîndu-se lîngă fiul său, șopti:

— Admirabil, admirabil!

— Mă lăudați atîta, domnule — zise cu răceală Filip — fără să știu întrucît o merit...

— Ah! Ah! Ah! exclamă bătrînul, făcînd cîțiva pași, cu mersul său legănat.

— Dacă nu cumva toată această veselie, domnule, nu este pricinuită de plecarea mea, care vă scapă de mine.

— Oh! Oh! Oh!... exclamă din nou bătrînul, rîzînd într-un alt registru. Lasă, lasă, nu te mai preface față de mine, nu te mai osteni; doar pe mine nu mă poți păcăli... Ah, ah, ah!...

Filip își încrucișă brațele, întrebîndu-se dacă bătrînului nu-i sărise vreo doagă.

— Să vă păcălesc? În ce privință? întrebă el.

— În privința plecării tale, ce naiba! Nu cumva îți închipui că am să cred în plecarea ta?

— Nu credeți?

— Champagne nu mai este aici, îţi repet. Nu te mai preface ! De altfel, mărturisesc că nici nu aveai altă cale de ales, aşa că faci foarte bine.

— Domnule, mă uluiţi peste măsură !...

— Este destul de uluitor că am ghicit totul ; ce vrei însă, Filip, nu există om mai curios decît mine, şi cînd sînt curios, cercetez ; nu există om care să găsească mai uşor ceea ce caută decît mine ; deci am aflat că te prefaci numai că pleci şi te felicit.

— Mă prefac ?! strigă Filip, intrigat.

Bătrînul se apropie, atinse pieptul tînărului cu degetele-i osoase ca ale unui schelet şi, din ce în ce mai confidenţial, îi spuse :

— Pe cuvînt de onoare, cred că, fără acest truc, mai mult ca sigur că totul ar fi fost descoperit. O faci la timp. Uite, chiar şi mîine ar fi fost prea tîrziu. Pleacă repede, fiule, pleacă repede !

— Domnule — rosti Filip, pe un ton de gheaţă — vă asigur că nu înţeleg nici un cuvînt, dar absolut nici unul din tot ce-mi faceţi cinstea de a-mi spune.

— Unde-ţi vei ascunde caii ? continuă bătrînul, fără să-l ia în seamă. Ai o iapă care poate fi uşor recunoscută. Fii atent să nu fie văzută aici cînd se va crede că eşti în... Fiindcă veni vorba, încotro te prefaci că pleci ?

— Mă duc la Taverney-Maison-Rouge, domnule.

— Bine... foarte bine... te faci că mergi la Maison-Rouge... Nimeni nu se va interesa exact... Foarte bine... Cu toate astea fii prudent : o mulţime de ochi vă privesc pe amîndoi.

— Pe amîndoi ?!... Care amîndoi ?

— *Ea* este prea înflăcărată, vezi tu — continuă bătrînelul — *ea* are nesăbuinţe care pot zădărnici totul. Fii atent ! Fii tu mai chibzuit decît ea...

— Cred, într-adevăr, domnule — strigă Filip, cu o mînie surdă — că vă distraţi pe socoteala mea, ceea ce nu este deloc frumos, vă jur ; ceea ce nici nu este bine, pentru că mă faceţi, mîhnit şi enervat cum sînt, să uit respectul pe care vi-l datorez.

— Ah, bine, da, respectul... te scutesc ; eşti un băiat destul de mare ca să te ocupi de treburile noastre şi-o faci atît de bine, încît îmi inspiri respect chiar şi mie. Tu

ești Bătrînul, eu sînt Zăpăcitul. Haide, lasă-mi o adresă unde să te pot anunța dacă se-ntîmplă ceva important.

— La Taverney, domnule — spuse Filip, crezînd că, în sfîrșit, bătrînul își mai venise în fire din nebunia lui.

— Ei, frumos îți stă !... La Taverney ? La optzeci de leghe ?! Îți închipui că, dacă am un sfat important, grabnic să-ți trimit, o să m-apuc să-mi omor curierii pe drumul spre Taverney, nu-i așa ? Haide, nu-ți cer să-mi dai adresa căsuței tale din parc, fiindcă s-ar putea ca trimișii mei să fie urmăriți sau va fi recunoscută livreaua casei mele, dar caută o a treia adresă, la distanță de un sfert de oră ; doar ai imaginație, ce dracu ! Cînd ai făcut în dragoste ceea ce faci tu, înseamnă că ești capabil să te descurci, la naiba !

— O casă în parc ? Dragoste ? Imaginație, domnule ?! Ne jucăm de-a enigmele. Numai că sînteți singurul care cunoașteți și dezlegarea.

— Nu cunosc animal mai afurisit și mai ascuns decît tine ! strigă tatăl, înciudat. Nu știu pe altul a cărui discreție să fie mai jignitoare. S-ar spune că ți-e teamă să nu te trădez ? Foarte, foarte ciudat !

— Domnule ! strigă Filip, exasperat la culme.

— Bine, bine ! Păstrează-ți secretele, păstrează secretul fostei căsuțe de vînătoare pe care ai închiriat-o !

— Eu am închiriat căsuța de vînătoare, eu ?

— Păstrează secretul plimbărilor nocturne pe care le-ai făcut însoțit de două încîntătoare prietene.

— Eu ?!... M-am plimbat, eu ? murmură Filip, pălind.

— Păstrează secretul acelor sărutări dulci ca mierea din florile împrospătate de rouă.

— Domnule ! urlă Filip, turbat de gelozie. Domnule, n-aveți de gînd să tăceți ?

— Bine, bine, tot ce-ai făcut, știam, nu ți-am spus doar ? Bănuiai că știam ? La naiba, acest lucru ar trebui să te facă să ai mai multă încredere. Intimitatea ta cu regina, favorurile acordate, excursiile la băile lui Apolo, Doamne! Dar bine, e vorba despre viața și averea noastră, a tuturor ! Nu-ți fie teamă de mine, Filip... Încrede-te în mine !

— Domnule, îmi faceți silă ! strigă Filip, ascunzîndu-și fața în mîini.

Şi, într-adevăr, silă simţea nefericitul Filip pentru cel care-i zgîndărea rănile şi, nemulţumit de a le zgîndări, le şi adîncea, le sfîşia cu un fel de furie. Simţea într-adevăr silă pentru omul care-i atribuia lui fericirea altuia şi care, crezînd că-l mîngîie, îl zdrobea arătîndu-i norocul rivalului său.

Tot ceea ce aflase tatăl, tot ce ghicise, tot ce răuvoitorii puneau în seama domnului de Rohan, iar cei mai bine informaţi, în seama domnului de Charny, baronul punea în seama fiului său. În ochii lui, pe Filip îl iubea regina şi-l împingea încetul cu încetul, din umbră, pe cele mai înalte culmi ale favorurilor. Iată desăvîrşita mulţumire care, de cîteva săptămîni, îl făcea pe domnul de Taverney să se îngraşe.

Cînd Filip descoperi că e din nou tîrît în noroiul infamiei, se înfioră văzînd că singurul care ar fi trebuit să lupte alături de el, pentru onoarea sa, îl afundă mai adînc ; lovitura fusese însă atît de brutală, încît Filip rămase buimac, mut, în timp ce baronul pălăvrăgea, mai plin de vervă ca oricînd.

— Vezi tu — zicea el — ai realizat o adevărată capodoperă, ai zăpăcit pe toată lumea ; astă-seară, cincizeci mi-au spus : „Este Rohan". O sută mi-au spus : „Este Charny". Două sute mi-au spus : „Este şi Rohan, şi Charny !" Nici unul, ascultă-mă bine, nici unul n-a spus : „E Taverney". Îţi repet că este a capodoperă, aşa că lasă-mă, cel puţin, să-ţi prezint felicitările mele... În rest, atît ţie cît şi ei, vă face cinste, dragul meu. Ei, fiindcă te-a ales ; ţie, pentru că este a ta.

În clipa cînd Filip, înnebunit de ultimele cuvinte, îl fulgera cu privirea pe nemilosul bătrîn, o privire care prevestea furtuna, în curtea palatului răsună huruitul unei trăsuri, şi zgomotul, alergătura, ciudatul du-te-vino atraseră atenţia lui Filip spre ceea ce se întîmpla afară. Îl auzi pe Champagne ţipînd :

— Domnişoara ! Este chiar domnişoara !

Şi mai multe voci repetară :

— Domnişoara !...

— Cum domnişoara ? zise bătrînul Taverney. Ce domnişoară este acolo ?

— Sora mea ! murmură Filip, cuprins de uimire cînd o recunoscu pe Andreea, care cobora din trăsură, luminată de torța portarului.

— Sora dumitale ?! repetă bătrînelul. Andreea... este cu putință ?

Și Champagne, sosind ca să confirme ceea ce anunțase Filip, îi spuse acestuia :

— Domnule, domnișoara sora dumneavoastră, se află în iatacul de lîngă salonul cel mare ; îl așteaptă pe domnul ca să-i vorbească.

— Să mergem în întîmpinarea ei ! strigă baronul.

— Cu mine vrea să vorbească — preciză Filip, salutîndu-l pe bătrîn. Mă voi duce primul, dacă n-aveți nimic împotrivă.

În acea clipă, o a doua trăsură intră cu zgomot în curte.

— Cine dracu mai vine ? murmură baronul. Este seara surprizelor.

— Domnul conte Olivier de Charny ! strigă portarul către valet.

— Să fie condus domnul conte în salon — îi spuse Filip lui Champagne. Îl va primi domnul baron. Eu mă duc în iatac să vorbesc cu sora mea.

Cei doi coborîră încet scara.

„De ce vine contele ?“ se întrebă Filip.

„De ce-a venit Andreea ?“ se gîndea baronul.

LXXXVI

TATĂL ȘI LOGODNICA

Salonul palatului era așezat în primul corp al clădirii, la parter. La stînga se afla iatacul avînd ieșire spre scara ce ducea către apartamentul Andreei. La dreapta, un alt salon mai mic prin care se intra în cel mare.

Filip ajunse primul în iatac, unde îl aștepta sora lui. Traversînd vestibulul, grăbise pasul pentru a se afla mai repede în brațele acestei dragi prietene. Nici nu apucă să închidă bine ușa dublă a iatacului, că Andreea îi și sări de

git și-l sărută, cu o veselie cu care nu mai era obișnuit de multă vreme acest îndrăgostit fără noroc, acest frate nefericit.

— Cerul fie lăudat! Ce ți s-a întîmplat? o întrebă tînărul pe Andreea.

— O mare bucurie! Ah, o foarte mare bucurie, frate!

— Și vii ca să mi-o spui?

— Vin pentru totdeauna! exclamă Andreea, cu o izbucnire de fericire care preschimba exclamația ei într-un strigăt triumfător.

— Mai încet, surioară, mai încet! zise Filip. Pereții acestei case nu sînt obișnuiți cu bucuria și, în plus, în salonul de alături se află sau se va afla imediat cineva care te-ar putea auzi.

— Cineva? repetă Andreea. Cine?

— Ascultă — răspunse Filip.

— Domnul conte de Charny! anunță valetul, introducîndu-l pe Olivier din micul salon în salonul cel mare.

— El! El! strigă Andreea, mîngîindu-l cu și mai multă înflăcărare pe fratele său. Ah, știu foarte bine de ce se află aici.

— Știi?

— Uite! Știu atît de bine, încît, cum îmi dau seama că îmbrăcămintea mea e în neorînduială și cum prevăd clipa cînd va trebui, la rîndul meu, să intru în acest salon și să aud cu urechile mele ceea ce va spune domnul de Charny...

— Vorbești serios, scumpa mea Andreea?

— Ascultă, ascultă, Filip, și lasă-mă să urc în apartamentul meu. Regina m-a adus cam prea repede, trebuie să-mi schimb cămașa de călugăriță cu veșmintele unei... logodnice.

Și cu aceste cuvinte pe care i le șopti lui Filip, însoțindu-le de o veselă sărutare, Andreea, plutind de fericire, se avîntă, ușoară ca un fulg, pe scara ce ducea în apartamentul său. Filip rămase singur și-și lipi obrazul de ușa care făcea legătura între iatac și salon: ascultă. Contele de Charny intrase. Măsura cu pași mari uriașa încăpere pardosită cu parchet și părea că mai curînd meditează decît așteaptă. Domnul de Taverney-tatăl intră, la rîndul său, și-l salută pe conte, cu o politețe aleasă, deși prefăcută.

— Cărui fapt — rosti el — datorez cinstea acestei vizite neașteptate, domnule conte ? Oricum, vă asigur că sînt copleșit de bucurie.

— Am venit, domnule, după cum vedeți, în ținută de ceremonie și vă rog să mă iertați că nu l-am adus și pe unchiul meu, domnul amiral de Suffren, așa cum ar fi trebuit s-o fac.

— De ce ? se bîlbîi baronul. Bineînțeles că vă iert, scumpe domnule de Charny.

— Așa s-ar fi cuvenit, știu, pentru cererea pe care mă pregătesc să v-o prezint.

— O cerere ? zise baronul.

— Am onoarea — rosti Charny, cu un glas pe care emoția îl făcea să vibreze — să vă cer mîna domnișoarei Andreea de Taverney, fiica dumneavoastră.

Baronul tresări în fotoliul său. Privea cu ochi scînteietori, părînd că soarbe fiecare cuvînt rostit de contele de Charny.

— Fiica mea !... murmură el. Mi-o cereți pe Andreea în căsătorie ?

— Da, domnule baron : numai dacă domnișoara de Taverney nu are ceva împotriva acestei căsătorii.

„Ah, așa deci — gîndi bătrînelul. Favorurile acordate lui Filip sînt atît de nemaipomenite, încît chiar unul dintre rivali vrea să profite căsătorindu-se cu sora lui ! Pe legea mea, joci și dumneata tare, domnule de Charny !"

Și adăugă tare, zîmbind :

— Această alegere este o cinste atît de mare pentru familia noastră, domnule conte, încît accept cu mare bucurie în ceea ce mă privește. Dar, cum țin să plecați de aici avînd un consimțămînt total, voi trimite să fie chemată și fiica mea.

— Domnule — îl întrerupse contele cu răceală — n-aveți nici o grijă. Regina a binevoit s-o consulte pe domnișoara de Taverney în această privință și răspunsul fiicei dumneavoastră îmi este favorabil.

— Ah ! exclamă baronul, din ce în ce mai încîntat. Așadar, regina...

— Da, domnule, și-a dat osteneala de a merge la Saint-Denis.

Baronul se ridică.

— Nu-mi mai rămîne, domnule conte — spuse el — decît să vă aduc la cunoştinţă situaţia materială a domnişoarei de Taverney. Am aici sus titlurile averii mamei sale. Nu vă căsătoriţi cu o fată bogată, domnule conte, şi înainte de a lua hotărîrea...

— Inutil, domnule baron — rosti sec Charny. Sînt bogat pentru amîndoi şi domnişoara de Taverney nu este dintre femeile pentru care te tîrguieşti.

De-abia sfîrşi aceste cuvinte, că uşa iatacului se deschise şi Filip se ivi, palid, desfigurat, cu o mînă la piept şi cu cealaltă încleştată.

Charny îl salută ceremonios şi i se răspunse la fel.

— Domnule — spuse Filip — tatăl meu avea dreptate să vă propună o discuţie asupra bunurilor familiei; dorim amîndoi să vă dăm anumite lămuriri. În timp ce domnul baron va urca în apartamentul său să aducă hîrtiile despre care vă vorbea, eu voi avea cinstea de a discuta cu dumneavoastră unele amănunte.

Şi Filip, cu o privire plină de autoritate, îl concedie pe baron, care ieşi cam stînjenit, presimţind că ceva nu era în regulă. Filip îl conduse pe baron pînă la uşa micului salon pentru a fi sigur că acea încăpere rămîne goală. Se duse şi aruncă o privire şi în iatac şi, după ce se încredinţă că nu putea fi auzit de nimeni în afară de cel cu care vorbea, zise încrucişîndu-şi braţele la piept dinaintea contelui :

— Cum se face, domnule de Charny, că îndrăzniţi să veniţi aici şi s-o cereţi pe sora mea în căsătorie ? Olivier se dădu înapoi şi roşi. Nu cumva ca să vă ascundeţi mai bine dragostea pentru femeia pe care o urmăriţi neîncetat, femeia care vă iubeşte ? Nu cumva pentru că, fiind căsătorit, nu se va mai putea spune că aveţi o iubită ?

— Adevărul, domnule, este că... — îngînă Charny, clătinîndu-se, zdrobit.

— Nu cumva — continuă Filip — pentru că, devenit soţul unei femei care va putea fi în preajma iubitei dumneavoastră la orice oră, vă va fi mai uşor s-o vedeţi pe adorata dumneavoastră iubită ?

— Domnule, depăşiţi orice limită !

— Sau poate, şi cred că mai curînd asta este — vorbi mai departe, Filip, apropiindu-se de Charny — fără în-

doială, pentru că, devenind cumnatul dumneavoastră, nu mai pot da în vileag ceea ce știu în privința iubirii din trecut ?

— Ceea ce știți ?! zise Charny, tulburat. Băgați de seamă !

— Da — rosti Filip, înflăcărîndu-se — căsuța de vînătoare pe care ați închiriat-o, plimbările tainice în parcul de la Versailles... noaptea... strîngerile de mînă, suspinele și, mai ales, acele afectuoase priviri schimbate la portița parcului.

— Domnule, în numele cerului, domnule, nu știți nimic, spuneți că nu știți nimic.

— Nu știu nimic ! strigă Filip, cu o ironie biciuitoare. Cum să nu știu nimic eu, care eram ascuns în tufișurile din spatele băilor lui Apolo, cînd ați ieșit de acolo la braț cu regina ?

Charny făcu doi pași, ca un om care a primit o lovitură de moarte, și caută să se sprijine de ceva. Filip îl privi într-o tăcere cumplită. Îl lăsa să sufere, îl lăsa să-și ispășească cu un chin trecător toate clipele de neînchipuită bucurie pe care i le reproșase.

Charny își învinse disperarea.

— Ei bine, domnule — i se adresă el lui Filip — chiar după tot ce mi-ați spus, vă cer și dumneavoastră mîna domnișoarei de Taverney. Dacă n-aș fi decît un laș calculator, cum presupuneați adineauri, dacă m-aș căsători numai pentru mine, aș fi destul de nemernic încît să-mi fie frică de omul care deține taina mea și a reginei. Regina însă trebuie salvată, domnule, trebuie !

— Și care sînt prejudiciile pe care le suferă regina ? întrebă Filip. Fiindcă domnul de Taverney a văzut-o ținînd strîns brațul domnului de Charny și ridicînd spre cer ochii umeziți de fericire ? Ce suferință îi poate pricinui reginei faptul că eu știu că vă iubește ? Ah, nu este un motiv ca sora mea să fie sacrificată, domnule, și nu voi permite să fie !

— Domnule — răspunse Olivier — știți de ce regina este pierdută dacă această căsătorie nu se face ? Pentru că azi-dimineață, chiar în timp ce era arestat domnul de Rohan, regele m-a surprins la picioarele reginei.

— Dumnezeule !

— Și regina, la întrebările regelui gelos, a răspuns că îngenuncheasem ca să-i cer mîna sorei dumneavoastră. Iată de ce, domnule, dacă nu mă căsătoresc cu sora dumneavoastră, regina este pierdută. Acum înțelegeți ?...

Două zgomote curmară fraza lui Olivier : un țipăt și un suspin. Amîndouă se auziră în aceeași clipă, unul din iatac, celălalt din salonaș. Olivier alergă într-acolo de unde venise suspinul ; o văzu în iatac pe Andreea de Taverney, îmbrăcată în rochie albă de logodnică. Auzise totul și leșinase.

Filip alergase spre salonașul de unde venise țipătul. Zări trupul baronului de Taverney, pe care dezvăluirea dragostei reginei pentru Charny îl lovi ca un trăsnet, nimicindu-i toate speranțele. Lovit de apoplexie, baronul își dăduse suflarea. Filip, care înțelesese totul, chiar și rușinea acestei morți, se îndepărtă în tăcere de cadavru și se întoarse în salon, la Charny, care o contempla tremurînd și fără să încerce a o atinge pe frumoasa și tînăra fată, zăcînd rece și neînsuflețită.

Cele două uși deschise lăsau să se vadă cele două trupuri așezate paralel, simetric, fiecare în locul unde primise lovitura revelației.

Filip, cu ochii ieșiți din orbite, cu inima clocotind de mînie, avu curajul să vorbească și să-i spună domnului de Charny :

— Domnul baron de Taverney a murit. După el, eu sînt capul familiei. Dacă domnișoara de Taverney supraviețuiește, v-o dau în căsătorie.

Charny privi cu spaimă cadavrul baronului, cu disperare trupul Andreei.

— Conte de Charny — adăugă el, după ce reuși să se stăpînească — îți promit, în numele sorei mele, care nu mă aude : își va dărui fericirea reginei și poate că într-o zi și eu voi fi destul de fericit ca să-i pot dărui viața. Adio, domnule Charny, adio, cumnate !

Și salutîndu-l pe Olivier, care nu știa cum să plece fără să treacă pe lîngă una dintre victime, Filip o ridică pe Andreea, o strînse în brațe și lăsă astfel cale liberă contelui, care dispăru prin iatac.

LXXXVII

DUPĂ BALAUR, VIPERA

E timpul să ne întoarcem la acele personaje pe care, ca să ne putem continua firul povestirii și să respectăm adevărul istoric, le-am trecut pe planul al doilea.

Oliva se pregătea să fugă, sfătuită de Jeanne, tocmai cînd Beausire, prevenit de un bilet anonim, Beausire, gîfîind de disperare că Nicole dispăruse, se pomeni condus pînă în brațele acesteia și o răpi de la Cagliostro în timp ce domnul Reteau de Villette aștepta zadarnic la capătul străzii Roi-Doré. Ca să-i găsească pe fericiții îndrăgostiți, pe care domnul de Crosne avea atîta interes să-i descopere, doamna de La Motte, care se socotea înșelată, puse la treabă toți oamenii săi de încredere.

Îi plăcea mai mult, nu încape îndoială, să vegheze ea însăși asupra tainei sale, decît s-o lase la bunul plac al altora, și pentru ca afacerea pe care o punea la cale să nu dea greș, era absolut necesar ca Nicole să nu poată fi găsită.

Este imposibil să descriem spaimele pe care le îndură cînd toți trimișii săi o anunțară, întorcîndu-se, că toate căutările fuseseră zadarnice. Chiar în acel moment primea, stînd ascunsă, ordinele reginei de a se prezenta și de a da socoteală de tot ce făcuse în legătură cu colierul. Îndată ce coborî noaptea, înfășurată în voaluri, plecă la Bar-sur-Aube, unde avea o căsuță, și ajungînd acolo pe căi ocolite, fără să fie recunoscută, se opri să studieze în adevărata ei lumină situația în care se afla.

Cîștigă astfel două sau trei zile, față în față cu ea însăși, și avu timp, iar datorită timpului, forța de a susține printr-o argumentare solidă edificiul calomniilor sale.

Regina și regele, care o căutau, nu aflară că este la Bar-sur-Aube decît în clipa cînd era pregătită să se războiască. Un trimis special urma s-o aducă. În acel moment află de arestarea cardinalului. Oricare alta, în locul ei, ar fi fost zdrobită de această ofensivă energică, Jeanne însă nu mai avea nimic de pierdut. Ce mai în-

semna libertatea pe lîngă problemele de viață și de moarte care se înmulțeau zilnic ?

Aflînd de întemnițarea cardinalului și de scandalul pe care îl iscase regina, își zise : „Regina și-a scufundat singură corăbiile ; ei îi este cu neputință să mai modifice trecutul. Refuzînd să cadă la învoială cu cardinalul și să-i plătească pe bijutieri, ea s-a hotărît să joace totul pe-o carte. Asta dovedește că-și face socotelile fără mine și că nu bănuiește ce forțe voi arunca în bătălie."

Iată ce armură își pregătea Jeanne, cînd un om, pe jumătate polițist, pe jumătate mesager, se prezentă în fața ei și anunță că este însărcinat *s-o aducă la curte*. Trimisul însărcinat s-o aducă la curte vru s-o conducă direct la rege ; Jeanne însă, cu abilitatea pe care i-o cunoaștem, îl întrebă :

— Domnule, o iubiți pe regină, nu-i așa ?

— Vă mai îndoiți, doamnă contesă ? ! răspunse mesagerul.

— Ei bine, în numele acestei afecțiuni sincere și a respectului pe care-l purtați reginei, vă conjur să mă conduceți întîi la regină. Ofițerul vru să se împotrivească. Cu siguranță că știți mai bine decît mine despre ce este vorba — reluă contesa. Iată de ce cred că vă dați seama că o discuție secretă între mine și regină este absolut necesară. Trimisul, care auzise și el multe dintre calomniile care înveninau atmosfera de la Versailles în ultimele luni, crezu că, într-adevăr, îi face un serviciu reginei, ducînd-o pe doamna de La Motte întîi la ea, și apoi la rege.

Să ne imaginăm trufia, orgoliul, mîndria reginei în fața acestui demon pe care încă nu-l cunoștea, dar asupra căruia începuse să aibă unele bănuieli referitoare la perfidia amestecului său în unele treburi. Să ne-o închipuim pe Maria-Antoaneta, văduvă încă neconsolată a dragostei sale sfărîmate de un scandal, Maria-Antoaneta zdrobită de jignirea unei acuzații pe care n-o putea respinge, să ne-o închipuim, după atîtea suferințe, pregătindu-se să pună piciorul pe capul șarpelui care o mușcase.

Disprețul nemărginit, mînia rău ascunsă, ura femeii față de altă femeie, sentimentul unei superiorități incomparabile datorită poziției, iată care erau armele adversarilor. Regina începu prin a chema ca martore două dintre

doamnele sale de onoare : una cu ochii plecați, mută, făcînd reverențe solemne ; o inimă plină de ascunzișuri, o minte plină de gînduri, disperarea ca ultim resort, iată cum se prezenta cel de-al doilea campion. Imediat ce le zări pe cele două femei, doamna de La Motte își spuse : „Iată doi martori care vor fi repede expediați !".

— Ah, în sfîrșit, iată-te, doamnă ! strigă regina. În sfîrșit, ai fost găsită ! Jeanne se înclină pentru a doua oară. Te ascundeai deci ? rosti nerăbdătoare Maria-Antoaneta.

— Să mă ascund ?! Nu, doamnă — replică Jeanne, cu o voce dulce și slabă, ca și cînd emoția pe care i-o producea maiestatea regală îi schimba timbrul obișnuit. Nu mă ascundeam ; dacă m-aș fi ascuns, n-aș fi fost găsită.

— Cu toate astea ai fugit ? Fie, să-i zicem cum vrei.

— Da, am părăsit Parisul, doamnă.

— Fără învoirea mea ?

— Mă temeam că maiestatea voastră nu-mi va acorda micul concediu de care aveam nevoie pentru a pune în ordine unele treburi la Bar-sur-Aube, unde mă aflam de șase zile, cînd am primit ordinul maiestății sale. De altfel, trebuie să vă spun că nu mă credeam atît de necesară maiestății voastre, încît să fiu obligată s-o anunț că voi lipsi opt zile.

— Ai dreptate, doamnă. Și de ce te-ai temut că voi refuza să te las să pleci ? De ce să-mi ceri voie să pleci ? De ce trebuie să-ți acord eu permisiunea ? Ai oare vreo treabă aici ?

Era, în aceste cuvinte, un dispreț fără margini. Jeanne se simți jignită, dar se stăpîni, cum fac tigrii atinși de săgeată.

— Doamnă — răspunse ea, cu umilință — este adevărat că n-am la curte nici o însărcinare. Maiestatea voastră însă îmi făcea cinstea unei încrederi atît de prețioase, încît mă consideram mult mai angajată față de dînsa, din recunoștința ce i-o purtam, decît se simțeau multe altele din datorie.

Jeanne căutase îndelung. găsise cuvîntul încredere și se slujea de el.

— Despre încredere — repetă regina cu un dispreț și mai zdrobitor decît prima dată — vom mai vorbi. L-ai văzut pe rege ?

— Nu, doamnă.

— O să-l vezi.

Jeanne se înclină :

— Va fi o mare cinste pentru mine.

Regina încercă să se calmeze ca să poată obține ce vroia prin întrebările sale. Jeanne profită de acest răgaz, ca să adauge :

— Dar, pentru Dumnezeu, doamnă ! Cît de severă este maiestatea voastră cu mine ! Am început să tremur !

— Încă n-ai ajuns la capăt — o bruscă regina. Știi că domnul de Rohan se află la Bastilia ?

— Mi s-a spus, doamnă.

— Cred că bănuiești pentru ce ?

Jeanne o privi țintă pe regină și, întorcîndu-se către doamnele de onoare, a căror prezență părea s-o stînjenească răspunse :

— Nu știu, doamnă.

— Știi totuși că mi-ai vorbit despre un colier de diamante, nu ?

— Despre un colier de diamante, da, doamnă.

— Și că mi-ai propus, din partea cardinalului, un aranjament ca să plătesc acest colier ?

— Adevărat, doamnă.

— Am acceptat sau am refuzat acel aranjament ?

— Maiestatea voastră a refuzat.

— Ah ! exclamă regina, cu o bucurie amestecată cu uimire.

— Maiestatea voastră a dat chiar un acont de două sute de mii de livre — adăugă Jeanne.

— Întocmai... și-apoi ?

— Apoi, maiestatea voastră, neputînd să plătească, fiindcă domnul de Calonne a refuzat să-i dea banii, a înapoiat cutia bijutierilor Boehmer și Bossange.

— Prin cine l-am înapoiat ?

— Prin mine.

— Și dumneata ce-ai făcut ?

— Eu — răspunse rar Jeanne, simțind toată greutatea cuvintelor pe care le rostea — eu am dat diamantele domnului cardinal.

— Domnului cardinal ? ! izbucni regina. Și de ce, mă rog, în loc să le înapoiezi bijutierilor ?

— Pentru că, doamnă, domnul de Rohan se ocupase de toată chestiunea spre a fi pe placul maiestății voastre și l-aș fi jignit dacă nu-i lăsam prilejul s-o ducă el însuși pînă la capăt.

— Cum se face însă că ai primit o chitanță de la bijutieri ?

— Domnul de Rohan mi-a dat chitanța.

— Și scrisoarea pe care ai dat-o bijutierilor și pe care o aveai, chipurile, de la mine ?

— Domnul de Rohan m-a rugat s-o transmit.

— Așadar, peste tot și în toate este amestecat domnul de Rohan ! strigă regina.

— Nu știu ce vrea să spună maiestatea voastră — zise Jeanne, cu un aer absent — și nici în ce este amestecat domnul de Rohan.

— Spun că chitanța bijutierilor, dată sau trimisă de mine dumitale, este falsă !

— Falsă ? ! se miră Jeanne cu candoare. O, doamnă !

— Spun că pretinsa scrisoare de primire a colierului, semnată, chipurile, de mine, e falsă !

— Oh ! exclamă Jeanne, prefăcîndu-se și mai uimită decît prima dată.

— În sfîrșit spun — continuă regina — că va fi nevoie să fii confruntată cu domnul de Rohan ca să lămurim toată chestiunea.

— Confruntată ? ! spuse Jeanne. Dar de ce este nevoie, doamnă, să fiu confruntată cu domnul cardinal ?

— O cere el însuși.

— El ?

— Te caută peste tot.

— Bine, doamnă, dar este imposibil !

— Spunea că vrea să dovedească că l-ai înșelat.

— A, dacă-i așa, doamnă, atunci cer eu să fim confruntați.

— Veți fi, doamnă, poți fi convinsă. Deci spui că nu știi unde este colierul ?

— De unde să știu ?!

— Negi că l-ai ajutat pe domnul cardinal în unele combinații ?...

— Maiestatea voastră are tot dreptul să mă arunce în dizgrație, dar n-are nici un drept să mă jignească. Sînt o Valois, doamnă.

— Domnul cardinal a susținut în fața regelui niște calomnii pe care speră să le și dovedească.

— Nu înțeleg.

— Cardinalul a declarat că mi-a scris. Jeanne o privi pe regină drept în ochi și nu răspunse. Mă auzi ? o întrebă regina.

— Da, aud, maiestate.

— Și ce ai de spus ?

— Voi răspunde cînd voi fi confruntată cu domnul cardinal.

— Pînă atunci, dacă știi adevărul, ajută-ne !

— Adevărul, doamnă, este că maiestatea voastră mă învinuiește fără motiv și mă jignește degeaba.

— Nu este un răspuns.

— Altul nu voi da aici, doamnă.

Și Jeanne le privi încă o dată pe cele două femei. Regina înțelese, dar nu cedă. Curiozitatea nu fu mai mare decît respectul față de om.

În reticențele Jeannei, în atitudinea sa în același timp umilă și insolentă, străbătea siguranța pe care ți-o dă deținerea unei taine. Poate că regina ar fi reușit să obțină acea taină prin blîndețe. Respinse însă ca nedemnă această posibilitate.

— Domnul de Rohan a fost trimis la Bastilia pentru că a vrut să vorbească prea mult — spuse Maria-Antoaneta. la seama, doamnă, să n-ai aceeași soartă pentru că te-ai încăpățînat să taci.

Jeanne își înfipse unghiile în carne, dar zîmbi :

— Ce poate să facă împotriva unei conștiințe curate persecuția ? Bastilia mă va convinge oare să recunosc o fărădelege pe care n-am săvîrșit-o ?

Regina o privi pe Jeanne, încruntată.

— Vei vorbi ? întrebă ea.

— N-am nimic de spus, doamnă, decît numai dumneavoastră.

— Mie ? Dar nu vorbești cu mine ?

— Nu sînteți numai dumneavoastră.

— Ah, va să zică, așa ! strigă regina. Vrei să discutăm în taină. Te temi de scandalul unei mărturisiri publice, după ce m-ai amestecat în scandalul unei bănuieli publice.

Jeanne își înălță capul.

— Să nu mai discutăm — spuse ea — tot ce-am făcut a fost numai pentru dumneavoastră.

— Ce îndrăzneală !

— Îndur cu respect insultele reginei mele — replică Jeanne, fără să roșească.

— Vei dormi astă-seară la Bastilia, doamnă de La Motte.

— Fie, doamnă. Înainte de a adormi, ca de obicei, îl voi ruga pe Dumnezeu să păstreze onoarea și bunăvoia maiestății voastre — răspunse acuzata.

Ridicîndu-se furioasă, regina trecu în camera vecină, trîntind ușile cu violență.

— După ce l-am răpus pe balaur — spuse ea — o voi strivi și pe viperă !

„Știu pe de rost tot ce va face — gîndi Jeanne — cred că am cîștigat."

LXXXVIII

CUM SE-NTÎMPLĂ CĂ DOMNUL DE BEAUSIRE, CREZÎND CĂ VÎNEAZĂ UN IEPURE, FU VÎNAT EL ÎNSUȘI DE CĂTRE AGENȚII DOMNULUI DE CROSNE

Doamna de La Motte fu încarcerată, așa cum ordonase regina. Nimic nu i-ar fi făcut mai multă plăcere regelui, care o ura instinctiv pe această femeie. Începu instrucția în afacerea colierului, cu toată furia pe care o pot pune

niște negustori ruinați care speră să iasă din încurcătură, niște acuzați care vor să fie scoși de sub acuzație și niște judecători din popor care au în mînă onoarea și viața unei regine, fără să mai punem la socoteală amorul-propriu și spiritul de castă.

Întreaga Franță se porni să strige. Acum putură fi deosebiți partizanii de dușmanii reginei.

De cînd fusese închis, domnul de Rohan cerea neîncetat să fie confruntat cu doamna de La Motte. I se îndeplini această dorință. Prințul trăia la Bastilia ca un mare senior, într-o casă pe care o închiriase. În afară de libertate, totul i se punea la dispoziție.

Acest proces aruncase chiar de la început o lumină extrem de urîtă asupra tuturor persoanelor incriminate. Toată lumea era uluită că un Rohan putea fi acuzat de furt. Ofițerii și guvernatorul Bastiliei arătară față de cardinal toată condescendența și respectul pe care le ai față de o nenorocire. Pentru ei, el nu era un acuzat, ci un om în dizgrație.

Cu totul altceva se petrecu însă atunci cînd se răspîndi în public vestea că domnul de Rohan căzuse victimă intrigilor de la curte. Prințul nu mai trezi numai simpatie, ci un adevărat entuziasm. Și domnul de Rohan, unul dintre cei dintîi nobili ai regatului, nu înțelese că dragostea poporului îi venea numai din faptul că era persecutat de către un nobil mai mare decît el. Deci domnul de Rohan era considerat o victimă a despotismului.

Întrevederea sa cu doamna de La Motte fu marcată de un incident remarcabil. Contesa, căreia i se permisese să vorbească în șoaptă de cîte ori se pomenea de regină, reuși să-i spună cardinalului :

— Îndepărtați pe toată lumea și vă voi da lămuririle pe care le doriți.

Așa că domnul de Rohan ceru să rămînă singur și s-o chestioneze pe șoptite. I se refuză cererea ; consilierul său fu însă lăsat să discute cu contesa. În privința colierului, Jeanne răspunse că nu știe ce se întîmplase cu el, dar că se putea prea bine să i-l fi dat chiar ei. Și cum consilierul începu să țipe, năucit de îndrăzneala acestei femei, ea îl întrebă dacă serviciul pe care-l

făcuse reginei și cardinalului nu valora un milion. Avocatul îi repetă cuvintele cardinalului, care păli, plecă fruntea și-și dădu seama că picase în cursa întinsă de acest infernal uliu. Dar dacă el se gîndea să înăbușe scandalul care o compromitea pe regină, dușmanii și prietenii îl sfătuiau să nu întrerupă ostilitățile. I se argumenta că este în joc onoarea lui, că fusese vorba despre un furt, că, fără o hotărîre a parlamentului, nu-și putea dovedi nevinovăția. Or, ca să-și poată dovedi nevinovăția, trebuia să dovedească raporturile pe care le avusese cu regina, prin urmare, să arate crima pe care o făptuise aceasta.

Jeanne răspunse că nu o va acuza niciodată pe regină sau pe cardinal ; dar că, dacă va mai fi trasă la răspundere în privința colierului, va face ceea ce nu dorea să facă, adică va dovedi că regina și cardinalul aveau interesul s-o acuze de minciună.

După ce fură comunicate cardinalului aceste concluzii, prințul îi arătă întregul său dispreț aceleia care spunea că va trebui să-l trădeze. Adăugă chiar că înțelegea pînă la un punct purtarea Jeannei, dar că nu o înțelegea deloc pe cea a reginei.

Aceste cuvinte raportate Mariei-Antoaneta și comentate, o făcură să spumege și să sară în sus. Ceru să se procedeze la un interogatoriu special care să limpezească anumite părți ale procesului. Și atunci ieși la iveală marea gogoriță a întîlnirilor nocturne, îngroșate de către calomniatori și zvoniști. Din acea clipă, regina începu să fie amenințată. În fața trimișilor reginei, Jeanne afirma că nu știe nimic despre asemenea lucruri ; dar față de oamenii cardinalului, nu era deloc atît de discretă și repeta într-una :

— Să fiu lăsată în pace, altfel voi vorbi.

Toate aceste reticențe și tăceri pline de modestie îi dădeau aerul unei eroine și încurcau atît de bine procesul, încît chiar și cei mai bravi cercetători de dosare dîrdîiau cînd consultau mărturiile și nici un judecător de instrucție nu îndrăznea să continue interogatoriile contesei.

Cardinalul a fost oare mai slab, mai sincer ? O fi mărturisit vreunui prieten ceea ce el considera taina lui

de dragoste ? Nu se știe ; și nici nu e de crezut, deoarece prințul avea o inimă nobilă și credincioasă. Dar oricît de loială fu tăcerea sa, se răspîndi totuși zvonul întrevederilor sale cu regina. Tot ceea ce spusese contele de Provence, tot ceea ce Charny și Filip știau sau văzuseră, toate misterele indescifrabile pentru oricare altul în afara unor oameni ca fratele regelui sau a unor rivali în dragoste ca Charny și Filip, toate tainele acestei iubiri atît de calomniate și de nevinovate se evaporară ca un parfum, căpătară un iz de vulgaritate, pierdură aroma ilustră de la început. Toată lumea se gîndea dacă regina va găsi înfocați apărători, dacă domnul de Rohan va găsi partizani devotați.

Întrebarea nu mai era : regina a furat sau nu un colier de diamante ? O asemenea întrebare, destul de dezonorantă prin ea însăși, nu mai era însă suficientă. Ea suna acum așa : regina a fost oare nevoită să lase să fie furat colierul de către cineva care i-a aflat taina dragostei sale adulterine ?

Iată unde reușise doamna de La Motte să aducă lucrurile. Iată cum ajunsese regina pe o cale de unde nu putea ieși decît dezonorată. Dar ea nu se lăsă doborîtă și hotărî să lupte ; regele o susținu. Ministerul, de asemenea, o sprijini din toate puterile. Regina își aminti că domnul de Rohan era un om cinstit, incapabil să dorească distrugerea unei femei. Își aminti cît de convins era cînd jurase că avuseseră întîlniri nocturne la Versailles. Trase concluzia că nu cardinalul era dușmanul său direct și că totul nu era pentru el decît o chestiune de onoare ca și la ea. Din acest moment, cercetările procesului se îndreptară asupra contesei și a urmelor colierului dispărut.

Regina, acceptînd dezbaterile asupra acuzației de adulter, aruncă Jeannei zdrobitoarea acuzație de furt fraudulos.

Totul vorbea împotriva contesei, antecedentele, sărăcia de la început, parvenirea neobișnuită.

Jeanne constată că greșise și că regina, îndurînd acuzația ce i se aducea, necedînd spaimei de scandal, îl obliga și pe cardinal s-o imite ; că loialitatea amîndurora îi va face să înțeleagă și să limpezească totul, și

chiar dacă vor fi zdrobiți, va fi o cădere atît de înfiorătoare, încît va strivi sub ea pe biata și neputincioasa Valois, prințesa unui milion furat, pe care nici măcar nu-l avea la îndemînă ca să-i corupă pe judecători.

Așa stăteau lucrurile, cînd se produse un nou episod care schimbă situația.

Domnul de Beausire și domnișoara Oliva duceau fericiți un trai îmbelșugat într-o casă de țară, cînd, într-o zi, domnul, care o lăsase acasă pe doamna și plecase la vînătoare, căzu în ghearele a doi dintre agenții cu care domnul de Crosne împînzise întreaga Franță în scopul de a clarifica odată toată povestea.

Cei doi îndrăgostiți nu știau nimic din cele ce se petreceau la Paris ; nu se gîndeau decît la ei înșiși. Domnișoara Oliva se îngrășase ca o nevăstuică în hambar, iar domnul de Beausire, fiind fericit, pierduse acea neliniștitoare curiozitate, semn caracteristic al păsărilor hoațe ca și al oamenilor de pradă, însușire pe care natura a dat-o și unora, și altora ca să se poată apăra.

Spuneam deci că Beausire ieșise în ziua aceea ca să vîneze iepuri. Dădu peste un stol de potîrnichi din care pricină trebui să treacă drumul. Iată cum, căutînd altceva decît ar fi trebuit să caute, găsi ceea ce nu căuta. Agenții o căutau mai ales pe Oliva, dar îl găsiră pe Beausire. Acestea sînt capriciile obișnuite ale vînătorii.

Unul dintre copoi era un băiat inteligent. Cînd îl recunoscu pe Beausire, în loc să-l aresteze în mod brutal, ceea ce n-ar fi rezolvat nimic, făcu următorul plan împreună cu însoțitorul său.

„Beausire vînează, trăiește deci liber și are destui bani ; are poate cinci sau șase ludovici în buzunar, dar e foarte posibil să aibă două sau trei sute de ludovici acasă. Să-l lăsăm să se întoarcă acolo ; intrăm și-i luăm tot. Dacă-l predăm pe Beausire la Paris, nu vom primi decît o sută de livre, ca de obicei ; ba or să ne și mustruluiască strașnic că procopsim închisoarea cu un individ atît de neînsemnat. Să facem din Beausire afacerea noastră personală."

Începură să vîneze potîrnichi, ca și domnul Beausire, iepuri, cum făcea și domnul Beausire, și tot asmuțindu-și

ciinii după iepuri, și tot doborînd potîrnichile în lucernă, nu-și slăbiră deloc omul.

Beausire, văzînd că niște străini se amestecă în vînătoarea lui, fu mai întîi extrem de uimit și după aceea, nemaipomenit de supărat. Era gelos pe vînatul său, ca orice boiernaș care se respectă ; deci se posomorî la vederea acestor noi veniți. În loc să-i chestioneze chiar el pe tovarășii pe care întîmplarea îi scosese în cale, se duse întins la unul din paznicii de pe cîmp și-l puse să-i întrebe pe cei doi domni de ce vînau pe-acolo.

Paznicul îi răspunse că nu-i cunoștea pe acești domni ca fiind de prin părțile locului și că se gîndise și el să le spună să nu mai vîneze, ceea ce și făcu. Cei doi străini răspunseră însă că ei vînau împreună cu prietenul lor, domnul de colo. Și-l arătară pe Beausire. Paznicul îi conduse la el, cu tot necazul pe care confruntarea i-o pricinuia nobilului vînător.

— Domnule de Linville — spuse paznicul — domnii pretind că vînează împreună cu dumneavoastră.

— Împreună cu mine ? strigă Beausire, scos din fire. Asta-i bună !

— Ia te uită ! îi șopti la ureche unul dintre agenți. Te numești deci domnul de Linville, dragă Beausire ?

Beausire tresări fiindcă aici își ascunsese cu multă grijă adevăratul nume. Îl privi îngrozit pe agent, apoi pe însoțitorul său și i se păru că recunoaște vag chipurile lor ; ca pînă la urmă să nu înrăutățească lucrurile și mai și, îl concedie pe pîndar, spunîndu-i că domnii vor vîna împreună cu el.

— Va să zică știați cine sînt ? se stropși paznicul.

— Da, acum ne-am recunoscut unul pe altul — răspunse unul dintre agenți.

Așa că Beausire se trezi în prezența celor doi vînători, destul de stînjenit la gîndul că, orice-ar spune, s-ar putea compromite.

— Poftește-ne acasă la masă, Beausire — zise cel mai isteț dintre agenți.

— Acasă ? ! păi... — se bîlbîi Beausire.

— N-ai să fi atît de nepoliticos cu noi, dragă Beausire.

Beausire își pierdu capul ; nu mai era stăpîn pe situație și se lăsă condus. Cum zăriră căsuța, agenții îi lăudară eleganța, poziția, arborii din jur și perspectiva, cum era normal să facă orice om de gust și, într-adevăr, Beausire găsise un loc încîntător ca să-și cuibărească dragostea.

Era o vale împădurită, tăiată de un rîuleț ; casa era așezată pe o pantă spre răsărit. Un fel de clopotniță fără clopot îi servea de observator lui Beausire, și de acolo putea cuprinde cu privirea tot cîmpul, în zilele de plictiseală, atunci cînd visele sale trandafirii începeau să se vestejească și cînd vedea spionii poliției în fiecare agricultor aplecat asupra plugului său. Locuința, plăcută și veselă, putea fi privită dintr-o singură parte ; din celelalte dispărea printre pomi și denivelările de teren.

— Ce bine te poți ascunde într-un asemenea loc ! îi spuse cu admirație unul din agenți.

Beausire se înfioră auzind gluma și intră primul în casă, întovărășit de lătratul cîinilor de curte. Polițiștii îl urmară cu tot respectul.

LXXXIX

TURTURELELE SÎNT BĂGATE ÎN COLIVIE

Întrînd pe poartă, Beausire avea planul lui : voia să facă zgomot ca s-o prevină pe Oliva să se păzească. Fără să știe nimic despre afacerea colierului, Beausire știa destule lucruri despre povestea balului Operei și cea a hîrdăului lui Mesmer, ca să se teamă s-o arate pe Oliva unor necunoscuți.

Și procedă foarte înțelept ; tînăra femeie, care citea romane ușoare pe o canapea din salonașul său, auzind lătratul cîinilor, privi în curte și-l văzu pe Beausire că vine însoțit, ceea ce o împiedică să-i iasă în întîmpinare ca de obicei. Din nenorocire, cele două turturele

nu erau cu totul la adăpost de ghearele vulturului. A trebuit pusă masa, și un valet neîndemînatic — oamenii de la țară nu sînt niște Frontin [1] — a venit de două sau de trei ori să întrebe care sînt dispozițiile doamnei.

Cuvîntul îi făcu pe sticleți să ciulească urechile. Îl luară amical peste picior pe Beausire, cu privire la doamna pe care o ținea ascunsă și a cărei tovărășie era, pentru un sihastru care avea bani berechet, tot ce-i mai trebuia ca să fie fericit. Beausire îi lăsă să rîdă de el, dar nu le-o arătă pe Oliva.

Li se servi o masă grozavă din care cei doi agenți se-nfruptară pe cinste. Se bău mult și se ridică adesea paharul în sănătatea doamnei absente. La desert, capetele se cam înfierbîntaseră și domnii de la poliție se gîndiră că ar fi inuman să prelungească chinurile gazdei lor. Aduseră cu îndemînare discuția asupra plăcerii pe care o au inimile generoase de a-și regăsi vechile cunoștințe. În acest moment, Beausire, destupînd o sticlă cu lichior, îi întrebă pe cei doi necunoscuți în ce loc și împrejurare îi întîlnise.

— Eram — zise unul dintre ei —prietenii unuia dintre asociații dumitale, în clipa cînd a avut loc o mică afacere pe care ați pus-o la cale împreună cu mai mulți, afacerea de la ambasada Portugaliei.

Beausire păli. Cînd te atingi de asemenea treburi, ai întotdeauna senzația unui capăt de funie în falduriile jaboului.

— Ah, da ! exclamă el, înfiorat. Și veniți să-mi cereți din partea prietenului vostru...

— Într-adevăr, e o idee — replică polițaiul tovarășului său. Intrăm în subiect mai ușor A cere drepturile unui prieten care lipsește este un lucru cum nu se poate mai moral.

— Ba mai mult, aceasta rezervă drepturi asupra restului — răspunse prietenul moralistului, cu un zîmbet dulce-acrișor care-l făcu pe Beausire să se-nfioare din creștet pînă-n tălpi.

— Deci ?... reluă el.

---

[1] Tipul valetului îndrăzneț și spiritual în vechile comedii franceze. (n. t.)

— Deci, scumpe domnule Beausire, ne-ați îndatora mult dacă ați înapoia unuia dintre noi partea prietenului nostru. Zece mii de livre, cred.

— Cel puțin, pentru că nu vrem să ne gîndim la dobînzi — adăugă apăsat celălalt agent.

— Domnilor — replică Beausire, sufocat de îndrăzneala unei asemenea cereri — nu ții acasă, la țară, zece mii de livre.

— Se înțelege de la sine, scumpul meu domn, și noi nu cerem imposibilul. Cît poți să ne dai imediat ?

— Am cincizeci sau șaizeci de ludovici, nimic mai mult.

— Îi luăm și vă mulțumim pentru amabilitatea dumneavoastră.

„Ah ! se gîndi Beausire, încîntat de ușurința cu care aceștia priveau lucrurile. Sînt destul de înțelegători. Nu cumva le este și lor tot atît de frică de mine cîtă îmi este și mie de ei ? Să încercăm.“ Începu să-și spună că acești domni, tot strigînd în gura mare, vor sfîrși prin a mărturisi că sînt complicii săi și că, pentru autoritățile locale, n-ar fi o recomandare prea grozavă. Beausire trase concluzia că acești indivizi se vor declara satisfăcuți și că vor păstra tăcerea. Merse atît de departe cu imprudența sa încredere, încît se căi că nu le-a oferit treizeci de ludovici în loc de șaizeci ; își făgădui însă ca, după ce le-o da banii, să scape de ei cît mai repede. Numai că își făcea socotelile fără să țină seama de oaspeții săi ; aceștia din urmă se simțeau foarte bine la el acasă ; gustau acea satisfacție senină pe care ți-o dă o digestie plăcută ; în acea clipă erau buni fiindcă i-ar fi obosit să se arate răi.

— Este un prieten încîntător acest Beausire — rosti cel cu vocea poruncitoare prietenului său. E plăcut să iei cei șaizeci de ludovici pe care ni-i dă.

— Vi-i dau imediat ! strigă gazda. înspăimîntată că-i vede pe invitații săi izbucnind în familiarități bahice.

— N-avem de ce să ne grăbim... — spuseră cei doi prieteni.

— Ba da, ba da, n-am să am conștiința împăcată decît după ce voi plăti. Ori ești delicat, ori nu ești.

Și vru să iasă ca să aducă banii. Acești domni aveau însă obiceiuri de portărei, obiceiuri prea înrădăcinate și

pe care nu le pierzi cu una cu două, cînd ai apucat să le ai. Domnii aceştia nu ştiau să lase prada din mînă o dată ce o înhăţaseră ; ca şi cîinele de vînătoare, care nu lasă potîrnichea rănită decît în mîna vînătorului.

Portărelul care îşi cunoaşte meseria este cel care, o dată ce a pus mîna pe pradă, nu o pierde nici din mînă, nici din ochi. Ştie foarte bine cît de capricios este destinul vînătorilor şi cît de departe este ceea ce nu mai ţii în mînă. Astfel că, amîndoi, ameţiţi cum erau, începură să strige într-un singur glas :

— Domnule Beausire ! Dragă Beausire !

Şi îl opriră, trăgîndu-l de poalele veşmîntului său de postav verde.

— Ce este ? întrebă Beausire.

— Făceţi-ne favoarea şi nu ne părăsiţi — spuseră ei, silindu-l curtenitor să se aşeze din nou.

— Păi, cum vreţi să vă dau banii dacă nu mă lăsaţi să urc ?

— Te vom însoţi — răspunse cel cu glas poruncitor, plin de o tandreţe înspăimîntătoare.

— Bine... dar... este camera soţiei mele — răspunse gazda.

Cuvîntul, care domnului Beausire i se părea că-i va opri, fu pentru zbiri scînteia ce dădu foc la pulbere. Nemulţumirea lor care mocnea — un portărel este întotdeauna nemulţumit de ceva — luă o formă, un corp, o raţiune de a fi.

— Dar, la urma urmei — strigă primul agent — de ce-ţi ascunzi nevasta ?

— Chiar aşa ! Nu cumva nu sîntem destul de prezentabili ? zise al doilea.

— Dac-ai şti ce facem pentru dumneata, ai fi mai cinstit cu noi — reluă primul.

— Şi ne-ai da tot ce-ţi vom cere — adăugă curajos al doilea.

— Hm ! Vorbiţi cam de sus, domnilor ! replică Beausire.

— Vrem să-ţi vedem nevasta — rosti zbirul cu glas poruncitor.

— Şi eu vă jur c-am să vă dau afară ! strigă Beausire, sătul de beţia lor.

Ei îi răspunseră printr-un hohot de rîs, care ar fi trebuit să-l pună pe gînduri. Nu ţinu seama şi se încăpăţînă.

— Uite ce este — zise el — acum nu vă mai dau nici banii pe care vi i-am făgăduit şi-o să vă luaţi imediat tălpăşiţa. Ceilalţi hohotiră şi mai tare decît prima dată. Beausire, tremurînd de furie, spuse cu voce înăbuşită: Pricep eu ce vreţi: o să faceţi zgomot şi-o să vorbiţi; dar dacă vorbiţi, pierdeţi şi voi o dată cu mine.

Musafirii continuară să rîdă între ei; gluma li se părea strașnică. A fost singurul lor răspuns. Beausire crezu că-i înspăimîntă, arătîndu-şi forţa, şi se repezi spre scară, nu ca un om care vrea să aducă ludovicii, ci ca unul furios care caută o armă. Zbirii se ridicară de la masă şi, credincioşi principiilor lor, alergară după Beausire, pe care îl înhăţară. Acesta ţipă, o uşă se deschise şi, în pragul ce dădea spre camerele de la etajul întîi, apăru o femeie înspăimîntată.

Văzînd-o, cei doi îi dădură drumul lui Beausire şi scoaseră şi ei un ţipăt, dar de bucurie, de victorie, de exaltare sălbatică. O recunoscură pe cea care semăna atît de uluitor cu regina Franţei. Beausire, care îi crezu o clipă dezarmaţi de apariţia unei femei, văzu repede că se înşelase. Cel cu vocea poruncitoare se apropie de domnişoara Oliva şi zise cu un ton nu prea politicos, neavînd ochi decît pentru uluitoarea asemănare.

— Ah, ah! Te arestez!

— S-o arestaţi?! strigă Beausire. De ce?

— Pentru că aşa ne-a poruncit domnul de Crosne — replică celălalt agent. Şi noi în serviciul domnului de Crosne sîntem.

Dacă între cei doi îndrăgostiţi ar fi căzut trăsnetul, ei ar fi fost mai puţin înspăimîntaţi decît de această declaraţie.

— Iată ce înseamnă, Beausire, să nu fi vrut să fii amabil — îi spuse cel cu vocea poruncitoare.

Agentul n-avea nici un fel de logică, iar însoţitorul său îi atrase atenţia:

— N-ai dreptate, Legrigneux, fiindcă, dacă Beausire ar fi fost amabil şi ne-ar fi arătat-o pe doamna, noi tot am fi arestat-o.

Beausire își cuprinse în palme fruntea înfierbîntată. Nici nu se gîndea măcar că cei doi servitori, soț și soție, ascultau jos, la piciorul scării, ciudata scenă ce se petrecea pe trepte. Deodată îi veni o idee, care îi surîse, și el se învioră numaidecît.

— Ați venit să mă arestați pe mine? îi întrebă pe polițiști.

— Nu, întîmplarea a vrut așa — răspunseră ei, cu naivitate.

— N-are importanță, ați fi putut să m-arestați, dar pentru șaizeci de ludovici, ați vrut să mă lăsați liber.

— A, nu; intenția noastră era să mai cerem încă șaizeci.

— Și nu ne luăm cuvîntul înapoi — continuă celălalt. Așa că, pentru o sută douăzeci de ludovici, te lăsăm liber.

— Dar... doamna? întrebă Beausire, tremurînd.

— A, cu doamna este altceva — răspunse cel cu vocea poruncitoare.

— Doamna face două sute de ludovici, nu-i așa? se grăbi să spună Beausire.

Cei doi agenți începură din nou să rîdă în felul acela înfiorător, pe care, din păcate, de data aceasta Beausire îl înțelese.

— Trei sute... — zise el — patru sute, o mie de ludovici, lăsați-o însă liberă! Ochii lui Beausire scînteiau în timp ce vorbea. Văd că nu-mi răspundeți. Știți că am bani și vreți să mă siliți să plătesc. Foarte bine. Vă voi da două mii de ludovici, patruzeci și opt de mii de livre, vă îmbogățiți amîndoi, numai lăsați-i libertatea!

— Va să zică o iubești pe femeia aceasta? vorbi cel cu glas poruncitor.

Fu rîndul lui Beausire să rîdă, și rîsul lui ironic fu atît de fioros, arăta atît de bine cît de disperată era dragostea ce-i mistuia inima împietrită, încît celor doi zbiri li se făcu frică și hotărîră să-și ia toate precauțiile ca să înlăture izbucnirea deznădejdii pe care o citeau în privirea lui rătăcită. Fiecare scoase din buzunar cîte două pistoale și, apăsîndu-le în pieptul lui Beausire, îi spuseră:

— Nici pentru o sută de mii de scuzi nu ți-o înapoiem pe această femeie. Domnul de Rohan ne-o va plăti cu cinci sute de mii de livre, iar regina un milion.

Beausire ridică ochii spre cer, cu o expresie care ar fi îmblînzit poate și o fiară, dar nu un polițai.

— Să mergem ! zise cel cu vocea poruncitoare. Probabil că ai o brișcă, ceva cu care să plecăm. Poruncește să se înhame caii la trăsură pentru doamna, trebuie să faci asta pentru ea.

— Și cum sîntem băieți buni — adăugă celălalt — n-o să întindem prea mult coarda. Te luăm și pe dumneata, așa, de formă ; pe drum, întoarcem capul, sari jos din brișcă și noi n-o să băgăm de seamă decît după ce vei fi la o distanță de vreo mie de pași. Îți convine, da ?

Beausire răspunse doar atît :

— Unde merge ea, merg și eu. Cît voi trăi pe lumea asta, n-am s-o părăsesc !

— Olio ! Nici pe cealaltă ! adăugă Oliva, înghețată de spaimă.

— Cum vrei... Cu atît mai bine ! îi răspunse cel cu vocea poruncitoare. Cu cît îi ducem mai mulți prizonieri domnului de Crosne, cu atît se veselește mai tare.

Un sfert de oră mai tîrziu, brișca lui Beausire pleca de acasă, ducîndu-i pe cei doi îndrăgostiți captivi și pe paznicii lor.

XC

BIBLIOTECA REGINEI

Ne putem închipui efectul pe care îl produse asupra domnului de Crosne capturarea celor doi. Agenții nu primiră probabil milionul la care sperau, dar se poate presupune că au fost pe deplin satisfăcuți. În ceea ce-l privește pe șeful poliției, după ce-și frecă bine mîinile în semn de mulțumire, se duse la Versailles într-o trăsură, urmată de o alta cu perdelele trase și bine ferecate.

Era a doua zi după ce agentul cu glas poruncitor și amicul său o predaseră pe Nicole în mîinile șefului poliției.

Domnul de Crosne porunci ca ambele trăsuri să intre la Trianon, coborî din cea pe care o ocupase și o lăsă pe cealaltă în paza primului său aghiotant. Ceru să fie introdus la regină, căreia îi ceruse în prealabil o audiență la Trianon. Regina, care de o lună urmărea cu sufletul la gură cercetările poliției, acceptă pe loc audiența înaltului funcționar; veni dis-de-dimineață, cu o suită restrînsă, în această locuință pe care o iubea mai mult decît pe oricare alta, zicîndu-și că poate i se va comunica un secret ce trebuia păstrat.

Îndată ce domnul de Crosne fu introdus, regina, văzîndu-i chipul strălucitor de bucurie, își dădu seama că aducea veşti bune. De atîta vreme vedea în jurul ei numai fețe posomorîte și reci. Simți izvorîndu-i din inima rănită de moarte o mare bucurie, prima din ultimele treizeci de zile infernale. Magistratul, după ce-i sărută mîna, spuse:

— Doamnă, se află la Trianon o sală unde maiestatea sa să poată vedea ce se întîmplă fără a fi văzută?

— Biblioteca mea — răspunse regina. În spatele rafturilor am amenajat un mic salon, unde să poți lua o gustare, și uneori, mîncînd acolo, mă distram cu doamna de Lamballe sau cu domnișoara de Taverney, pe vremea cînd o aveam lîngă mine, să privesc strîmbăturile hazlii ale abatelui Vermond cînd îi cădea în mînă vreun pamflet în care era vorba despre el.

— Foarte bine, doamnă — răspunse domnul de Crosne. Acum aș vrea să intre în castel trăsura pe care am lăsat-o jos, fără ca ceea ce se află în trăsură să fie văzut de altcineva decît de către maiestatea voastră.

— Nimic mai simplu — zise regina. Unde se află trăsura?

— În prima curte, doamnă.

Regina sună și porunci celui care se înfățișă:

— Duceți trăsura pe care v-o va arăta domnul de Crosne în vestibulul cel mare și închideți cele două uși, în așa fel încît să fie cu desăvîrșire întuneric și nimeni

să nu poată vedea mai înainte de a vedea eu curiozităţile pe care mi le-a adus domnul de Crosne.

Ordinul fu executat întocmai. Ştiau să respecte cu mult mai bine capriciile reginei decît poruncile sale. Trăsura intră sub bolta de lîngă sala gărzilor şi-şi descărcă conţinutul în coridorul întunecos.

— Acum, doamnă — zise domnul de Crosne — binevoiţi să veniţi cu mine în salonul amintit şi porunciţi să fie lăsat să intre în bibliotecă aghiotantul meu împreună cu ceea ce aduce.

Zece minute mai tîrziu, regina pîndea emoţionată din spatele rafturilor. Văzu intrînd în bibliotecă o formă înfăşurată în văluri şi care, cînd aghiotantul le dădu la o parte, o făcu să scoată un ţipăt de spaimă. Era Oliva, îmbrăcată într-unul din costumele cele mai îndrăgite de Maria-Antoaneta. Purta rochia verde cu dungi late negro-moarat, pieptănătura înaltă care-i plăcea reginei, inele asemănătoare cu ale ei, pantofi de casă din satin verde cu tocuri uriaşe : era Maria-Antoaneta însăşi, dar fără sîngele cezarilor care era înlocuit de fluidul plebeian, ţinta tuturor voluptăţilor domnului Beausire. Reginei i se păru că se vede într-o oglindă ; sorbi din ochi această apariţie.

— Ce spune maiestatea voastră de o astfel de asemănare ? întrebă domnul de Crosne, jubilînd de efectul pe care îl produsese.

— Spun... spun... domnule... bîigui regina, năucită. „Ah, Olivier — îşi zise în gînd — de ce nu eşti aici ?"

— Ce vrea maiestatea voastră ?

— Nimic, domnule, nimic, doar ca regele să afle cît mai curînd.

— Şi ca domnul de Provence să vadă, nu-i aşa, doamnă ?

— Ah, îţi mulţumesc, domnule de Crosne, îţi mulţumesc. Ce i se va face acestei femei ?

— Ei i se atribuie tot ce s-a întîmplat, nu-i aşa, doamnă ? întrebă domnul de Crosne.

— Ai dat, fără îndoială, de firul complotului ?

— Aproape, doamnă.

— Şi domnul de Rohan ?

— Domnul de Rohan nu ştie încă nimic.

— Ah! exclamă regina, prinzîndu-și fruntea în palme. Îmi dau seama că aceasta este femeia care l-a indus în eroare pe cardinal!

— Poate că așa este, doamnă, dar dacă domnul de Rohan a greșit, este cineva care a săvîrșit în mod intenționat această crimă.

— Cercetați cît mai bine, domnule; aveți în mîinile dumneavoastră onoarea dinastiei Franței.

— Și fiți convinsă, doamnă, că se află pe mîini bune — răspunse domnul de Crosne.

— Procesul? întrebă regina.

— Continuă. Toată lumea neagă; aștept însă momentul potrivit ca să arunc în joc această mărturie convingătoare care se află acolo, în biblioteca dumneavoastră.

— Și doamna de La Motte?

— Nu știe c-am găsit-o pe fată și-l acuză pe domnul de Cagliostro că l-a aținat în asemenea hal pe cardinal, cu licorile lui, încît l-a făcut să-și piardă mințile.

— Și domnul de Cagliostro?

— Domnul de Cagliostro, pe care l-am interogat, mi-a promis că vine să mă vadă chiar în dimineața asta.

— Este un om periculos.

— Ne va fi de folos. Mușcat de o viperă ca doamna de La Motte, va lua veninul și ne va da contraotrava.

— Sperați să vă facă mărturisiri neașteptate?

— Sînt sigur.

— Cum așa, domnule? Ah, vă rog spuneți-mi dacă este ceva care m-ar putea liniști!

— Iată motivele mele, doamnă: doamna de La Motte locuia în strada Saint-Claude...

— Știu, știu — spuse regina, roșind.

— Da, maiestatea voastră îi făcea acestei femei cinstea de a fi mărinimoasă cu ea.

— M-a răsplătit cum trebuie, nu-i așa? Deci locuia pe strada Saint-Claude...

— Și domnul de Cagliostro locuiește exact peste drum.

— Și presupuneți?...

— Că dacă a existat un secret pentru unul sau altul dintre cei doi, secretul a devenit al amîndurora. Vă rog

să mă iertați, doamnă, văd că s-a apropiat ora la care trebuie să-l întîlnesc, la Paris, pe domnul de Cagliostro, și pentru nimic în lume n-aș vrea să întîrzii de a-i asculta explicațiile...

— Duceți-vă, domnule, duceți-vă și fiți încă o dată convins de recunoștința mea. Iată deci — strigă ea, izbucnind în plîns după ce plecă domnul de Crosne — iată că începe să existe o explicație ! Îmi voi citi izbînda pe toate fețele. Numai pe fața singurului prieten căruia țin să-i dovedesc nevinovăția mea, n-o voi vedea !

În timpul acesta, domnul de Crosne zbura spre Paris și ajunse acasă, unde îl aștepta domnul de Cagliostro. Acesta știa totul de cu seară. Se dusese la Beausire, al cărui bîrlog îl cunoștea, ca să-l îndemne să părăsească Franța, cînd deodată îl văzuse pe escroc între doi poliițiști. Oliva era ascunsă în fundul trăsurii, disperată și scăldată în lacrimi.

Beausire îl văzu și el pe conte venind spre ei, într-o trăsură de poștă, și-l recunoscu. Gîndul că acest senior misterios și puternic i-ar putea fi de folos îi schimbă cu desăvîrșire hotărîrea de a nu o părăsi niciodată pe Oliva. El reînnoi propunerea de evadare făcută polițiștilor, aceștia acceptară cei o sută de ludovici pe care Beausire îi avea la el și-l lăsară să fugă, cu toate plînsetele Nicolei. Îmbrățișîndu-și iubita, el îi șopti la ureche :

— Nu pierde nădejdea, mă voi strădui să te salvez.

Și mărșălui cu convingere pe drumul urmat de Cagliostro. Acesta se oprise, neștiind ce să facă : nu mai era nevoit să se ducă să-l caute pe Beausire, deoarece Beausire venea... Mai bine să-l aștepte pe Beausire, dacă cumva acesta ar fi alergat după el. Cagliostro aștepta deci de o jumătate de oră la cotitura drumului, cînd îl văzu apărînd palid, cu răsuflarea tăiată, mai mult mort decît viu, pe nefericitul iubit al Olivei.

Văzînd trăsura oprită, Beausire scoase un strigăt de bucurie asemănător cu cel pe care-l scoate un naufragiat cînd se agață de o scîndură.

— Ce se întîmplă, copile ? întrebă contele, ajutîndu-l să se urce alături de el.

Beausire îi povesti toată jalnica lui poveste, pe care Cagliostro o ascultă în tăcere.

— E pierdută — îi spuse el apoi.

— Cum așa ? strigă Beausire.

Cagliostro îi povesti ceea ce el nu știa, aventurile din strada Saint-Claude și cele de la Versailles. Beausire aproape că leșină.

— Salvați-o, salvați-o ! repeta el, căzînd în genunchi în trăsură. Și dacă tot o mai iubiți, va fi a dumneavoastră.

— Prietene — răspunse Cagliostro — greșești, n-am iubit-o niciodată pe domnișoara Oliva ; n-aveam decît un scop : acela de a o sustrage vieții de pierzanie pe care o obligai s-o ducă.

— Dar... — îngăimă surprins Beausire.

— Te miră ? Află că sînt unul dintre conducătorii unei societăți de reformă morală care și-a propus să smulgă din ghearele viciului tot ce mai poate avea șanse de îndreptare. N-o puteam vindeca pe Oliva decît numai răpindu-ți-o, iată de ce ți-am răpit-o. Să spună ea dacă a auzit din gura mea măcar o vorbă galantă ; să spună dacă nu i-am făcut servicii fiind absolut dezinteresat !

— Un motiv în plus, domnule ! Salvați-o, salvați-o !

— Voi încerca, depinde însă de dumneata, Beausire.

— Vă dau și viața.

— Nu-mi trebuie chiar atît. Întoarce-te la Paris cu mine și, dacă urmezi pas cu pas instrucțiunile mele, poate o vom salva pe iubita dumitale. Pun însă o singură condiție.

— Care, domnule ?

— O să ți-o spun după ce ne vom întoarce la Paris.

— Ah, consimt dinainte ! Numai s-o văd... s-o văd!...

— Chiar la asta mă gîndeam ; o vei vedea înainte de a trece două ceasuri.

— Și o voi îmbrățișa ?

— Așa cred ! Ba mai mult, îi vei spune ceea ce o să-ți spun eu.

Cagliostro își continuă împreună cu Beausire drumul spre Paris. După două ore, spre seară, prinseră din urmă brișca. Un ceas mai tîrziu, Beausire cumpăra de la cei doi agenți, cu cincizeci de ludovici, dreptul de a o îmbrățișa pe Nicole și de a-i strecura la ureche recomandările contelui.

Polițiștii erau în admirația acestei iubiri pătimașe și-și făgăduiau să facă rost în felul acesta de cîte cincizeci de ludovici, la fiecare a doua oprire. Dar Beausire nu mai apăru și trăsura lui Cagliostro îl duse iute la Paris, unde se pregăteau atîtea evenimente.

Iată ce trebuia să afle cititorul înainte de a-l vedea pe domnul de Cagliostro într-o convorbire de afaceri cu domnul de Crosne.

Acum îl putem introduce în cabinetul șefului poliției.

XCI

CABINETUL ȘEFULUI POLIȚIEI

Domnul de Crosne știa despre Cagliostro tot ceea ce un destoinic șef de poliție poate să știe despre un om care locuiește în Franța, ceea ce nu era puțin lucru. Îi cunoștea toate numele pe care le purtase, toate secretele de alchimist, de magnetism, de prezicător, de falsificator de bani ; îi cunoștea pretențiile de ubicuitate, de regenerare veșnică ; îl considera un mare senior șarlatan.

Era o minte pătrunzătoare acest domn de Crosne, care își cunoștea meseria, era bine văzut la curte, indiferent la favoruri, orgolios ; un om pe care nu-l putea duce nimeni de nas. Acestuia, ca și domnului de Rohan, Cagliostro nu-i putea oferi niște ludovici, încă fierbinți, din cuptorul lui ermetic ; acestuia, Cagliostro nu i-ar fi putut arăta țeava pistolului cum făcuse Balsamo cu domnul de Sartine ; acestuia, Balsamo nu i-o putea cere pe Lorenza, dimpotrivă, Cagliostro trebuia să-i dea lui socoteală. Iată de ce contele, în loc să aștepte desfășurarea evenimentelor, crezuse de cuviință să ceară el o audiență magistratului.

Domnul de Crosne își simțea avantajul și se pregătea să tragă toate foloasele. Cagliostro simțea că nu prea este la largul său și se pregătea să iasă din încurcătură.

Această partidă de șah, jucată pe față, avea o miză pe care unul dintre participanți nici nu o bănuia măcar,

și acest jucător, trebuie s-o mărturisim, nu era domnul de Crosne. El nu vedea în Cagliostro, am mai spus, decît șarlatanul, și nu-l lua deloc în seamă.

Domnul de Crosne aștepta din partea lui Cagliostro vești în privința colierului și a ițelor doamnei de La Motte. Acesta era dezavantajul său. Dar, în sfîrșit, avea dreptul de a interoga, de a întemnița, aici era superioritatea lui. Îl primi pe conte ca un om care își cunoaște importanța, dar care nu vrea să fie nepoliticos cu nimeni, nici măcar cu un fenomen. Cagliostro se supraveghea. Dorea să rămînă neapărat un mare senior, aceasta fu singura slăbiciune pe care o lăsă să se vadă.

— Domnule — îi spuse șeful poliției — mi-ați cerut o audiență. Vin anume de la Versailles ca să v-o acord.

— Domnule, m-am gîndit că veți avea poate curiozitatea de a mă chestiona în privința celor ce se întîmplă și, ca un om care vă apreciază calitățile și își dă seama de importanța funcțiilor dumneavoastră, am venit eu la dumneavoastră. Iată-mă.

— Să vă chestionez ? replică magistratul, prefăcîndu-se foarte surprins. În ce privință, domnule, și în ce calitate ?

— Domnule — răspunse direct Cagliostro — vă ocupați îndeaproape de doamna de La Motte și de dispariția colierului.

— Nu cumva l-ați găsit dumneavoastră ? întrebă domnul de Crosne, aproape batjocoritor.

— Nu — răspunse grav contele. Dacă însă n-am găsit colierul, cel puțin știu că doamna de La Motte locuia în strada Saint-Claude.

— Chiar vizavi de dumneavoastră, domnule. Știam și asta — spuse magistratul.

— Atunci, domnule, știți ce făcea doamna de La Motte... Să nu mai vorbim deci.

— Dimpotrivă — spuse domnul de Crosne, cu un aer indiferent — să vorbim.

— A, n-ar avea nici un rost, dacă n-ar fi vorba despre micuța Oliva — aruncă într-o doară Cagliostro. Dar pentră că știți totul în privința doamnei de La Motte, nu mai am ce să vă spun.

La auzul numelui Olivei, domnul de Crosne tresări.

— Ce spuneaţi despre Oliva ? întrebă el. Cine este Oliva ?

— Nu ştiţi ? ! O, domnule, era o curiozitate pe care aş fi vrut să v-o arăt. Închipuiţi-vă o fată foarte drăguţă, un mijlocel... niște ochi albaştri, ovalul feţei perfect ; un gen de frumuseţe care aminteşte oarecum pe cea a maiestăţii sale regina.

— Oho !... exclamă domnul de Crosne. Şi ?...

— Şi fata aceasta îşi strica viaţa, lucru ce-mi făcea rău ; a fost cîndva în serviciul unui vechi prieten al meu, domnul de Taverney...

— Baronul care a murit zilele trecute ?

— Da, cel care a murit. În afară de asta, a mai aparţinut unui alt savant pe care dumneavoastră nu-l cunoaşteţi, domnule ministru al poliţiei, şi care... ah, am început să fac cale întoarsă şi bag de seamă că încep să vă stinghereşc.

— Ba dimpotrivă, vă rog, binevoiţi şi continuaţi, domnule. Ce spuneaţi despre Oliva ?

— Ducea o viaţă dezordonată, după cum am avut cinstea de a vă spune. Trăia aproape în mizerie, cu un ticălos oarecare, iubitul ei, care-i fura totul şi o mai şi bătea : făcea parte din vînatul dumneavoastră cel mai ieftin, domnule, un escroc pe care, desigur nu-l cunoaşteţi...

— Un oarecare Beausire, poate ? zvîrli magistratul, bucuros că poate să pară bine informat.

— Va să zică îl cunoaşteţi ! Este surprinzător ! rosti Cagliostro, cu admiraţie. Foarte bine ! Domnule, sînteţi şi mai ştiutor decît mine. Or, într-o zi în care Beausire a bătut-o şi a prădat-o pe biata fată, ca de obicei, ea s-a refugiat la mine, cerîndu-mi s-o ocrotesc. Sînt bun la suflet, i-am cedat un colţ într-unul din palatele mele.

— La dumneavoastră ? !... Era la dumneavoastră ? strigă magistratul, surprins.

— Fără îndoială — răspunse Cagliostro, prefăcîndu-se mirat la rîndul său. De ce n-aş fi adăpostit-o la mine ? Sînt holtei. Şi începu să rîdă cu o bonomie atît de desăvîrşită, încît domnul de Crosne căzu cu totul în cursă.

— La dumneavoastră !... repetă el. De aceea agenții mei au căuta-o în zadar.

— Au căutat-o ? ! întrebă Cagliostro. Au căutat-o pe biata micuță ? Nu cumva a făcut ceva ce nu știu ?...

— Nu, domnule, nu ; continuați, vă rog.

— Eu am terminat. Locuia la mine ; asta e tot.

— Ba nu, domnule conte, nu, nu poate să fie totul, pentru că, pare-mi-se chiar adineauri asociați numele Olivei cu cel al doamnei de La Motte.

— Din cauza vecinătății — spuse Cagliostro.

— Asta este altceva, domnule conte... N-ați spus nici o clipă că doamna de La Motte și domnișoara Oliva erau vecine.

— Aceasta ține însă de o împrejurare pe care ar fi inutil să v-o mai istorisesc. Doar nu-i povestești primului magistrat al regatului despre trăsnăile unui rentier trîndav.

— Domnule, mă interesează mai mult decît credeți ; am găsit-o pe această Oliva, pe care spuneți că ați adăpostit-o la dumneavoastră, undeva în provincie.

— Ați găsit-o ?...

— Cu domnul de Beausire...

— Ei bine, bănuiam ! strigă Cagliostro. Era cu Beausire ? O, foarte bine, foarte bine ! Trebuie să-i cer scuze doamnei de La Mote.

— Cum ?! Ce vreți să spuneți ? întrebă domnul de Crosne.

— Spun, domnule, că, după ce am bănuit-o o clipă pe doamna de La Motte, simt că trebuie să-i cer scuzele cele mai sincere.

— Ați bănuit-o ? ! De ce ?

— Doamne sfinte, aveți răbdare să ascultați toate bîrfelile ? Ei bine, atunci aflați că, în clipa cînd trăgeam nădejde s-o aduc pe Oliva pe calea cea bună, s-o conving să muncească și să fie cinstită... știți, mă preocupă morala, domnule... în clipa aceea cineva mi-a răpit-o.

— Cine v-a răpit-o ? ! De la dumneavoastră de acasă ?

— Da, de la mine de-acasă.

— Ciudat !

— Nu-i așa ? Și mă tot blestemam, zicîndu-mi că numai doamna de La Motte putea s-o facă. Ce relative sînt judecățile noastre !

Domnul de Crosne se apropie de Cagliostro.

— Vă rog să fiți mai precis — spuse el.

— Domnule, acum că ați găsit-o pe Oliva cu Beausire, nimic nu mă mai obligă să mă gîndesc la doamna de La Motte, la insistențele sale, la semnele și biletele sale.

— Pentru Oliva ?

— Desigur.

— Doamna de La Motte și Oliva se înțelegeau ?

— Perfect.

— Se vedeau ?

— Doamna de La Motte găsise mijlocul de a o scoate în oraș pe Oliva în fiece noapte.

— În fiece noapte ? ! Sînteți sigur ?

— Atît cît poate fi un om sigur de ce a văzut și a auzit.

— Domnule, dar îmi spuneți lucruri pe care le-aș plăti cu o mie de livre cuvîntul ! Ce fericire pentru mine că fabricați aur !

— Nu mai pot face, domnule, costă prea scump.

— Sînteți prietenul domnului de Rohan ?

— Așa cred.

— Atunci trebuie să știți cît de mult contează în această afacere scandaloasă intriganta care poartă numele de doamna de La Motte ?

— Nu, nu vreau să știu.

— Cunoașteți însă poate urmările acelor plimbări făcute de Oliva și doamna de La Motte ?

— Domnule, sînt lucruri pe care un om prudent trebuie să încerce să nu le afle — răspunse sentențios Cagliostro.

— Nu vreau decît să-mi faceți cinstea de a-mi răspunde la o întrebare — adăugă repede domnul de Crosne. Aveți dovezi că doamna de La Motte a corespondat cu Oliva ?

— O sută.

— Care ?

— Biletele doamnei de La Motte pe care le arunca Olivei cu o arbaletă, găsită, fără îndoială, în locuința

sa. Mai multe din aceste bilete înfășurate în jurul unei bucățele de plumb nu și-au atins scopul. Au căzut în stradă și unele au fost adunate de mine sau de oamenii mei.

— Le veți pune la dispoziția justiției, domnule?

— O, domnule, sînt atît de nevinovate, încît n-am nici o ezitare și nu cred ca pentru atita lucru să merit reprosurile doamnei de La Motte.

— Și... aveți și dovezi că s-au înțeles amîndouă, că s-au întîlnit?...

— O mie.

— Numai una singură, vă rog.

— Pe cea mai convingătoare. Se pare că doamna de La Motte reușise să intre în casa mea ca s-o vadă pe Oliva, fiindcă am văzut-o chiar eu în ziua cînd a dispărut tînăra femeie.

— În aceeași zi?

— Împreună cu mine au văzut-o și toți servitorii mei.

— Ah!... Și ce vroia să facă, din moment ce Oliva dispăruse?...

— Aceeași întrebare mi-am pus-o și eu, mai întîi, și nu mi-am putut explica. O văzusem pe doamna de La Motte coborînd dintr-o trăsură de poștă care aștepta în strada Roi-Doré. Slujitorii mei au văzut trăsura staționînd îndelung, și mărturisesc că m-am gîndit că doamna de La Motte vroia s-o ia pe Oliva.

— Ați fi lăsat-o?

— De ce nu?! Această doamnă de La Motte este o persoană miloasă și pe care soarta o favorizează. Este primită la curte. De ce aș fi împiedica-o eu să mă scape de Oliva? Aș fi greșit, după cum vedeți, deoarece mi-a răpit-o un altul ca s-o facă să ducă iarăși acea viață de pierzanie.

— Așadar — murmură domnul de Crosne, căzînd pe gînduri — domnișoara Oliva locuia la dumneavoastră?

— Da, domnule.

— Așadar, doamna de La Motte și domnișoara Oliva se cunoșteau, se vedeau, ieșeau împreună?

— Da, domnule.

— Așadar, doamna de La Motte a fost la dumneavoastră acasă cînd a fost răpită Oliva ?

— Da, domnule.

— V-ați gîndit că doamna contesă voia s-o răpească pe fată ?

— La ce altceva m-aș fi putut gîndi ?

— Și ce-a spus doamna de La Motte cînd a văzut că Oliva nu mai este la dumneavoastră ?

— Mi s-a părut că e foarte tulburată.

— Bănuiți că Beausire a venit s-o ia ?

— Bănuiesc, numai pentru că mi-ați spus dumneavoastră că el a răpit-o, altfel n-aș avea de ce să bănuiesc. Individul nu știa unde locuiește Oliva. Cine putea să-i spună ?

— Oliva însăși.

— Nu cred, pentru că, în loc să-l facă pe el să vină s-o ia de la mine, ar fi fugit ea la el, și vă rog să mă credeți că n-ar fi putut să intre la mine în casă decît dacă doamna de La Motte i-ar fi dat cheia.

— Dînsa avea o cheie ?

— Fără îndoială.

— În ce zi a fost răpită, vă rog ? întrebă domnul de Crosne, luminat deodată de torța pe care i-o întindea cu atîta iscusință Cagliostro.

— Domnule, în privința aceasta nu mă pot înșela : era exact în ajunul Sfîntului Ludovic.

— Asta este ! exclamă șeful poliției. Asta este ! Domnule, ați făcut statului un serviciu deosebit !

— Sînt nespus de fericit, domnule.

— Și vi se va mulțumi cum se cuvine.

— În primul rînd, pentru că voi avea conștiința împăcată — spuse contele.

Domnul de Crosne se înclină.

— Pot conta pe furnizarea dovezilor despre care am vorbit ? întrebă el.

— Domnule, voi fi mereu la dispoziția justiției.

— Ei bine. contez, domnule, pe cuvîntul dumneavoastră. Sper să am cinstea de a vă revedea.

Și îl concedie pe Cagliostro, care, ieșind, își zise în sinea lui : „Ah, contesă, ah, viperă, ai vrut să mă acuzi; cred că ai mușcat din momeală ; ferește-ți dinții !"

XCII

INTEROGATORIILE

În timp ce domnul de Crosne discuta cu Cagliostro, domnul de Breteuil se prezenta din partea regelui la Bastilia ca să ia interogatoriul domnului de Rohan. Întrevederea acestor doi adversari putea să fie furtunoasă. Domnul de Breteuil cunoștea mîndria domnului de Rohan : se răzbunase îngrozitor pentru a se ține de aici înainte în limitele unor procedee politicoase. Fu mai mult decît politicos. Dar domnul de Rohan refuză să răspundă. Ministrul de justiție insistă ; domnul de Rohan declară că se va supune măsurilor pe care le vor lua parlamentul și judecătorii. Domnul de Breteuil trebui să se retragă în fața voinței neclintite a acuzatului.

Trimise să fie chemată la el doamna de La Motte, care redacta într-una memorii ; veni în grabă. Domnul de Breteuil îi explică limpede situația sa, pe care ea o cunoștea mai bine decît oricine. Răspunse că are dovada nevinovăției sale și că o va furniza atunci cînd va fi nevoie. Domnul de Breteuil îi atrase atenția că nimic nu e mai urgent. Jeanne îi recită istoria pe care o compusese; erau aceleași insinuări împotriva tuturor, aceeași afirmație că nu știa de unde porneau acele false învinuiri. Declară, de asemenea, că, deoarece parlamentul era însărcinat cu această afacere, nu va spune nimic important decît în prezența cardinalului și în funcție de acuzațiile pe care acesta i le va aduce.

Domnul de Breteuil îi răspunse atunci că domnul de Rohan pune totul în seama ei.

— Totul ? întrebă Jeanne. Chiar și furtul ?

— Chiar și furtul.

— Binevoiți și aduceți-i la cunoștință domnului cardinal — ripostă cu răceală Jeanne — că îi atrag atenția să nu mai continue cu un sistem de apărare atît de prost.

Și asta fu tot. Domnul de Breteuil însă nu era satisfăcut. Îi mai trebuiau niște amănunte mai intime. Îi trebuiau, ca să înțeleagă totul, motivele care-l determi-

naseră pe cardinal să fie atît de îndrăzneț față de regină, și pe regină atît de furioasă pe cardinal. Îi trebuia explicația logică a tuturor rapoartelor adunate de domnul conte de Provence și care se transformaseră în zvonuri care circulau în mulțime.

Ministrul de justiție era un om inteligent, știa să se poarte cu o femeie ; îi promise totul doamnei de La Motte dacă ea ar acuza pe cineva în mod deschis.

— Luați seama — îi spuse el — nedezvăluind nimic, o acuzați, de fapt, pe regină ; dacă insistați în sensul acesta, băgați de seamă, veți fi condamnată pentru crimă de lezmaiestate : înseamnă dezonoarea și streangul !

— Eu nu o acuz pe regină — spuse Jeanne. Dar eu de ce sînt acuzată ?

— Acuzați atunci pe altcineva — replică inflexibil Breteuil. N-aveți alt mijloc de a ieși din încurcătură.

Ea se feri într-o tăcere prudentă, și această primă întrevedere dintre ea și ministrul de justiție nu avu nici un rezultat. Cu toate astea se răspîndiră unele zvonuri cum că au apărut niscai dovezi, că diamantele s-ar fi vîndut în Anglia, unde domnul de Villette fu arestat de către agenții domnului de Vergennes.

Primul asalt împotriva căruia Jeanne fu silită să se apere fu cumplit. Confruntată cu Reteau, pe care îl credea aliatul său pînă la moarte, îl auzi, îngrozită, cum declară umil că era un falsificator, că scrisese o chitanță pentru diamante, o scrisoare ca din partea reginei și că falsificase atît semnăturile bijutierilor cît și pe cea a maiestății sale. Întrebat asupra motivelor care-l determinaseră să săvîrșească toate aceste crime, răspunse că îi fuseseră cerute de către doamna de La Motte. Speriată, furioasă, ea negă, se apără ca o leoaică ; pretinse că nu-l văzuse și nu-l cunoscuse niciodată pe acest domn Reteau de Villette. În această privință primi însă două lovituri grele : două mărturii o zdrobiră.

Prima a fost cea a unui birjar, pe care îl găsise domnul de Crosne și care declară că dusese, în ziua și la ora declarate de Reteau, o doamnă îmbrăcată într-un anume fel, în strada Montmartre. Acea doamnă atît de misterioasă care fusese luată de către birjar din cartierul Marais, cine alta putea să fie dacă nu doamna de La Motte, care

locuia în strada Saint-Claude ? Cît despre familiaritatea ce exista între aceşti doi complici, cum să mai poată fi tăgăduită cînd un martor declară că a văzut în ajunul Sfîntului Ludovic, pe bancheta unei trăsuri din care coborîse doamna de La Motte, pe domnul Reteau de Villette, care putea fi uşor recunoscut după faţa sa palidă şi neliniştită ?

Martorul era unul dintre slujitorii cei mai devotaţi ai domnului de Cagliostro. Acest nume o scoase din fire pe Jeanne şi o împinse la disperare. Se năpusti asupra lui Cagliostro, acuzîndu-l că-i tulburase minţile cardinalului de Rohan cu vrăjile şi farmecele lui, că-i insuflase *gînduri necurate faţă de maiestatea regală.*

Aceasta era prima verigă a acuzaţiei de adulter.

Domnul de Rohan se apără apărîndu-l pe Cagliostro. El neagă cu atîta încăpăţînare, încît Jeanne, exasperată, formulă pentru prima oară acuzaţia unei iubiri demente a cardinalului pentru regină. Domnul de Cagliostro ceru şi obţinu imediat să fie întemniţat spre a se putea dezvinovăţi în faţa tuturor. Acuzatorii şi judecătorii se înflăcărară, cum se întîmplă la prima pîlpîire a adevărului ; opinia publică luă imediat în braţe cauza cardinalului şi a lui Cagliostro împotriva reginei.

Aşa se întîmplă că regina, pentru ca să se înţeleagă limpede perseverenţa ei în a continua procesul, lăsă să fie publicate rapoartele făcute regelui asupra plimbărilor nocturne şi, apelînd la domnul de Crosne, îl somă să declare tot ce ştia. Lovitura, bine calculată, căzu asupra Jeannei şi o zdrobi definitiv.

Cel ce luă interogatoriul domnului de Rohan îl somă să declare, în plin consiliu de instrucţie, tot ce ştia despre plimbările în grădinile de la Versailles. Cardinalul răspunse că nu ştie să mintă şi că cere mărturia doamnei de La Motte. Aceasta neagă că ar şti ceva despre asemenea plimbări. Ea califică drept mincinoase rapoartele şi mărturiile care denunţau că fusese în grădină, fie însoţind-o pe regină, fie pe cardinal. Declaraţia contesei o dezvinovăţea pe Maria-Antoaneta, dacă se putea crede în vorbele unei femei acuzate de fals şi furt. Venind din această

parte, dezmințirea părea să fie un act de complezență, și regina nu suportă așa ceva.

Astfel încît, tocmai cînd Jeanne striga mai tare că nu fusese niciodată noaptea în grădina de la Versailles și că niciodată nu văzuse și nu știuse nimic despre treburile particulare ale reginei și cardinalului, în clipa aceea apăru Oliva, mărturie vie, care schimbă toate părerile și nărui tot eșafodajul de minciuni puse una peste alta de contesă.

Cum de n-a fost îngropată sub dărîmături ? Cum de s-a ridicat, cu o ură și mai cumplită, și mai teribilă ? Nu ne explicăm fenomenul.

Oliva confruntată cu cardinalul ! Ce lovitură cumplită ! Domnul de Rohan dîndu-și, în sfîrșit, seama că a fost înșelat într-un chip josnic ! Acest bărbat, ale cărui sentimente erau nobile, descoperind că o aventurieră, asociată cu o escroacă, îl făcuseră să o disprețuiască cu glas tare pe regina Franței, o femeie pe care o iubea și care era nevinovată !

Efectul pe care această apariție îl produse asupra domnului de Rohan a fost, după părerea noastră, scena cea mai dramatică și cea mai importantă a evenimentelor petrecute, dacă ele nu ar fi sfîrșit, după cum ne arată istoria, în noroi, sînge și groază.

Cînd domnul de Rohan o văzu pe Oliva, această regină de bîlci, și cînd își aminti trandafirul, strîngerea de mînă și băile lui Apolo, păli și și-ar fi vărsat sîngele la picioarele Mariei-Antoaneta dacă ar fi văzut-o alături de cealaltă în clipa aceea. De cîte ori nu și-ar fi cerut iertare, cîte remușcări nu-i copleșeau inima ! Dar chiar și această consolare îi era interzisă, nu putea să recunoască faptul că existase Oliva, fără a mărturisi că o iubea pe adevărata regină ; mărturisirea greșelii sale era o acuzație, o murdărie. O lăsă pe Jeanne să nege totul. Tăcu. Cînd domnul de Breteuil, împreună cu domnul de Crosne, vru să o forțeze pe Jeanne să explice totul amănunțit, ea spuse :

— Cel mai bun mijloc de a demonstra că regina nu s-a plimbat noaptea în parc este să arăți o femeie care seamănă cu regina și care pretinde că ea a fost în parc. O arăți și e foarte bine !

Diabolica insinuare prinse. Acest lucru infirma încă o dată adevărul.

Cum însă Oliva, în naivitatea sa, dădea toate amănuntele și toate dovezile, cum nu omitea nimic, cum era crezută mult mai mult decît contesa, Jeanne recurse la un mijloc disperat : mărturisi. Mărturisi că îl dusese pe cardinal la Versailles, că excelența sa dorise cu orice preț s-o vadă pe regină și s-o asigure de afecțiunea lui cea mai respectuoasă ; mărturisi pentru că simțea că în spatele său se formase un grup pe care nu-l putea cîștiga dacă se încăpățîna să nege ; mărturisi pentru că, acuzînd-o pe regină, însemna să și-i alieze pe toți dușmanii acesteia, și erau mulți. Așa că, pentru a zecea oară, în acest proces infernal, se inversară rolurile : cardinalul păru cel păcălit, Oliva o prostituată fără poezie și fără minte, Jeanne o intrigantă ; nici nu putea să aleagă ceva mai potrivit.

Dar cum pentru a face să reușească acest plan nedemn era necesar ca regina să joace și ea un rol, i-l repartiză pe cel mai odios, cel mai abject, cel mai compromițător pentru demnitatea regală, cel al unei cochete fluturatice, al unei femeiuști care unelteste și înșală. Maria-Antoaneta deveni Dorimène care conspiră cu Frosine împotriva domnului Jourdain[1], cardinalul. Jeanne declară că plimbările se făcuseră cu consimțămîntul Mariei-Antoaneta, care, ascunsă în spatele carpenilor, asculta rîzînd în hohote discursurile pasionate ale îndrăgostitului domn de Rohan.

Iată ce alese, ca o ultimă soluție, această hoață care nu mai știa unde să-și ascundă furtul.

Regina fu zdrobită de această ultimă acuzație, deoarece nu putea dovedi că este falsă. Nu putea pentru că Jeanne declară că va publica toate scrisorile de dragoste scrise de către domnul de Rohan reginei și pentru că, într-adevăr, avea acele scrisori înflăcărate de o patimă nebună. Nu putea, pentru că domnișoara Oliva, care afirma că fusese împinsă de către Jeanne în parcul de la Versailles, nu putea dovedi că cineva asculta sau nu asculta în spatele carpenilor.

[1] Personaj din piesa „Burghezul gentilom" (1670) de Molière. (n. t.)

În sfîrșit, regina nu-și putea dovedi nevinovăția pentru că prea mulți erau aceia care aveau interes să ia aceste minciuni infernale drept adevăr.

XCIII

ULTIMA SPERANȚĂ PIERDUTĂ

După felul în care Jeanne încurcase lucrurile, era aproape imposibil, după cum vedem, să se descopere adevărul. Dîndu-și seama că este acuzată în mod irecuzabil de douăzeci de mărturii provenind de la persoane demne de încredere că și-a însușit diamantele, Jeanne nu se putu hotărî să treacă drept o hoață oarecare. Avea nevoie să mai tîrască pe cineva în noroi, după ea. Își spuse că zgomotul scandalului de la Versailles îi va acoperi atît de bine fărădelegea, încît, chiar dacă contesa de La Motte va fi condamnată, sentința o va lovi pe regină înaintea oricui.

Socotelile sale însă dădură greș. Regina, acceptînd deschis să discute ambele probleme, și cardinalul, îndurînd interogatoriile, judecătorii și scandalul, îi smulseră adversarei lor aureola de nevinovăție pe care și-o făurise printr-o mie de subterfugii ipocrite.

Dar, lucru ciudat! Publicul avea să vadă desfășurîndu-se în fața sa un proces în care nimeni nu era nevinovat, nici chiar cei pe care justiția îi va absolvi. După nenumărate confruntări în timpul cărora cardinalul fu în mod constant calm și politicos chiar cu Jeanne, iar Jeanne se arătă violentă și dornică să distrugă pe toată lumea, opinia publică, în general, și cea a judecătorilor, în particular, se formară definitiv.

Orice neprevăzut devenise aproape imposibil, revelațiile fuseseră epuizate. Jeanne își dădu seama că nu reușise să-i influențeze pe judecători. În tăcerea închisorii își adună toate forțele, toate speranțele. Toți cei ce erau în jurul și în serviciul domnului de Breteuil o sfătuiau pe Jeanne să o cruțe pe regină și să-l acuze fără milă pe

cardinal. Toți cei ce aveau vreo legătură cu cardinalul, familia puternică, judecătorii care apărau cauza poporului, clerul cu bogatele sale resurse, toți vroiau s-o convingă pe doamna de La Motte să spună întregul adevăr, să demaște intrigile de la curte și să împingă scandalul atît de departe, încît să clatine de moarte capetele încoronate. Grupul acesta căuta s-o intimideze pe Jeanne ; căutau s-o facă să-și dea seama de ceea ce ea știa foarte bine, și anume că majoritatea judecătorilor erau de partea cardinalului, că va fi zdrobită fără nici un folos în această luptă și adăugau că, pe jumătate distrusă cum era, poate ar fi mai bine să se lase condamnată pentru afacerea cu diamantele decît să readucă pe tapet crime de lezmaiestate, un mîl însîngerat adormit în fundul străvechilor legi feudale, și pe care un proces nu le poate scoate niciodată la suprafață fără ca moartea însăși să nu-și arate chipul.

Acest grup părea sigur de victorie. Și era. Entuziasmul mulțimii era de partea sa și se manifesta în favoarea cardinalului. Bărbații îi admirau răbdarea, femeile discreția. Bărbații erau indignați că fusese înșelat în mod laș ; femeilor li se părea de necrezut. Pentru nenumărați oameni, Oliva, în carne și oase, cu asemănarea sa nemaipomenită și cu destăinuirile pe care le făcuse, nu existase niciodată, sau dacă existase, a fost numai pentru că, avînd absolută nevoie de ea, regina o inventase anume.

Jeanne se gîndea la toate acestea. Chiar avocații săi o părăsiseră, iar judecătorii nu-și ascundeau repulsia ; cei din grupul Rohan o acuzau din toate puterile ; opinia publică o disprețuia. Se hotărî să lovească pentru ultima oară ca să-i neliniștească pe judecători, să le inspire teamă prietenilor cardinalului și să dea un nou impuls urii generale împotriva Mariei-Antoaneta.

Mijlocul prin care trebuia să facă toate astea era următorul : curtea trebuia să creadă că ea a menajat-o tot timpul pe regină și că va dezvălui totul dacă nu o lăsau în pace.

Cardinalul trebuia să creadă că ea a păstrat tăcerea doar ca să imite delicatețea lui ; dar că, în clipa cînd el ar vorbi, s-ar simți și ea dezlegată și ar putea, de aseme-

nea, să vorbească, astfel că amîndoi ar dezvălui adevărul, precum și nevinovăția lor.

Toate acestea erau, de fapt, un rezumat al comportării sale din timpul instrucției procesului. Se știe însă că orice fel de mîncare poate fi împrospătat dacă îi pui alte condimente. Iată ce născoci contesa ca să împrospăteze cele două stratageme ale sale.

Îi scrise reginei o scrisoare, ai cărei termeni, ei înșiși, dezvăluie caracterul și scopul :

Doamnă,

Cu toate că situația mea este îngrozitoare și greu de suportat, nu m-am plîns nici măcar o dată. Toate încercările de care s-a uzat pentru a mi se smulge mărturisiri n-au făcut decît să-mi întărească hotărîrea de a nu-mi compromite *niciodată suverana.*

Cu toate astea, oricît de convinsă aș fi că devotamentul și discreția mea *ar trebui să-mi ușureze mijlocul de a ieși din încurcătura în care mă aflu, trebuie să mărturisesc că eforturile familiei* sclavului *(așa îi spunea regina cardinalului în zilele cînd se împăcaseră) mă fac să mă tem că voi deveni victima sa.*

Îndelungata întemnițare, confruntări care nu se mai termină, rușinea și disperarea de a mă vedea acuzată de o crimă pe care n-am comis-o mi-au zdruncinat curajul și tremur de spaimă ca devotamentul meu să nu se năruie în fața atîtor lovituri concomitente.

Doamna poate cu un singur cuvînt să pună capăt acestei nefericite afaceri, prin intermediul domnului de Breteuil, care poate să-i dea, în ochii ministrului *(regele), întorsătura pe care o va crede de cuviință priceperea sa,* fără ca doamna să fie compromisă în nici un fel ! *Numai teama de a mă vedea silită* să dau totul în vileag *mă împinge să fac demersul ăsta, convinsă fiind că doamna va ține seama de motivele care mă silesc să recurg la el și că va da ordin ca să fiu scoasă din situația penibilă în care mă aflu.*

Sînt, cu cel mai profund respect, a doamnei cea mai umilă și plecată supusă,

Contesa de VALOIS de LA MOTTE

După cum se vede, Jeanne calculase totul. Sau scrisoarea ajunge la regină și o tulbură prin hotărîrea nestrămutată ce se desprinde din ea, după atîtea insinuări, și atunci regina, care trebuia să fie obosită de luptă, se va hotărî să termine, eliberînd-o pe Jeanne pentru că, oricum, întemnițarea și procesul nu duseseră la nimic. Sau, mult mai probabil, cum o dovedește chiar sfîrșitul scrisorii, Jeanne nu sconta ca scrisoarea să aibă vreo eficiență, lucru ușor de demonstrat: fiind atît de implicată în proces, regina nu mai putea să împiedice desfășurarea evenimentelor fără să se condamne pe sine. Este deci evident că Jeanne nu sperase nici o clipă ca scrisoarea să fie înmînată reginei.

Știa că toți gardienii sînt devotați guvernatorului Bastiliei, deci domnului de Breteuil. Știa că în Franța toată lumea făcea din afacerea colierului o chestiune politică, ceea ce nu se mai întîmplase de pe timpul ședințelor de parlament ale domnului de Maupeou. Era sigură că mesagerul pe care îl însărcinase, dacă nu o va da guvernatorului, o va păstra pentru el sau pentru judecătorii care îi împărtășeau părerile. Aranjase așa fel lucrurile, încît scrisoarea, căzînd în orice mînă, să semene ura, neîncrederea și lipsa de respect față de regină.

În timp ce-i scria Mariei-Antoaneata, redactă o altă scrisoare pentru cardinal.

Nu-mi pot da seama, monseniore, de ce vă încăpățînați și nu vorbiți clar. Mi se pare că nu aveți nimic mai bun de făcut decît să acordați o încredere fără margini judecătorilor noștri; soarta noastră ar fi mai fericită. Iar eu sînt hotărîtă să tac dacă nu vreți să mă imitați. De ce nu vorbiți? Explicați toate împrejurările în care s-au petrecut aceste întîmplări misterioase și vă jur că voi confirma tot ce veți declara; gîndiți-vă bine, domnule cardinal, că dacă iau asupra mea hotărîrea de a vorbi prima și că dacă veți dezminți cele ce voi spune, sînt pierdută și nu voi scăpa de răzbunarea celei care urmărește să ne sacrifice.

Din partea mea însă, nu trebuie să vă temeți de nimic, îmi cunoașteți devotamentul. Chiar de s-ar în-

timpla să aveți o soartă crudă, cauza voastră va fi întotdeauna și a mea ; voi sacrifica totul ca să vă pot feri de ura sa sau vă voi urma în nenorocire.

P.S. I-am *scris o scrisoare care o va hotărî, sper, dacă nu să spună adevărul, cel puțin să nu ne învinuiască pe noi, care n-avem să ne reproșăm altă crimă decît aceea de a fi greșit sau de a fi tăcut.*

Această scrisoare ipocrită i-o dădu chiar ea cardinalului la ultima lor confruntare din marele vorbitor al Bastiliei și cardinalul fu văzut cum roșește, pălește și se cutremură de o asemenea îndrăzneală. Ca să-și recapete respirația, fu nevoit să iasă.

Scrisoarea pentru regină fu înmînată de către contesă tot atunci abatelui Lekel, duhovnicul Bastiliei, care îl întovărășise pe cardinal la vorbitor și care era devotat cauzei Rohan-ilor.

— Domnule — îi spuse ea — luîndu-vă îndatorirea de a preda acest mesaj, puteți face să se schimbe soarta domnului de Rohan și a mea. Puteți să-l citiți. Îndatoririle dumneavoastră vă obligă să păstrați secretul. Vă veți convinge că am bătut la singura ușă de unde mie și domnului cardinal ne poate veni vreun ajutor.

Duhovnicul refuză.

— Sînt singurul om al bisericii pe care îl puteți vedea — îi replică el. Maiestatea sa va crede că i-ați scris, în urma sfaturilor mele, și că mi-ați mărturisit totul ; pentru mine ar însemna pieirea.

— Ei bine — rosti Jeanne, văzînd că nu-i reușește viclenia și vrînd prin intimidare să-l constrîngă pe cardinal — spuneți domnului de Rohan că-mi mai rămîne un mijloc de a-mi dovedi nevinovăția ; acela de a da citire scrisorilor pe care le-a trimis reginei. Îmi repugnă să recurg la acest mijloc ; nu-l voi alege decît dacă depinde de el salvarea noastră a amîndurora.

Văzînd că abatele este speriat de amenințări, contesa încercă pentru ultima dată să-i vîre în mînă scrisoarea adresată reginei.

„Dacă ia scrisoarea — își spuse ea — sînt salvată, pentru că atunci, de față cu toată lumea, am să-l întreb ce a făcut cu ea, dacă a dat-o reginei și dacă i-a cerut să răspundă; dacă nu i-a dat-o, regina este pierdută: șovăiala Rohan-ilor va fi pentru ea o acuzare, pentru mine dovada nevinovăției".

Dar abatele Lekel de-abia atinse scrisoarea, că i-o și înapoie, de parcă l-ar fi ars.

— Ascultați-mă cu atenție — spuse Jeanne, palidă de mînie — doar nu riscați nimic, fiindcă am ascuns scrisoarea reginei într-un plic adresat doamnei de Misery.

— Cu atît mai mult! se împotrivi abatele. Vor fi două persoane care vor ști secretul. Regina va avea de două ori mai multe motive ca să se supere. Nu, nu, refuz.

Și îndepărtă mîna contesei.

— Vă atrag atenția — repetă ea — că mă siliți să mă folosesc de scrisorile domnului de Rohan.

— Folosiți-le, doamnă — răspunse abatele.

— Dar — adăugă Jeanne, tremurînd de furie — vă declar că dovada unei corespondențe secrete cu maiestatea sa poate face să cadă pe eșafod capul cardinalului, iar dumneavoastră spuneți „V-am prevenit".

În momentul acela, ușa se deschise și în prag apăru cardinalul, mîndru și încruntat:

— Faceți să cadă pe eșafod capul unui Rohan, doamnă — zise el — n-ar fi pentru prima oară că Bastilia ar vedea un asemenea spectacol. Și fiindcă așa stau lucrurile, la rîndul meu vă declar că nu voi avea nimic împotriva eșafodului pe care se va rostogoli capul meu, cu condiția să văd eșafodul unde dumneata vei fi înfierată ca hoață și falsificatoare! Să mergem, domnule abate, să mergem!

După ce o fulgeră cu aceste cuvinte, îi întoarse spatele și, ieșind însoțit de abate, o lăsă pe nefericita creatură să turbeze de furie și disperare, deoarece contesa vedea că nu poate face măcar un pas fără a se cufunda din ce în ce mai adînc în mocirla cumplită unde avea să se afunde în întregime.

XCIV

BOTEZUL MICUȚULUI BEAUSIRE

Doamna de La Motte se înșelase în toate calculele pe care le făcuse, Cagliostro nu greșise nici unul.

De-abia ajuns la Bastilia, își dădu imediat seama că i se oferea, în sfîrșit, prilejul de a lucra pe față la căderea monarhiei, pe care de atîția ani o ura și o săpa în taină.

Neavînd nici o vină, victimă care asistă la deznodămîntul cel mai bun al planurilor sale, el își ținu cu sfințenie cuvîntul față de toată lumea.

Cagliostro se ținu de cuvînt și față de Oliva. Aceasta, la rîndul său, îi fu devotată cu sfințenie. Nu-i scăpă nici un cuvînt care l-ar fi putut compromite pe binefăcătorul său. Nu făcu nici o mărturie gravă decît în privința doamnei de La Motte și își arătă clar și de netăgăduit nevinovata participare la păcălirea, așa credea ea, a unui gentilom necunoscut care-i fusese prezentat sub numele de Louis.

În timpul care pentru întemnițați se scursese îndărătul lacătelor și în nesfîrșite interogatorii, Oliva nu-l mai văzuse pe scumpul său Beausire, ca însă nu fusese deloc părăsită de el și, după cum vom vedea, avea de la iubitul său amintirea pe care și-o dorea Didona cînd rostea visînd : „Ah, dacă mi-ar fi dat să văd săltîndu-mi pe genunchi un micuț Ascanio !"

În luna mai a anului 1786, un bărbat aștepta în mijlocul săracilor, pe scările bisericii Saint-Paul, în strada Saint-Antoine. Era tulburat, gîfîia și privea țintă în direcția Bastiliei. Lîngă el se ivi un om cu o barbă lungă, unul dintre servitorii lui Cagliostro. Acesta potoli nerăbdarea și neliniștea lui Beausire, șoptindu-i :

— Stați liniștit, stați liniștit, vor veni !

— Ah ! exclamă bărbatul, îngrijorat. Dumneata ești !

Și cum părea că acel *vor veni* nu-l mulțumea în nici un fel pe bărbatul neliniștit, care continuă să gesticuleze și mai și, slujitorul îi șopti la ureche :

— Domnule Beausire, o să faceți atîta zarvă, că poliția o să ne ia la ochi... Stăpînul meu v-a făgăduit veşti, am venit să vi le aduc.

— Vorbeşte, vorbeşte, prietene!

— Mai încet. Mama şi copilul sînt sănătoşi.

— Ah, Dumnezeule! izbucni Beausire, într-un elan de bucurie cu neputință de zugrăvit. A născut! E salvată!

— Da, domnule; haideți însă mai la o parte, vă rog...

— O fată?

— Nu, domnule, un băiat.

— Cu atît mai bine! Ah, prietene, cît sînt de fericit! Mulțumeşte-i din suflet stăpînului dumitale; spune-i că viața mea, tot ce am este al lui...

— Bine, domnule Beausire, da, o să-i spun cînd îl voi vedea.

— Prietene, ține... ia acești doi ludovici... Dar ce-mi spuneai mai adineauri?

— Domnule, nu iau nimic decît de la stăpînul meu.

— Ah, iartă-mă, n-am vrut să te jignesc!

— Cred, domnule. Ce m-ați întrebat?

— Ah, da, te întrebam de ce adineauri ai strigat: „Vor veni"? Cine va veni, dacă nu te superi?

— Medicul Bastiliei şi mătuşa Chopin, moaşa care a ajutat-o să nască pe domnişoara Oliva.

— Vor veni aici? De ce?

— Ca să boteze copilul.

— Îmi voi vedea fiul! strigă Beausire, țopăind ca lovit de streche. Spui că în curînd îl voi vedea pe băiatul Olivei?

— Aici şi foarte curînd. Liniştiți-vă, vă implor! Altfel, cei doi sau trei agenți ai domnului de Crosne, pe care mi se pare că i-am ghicit sub zdrențele cerşetorilor de colo, vă vor descoperi şi-şi vor da seama că ați fost în legătură cu prizonierul de la Bastilia. Dumneavoastră vă veți da de gol, iar pe stăpînul meu îl veți compromite.

— Ah! exclamă Beausire, cu un sentiment de adînc respect şi recunoştință. Mai bine mor decît să rostesc, fie şi o singură silabă care ar putea să-i facă vreun rău

binefăcătorului meu drag ! Mai bine mă strangulez, dacă trebuie, dar n-am să suflu un cuvînt. Văd că nu vin !...

— Răbdare !...

Beausire se apropie de servitor.

— Acolo unde este, are măcar parte de un strop de fericire ? întrebă el, împreunîndu-şi mîinile.

— Este foarte fericită — răspunse celălalt. Iată c-a apărut o trăsură.

— Da, da...

— Văd ceva alb, e dantelă...

— Scufiecul copilului.

— Dumnezeule !

Şi Beausire trebui să se sprijine de o coloană ca să nu se clatine pe picioare cînd văzu coborînd din trăsură pe medic, pe moaşă şi pe unul dintre paznicii de la Bastilia, care slujea de martor în aceste împrejurări. La trecerea celor trei, cerşetorii se apropiară şi, cu glas tînguitor, cerură de pomană. Lucru ciudat, naşul şi naşa fură văzuţi croindu-şi drum cu coatele printre aceşti bieţi nenorociţi, în timp ce un străin le împărţea bani, plîngînd de bucurie. Apoi, micul cortegiu intră în biserică ; Beausire intră în urma lui şi-şi căută un loc printre preoţi şi cei cîţiva curioşi, cel mai bun loc în sacristia unde trebuia să aibă loc botezul. Preotul, recunoscîndu-i pe moaşă şi pe medic, care apelaseră de mai multe ori la serviciile lui în împrejurări asemănătoare, le adresă un mic salut prietenesc, însoţit de un zîmbet. Beausire salută şi zîmbi o dată cu preotul. Uşa sacristiei se închise şi preotul, luîndu-şi pana, începu să scrie în registrul său cuvintele solemne care alcătuiesc actul de declarare. Cînd se ajunse la numele şi prenumele copilului, medicul spuse :

— Este un băiat, asta-i tot ce ştiu.

Şi patru hohote de rîs, care nu i se părură prea respectuoase lui Beausire, subliniară replica.

— Trebuie să aibă un nume, chiar dacă ar fi numele unui sfînt — adăugă preotul.

— Da, domnişoara vrea să-l cheme Toussaint [1].

[1] Ceea ce în româneşte s-ar traduce cu Toţisfinţii (în franceză : tous saints). (n. t.)

— Așadar, sînt toți sfinții prezenți aici! replică preotul, amuzîndu-se de jocul său de cuvinte, și sacristia răsună de noi hohote de rîs.

Beausire începu să-și cam piardă răbdarea, însă înțeleptele sfaturi ale servitorului îl făcură să se stăpînească. Și se abținu.

— Ei bine — rosti preotul — cu un asemenea prenume, punîndu-se sub ocrotirea tuturor sfinților, pruncul poate să se lipsească de tată. Să scriem: „Astăzi ne-a fost adus un copil de sex masculin, născut ieri la Bastilia, fiul Olivei Nicole Legay și... tată necunoscut."

Beausire țîșni furios și într-o clipă fu lîngă preot, apucîndu-l de mînă:

— Toussaint are un tată, după cum are o mamă! strigă el. Are un tată care îl iubește și care n-o să-și renege propriul sînge. Scrieți, vă rog, că Toussaint, născut ieri de domnișoara Nicole-Oliva Legay, este fiul lui Jean-Baptiste Toussaint de Beausire, aici de față!

Închipuiți-vă uluirea preotului, a nașului, a nașei. Preotului îi căzu pana din mînă, iar moașa mai-mai să scape copilul din brațe. Beausire luă pruncul în brațe și, acoperindu-l de nesfîrșite sărutări, lăsă să cadă pe fruntea bietului micuț primul botez, cel mai sacru din lume după cel al Domnului, botezul lacrimilor paterne. Cei de față, cu toate că erau obișnuiți cu scene dramatice și aveau scepticismul firesc al voltorienilor acestei epoci, se simțiră înduioșați. Singur preotul își păstră sîngele rece și păru că se îndoiește de această paternitate; poate era nemulțumit că trebuia să scrie din nou.

— V-aș ruga, domnule, întrucît declarația domnului medic al Bastiliei și a mătușei Chopin a fost formală, să înscrieți chiar dumneavoastră declarația și să vă recunoașteți a fi tatăl acestui copil.

— Eu? ! strigă Beausire, în culmea bucuriei. Aș scrie chiar cu sîngele meu! Și luă plin de entuziasm pana.

— Atenție! îi șopti paznicul Guyon, care nu-și uitase rolul său de om cu ochii în patru. Cred, scumpul meu domn, că numele dumneavoastră poate fi supărător în unele locuri. E primejdios să-l înscrieți în registrele oficiale cu o dată care dovedește în același timp că ați fost aici, de față, și că aveți legături cu o acuzată.

— Îţi mulţumesc pentru sfat, prietene — răspunse Beausire, cu mîndrie. Se vede că eşti un om de treabă şi meriţi aceşti doi ludovici ; dar ca să-mi reneg fiul şi soţia...

— E soţia dumneavoastră ? strigă medicul.

— Legitimă ? ! i se alătură şi preotul.

— Domnul să-i redea libertatea — spuse Beausire, fremătînd de bucurie — şi chiar mîine Nicole Legay se va numi Beausire, ca mine şi ca fiul său.

— Aşteptînd clipa aceea, riscaţi mult — interveni Guyon. Cred că sînteţi căutat.

— Nu eu vă voi trăda — zise medicul.

— Nici eu — zise moaşa.

— Nici eu — zise preotul.

— Şi dacă voi fi trădat — continuă Beausire, cu exaltarea unui martir — voi îndura să mă tragă şi pe roată ca să am bucuria că mi-am recunoscut fiul.

— Dacă va fi tras pe roată — îi şopti moaşei domnul Guyon, pe care îl mînca limba — nu va fi în nici un caz pentru că s-a declarat tatăl micului Toussaint.

Şi după această glumă, care o făcu să zîmbească pe mătuşa Chopin, se procedă la înregistrarea şi la recunoaşterea tînărului Beausire, îndeplinindu-se toate formele. Beausire îşi scrise declaraţia în termeni magnifici, dar puţin cam pompoşi, aşa cum erau relatate toate isprăvile cu care se lăuda autorul lor. O reciti, o sublinie, o semnă şi-i puse pe toţi cei patru de faţă să contrasemneze. Apoi, după ce citi totul şi mai verifică încă o dată, îşi îmbrăţişă fiul, botezat cum se cuvine, îi strecură vreo zece ludovici în scutece, îi agăţă de gît un inel, un dar pe care-l trimitea lăuzei, şi, ţanţoş ca un Xenofon [1] în timpul faimoasei sale retrageri, deschise uşa sacristiei, hotărît să nu folosească nici o stratagemă ca să scape de copoi, dacă s-ar găsi unii atît de haini ca să-l aresteze într-un asemenea moment.

Grupurile de cerşetori nu părăsiseră biserica. Beausire, dacă i-ar fi privit mai atent, ar fi putut să-l recu-

[1] Xenofon (427—355 î.e.n.) — istoric, filozof şi general atenian. S-a distins în războaiele peloponesiace, cînd a condus retragerea celor Zece Mii. (n.t.).

noască printre ei pe faimosul agent cu glas poruncitor, cel de la care i se trăgea nefericirea ; dar nimeni nu se mișcă. Beausire împărți din nou bani, primiți cu strigăte de : „Dumnezeu să vă aibă în pază !“ și după ce dădu în dreapta și-n stînga, fericitul tată dispăru de la Saint-Paul, păstrînd aparențele unui gentilom venerat, răsfățat, binecuvîntat și iubit de săracii din parohia sa.

Martorii care participaseră la botez se retraseră și ei și se suiră în trăsură, minunîndu-se de cele întîmplate.

Beausire îi pîndi din colțul străzii Culture-Sainte-Catherine, îi văzu urcîndu-se în trăsură, trimise două-trei sărutări fierbinți fiului său și, după ce-și simți inima împăcată și trăsura dispăru din ochii săi, se gîndi că nu trebuie să-l ispitească nici pe Dumnezeu, nici poliția și se retrase într-un loc pe care nu-l cunoștea decît el, Cagliostro și domnul de Crosne.

Asta însemna că și domnul de Crosne își ținuse făgăduiala făcută lui Cagliostro de a nu-l tulbura pe Beausire.

După ce copilul fu adus la Bastilia și mătușa Chopin îi povesti Olivei toate nemaipomenitele întîmplări, aceasta, punîndu-și pe degetul cel mai gros inelul lui Beausire, începu să plîngă și, îmbrățișîndu-și fiul, căruia i se căuta o doică, spuse :

— Nu, cîndva domnul Gilbert, elevul domnului Rousseau, pretindea că orice mamă bună trebuie să-și hrănească singură copilul ; așa voi face și eu cu fiul meu ; vreau cel puțin să fiu o mamă bună și lucrul acesta înseamnă ceva.

XCV

BANCA ACUZAȚILOR

Veni și ziua cînd, după nesfîrșite dezbateri, urma să se pronunțe, în ședința parlamentului, sentința care reprezenta concluziile procurorului general. Acuzații, cu excepția domnului de Rohan, fuseseră transferați la Conciergerie ca să fie mai aproape de sala de judecată, ce se

deschide în fiecare dimineață la ora șapte. În fața judecătorilor, prezidați de către primul prezident domnul d'Aligre, atitudinea acuzaților a continuat să fie aceeași ca și în timpul instrucției.

Oliva, sinceră și timidă ; Cagliostro, liniștit, reținut, strălucitor, învăluit în aerul său misterios pe care îi plăcea să-l afecteze. Villette, rușinat, josnic și plîngăreț. Jeanne, insolentă, cu privirea arzătoare, amenințătoare și veninoasă. Cardinalul, simplu, visător, absent.

Jeanne învață repede obiceiurile de la Conciergerie și fermecă, prin laudele sale mieroase și micile secrete, intrînd în grațiile portăresei, ale soțului și fiului ei. În felul acesta își făcuse viața mai ușoară și putea comunica mai în voie. Maimuța are întotdeauna nevoie de mai mult spațiu decît cîinele, intrigantul decît omul de treabă.

Dezbaterile nu aduseră nimic nou pentru francezi. Era mereu vorba despre același colier, furat cu îndrăzneală de către una sau alta dintre cele două persoane care erau acuzate și care se acuzau reciproc. A hotărî care dintre cei doi este vinovatul, la aceasta se limita întregul proces.

O stare proprie francezilor și, mai ales, acelei epoci de a împinge lucrurile la extrem, făcuse să se grefeze un alt proces deasupra celui inițial. Era vorba să se afle dacă regina avusese dreptate să ordone arestarea cardinalului și să-l acuze de purtare necuviincioasă. Pentru orice om din Franța care se pricepea la politică, aceasta era adevărata cauză a procesului. Domnul de Rohan crezuse el într-adevăr că poate să-i spună reginei ceea ce-i spusese, să acționeze în numele său, așa cum făcuse ? Fusese el împuternicitul tainic al Mariei-Antoaneta, împuternicit de care ea se lepădase îndată ce afacerea devenise scandaloasă ?

Într-un cuvînt, în acest caz, cardinalul inculpat acționase el fiind de bună-credință, ca un prieten intim, față de regină ? Dacă fusese de bună-credință, atunci regina era vinovată, și toate amănuntele intime, pe care ea le negase, dar doamna de La Motte insinuase că au existat, erau adevărate chiar dacă inocente. Și-apoi, ceea ce părea ciudat în ochii opiniei publice, care nu cruța pe nimeni : sînt oare inocente niște intimități pe care ești silită să le ascunzi soțului, miniștrilor, supușilor ?

Acesta era procesul la care se așteptau concluziile procurorului general menite să scoată în evidență un scop și o morală.

Procurorul general luă cuvîntul. El era reprezentantul curții, el vorbea în numele demnității regale călcate în picioare, ultragiate, pleda pentru marele principiu al inviolabilității regale. Procurorul general se ocupă de adevăratul proces numai privind unii acuzați ; el discută, piesă cu piesă, situația cardinalului ; nu putea permite ca în această afacere a colierului regina să aibă nici cea mai mică vină. Dacă ea nu avea nici una, era limpede că toate cădeau în capul cardinalului.

Conchise deci inflexibil :

Villette să fie condamnat la galere ;

Jeanne de La Motte la stigmatizare, biciuire și închisoare pe viață într-un azil ;

Cagliostro să fie scos din cauză ;

Oliva, pur și simplu, eliberată ;

Cardinalul să fie constrîns să declare că a avut o îndrăzneală jignitoare față de maiestatea regală, declarație în urma căreia să i se ia dreptul să apară în prezența regelui și a reginei și să fie lipsit de toate onorurile și funcțiile.

În fața unui asemenea rechizitoriu, parlamentul rămase înlemnit, neștiind ce atitudine să ia, iar acuzații se înfiorară. Voința regală se impunea cu o asemenea forță, încît dacă lucrurile s-ar fi petrecut cu un sfert de secol în urmă, atunci cînd parlamentele începuseră să scuture jugul și să-și revendice prerogativele, aceste concluzii ale procurorului regelui ar fi fost depășite doar de zelul și respectul judecătorilor pentru principiul încă venerat al infailibilității tronului.

Dar numai paisprezece consilieri adoptară pe de-a-ntregul opinia procurorului general, și din acel moment se produse o diviziune în adunare. Se procedă la ultimul interogatoriu, o formalitate aproape inutilă, avînd în vedere asemenea acuzați, mai ales fiindcă avea drept scop să provoace unele mărturisiri înainte de a se da sentința și că nu te puteai aștepta să obții nici armistițiu, nici pace de la înverșunații adversari care luptau de atîta timp. Ei

cereau mai degrabă condamnarea celuilalt decît propria lor absolvire.

Se obișnuia ca acuzatul să apară în fața judecătorului stînd pe un scăunel de lemn, un scăunel umil, scund, rușinos, dezonorat de contactul cu acuzații care de pe scaunul acesta urcaseră pe eșafod.

Aici se așează falsificatorul Villette, care ceru iertare rugîndu-se cu lacrimi fierbinți. Declară tot ceea ce știm, și se stabili că este vinovat de fals și de complicitate cu Jeanne de La Motte. Mărturisi că se căiește foarte tare și că remușcările lui sînt un supliciu care ar trebui să-i impresioneze pe judecători. Tot ce spunea nu interesa pe nimeni ; nu era și nu păru nimic altceva decît un ticălos. Curtea îl concedie și el se întoarse smiorcăindu-se în celula sa de la Conciergerie.

După el apăru, la intrarea în sală, doamna de La Motte, condusă de grefierul Frémyn. Era îmbrăcată cu o pelerină și o bluză de linon, iar pe cap avea o bonetă străvezie, fără panglici ; un văl alb îi acoperea fața ; nu-și pudrase părul. Apariția ei făcu senzație.

Tocmai îndurase ultimul ultragiu : fusese obligată să treacă pe scara mică, asemenea criminalilor de rînd. Căldura, rumoarea din sală, capetele ce se mișcau neîncetat în toate părțile o tulburară la început ; ea clipi din ochi, vrînd parcă să se obișnuiască cu acest freamăt. Apoi grefierul care o ținea de braț o duse destul de repede spre banca acuzaților, aflată în centrul amfiteatrului, și care semăna cu acel mic obiect sinistru care se numește butuc cînd se înalță pe un eșafod în loc să se afle într-o sală de judecată.

La vederea acestui scaun dezonorant pregătit pentru ea, care avea trufia de a se numi Valois și de a ține în mînă soarta unei regine a Franței, Jeanne de La Motte păli deodată, privi încruntată jur împrejur, vrînd parcă să-i intimideze pe judecătorii care își îngăduiseră o asemenea insultă : dar, întîlnind pretutindeni numai o voință de fier și curiozitate, în loc de milă, își stăpîni in-

dignarea plină de furie și se așează ca să nu aibă aerul că se prăbușește pe banca acuzaților.

Se văzu limpede că în timpul interogatoriilor dădea răspunsuri vagi din care adversarii reginei puteau să tragă maximum de profit spre a-și apăra opiniile. Ea nu preciză nimic în afară de faptul că era nevinovată și îl obligă pe președinte să-i pună o întrebare în privința acelor scrisori despre care spunea că erau adresate de cardinal reginei, precum și a celor pe care regina le-ar fi scris cardinalului. În răspunsul la această întrebare puse tot veninul de viperă pe care-l putea vărsa. Jeanne începu prin a-și manifesta dorința de a nu o compromite pe regină ; adăugă apoi că la această întrebare cel mai indicat să răspundă era cardinalul.

— Rugați-l să vă arate scrisorile sau copiile — spuse ea — ca să le puteți citi și să vă puteți în felul acesta satisface curiozitatea. Eu n-aș putea să susțin că scrisorile sînt ale cardinalului către regină sau ale reginei către cardinal ; le găsesc prea intime și familiare ca să fie ale unei suverane, către un supus ; și sînt mult prea lipsite de respect ca să fie ale unui supus către o regină.

Tăcerea adîncă, înfiorătoare care întîmpina atacul îi dovedi Jeannei că nu trezise decît oroare în sufletele dușmanilor, groază la cei care o simpatizau și neîncredere judecătorilor imparțiali. Nu părăsi banca acuzaților decît cu dulcea speranță de a-l ști pe cardinal așezat pe același loc. Îi era de ajuns și această răzbunare. Ca va fi simțit însă cînd, întorcîndu-se să mai privească o dată acel scaun rușinos unde îl silea pe un Rohan să se așeze, după ea, văzu că banca acuzaților dispăruse, din ordinul curții, și în locul ei se afla un fotoliu. Un răcnet de furie îi scăpă din piept ; ea fugi din sală mușcîndu-și nebunește mîinile. Chinurile sale de-abia începeau.

Cardinalul înaintă cu pas măsurat. Tocmai coborîse din trăsură : pentru el se deschisese marea poartă. Era însoțit de doi ușieri și doi grefieri ; alături se afla guvernatorul Bastiliei. La intrare fu întîmpinat de un murmur de simpatie și respect din partea reprezentanților curții. De

afară se auziră puternice aclamații. Era mulțimea care îl saluta pe acuzat, recomandîndu-l astfel judecătorilor.

Prințul Louis era palid și nespus de emoționat. Îmbrăcat cu o haină lungă de ceremonie, se prezentă, cu respectul și condescendența datorate unor judecători de către un acuzat care acceptă judecata lor și chiar o cere. I se arătă acuzatului, ai cărui ochi se feriseră să privească spre centru, fotoliul, iar președintele, după ce-i adresă un salut și un cuvînt încurajator, îl rugă, împreună cu întreaga curte, să ia loc, făcînd acest lucru cu o bunăvoință care accentuă paloarea și emoția acuzatului.

Cînd luă cuvîntul, vocea nesigură, întretăiată de suspine, ochii rătăciți, ținuta lipsită de trufie mișcară profund auditoriul. Vorbea rar, prezentă mai multe scuze decît dovezi, mai mult rugăminți decît raționamente și, oprindu-se brusc, el, bărbatul elocvent, înzestrat cu darul oratoriei, produse, prin această paralizie a gîndirii și a curajului său, un efect mai puternic decît toate pledoariile și argumentele.

Apoi apăru Oliva ; pentru sărmana fată fu adus din nou scăunelul infamant. Toată lumea tresări văzînd această imagine vie a reginei aflată pe locul rușinos unde stătuse Jeanne de La Motte; acea fantomă a Mariei-Antoaneta, regină a Franței pe banca acuzării pe care erau aduși tîlharii și falsificatorii !

Se știa însă că biata Oliva își lăsase la grefă copilul, că alăpta, iar cînd se deschise ușa, urletele fiului domnului Beausire pledară dureros în favoarea mamei sale.

După Oliva fu adus Cagliostro, cel mai nevinovat dintre toți. Nu fu invitat să se așeze, cu toate că fotoliul rămăsese lîngă scăunel. Curtea se temea de pledoaria lui Cagliostro. Un simulacru de interogatoriu întrerupt de un *foarte bine !* al președintelui d'Aligre a fost de ajuns pentru a îndeplini formalitatea.

Apoi curtea anunță că dezbaterile au luat sfîrșit și că începea deliberarea. Mulțimea se risipi încet pe străzi și de-a lungul cheiurilor, hotărîtă să se întoarcă la căderea nopții pentru a auzi sentința care, se spunea, nu va întîrzia să fie pronunțată.

XCVI

DESPRE UN GRILAJ ȘI UN ABATE

După încheierea dezbaterilor, cînd ultimele interogatorii răsunară și trecură emoțiile pricinuite de banca acuzaților, toți prizonierii fură închiși peste noapte la Conciergerie . Spre seară, mulțimea, după cum am spus, reveni și, în grupuri tăcute, deși destul de însuflețite, împînzi Piața Palatului ca să audă sentința imediat ce va fi dată.

Deci mulțimea aștepta, rontăind cu plăcere zahăr candel, cumpărat de la vînzătorii ambulanți, care-l aduceau de la Pont-au-Change.

Era cald. Norii de iunie se rostogoleau greoi unii după alții, ca niște panașe de fum gros. La orizont, cerul strălucea cu scînteieri palide în toate culorile.

În timp ce cardinalul, căruia i se acordase favoarea de a se plimba pe terasele care legau donjonurile, discuta cu Cagliostro asupra succesului probabil al apărării lor mutuale ; în timp ce Oliva, în celula sa, își mîngîia copilașul și-l legăna ; în timp ce Reteau, în celula lui, cu ochii uscați, rozîndu-și unghiile, socotea în gînd scuzii făgăduiți de domnul de Crosne și-i compara cu lunile de captivitate pe care i le făgăduia parlamentul ; în tot acest timp, Jeanne, retrasă în camera portăresei, doamna Hubert, încerca să-și mai potolească mintea înfierbîntată, ascultînd zgomotele, mișcarea.

Camera, cu tavanul înalt, vastă ca o sală, pardosită cu dale ca o galerie, avea spre chei o uriașă fereastră ogivală ce primea lumină în cea mai mare parte a zilei ; însă, ca și cum chiar și în această cameră unde locuiau oameni liberi, trebuia strivită libertatea, un grilaj enorm, aplicat pe afară, întuneca geamurile datorită drugilor de fier ce se întretăiau și a panglicilor de plumb care încadrau fiecare romb de sticlă. De altfel, lumina filtrată de această sită dublă era scăzută ca pentru ochii unor

prizonieri. Nu mai avea nimic din strălucirea îndrăzneață a soarelui, nu jignea pe cei ce nu puteau ieși.

De cînd fusese închisă la Conciergerie, doamna de La Motte trăia în această cameră în tovărășia portăresei, a fiului și a soțului acesteia. Am amintit că avea mintea sprințară și un farmec deosebit. Se făcuse iubită de acești oameni ; găsise mijlocul de a le dovedi că regina era marea vinovată. Avea să vină o zi cînd în aceeași cameră, o altă portăreasă se va înduioșa de nenorocirile unei prizoniere, o va crede nevinovată, văzînd cît este de blîndă și de bună, și acea prizonieră va fi regina.

Doamna de La Motte uita — așa spunea chiar ea — în compania portăresei și a cunoștințelor sale, gîndurile sale triste și o răsplătea cu felul său plăcut de a fi pentru delicatețea purtării față de ea. În acea zi, ziua încheierii procesului, cînd Jeanne se întoarse lîngă acești oameni buni, îi găsi îngrijorați și stînjeniți.

Femeia aceasta vicleană nu putea să fie indiferentă la nuanțe ; era capabilă să spere din nimic, să se alarmeze din orice. În zadar încercă să-i smulgă adevărul doamnei Hubert ; atît ea cît și ai săi nu-i spuseră nimic altceva decît generalități banale. În ziua aceea, spuneam, Jeanne zări în colțul căminului un abate, unul dintre invitații obișnuiți. Era un fost secretar al preceptorului domnului conte de Provence ; un om cu purtări simple, cu o ironie măsurată, la locul lui, și care, după ce nu mai venise o vreme în casa doamnei Hubert, o frecventa cu asiduitate de la sosirea doamnei de La Motte la Conciergerie. Mai erau acolo și doi sau trei funcționari superiori ai Palatului ; toți o priveau pe doamna de La Motte ; se vorbea puțin. Veselă, ea preluă inițiativa, spunînd :

— Sînt sigură că sus se vorbește cu mai multă înflăcărare decît o facem noi aici.

Un murmur slab de încuviințare al portarului și soției sale fu singurul răspuns la această provocare.

— Sus ? făcu abatele, prefăcîndu-se că nu înțelege. Unde, doamnă contesă ?

— În sala unde deliberează judecătorii — răspunse Jeanne.

— Ah, da, da — spuse abatele.

Tăcerea se lăsă din nou.

— Cred — reluă ea — că atitudinea mea de astăzi a făcut o bună impresie. Sînt sigură că aţi şi aflat, nu ?

— Da, doamnă — îngăimă timid portarul. Şi se ridică, încercînd parcă să întrerupă discuţia.

— Dumneavoastră ce părere aveţi, domnule abate ? azvîrli Jeanne. Nu credeţi că, în cazul meu, totul merge bine ? Gîndiţi-vă că nu s-a găsit nici o dovadă.

— Aveţi dreptate, doamnă — rosti abatele. Aveţi dreptul să speraţi.

— Nu-i aşa ? strigă ea.

— Cu toate acestea — adăugă abatele — închipuiţi-vă că regele...

— Ei bine, ce va face regele ? zise întărîtată Jeanne.

— Doamnă, s-ar putea ca regele să nu suporte să fie contrazis.

— Deci s-ar putea să ceară condamnarea domnului de Rohan, ceea ce este imposibil.

— Da, ar fi foarte greu — spuseră cu toţii.

— Şi — se grăbi să strecoare Jeanne — în acest proces, ori domnul de Rohan, ori eu este acelaşi lucru.

— Ba nu, ba nu — replică abatele — vă faceţi iluzii, doamnă. Unul dintre acuzaţi va fi achitat... Eu cred şi sper că dumneavoastră veţi fi. Dar nu va fi decît unul. Regele are nevoie de un vinovat, altfel ce se va întîmpla cu regina ?

— Este adevărat — zise cu voce surdă Jeanne, supărată că este contrazisă chiar dacă ea însăşi se prefăcea doar că are speranţe. Regelui îi trebuie un vinovat. Ei bine, atunci domnul de Rohan este tot atît de bun ca şi mine pentru aşa ceva.

O linişte, înspăimîntătoare pentru contesă, urmă după aceste cuvinte. Abatele o rupse primul :

— Doamnă, regele nu poartă pică nimănui şi, după ce-şi va potoli furia, nu se va mai gîndi la trecut.

— Ce numiţi să-şi potolească furia ? întrebă ironică Jeanne. Furii aveau şi Nero, şi Titus.

— O condamnare... oarecare — se grăbi să precizeze abatele — i-ar da satisfacţie.

— Oarecare... domnule ?! strigă Jeanne. Iată un cuvînt îngrozitor... Este prea vag... Oarecare poate să însemne mult !

— Ah, mă refer la surghiunirea la o mînăstire, de pildă — replică abatele, cu ton glacial. Circulă zvonuri că regele s-ar gîndi la așa ceva în privința dumneavoastră.

Jeanne îl privi pe omul acesta cu o groază care se transformă imediat în cea mai frenetică dintre furii.

— Surghiunirea la o mînăstire ! țipă ea. O moarte lentă deci, făcută din amănunte rușinoase, o moarte feroce care va avea aspectul unei iertări !... Recluziunea *in pace*, nu-i așa ? Cu chinul foamei, al frigului, al diferitelor ispășiri ! Nu, destul cu chinurile, rușinea și nefericirea pentru nevinovată, în timp ce vinovata este puternică, liberă, încărcată de onoruri ! Mai bine moartea, dar moartea pe care o voi alege eu, după voia mea, ca să mă pedepsesc că m-am născut în această lume infamă !

Și fără să asculte mustrările prietenești, rugămințile, fără să poată fi oprită, împingîndu-l pe portar, îmbrîncindu-l pe abate, înlăturînd-o pe doamna Hubert, alergă la un bufet și căută un cuțit. Cei trei reușiră s-o împiedice ; scăpă însă și își continuă cursa ca o panteră întărîtată, nu înfricoșată, și scoțînd urlete mult prea turbate și stridente ca să fie firești, se repezi într-o cămăruță vecină și, ridicînd un uriaș vas de faianță în care se afla un trandafir ofilit, se lovi în cap de mai multe ori. Vasul se sparse, o bucată rămase în mîinile acestei furii dezlănțuite ; se văzu sîngele curgîndu-i pe fruntea cu pielea zdrelită. Portăreasa o prinse în brațe, plîngînd. O așezară pe un fotoliu, o scăldară în apă de colonie și oțet. După ce se zbătu îngrozitor, leșină. După ce-și reveni, abatele își zise că atmosfera este înăbușitoare.

— Vedeți — zise el — grilajul împiedică să pătrundă lumina și aerul. Nu s-ar putea să facem în așa fel ca sărmana femeie să respire puțin aer curat ?

Imediat, doamna Hubert, uitînd totul, alergă la un dulap aflat lîngă cămin, scoase o cheie și descuie grilajul ;

aerul şi, împreună cu ei, viaţa intrară în valuri în încăpere.

— Ah ! exclamă abatele. Nu ştiam că grilajul se deschide cu o cheie ! De ce atîtea precauţii, Dumnezeule ?

— Aşa e ordinul ! răspunse portarul.

— Da, înţeleg — adăugă abatele cu tîlc. Fereastra se află la numai şapte picioare de la pămînt şi dă spre chei. Dacă s-ar întîmpla să fugă un prizonier din interiorul Conciergerie-ei, trecînd prin această sală, s-ar afla în libertate fără să întîlnească nici măcar un paznic sau o santinelă.

— Întocmai ! spuse portarul.

Cu coada ochiului, abatele observă că doamna de La Motte auzise, înţelesese şi chiar tresărise, apoi, imediat după ce prinsese din zbor cuvintele lui, ridicase privirea către dulapul închis numai cu o clapă de piele în care portăreasa ţinea cheia grilajului.

Abatelui îi fu destul. Prezenţa lui nu mai avea rost. Plecă. După cîteva clipe se întoarse însă, asemenea acelor personaje din teatru care se prefac numai că ies, şi spuse :

— Cîtă lume este în piaţă ! Mulţimea se înghesuie în asemenea hal înspre Palat, încît pe chei nu mai e ţipenie de om.

Portarul se aplecă în afară :

— Adevărat !

— Nu cumva se crede — continuă abatele, tot ca şi cînd doamna de La Motte nu-l putea auzi, dar ea îl auzea foarte bine — nu cumva se crede că sentinţa se va da în cursul nopţii ? Oare ar fi cu putinţă ?

— Nu cred — răspunse portarul — să se dea pînă mîine dimineaţă.

— Ştiţi ce — adăugă abatele — încercaţi s-o lăsaţi să se odihnească puţin pe sărmana doamnă de La Motte. După atîtea emoţii, trebuie că are mare nevoie de odihnă.

— Noi o să ne ducem în camera noastră — îi spuse vrednicul portar nevestei sale — şi o s-o lăsăm pe

doamna aici în fotoliu, dacă nu cumva vrea să se întindă pe pat.

Jeanne deschise ochii și întîlni privirea abatelui, care-i pîndea răspunsul. Se prefăcu însă să adoarme din nou. Apoi abatele dispăru, iar portarul și soția lui plecară și ei, după ce închiseră încetișor grilajul și puseră cheia la locul său.

Îndată ce rămase singură, Jeanne deschise ochii.

„Abatele mă sfătuiește să fug — își zise în gînd. E cu putință să-ți arate cineva mai limpede mijlocul și necesitatea unei evadări ? Să-mi demonstreze că m-așteaptă condamnarea chiar înainte de a se pronunța sentința este sfatul unui prieten care vrea să mă îndemne să-mi recapăt libertatea, nu al unui barbar care mă insultă. Ca să fug, n-am decît să fac un pas ; deschid dulapul, apoi grilajul și iată-mă pe cheiul pustiu. Da, pustiu !... Nimeni, chiar și luna se ascunde în cer. Să fug!... Ah, libertatea, fericirea de a-mi regăsi bogățiile... bucuria de a le întoarce dușmanilor mei tot răul pe care mi l-au făcut !“

Alergă spre dulap și luă cheia. Se și apropie de broasca grilajului. Deodată crezu că vede pe linia neagră a parapetului podului o siluetă neagră care întrerupea uniformitatea peisajului.

„Acolo, în umbră, se află un om... poate abatele... veghează asupra evadării mele... mă așteaptă ca să m-ajute. Da, dar dacă este o capcană... dacă, odată ajunsă pe cheiu, vor pune mîna pe mine... voi fi surprinsă în flagrant delict de evadare ?... Evadarea înseamnă mărturisirea crimei, sau, cel puțin mărturisirea spaimei ! Cine evadează fuge de conștiința sa... De unde vine acest om ?... Pare să aibă legături cu domnul de Provence... Cine îmi garantează că nu este trimis de regină sau de Rohan ?... Ce scump m-ar face ei să plătesc orice greșeală... Da, stă cineva acolo la pîndă !... Să mă îndemne să fug cu cîteva ore înaintea sentinței ! N-o putea face mai devreme dacă ar fi vrut, într-adevăr, să-mi vină într-ajutor ? Doamne ! Cine știe dacă dușmanii mei n-au aflat cumva că am fost achitată de către consiliu ? Cine știe dacă nu vor să pareze această lovitură teribilă dată reginei, cu o dovadă sau o

mărturisire de vinovăție din partea mea? Mărturia, dovada ar fi fuga mea. Voi rămîne!"

Începînd din această clipă, Jeanne fu convinsă că a scăpat dintr-o capcană. Zîmbi viclean, își ridică trufașă capul și, cu pas sigur, se duse și puse cheia grilajului în bufetul de lîngă cămin. Apoi, așezîndu-se în fotoliu în dreptul ferestrei, privi de departe, prefăcîndu-se că doarme, umbra celui ce stătea la pîndă și care, fără îndoială, obosit să tot aștepte, sfîrși prin a se ridica și dispăru o dată cu primele mijiri ale zorilor, la două și jumătate dimineața, cînd ochiul începu să deslușească malurile apei.

XCVII

SENTINȚA

Dimineața, o dată cu primele zgomote, cînd Parisul se trezește la viață adăugînd o nouă verigă verigilor întrerupte seara, contesa spera că vestea achitării va intra din moment în moment în închisoarea ei, împreună cu bucuria și felicitările prietenilor.

Oare avea prieteni? Vai! Averea și favorurile sînt întovărășite întotdeauna de un cortegiu, și Jeanne devenise bogată și puternică; totuși primise și dăduse fără a-și face nici măcar acel soi cunoscut de prieteni care, cînd te lovește dizgrația, arde și renegă tot ce a tămîiat cu o zi înainte.

Dar după triumful pe care îl aștepta, Jeanne urma să aibă susținători, admiratori și destui invidioși. Aștepta în zadar să vadă intrînd în camera portarului Hubert acel val de oameni care se grăbesc să-și exprime bucuria.

De la imobilitatea unei persoane sigure de sine, care așteaptă să fie cuprinsă în brațe, Jeanne trecu, după cum îi era firea, la o stare de nespusă îngrijorare. Și cum e greu să te prefaci necontenit, nici nu-și dădu osteneala de a-și ascunde impresiile față de paznicii săi. Nu i se în-

găduia să iasă şi să se informeze, dar îşi strecură capul printre gratiile de la fereastră şi, de acolo, neliniştită, trase cu urechea la zgomotele ce veneau din piaţa de alături, zgomote ce-ajungeau la ea ca un murmur nedesluşit după ce străbăteau grosimea zidurilor vechiului palat al sfîntului Ludovic.

Deodată Jeanne auzi nu o rumoare stinsă, ci o adevărată explozie de bravo, de strigăte, de tropăituri ; era o izbucnire puternică şi care o înfricoşă, fiindcă îşi dădea seama că nu ei i se arăta o asemenea simpatie. Gălăgioasele manifestări se repetară de două ori, dar zgomotele erau diferite. I se păru a fi tot un fel de aprobare, dar o aprobare calmă şi al cărei răsunet se stinse imediat. Curînd, trecătorii de pe chei se îndesiră, după cum grupurile din piaţă se risipeau şi lăsau să se împrăştie încetul cu încetul pe cei care le alcătuiseră.

— O zi de neuitat pentru cardinal ! rosti un fel de slujbaş de la procuratură, ţopăind pe trotuarul de lîngă zid.

Şi aruncă o piatră în rîu, cu îndemînarea tînărului parizian care a consacrat multe zile exersării acestei arte provenind din antica palestră.

— Pentru cardinal ?! repetă Jeanne. Aşadar, s-a răspîndit vestea că a fost achitat ?...

De pe fruntea Jeannei se rostogoli un strop de fiere şi un strop de sudoare. Se întoarse brusc în încăpere.

— Doamnă, doamnă ! o strigă ea pe nevasta lui Hubert. Ce-am auzit ? Că *este o fericire pentru cardinal ?* Despre ce fericire e vorba, te rog ?

— Nu ştiu — răspunse aceasta.

Jeanne o privi drept în ochi.

— Întreabă-l pe soţul dumitale, te rog — adăugă ea.

Portăreasa ascultă din politeţe şi Hubert răspunse de afară :

— Nu ştiu.

Jeanne, nerăbdătoare, supărată, se opri în mijlocul camerei.

— Atunci ce voiau să spună trecătorii ? întrebă ea. Aceste oracole nu prea se însală. Cu siguranţă că vorbeau despre proces.

— Poate... — zise milosul Hubert — poate voiau să spună că, dacă domnul de Rohan este achitat, va fi o zi frumoasă pentru el, asta e tot.

— Crezi că va fi achitat? țipă Jeanne, strîngînd pumnii.

— S-ar putea întîmpla.

— Atunci... eu... ?

— A, dumneavoastră, doamnă... ca și el... de ce nu și dumneavoastră ?

— Ciudată presupunere ! murmură Jeanne și se duse din nou la geam.

— Cred că greșiți, doamnă — îi spuse portarul — că stați să ascultați tot felul de lucruri care se aud nedeslușit de afară. Credeți-mă, este mai bine să stați liniștită, așteptînd să vină avocatul sau domnul Frémyn să vă citească...

— Sentința... Nu ! Nu ! Și ciuli urechea.

Trecea o femeie cu niște prietene. Bonete de sărbătoare și buchete mari în mînă. Mirosul trandafirilor urcă asemenea unui balsam scump pînă la Jeanne, care-l adulmeca de jos.

— Am să-i arunc buchetul meu — striga femeia — și încă alte o sută, celui mai minunat dintre bărbați ! Ah, dac-aș putea să-l sărut !

— Și eu la fel — rosti o prietenă.

— Eu însă aș vrea să fiu sărutată de el — spuse o a treia.

„Despre cine vorbesc ?“ se întrebă Jeanne.

— E un bărbat atît de frumos, încît sînt sigură că nu ți-ar veni greu — spuse și ultima din grup.

Și trecură mai departe.

— Tot despre cardinal ! Mereu el !... murmură Jeanne. A fost achitat, a fost achitat !

Și rosti aceste cuvinte cu atîta descurajare și certitudine în același timp, încît portarii, hotărîți să evite cu orice preț o furtună ca cea din ajun, îi spuseră amîndoi :

— Ei, doamnă, de ce n-ați vrea ca sărmanul prizonier să fie achitat și eliberat ?

Jeanne simți primejdia, simți mai ales schimbarea produsă în purtarea gazdelor sale și, nevrînd să le piardă bunăvoința, zise :

— Ah, nu m-aţi înţeles ! Păcat ! Mă credeţi oare atît de rea şi de invidioasă ca să doresc răul tovarăşilor mei de suferinţă ? Să dea Dumnezeu să fie achitat domnul cardinal ; da, să fie ! Aş vrea numai să ştiu... în sfîrşit... Credeţi-mă, dragii mei, numai nerăbdarea mă face să mă port astfel.

Hubert şi nevastă-sa se priviră ca pentru a cîntări consecinţele răspunsului pe care urmau să-l dea. Licărirea sălbatică ce ţîşni fără voie din ochii Jeannei îi făcu să se oprească înainte de a lua o hotărîre.

— Nu-mi spuneţi nimic ? strigă ea, dîndu-şi seama că greşise.

— Noi nu ştim nimic — răspunseră ei în şoaptă.

În acel moment, Hubert primi un ordin, şi plecă să-l îndeplinească. Portăreasa rămase singură cu Jeanne şi încercă să o distreze ; în zadar, toate simţurile, toate gîndurile captivei zburau afară, interceptînd zgomotele sau şoaptele, cu o sensibilitate bolnăvicioasă. Portăreasa, neputînd s-o împiedice să privească sau să asculte, se resemnă.

Deodată se auzi în piaţă un vacarm, ca şi cînd s-ar fi iscat o mişcare tumultuoasă. Mulţimea se îndrepta spre pod, pe chei, strigînd cît o lua gura, neîncetat, astfel că Jeanne tresări la locul său de observaţie. Strigătele nu mai conteneau : erau îndreptate către o caleaşcă descoperită ai cărei cai de-abia puteau înainta prin mulţime. Încet-încet, cei ce se îngrămădeau aproape că ajunseră să ducă pe umeri şi pe braţe cai, trăsură şi pe cei aflaţi înăuntru. Strălucind în plin soare, sub o ploaie de flori, sub o boltă de frunze pe care mii de mîini le fluturau pe deasupra capetelor lor, contesa îi recunoscu pe cei doi bărbaţi care trezeau astfel entuziasmul mulţimii. Unul dintre ei, palid, văzîndu-şi triumful, speriat de o atît de mare popularitate, rămînea grav, tulburat, înfiorat.

Bărbatul acesta era cardinalul de Rohan.

Însoţitorul său, proaspăt, vesel, strălucitor, era aclamat cu mai puţin entuziasm, dar cu aceeaşi admiraţie, păstrînd, bineînţeles, proporţiile.

Toată agitaţia aceasta dură cam o jumătate de oră pînă trecură peste Pont-au-Change, şi Jeanne îi urmări pe în-

vingători pînă ajunseră în vîrful podului. Nu pierdu nici un amănunt.

Această manifestare a entuziasmului public pentru reînnoirea scenelor din ajun, victimele reginei, cum erau numiți, o bucură o clipă pe Jeanne. Imediat însă își zise: „Cum ?! Ei sînt liberi la ora asta, pentru ei s-au și îndeplinit formalitățile, iar eu, eu nu știu încă nimic ? De ce mie nu mi se spune nimic ?" O trecură fiorii. Lîngă ea, o simți pe doamna Hubert, care, tăcută, observa totul și, deși înțelesese, continua să nu spună nimic.

Tocmai vroia să ceară unele lămuriri pe care nu le mai putea amîna, cînd un alt zgomot îi atrase atenția Jeannei înspre Pont-au-Change. O trăsură înconjurată de lume străbătea povîrnișul podului. În ea, Jeanne o recunoscu, zîmbitoare și arătîndu-și copilul mulțimii, pe Oliva, care pleca și ea, liberă și nebună de bucurie, însoțită de glumele și sărutările trimise fermecătoarei și drăgălașei făpturi.

La mijlocul podului aștepta un poștalion. Domnul Beausire se ascundea în spatele unui prieten, care, singur, se arăta publicului. Acesta îi făcu un semn Olivei, iar ea coborî din trăsură și urcă în poștalion, unde căzu în brațele lui Beausire, care, strîngînd-o la piept, mai-mai s-o sufoce, nu-i mai dădea drumul : astfel, scăldînd-o în lacrimi și sărutări, își veni în fire abia la Saint-Denis, unde schimbară caii fără să aibă de-a face cu poliția.

Între timp, Jeanne, văzînd că toți sînt liberi și fericiți, sărbătoriți, se întreba de ce numai ei nu i se spunea nimic.

— Și eu ?! Eu ?! strigă ea. De ce atîta cruzime, de ce nu mi se aduce la cunoștință sentința ce mi s-a dat ?

— Liniștiți-vă, doamnă — îi spuse Hubert, intrînd — liniștiți-vă !...

— Este imposibil să nu știi — ripostă Jeanne. Știi ! Știi ! Spune-mi !

— Doamnă...

— Dacă nu ești lipsit de suflet, spune-mi, vezi bine cît sufăr...

— Doamnă, nu ne este îngăduit nouă, slujitorilor mărunți ai temniței, să aducem la cunoștință sentințele, pe care nu le pot citi decît grefierii curții.

— Așadar, este atît de îngrozitor, încît nici nu îndrăzniți să-mi spuneți ! țipă Jeanne, cuprinsă de o criză de turbare care îl înspăimîntă pe portar, făcîndu-l să întrevadă repetarea scenelor din ajun.

— Nu — zise el — liniștiți-vă, liniștiți-vă !...

— Atunci vorbește !

— O s-aveți răbdare și n-o să mă dați de gol ?

— Îți promit, îți jur, numai vorbește !

— Ei bine, domnul cardinal a fost achitat.

— Știu.

— Domnul de Cagliostro, scos din cauză.

— Știu ! Știu !

— Domnișoara Oliva, eliberată.

— Mai departe ! Mai departe !...

— Domnul Reteau de Villette este condamnat... Jeanne tresări. La galere !... adăugă omul.

— Și eu ? ! Eu ? ! strigă bătînd furioasă din picior.

— Răbdare, doamnă, răbdare ! Doar ați promis !

— Am răbdare, vezi bine ! Hai vorbește... Eu ?

— La surghiun... — rosti cu jumătate de gură portarul, întorcînd capul.

Un fulger de bucurie lumină ochii contesei, fulger care dispăru la fel de iute cum se ivise. Apoi, scoțînd un strigăt, se prefăcu pe dată că leșină și căzu în brațele gazdelor sale.

— Ce s-ar fi întîmplat — șopti Hubert la urechea nevestei sale — dacă i-aș fi spus adevărul ?

„Surghiunul — se gîndea Jeanne, simulînd o criză de nervi — înseamnă libertate, bogăție și răzbunare, așa cum am visat... Am cîștigat !“

XCVIII

EXECUȚIA

Jeanne continua să aștepte pe grefierul despre care îi vorbise portarul să vină să-i citească sentința care se pronunțase împotriva sa. Nemaifiind sfîșiată de îndoieli, re-

nunțînd să-și mai compare soarta cu a celorlalți, adică lăsîndu-și deoparte orgoliul, își spunea : «Ce-mi pasă mie, care am o minte zdravănă, cred, că domnul de Rohan a fost privit ca fiind mai puțin vinovat decît mine ? Ce, pe mine mă zdrobește faptul că am o vină ? Nu. Dacă aș fi fost recunoscută, cu acte în regulă, o Valois față de toată lumea, dacă aș fi avut, cum are domnul cardinal, un întreg șir de prinți și de duci presărați în drumul judecătorilor și implorînd, cu capul și sabia plecate, nu cred că i s-ar fi refuzat ceva sărmanei contese de La Motte, și cu siguranță că, luînd în considerare o suplică ilustră, descendenta familiei de Valois ar fi fost cruțată de ofensa de a sta pe banca acuzaților. Dar de ce oare să mă mai gîndesc la tot acest trecut mort ? Iată că s-a sfîrșit și marea afacere a vieții mele. Aflată într-o situație cam echivocă în societate, într-o situație, de asemenea, echivocă la curte, expusă să fiu înlăturată la prima adiere venită de sus, vegetam și m-aș fi întors, poate, în mizeria de la început, acolo unde viața m-a aruncat de timpuriu, acolo unde mi-am făcut ucenicie dureroasă. Acum nu mai poate fi vorba de nimic asemănător. Surghiunită ! Sînt exilată ! Deci am dreptul să-mi iau milionul cu mine, să trăiesc sub portocalii Sevillei sau ai Agrigentului, iarna, în Germania, vara, în Anglia ; asta înseamnă că nimic nu mă va împiedica, tînără, frumoasă, celebră și putînd să explic, așa cum vreau eu procesul, să trăiesc cum cred de cuviință, fie împreună cu soțul meu, dacă și el a fost surghiunit, și știu că este liber, fie înconjurată de prietenii pe care bunăstarea și tinerețea îi atrag întotdeauna ! Și — adăugă Jeanne, pierdută în gîndurile sale înflăcărate — să vină atunci cineva să-mi spună mie, osîndita, mie, exilata, mie, sărmană umilită, că nu sînt mai bogată decît regina, mai încărcată de onoruri decît regina, mai absolvită de vină decît regina ; fiindcă ei nu condamnarea mea îi trebuia. Pe leu, nu-l interesează viermele care iese din pămînt. Trebuia să fie condamnat domnul de Rohan, și domnul de Rohan a fost scos din cauză !

Oare cum vor proceda ca să-mi aducă la cunoștință sentința și cum, ca să mă conducă afară din regat ? Se vor răzbuna pe o femeie, constrîngînd-o să se supună la toate rigorile legii ? Mă vor conduce, însoțită de soldați, pînă la

frontieră ? Vor rosti solemn : „Sînteți nedemnă ! Regele vă expulzează din regatul său !“ Nu, stăpînii sînt indulgenți — își spuse zîmbind — nu mai au nimic cu mine. Acum sînt supărați pe răbdătorul popor parizian, care strigă pe sub balcoanele lor : „Trăiască domnul cardinal !“ „Trăiască Cagliostro !“ „Trăiască parlamentul !“ Iată adevăratul lor dușman : poporul. Ah, da, el este dușmanul cel mai periculos, iar eu am contat mereu pe sprijinul opiniei publice... și am reușit !»

Acesta era stadiul în care se afla Jeanne, în timp ce, făcîndu-și unele mici pregătiri, își încheia socotelile cu sine. Se și gîndea cum să-și plaseze diamantele, să se stabilească la Londra (era vară), cînd amintirea lui Reteau de Villette i se înfățișă, nu în inimă, ci în minte. „Bietul băiat ! își spuse ea, cu un zîmbet răutăcios. El a plătit pentru toți. Deci întotdeauna cînd trebuie ispășită o greșeală, este nevoie de un suflet rău, în sens filozofic, și că, de fiecare dată cînd e nevoie de așa ceva, apare ca din pămînt și țapul ispășitor, și lovitura care-l va zdrobi. Bietul Reteau, păcătos și mizerabil, plătește acum pentru pamfletele împotriva reginei, pentru conspirațiile plăsmuite cu condeiul, și Dumnezeu, care hărăzește fiecăruia partea sa în lume, a vrut să-i dea acestuia o viață făcută din lovituri de baston, din bacșișuri în ludovici de aur, uneori din pîndă și ascunzători, și un deznodămînt la galere. Iată ce înseamnă să fii numai viclean, nu inteligent, să fii doar răutăcios, și nu rău, să ataci fără să fii cu adevărat perseverent și puternic. Universul este plin de creaturi care vor să dăuneze, de la viermii veninoși pînă la scorpion, primul dintre cei mici care se face temut de om ! Toți acești nefericiți vor să vatăme, dar n-au cinstea de a lupta : ei sînt pur și simplu striviți.“

Și Jeanne își îngropă în acest fel disprețuitor complicele, pe Reteau, cu toate că era ferm hotărîtă să se informeze unde, la ce ocnă urma să fie trimis nenorocitul pentru ca nu cumva să treacă pe acolo într-una din călătoriile sale și să-l umilească pe bietul păcătos, arătîndu-i bunăstarea unei vechi cunoștințe. Jeanne avea inimă bună !

Mîncă veselă în tovărășia familiei portarului ; aceștia, dimpotrivă, erau posomoriți, nici nu se mai căzneau să-și

ascundă stînjeneala. Jeanne puse atitudinea lor rece pe seama condamnării sale. Chiar le și spuse. Răspunseră că pentru ei nimic nu era mai dureros decît înfățișarea cuiva după ce s-a rostit o sentință.

Jeanne era atît de fericită în adîncul inimii sale, încît îi venea foarte greu să-și ascundă bucuria și aștepta prilejul de a rămîne singură, cu gîndurile sale. Își făgădui ca după-masă să ceară să se retragă în camera sa. Fu deci extrem de surprinsă cînd portarul Hubert, luînd cuvîntul după desert, cu o gravitate neobișnuită în relațiile dintre ei, îi spuse :

— Doamnă, avem ordin de a nu-i mai ține aici pe cei asupra cărora parlamentul s-a pronunțat.

„Strașnic ! își zise Jeanne. Vine în întîmpinarea dorinței mele.“ Și se ridică zicînd :

— Nu vreau ca din cauza mea să călcați regulamentul ; ați fost atît de buni cu mine, încît nu doresc să mă arăt nerecunoscătoare... Mă voi întoarce în camera mea. Îi privi ca să-și dea seama de efectul pe care îl avuseseră cuvintele ei. Hubert răsucea o cheie între degete. Portăreasa întoarse capul, vrînd parcă să-și ascundă emoția. Dar — adăugă contesa — unde vor veni să-mi citească sentința și cînd ?

— Doamna se așteaptă poate ca să se întoarcă în camera sa ? se grăbi să spună Hubert.

„E limpede că mă gonesc“ — se gîndi Jeanne. Și un nelămurit sentiment de neliniște, alungat tot atît de repede precum apăruse, o făcu să se înfioare. Jeanne urcă cele trei trepte ce duceau din camera portarilor către culoarul pe care se afla grefa. Văzînd-o că pleacă, doamna Hubert alergă spre ea, și-i luă mîinile, nu cu respect, nu cu o profundă prietenie, nu cu acea afecțiune care îi face cinste celui care o simte și celui care o primește, ci cu o nemaipomenită compasiune, cu un sentiment de milă care nu scăpă inteligentei contese, ea care observa totul. De data aceasta senzația fu atît de clară, încît Jeanne își mărturisi că era înspăimîntată ; izgoni însă spaima, așa cum izgonise și neliniștea din inima sa atît de plină de bucurie și speranță.

Cu toate acestea, Jeanne simți nevoia să afle de ce doamnei Hubert îi era milă de ea ; deschise gura și coborî

două trepte, vrînd să formuleze una din acele întrebări precise și hotărîte caracteristice felului său de a gîndi, dar nu avu timp. Hubert o luă de mînă, mai mult brusc decît politicos, și deschise ușa.

Contesa se trezi pe coridor. Aici așteptau opt arcași ai tribunalului. Ce așteptau ? Iată ce se întreba Jeanne privindu-i. Dar portarul și închisese ușa. Dinaintea arcașilor se afla unul din paznicii obișnuiți ai închisorii, cel care o conducea pe contesă în fiecare seară în camera sa. Acesta trecu în fața Jeannei, ca pentru a-i arăta drumul.

— Mă întorc în camera mea ? întrebă contesa, cu tonul unei femei care vrea să pară foarte sigură de sine, dar care se îndoiește.

— Da, doamnă — răspunse gardianul.

Jeanne puse mîna pe balustrada de fier și urcă în urma paznicului. Îi auzi pe arcași că șușotesc la cîțiva pași mai încolo, dar că nu se mișcă din loc. Liniștită, se lăsă încuiată în cameră și chiar îi mulțumi călduros gardianului. Acesta se retrase.

Nici nu rămase bine singură, și Jeanne lăsă să izbucnească bucuria nebună pe care o simțea, bucurie mult prea multă vreme ferecată de masca sub care își ascunsese cu ipocrizie chipul în fața portarilor. Camera de la Conciergerie era vizuina sa de animal sălbatic o clipă înlănțuit de oameni și căruia, dintr-un capriciu al soartei, i se va da drumul să alerge din nou liber prin lume. Și cînd în bîrlogul sau în cușca sa coboară întunericul, cînd gardienii nu mai fac nici cel mai mic zgomot, cînd mirosul său fin nu mai adulmecă nici o urmă străină prin preajmă, atunci încep salturile sălbatice ; atunci își întinde membrele ca să devină mai suple cînd va sosi libertatea mult așteptată ; fiara sălbatică țipă, se zbenguie și sare, cum nu va fi niciodată văzută de ochiul omului.

Așa se întîmplă și cu Jeanne. Deodată auzi pași pe coridor, auzi cheile zăngănind pe inelul paznicului, auzi scîrțîitul broaștei masive.

„Oare ce vor ?“ se întrebă ea, ridicîndu-se atentă și mută.

Gardianul intră.

— Ce este, Jean ? întrebă contesa, cu vocea sa caldă și indiferentă.

— Doamna binevoiește să mă urmeze ? spuse el.
— Unde ?
— Jos, doamnă.
— Cum, jos ?...
— La grefă.
— De ce, te rog ?
— Doamnă...

Jeanne înaintă spre omul care șovăia și zări la capătul coridorului arcașii tribunalului pe care la început îi întîlnise jos.

— Dar spuneți-mi ce vor cei de la grefă cu mine ? strigă ea, înfricoșată.

— Domnul Doillot, doamnă, apărătorul dumneavoastră, vrea să vă vorbească.

— La grefă ? De ce nu vine aici, doar a putut veni de mai multe ori ?

— Doamnă, domnul Doillot a primit de la Versailles scrisori pe care vrea să vi le aducă la cunoștință.

Jeanne nici nu-și dădu seama cît de ilogic era acest răspuns. Un singur cuvînt o izbi : scrisori de la Versailles, scrisori de la curte, fără îndoială, aduse chiar de apărătorul său.

„Poate că regina intervenise pe lîngă rege, după publicarea sentinței ? Poate..." Dar de ce să facă presupuneri ? Avea oare timp, și apoi, la ce bun, cînd în două minute va afla adevărul ?

De altfel, paznicul insistă ; își zăngănea nervos cheile ca un om care n-are argumente, dar are ordine stricte.

— Așteaptă-mă puțin — spuse Jeanne. Vezi doar că mă dezbrăcasem ca să mă culc ; m-au obosit atît de mult aceste ultime zile.

— Vă aștept, doamnă, gîndiți-vă însă, vă rog, că domnul Doillot este grăbit.

Jeanne închise ușa, își puse o rochie curată, luă o pelerină și își netezi la iuțeală părul. Toate acestea nu-i luară mai mult de cinci minute. Inima îi spunea că domnul Doillot aducea ordinul de a pleca pe loc, precum și mijlocul de a străbate Franța, într-un fel discret și comod în același timp. Da, probabil că regina s-a gîndit că dușmanca sa să dispară cît mai repede. Acum, că sentința fusese pronunțată, regina își dădea silința s-o iriite cît mai

puțin pe adversara sa, deoarece, dacă pantera era primejdioasă în lanțuri, la ce te poți aștepta cînd va fi în libertate? Legănată de aceste gînduri luminoase, Jeanne mai mult zbura decît mergea în spatele gardianului și coborî scara mică, pe unde fusese adusă în sala de judecată. Dar, în loc să meargă spre sală, în loc să cotească la stînga ca să intre la grefă, temnicerul se întoarse către o portiță aflată în dreapta.

— Unde te duci? întrebă Jeanne. Grefa este aici.

— Veniți, doamnă, veniți — spuse mieros gardianul. Aici vă așteaptă domnul Doillot.

Trecu primul și o trase după el pe prizonieră, care auzi închizîndu-se cu zgomot zăvoarele acestei uși masive. Surprinsă, fără să vadă pe nimeni în întuneric, Jeanne nu îndrăzni să ceară nimic mai mult temnicerului său. Făcu doi sau trei pași și se opri. O lumină albăstruie dădea încăperii în care se afla un aspect de cavou. Lumina cădea din înaltul unui grilaj străvechi, și printre pînzele de păianjen și secularul strat de praf, cîteva raze palide erau singurele care izbuteau să lumineze oarecum zidurile. Brusc, Jeannei i se făcu frig; simți umezeala acestei temnițe, desluși ceva îngrozitor în ochii arzători ai paznicului. Deocamdată nu îl văzu decît pe acesta; numai el singur împreună cu prizoniera se aflau între aceste patru ziduri, înverzite de apa ce se scursese pe lîngă cercevele, mucegăite de aerul pe care soarele nu-l încălzise niciodată.

— Domnule — zise ea, stăpînindu-și senzația de groază care o făcea să tremure — ce căutăm noi doi aici? Unde este domnul Doillot, pe care mi-ai promis că-l voi întîlni?

Temnicerul nu răspunse nimic; se întoarse doar să vadă dacă ușa pe care intraseră era bine închisă. Jeanne îl urmări cu spaimă. O fulgeră gîndul, aidoma ca în romanele sumbre ale vremii, că avea de-a face cu unul dintre acei temniceri sălbatic îndrăgostiți de prizoniera lor, care, în ziua cînd prada e gata să le scape pe ușa deschisă a custiei, devin adevărați tirani față de *frumoasa captivă*, și-i propun eliberarea în schimbul dragostei.

Jeanne era puternică, nu se temea de surprize, nu se rușina de nimic. Închipuirea ei lupta și cîștiga împotriva capriciilor sofisticate ale domnilor Crebillon-fiul și Louvet. Se duse drept la temnicer și, zîmbindu-i, îi spuse:

— Prietene, ce vrei ? Ai să-mi spui ceva ? Cînd se apropie eliberarea, timpul este prețios pentru o prizonieră. Ca să-mi vorbești, mi se pare că ai ales un loc cam sinistru. Omul cu cheile nu-i răspunse nimic, fiindcă nu înțelegea. Se așeză pe colțul căminului scund și așteptă. Dar — nu se lăsă Jeanne — te întreb încă o dată, ce facem aici ?

Și se temu să nu aibă de-a face cu un nebun.

— Îl așteptăm pe maestrul Doillot — răspunse temnicerul.

Jeanne clătină din cap.

— Trebuie să recunoști că, dacă maestrul Doillot are să-mi aducă la cunoștință scrisori venite de la Versailles, și-a ales rău ora și locul de întîlnire... Nu se poate să fie maestrul Doillot cel care mă face să aștept aici. Trebuie să fie altcineva.

De-abia rostise aceste cuvinte, și ușa din fața ei, pe care nici n-o observase, se deschise. Era una dintre acele trape rotunde, adevărați giganți din lemn și fier care, atunci cînd se deschid, decupează pe fondul pe care îl mascau un fel de rond cabalistic în centrul căruia oameni și peisaj par că trăiesc datorită magiei.

Într-adevăr, în spatele acestei uși se aflau trepte ce duceau spre un coridor prost luminat, de unde venea o adiere proaspătă, iar dincolo de coridor, o clipă, una singură, rapidă ca un fulger, Jeanne zări, înălțîndu-se pe vîrfuri, un spațiu ce semăna cu o piață, și acolo o mare de bărbați și de femei.

Dar, repetăm, pentru Jeanne a fost mai mult ca o viziune decît ca o realitate ; nici nu avu timp să-și dea seama. În fața ei, într-un plan mult mai apropiat decît era cel al pieței, se iviră trei persoane stînd pe ultima treaptă. În spatele lor țîșniră patru baionete albe și ascuțite asemenea unor înfricoșătoare luminări ce păreau că vor să lumineze această scenă.

Dar ușa rotundă se închise. Numai cei trei bărbați intrară în temnița Jeannei. Aceasta trecea din surpriză în surpriză sau, și mai exact, de la neliniște la groază. Se apropie de temnicerul de care se temuse cu o clipă mai înainte ca pentru a căuta sprijin împotriva necunoscuților. Temnicerul se lipi de zidul celulei, arătînd prin aceasta că

vrea și trebuie să rămînă un spectator pasiv al celor ce urmau să se întîmple.

Jeanne fu interpelată chiar mai înainte de a se fi gîndit ea să deschidă gura. A interpelat-o unul dintre cei trei, cel mai tînăr. Era îmbrăcat în negru. Nu-și scoase pălăria din cap și răsucea în mînă niște hîrtii ca pe niște documente străvechi. Ceilalți doi, imitînd atitudinea temnicerului, se fereau de priviri, trăgîndu-se în partea cea mi întunecoasă a celulei.

— Doamnă, dumneavoastră sînteți Jeanne de Saint-Rémy de Valois, soția lui Marie-Antoine-Nicolas, conte de La Motte ? întrebă necunoscutul.

— Da, domnule — răspunse Jeanne.

— Sînteți născută la Fontette, la 22 iulie 1756 ?

— Da, domnule.

— Locuiți la Paris pe strada Neuve-Saint-Gilles ?

— Da, domnule... Dar de ce îmi puneți toate aceste întrebări ?

— Doamnă, mă supără faptul că nu mă recunoașteți ; am cinstea să fiu grefierul curții.

— Vă recunosc.

— Atunci, doamnă, pot să-mi îndeplinesc funcțiunile în calitatea pe care ați recunoscut-o ?

— O clipă, domnule. La ce vă obligă, dacă sînteți amabil, funcțiunile dumneavoastră ?

— Să vă citesc, doamnă, sentința care s-a pronunțat împotriva dumneavoastră în ziua de 31 mai 1786.

Jeanne tresări. Aruncă în jurul său o privire plină de teamă și de neîncredere. Nu întîmplător scriem în al doilea rînd cuvîntul neîncredere, care pare mai firesc decît cel dinaintea lui ; Jeanne fu copleșită de o spaimă irațională ; ca să poată fi mai atentă, își înfipse privirea ei teribilă în întuneric.

— Sînteți grefierul Breton — spuse ea. Cine sînt însă cei doi domni care vă însoțesc ?

Grefierul se pregătea să răspundă, cînd temnicerul îi tăie vorba și, venind lîngă el, îi șopti la ureche următoarele cuvinte, străbătute de un sentiment grăitor de spaimă sau de milă :

— Nu-i spuneți !

Jeanne auzi ; îi privi cu mai multă băgare de seamă decît pînă atunci pe cei doi. Se miră văzînd haina de un cenușiu metalic, cu nasturi de fier, a unuia, vesta și boneta mițoase ale celuilalt ; mai ales șorțul ciudat care acoperea pieptul acestuia din urmă îi atrase atenția Jeannei ; șorțul părea ars în unele locuri, iar în altele pătat de sînge și de ulei. Se dădu înapoi. Părea că-și ia avînt ca să se poată repezi cu și mai multă forță. Apropiindu-se, grefierul îi ordonă :

— În genunchi, vă rog, doamnă.

— În genunchi ? ! țipă Jeanne. În genunchi ? ! Eu ? !... Eu ? !... O Valois, în genunchi ? !

— Așa avem ordin, doamnă — spuse grefierul, înclinîndu-se.

— Domnule — se împotrivi Jeanne, cu un zîmbet feroce — nici să nu vă gîndiți, trebuie oare să vă învăț eu legile ? În genunchi se cere numai iertare.

— Ei bine, doamnă...

— Ei bine, domnule, nu se cere iertare decît în urma unei sentințe care condamnă la o pedeapsă dezonorantă. Surghiunul nu este, după cîte știu, o pedeapsă dezonorantă în codul francez, nu ?

— Nu v-am spus că ați fost condamnată la surghiunire — rosti grefierul, cu o tristețe gravă.

— Atunci la ce sînt condamnată ? izbucni Jeanne.

— Veți afla ascultînd sentința, doamnă, și ca s-o ascultați, veți începe, vă rog, prin a îngenunchea.

— Niciodată ! Niciodată !

— Doamnă, este primul alineat al instrucțiunilor mele.

— Niciodată ! Niciodată, vă spun !

— Doamnă, scrie că, în cazul în care condamnata refuză să îngenuncheze...

— Ei bine ?

— Ei bine, va fi silită cu forța.

— Forța ? ! Împotriva unei femei ?

— Nici femeia, nici bărbatul nu sînt scutiți de respectul pe care-l datorează regelui și justiției.

— Și reginei, nu-i așa ? strigă furioasă Jeanne. Fiindcă recunosc aici mîna unei femei care mă dușmănește !

— Greșiți acuzînd-o pe regină, doamnă. Maiestatea sa nu se amestecă în redactarea sentințelor tribunalului. Hai-

deți, doamnă, scutiți-ne de necesitatea de a fi violenți. În genunchi !

— Niciodată ! Niciodată ! Niciodată !

Grefierul își împături hîrtiile și scoase din buzunar o foaie groasă pe care o păstra pentru cazul care tocmai se ivise. Și citi ordinul formal dat de procurorul general forței publice de a o constrînge pe acuzata recalcitrantă să îngenuncheze pentru a da satisfacție justiției.

Jeanne se ghemui într-un colț al temniței, ațintindu-și privirea către baionetele forței publice pe care le văzuse înălțîndu-se în spatele ușii. Grefierul însă nu ceru să se deschidă ușa ; făcu semn celor doi despre care am mai vorbit și care se apropiară în liniște, ca niște mașini de război solide și de neclintit ce sînt îndreptate în asedii împotriva cetăților. Cei doi o prinseră pe Jeanne de subsuori și o tîrîră în mijlocul încăperii, cu toate țipetele și urletele ei. Impasibil, grefierul se așeză și așteptă.

Jeanne nici nu-și dădu seama că, pentru a nu se lăsa tîrîtă, trebuise să îngenuncheze pe trei sferturi. Intervenția grefierului îi atrase atenția.

— Așa e bine — spuse el.

În aceeași clipă, resortul ei lăuntric se destinse, și Jeanne sări la doi coți deasupra pămîntului, în brațele celor ce-o țineau.

— Este de prisos să strigați în felul acesta — spuse grefierul — fiindcă nu puteți fi auzită de afară și n-o să mă auziți nici pe mine cînd voi da citire sentinței.

— Permiteți-mi să rămîn în picioare și voi asculta în tăcere — zise Jeanne, gîfîind.

— Ori de cîte ori un vinovat este pedepsit cu biciuirea — rosti grefierul — pedeapsa este dezonorantă și atrage după sine îngenuncherea.

— Biciuirea ? ! urlă Jeanne. Biciuirea ? ! Ah, mizerabile !... Ai spus biciuirea ?...

Și răcnetele ei deveniră atît de puternice, zăpăcindu-i pe temnicer, pe grefier și pe cele două ajutoare, încît tustrei își pierdură capul cu desăvîrșire și începură, ca niște oameni beți, să nu mai dorească altceva decît să stăpînească sălbăticia prin sălbăticie. Se aruncară asupra Jeannei și o trîntiră la pămînt ; ea însă rezistă în mod victorios. Vrură s-o facă să îndoaie genunchii, ea își înțepeni mușchii

chii ca pe niște lame de oțel. Rămase suspendată în aer, în mîinile acestor oameni, dînd cu atîta furie din mîini și din picioare, încît îi răni îngrozitor. Atunci cei trei își împărțiră munca : unul o apucă de picioare, strîngîndu-i-le ca într-o menghină, iar ceilalți doi o prinseră de încheietura mîinilor, după care îi strigară grefierului :

— Citiți, citiți sentința, domnule grefier, dați-i drumul ! Altfel nu mai sfîrșim în vecii vecilor cu scorpia asta !

— N-am să îngădui niciodată să fie citită o sentință care mă condamnă la dezonoare ! țipă Jeanne, zbătîndu-se cu o forță de necrezut. Și, unind fapta cu amenințarea, domină vocea grefierului prin urlete și țipete atît de ascuțite, încît nu se înțelese nici un cuvînt din tot ce citi funcționarul.

După ce omul sfîrși de citit, își strînse hîrtiile și le puse din nou în buzunar. Jeanne crezu că a sfîrșit și tăcu, încercînd să-și vină în fire ca să-i poată înfrunta mai departe pe acești oameni. Urletele ei fură urmate de hohote de rîs și mai sinistre.

— Și — continuă grefierul, liniștit, ca și cum ar fi rostit sfîrșitul unei formule banale — sentința va fi adusă la îndeplinire în piața execuțiilor, Curtea de Justiție din Palat !

— Public ! urlă nefericita. Oh !...

— Domnule de Paris, v-o predau pe această femeie — încheie grefierul, adresîndu-se omului cu șorțul de piele.

— Cine este acest om ? întrebă Jeanne, într-o ultimă criză de spaimă și de furie.

— Călăul — răspunse grefierul înclinîndu-se, apoi își scoase mănușele.

De-abia rosti acest cuvînt, și cei doi executanți o și luară pe Jeanne și o duseră către galeria pe care ea o zărise la început. Renunțăm să mai descriem felul în care se zbătu. Femeia aceasta, care în viața obișnuită leșina pentru o simplă zgîrietură, îndură timp de o oră loviturile celor doi ; fu tîrîtă pînă la ușa de afară și tot timpul nu încetă să scoată cele mai înspăimîntătoare urlete. Dincolo de ușă, unde stăteau soldații care țineau piept mulțimii, se afla curtea, nu prea mare, zisă Curtea Dreptății, care se ivi deodată înțesată de cele două sau trei mii de specta-

tori pe care îi adusese curiozitatea o dată cu preparativele și apariția eșafodului.

Pe o estradă înaltă de aproximativ opt picioare se ridica un stîlp negru avînd fixate de-a lungul lui inele de fier și o tablă pe care grefierul primise, fără îndoială, ordin să scrie ceva neciteț. Estrada n-avea rampă ; te urcai pe o scară, de asemenea fără rampă ; singura balustradă ce se putea vedea era cea alcătuită din baionetele arcașilor semănînd cu un grilaj cu vîrfuri sclipitoare.

Mulțimea, văzînd că se deschid porțile palatului și apar ofițerii cu bastoanele lor, grefierul cu hîrtiile în mînă, începu să se agite ca valurile mării.

De pretutindeni izbucneau strigăte : „Uite-o ! Uite-o !“ însoțite de epitete nu prea convenabile față de condamnată, și ici-colo de cîteva observații nu prea călduroase față de judecători.

Căci, de cînd fusese condamnată, avea susținătorii ei. Erau cei care, cu două sau trei luni în urmă, poate că o disprețuiseră, dar care o reabilitaseră de cînd devenise adversara reginei.

Domnul de Crosne prevăzuse însă totul. În primele rînduri ale acestei săli de spectacol se aflau cei ce erau devotați acelora care dădeau reprezentația. Puteau fi văzute, alături de agenți de statură herculeană, femeile cele mai credincioase cardinalului de Rohan. Se găsise mijlocul de a se folosi în favoarea reginei furiile dezlănțuite altădată împotriva ei ; cei care îl aplaudaseră atît de tare pe domnul de Rohan din ură față de Maria-Antoaneta o fluierau și o huiduiau acum pe doamna de La Motte, care fusese atît de imprudentă, încît să separe cauza ei de cea a cardinalului. Astfel că, la apariția sa în mica piațetă, strigătele furioase de : „Jos La Motte ! Jos cu falsificatoarea !“ fură cele mai numeroase și izbucniră din cele mai puternice piepturi. Jeanne era la capătul puterilor, nu însă și la capătul furiei ; încetă să mai țipe, deoarece țipetele sale se pierdeau în vacarmul învălmășelii. Dar cu vocea sa limpede, vibrantă, metalică rosti cîteva cuvinte care făcură să se stingă ca prin farmec pînă și șoaptele.

— Știți voi cine sînt ? spuse ea. Știți voi că în vinele mele curge sîngele regilor voștri ? Știți că prin mine este

lovită, nu o vinovată, ci o rivală ; nu numai o rivală, ci și o complice ?

Aici fu întreruptă de urletele scoase la timp de către cei mai pricepuți slujitori ai domnului de Crosne. Ea însă trezise, dacă nu interesul, cel puțin curiozitatea : și curiozitatea mulțimii este o sete care trebuie potolită. Liniștea ce se așternu îi dovedi Jeannei că vor s-o asculte.

— Da — repetă ea — o complice ! Sînt pedepsită fiindcă știu secretele...

— Atenție ! îi șopti la ureche grefierul.

Ea se întoarse. Călăul ținea în mînă un bici. La vederea acestuia, Jeanne își uită discursul, ura, dorința de a captiva masele ; nu mai simți decît rușinea, nu se mai temu decît de durere.

— Fie-vă milă ! Fie-vă milă ! strigă ea, cu o voce sfîșietoare.

Un val de huiduieli îi acoperi rugămintea. Gata să leșine, Jeanne se agăță de genunchii călăului și reuși să-i prindă mîna. Acesta ridică însă celălalt braț și lăsă biciul să cadă moale peste umerii contesei. Lucru de neînchipuit, femeia aceasta pe care durerea fizică ar fi zdrobit-o, înmuiat-o, îmblînzit-o, poate, prinse puteri văzînd că este cruțată ; repezindu-se la ajutor, încercă să-l răstoarne și să-l arunce de pe eșafod în piață. Deodată însă se dădu înapoi. Omul acela ținea în mînă un fier înroșit pe care îl scosese chiar atunci din jar. Ridicase, spuneam, fierul și fierbințeala pe care o împrăștia o făcu pe Jeanne să sară înapoi răcnind sălbatic.

— Înfierată ! strigă ea. Înfierată !...

Mulțimea răspunse la urletul ei cu un urlet și mai sălbatic.

— Da ! Da ! răcniră cele trei mii de guri.

— Ajutor ! Ajutor !... strigă pierdută Jeanne, încercînd să rupă funiile cu care i se legaseră mîinile.

În timpul acesta, călăul îi sfîșia rochia, neputînd s-o descheie și, dînd la o parte cu o mînă care tremura fîșiile de stofă, încerca să apuce cu cealaltă fierul înroșit pe care i-l întindea ajutorul său. Jeanne însă se aruncă asupra acestuia, făcîndu-l să dea înapoi, și el nu îndrăzni s-o atingă ; în așa fel, încît călăul, văzînd că nu poate apuca sinistrul instrument, trăgea cu urechea să vadă

dacă lumea n-a început cumva să-l afurisească. Era foarte orgolios.

Mulțimea, tulburată și începînd să admire forța cu care se apăra femeia aceasta, fremătă de o nerăbdare mocnită; grefierul coborîse scara; soldații priveau spectacolul: era o neorînduială, o lipsă de hotărîre care începuse să devină amenințătoare.

— Sfîrșiți odată! strigă o voce din primele rînduri.

O voce poruncitoare și pe care călăul o recunoscu fără îndoială, fiindcă el o dobori pe Jeanne cu o lovitură puternică, o sili să îngenuncheze și îi apăsă capul cu mîna stîngă. Ea se ridică însă, arzînd mai tare decît fierul cu care o amenințau și, cu o voce ce domină tumultul și înjurăturile neîndemînaticilor călăi, strigă:

— Francezi lași! De ce nu mă apărați?! Lăsați să fiu torturată?!

— Taci! strigă grefierul.

— Taci! strigă comisarul.

— Să tac?!... De ce? replică Jeanne. Ce-o să-mi mai facă?... Da, e vina mea dacă îndur o asemenea rușine...

— Oho!... urlă mulțimea, înțelegînd greșit sensul acestei mărturisiri.

— Taci! repetă grefierul.

— Da, este vina mea — continuă Jeanne, zbătîndu-se într-una — fiindcă, dac-aș fi vorbit...

— Taci! răcniră într-un glas grefierul, comisarul și călăii.

— Dac-aș fi spus tot ce știam despre regină, aș fi fost spînzurată, n-aș fi fost dezonorată...

Nu putu spune mai mult; comisarul se repezi pe eșafod, urmat de agenți, tăbărîră aspura ticăloasei și, punîndu-i călușul, o predară, mai mult moartă decît vie, cu fața umflată, lividă, însîngerată, celor doi executori, dintre care unul își sili din nou victima să îngenuncheze; în același timp apucă fierul pe care ajutorul său reuși să i-l dea. Jeanne însă, ca o năpîrcă, profită de slăbiciunea acestei mîini, care îi apăsa ceafa, zvîcni o ultimă dată și, întorcîndu-se cu o bucurie frenetică, îi oferi pieptul călăului, privindu-l provocator; așa că groaznicul instru-

ment o izbi peste sînul drept. Victima, cu tot căluşul, scoase un urlet cumplit.

Durerea, ruşinea o doborîră pe Jeanne. Era învinsă. De pe buzele sale nu mai scăpă nici un sunet, trupul nu mai avu nici o tresărire ; de data aceasta leşinase cu adevărat. Călăul o ridică pe umăr, încovoiată, şi cu pasul nesigur, coborî scara mişeliei.

Mulţimea, mută, fie că aproba, fie că rămăsese consternată, nu se împrăştie prin cele patru ieşiri ale pieţei decît după ce văzu închizîndu-se în urma osînditei uşile Conciergeriei, după ce văzură că eşafodul începe să fie dărîmat bucată cu bucată, după ce se încredinţă că nu există nici un epilog la drama îngrozitoare al cărei spectacol i-l oferise parlamentul.

Agenţii supravegheau toate reacţiile celor de faţă ; îşi exprimaseră încă de la început atît de limpede părerea, încît ar fi fost nebunie curată să faci cea mai mică obiecţie, contrazicîndu-le logica, pe care şi-o susţineau înarmaţi cu bîte şi cătuşe. Obiecţii, dacă au fost, au fost exprimate cu totul lăuntric. Încetul cu încetul, piaţa îşi reluă calmul său obişnuit ; doar la capătul podului, după ce se risipi gloata, între doi bărbaţi tineri şi părînd cu desăvîrşire năuciţi, care se retrăgeau ca şi ceilalţi, avu loc următorul dialog :

— Oare chiar pe doamna de La Motte a înfierat-o călăul ? Ce crezi, Maximilian ?

— Aşa se spune, dar eu nu cred... — răspunse cel mai înalt dintre interlocutori.

— Şi tu crezi că n-a fost ea, aşa-i ? adăugă celălalt, un omuleţ cu faţa cam vulgară, cu ochii rotunzi şi sclipitori ca ai păsărilor de noapte şi cu părul scurt şi unsuros. Nu, nu poate fi doamna de La Motte cea pe care au înfierat-o, nu-i aşa ? Susţinătorii tiranilor şi-au cruţat, fără îndoială, complicea. Ca s-o poată dezvinovăţi pe Maria-Antoaneta, au găsit o domnişoară Oliva, care a mărturisit că este prostituată ; au putut găsi şi o falsă doamnă de La Motte, care să mărturisească că este falsificatoare ; ai să-mi răspunzi că a existat fierul roşu. Ei,

și ! O comedie pentru care a fost plătit și călăul, și victima ! A costat poate mai scump, asta e tot !

Însoțitorul acestuia asculta clătinînd din cap. Zîmbea fără să răspundă.

— Ce poți să răspunzi ? întrebă omulețul. Nu ești de părerea mea ?

— E cam mult să accepți să ți se ardă sînul cu fierul roșu — răspunse cel interpelat. Eu n-aș zice că e o comedie, cum spui. Ești un medic mai bun decît mine și probabil că ai simțit mirosul de carne arsă. Este o amintire neplăcută, mărturisesc.

— Chestiune de bani, ți-am spus : ea poate plăti o condamnată care, oricum, ar fi înfierată pentru cu totul altceva, o poți plăti ca să spună trei-patru fraze pompoase, și cînd e gata să se trădeze, i se pune călușul...

— Ei-ei-ei ! exclamă flegmatic cel pe care l-am numit Maximilian. Nu te voi urma pe drumul acesta, nu mi se pare sigur.

— Hm ! Atunci ai să faci și tu ca ceilalți gură-cască. Ai să spui că ai văzut cum a fost înfierată doamna de La Motte ; iată cît ești de capricios. Adineauri spuneai cu totul altceva, fiindcă ai spus textual : „Nu cred că au înfierat-o pe doamna de La Motte !"

— Nu, și nici nu cred — reluă tînărul, zîmbind — dar nici nu este una dintre acele condamnate despre care vorbești.

— Atunci cine este persoana care a fost stigmatizată cu fierul roșu, acolo, în piață, în locul doamnei de La Motte ?

— Regina ! rosti tînărul, cu o voce ascuțită, către însoțitorul său, subliniindu-și cuvintele cu un surîs misterios.

Celălalt se dădu înapoi, rîzînd în hohote și bătînd din palme la auzul acestei glume, apoi, privind în jurul său, spuse :

— Adio, Robespierre !

— Adio, Marat ! răspunse celălalt.

Și se despărțiră.

XCIX

CĂSĂTORIA

Chiar în ziua acestei execuţii, la prînz, regele ieşi din cabinetul său de la Versailles şi fu auzit concediindu-l pe domnul de Provence, cu aceste vorbe aspre :

— Domnule, asist astăzi la o cununie. Nu începeţi să-mi spuneţi tot felul de lucruri despre căsătorie sau despre toate relele căsniciei, vă rog ; ar fi de rău augur pentru tinerii soţi, pe care îi iubesc şi pe care îi voi ocroti.

Contele de Provence se încruntă zîmbind, îşi salută adînc fratele şi se retrase în apartamentele sale. Regele, continuîndu-şi drumul printre curtenii risipiţi pe coridoare, le zîmbi unora şi-i privi trufaş pe alţii, după cum văzuse că se purtaseră în afacerea colierului pe care parlamentul tocmai o judecase. Ajunse astfel în salonul pătrat, unde se afla regina în ţinută de gală, avînd în jur doamnele sale de onoare şi gentilomii.

Maria-Antoaneta, palidă sub fard, asculta cu o atenţie prefăcută întrebările puse cu căldură de către doamna de Lamballe şi domnul de Calonne asupra sănătăţii sale. Deseori însă se uita pe furiş spre uşă, căutînd cu privirea întocmai ca omul care doreşte fierbinte să vadă şi întorcînd capul ca omul care tremură de spaimă că a văzut.

— Regele ! anunţă unul dintre uşieri.

Şi într-o revărsare de broderii, dantele şi lumină, ea îl văzu intrînd pe Ludovic al XVI-lea, a cărui cea dintîi privire din pragul salonului fu pentru ea. Maria-Antoaneta se ridică şi făcu trei paşi în întîmpinarea regelui, care îi sărută mîna cu graţie.

— Sînteţi astăzi mai frumoasă ca oricînd, doamnă, nemaipomenit de frumoasă ! rosti el.

Ea zîmbi cu tristeţe şi, încă o dată, ochii săi rătăciră prin mulţime, căutînd acel punct necunoscut despre care am mai vorbit.

— Tinerii soţi încă n-au venit ? întrebă regele. Mi se pare că în curînd va fi ora douăsprezece.

— Sire — răspunse regina, făcînd un efort atît de mare, încît fardul se crăpă pe obraji şi chiar se scutură

pe alocuri — a venit numai domnul de Charny. Aşteaptă pe coridor ca maiestatea voastră să-i poruncească să intre.

— Charny !... spuse regele, fără să observe tăcerea grăitoare care urmase după cuvintele reginei. Charny este acolo ? Să intre ! Să intre !

Cîţiva gentilomi şi porniră în întîmpinarea domnului de Charny. Regina îşi apăsă nervoasă mîna pe piept şi se aşeză, întorcîndu-se cu spatele la uşă.

— Bine, dar este douăsprezece — repetă regele. Tînăra soţie ar fi trebuit să fie aici.

Tocmai cînd regele rostea aceste cuvinte, domnul de Charny apăru în pragul salonului ; auzi ultimele cuvinte ale regelui şi răspunse imediat :

— Binevoiască maiestatea voastră să ierte întîrzierea involuntară a domnişoarei de Taverney ; de la moartea tatălui său n-a părăsit patul. Astăzi s-a ridicat pentru prima dată şi ar fi fost pînă acum la ordinele regelui, dacă un leşin n-ar fi obligat-o să întîrzie.

— Scumpă copilă, cît de mult îl iubea pe tatăl său ! rosti tare regele. Cum însă va avea de azi înainte un soţ bun, sperăm că se va consola.

Regina ascultă sau, mai degrabă, auzi, fără să facă nici un gest. Oricine ar fi urmărit-o în timp ce vorbea Charny ar fi observat cum îi piere sîngele din obraji, asemenea refluxului, şi i se adună la inimă.

Văzînd că nobilii şi clerul umpleau salonul, regele rosti ridicînd semeţ fruntea :

— Domnule de Breteuil, aţi expediat ordinul de exilare a lui Cagliostro ?

Chiar şi răsuflarea unei păsări adormite ar fi tulburat tăcerea ce se aşternuse.

— Şi acea La Motte, care îşi zicea de Valois — continuă regele, cu o voce hotărîtă — nu este oare astăzi arsă cu fierul roşu ?

— În momentul acesta, sire — replică ministrul de justiţie. Sentinţa a şi fost executată.

Ochii reginei scăpărară. Un murmur aprobativ pluti prin salon.

— Domnul cardinal va fi poate contrariat aflînd că i-a fost înfierată complicea — continuă Ludovic al

XVI-lea, cu o încăpățînare pe care nimeni nu o văzuse la el înaintea procesului.

Și, rostind cuvîntul *complice*, adresat unui acuzat pe care parlamentul îl achitase, rostind un cuvînt care îl defăima pe idolul parizienilor, un cuvînt care condamna ca tîlhar și falsificator pe unul dintre cei mai înalți prinți ai bisericii, unul dintre primii prinți ai Franței, regele, ca și cînd ar fi aruncat o sfidare solemnă clerului, nobililor, parlamentului, poporului, spre a proclama ca neatinsă onoarea soției sale, regele își plimbă de jur împrejur o privire scînteietoare, încărcată de acea mînie pe care nimeni nu o mai simțise în Franța de cînd somnul cel veșnic închisese ochii lui Ludovic al XV-lea.

Nici o șoaptă, nici un cuvînt de aprobare nu întîmpină răzbunarea regelui împotriva tuturor acelora care conspiraseră ca să dezonoreze monarhia. El se apropie apoi de regină, care îi întinse amîndouă mîinile într-o pornire de profundă recunoștință.

În acea clipă apărură la capătul coridorului domnișoara de Taverney, în rochie albă ca o mireasă, cu fața albă ca o fantomă, și Filip de Taverney, fratele său, care îi dădea brațul. Andreea înainta cu pași repezi, cu privirea rătăcită și cu răsuflarea tăiată; nu vedea nimic, nu auzea nimic; brațul fratelui său îi insufla putere, curaj și îi arăta încotro să meargă.

La trecerea logodnicei, mulțimea curtenilor zîmbi. Femeile își luară locul în spatele reginei, bărbații în spatele regelui. Amiralul de Suffren, ținîndu-l de mînă pe Olivier de Charny, veni în întîmpinarea Andreei și a fratelui său, îi salută și se amestecă în grupul prietenilor intimi și ai rudelor. Filip își continuă drumul, fără ca privirea lui să se fi întîlnit cu cea a lui Olivier, fără ca apăsarea degetelor sale s-o fi avertizat pe Andreea că trebuia să ridice fruntea.

Ajuns în fața regelui, strînse mîna sorei sale și aceasta, ca o moartă care se însuflețește, deschise ochii săi mari și-l văzu pe Ludovic al XVI-lea, care-i zîmbea cu bunătate. Ea schiță un salut, în mijlocul murmurului general care exprima admirația față de frumusețea sa.

— Domnișoară — spuse regele, luîndu-i mîna — știu că a trebuit să aștepți să se sfîrșească doliul ca să te

poți mărita cu domnul de Charny ; dacă eu n-aș fi cerut să se grăbească momentul căsătoriei, poate că viitorul dumitale soț, cu toată nerăbdarea lui, ți-ar fi îngăduit încă o lună de răgaz ; se pare că suferi mult și acest lucru mă întristează ; eu însă sînt obligat să asigur fericirea acelor gentilomi vrednici care mă slujesc, așa cum o face domnul de Charny ; dacă n-ar fi avut astăzi loc cununia, eu n-aș mai fi putut asista la ea deoarece mîine plec într-o călătorie prin Franța împreună cu regina. Așa că am plăcerea să semnez contractul astăzi, să te văd căsătorită în capela palatului. Salut-o pe regină, domnișoară. și mulțumește-i deoarece maiestatea sa a fost extrem de bună față de dumneata.

Și o conduse el însuși pe Andreea în fața Mariei-Antoaneta. Aceasta se ridică, dar genunchii îi tremurau, mîinile îi erau înghețate. Nu îndrăznea să înalțe ochii și văzu doar ceva alb care se apropia și se înclina în fața sa. Era rochia de nuntă a Andreei. Apoi regele puse mîna logodnicei pe brațul lui Filip, îl dădu pe al său Mariei-Antoaneta și rosti cu glas tare :

— La capelă, domnilor !

Toată această mulțime se așeză în liniște în spatele maiestăților lor și porni spre a-și ocupa locurile. Slujba începu imediat. Regina asculta aplecată pe scaunul său de rugăciune, cu fruntea îngropată în palme. Se ruga din tot sufletul, din toate puterile ; trimise cerului rugăminți atît de fierbinți, încît răsuflarea îi uscă lacrimile.

Domnul de Charny, palid și frumos, simțind îndreptate asupra lui toate privirile, fu calm și brav, ca și cînd s-ar fi aflat pe bordul vasului său, în mijlocul flăcărilor și al uraganului de împușcături englezești ; numai că suferea mult mai mult.

Filip, privindu-și țintă sora, pe care o vedea gata-gata să se prăbușească, părea tot timpul pregătit să-i sară în ajutor cu un cuvînt sau cu un gest afectuos. Andreea însă nu-și dezminți firea, rămase cu capul sus, ducînd mereu la nas o sticluță cu săruri, clătinîndu-se, aproape moartă, ca flacăra unei lumînări, dar rămînînd în picioare și încăpățînîndu-se să trăiască prin forța voinței. Ea nu se ruga cerului, nu-și dori nimic pentru viitor, nu

spera nimic, nu se temea de nimic, nu avea nimic nici cu oamenii, nici cu Dumnezeu.

În timp ce preotul vorbea, în timp ce băteau clopotele, Andreea își spunea :

„Oare sînt eu o adevărată creștină ? Oare sînt ca ceilalți, o făptură ca și celelalte ? M-ai făcut oare pentru a fi credincioasă, tu cel pe care-l numim Dumnezeu atotputernic, judecătorul tuturor lucrurilor ? Tu, despre care se zice că ești drept, dar care m-ai pedepsit mereu fără să fi fost vinovată ?! Tu, despre care se spune că ești Dumnezeul liniștii și al dragostei, dar care mi-ai hărăzit o viață de frămîntări și de mînie, de răzbunare sîngeroasă ?! Tu, căruia îi datorez de a avea drept dușman de moarte pe singurul om pe care l-aș fi putut iubi ?! Nu — continuă ea — treburile lumești și cele ale lui Dumnezeu nu mă privesc. Fără-ndoială că am fost blestemată înainte de a mă naște, că încă din prima clipă de viață am fost pusă în afara legilor omenești." Apoi, întorcîndu-se la trecutul ei dureros : „Ciudat ! Ciudat ! Aici, alături de mine se află un bărbat al cărui nume mă făcea să mor de fericire. Dacă el ar fi venit să mă ceară pentru mine însămi, aș fi fost obligată să îngenunchez la picioarele sale, să-i cer iertare pentru greșeala *pe care am săvîrșit-o cîndva,* pentru greșeala ta, Doamne ! Și acest bărbat pe care îl adoram m-ar fi respins poate. Iată că astăzi mă ia în căsătorie și el trebuie să-mi ceară iertare în genunchi ! Ciudat ! Ei, da, nemaipomenit de ciudat !"

În clipa aceea auzi vocea preotului care zicea :

— Jacques-Olivier de Charny, o iei în căsătorie pe Maria-Andreea de Taverney ?

— Da — răspunse hotărît Olivier.

— Și dumneata, Maria-Andreea de Taverney, îl iei în căsătorie pe Jacques-Olivier de Charny ?

— Da !... răspunse Andreea, cu un accent atît de sălbatic, încît regina se înfioră, iar celelalte femei tresăriră.

Apoi Charny îi puse soției sale în deget inelul de aur în așa fel, încît Andreea nu simți nici cea mai ușoară atingere. Curînd regele se ridică. Slujba se sfîrșise. Toți curtenii veniră să-i felicite pe cei doi soți.

Domnul de Suffren luă mina nepoatei sale şi-i făgădui în numele lui Olivier fericirea pe care merita s-o aibă. Andreea îi mulţumi amiralului, cu o faţă lipsită de expresie, şi-l rugă doar pe unchiul său s-o conducă numaidecît la rege pentru a-i mulţumi, întrucît se simţea slăbită.

În clipa aceea o paloare înspăimîntătoare i se aşternu pe chip. Charny o privi de departe, dar nu îndrăzni să se apropie de ea.

Amiralul traversă salonul şi o duse pe Andreea în faţa regelui, care o sărută pe frunte şi-i spuse :

— Doamnă contesă, treceţi pe la regină. Maiestatea sa vrea să vă facă un dar de nuntă.

Şi, rostind aceste cuvinte pe care le credea pline de delicateţe, regele se retrase, urmat de toată curtea, şi o lăsă pe tînăra soţie, pierdută, disperată, la braţul lui Filip.

— Ah ! murmură ea. E prea mult ! E prea mult ! Filip, mi se pare că am îndurat destul !...

— Curaj ! îi şopti Filip. Nu mai e decît această încercare, soră.

— Nu, nu — răspunse Andreea — n-am să pot. Puterile unei femei sînt limitate ; poate voi face ceea ce mi se cere, dar, gîndeşte-te, Filip, că dacă *ea* îmi vorbeşte, dacă *ea* mă felicită, voi muri !

— Dacă trebuie, vei muri, scumpă soră — îi spuse tînărul — şi în felul acesta vei fi mai fericită decît mine, fiindcă eu aş vrea să fiu mort !

Rosti aceste cuvinte cu un glas atît de îndurerat, încît Andreea se repezi ca împunsă de un ghimpe şi intră la regină. Olivier o văzu trecînd ; el se lipi de tapiserie pentru a nu-i atinge nici măcar rochia. Rămase singur cu Filip în salon, cu capul plecat, ca şi cumnatul său, aşteptînd rezultatul întrevederii dintre regină şi Andreea.

Aceasta o găsi pe Maria-Antoaneta în cabinetul cel mare. Cu toate că era în luna iunie, regina ceruse să se aprindă focul ; era aşezată în fotoliul său, cu capul dat pe spate, cu ochii închişi şi cu mîinile împreunate ca ale unei moarte. Tremura. Doamna de Misery, după ce o

introdusese pe Andreea, trase draperiile, închise ușile și ieși.

Andreea, în picioare, tremurînd de emoție și de mînie, tremurînd însă și de slăbiciune, aștepta cu ochii plecați să-i adreseze un cuvînt. Aștepta glasul reginei, așa cum așteaptă condamnatul securea care trebuie să-i curme viața.

Cu siguranță că, dacă Maria-Antoaneta ar fi deschis gura în acea clipă, Andreea, zdrobită cum era, s-ar fi prăbușit înainte de a înțelege sau de a răspunde.

Se scurse un minut, ce păru un secol, în această stare de cumplită suferință, fără ca regina să fi făcut vreo mișcare. În sfîrșit, se ridică sprijinindu-se cu ambele brațe de fotoliu și luă de pe masă o hîrtie pe care degetele sale nesigure o scăpară de mai multe ori. Apoi, înaintînd ca o fantomă, fără să se audă alt zgomot decît foșnetul rochiei sale pe covor, veni cu brațul întins spre Andreea și-i dădu hîrtia fără a rosti un cuvînt.

Între aceste două inimi cuvintele erau de prisos : regina nu avea nevoie să mai ceară înțelegerea Andreei ; Andreea nu se putea îndoi de măreția sufletului reginei.

Oricare alta ar fi presupus că Maria-Antoaneta îi oferea o dotă bogată, sau un act de proprietate, sau brevetul unei slujbe la curte. Andreea ghici că hîrtia conținea cu totul altceva. O luă și, fără să se miște din locul său, începu să citească.

Brațul Mariei-Antoaneta căzu. Ochii săi se ridicară încet spre Andreea.

Andreea — scrisese regina — *m-ai salvat. Mi-ai reredat onoarea, viața mea îți aparține. În numele onoarei mele care te costă atît de scump, te conjur să mă numești sora dumitale. Încearcă, ai să vezi că nu roșesc.*

Las în mîinile dumitale acest înscris ; este garanția recunoștinței mele : este zestrea pe care ți-o dau.

Inima dumitale este cea mai nobilă dintre toate ; va ști să primească cum se cuvine darul acesta.

Semnat Maria-Antoaneta de Lorena de Austria.

Andreea, la rîndul său, o privi pe regină. Văzu că are ochii plini de lacrimi și fruntea apăsată de tristețe ; aștepta un răspuns. Tînăra fată traversă încet încăperea, arse la focul aproape stins biletul reginei și, făcînd o reverență adîncă, fără să articuleze o silabă, ieși din cabinet.

Maria-Antoaneta făcu un pas ca s-o oprească sau s-o urmeze : dar, neîndurătoarea Andreea, lăsînd ușa deschisă, se întoarse lîngă fratele său, în salonul alăturat. Filip îl chemă pe Charny, îi luă mîna și i-o puse în mîna Andreei, în timp ce, în pragul cabinetului, din spatele draperiei pe care o ținea cu brațul, regina asista la această scenă dureroasă.

Charny plecă asemenea unui logodnic al morții pe care palida sa logodnică îl ducea cu ea ; plecă uitîndu-se înapoi, la obrazul de ceară al Mariei-Antoaneta, care, cu fiece pas, îl vedea cum dispare pentru totdeauna. Cel puțin așa credea.

La poarta castelului așteptau două trăsuri. Andreea urcă în prima. Cum Charny se pregătea s-o urmeze, tînăra contesă îi spuse :

— Cred, domnule, că dumneavoastră plecați spre Picardia.

— Da, doamnă — răspunse Charny.

— Iar eu plec către locurile unde a murit mama mea, domnule conte. Adio !

Charny se înclină fără să răspundă. Trăsura o duse pe Andreea singură.

— Rămîneți cu mine doar pentru a-mi spune că sînteți dușmanul meu ? îl întrebă Olivier pe Filip.

— Nu, domnule conte — răspunse acesta. Nu-mi puteți fi dușman de vreme ce sînteți cumnatul meu.

Olivier îi întinse mîna, urcă la rîndul său în cea de-a doua trăsură și plecă.

Rămas singur, Filip își frînse o clipă mîinile cu disperare și rosti cu o voce înăbușită :

— Doamne, celor ce-și fac datoria aici, pe pămînt, oare le rezervi puțină bucurie în cer ? Bucurie... — reluă el, posomorît, privind o ultimă dată către palat. Vor-

besc de bucurie !... La ce bun ? !... Nu pot spera într-o altă viață decît cei ce cred că vor reîntîlni acolo pe cei pe care i-au iubit. Pe mine nu m-a iubit nimeni aici pe pămînt, așa că n-am nici măcar mîngîierea pe care o au ei cînd își doresc moartea...

Și îndreptă spre cer o privire fără urmă de venin, dar plină de mustrare, ca un om a cărui credință se clatină, apoi dispăru, ca și Andreea și Charny, în ultimul vîrtej al acestei furtuni care avea să zdruncine un tron, să zdrobească monarhia.

I	Un bătrîn gentilom şi un bătrîn majordom	5
II	La Pérouse	14
III	Cele două necunoscute	45
IV	Un interior	53
V	Jeanne de La Motte de Valois	59
VI	Bélus	71
VII	Drumul spre Versailles	78
VIII	Consemnul	87
IX	Alcovul reginei	100
X	Dimineaţa în camera reginei	114
XI	Bazinul elveţian	125
XII	Ispititorul	133
XIII	*Suffren*	140
XIV	Domnul de Charny	148
XV	Cei o sută de ludovici ai reginei	155
XVI	Jupîn Fingret	160
XVII	Cardinalul de Rohan	167
XVIII	Mesmer şi Saint-Martin	182
XIX	Hîrdăul	187
XX	Domnişoara Oliva	198
XXI	Domnul Beausire	205
XXII	Aurul	209
XXIII	Căsuţa	215

XXIV	Cîteva cuvinte despre Operă . .	230
XXV	Balul Operei	232
XXVI	Safo	252
XXVII	„Academia" domnului de Beausire .	257
XXVIII	Ambasadorul	270
XXIX	Domnii Boehmer şi Bossange . .	275
XXX	La ambasadă	280
XXXI	Tîrgul	286
XXXII	Casa gazetarului	293
XXXIII	Cum ajung doi prieteni să se dușmănească	304
XXXIV	Casa din strada Neuve-Saint-Gilles	312
XXXV	Capul familiei Taverney . . .	323
XXXVI	Catrenul domnului de Provence .	330
XXXVII	Prinţesa de Lamballe	338
XXXVIII	La regină	345
XXXXIX	Un alibi	359
XL	Domnul de Crosne	369
XLI	Ispititoarea	375
XLII	Două ambiţii care vor să treacă drept două iubiri	381
XLIII	În care încep să se zărească chipurile de sub mască	387
XLIV	În care domnul Ducorneau nu mai înţelege absolut nimic din ceea ce se întîmplă	399
XLV	Iluzie şi realitate	408
XLVI	În care domnişoara Oliva începe să se întrebe ce vor de la ea	413
XLVII	Casa părăsită	417
XLVIII	Jeanne protectoare	422
XLIX	Jeanne favorită	428
L	Portofelul reginei	436
LI	În care îl întîlnim pe doctorul Louis	441

LII *Aegri somnia* 447
LIII În care se demonstrează
că autopsia sufletului este mai grea
decît cea a trupului 453
LIV Delirul 461
LV Convalescența 467
LVI Două inimi care sîngerează . . . 474
LVII Un ministru de finanțe 481
LVIII Iluzii regăsite — Secret pierdut . 487
LIX Datornicul și creditorul 495
LX Socoteli în familie 590
LXI Maria-Antoaneta regină,
Jeanne de La Motte femeie . . . 505
LXII Chitanța lui Boehmor
și actul de recunoaștere al reginei 512
LXIII Prizoniera 519
LXIV Observatorul 527
LXV Vecinele 534
LXVI Întîlnirea 540
LXVII Mîna reginei 546
LXVIII Femeie și regină 552
LXIX Femeie și demon 559
LXX Noaptea 566
LXXI Despărțirea 572
LXXII Gelozia cardinalului 579
LXXIII Fuga 590
LXXIV Scrisoarea și chitanța 597
LXXV Rege nu pot fi, prinț nu vreau,
rămîn un Rohan 602
LXXVI Scrimă și diplomație 608
LXXVII Gentilom, cardinal și regină . . 615
LXXVIII Explicații 621
LXXIX Arestarea 627
LXXX Rapoartele 634

LXXXI	O ultimă acuzație	640
LXXXII	Cererea în căsătorie	645
LXXXIII	Saint-Denis	650
LXXXIV	O inimă moartă	655
LXXXV	În care se explică de ce se îngrășa baronul	661
LXXXVI	Tatăl și logodnica	666
LXXXVII	După balaur, vipera	672
LXXXVIII	Cum se întîmplă că domnul de Beausire, crezînd că vînează un iepure, fu vînat el însuși de către agenții domnului de Crosne	678
LXXXIX	Turturelele sînt băgate în colivie	684
XC	Biblioteca reginei	690
XCI	Cabinetul șefului poliției	696
XCII	Interogatoriile	703
XCIII	Ultima speranță pierdută	708
XCIV	Botezul micuțului Beausire	714
XCV	Banca acuzaților	719
XCVI	Despre un grilaj și un abate	725
XCVII	Sentința	731
XCVIII	Execuția	736
XCIX	Căsătoria	753

Lector : ALEXANDRINA TIMPĂU
Tehnoredactor : MARIANA PUȘCAȘU

Bun de tipar 13.IX.1974. Apărut 1974. Comanda nr. 9 931. Tiraj 100 000 ex. legate.
Coli de tipar 48.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 537 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

Lei 27